

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת במדבר - חג השבועות | גיליון 177 | סיון תשפ"א

אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו

"באהבתה תשגה תמיד"

אוסף ניצוצי דעת ופרקי רוממות עובדות והנהגות
על אחד המיוחד מגדולי מוסרי התורה
הגאון הגדול
רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצלה"ה

מאמדי זמן מתן תורתנו באוסף גיליונות

בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו

התבוננות במועדי השנה - הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול

מתוקים מדבש - הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א

חג העצרת ויום מתן תורה ב' מועדים

עשרת המועדים - שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

פניני הלכה

גיליון מורחב לחג השבועות

חג השבועות - חג יצירת היחוד היהודי

הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

גליון לנשים מבית אז נדברו - שלהבת

מה יקרה אם בחג השבועות אני לא "כזה"
ארגיש ש"ה' בחר בי..."??

פרפרת לחג הביכורים

הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

מפתח לעבודת חיים והקמת בית של תורה

חוברת חדשה לנשים מבית עין לא ראתה

דרכי החיזוק - מיוחד לאוסף גיליונות

שיחתו של מרן ראש הישיבה הגאון הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

חשבתי דרכי

במעמד הר סיני קבלנו את מלכותו יתברך - וממשיכים
זאת פעמיים ביום במצות היחוד היוצאת מקריאת שמע

שמירתה וקיומה של ברית התורה

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

מרומתו על כל המעשים

בנתיבות יצחק

"חביבין ישראל שנקראו בניו למקום -

חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה"

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

מגילת רות

שיעור חומש - הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

לעסוק בדברי תורה

ועד ליל שבת - הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

נחל אליהו

דברי התעוררות בעקבות האסון הנורא באתרא קדישא מירון

ברומו של עולם

גיליון חדש היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה

לב שומע

בית ועד לחכמים של ארגון לב שומע

חדש מבית מבחני "לדעת" ואגודת "נוצרי לשון"

מבצע ענק ללימוד ספרי חפץ חיים ואהבת חסד

עם מבחנים שבועיים והגרלות על פרסים

בסך 12.800 ש"ח לחודש סיון

המבחנים יפורסמו אי"ה מידי שבוע
ב"אוסף גיליונות" - פרטים בעמוד 88

לעילוי נשמת: ר' מנחם מנדל ב"ר צבי קנול ז"ל י"ז שבט תשנ"ח

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

- 7 | דרכי החיזוק | מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
- 11 | חיבת דרכי | נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי **משה שפירא זצ"ל**
- 15 | שמירתה וקיומה של ברית התורה | הגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א ראש ישיבת חברון
- 19 | בנתיבות יצחק | הגאון רבי **יצחק זיסמן** זצ"ל
- 21 | אמרות דעת | הגאון הגדול רבי **יהושע אייכנשטיין** שליט"א ראש ישיבת יד אהרן
- 27 | ייעור חומש | מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א ראש ישיבת "עטרת שלמה"
- 27 | שיעורי בינה | שיעורים על סדר המצוות
- 29 | מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א ועוד ליל ישיבת
- 33 | מגיד דבריו ליעקב | דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א ראש ישיבת "נתיב הדעת"
- 33 | מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א ראש ישיבת כף החיים
- 39 | נחל אליהו | משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א בעניני השעה לאחר האסון
- 45 | התבוננות במועדי השנה | משיעורי הגאון רבי **נתן רושמן** שליט"א
- 49 | מתוקים מדבש | ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע
- 49 | מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א בעל מחבר "ליקוט לקח טוב"
- 51 | עטרת המועדים | שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א שיעורי חג השבועות
- 55 | יעלת חן | דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א אב"ד חיפה
- 57 | תמצית הש"ס | תמצית דף היומי
- 60 | לדעת | מבחן בדף היומי
- 61 | עינינו גל | מאמרי 'עין לא ראתה'
- 65 | עומק הפשט | דיוני הלכה אקטואליים
- 69 | פניני הלכה | מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- 75 | ברומו של עולם | גיליון חדש היוצא מבית ועד לחכמים העוסקים בעניני תפילה
- 77 | יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א
- 79 | אז נדברו | מחשבות לבני הישיבות
- 85 | גליון לנשים מבית אז נדברו - שלהבת | מה יקרה אם בחג השבועות אני לא "כזה" ארגיש ש"ה' בחר בי...??
- 89 | תוספת שבת | מעלת השבת וקדושתה
- 91 | שמעתא עמיקתא | הלכות מצויות לשבועות
- 93 | פנינים בחינוך הילדים | הרה"ג **יוסף פרץ** שליט"א
- 95 | בירור הלכה | בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים
- 101 | דרישה וחקירה | קובץ תורני לכל המשפחה
- 103 | מים זכים | משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים
- 105 | הפרשה המחכימה | לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע
- 107 | מקדשי תיראו | עלון בנושא קדושת בית הכנסת
- 109 | פרפרת לחג הביכורים | הגאון רבי **מיכאל סורוצקין** שליט"א
- 112 | לענין הלכה | הערות הלכתיות מעשיות לעורך לב המעיין
- 114 | שמונה בפרשה | עלון לבני הנעורים לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע
- 117 | "באהבתה תשגה תמיד" | אוסף ניצוצי דעת ופרקי רוממות עובדות והנהגות על אחד המיוחד מגדולי מוסרי התורה
- 121 | אחריות | הגאון הגדול רבי **יחיאל מיכל פיינשטיין** זצלה"ה
- 121 | מפתח לעבודת חיים והקמת בית של תורה חוברת חדשה לנשים מבית עין לא ראתה
- 135 | לב שומע | בית ועד לחכמים - גליון ארגון לב שומע
- 143 | לקראת שבת | לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"
- 155 | עם הספר | פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משוּבב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיותי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחת רבינו הגדול מן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

שמחת רב יוסף ביום מתן תורה

הגמרא בפסחים דף ס"ח מביאה שרב יוסף לפני חג השבועות אמר "אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", היינו שאם לא היום של מתן תורה, לא היה לנו תורה ולא היינו זוכים ללמוד תורה, ובלי לימוד התורה כמה יוסף איכא בשוקא, הרי יש הרבה אנשים ברחוב ששם יוסף, ומה ההבדל בין רב יוסף לבינים, רק ההבדל הוא בתורה, שרב יוסף למד יותר תורה מהם.

והנה רב יוסף משבח את עצמו בזה, שהוא חשוב יותר מאחרים מפני שהוא למד תורה, ורש"י מוסף "אי לאו האי יומא – שלמדתי תורה ונתרוממתי", זוהי החשיבות של האי יומא, שנתרוממתי! ובוזה הייתה שמחתו של רב יוסף, שנתרומם על ידי התורה, ואינו כשאר אנשים שבשוק, ולכאורה יש בזה איזה גאווה שמחשיב את עצמו, וכיצד יתכן שרב יוסף שהיה עניו יחשיב את עצמו.

ומצינו בגמרא בסוף סוטה, על מה שאמרו במשנה שם "משמת רבי בטלה ענווה", היינו שרבי היה גדול מאד במדרגת הענווה, ומשמת רבי כבר לא היה משהו בדרגת הענווה כמוהו, ואמרו על זה בגמרא שם "אמר ליה רב יוסף לתנא לא תיתני ענווה דאיכא אנא", היינו שלא ישנה במשנה בטלה ענווה, מפני שהוא גם כן עניו כמו רבי, ולא בטלה ענווה. ומאחר שהיה רב יוסף עניו כל כך, בדרגת הענווה של רבי, כיצד כאן החשיב את עצמו בזה שנתרומם, הרי לכאורה זו סתירה לענווה. וגם צריך ביאור בעצם הדבר שאמר לא תיתני ענווה דאיכא אנא, וכי אין זו סתירה לענווה לומר על עצמו שהוא עניו?

אבל פשוט מאד שאין בכך סתירה, וגם אדם שמכיר את מעלותיו ויודע שהוא עניו – אין זה גאווה כלל, כי ענווה פירושה הכרת האמת שכל המעלות שיש לו אינן סיבה להתגאות, וכפי שאמר משה רבינו (שמות טו, ז) "ונחננו מה" והרגיש שהוא כלום, למרות שהוא קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, והוא הוציא את בני ישראל ממצרים וכל הניסים נעשו על ידו, אף על פי כן הוא כלום, כי זה לא "הוא", אלא הכל בידי שמים בהשגחה פרטית, וכל הכוחות שיש לו אינן שלו אלא מתנה מן השמים.

והיינו הכרת האמת האמיתית שאין לאדם שום כוח עצמי, וכל הכוחות שלו וכל מה שיש לו – כולו חסד ברצון השם, ההכרה והידיעה הזאת נקראת ענווה, ואין ענין הענווה לרמות את עצמו או להחזיר לעצמו דברים שאינם נכונים, אלא ענווה היא הבהירות הכי גדולה שאדם מכיר ויודע את האמת בשלמותה באמיתתה ממש, ועל פי האמת הוא מבין שאין מקום לגאווה ואין במה להחשיב את עצמו, כי הכל מן השמים ואין לו מעצמו כלום.

וכן מצינו במשנה רבינו שהתורה העידה עליו (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, וזכה לזה מכוח בהירות האמונה והכרת האמת שהייתה לו, וכמו שאמרו (יבמות מט, ב) שהיה לו אספקלריה המאירה, והיא הכרת האמת הברורה ביותר – שמכוחה הגיע לדרגת "ונחננו מה" להרגיש שהוא כלום ואין מקום לגאווה כלל.

והרי משה רבינו ידע שהוא עניו, שכן הוא בעצמו כתב בתורה והאיש משה עניו וגו', ועם כל זה נשאר העניו מכל האדם, כי זה לא סתירה לענווה, ומה שיוודע שהוא עניו אינו סיבה לגאווה.

וכן מה שאמר רב יוסף "לא תיתני ענווה דאיכא אנא" – לא היה בזה גאווה, כי הוא רק אמר: אני יודע שאני כלום, ולא החשיב את עצמו בזה, אלא אמר שכך המציאות והוא מכיר את המציאות האמיתית שאין לו במה להתגאות, וזה אינו גאווה.

זוממות האדם על ידי התורה

ועל זה אמר אי לא האי יומא דקא גרים שלמדתי תורה ונתרוממתי, ולא בא להתגאות בזה, רק שמח במעלתו שזכה להתרומם על ידי התורה, וגם הענווה שיש לו היא מכוח התורה, שהתורה מביאה לידי ענווה כמו שאמרו באבות פ"ו כל העוסק בתורה לשמה וכו' ומלבשתו ענווה, ועל ידי התורה נתרומם להיות רחוק מן הגאווה, כי על ידי התורה מקבלים את הדרגה הזו של הכרת האמת והבהירות הגמורה במציאות, ואי לא האי יומא דקא גרים – בלי תורה זה לא שייך! כי זה נגד הטבע, שהאדם נולד עם טבע של גאווה וזה משחד אותו להחשיב את עצמו, אבל התורה מטהרת ונותנת בהירות, שהתורה היא "מאירת עיניים" (תהלים יט, ט) ומסלקת את החושך, ואז רואים שנחנו מה, רק על ידי התורה, שלמדתי תורה ונתרוממתי – מלהיות בעל גאווה, להיות עניו, זה על ידי האי יומא דקא גרים.

וכך גם כל בן תורה שלומד תורה, התורה מרוממת אותו ומוסיפה בו שלמות וענווה, ומי שיוודע ומכיר את חשיבות התורה צריך גם כן לחשוב "כמה יוסף איכא בשוקא", כמה יש כאלה שאינם לומדים ואין להם את מעלת התורה, והם מסכנים שאינם יודעים את האמת ומחשיבים דברים שאינם חשובים, וברוך השם שהוא בן תורה ומכיר את האמת ויודע מה היא החשיבות האמיתית ומהו הטוב האמיתי, ואי לא האי יומא דקא גרים יוסף איכא בשוקא. זוהי השמחה של תורה שצריכה להיות.

תורה משנה את מהות האדם לבריה חדשה

ונתבונן עוד בכוח התורה, מה שהתורה מרוממת את האדם ומשנה את מציאותו ומדרגתו.

כתוב בפרשת במדבר (ג, א) "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר השם את משה בהר סיני", ופירש רש"י ואלה תולדות אהרן ומשה – ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדו תורה, מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ביום דיבר השם את משה [אז] נעשו אלו התולדות שלו, שלמדו מה שלמד מפי הגבורה, עכ"ל. והוא מסנהדרין דף י"ט.

וביאור הענין בזה, מפני שאדם שלומד תורה מקבל מהות חדשה, שהתורה מוסיפה הרבה מעלות בשלמותו הרוחנית, וזה משנה את כל מהותו ליצירה חדשה, והוא כאדם חדש ובריה חדשה ברוחניות עם כוחות חדשים ומעלות חדשות שהתורה מוסיפה בו, ומי שלמדו תורה הרי הוא כמו שיצר אותו, מפני שקודם הייתה חסרה לו השלמות ועכשיו הוא אדם אחר, וזוהי יצירה רוחנית מכוח הרב שלמדו תורה, ולכן הוא כאילו ילדו, מפני שהוא יצר את המציאות הרוחנית השלמה של התלמיד.

ובזה מובן מה שאמרו (סנהדרין קה, ב) בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ולכאורה בבנו מובן שאינו מתקנא, כי הבן זה הוא, עצמו ובשרו, וכמו שאמרו (עין עירובין ע, ב) ברא כרעא דאבוה, וכשם שאינו מקנא בעצמו כך אינו מקנא בבנו, אבל בתלמידו למה אינו מקנא. ולהנ"ל הביאור בזה כי גם התלמיד הוא כבנו של הרב ממש, מפני שהרב יצר את מציאותו הרוחנית, וכמו באב ובן, שהאב יוצר את המציאות הגשמית של הבן, ומצד הטבע הגשמי הבן הוא חלק ממנו, ולכן הוא אוהב את הבן כמו שאוהב את עצמו ואינו מקנא בו, כך גם ברוחניות, הרב יוצר את השלמות הרוחנית של התלמיד והוא כחלק ממנו, וכמו שאינו מקנא בעצמו ובבנו, כך אינו מקנא בתלמידו. וזהו כוח התורה!

לימוד התורה מביא לאהבת השם

ומצינו דבר נוסף שרואים בו את כוח התורה, כי הנה יש מצוה של אהבת השם, ואהבת את השם אלוקיך, ולהגיע לאהבת השם כראוי זו דרגה גבוהה מאד, ואף שכל אחד צריך ויכול שיהיה לו משהו בזה, אבל להגיע לשלמות האהבה, כמבואר בחובות הלבבות שער אהבת השם, זו דרגה גבוהה מאד, וצריך קודם להיות מושלם בכל השערים הקודמים שבחובות הלבבות ואז אפשר להגיע לשלמות האהבה, ואהבת השם זה השער העשירי והאחרון בחובות הלבבות, שקשה מאד להגיע לזה.

אבל לימוד התורה מביא לאהבה, כמו שפירש רש"י (דברים ו, ו) על הפסוק ואהבת את השם אלוקיך, שכתוב אחרי זה והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך, ופירש רש"י בשם ספרי: ומהו האהבה? והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו, ע"כ. וכן הביא הרמב"ם בספר המצוות עשה ג': ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את השם אלוקיך איני יודע כיצד לאהוב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, עכ"ל. ומבואר כוח התורה, שעל ידי לימוד התורה מגיעים לאהבת השם.

אהבת השם תלויה בהכרה ודבקות בדרכיו

והנה רש"י הזכיר בדבריו שני חלקים שהתורה מביאה להם, ועל ידם באים לאהבת השם, הא' שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה, וב' ומדבק בדרכיו. ולכאורה החלק הא' מובן, שבשביל אהבה צריך להכיר בהקב"ה, כי אם אינו מכיר מה שייך אהבה, וכי אפשר לאהוב את מי שלא מכירים אותו, לכן צריך קודם "להכיר" את מי שאמר והיה העולם, וכדי להכיר צריך לפקוח עיניים לראות ולהבין, ובלי תורה לא מכירים, רק התורה היא האור, "מאירת עיניים", שעל ידה מכירים בהקב"ה. אבל החלק הב' שכתב רש"י "ומדבק בדרכיו" צריך ביאור, מה היא הדבקות בדרכיו, ומדוע זה דרך לאהבת השם.

והביאור פשוט מאד, שהרי באמת היו הרבה שהכירו בהקב"ה והיו רחוקים מאד מאהבת השם, כמו שאמרו על נמרוד (רש"י בראשית י, ט) שהיה יודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, והיינו למרות שידע והכיר את הקב"ה היה מורד בו, כי יש יצר הרע של מרידה, ואף שזו שטות, מכל מקום זהו היצר הרע, ששייך להיות מכיר ומתכוון למרוד רח"ל, ומי שמורד ודאי שאינו שייך לאהבת השם, ולא מספיק להיות מכיר.

וכן מצינו בבלעם שהיה נביא, והיה כמשה רבינו, כמו שאמרו חז"ל בספרי על הפסוק (דברים לד, ז) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" אבל באומות העולם קם ואיזה זה זה בלעם בן בעור, היינו שהוא היה כמו משה רבינו בהשגת הנבואה והדברים הנסתרים שבבריאה, ועליו נאמר (במדבר כד, טז) "יודע דעת עליון", ו"ישומע אמרי קל", ולא היו לו ספיקות בהכרת מציאות השם, אלא היה מכירו בשלמות, ואף על פי כן הוא לא היה שייך לאהבת השם.

והטעם לזה מפני שהיו בו מידות רעות, כמו שאמרו בפרקי אבות (ה, יט) עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, ומי שאוהב את עצמו ומונהג על פי המידות הרעות אינו שייך לאהבת השם, ואף שמכיר בהקב"ה, המידות הרעות הם סתירה לאהבת השם!

ועל זה כתב רש"י שמתוך כך, על ידי תורה, אתה מכיר בהקב"ה "ומדבק בדרכיו", וענין הדבקות בדרכיו הוא מידות טובות, כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ואמרו (שבת קלג ועוד) מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, ודבקות פירושה שזה נעשה המהות שלו, מהות של מידות טובות, שעל ידי זה מגיעים לאהבת השם, והדרך לכל זה היא על ידי התורה, שהתורה מביאה להכיר בהקב"ה ולהידבק בדרכיו במידות הטובות ואז שייך להגיע לאהבת השם. זהו כוח התורה.

כלל ישראל זכו לתורה במעלת ייחוסם

ואמנם כדי להגיע לתורה ולזכות בה צריכים הכנה, ואין זה פשוט.

ומצינו במדרש (ילקוט במדבר תרפ"ד) "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם מה ראו להתקרב יותר מן האומות", אומות העולם קינאו בכלל ישראל שזכו לקבל את התורה, ואמנם הקב"ה כבר שאל קודם את כל האומות אם הם רוצים לקבל את התורה והם לא רצו לקבלה (כדאיתא בע"ז דף ב' ע"ב וביתר אריכות בספרי פרשת וזאת הברכה ששאלו

מה כתוב בה וכו'), אך לבסוף כשקיבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם האומות, שהם ידעו והבינו מה זה תורה, ולשון המדרש שנתקנאו מה ראו אלו "להתקרב", שהתורה נותנת קירוב להקב"ה, קרבת אלוקים, ומביאה לאהבת השם [כמבואר לעיל], ואז כמים הפנים לפנים, על ידי התורה יש קרבה מיוחדת של כלל ישראל עם הקב"ה, ואומות העולם נתקנאו בזה, ובאו בטענה למה הם לא זכו לכך, ולמה לא ניתנה להם התורה.

"סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו להשם משפחות עמים, כשם שבני מביאים [שנאמר] ויתילדו על משפחותם. לכן מנאם בראש הספר הזה אחר המצוות וכו' שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן". והיינו שכלל ישראל הם מיוחסים שנאמר בהם (במדבר א, יח) ויתילדו על משפחותם לבית אבותם, ובשביל זה זכו לתורה, אבל אומות העולם אינם מיוחסים, ואין להם ספר יוחסין, והפירוש בזה שאינם מיוחסים כי הם חשודים על הזנות, ולכן הם רחוקים מתורה ואינם ראויים לקבלה, כי הם קשורים לעולם הזה ויש להם שאיפות של עולם הזה, ואם יש שאיפה של עולם הזה לא שייך לקבל תורה! זוהי התשובה שהשיבם הקב"ה, שלא שייך שיקבלו את התורה.

ההשגחה על כלל ישראל להעמידם על טהרתם

וממשיך המדרש שם "כשבאו לשיטים ויחל העם לזנות שמחו האומות אותה העטרה שהיה בידן כבר היא נטולה מהם אותו השבח שהיו משובחין הרי בטל שווין הן לנו", והיינו כשנכשלו ישראל בבנות מואב שמחו האומות, שגם אצל ישראל יש דבר כזה, וכבר אין מה לקנא בהם, כי כל מה שקיבלו תורה הוא בשביל ייחוסם, ועכשיו שגם אצלם יש זנות הרי הם כמונו ושווים איתנו, וכבר אינם ראויים לתורה.

מה עשה הקב"ה? "כשבאו לידי נפילה זקפן המקום, שנאמר אם אמרתי מטה רגלי חסדך השם יסעדני, גנף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן, שנאמר ויהי אחרי המגפה וגו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל", והיינו כשראה הקב"ה שהייתה נפילה של כלל ישראל, נפילה לדרגה של אומות העולם שאינם ראויים לתורה, ועלולים להפסיד את התורה, מיד "זקפן והעמידן על טהרתן", ובמה? על ידי המגפה, שמתו עשרים וארבעה אלף מישראל, בזה נעצרה הנפילה ועמדו על טהרתם.

ומבואר כי המגיפה היא חסד הקב"ה עם כלל ישראל, וכמו שהביאו על זה את הפסוק "חסדך השם יסעדני", ואמנם זה עונש למי שנענש, אבל זה חסד עם כלל ישראל, שיש השגחה על כלל ישראל להעמידם על טהרתם, כלל ישראל יש להם זכויות שהם יתקיימו עם התורה, וכפי שהובטחו בתורה כי לא תישכח מפי זרעו (דברים לא, כא), ואמנם אין הבטחה לכל יחיד ויחיד, אבל הכלל מובטחים על זה, ולכן כשבאו לידי נפילה, מיד הייתה מגיפה להעמידם על טהרתם, וזה מצד הזכויות של כלל ישראל.

וכך הנהגת הקב"ה עם הצדיקים, כמו שאמרו (בבמות קכא, ב) על הפסוק וסביבו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, והטעם בזה כי יש השגחה מיוחדת על הצדיקים להעמידם על טהרתם, ואם יש בהם איזה פגם אפילו כחוט השערה מיד הקב"ה מענישם כאן בעולם הזה כדי שיתוקן הפגם, וזה ביאור הכתוב (תהלים קמה, כ) שומר השם את כל אוהביו, שהקב"ה שומר עליהם שמירה רוחנית שיהיו בשלמות המדרגה, ויבאו לעולם הבא כשהם שלמים ונקיים מכל פגם.

הכנה לתורה במידות טובות ומיעוט התענוגים

והנה למדנו מכל הנ"ל שתורה צריכה הכנה, והאדם צריך להיות מוכשר לזכות לתורה, וההכנה היא על ידי מידות טובות והתרחקות משאיפות של עולם הזה, וזהו ששינו באבות (ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, היינו שעל האדם לתקן עצמו שיהיה ראוי לתורה, והגוף כמו שהוא בלי תיקון אינו ראוי לתורה, והתיקון הוא במידות טובות ובמיעוט התענוגים כמו שפירש רבינו יונה שם.

ועוד אמרו (ברכות סג, ב) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באוהל, ושמעתי לפרש בזה (עין מכתב מאלה"ה) כי ממית עצמו היינו שממית את העצמיות שלו, את השאיפות הפנימיות שמרחיקות מתורה, אותם צריך להמית ולבטל, וזהו ההתקן "עצמך" לתקן את העצמיות והמהות הפנימית שתהא מוכשרת לתורה, וזה בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם.

ביאורים בברכות 'אהבה רבה' ו'אהבת עולם'

נלקט מתוך שיחות רבינו שליט"א בזמנים שונים

וכן מזכירים בתפילת מעריב: אהבת עולם וכו' תורה ומצוות – אותנו לימדת, ומסיימים: ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים.

ומתוך האהבה הגדולה הזאת אנו מבקשים **רחם עלינו ותן בלבנו להבין ולהשכיל**, בלי תורה האדם מסכן וזקוק לרחמים גדולים.

וגם בהמשך הברכה מבקשים בתחנונים **"והאר עינינו בתורתך"** – שהתורה היא לנו כעיניים, ובלו התורה אנחנו כמו עיוורים שאין להם עיניים, לכן **"רחם עלינו"** שנוכה להצלחה בתורה!

~ ~ ~

שמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל בשם הנצי"ב מוואלוז'ין שאמר כי ביום שאינו בוכה בברכת אהבה רבה אין לו הצלחה בתורה.

~ ~ ~

ותן בלבנו וכו', לכאורה הרי כבר ביקשנו כן תחנונו ותלמדנו, ומדוע מבקשים שוב על זה. ונראה כי מתחילה הייתה הבקשה על הלימוד עצמו, אבל עתה מבקשים **"ותן בלבנו"**, שגם בלב תהיה משיכה גדולה לתורה, להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד וכו'.

~ ~ ~

לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

לשמוע זה מרבתי, **וללמוד** היינו ללמוד בעצמו, **וללמד** לאחרים, **לשמור** היינו מצוות לא תעשה, **ולעשות** מצוות עשה.

ולקיים נראה לפרש על פי מה שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ג), (ט) מדברי חז"ל: אדם שלמד ושנה ולימד לאחרים וקיים את כל התורה ויש בידו כוח להחזיק ידי העוסק בתורה ובמצוות ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים, עכ"ד.

והיינו כי מלבד מה שצריך ללמוד ולעשות בעצמו, צריך להשתדל שגם אחרים ילמדו ויעשו, ואם יש בכוחו להחזיק ידי אחרים ואינו מחזיק, הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים וגו', ולהיפך מי שכן משתדל ומחזיק ידי אחרים הוא בכלל ברוך אשר יקים.

ויתכן שזה כוונת הבקשה **"לקיים"**.

~ ~ ~

את כל דברי תלמוד תורתך **"באהבה"**, ואחר כך מבקשים ויחד בלבנו **"לאהבה"**. וצריך ביאור, שהרי כבר קודם ביקשנו שהכל יהיה באהבה, ומהו שמוסיפים עוד בקשה על אהבה?

ונראה בזה כי מתחילה מבקשים על **המעשים** שיהיו באהבה, תורה באהבה, ומצוות באהבה, כל עסק התורה והמצוות שיהיה באהבה, לא מיראה אלא מאהבה שהיא מדרגה יותר גדולה.

ואחר כך מבקשים ויחד **"לבבנו"** לאהבה, שגם בזמן שלא עושים שום מעשה, ולא עסוקים בתורה ובמצוות, גם אז תהיה בלב אהבת השם, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים סג, ב) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, והיינו שתהיה מדרגה של אהבה תמידית בפנימיות הלב, אפילו שלא בשעת עסק התורה והמצוות.

~ ~ ~

בהרבה מקומות בתפילה מבקשים על תורה, כגון **"והאר עינינו בתורתך"**, וביארו המפרשים שזה הולך על סתרי התורה, שהקב"ה יאיר עינינו שנוכה להבין גם את סודות התורה.

ומבקשים עוד **"פתח לבי בתורתך"**, וכן **"הוא יפתח לבנו בתורתו"**, ושמעתי מאחי הגאון רבי יעקב זצ"ל לפרש בזה, שמבקשים שהקב"ה יפתח את לבנו **על ידי תורתו**, כלומר שהתורה תפתח לנו את הלב, שייכנסו בו כל המעלות שהתורה מביאה להם.

ולפי זה מבואר ההמשך **"וישם בלבנו אהבתו ויראתו"**, כי אחרי שהתורה פותחת את הלב, שייך לשים בו אהבה ויראה.

ברכת אהבה רבה היא תפילה שיש הרבה מה להתבונן בה.

~ ~ ~

בתחילה מזכירים **אהבה רבה אהבתנו השם אלוקינו חמלה גדולה וייתרה חמלת עלינו**, ואחר כך מזכירים **אבינו מלכנו**.

וידוע כי בתפילה מצינו פעמים רבות עניינים מקבילים זה לזה, וגם כאן נראה שמוזכרים עניינים מקבילים.

אבינו זה כנגד **אהבה**, שהקב"ה אוהב אותנו כאהבת האב את בנו.

ומלכנו זה כנגד **חמלה**, כי דרכו של המלך לחמול על העם.

~ ~ ~

בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחנונו ותלמדנו.

צריך ביאור מדוע אצל אבותינו לא מוזכר חנינה, ואילו אנו מבקשים רק בחנינה – כן **"תחנונו"** ותלמדנו.

ונראה הטעם בזה כי אבותינו היו בעלי ביטחון, כמו שכתוב בעבור אבותינו **"שבטחו בך"**, ובשכר הביטחון זכו שתלמדם חוקי חיים. אבל אנחנו לא בעלי ביטחון כאבותינו, ולא מגיע לנו בשכר, לכן אנו מבקשים רק **"תחנונו"** ו"רחם עלינו", שנוכה על כל פנים בתור מתנת חיים וברחמים, **"בעבור אבותינו"** כלומר בזכותם.

~ ~ ~

ויש להבין אם כן מהו שמזכירים בהמשך הברכה **"כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו"**, והלא מקודם מבואר שרק אבותינו **"בטחו בך"**, ומה נשתנה אחר כך שגם אנחנו **"בטחנו"**?

ונראה לפרש בזה בפשיטות, כי זה כתוב בהמשך הברכה, לאחר כל ההקדמות: **"לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים"** וכן **"לאהבה וליראה את שמך"**, ועל ידי כל המעלות האלו של שלמות בתורה מתוך אהבה ויראה, גם אנחנו נעשים בעלי ביטחון, שעל ידי תורה זוכים לביטחון, וכן על ידי היראה, כמו שכתב רבינו יונה באיגרת התשובה (אות ע') לפי רוב היראה יחזק הביטחון.

ואמנם האבות הקדושים זכו לביטחון גם בלי תורה, ובטחו בך לפני קבלת התורה, כי מכוח הכרתם הברורה והשגתם הגדולה באמונה הגיעו לביטחון, אבל אצלנו הסדר הוא הפוך, וצריכים להתחיל מתורה, שמתוך כך נגיע לאהבה וליראה, ועל ידי זה נזכה גם לביטחון.

~ ~ ~

בעבור אבותינו שבטחו בך, מבואר שלא שייך לזכות לתורה בחנינה סתם, אלא צריכים לבקש גם מכוח זכות האבות.

וענין זכות אבות ביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שהוא מלשון זכות, שהבנים מקבלים בירושה את מעלת האבות וזכותם, וכיון שכן אנו מבקשים **"בעבור אבותינו שבטחו בך"**, כי אף שאין אנו בעלי ביטחון בפועל כאבותינו, מכל מקום יש לנו על כל פנים בטבע את המעלות של אבותינו בכוח, ולפיכך **"כן תחנונו ותלמדנו"**.

~ ~ ~

אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו.

שמעתי מבעלי מוסר כי רואים מכאן באיזה אופן יש לבקש על תורה, בכמה לשונות של תחנונים:

אבינו, האב הרחמן, המרחם, היינו ראשית מצד שהקב"ה הוא אבינו, וגם האב הרחמן, שאינו סתם אב, אלא אב רחמן, וגם המרחם, שמרחם אפילו אם אינו אבינו, ובגלל כל זה **רחם עלינו**.

ומקדימים ואומרים **אהבה רבה אהבתנו חמלה גדולה וייתרה חמלת עלינו**, היינו שהתורה היא סימן לאהבה רבה שהקב"ה אוהב אותנו, ובחמלה גדולה נתן לנו את התורה.

ואמנם מצינו בגמרא (שבת לא, א) כי היראה היא אוצר שהתורה משתמרת בתוכו, היינו שצריכים להקדים את היראה לתורה, והתורה באה מתוך היראה. וכן אמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית באימה וביראה. אבל באמת שניהם צריכים זה לזה, התורה צריכה ליראה והיראה צריכה לתורה, וכל אחד מוסיף לשני, כמאמרם (אבות ג, יז) אם אין חכמה אין יראה, ואם אין יראה אין חכמה.

~ ~ ~

והאר עיינו בתורתך – הענין בזה כי התורה היא בבחינת אור, כמו שכתוב (תהלים קיט, קה) "נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי", ואדם הלומד תורה מקבל על ידי התורה הארה מיוחדת, שמושפע מאורה של תורה להבין עניינים אחרים בכל חלקי החיים.

~ ~ ~

ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך, מבקשים סייעתא דשמיא לזכות ליראה, וכן בקדושה דסדרא וישם בלבנו אהבתו ויראתו, וכן ביקש דוד המלך בתהלים (פו, יא) יחד לבבי ליראה שמך.

וצריך ביאור שהרי אמרו (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, היינו שהיראה תלויה בבחירה ואינה בידי שמים, ומה שייך לבקש סייעתא דשמיא על דבר שאינו בידי שמים.

וביאר המפרשים כי הבקשה היא שיוזמנו לנו דברים המעוררים לאהבה ויראה, וגם לסלק המפריעים לזה.

והיינו, כי יש הרבה דברים שמפריעים ומבלבלים את המוח, כמו שכתב המסילת ישרים פרק ב' שהיצר הרע מוכיב על האדם שלא יוכל להתבונן במעשיו, וזו עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים וגו', ועל זה מבקשים סייעתא דשמיא, שיהיה לנו יישוב הדעת, ואז נוכל לחשוב מחשבות של יראת שמים.

ועיין חובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שדוד המלך התפלל וביקש שני דברים: "אחד מהם לייחד לבנו ולחזק בחירתו בעבודתו בהרחקת טרדות העולם מלבו ועיינו כמו שאמר יחד לבבי ליראה שמך וכו', והשני לחזק אבריו על השלמת המעשים בעבודתו".

~ ~ ~

ובאופן אחר:

אף על פי שהיראה תלויה בבחירה של האדם עצמו, מי שאינו מבקש ומתפלל על זה, הרי הוא כמי שאינו בוחר ביראה, כי לא שייך שיצליח בכוחות עצמו, וצריך לבקש רחמים לזכות לסייעתא דשמיא בזה.

~ ~ ~

ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך, מבקשים תחילה על אהבה ואחר כך על יראה, וכך הסדר גם בקדושה דסדרא "וישם בלבנו אהבתו ויראתו", היינו קודם אהבה ואחר כך יראה.

וצריך ביאור שהרי ידוע כי יראה קודמת לאהבה, והאהבה היא דרגה גבוהה יותר מיראה, וצריכים קודם להתחיל עם יראה, ורק אחר כך אפשר לזכות לאהבה שהיא מדרגה גבוהה יותר.

וכמו שכתוב בספרים שכן מרומנו גם באותיות, שהמילה יראה מסתיימת באותיות אל"ף ה"א, והם האותיות הראשונות במילה אהבה, מפני שסוף היראה היא תחילת האהבה.

וצריכים לפרש שאין הכוונה כאן ליראת העונש, אלא ליראת הרוממות שהיא מדרגה גבוהה יותר, וכמו שכתב המסילת ישרים פרק כ"ד "שהאדם ירחק מן החטאים ולא יעשה מפני כבודו הגדול יתברך שמו", ועל יראת העונש כתב הרמב"ם (הלכות תשובה י, א) שהיא מדרגה נמוכה מאד שמלמדים אותה לנשים ולעמי הארץ, ומי שהוא בר דעת צריך שתהיה לו יראת הרוממות, ולא רק יראת העונש. לכן כשמבקשים על יראה, הכוונה היא ליראת הרוממות.

ולכן מזכירים קודם אהבה ואחר כך יראה, כי יראת הרוממות היא מדרגה גדולה יותר מאהבה, ויכול להיות שאדם יהיה במדרגת האהבה אבל לא תהיה לו יראת הרוממות. ומבקשים שתהיה לנו המדרגה הגבוהה של יראת הרוממות, שנירא מהקב"ה מתוך הכרת גדולתו ורוממותו. ולפי זה מדוקדק היטב הלשון ליראה "את שמך", דהיינו שנירא מפני שהוא מכיר שמו וגדולתו של הקב"ה.

~ ~ ~

בברכת אהבת עולם בתפילת מעריב.

תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו לימדת, היינו שמן השמים נותנים לנו את הכוחות ואת ההבנה ללמוד תורה.

ועוד יש לפרש **לימדת** מלשון הרגל, כמו (סנהדרין עב, א) מבקש לימודו ואינו מוצא, כי צריכים להתרגל בלימוד התורה, כמו שמבקשים "שתרגילנו בתורתך", ועל ידי ההרגל נעשים דבוקים בתורה.

~ ~ ~

בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך, היינו בקשה שנוכה לזה, וגם שכך היא המציאות שבשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך.

ולכאורה כיצד יכולים לומר שכך המציאות, וכי באמת אנו עוסקים בתורה עד כדי כך, בשכבנו ובקומנו?

ויש לפרש כי נוסח הברכה הוא **בלשון רבים**, והכוונה היא על כלל ישראל, ובכלל ישראל באמת יש כאלו שבשכבם ובקומם לא מסיחים דעת מן התורה, ומבקשים שגם אנו נוכה לזה.

~ ~ ~

ובנוסח אחר:

נשיח בחוקיך, לכאורה זה לשון הבטחה, שמבטיחים שבשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך, וצריך ביאור, וכי באמת אנו מקיימים את זה? וכיצד אנו יכולים להבטיח ולומר כן.

ויש לפרש כי מזכירים בלשון רבים, והכוונה בזה על כלל ישראל, ולכלל ישראל באמת יש הבטחה "כי לא תישכח מפני זרעו".

~ ~ ~

נשיח בחוקיך, מזכירים לשון **שיחה**, והיינו דיבור קל שאין בו מאמץ, וכפי שמצינו בחז"ל "שיחה קלה", שיחה נאה.

אם לומדים כל אחד לפי כוחו ובכל כוחו, אזי הלימוד מעניין ומושך כמו שיחה קלה ולא קשה ללמוד, וממילא גם "**בשכבנו ובקומנו**" נשיח בחוקיך ואין היסח הדעת מן התורה.

ואפילו "**בחוקיך**" חוקים שלא מבינים אותם כמו פרה אדומה, זה גם מעניין ומושך כמו שיחה קלה, ורוצים לדעת את זה.

~ ~ ~

נשיח בחוקיך וגו' ובהם נהגה יומם ולילה, מזכירים כאן שני לשונות, נשיח ונהגה. **נשיח** היינו בדיבור, ו**נהגה** היינו במחשבה.

כמו שכתוב (יהושע א, ח) "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה", והם שני העניינים הנ"ל, לא ימוש מפיד היינו בדיבור, והגית היינו במחשבה – כמו שפירש רש"י שם.

~ ~ ~

ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך "לעולם ועד", היינו גם בעולם הבא, ולכאורה אמנם שמחה בתורה שייך גם בעולם הבא, שיושבים ועוסקים בתורה במחיצתו של הקב"ה, אבל מצוות אי אפשר לקיים בעולם הבא, ומה שייך שם שמחה במצוות? ויש לפרש שהכוונה היא לשכר המצוות, שבוה שייך שמחה גם בעולם הבא.

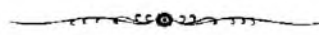
~ ~ ~

כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה. מזכירים כאן שני עניינים: חיינו, ואורך ימינו.

ויש לפרש **כי הם חיינו** בעולם הזה, שהתורה נותנת חיים בעולם הזה, **ואורך ימינו** גם לעולם הבא, כמו שאמרו (קידושין לט, ב) ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך, ולכן "**ובהם נהגה יומם ולילה**".

~ ~ ~

ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים. היינו כי כל מה שאנו זוכים לתורה ויכולים ללמוד תורה, זהו מכוח אהבת עולם של הקב"ה שהוא נותן לנו את הכוחות ללמוד תורה, וכפי שמזכירים בתחילת הברכה אהבת עולם בית ישראל וכו', לכן אנו מבקשים שהאהבה הזאת תהיה קיימת לעולמים ונוכל תמיד לעסוק בתורה.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

חג השבועות תשפ"א | גליון מס' 173

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ה ע"ה

במעמד הר סיני קבלנו את מלכותו יתברך – ואנו ממשיכים זאת פעמיים ביום

במצוות היחוד היוצאת מקריאת שמע

שהוא האחד, היחיד, המיוחד, ואנחנו מייחדים אותו מתוך מ"ט אותיות, אלו דברי הגר"א.

בכל קריאת שמע חוזרים על היחוד של חג השבועות

למדנו מכאן, כשם שמתן תורה עצמו, [היינו מעמד הר סיני שהוא היה גם מתן תורה עצמו], הוא תוצאה של ספירת מ"ט והגעה ליום החמישים, והיום החמישים הוא היום שבו אנו חוזרים לשמוע את אנכי ה' אלקיך, היינו, אנו חוזרים לשמוע, כביכול, את יחודו של בורא העולם, שניתן לנו ביום הזה, כך, אנחנו חוזרים על מה שקיבלנו בקבלת התורה, ומקבלים זאת על עצמנו בקריאת שמע, וכשם שבקבלת התורה הדבר היה כתוצאה של חמישים שבא מתוך המ"ט, כך, בכל פעם שאנו חוזרים לקבל תורה, גם את זה אנו עושים באותו אופן, כתוצאה של מה שמגיע מתוך אותן ארבעים ותשע אותיות שאנחנו הוגים אותן, ומתוכן אנחנו מוציאים את התרומה, שהיא היחוד שאותו קיבלנו בסיני, אותו קיבלנו ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אנו עוסקים פה בדבר שהוא עיקר העיקרים, ונרחיב בדברים אלו.

אנכי ה' אלקיך – הבורא הוא עצם המציאות

הרמב"ם בספר המצוות פותח ומונה את שתי המצוות עשה הראשונות, וז"ל "מצות עשה, מצוה א', היא הציווי אשר ציונו להאמין האלקות, והוא שנאמין שיש שם עילה וסיבה, הוא פועל לכל הנמצאות, והוא אמרו אנכי ה' אלקיך". אנכי ה' אלקיך, פירוש, שכביכול בורא העולם התגלה אלינו כסיבה ראשונה, השורש הראשון, שהוא הראשון לכל המציאות כולה, וכפי שכותב הרמב"ם בתחילת הלכות יסודי התורה, "וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", כל המציאות כולה היא ממנו, הוא שורש כל המציאות כולה. המציאות כולה היא מפני שהוא המציא כל נמצא, והוא סיבת הכל.

במילים אחרות, האמונה שלנו היא, שכורא העולם שנתן לנו תורה ונתגלה אלינו בסיני, הוא המציאות עצמה.

הנמצאים כולם, הם כולם אופנים של גילוי של אותה מציאות. כל נמצא ונמצא מגלה באופן שלו את המציאות עצמה, אבל כל נמצא הוא נמצא פרטי, הכלל של כל הנמצאים כולם, הכלל שצריך לעלות ולהצטרף מכל הנמצאים כולם, זו המציאות שמתגלה מהכל, זה הכלל של כל הנמצאים כולם,

היחוד של קריאת שמע מכוון כנגד תרי ממאה

עלינו לברר מה עניינו של יום, בחג השבועות. כי הנה, ראש השנה מחייב תקיעת שופר, יום הכפורים מחייב צום, סוכות מחייב סוכה ולולב, פסח מחייב ביעור חמץ ואכילת מצה, אולם מה מחייב חג השבועות, מה חובת היום של יום קבלת התורה.

המשנה הראשונה בש"ס פותחת "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן", הדבר טעון ביאור, מדוע תולים את מצות קריאת שמע בתרומה.

אומר על כך הגר"א, דהנה, לשון תרומה, אומרים חז"ל שהוא מלשון תרי ממאה, שניים מתוך מאה, ומכאן לומדים שהשיעור הנכון לתת תרומה גדולה הוא אחד מחמישים, אכן, גם זה קשה, כי אם רוצים לומר אחד מחמישים לשם מה הביאו לכאן מאה, חמישים זה מספר בזכות עצמו ולא רק חצי ממאה. מדוע כדי לומר שהתרומה היא אחד מחמישים אומרים זאת בלשון תרי ממאה, הלא זה יכול להיות גם ארבעה מתוך מאתיים או ששה מתוך שלש מאות, לא כך צריך לומר זאת.

הרמזו בזה, אומר הגר"א, כי הנה, פעמיים ביום אנו מחויבים בקריאת שמע, נקודת התמצית של קריאת שמע, הפסוק שבו כולו עלמא צריך כוונה, זה הפסוק הראשון, וכן ברור שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שם נמצא היחוד עצמו. עתה, בפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" יש עשרים וחמשה אותיות, ו"בכרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" יש עשרים וארבעה אותיות, ויחד הם עולים לארבעים ותשע. היחוד שיוצא מזה, זה החמישים, זו התרומה היוצאת מתוך הארבעים ותשע האלו, ואחר שעלינו לומר קריאת שמע פעמיים ביום, "בשכבך ובקומך", לכן העמידו את הענין של תרומה כתי ממאה.

היינו, שורש מצות תרומה כמובן הזה, האופן שבו אנו תורמים את עצמנו, זו אמירת קריאת שמע, וזה באמת שנים מתוך מאה, פעמיים ביום אנו מקיימים את מצות היחוד, לכן, נאמרה לשון זו של תרומה, תרי ממאה, כי פעמיים ביום אנו אומרים מ"ט אותיות ומהן אנו מוציאים את היחוד, את האחד מחמישים שהוא היחוד, כך, שהתרומה שלנו, היא תרי ממאה, שניים מתוך מאה.

באופן, שזה הקשר בין מצות קריאת שמע ומצות הפרשת תרומה, במצות קריאת שמע גם אנחנו בעצם מפרישים תרומה. אנחנו מייחדים כביכול את זה

המציאות עצמה היא כביכול הבורא יתברך, זה הוא שנתגלה אלינו ואמר לנו "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", הוא המציאות עצמה, וכל מה שנמצא, זה הכל גילוי של אותה מציאות.

באופן שמקבלי התורה, כך צריכים להאמין וכך צריכים לדעת, כשאנחנו חיים בתוך מערכת מציאות, אנחנו חיים בתוך מערכת מציאות שנבראה על ידי בורא עולם, ובורא העולם ברא את כל המציאות הזאת, כדי לגלות, למי שהוא התכוין לגלות, והכוונה היא אלינו. אנחנו אלו שאלינו הוא פונה עם כל מה שהוא גילה, כל מה שהוא גילה מתכוין אלינו. כל מה שנמצא בכל המציאות כולה שאנחנו רואים, הכל, כביכול, מה שבורא העולם התכוין להתגלות על ידי כל זה.

וכך, כביכול, בורא העולם מתגלה על ידי השמש הזורחת, על ידי החלל כולו שאנחנו רואים, על ידי השמש השוקעת. אנחנו מכירים את עצמנו, ואת מה שסובב אותנו, כל הדברים האלה הם התגלויות של המציאות עצמה. כביכול, בורא העולם התכוין על ידי כל הבריאה כולה, להתגלות.

זה פירוש המילים "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מהיכן יוצא אותו "אנכי", ה"אנכי" הזה, זו כל המציאות כולה האומרת "אנכי ה' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", זה עניינו של המדרש, בשמות רבה (פרשה כ"ט) "א"ר אבהו בשם ר' יוחנן, כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה, צפור לא צוות עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש קדוש הים לא נודעו הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלהיך", בזמן מעמד הר סיני כל הבריאה כולה שתקה, אף אחד לא השמיע אפילו אישה, הכל השתק, במובן הגשמי שום דבר בכל העולם כולו לא אמר שום דבר אחר, אלא מה שיצא מכל המציאות כולה זאת האמירה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מכל הבריאה יצא הדיבור הזה, הדיבור הגיע מכל העברים כולם, מכל מקום, כל המציאות כולה זעקה וגילתה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". זאת המצוה הראשונה שנצטוונו, נצטוונו להיות בתוך המציאות הזאת.

איתא בשבת (ק"ה ע"א) "רבי יוחנן דידיה אמר, אנכי נוטריקון, אנא נפשי כתיבת היבית", אני את עצמי כתבתי ונתתי לכם, כך כביכול אומר לנו בורא העולם. הכונה בזה, כל הבריאה כולה נתפסת כספר. כך מפורש בפסוק בישעיהו (ל"ד ד') "ונגלו כספר השמים". כל הבריאה כולה היא דברים שמביעים ואומרים משהו, מי שיודע לצרף נכון את כל מה שהבריאה אומרת, יודע לקרוא את כל התורה כולה, כמו אברהם אבינו, שהסתובב בעולם, וקיים, ידע, והבין את כל התורה כולה. אברהם אבינו לא קבל את התורה, הוא לא היה במעמד הר סיני, התורה לא ניתנה לו באופן שהיא ניתנה לכלל ישראל, אברהם אבינו קרא את כל התורה כולה בבריא. כשיודעים לקרוא נכון את כל מה שהבריאה אומרת, או אז קוראים "השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע", כל חלק וחלק מחלקי הבריאה אומר, וכשמצרפים את כל האמירות ביחד, יוצאת כל התורה כולה, את זה קרא אברהם אבינו.

זאת המצוה הראשונה שנצטוונו, וזאת הדיברה הראשונה בעשרת הדיברות. זה הגילוי הראשון, שהוא כולל את כל הגילויים כולם.

חז"ל אומרים בשיר השירים רבה (א' ט"ו ד') שבשעה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך נתקעו דברי תורה בליבם, וכשהוא אמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, נעקר יצר הרע מליבם.

כשבורא העולם אמר אנכי ה' אלקיך כל התורה כולה נתקעה בליבות מקבלי התורה. באמירה הזאת, שהיא אמירה שבקעה מכל הבריאה כולה, כאן בעצם שורש ההתגלות של כל התורה כולה. כל חלק וחלק מחלקי הבריאה אמר זאת באופן שלו, וכל האמירות כולן, זו בעצם כל התורה כולה. מי שזכה לשמוע אנכי ה' אלקיך, והרי אנחנו כולנו זכינו, נתקעו דברי תורה בליבו, באופן שהמציאות עצמה אומרת תורה.

כל עיקרי האמונה נתגלו ביציאת מצרים

המשך הפסוק הוא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", עלינו להבין איך זה מצטרף למצות "אנכי ה' אלקיך", המצוה הראשונה, היוצאת מהפסוק הזה, איך זה מצטרף לדיברה הראשונה, מה מחייב "אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

הרמב"ם, כאן בספר המצוות, אינו מבאר את הנקודה הזאת, גם כאן וגם בספר היד הוא חוזר על כך שהמצוה היא "אנכי ה' אלקיך", אכן, הרמב"ם

מבאר זאת בפירושו התורה, גם על הפסוק הזה, וגם ברמב"ן הידוע בסוף פרשת בא.

פירוש הדבר, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, זו מצוה האמונה. והנה, הרמב"ם הרי מלמד אותנו שמצות האמונה כוללת את כל שלש עשרה העיקרים. מצות האמונה לא מתקיימת כראוי אלא אם כן מאמינים בבורא יתברך באופן שנתבאר בכל שלש עשרה העיקרים, והרמב"ם מאריך בזה הרבה בפירושו המשניות בפרק חלק, בתחילה בהקדמה ארוכה ולאחר מכן הוא מונה את העיקרים, [שלש עשרה העיקרים כתובים גם בסידורים שלנו באיזה שהוא אופן, אולם הרמב"ם לא חתום על כך, ומי שרוצה לדעת, צריך לראות את המקור, כפי שהדברים כתובים בפנים].

עתה, הרמב"ם מאריך לבאר, שהעיקרים כולם נתבארו בכל המערכת שי יציאת מצרים, והדבר הלא מפורש בפסוקים עצמם, יציאת מצרים ביארה אח כל העיקרים כולם. יציאת מצרים היא "למען תדע כי אין כה' אלקינו", "למען תדע כי לה' הארץ", בפירוש כתוב שלכן ניתנו המכות, וכל ענין היציאה כולו היה כדי שתתברר אלקותו יתברך, ויתבררו כל עיקרי האמונה.

נמצא, אם כן, כשכתוב בדיברה הראשונה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", פירוש הדברים "אנכי ה' אלקיך", תאמין בי שאני הוא המציאות עצמה, אבל, האמונה כי צריכה להיות מבוררת עם כל מה שנתברר ביציאת מצרים. אני הוא, אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ובכל מה שנתברר ביציאת מצרים, בכל זה אנחנו חייבים, כל זה כלול במצות האמונה שנתחייבנו בה, זאת המצוה הראשונה.

"הציווי שיצונו" – האמונה מתחייבת מעצם המציאות

המשך דברי הרמב"ם בספר המצוות "והמצוה השניה היא הציווי שיצונו באמונת היחוד והוא שנאמין כי פועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", אלו הן שתי המצוות הראשונות, שהן עיקרי העיקרים.

הדבר מעניין להתבונן בלשון הרמב"ם, בכל המצוות כולן הרמב"ם פותח "היא שיצונו כו'", כגון, המצוה הג' היא שיצונו כו', המצוה הד' היא שיצונו כו', וכן הלאה בכל המצוות כולן, בכל רמ"ח מצוות עשה, אכן, שתי המצוות האלו הן היחידות שבהן הרמב"ם משנה את לשונו וכותב "היא הציווי אשר ציונו".

כל מי שער, כל מי שאזנו אינה ערלה, שומע כאן את החילוק. "שיצונו", הכונה היא שהמצוה נתחדשה על ידי הציווי, "הציווי שיצונו", פירוש, שהמצוה לא נתחדשה עם הציווי, אלא עוד לפני שיצונו הדבר מצד עצמו כבר היה מחויב, הדבר הזה הוא המציאות עצמה, הוא מחייב מעצמו, אלא שבורא העולם ציוה אותנו בזה. בכל המצוות כולן אנו חייבים כי נצטוונו, אכן, בשתי המצוות האלה, אף שכמובן אף בהן אנו חייבים כי נצטוונו, אבל נצטוונו משום שהדבר הזה הוא מחויב מתוך המציאות עצמה. אלו הן שתי המצוות הראשונות, המצוה הראשונה, הציווי אשר ציונו הראשון הוא אנכי ה' אלקיך, והמצוה השניה, הציווי אשר ציונו השני, זה 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'.

אין המדובר כאן במצות קריאת שמע, מצות קריאת שמע זאת מצוה בפני עצמה, כפי שמונה אותה הרמב"ם בהמשך "והמצוה העשירית היא שיצונו לקרוא קריאת שמע בכל יום ערבית ושחרית והוא אמרו יתעלה ודברת בס בשבת בביתך וגו' ובשכבך ובקומך", ובה נצטוונו לדבר את הדברים האלה, אכן, המצוה שיוצאת משמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו מצוה אמונה, זאת מצות היחוד שיוצאת מפסוק זה. אלו שני חיובים, התחייבנו לקרוא קריאת שמע, והתחייבנו להוציא מתוך קריאת שמע את היחוד, כלומר, לדעת, להבין, ולהאמין, שהמציאות היא אחת, אחת מכל צד, אחת מכל בחינה, אחת.

הדבר הזה, כמובן, שולל כל כח אחר שבעולם, כידוע. "אין אלקים זולתך". כשאומרים אחד, לא מתכוונים אחד ולא שניים, לא מתכוונים כאן לאחד, ששניים זה אחד יותר ממנו, ושלש זה עוד יותר מזה. אלא הכונה ל'אחד' שזה כולל את הכל, מציאותו יתברך היא הכל, אין שום מציאות אחרת, אין שום דבר אחר, זה אחד, ואחד בלבד, אחד שכולל את הכל.

כך, לדוגמא, האמונה בשלילת גשמות, בשלילת הגוף, חלילה, זה מוכרח. משום שכל גשם הוא לא אחד, כל גשם זה דבר שהוא יותר מאחד. לכל גשם יש ששה צדדים, ויש לו אמצע, זה דבר שהוא המון דברים ביחד, זה וזה וזה,

אף על פי שזה גוף אחד, אבל זה לא נקרא אחד. שלילת הגשמות מתחייבת מתוך התפיסה של אחד. כל הרכבה היא לא אחד, כל חיבור של כמה, זה לא אחד, אף אם זה חיבור אמיץ ביותר, זה כמובן הרבה פרטים, זה לעולם לא אחד.

זה החיוב שנתחייבנו מ"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", כמצות יחוד. היינו, זאת המצוה, שהיא בעצם פירוש לאנכי ה' אלקיך. אנכי ה' אלקיך זה הגילוי של סיבת כל המציאות כולה, המצוה הנוספת היא אחד. וכמובן, באחד הזה, כאן מונחת השלילה האמיתית לכל עבודה זרה שתתאפשר בכלל, זאת השלילה בעצם לכל אפשרות להעלות על הדעת ענין של עבודה זרה, חלילה.

שתי מצוות מתקיימות בקריאת שמע

נמצא, אם כן, בכל קריאת שמע אנו מקיימים שתי מצוות. המצוה האחת היא התלמוד תורה שבקריאת שמע, זה ה"ודברת בס". מכאן גם המקור למצוות תלמוד תורה בכלל. אבל מתוך ה"ודברת בס" יוצאת עוד מצוה שאנו מקיימים אם אנו קוראים קריאת שמע כהלכתה, וכלשון הרמב"ם (הלכות קריאת שמע פ"א) "פעמיים בכל יום קוראים קריאת שמע, בערב ובבוקר, שנאמר ובשכבך ובקומך כו". ומה הוא קורא שלשה פרשיות אלו הן, שמע והיה אם שמוע ויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו ואחריה והיה אם שמוע שיש בה ציווי על (זכירת) שאר כל המצוות".

כך מפרש הרמב"ם את דברי המשנה בברכות (פ"ב מ"ב) "למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך יקבל עליו עול מצוות", פרשת והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי וגו' זאת קבלת עול מצוות, אבל בפרשת שמע, שם אנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים, זה נקרא שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, לכן קדמה שמע להיה אם שמוע, וכך, באופן הזה, מביא את הרמב"ם, "ומקדימים לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד ה' ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע, שיש בה ציווי על שאר כל המצוות", זה פירוש דברי המשנה "כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה", הכוונה בזה, שצריך להתעסק בדברים שהם העיקר, והם, יחוד ה', אהבתו, ותלמודו.

עול מלכות שמים – קיבוץ כל הפרטים ל'אחד'

למדנו, שבמצוות קריאת שמע אנו מקיימים את קריאת שמע כתלמוד תורה, כ"ודברת בס", זאת המצוה, אבל מצוות קריאת שמע אינה נגמרת בעצם הדיבור, בעצם הלימוד שלומדים את הפרשה, אלא צריך שיקבל עליו עול מלכות שמים, במצוה הזאת כלולה קבלת עול מלכות שמים, ומה היא אותה מלכות שמים שהאדם צריך לקבל עליו, על כך כותב הרמב"ם, שפירושה הוא יחוד ה', היינו, כאן נכללת מצוות היחוד. יחוד ה' זו היא המלכות, וכפי שנבאר,

על הפסוק בבראשית (כ"ו י') "אחד העם" כותב רש"י "המיוחד בעם, זה המלך", יחוד ה', עניינו, לעשות אותו להמיוחד שבעם, הוא האחד, זאת נקראת מלכות שמים. הפירוש בזה, המיוחד שבעם הוא המלך כי הוא המצריך את כל הפרטים ליחד, ועושה אותם דבר אחד. מי שאוסף את כל הפרטים ועושה אותם לאחד נקרא מיוחד, הוא המיוחד את הכל, הוא לוקח את בחינת היחוד של כל הפרטים כולם ומכליל אותם יחד. זה נקרא עול מלכות שמים, כאשר כל המציאות כולה היא אחת, הכל נכלל ומצטרף יחד, והכל מתחבר למציאות אחת ויחידה, זה נקרא יחד, כפי שנאמר בפסוק "יהיה בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", את זה עושה המלך, וכך היא לשון הרמב"ם בספר המצוות "מצוה קע"ג היא שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו [היינו, יעשה אותנו יחד] וינהיגנו".

ספירת העומר מצרפת את הפרטים אל ה'כל'

בספירת העומר, אנו סופרים ומגיעים עד מספר מ"ט, ומכאן אנו עוברים לחמישים, אבל החמישים לא נמנה. בתורה כתוב (ויקרא כ"ג ט"ז) "תספור חמישים יום", והכוונה היא שנספור ארבעים ותשע ונגיע עד חמישים. המהר"ל מבאר זאת בהדגשה מיוחדת, ואומר שאם היינו סופרים גם חמישים, יכולנו להמשיך לספור גם חמישים ואחד, אנחנו סופרים ארבעים ותשע כדי לומר שכאן הספירה נגמרת, והחמישים, זה כבר מה שעולה ויוצא מתוך כל

הספירה כולה, זאת המסקנה של כל הספירה, זה הדבר שאליו הגענו על ידי כל הספירה כולה. לכן זה לא נספר, זה תכלית המספר אבל התכלית לא נספרת, אם התכלית היתה נספרת, היה פירושה של אותה ספירה שהיא עדיין המושך התהליך. נמצא, כאשר סיימנו לספור הגענו לסוף התהליך, כאן הגענו לתכלית הספירה.

כאשר אנו סופרים פרטים, מתקבצים בספירה הרבה פרטים, אבל יש מידה בתורה הנקראת 'כל', וכפי שנאמר באברהם "וה' ברך את אברהם בכל", (בראשית כ"ד א'), ו"הרמב"ן שם מאריך לבאר מה הפירוש בזה, איזו ברכה היא בכלן. כאשר עשו אומר ליעקב "יש לי רב" (שם ל"ג ט), וזה נראה שזאת הברכה, הריבוי והשפע, אומר לו יעקב "כי חנני אלקים וכי יש לי כל" (שם ל"ג י"א). ישנה ברכה מיוחדת השייכת לאבות שנתברכו "בכל מכל כל".

'כל', זו התוצאה של הספירה, זה היחוד המגיע כמסקנת הקיבוץ של כל הפרטים, המביא אל אותו 'כל'. אם הפרטים לא מתקבצים ולא מצטרפים יחד, אם הם לא נכללים באותו 'כל', הם נשארים פרטים, והמציאות היא ריבוי.

האחד, שהוא המגיע מכל הפרטים כולם, הוא התוצאה של כל הפירוט כולו שהתקבץ יחד על ידי הספירה, והגיע להיעשות כל. הגענו לאנכי ה' אלקיך, שאליו מצטרף שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. כל המציאות כולה אמרה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

קבלת עול מלכות שמים – אמונת היחוד

מצוות קבלת עול מלכות שמים שנאמרה בקריאת שמע, כמו שמפורש בדברי הרמב"ם, היא מצוה המתחברת למצוות קריאת שמע. וכלשון הרמב"ם שם "המצוה השניה היא הצווי שצונו באמונת היחוד והוא שנאמין כי פועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וברוב המדרשות תמצאם יאמרו על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה, רוצים בזה המאמר שהוא אמנם הוציאנו מן העבודות ועשה עמנו מה שעשה מן החסד והטוב על מנת שנאמין היחוד כי אנחנו חייבים בזה, והרבה שיאמרו מצוות יחוד".

בורא העולם הוציא אותנו מארץ מצרים, כדי שנגיע אל היחוד, זאת הספירה וזאת התכלית. הספירה היא ממחרת השבת, היינו, ממחרת יציאת מצרים, עתה, לאן אנו הולכים, אנו חייבים לספור חמישים יום, לספור את כל הפרטים כולם, ולהביא אותם אל 'כל', אל החמישים. זה הוא הכלל, זה היחוד, זה ה'אחד' היוצא מכל הפרטים כולם, זה נקרא ליחד את שמי.

ומסיים הרמב"ם מצוה זו "ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות, כי הם יאמרו כדי לקבל עליו עול מלכות שמים, רוצים לומר להודות ביחוד ולהאמינו", להודות ולהאמין ביחוד, זה נקרא לקבל עליו מלכות שמים. מלכות פירושה יחד, הכל מתקבץ, הכל מצטרף ונהיה מציאות אחת, זאת קבלת עול מלכות שמים. לקבל עול מלכות שמים, פירוש, לחיות במציאות שהיא כולה מציאות אחת.

כי הנה, המציאות היא מרובת גוונים, אנחנו חיים במציאות משתנה ורבת אנפין, הכל מתגלה בריבוי עצום ונורא. מצוות קריאת שמע מחייבת אותנו, ביחוד, לתפוס ולזכור שכל המציאות הזאת כולה, היא כולה מציאות אחת, שהאחד היחיד מגלה לנו, אלא שאנחנו פשוט איננו יודעים לקרוא, אם היינו יודעים לקרוא, היינו יודעים לצרף את כל זה לספר תורה. מצוות קריאת שמע מחייבת, להביא את כל המציאות, ליחוד. לאופן שאנחנו חיים במציאות אחת, זה נקרא קבלת עול מלכות שמים.

עינינו ולבנו שם כל הימים – ראיית המציאות

כפי שקבלנו בהר סיני

כתוב בתורה (דברים ד' ט) "רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", נצטוונו, שאסור לשכוח את ה"יום" אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", אסור להסיר אותו מלבנו, ואסור שעיינינו לא יהיו מכוונות לשם, וכלשון הרמב"ן, במצוות שלדעתו הרמב"ם שכתב מלמנות אותן, "המצוה השניה, שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו, אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים, והוא אמרו יתעלה, השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך

ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב וגו'".

והנה, לכאורה, על לבנו, ניתן להבין שיצונו אותנו לא להסירו משם, אולם מה הפירוש שיהיו עינינו שם, הלא התורה מדברת אלינו, אם כן כיצד מתפרש "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", אנחנו הרי לא ראינו כלום, ואם ראינו הרי ידוע הדבר שכבר איננו זוכרים זאת, זה דבר שנעלם, אם כן, כיצד מצוים אותנו ב"פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, מה המכוון בציווי הזה אותנו, איך אפשר לצוות אותנו "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך".

אנו לומדים מכאן, שממעמד הר סיני נתחייבנו להסתכל אחרת על כל המציאות. אם עינינו לא תופסות את כל המציאות באופן שכל זה מגלה דבר אחד, פירוש הדבר שהסרתו את עינינו מהר סיני. במעמד הר סיני, המציאות כולה הצטרפה להיות מציאות אחת, אם אנחנו מסירים את עינינו מהר סיני, אנחנו רואים ריבוי. אנחנו צריכים לא להסיר את עינינו ממעמד הר סיני.

אין הפירוש לזכור את מה שראינו אז. את זה איננו יכולים לזכור, זה זכרון שהוא מזמן רב מאד לפני שנולדנו, איננו זוכרים זאת. הרבה יותר קרוב היה לזכור את מה שלמדנו כעוברים, ואם זה נשכח, הרי הכל נשכח, ואיננו זוכרים את מעמד הר סיני. אבל הדבר שמעמד הר סיני מחייב אותנו, הוא מחייב אותנו לעינים אחרות. "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", הכוונה בזה, כפי שראו עיניך במעמד הר סיני, זה מחייב, שכך יראו עיניך תמיד, ומי ששוכח זאת ועיניו רואות אחרת, עובר על כך.

אנחנו חייבים במצוה הזאת. פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. אנחנו חייבים להסתכל אחרת על כל המציאות, לראות אותה כמשהו אחר, לראות אותה כגילוי שבא העולם מגלה לנו. אנחנו צריכים להסתכל על המציאות ולראותה כאילו היה משהו פותח ספר ומראה לנו, תסתכלו, תראו, ואת זה אסור לשכוח.

בקריאת שמע מקיימים זכירת הר סיני

לקראת חג השבועות, זה הזמן להזכיר לנו שנצטוונו בשלושה לאוין ושתי מצוות עשה. "רק הישמר לך" זה לאו, "ושמור נפשך מאד" זה עשה, "פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" זה לאו, "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", זה עוד לאו, ומצוות עשה נוספת נאמרה "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", זאת מצוות היום של חג השבועות. ומתוך מצוות היום הזאת של חג השבועות, אנחנו חייבים בכל השנה כולה לא לפרוש מהדבר שאילו הגענו בחג השבועות.

לכאורה, מתי אנו מקיימים זאת, מתי אנו מתעסקים בזה, איך יתכן ששלושה לאוין ולפחות שתי מצוות עשה ניייתכן ששלוש, "ושמור נפשך מאד" ישנם, וכלל לא נאמר לנו מתי עלינו לקיימם. במשנה באבות (פ"ג מ"ח) כתוב "כל השוכח דבר אחד מתלמודו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", כל השוכח דבר אחד מתלמודו, מתחייב בזה, אולם מתי אנו צריכים להתעסק בלקיים זאת, מצוות תפילין אנו מקיימים כאשר אנו מניחים אותן מדי בוקר, חיוב התפילה, אף שהוא מדרבנן, הוא קבוע אצלנו, ואנו זוכים להתפלל שחרית מנחה וערבית, עתה, שלושה לאוין ושתי מצוות עשה אלו, מתי אנו מתעסקים בהן.

הדבר הוא ברור, אנו חייבים לזכור זאת בקריאת שמע. בכל קריאת שמע, פעמיים בכל יום, אנו חייבים לזכור את היחוד. היחוד, זאת מלכות שמים שנתגלתה לנו בסיני.

זה פירוש המילים, "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום על לבבך", ודרשו חז"ל כפי שמביא רש"י "יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו" (עי' רש"י שמות י"א ודברים י"א י"ג), אין הפירוש "כאילו היום ניתנו", כעת, אלא המכוון בזה, יהיו בעיניך כאילו היום מעמד הר סיני שבו הדברים האלה ניתנו, זה הפירוש "כאילו היום ניתנו", הדברים האלה ניתנו במעמד הר סיני.

עול מלכות שמים, זה הדבר שקיבלנו בסיני, וכדאיאת במדרש "משל למלך שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות אמר להם לאו, כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, שאם מלכותי אינכם מקבלים גזירותי האיך אתם מקיימין", (מכילתא יתרו ועי' רמב"ן עה"פ אנכי ה' אלקיך) לכן, ההקדמה היא אנכי ה' אלקיך, זאת קבלת המלכות. וזה מתחלק לשנים "אנכי ה' אלקיך" זאת המציאות עצמה, והמצוה המיוחדת שנוספה ב"שמע ישראל

ה' אלקינו ה' אחד", זאת מצות היחוד של אותה מציאות. כל המציאות הזאת היא כולה אחת, כלומר, כל מה שאני רואה מצטרף לאותה מציאות. כל מה שאני חש, כל מה שאני מרגיש, כל מה שאני יודע, כל מה שאני חי, הכל מצטרף לאותה מציאות שנתגלתה בסיני.

זה הגילוי שמגלה לנו הגר"א, התרומה העולה מתוך התלמוד תורה של קריאת שמע, זה היחוד, והיחוד הוא מחוץ לכל זה. מאותן מ"ט אותיות שאמרנו, שבהן קיימנו את ה"ודברת בם". מתוכן יוצא ה'כל', היחוד, ההכל הוא אחד. כדרך שבמעמד הר סיני הכל יצא מתוך החיבור, היחוד, היחוד של כל המ"ט פנים. מ"ט פנים זה הסכום המירבי של הפרטים, שבע כפול שבע, זה מתפרס לכל הפרטים כולם, מכל זה צריך להצטרף ולצאת 'כל', ה'כל' הזה, זו התוצאה של כל הספירה כולה.

כשם שבמתן תורה, מתוך ימי הספירה שנתחברו יחד והצטרפו להיות "כל", קיבלנו תורה, כך בקריאת שמע אנחנו מצרפים את עצמנו למעמד הר סיני, וכך, באותו אופן, אנחנו לוקחים את כל הפרטים האלה שבהם אנחנו מקיימים את ה"ודברת בם", ומה שיוצא מכל הדיבורים האלה, זה מה שלא מדובר, זה מְעַבְר לל מה שמדובר, זה אותו יחוד, אותה תפיסה שהיא העומק של מה שנתחייבנו מכאן ואילך לראות.

מנהג ישראל לסגור את העינים בקריאת שמע, העומק בזה הוא, שאנו סוגרים אותן כדי לפתוח אותן אחר כך לראיה אחרת. העובדה שעוצמים את העינים, פירושה, ההסתכלות הזאת היא לא ההסתכלות הנכונה, וכעת אנו הולכים לראות זאת מחדש, להסתכל בזה הסתכלות אחרת. כך אנחנו צריכים לחבר את עצמנו פעמיים ביום לאותו מעמד הר סיני.

דיבור 'אנכי' מקביל למאמר 'בראשית'

שינוי באבות (פ"ה מ"א) "בעשה מאמרות נברא העולם", הגמרא בראש השנה (ל"ב ע"א) מקשה "הי נינהו, ויאמר דבראשית, תשעה הוו", מתרצת הגמרא "בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו", "בראשית" אף הוא מאמר, בראשית זאת קביעת עובדה, והנה, חז"ל אומרים שעשרת הדברות מקבילות לעשרה מאמרות, והדיברה הראשונה מקבילה לבראשית. הדיברה הראשונה, אנכי ה' אלקיך, אף היא קביעת עובדה, גם היא לא ציווי. "לא יהיה לך" זה ציווי, זכור את יום השבת לקדשו זה ציווי, לא תעשה זאת, כן תעשה זאת, כל אלה ציוויים, אבל אנכי ה' אלקיך, זאת קביעת עובדה, זה לא נאמר בלשון ציווי. וזה מקביל ל"בראשית ברא אלקים" שאף הוא לא נאמר בלשון ויאמר, אבל זאת עובדה. אלה שתי העובדות המקבילות זו לזו.

על המילה בראשית דורשים חז"ל כמה דרשות, ועניינם, שהעולם נברא בשביל כל מה שנקרא ראשית. ישראל נקראים ראשית, תרומה נקראת ראשית, ביכורים נקראים ראשית, ראשית, זו תמצית כוללת שיוצאת מכל הפרטים כולם של הדבר, זאת נקודת הראשית של כל דבר ודבר.

זו היא התרומה, כך אנו צריכים לגשת, וכך אנו צריכים לקיים את מצוות קריאת שמע שניתנה לנו פעמיים ביום. תרי ממאה, פעמיים ביום אנו צריכים להפריש תרומה. ולהפריש תרומה, הכוונה היא לצרף את ישראל שנקראו ראשית, לתרומה שנקראת ראשית. להגיע לאותה ראשית.

כך, אנו לא פורשים ממעמד הר סיני, אנחנו לא מפנים לו עורף, חלילה, לא פונים ממנו, לא סרים ממנו, ובצורה כזאת גם לא שוכחים אותו, כפי שנצטוונו פן תשכח, ופן יסורו מלבבך.

כשאנו מגיעים לחג השבועות, אנחנו מגיעים לאותו דבר שהוא תוצאת כל הספירה כולה. כל הספירה סופרת פרטים, ה'כל' מחבר את הכל לאחד. כל הפרטים כולם מצטרפים להיות 'כל' אחד, דבר אחד שלם. ה'כל' הזה, זאת הברכה שנתברך יעקב אבינו. "כי חנני אלקים וכי יש לי כל". על זה נאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". האחד של כלל ישראל, עניינו, שאנחנו, ורק אנחנו, יכולים להגיע למידה הזאת, לדרגה הזאת שהאבות שנתברכו 'בכל' מכל כל' הנחילו לנו, אל הברכה הזאת, שהיא הרבה יותר מברכת הריבוי. כלפי הברכה הזאת, הריבוי נחשב קללה. בזמן שכל הריבוי כולו מצטרף לאחד, אז האחד הוא בלי גבול ובלי תכלית. הוא מצורף לאין סוף. הוא אחד, שכולל הכל. זאת הברכה שאנחנו נתברכו.

ה' יעזרנו, שנזכה לברכה הזאת באמת, ונתברך גם אנחנו בכל מכל כל.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

חג השבועות – מתן תורה

שמירתה וקיומה של ברית התורה

ושמרתם את בריתי – חבוקה ודבוקה בך

”יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה”

איתא בגמ' בסוטה (מב, ב) עה"פ (שמואל ב' כא, כב): "את ארבעת אלה יולדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו - מאי נינהו, אמר רב חסדא סף ומדון גלית וישבי בנוב, 'ויפלו ביד דוד וביד עבדיו' דכתיב (רות א, יז) ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה. אמר רב יצחק, אמר הקב"ה יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה". ומבואר בגמ' שבני ערפה נקראים "בני הנשוקה" בסיבת מה שנשקה ערפה לנעמי חמותה והלכה לה, ויבואו בני הנשוקה ויפלו בידי בני הדבוקה' שהם דוד ועבדיו בני רות שהיתה דבוקה וכרוכה בחמותה. והנה, לשון חז"ל טעון ביאור, מדוע ערפה שנשקה לחמותה נקראת ה"נשוקה" שהוא לשון נפעל שנשקו לה, והיה לפסוק לומר בני ה'נשוקת' שהרי היא שנשקה לנעמי (וכבר העיר בזה בספר בן יהוידע לבא"ח, שם).

המהר"ל - נשוקה ודבוקה, מתנגדים זל"ז

ועיין בחידושי אגדות למהר"ל (שם) שכתב, וז"ל: "יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה וכו' פי' מפני כי בני הנשוקה היו קרובים להדבק ופרשו, ואלו בני דבוקה לא פרשו ודבקו לגמרי ראוי שיפלו בני הנשוקה ביד בני הדבוקה, והרי היו מתנגדים הנשוקה והדבוקה, שאלו לא נשקה לגמרי יש עליך לומר שלא הייתה ראויה להדבק ואין כאן פרישה, אבל כאשר נשקה ראויה היתה להדבק כי הנשוק הוא קצת חבור ופרשה, לכך יבאו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה כי המתנגדים יפלו זה ביד זה". ומבואר בדבריו, שאף הנשיקה יש בה "מקצת חיבור" אלא שאינו בר קיימא, ולכן בעצם ראויה הייתה להדבק ג"כ, אלא שכיון שפירשה אינה נחשבת לחיבור, ואילו הדבוקה היא זו המחוברת באמת בחיבור בל ינתק, והם ב' דברים הפכיים עד שנחשבים "מתנגדים זל"ז", וע"ז כתב המהר"ל את הענין ש"המתנגדים יפלו זה ביד זה" שזהו יסוד נפילתם של בני הנשוקה בידי בני הדבוקה. ולמדנו מדבריו, שאין ענין הדבוקה יותר מן הנשוקה רק כלפי זה שאינה נפרדת כהנשוקה, אלא שחלוקים הם בשורש ויסוד עניינם עד שנחשבים למתנגדים זל"ז.

נשוקה - חיבור הזמני, דבוקה - חיבור הבלתי נפסק

ונראה בביאור הדבר בהקדם הסברת ב' המושגים הללו: "נשוקה" ו"דבוקה", והוא - דאע"פ שלשניהם קיים יסוד משותף של קשר וקירבה אך מ"מ חלוקים המה בתוכנם ומהותם. שכן, הנשיקה הינה ביטוי של התרגשות פנימית הבאה באותו פרק זמן והיא המעוררת לנשיקה וחיבור אבל סו"ס החיבור הזה נגמר וכלה אחר זמן קצר, לא כזאת היא בחינתה של ה"דבוקה", היא התחברות עמוקה יותר המתמשכת ובלתי הנפסקת, שהיא דבוקה ומשוכה אחר מטרתה בכל מצב ובכל האפשרויות ואף מן המציאויות הקשות יותר איננה נרתעת ואינה חוזרת לאחריה ולא חודלת לרגע מ"דביקותה".

זאת היא משמעות דביקותה של רות, רות נשארה יחד עם חמותה בכל המצבים "באשר תלכי אלך" וכו', וגם מצינו בלשון הפסוק "ותרא כי מתאמצת היא ללכת" שלא נסוגה אחור בכל כוחה, אבל עורפה "נתנה עורף לישראל" פנתה לה וחזרה

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

✎

לסורה, נעצרה בחינתה של ה"נשוקה" כלומר עמדה ונשארה בנושקתה של נעמי בה, שנשיקתה שלה בנעמי הייתה זמנית שהרי תיכף ומיד פנתה וחזרה לדרכה, לפיכך 'יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה'. ומשום הכי נקראת ערפה "נשוקה" ולא אמרו "הנושקת", שבאו בזה לומר שעמדה ערפה במדרגת הנשוקה, ולא באה לכלל החיבור האמיתי והשלם שאינו בר פירוד, כמו רות ה"דבוקה".

מעמד הר סיני - מעמד של קבלת הברית ע"י קבלת התורה

והנה בקבלת התורה במעמד הר סיני, אמרו ישראל "נעשה ונשמע" ותירגם אונקלוס "נעביד ונקבל". והנה, גם המשמעות של אמירת ה"נעשה" היא קבלה, דהיינו שמקבלים עליהם לעשות, וא"כ צ"ב, מהי התוספת של ה"נשמע", איזו תוספת קבלה יש כאן על הקבלה הראשונה. ומצאנו ביאור הדברים בדברי מרן הגר"ז בספרו עה"ת (פרשת משפטים) שכתב שבמתן תורה היו ב' חלקים נפרדים: א. מעמד הר סיני וקבלת התורה, ב. כניסה לברית. והיה מעמד של קבלת הברית ע"י קרבנות וזריקת הדם והקריאה בספר הברית. ועניינה של הברית מבואר במכילתא (פרשת יתרו) שזרק את הדם על העם ואמר להם הרי אתם קשורים ענבים ותפוסין, ולפי"ז ביאר הגר"ז דזהו העניין של "נעשה ונשמע" דנעשה הוא קבלה על עשיית המצוות ונשמע הוא קבלת הברית.

והנה לשונו של הגר"ז: "שהיה כאן ב' דברים נפרדים". אמנם, בדברי אדוננו הגר"א מבואר שענין הברית הוא דבר אחד עם קבלת התורה, שכתב בספר יצירה (פ"א), וז"ל: "ואומר לך מהו ענין ברית, והוא אדם שיש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפוש ממנו, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והן נקשרים ע"י הדבר ההוא, וזהו ענין לשון כריתה שכורת ממנו דבר הדבוק ונותן לו". ובהמשך דבריו שם, ביאר שזהו ענין ברית התורה שהיא האמצעי בין הקב"ה וישראל להיות מחוברים יחד, והיא מה שהקב"ה כרת דבר הדבוק ממנו ונתן לישראל לכריתת ברית.

ולפי"ז אין כאן ב' דברים נפרדים אלא הכל ענין אחד, שהכריתת ברית היא רק ע"י התורה שהיא דבר הדבוק להקב"ה ומגמתו ותשוקתו אליה, ונתן אותה לישראל להיות דבקים בו ע"י שהם דבוקים בתורה, ולכן רק מתוך נתינת התורה באה כריתת הברית בין הקב"ה וישראל.

ברית - דבר שיש לו קיום נצחי

והנה לשון הגר"א (שם): "ולשון ברית היא הבטחה שע"י הדבר וודאי לא יתפרד ממנו". ומבואר, דברית מיוסדת על הבטחה, אמנם להעמיד הבטחה שיהיה לה קיום ולא תתפרד הוא רק ע"י מה שנותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, דבזה שהם נקשרים כל מחשבתו הוא שם, ובזה ודאי לא יתפרד ממנו. ועיקר הדבר שענין הברית הוא הבטחה שלא תופר, מבואר בדברי הגר"א באדרת אליהו (בפ' כי תשא) שכתב שענין הברית הוא הבטחה אשר לא תופר, אמנם הוסיף כאן שזהו ע"י מה שנותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, שבזה וודאי לא יתפרד ממנו.

והנה ז"ל של הטור (או"ח סי' מ"ז) בתוכן עניינה של ברכת התורה: "ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני איך בחר בנו מכל האומות וקרבתו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדנו שהיה משתעשע בו בכל יום". [ומקור הדברים למש"כ: "כלי חמדנו שהיה משתעשע בו בכל יום" הוא סוגיית הגמ' בשבת (פט, א) "חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום" וכו']. וצ"ב, מה באנו להדגיש בעניין זה שהתורה היא "כלי חמדנו שהיה משתעשע בה בכל יום", ולדרכו של הגר"א הוא מבואר היטב שהוא לומר שהקב"ה נתן לנו את התורה "דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו", ובזה כרת עמנו ברית אשר לא תופר, ובוודאי שלא ייפרד מאתנו.

ברית - דביקות בהקב"ה

והנה, יעויין ברמב"ן בפרשת יתרו, בביאור הפסוק (שמות יט, ה): "ועתה אם שמע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי" שהביא משמיה דד"א שהוא הברית שיכרות עם ישראל אחר מתן תורה. וכוונתו לברית שבפ' משפטים שבה אמרו ישראל "נעשה ונשמע" [ומ"ש שהוא הברית שלאחר מתן תורה, הוא להרמב"ן לשיטתו דפליג על רש"י וס"ל שברית זו נכרתה מיד לאחר מתן תורה, וע"ז אמר הקב"ה קודם מתן תורה שישמרו ברית זו]. ובהמש"ד שם כתב הרמב"ן "שתשמרו את בריתי לדבקה בי, כי

אם שמע תשמע בקולי ועשית כל אשר אדבר והייתם לי עם סגולה מכל העמים". ועי"ש במגיה שהביא מדברי האבסאולה שביאר דבריו "ואמר תשמרו הברית לדבקה בי ובעשותכם כן תהיו לי סגולה כלומר תהיו דבוקים בי". ומבואר, שתוכן עניינה של הברית הוא הדביקות בין ישראל להקב"ה, שברית הוא לשון חיבור ודביקות [ומה ששייך עניין זה ל"גוי קדוש" הוא כמבואר במס"י (בפרק האחרון) שהקדוש הוא הדבק תמיד באלוקיו].

וגם זה מבואר בדרכו של הגר"א שהברית בין הקב"ה לישראל היא מתוך נתינת התורה. שכבר כתב המהר"ל בתפארת ישראל (פ"ט) "שהאדם יש לו חיבור אל השי"ת באמצעות התורה", וכתב עוד בנצח ישראל (פ"ט) "שהתורה עצם החיבור והברית בין השי"ת לבין האדם".

וע"ע בדברי הגרצ"ה מלובלין בצדקת הצדיק (אות ר"י), וז"ל: "ובאמת זהו עיקר הדביקות בהש"י, כמו שאיתא (כתובות קיא, ב) וכי אפשר לידבק בהש"י אלא המשיא כו', וזהו בעם הארץ כשנדבק לתלמיד חכם, והתלמיד חכם כשדבוק בתורה הוא דבוק בהש"י, כי אורייתא וקודשא בריך הוא חד, כי הש"י הוא וחכמתו ורצונו אחד, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ב ה"י), והתורה היא חכמתו ורצונו והדבוק בה דבוק בהש"י". ומבואר בדבריו, שהדרך להידבק בו יתברך הוא רק ע"י העסק בתורה"ק, שהרי הקב"ה "חלק מחכמתו" לישראל וכשעוסקין ישראל בתורה ה"ה עסוקים בחלק ה', ולפיכך נדבקים בו יתב'.

ובדברי הח"ח בספר שם עולם (ח"ב, פ"ה) מפורש שזה מיוסד על מה שנתבאר בדברי הגר"א, שהתורה היא האמצעי המחבר בין ישראל להקב"ה, שכתב הח"ח: "הקב"ה שהוא חשק לאהבה את עמו ישראל בזכות האבות, כמ"ש רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכס וגו', ולהשרות אור שכינתו על נפשם כמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואמרו חז"ל בתוכם ממש, ואיך יכול להיות דבר זה, והלא לגבי הקב"ה אפילו הנפש היותר קדושה היא רק כחומר נגדו, ואיך יכולה להתדבק כלל אליו, ולכן נתן הקב"ה תורתו הקדושה לעמו ישראל שהיא האמצעי בין הקב"ה ובין הנפש, וציווה שידבקו נפשם בה והוא ישרה אור שכינתו על תורתו, ממילא יש מקום לאור ה' לחול על נפש האדם. וזהו שכתוב אני ה' שוכן בתוך בני ישראל, והיינו בתוך ממש על נפש האדם, באמצעות התורה, וזהו שאמרו חז"ל אורייתא וקובייה וישראל חד הוא". ומפורש, שהתורה היא האמצעי לברית בין ישראל והקב"ה היא הפועלת את הדביקות של ישראל בהקב"ה בבחינת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

והנה לשון רש"י בשבת (פג, ב ד"ה ומחבקה): "וזהו לשון ברית אהבה וחבה, אלמא אדוקים בה", ומבואר דענין הברית הוא במהלך של אהבה וחובה, שמתוך הברית נהיים אדוקים בה. וזה מבואר ג"כ לפי מה שהבאנו מדברי הגר"א שעניינה של הברית הוא להיות נקשרים ואדוקין, והדרך להיות אדוקין וקשורין הוא רק באהבה וחובה, ולכן לשון ברית הוא לשון אהבה וחובה להיות אדוקין בה. ועי"ש בתוס' (ד"ה ושימו להם) שכתב "שכרתו להם ברית להיות כל שעה אצלם", והיינו שברית של אהבה היא ברית הקיימת תמיד ואין בה פירוד כלל.

ומצאנו בלשון רש"י בשבת (פט, ב): "קראת להן בני בכורי ישראל - שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה כבנים", וזה מבואר היטב לפי דרכנו שבוודאי שעניינה של הברית היא בקבלת הברית שהיא קבלת עול תורה ומצוות, אבל אין קבלה לברית אלא במהלך של קבלה מאהבה, כיון שכל עניינה של הברית הוא דביקות וחיבור, ואין דביקות וחיבור אלא מתוך אהבה.

ולפי המבואר נמצא, שהמשמעות של אותה כריתת הברית באה במה שע"י נכנסו כלל ישראל להיות בבחינת "ישראל ואורייתא וקב"ה חד הוא" (לשון הזוהר המובא בנפה"ח כמ"פ), וביאר הח"ח שהוא החיבור ושורש אחד לכל הג' שישראל קיימים בזכות התורה והם חלק ממנה ונעשו לחלקו של הקב"ה, וכמו שאנו אומרים בשמחת תורה "חבוקה ודבוקה בך" שהוא הדביקות התמידית בה"ת.

כנסת ישראל - חבוקה ודבוקה בך

והנה בסדר ההושענות אנו אומרים על כנס"י שהיא "חבוקה ודבוקה בך" שהוא הדביקות התמידית בהקב"ה. ומצינו בדברי הגר"א, (נמצא במחזור הגר"א, סוכות) שמה שכנסת ישראל מוגדרת "חבוקה ודבוקה בך" מיוסד על מה: "דכתיב (דברים ד, ד)

ואתם הדבקים בה' אלוקיכם". ומבואר, דאתם הדבקים בה' אלוקיכם, זהו שם התואר דכלל ישראל, שלא רק שהם מצווים ב"לדבקה בו" אלא שזהו שמם ותוארם "חבוקה ודבוקה בך".

הדרך לדבקות בנותן התורה - היא ע"י הדבקות בתורה

ולדרכנו, עניין זה שכנסת ישראל מוגדרת כ"חבוקה ודבוקה" בהקב"ה, הוא מכח הברית של מתן תורה, וכמו שהבאנו מדברי הרמב"ן שמה שאמר להם משה לפני הר סיני "ושמרתם את בריתי" היינו שתשמרו את בריתי לדבקה בי. וזה מבואר היטב לפי דרכנו, שהברית של מתן תורה הוא חיבור ודביקות ע"י התורה, שהברית של הדביקות בהקב"ה הוא ע"י הדביקות בתורה.

והנה, כבר הבאנו שזהו ההבדל בין הדבוקה והנשוקה, שהנשוקה הוא חיבור שאין לו קיום תמידי ונאבד והולך לו, ואילו דבוקה הוא חיבור הקיים תמיד ואין בו פירוד כלל. והרי זהו עניין הברית שהיה במתן תורה שפעל קשר של חיבור ודביקות תמידי שאי אפשר להפרידו, ובזה קיבלה כנ"י התואר של "חבוקה ודבוקה בך" שהיא הדביקות שאין בה פירוד כלל.

הדרך לשמור את הברית של הדבקות בהקב"ה - ע"י הדבקות התמידית בתורה בלא היסח הדעת

וה'בית הלוי' (בפרשת יתרו עה"פ ושמרתם את בריתי, בביאורו הג') כתב: "הנה, בכמה מקומות מצינו דנאמר אצל התורה לשון 'שמירה' כאן נאמר 'ושמרתם את בריתי' וכן כתוב (שמות לד) 'שמור לך את הדברים האלה', בא הכתוב לומר דד"ת צריכין שימור. וכמו דמצינו דחולין אינו נפסלין רק אם ידוע שנטמאו וכ"ז שלא ידוע בהם שנטמאו ה"ה בחזקת טהרה דאין צריכין שימור בטהרה, משא"כ תרומה וקודש נפסלין בהיסח הדעת ואע"פ שאין יודע להם שום טומאה מ"מ כיון דלא שמרם והסיח דעתו משמירתם נפסלין בהיסח הדעת וכו' וכן בתורה מוכרח האדם לשומרם בטהרה ומיד שיסיח דעתו מעבודתו ומשמירתו נפסל ואע"ג שאינו יודע בעצמו שום קלקול כל שלא נזהר להשמר בטהרה וקדושה נפסל". נמצא, שזהו עניין 'שמירת ברית התורה', לשמור את החיבור התמידי לתורה ולא להסיח דעת מהתורה, והיא העבודה של ההתורמות וההתנשאות ביום החג הקדוש הזה, שלא נתרשל להפסיד ולאבד מעלתנו ח"ו, אלא לנצור ולשמור אותה מכל משמר בלי היסח הדעת.

ונראה עוד, שחובת השמירה על ברית התורה כוללת בתוכה ב' חלקים, החלק האחד הוא בשעת לימוד ועסק התורה עצמו, לבל יסיח דעתו הימנה כלל, וכאומרם ז"ל (ברכות ה, א): "אין עוף אלא תורה, שנאמר (משלי כג, ה) התעייף עיניך בו ואיננו", ופרש"י "אם תכפל וסגרת עיניך בתורה היא משתכחת ממך", וזהו החלק של הלימוד בשקיעות וברציפות.

אמנם מדבריו של הבית הלוי (שם) למדנו שענין שמירה זו כולל ג"כ חלק נוסף. דהנה הבית הלוי (שם בהמש"ד), כתב בביאור הפסוק "שמח זבולון בצאתך וישכר באהלך", וז"ל: "וזאת תורת האדם המעולה הקובע עתים לתורה לבל יסיח דעתו מתורתו וגם בעת עסקו בצורך פרנסתו יהיה דעתו למען יוכל לעסוק בתורה תיכף אחר העסק ולחזור ללימודו וגם בעת עסקו בהפרנסה יתבונן תדיר בכל מה שהוא עושה אם הוא ע"פ תורה אם אין בו איסור גזל או אונאה וכדומה נמצא דגם אז דעתו על תורתו וכו', וזהו דבר התלוי בעומקא דליבא שאינו ידוע רק להיודע תעלומות ברוך הוא".

והיינו, שגם העמלים לפרנסתם אל להם להתרשל מלעמוד על משמר התורה"ק אף בעת צאתם לפרנסתם, וכ"ש וק"ו על הת"ח יושבי בית המדרשות שהחובה מוטלת לשקוד יום יום ברציפות ולשמור את עוצם כוח שמירת התורה, בשמירה המעולה והכפולה - בכותלי בית המדרש, ומחוצה לו, בבחינת "חבוקה ודבוקה בך". וע"י כך נזכה לקיום הנצחי של ברית התורה, לקיים בנו תמיד "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום".

עבודת היום של חג השבועות

והנה, לשון הפסוק בסוף פרשת ראה (דברים טז, יב) בעניין עבודת היום של חג השבועות "ושמרת ועשית את החקים האלה" ולא נתבאר משמעות הדברים, ועיין בהעמק דבר להנצי"ב שביאר פסוק זה, וז"ל: "דבזה המועד ישים אל לבו לשמור ולעשות החקים האלה, באשר אז זמן מתן תורתנו, ומסוגל בזה היום שניתן בתחילה גם לדורות, להתבונן בהם ולקבלם עליו להגות בהם". ולדרכנו, מיוחדת עבודת היום לשמור את ברית התורה שזכינו לה בחג השבועות ע"י התבוננות וקבלה להגות בתורה תמיד.

ועיי"ש בהמש"ד שביאר עניין ההכנה של הספירה לחג השבועות, וכתב: "דתכלית ספירת שבועי משונה מתכלית ספירה דיומי, שבועי מלמדנו על חובותינו להשקיע אהבתנו בו ית' על ידי עול התורה, שבזה נכנסנו ככלה לחופה, ובשביל זה כינו חז"ל זה החג עצרת". וזה מבואר היטב ג"כ לפי דרכנו, ששמירת הברית היא לשמור את הקשר והחיבור בינינו לבין הקב"ה, ולכן מיוחדת עבודת ההכנה למתן תורה להשקיע אהבתנו בו יתברך ע"י עול התורה שהוא הפועל את הברית, ובזה תתקיים בנו ברית התורה שהיא ברית של אהבה.

מרוממתו על כל המעשים

הלשון ורוממתנו מכל 'הלשונות', ד'לשון' מורה על חכמת האומה, שהגילוי לחכמה הוא בלשון, בכח השכל שיש להם שזהו מעלת ה'מדבר' שלהם, ובוה חלוקים ישראל מאומות העולם, שעם ישראל הם מהות אחרת מאדם שיש בו את מעלת המדבר.

ובביאור מה שאמרו חז"ל על התורה הק' שהיא 'מרוממתו על כל המעשים' יש לבאר, דהנה אמרו חז"ל (הובא בספר מעלות התורה באות ל"ז לאור תורה, ובמהר"ם מינין סוף הדרוש השני) "גם אינו נקרא אדם אלא ע"י לימוד התורה כמו שכתוב (במדבר י"ט י"ד) "זאת התורה אדם", ואם לאו נקרא בהמה כמו שכתוב (ירמיה ל"א כ"ו) "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם זרע בהמה".

והיינו דגם ההבדל בין ת"ח למי שאינו עוסק בתורה, הוא כהבדל שבין אדם למי שאינו אדם, שהת"ח זה לא שהוא במהותו כעם הארץ רק שיש בו תוספת מעלה בזה שעוסק בתורה, אלא הת"ח הוא מהות אחרת מאדם שאינו עוסק בתורה.

ונראה דזהו הרוממות שזוכים לה ע"י עסק התורה, וזהו מה שאמרו חז"ל 'מרוממתו על כל המעשים', שע"י התורה האדם מתרומם למהות אחרת לגמרי, וכמו שעם ישראל הם בבחינת 'ורוממתנו מכל הלשונות', שישאל הוא מרומם מאומות העולם והוא מהות אחרת, כך ג"כ העוסק בתורה ע"י כך 'מרוממתו על כל המעשים' שהע"י העסק בתורה נעשה למהות אחרת ממי שאינו עוסק בתורה.

שלמדתי תורה ונתרוממתי

איתא בגמ' (פסחים סח:) "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא", ופרש"י "אי לאו האי יומא – שלמדתי תורה ונתרוממתי, הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לביןם".

ולכאן יל"ע שהרי רב יוסף בא לבאר את שמחתו בקבלת התורה, וא"כ לכאן הו"ל למימר דביום זה קבלנו את התורה שהיא יקרה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה, וכתוב (תהלים קי"ט ע"ב) "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" וכדו', דברים המבארים את רום ערכה וחשיבותה של התורה הק', ובוה לשמוח בההוא יומא דקא גרים לזכות זו של התורה, ומדוע רב יוסף נקט את המעלה של 'למדתי תורה ונתרוממתי'.

ונראה לבאר דרב יוסף בא לבאר את שמחתו בקבלת התורה, לא רק מחמת מעלתה של התורה מצד עצמה, אלא במה שהתורה גרמה בו בעצמו, שע"י שלומד את התורה כראוי הוא נעשה מהות אחרת ממי שאינו לומד תורה, וזוהי המעלה שכתב רש"י 'שלמדתי תורה ונתרוממתי'.

ורוממתנו מכל הלשונות

אחת מהמעלות המבוארות בחז"ל על התורה היא 'מרוממתו על כל המעשים' (אבות פ"ו סוף משנה א), וצריך לבאר רוממות זו מה היא.

ומצינו מעלה זו של רוממות גם לגבי כלל ישראל ביחס לאומות העולם, וכפי מטבע הלשון שתיקנו חז"ל "אתה בחרתנו מכל העמים וכו', ורוממתנו מכל הלשונות", וגם בזה צ"ב מהי הרוממות הזאת שיש לישראל יותר משאר האומות, ומדוע נקטו לשון ורוממתנו מכל הלשונות, ולא מכל האומות או מכל העמים, כמטבע הלשון אתה בחרתנו מכל העמים'.

ונראה ביאורו על פי דברי הכוזרי הידועים, דבכריאה יש דומם צומח חי מדבר, ובכוזרי מבואר (ע"י במאמר א' אות לא והלאה) שההבדל בין ישראל לעמים הוא שישאל הם כמין בפנ"ע, וכמו ההבדל בין בע"ח למדבר שאין זה רק אותו המין בתוספת מעלה, ונכמו כבע"ח השונים זה מזה, שאף אם יש במין אחד מעלה על מין אחר, מ"מ זהו רק תוספת מעלה שיש בין סוגי הבע"ח, אך אין זה מהות אחרת, ותרונהו שייכי לדרגת ה'חיה', אלא בע"ח ואדם זה מהות אחרת לגמרי, כך ג"כ ישראל ביחס לשאר האומות, אין זה רק תוספת מעלה, אלא הם מין אחר לגמרי והם מהות אחרת משאר האומות.

ולזה רמזו חז"ל באמרם (ב"ק לח.) "אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם", היינו שההבדל בין ישראל לעמים הוא כמו ההבדל בין אדם למי שאינו אדם, ומשום שידוע האדם אינו הגוף, שהרי עיקר האדם הוא הנשמה, והגוף הוא רק לבוש לנשמה, וכדכתיב (איוב י"א) "עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסככני", ובנשמתם בודאי חלוקים ישראל מאומות העולם, שלאומות העולם יש רק את הנפש הבהמית אך לישראל יש נשמה רוחנית.

ובחיי אדם (בסופו בביאור תפלת עלינו לשבח) כתב לבאר דזהו הביאור בעלינו לשבח "שלא עשנו כגויי הארצות", כי נשמות ישראל הם נאצלים מאורו של הקב"ה, כמש"כ (משלי כ' כ"ז) "נר ה' נשמת אדם", ו"אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם", משא"כ נשמות העכו"ם, וזהו שאמר שלא עשנו כגויי הארצות, דמצינו לשון עשיה על הנפש כדאיתא במדרש "ואעשך לגוי גדול", שאעשה אותך בריה חדשה, וכתוב (בראשית י"ב ה') "ואת הנפש אשר עשו בחרן" ואמרו חז"ל (בראשית רבה ל"ט י"ד) שהכניסום תחת כנפי השכינה, ולזה אמר 'שלא עשנו' ר"ל את נשמתנו 'כגויי הארצות'.

וזוהי מעלת ישראל שעליה אנו אומרים 'ורוממתנו מכל הלשונות', שעם ישראל לא רק שיש בהם תוספת מעלה ביחס לאומות העולם, אלא הם מהות אחרת לגמרי, ולכך נקטו את

תורה דיליה

וביאור רוממות זו שאדם זוכה לה ע"י עסק התורה נראה לבאר ע"פ דברי הגמ' (קידושין לב.) "רב יוסף אמר אפילו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול, שנאמר וזה הולך לפניו יומם, אמר רבא הכי השתא התם הקב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה מחיל ליה ליקריה, הכא תורה דיליה היא [בתמיה, הכבוד תלוי בתורה, ואינו יכול למחות על כבוד התורה שהיא של הקב"ה – רש"י]. הדר אמר רבא אין תורה דיליה היא דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה".

וביאר רש"י "ובתורתו יהגה – כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו".

ובפירוש הבונה (שבעין יעקב) כתב לבאר "שנפש האדם וכו' הוא עצם נבדל כבר, ובהתחברה לגוף האדם מהווה האדם, וכן היא תורתנו שתתעלה, כשידבק בה האדם תשוב להיות מעצמותו, וכן אמר הכתוב "כי לא דבר רק הוא מכם כי היא חייכם", כלומר כמו הנשמה שבכם, זהו שאמר רבא אין תורה דיליה היא, והוכיחו ממ"ש כי אם בתורה ה' חפצו, שהיה לו לומר ובה יהגה, ובאומר ובתורתו, רצה שאין הכינוי חוזר לה' אלא לאיש, שכאשר יהיה חפצו בתורת ה' תשוב להיות תורתו של ההוגה בה, ע"י ותראה שזו כוונת רש"י ז"ל שהביא לפרש רישיה דקרא".

הרי מבואר שאדם שלומד תורה, התורה נעשית חד עם הלומדה וכעצמו היא חשובה, וע"י זה הלומדה מתרומם, משום שהוא עצמו נעשה מציאות אחת עם התורה הק'.

ובזה יתורץ קושיית הבאר היטב (או"ח סימן תצ"ד א') שהקשה דאחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם, כדאמרין בסוף סוטה (ט:): "משמת רבי בטלה ענוה, אמר ליה רב יוסף לא תיני ענוה דאיכא אנא", א"כ איך התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי, והרי אין זה מגדר ענוה.

ולהנ"ל ניחא דאין זה ענין כלל לענוה, שהרי רב יוסף לא השתבח כלל במעלת עצמו, אלא השתבח במעלת התורה, שע"י שלמד תורה הרי נעשה דבוק בתורה ונתרומם עמה, וכפי שאמרו חז"ל 'מרוממתו על כל המעשים', וממילא פשיטא שבערכה של התורה אין מקום כלל למעט, ואדרבה זהו בכחינת ויגבה לבו בדרכי ה'.

העמל והיגיעה להבנת התורה

אך בשביל לזכות להגיע לדרגה זו של 'ובתורתו יהגה', צריך לעמול ולהתיגע להבין את התורה הק', דבברכי יוסף (יו"ד רמ"ו כ"א) כתב "דשונה הלכות אינו יכול למחול על כבוד תורה, דדוקא רב שמחל כבודו מחול, דתורה דיליה היא, אבל כל השונה הלכות לאו גברא רבה הוא ואכתי אין התורה נקראת על שמו אלא תורת השם", ולפימשנת א"ש שהרי על שונה הלכות מבואר בגמ' (מגילה כח:) שהוא בכחינת "צנא מלא ספרי", וביאר רש"י "אינו אלא כסל שמילאוהו ספרים, ואין מבין מה בתוכה, אף שונה הלכות ולא שימש ת"ח ללמוד שיבינוהו טעמי משנה, ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה וצריך לתרצה, כגון הכא במאי עסקינן, וכגון הא מני רבי פלוני היא, וכגון חסורי מיחסרה, אינו יודע מה שונה", וא"כ השונה הלכות אף שהוא לומד תורה

מ"מ הוא רק בכחינת סל לתורה, אך הוא לא נעשה דבוק לתורה ושהתורה היא חלק ממנו, ורק מי שלומד את התורה כראוי ומתייגע וטורח להבין את התורה, הוא זוכה שהתורה דבוקה בו, משום שאצלו התורה היא בכחינת 'תורה דיליה', ולכך לא סגי בלימוד התורה, אלא מוטל על כל אחד לעמול ולהתיגע להבין את התורה כראוי, ורק ע"י כך מגיעים לכחינה של 'תורה דיליה' לידבק ולהיות חד עם התורה, ובזה זוכים למעלה של 'מרוממתו על כל המעשים'.

זיכוכ הגוף ופה טהור לעסק התורה

עוד צריך האדם לתקן עצמו ולזכך את גופו, בכדי שהתורה תהיה דבוקה בו, דהנה בגמ' (שבת פח.) מבואר שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ובתוס' (שם ד"ה כפה) הק' מ"ט הוצרך הקב"ה לכפות עליהם הר כגיגית, והרי כבר הקדימו ישראל נעשה לנשמע, ובחמדת שלמה (בהקדמה למס' קידושין) כתב ליישב ש'אם מקבלים' היינו שתהיו כלי קיבול לתורה, ע"י שתתקנו מעשיכם ותזככו החומר שלכם, וממילא מההכנה לקבלת התורה היא שיקדש האדם את גופו בכדי שבזה יהיה האדם כלי קיבול לתורה, ויהיה ראוי לידבק בתורה הק'.

עוד מעיקרי ההכנה לקבלת התורה מה שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב ח. עיי"ש בלשון שונה מעט) "רשב"י אמר אילו הוינא בטורא דסיני הוי בעינא תרי פומי, חד למלעי באורייתא וחד למילי דעלמא" וכו', ע"כ, וידועים דברי הש"ש בהקדמה (אות ר השני) שכתב לבאר ענין זה בזה"ל "דתורה שבע"פ אי אתה רשאי לכותבה, וכתב בספר תפארת ישראל (פרק סח) כי התורה היתה מתיחסת לישראל דוקא, וע"י תורה שבע"פ שהוא כפה האדם ממש לא בקלף וכו', יש לתורה חיבור עם ישראל וכו', ולפי"ז הפה הוא הקלף מתורה שבע"פ, וכמו הקלף של תורה שבכתב צריך עיבוד לשמה דוקא, ויהיה טהור ולא טמא, כן הקלף של תורה שבע"פ היינו הפה, יהיה רק לשמה, ושפיר בעי תרי פומי חד לתורה וחד למילי דעלמא, לפי"ז צריך ליזהר שלא לדבר כפה דברים שאינם מעבודת הבורא".

ומבואר בגמ' (שבת קיט:) אין העולם מתקיים אלא בשביל תינוקות של בית רבן, ומשום שאינו דומה הבל פה שיש בו חטא להבל פה שאין בו חטא, וזהו מה"ט שכשהתורה נלמדת כפה שאין בו חטא, הרי זה מגדיל את בחינת התלמוד תורה ביותר, משום שע"י כך הלומד נעשה יותר דבוק לתורה.

ובגמ' (חולין פט.) "אמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהלים נ"ח ב') "האמנם אלם צדק תדברון", מה אומנתו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה ת"ל צדק תדברון", ולהנ"ל יבואר שאין זה ב' דברים בפנ"ע, אלא שע"י שאדם ישים עצמו כ'אלם' במילי דעלמא, זוהי ההכנה הראויה ל'צדק תדברון'.

וקבלה על זה ודאי מועילה לזכות להיות כלי מוכן לקבל אורה של תורה, ולזכות שע"י העמל והיגיעה להבנת התורה כראוי, התורה תהיה אצלו בכחינה של תורה דיליה, ובזה יגיע למעלה של מרוממתו על כל המעשים, ולמעלה של למדתי תורה ונתרוממתו.

אמרות דעת

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

חג השבועות

"חביבין ישראל שנקראו בנים למקום - חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה"

א.

חז"ל במסכת שבת פת, א מפליגים בתיאור מעלתם של כלל ישראל בשעה שהקדימו נעשה לנשמע. 'בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו שישים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים... בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו' וכו'.

והנה כשמתבוננים בפסוקים שבפרשת משפטים, רואים שקודם שאמרו ישראל 'נעשה ונשמע' היה שלב אחד לפני"כ בו אמרו כלל ישראל 'נעשה' בלבד. שמתחילה כתיב "ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה" (כד, ג). ולאחמ"כ מבואר שהקב"ה כרת ברית עם כלל ישראל, ועל זה נאמר "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שם, ז). ויעוי' בדברי רש"י והרמב"ן (שם, א) שנחלקו מתי נאמרה הפרשה הזאת, אבל עכ"פ מבואר כאן שבשלב הראשון כלל ישראל אמרו רק 'נעשה' ורק לאחר כריתת הברית עם הקב"ה, הגיעו כלל ישראל לדרגה העצומה שהקדימו נעשה לנשמע.

ויש להתבונן בדברים, מה ההבדל בין דרגת ה'נעשה' לדרגת ה'נעשה ונשמע', וכיצד כריתת הברית עם הקב"ה הביאה את כלל ישראל להקדים נעשה לנשמע.

המהר"ל בתפארת ישראל (פרק כ"ט) מבאר זאת כך: האדם מצוי בסתירה פנימית גדולה. מצד אחד נמצאת בו הנפש הבהמית שעל ידה האדם פועל ועושה מעשים, והנפש הזאת נמשכת בטבעה אל הדברים החומריים. מצד שני עומד השכל וכח הנשמה שמנסה לשלוט על הנפש הבהמית ולגרום לה לעשות רק טוב. כאשר שניהם נפגשים אצל האדם נוצרת התנגדות גדולה. מצד אחד הגוף אינו בן חורין לעשות כרצונו משום שהשכל שולט עליו ומצווה את הגוף לעשות הפך טבעו. ומצד שני השכל ג"כ אינו חופשי לפי שהוא מוטבע בגוף ואינו יכול לעשות כרצונו.

אולם תיתכן מציאות אשר בה הנפש עצמה חפצה לעשות טוב אף ללא הנהגת השכל, ואז הגוף משלים עם השכל לקיים את רצון ה' ואין שום סתירה בין השכל לגוף. וזוהי הדרגה של 'נעשה ונשמע'. כאשר השכל משפיע על הגוף לעשות את הדבר הנכון, זהו בגדר 'נעשה' בלבד, שהשכל הכריח את הגוף לעשות מעשה. אולם כשכלל ישראל הקדימו נעשה לנשמע, הכוונה היא שהם הגיעו למצב שבו הנטייה והרצון הטבעי שלהם היה לקבל את התורה עוד לפני שהשכל יורה לעשות כך. וזוהי הדרגה העצומה אליה הגיעו כלל ישראל במעמד הר סיני, שכל חפצם ורצונם היה לקבל את התורה ולקיים מצוותיה.

וכפי שביארנו, כלל ישראל הגיעו למעלה הזאת דווקא לאחר שכרת ה' עמם את הברית, ונראה ביאור העניין כדלהלן: עצם המושג לכרות ברית, פירושו שיש חיבור ודבר המקשר בין שני הצדדים שכורתים את הברית. ואם אנו רואים שכלל ישראל כרתו ברית עם ה', ודאי שהיה כאן איזה חיבור והסכמה מיוחדת בין עם ישראל להקב"ה שעל זה נכרת הברית.

ובגמ' במסכת גיטין ס, ב איתא 'אמר ר' יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל', וכן איתא בתנחומא ריש פרשת נח. ומבואר שכריתת הברית שהיא החיבור בין כלל ישראל להקב"ה באה בדווקא באמצעות התורה שבע"פ.

ביאור הדברים עפ"י מה שכותב המהר"ל (דרוש על התורה, ועוד) שאחד ההבדלים שבין התורה שבכתב לתורה שבע"פ שהתורה שבכתב היא בעיקר מצידו של הקב"ה ואין לנו ממש השתייכות פנימית אליה. אולם התורה שבע"פ, מצד אחד היא באה מאת הקב"ה אולם היא מחוברת ממש לשורש נשמותיהם של כלל ישראל (ויעוי' בהקדמתו של בעל הקרית ספר). לכן, החיבור המיוחד שבין כלל ישראל להקב"ה הוא באמצעות התורה שבע"פ דווקא, ורק עליה נכרתה הברית.

והנה כריתת הברית המדוברת כאן נעשתה ע"י ספר הברית 'ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם'. ומה היה כתוב בספר הברית הזה? אומר הרמב"ן 'ומשה כתב ביום ההוא בספר הברית כל מה שנצטווה, חוקים ומשפטים ו**תורות**' 'תורות', לשון רבים, היינו תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ולפי הנתבאר נראה לומר שהתורה שבע"פ שהיתה כתובה בספר הזה היא זאת שיצרה את החיבור בין כלל ישראל להקב"ה ואז נכרתה הברית.

ולאחר כריתת הברית הזאת אמרו כלל ישראל 'נעשה ונשמע', לפי שהחיבור הפנימי לתורה שבע"פ פעל בנפשם שהשתוקקו בכל מאודם לקבל את התורה, וקבלת התורה לא באה רק מצד הכח השכלי **אלא שגם הרצון הטבעי והפשוט של כלל ישראל באותה שעה היה לקבל את התורה**, מחמת החיבור העצום שהרגישו בפנימיותם לתורת ה'. ולכן דווקא לאחר כריתת הברית הקדימו כלל ישראל נעשה ונשמע.

נמצא, שכאשר אנו רוצים לזכות בחג השבועות לדרגה מסוימת ב'נעשה ונשמע' עלינו לחזק בתוכנו את הרצון וההשתוקקות לקבלת התורה. התורה שבע"פ טבועה עמוק בנפש שלנו והמוטל עלינו הוא לגלות ולהאיר את זה מתוכנו, עד שנראה שהתורה היא 'בפיך ובלבבך' ממש. ואמנם לאחר חטא העגל ירדו כלל ישראל מדרגתם ולכן יש לנו רצון חזק שמושך לתאוות חומריות, אולם ביום מתן תורה טמון כח מיוחד לעורר בנו את הרצון הפנימי לקבל את התורה כמו שהיה במעמד הר סיני.

והדרך המעשית לעורר בנו את הכח הזה הוא לעמול בתורה שבע"פ ולהבין את הדברים לעומקם. אם מתרגלים לומר סתם 'רייד', לומר בשטחיות את מה שכולם אומרים ולגלגל כל מיני סברות שלא באמת מבינים אותם, אין שמחה אמיתית בלימוד כזה אלא רק סיפוק חיצוני ואין זו שמחת התורה הנובעת מהחיבור הפנימי לתורה. התענוג האמיתי מדברי תורה מגיע כשהאדם לומד בעמקות ומבין **באמת** את הדברים לפי דרכו. באופן זה מגלה האדם שהתורה נמצאת ממש בתוכו ומתעורר בו רצון חזק לקבל את התורה.

ב.

ביארנו שהעבודה שלנו כאשר אנו ניגשים לקבל את התורה היא לעורר בנו את התשוקה הפנימית לקבלת התורה. כעת נראה שגם נתינת התורה מצד הקב"ה היא רק בתנאי שאנו משתוקקים לכך, לפי שזו הצורה והמהות של נתינת התורה. ביאור הדברים כדלהלן:

לשון המשנה במסכת אבות 'הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם... חביבין ישראל שנקראו בניו למקום חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בניו למקום... חביבין ישראל שניתן

להם כלי חמדה'. מדברי המשנה מתבאר שנתנית התורה לכלל ישראל היא דווקא משום שהם בנים למקום. לא רק מצד ש"חביב אדם שנברא בצלם" אלא דווקא משום שהם בנים למקום. דגש נוסף בלשון המשנה, שהתנא מכנה כאן את התורה בשם 'כלי חמדה' ומבואר מזה שכלי חמדה היא מתנה הניתנת מאב לבן, וכי רק משום שכלל ישראל הם בנים למקום זכו לקבל את הכלי חמדה.

דבר זה בולט גם בנוסח ברכות קריאת שמע, שיש בהם התמקדות מיוחדת על האהבה של הקב"ה לכלל ישראל בנתנית התורה 'אהבה רבה אהבתנו ה' אלקינו' וכן בתפילת ערבית 'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת' וכו' ורואים מכאן שהצורה של נתנית התורה לכלל ישראל היא בגדר מתנה שניתנת מהאב לבנו אהבו.

והנה כלל ישראל בעומדם על הר סיני השיגו מעלה עצומה שלא זכו לה ביציאת מצרים. הם הפכו מעבדי ה' להיות 'בנים למקום'. שבפסוקים המדברים על יציאת מצרים מבואר שכלל ישראל יצאו ממצרים על מנת להיות עבדים לה' 'עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים' (ויקרא כה, מב ועוד) אולם במעמד הר סיני הפכו להיות בנים למקום כפי שראינו בלשון המשנה.

ההבדל שבין העבד לבן הוא שהעבד עושה את המוטל עליו מתוך ההכרח ואין לו רצון או חיבור פנימי לעבוד אצל האדון. אולם הבן אוהב מאוד את אביו, שהרי הוא ממש חלק ממנו ודומה לו, וחפץ בטובתו באמת עד שעושה למענו כל מה שיוכל מתוך חשק ושמחה, וכפי שמבאר המסילת ישרים בפרק י"ח עיי"ש.

ואם כתוב שכלל ישראל במעמד הר סיני היו בדרגה של 'בנים למקום' ולא רק עבדי ה', פירושו של דבר שהיתה להם אהבה עצומה להקב"ה וחיבור מיוחד לקבלת התורה. ודבר זה הוא מה שביארנו קודם לכן, שהיה לכלל ישראל חיבור מיוחד לתורה שבע"פ ועליה נכרתה הברית המקשרת בינם לבין הקב"ה, זוהי הדרגה של 'בנים למקום' וכשהיו כלל ישראל במצב זה הקדימו נעשה לנשמע.

והנה נתנית מתנה היא ביטוי של אהבה בין איש לרעהו. בחז"ל כתוב (שבת י, ב) 'הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו', הטעם בזה הוא כדי שתרבה האהבה ביניהם (רש"י שם). לכן כאשר אנו מדברים על נתנית התורה לכלל ישראל אנו מדגישים את האהבה שאוהב אותנו הקב"ה 'אהבה רבה אהבתנו', 'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת', ואף כשהמשנה מדברת על המתנה שנתן הקב"ה לאלו שהם בדרגת 'בנים למקום', נוקטת המשנה בלשון 'כלי חמדה'. נתנית כלי חמדה לעם ישראל מורה על האהבה העצומה שהקב"ה אוהב אותנו. 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום - חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה'.

ג.

ביארנו שיש לכלל ישראל חיבור מיוחד לתורה שבע"פ ושע"י החיבור והאהבה הזאת אנו עומדים בבחינת 'בנים למקום'. עדיין יש לבאר מה גדר האהבה הזאת וכיצד משיגים אותה:

כל אהבה מתחילה בזה שהאוהב מרגיש קשר מסוים לנאהב. הטבע הוא שהאדם אוהב את עצמו אהבה חזקה ומכח זה הוא אוהב את כל מה שנוגע אליו עצמו וכפי שמבאר הגר"ש שקאפ בהקדמה לשערי ישר עיי"ש. לאחמ"כ ישנם שלבים נוספים באהבה שאדם אוהב מה שמשלים אותו וכו', אבל היסוד הראשון הוא שאדם מרגיש איזה דמיון ושייכות לנאהב ואז הוא אוהב אותו.

אם כך, כיצד זוכים לאהבת תורה?

ככל שאדם מרגיש ש'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא' כך תהיה לו יותר אהבת תורה. כל יהודי קשור בפנימיותו לתורה שבע"פ כפי שביארנו, אלא שבתחילת הדרך לא מרגישים את זה, זהו דבר שהאדם צריך לגלות מתוך עצמו. קודם שאדם עמל בתורה הוא מרגיש שהיא 'בשמים ומעבר לים', ורק לאחר שהוא עמל בה הוא מגלה שהאמת היא שהיא ממש 'בפיך ובלבבך', שהיא נמצאת בתוך האדם עצמו.

כח התענוג הוא הכח העמוק ביותר בנפש האדם. אדם שמתענג מדבר מסוים זה מעיד שדבר זה הוא חלק מן המציאות שלו. יש אחד שמתענג מדבר מסוים ואילו חבירו מתענג מדבר אחר לחלוטין, ואין שום הגיון וסיבה שכלית לשוני הזה, אלא הכל תלוי מהו עצם האדם. היכן שהאדם אוהב בעומק המציאות שלו, שם הוא נהנה ומזה הוא מתענג.

אדם, באופן רגיל, הוא חומרי ואין לו תענוג מן התורה משום שעדיין לא גילה בעצמו את החיבור אליה. כאשר הוא מתחיל לעמול בתורה, הוא מתחיל לגלות ולהוציא מעצמו את התוכן האמיתי שלו, הוא מגלה את זה ש"קב"ה ואורייתא וישראל חד', וזהו היסוד של אהבת תורה שאדם מרגיש שהתורה אינה חוץ ממנו אלא הוא והתורה אחד, ואז הוא מתענג עליה.

אולם יש בזה דרגות אחר דרגות. הדרגה הראשונה היא מה שנתבאר, שאדם מרגיש שייכות לתורה והיא לא נמצאת חוץ ממנו, אמנם הוא עדיין מרגיש שיש אותו, ויש גם את התורה שבו, וזה לא דבר אחד ממש. הוא אמנם נהנה מהתורה ומתענג עליה אבל יש לו בעצמו חלקים נוספים, והתורה עדיין לא ממלאת את כל המציאות שלו.

אך יש בזה מדרגות גבוהות ביותר, והאדם יכול להגיע לדרגה בה כל המציאות שלו הופכת להיות אהבת תורה, עד שכמעט ולא נשאר לאדם את המציאות שלו עצמו. דוגמא לדבר זה היה הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל זצ"ל. הכרתי אותו טוב, וראו אצלו בחוש אהבת תורה בדרגה עצומה ונוראה. בתקופה שהגיע לשיבת מיר, היו שם הרבה מאוד בחורים מקולקלים. המציאות אז היתה שבישיבה שלא למדו בה מוסר היו המון מקולקלים, כך היה גם בישיבת מיר. כשהגיע לשם הגרא"י, דבר ראשון הוא הביא את ר' ירוחם ונתן לו את הישיבה. ועוד הוא שלח קבוצות מהבחורים המבוגרים ללמוד בבריסק, זאת למרות שידע שכאשר הם יחזרו למיר, כבר לא יקבלו ממנו, שלא שייך שישמעו שיעורים בבריסק ואח"כ יחזרו אליו. וכשהם היו בבריסק, הגרא"י עצמו החזיק אותם כלכלית, ודאג למחסורם, שכן לרב מבריסק לא היה כסף לתת להם. הוא עשה זאת למען התורה בשעה שהוא עצמו מפסיד את המציאות שלו! ומדוע? משום שכל המציאות שלו היתה אהבת תורה עד שאין לו שום חשבון אחר בכל מה שעושה!

וכן לאחמ"כ הגרא"י הגיע לירושלים, ובירושלים של אז, אמנם למדו, אך לא היו מושגים מיוחדים של גדלות בתורה. והוא הגיע לשם והיה משלם לאנשים על כל חבורה שבאו לומר לו, ולא רק בחורים משיבתו אלא כל מי שהגיע. ואף שמעתי ממנו שהיה רוצה לשלם יותר ואין לו כי כבר נתן הכל. ובאופן זה הוא בנה תורה בירושלים ועשה מהפכה של ממש. ראו אצלו אהבת תורה שאין לתאר! כל המציאות שלו היתה אהבת תורה! וכאמור, ההתחלה היא שהאדם נהנה מהתורה ויש לו תענוג ממנה, ולאחמ"כ ישנם דרגות אחר דרגות עד שהמציאות של האדם הופכת להיות אהבת תורה.

וזוהי העבודה שלנו כאשר אנו באים לקבל את התורה. התורה היא כלי חמדה של הקב"ה והוא נותן אותה לבנים שלו. וכאשר עמלים בתורה שבע"פ ומוציאים מן הכח אל הפועל את החיבור הפנימי שלנו לתורה, כך מתחברים לתורה ואוהבים אותה אהבה עצומה, ואז זוכים לקבל את התורה, 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום - חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה'.

[נערך ע"י א. רוגוזניצקי]

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

זמן מתן תורתנו תשפ"א

מגלת רות

חסד ועשיית טובות עמה, וזהו שאמרה לו דאיך עושה כן, ומדוע מצאתי חן בעיניך להכירני, היינו הכרת פנים לטובה ולהסד, והלא מואבית היא ואסורה בקהל, וממילא גם לדרוש שלומה וטובתה אסור, ולזה ענה לה בועז שיש בידו הקבלה דמואבי ולא מואבית, ונקיבות אינן בכלל אזהרות אלו, ועל כן שפיר דורש בשלומה וגומל חסד עמה.

ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו. (ב', י"ב).

והנה לכאורה הוא כפל דברים, ישלם פעלך ומשכרתך שלמה, ונראה לכאור בזה דהמה תרי מילי וקאי אתרי ענינים דלעיל מינה כתיב 'וענן בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשם', ומבואר דתרי ענינים אמר לה בועז, האחד על החסד שעשתה עם חמותה, וכדאיתא בתרגום (לעיל א', ה') שרות פרנסה אותה, ובמדרש איתא שויתרה לה כתובתה. ועוד אמר לה על שבאה לחסות תחת כנפי השכינה ועזבה מולדתה וכו'. ולפי זה יש לומר דכנגד זה אמר לה בועז תרי מילי, ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה, דישלם פעלך קאי על החסד שעשתה עם נעמי, ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל קאי על מה שבאה להתגייר, וכמו שהוסיף אשר באת לחסות תחת כנפיו, פירוש על אשר באת לחסות.

ובזה מדויק היטב מה שבתהילה אמר לה ישלם ה' פעלך ולא אמר ה' אלוקי ישראל, משום דענין החסד לא שיימא כלל לישראל, ואולם על מה שנתגיירה דזה שייך להצטרפותה עם כלל ישראל, על זה אמר ה' אלקי ישראל.

וזהו שאמר לה ישלם ה' פעלך, והיודש לה שעוד בעולם הזה ישולם לה, שהרי זה מכלל גמילות חסדים שאוכל פירותיהן בעולם הזה, ואולם לענין שבאה להתגייר לא אמר ישלם אלא ותהי משכרתך שלמה, ומשום דמשכורתה יהיה בעולם הבא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. (ג', י"ד).

ופירש רש"י, הוא זרזה לקום [בטרם יכיר איש את רעהו]. ולפי זה מה שאמר לה "שכבי עד הבוקר", היינו ולא תתאהר יותר, אלא מיד בבוקר תקום.

ומבואר על פי מה שמתבאר בברכות דף ט' ע"ב, מאימתי קורין

עיניך בשדה אשר יקצורו והלכת אחריה, וצמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים. (ב', ט').

ובמדרש דרשו עיניך זו סנהדרין, ושתית מאשר ישאבון הנערים, זה בית השואבה, ולמה נקרא שמה שואבה, שמשם היו שואבין רוח הקודש.

יש לבאר שהזכיר לה בועז אלו שני הענינים, סנהדרין ורוח הקודש, דלתרווייהו בעינן מיוחסין דוקא, דבשביל סנהדרין בעינן מיוחסין דוקא, דאין ממנין בסנהדרין אלא מיוחסין כמבואר בסנהדרין דף ל"ז ע"א, וברמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין ה"א. וזהו שהזכיר לה בועז סנהדרין, דהא בועז ס"ל דמותרת לבוא בקהל, וממילא זרעה הווי בכלל מיוחסין, ושפיר מצו זרעה להיות מן הסנהדרין.

גם מה שהזכיר לה ענין בית השואבה הוא משום כן, דהנה לא איירי מעיקר ניסוך המים רק ממה ששואבין שם רוח"ק, והנה איתא בקדושין דף ע' ע"ב דאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות בישראל, והנה נבואה הווי בכלל השראת השכינה על הנביא כדאיתא בסנהדרין דף י"א ע"א, וזהו שהזכיר לה בועז ענין רוח הקודש, דכיון דבועז ידע ההלכה דמותרת לבוא בקהל, וממילא שפיר זרעה מן המיוחסין, וראויין להיות השראת השכינה עליהם ולהיות להם רוח הקודש, וזהו שהזכיר לה בועז אלו השני ענינים, סנהדרין ורוח הקודש.

ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנוכי נכריה ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי. (ב', י"א).

ובתרגום איתא שאמרה לו דהלא היא נכריה מכנות מואב מעם שלא הותר לבוא בקהל, ועל זה השיב בועז שקיבל מהחכמים דנקיבות מותרות בקהל.

וצריך ביאור מה אמר לה בועז שעל זה השיבה ואמרה לו שאמרה לבא בקהל, הרי לא אמר לה בועז מאומה בענין איסור דעמוני לקהל, ועל מה באו דבריה.

ויש לומר דהנה כתיב לא תדרוש שלומם וטובתם, ונכלל בזה איסור דרישת שלום וטובה, ואיסור על כל גמילות חסד עם כל אחד מעמון ומואב. אכן ביראים איתא שכל זה הוא רק בזכרים אבל בנקיבות ליכא ללאו זה, וכמו שדרשינן מואבי ולא מואבית לענין איסור דקהל, ה"נ גם הלאו דלא תדרוש שלומם וטובתם אינו אלא בזכרים ולא בנקיבות. ומעתה הרי כל מה שאמר לה בועז הלא שמעת בתי, עיניך בשדה וצמית. הלא כל זה הוא דרישת שלום וקירוב וגמילות

את שמע בשחרית, אחרים אומרים משיראה את חבירו רחוק ד' אמות ויכירונו, וזמן זה האחרון הוא משיעלה עמוד השחר, קודם הנץ החמה, והנה בבוקר הוא משיעלה עמוד השחר, וזהו שאמר לה שכבי עד הבוקר עד עלות השחר, אבל מיד תקום ותלך בטרם יגיע זמן דמשיכיר שהוא אחר עלות השחר, כדי שלא יכירוהו, ועל כן לא יודע כי באה האשה אל הגורן.

ובתוס' שם הביאו מהירושלמי דברגיל ביה אפילו ברחוק טפי מכירו, ולפי זה זהו שאמר לה בטרם יכיר איש את רעהו, ורעהו היינו הרגיל בו, דחשש שמא יראה מי שמכירה.

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. (ג', י"ד).

ופירש רש"י דמפני כבודו הוא דורוה, שלא ייחשד. עוד יש לומר בזה, דהא עתיד היה לעלות השערה ולדרוש ולגלות ההלכה דעמוני ולא עמונית, וביבמות דף ע"ח ע"א איתא דת"ח המורה ובא רק אם קודם מעשה אמרה שומעין לו אבל לאחר מעשה אין שומעין לו.

ולפי זה נראה דאילו ידעו כי באה האשה הגורן והיו אומרים דכבר לאחר מעשה הוא, ושוב לא היו שומעין לו ההלכה דעמוני ולא עמונית, ולכן רצה שלא יודע כלל כי באה אל הגורן, שלא יאמרו דכבר לאחר מעשה הוא, כדי שישמעו ויקבלו ממנו קבלתו דעמוני ולא עמונית.

זימד שש שעורים וישת עליה. (ג', ט"ז).

וכתב רש"י, אי אפשר לומר שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה, אלא שש שעורים ממש. אמנם בתרגום איתא, שהיה שש סאין.

ובישוב קושיית רש"י שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי הזה, יש לומר, דהנה בגמ' בסוטה פרק שביעי איתא דגמירי דכשאהרים נותנין את המשא על גב הנושא, יכול לשאת פי שלוש ממה שנושא כשנושא מעצמו.

ולפי זה יש לומר, דהנה נאמר בקרא זימד שש שעורים וישת עליה, ומבואר דהוא נתן המשא על גבה, ואם כן י"ל דאמנם אין דרכה של אשה לשאת משאוי כזה, אבל הכא שהוא נתן על גבה, יכולה היא לשאת פי שלוש מדרכה.

ותבוא אל חמותה וגו' ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך. (ג', ט"ז י"ז).

ומבואר דבזה שהביאה את שש השעורים נתקיימה שליחותה ולא

שבה ריקם אל חמותה.

וצריך ביאור דהרי חמותה לא שלחה אותה בשביל שתביא תבואה אלא שלחה אותה בשביל שישאנה לאשה, ואם כן איך על ידי שש שעורים נחשב הדבר שלא שבה ריקם אל חמותה.

ונראה לכאור על פי דברי רש"י ששש השעורים הוא רמז שרמז לה שעתידי לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה ונראה לכאור על פי דברי רש"י ששש השעורים הוא רמז שרמז לה שעתידי לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה', ולפי זה יש לומר, דבזה הוא שמועיל השש שעורים שלא שבה אל חמותה ריקם, שבישר לה שאמנם בן עתיד לצאת ממנה מלך המשיח.

ויאמר מורה שבה פה פלוני אלמוני ויכיר וישב. (ד', א).

וכרש"י פלוני אלמוני, מתורגם בנביאים כסי וטמיר, פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא, היפלא מה' דבר. אלמוני, שהיה אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשהית את נחלתי.

והנה צריך ביאור מה שכינהו בשני הכינויים פלוני אלמוני, וגם לפירוש רש"י דקאי על שהיה אלמן מדברי תורה עדיין צריך ביאור מה הם ב' הכינויים פלוני אלמוני.

ויש לומר, דהנה א"ז מרן הגר"ז זצ"ל א"ז מרן הגר"ז זצ"ל מבאר דדין עמוני ולא עמונית להתירה בקהל, נלמד משתי מקורות, האחד הוא בדרשא דרשינן הקרא דעמוני, למעוטי עמונית, אכן מלבד זאת עוד נתקבלה ההלכה למשה מסיני דרק עמוני אסור ולא עמונית. [ועיי'ש הנפק"מ מההלכה למשה מסיני ולא סגי בדרשא].

והנה הגואל לא רצה לגאול משום דטעה בעמוני ולא עמונית. נמצא דטעה בתרתי גם דלא היה בידו ההלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית, וגם לא דרש עמוני ולא עמונית.

ומעתה נראה דעל זה שלא ידע ההלכה למשה מסיני כינהו פלוני, שזה מלשון מכוסה ונעלם כדפירש רש"י היינו שנעלמה ממנו ההלכה, וזה אין שייך לדרשא אלא רק שמכוסה מן ההלכה, כיון שלא קיבלה.

ועל מה שלא דרש עמוני ולא עמונית לזה כינהו אלמוני דהא זה כבר יכול לדרוש מעצמו, ומשום שלא דרש הרי הוא אלמן מדברי תורה, שאינו יכול לדרוש כדבעי, וזהו פלוני אלמוני כנגד הדרשא וכנגד ההלכה למשה מסיני.

להראות שנוח ומקובל לישראל יום שנתנה בו תורה

מתוך שיחה לתלמידי ישיבת 'אור אלהנן' טבריה - ער"ה סיון תשפ"א

בכל יו"ט יש מחלוקת אם יש דין לכם, אבל על חג השבועות אומרת הגמרא בפסחים 'הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה'. ולמה אם ניתנה בו תורה זהו טעם שיהא דין לכם ביו"ט, מפרש רש"י שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח לו ומקובל יום זה לישראל שנתנה בו תורה. כתוב ברש"י שצריך לכם בשביל שבוה מראים שקבלת התורה הוא דבר נוח ומקובל עלינו. הרי מבואר שיש ענין להראות שהתורה רצויה לנו ונוחה לנו. וזהו אחד מהפירושים של העבודה שיש לנו בימים אלו שהם ערב חג השבועות, והם ימי ההכנה לקבלת התורה, שנקי את עצמנו שנוכל לשמוח ולהיות שרויים בשמחה, ולחוש ולהרגיש שמחה מקבלת התורה, על ידי שנתבונן בגודל המעלה שזכינו לקבלת התורה, שהקב"ה נתן לנו את התורה שעל ידה אנו זוכים לדבקות בקוב"ה, ולחיי נצח, וגם בעולם הזה זוכים לברכה ואושר על כל צעד ושעל, ולא שם חלקנו לקום בבוקר וללכת לעבוד ולעמול בעניינים של עולם הזה שהם עניינים של הבל וריק, שאין מהם שום שארית וזכר, ולבזבז את ימיו ושנותיו בתוהו ובוהו, רק זכינו להיות מיושבי בית המדרש, מעמלי התורה, שדבוקים בקוב"ה יומם ולילה, וללמוד במלא החשק והשמחה, בצורה כזו שיהיה נראה מזה כמה אנחנו מרוצים בתורה, וכמה אנחנו שמחים עם קבלת התורה.

מצוה קז

להיות המת מטמא

אופני הטומאה

במצוה זו נעסוק בשרשי טומאת מת, היינו כיצד נטמאים בטומאת מת.

מת מטמא במגע ובמשא ובאווה. בטומאת אוהל יש ב' אופנים - אוהל
המשכה - כאשר המת נמצא תחת אוהל, נטמא כל מה שתחת האוהל.
אוהל דמגע - דרשו בגמ' (נזיר נג:) מדכתיב 'וכל אשר יגע על פני השדה'
(במדבר יט טז), דבא לרבות טומאה לכל דבר שמאהיל על המת או שהמת
מאהיל עליו. אופן נוסף לטומאת מת הוא טומאה רצוצה - כאשר המת
מונח במקום שאין בו טפח על טפח ברום טפח, הטומאה בוקעת ועולה
בוקעת ויורדת.

אמנם בפרשת חוקת מפורשות רק טומאה ע"י מגע וטומאת אוהל, אך
לא נאמרה טומאת משא. ונחלקו הראשונים במקור הדין של טומאת
משא.

שיטת הרמב"ם - מקור טומאת משא במת

כתב הרמב"ם (ריש הל' טומאות מת) "טומאת משא מפי השמועה, וקל
וחומר הדברים אם נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באוהל
מטמאה במשא שנא... המת לא כ"ש. ומה נבלה שמגעה טומאת ערב,
משאה טומאת ערב, אף המת שמגעו טומאת שבעה משאו טומאת
שבעה", למד הרמב"ם טומאת משא במת בק"ו מטומאת משא
בנבילה, ואף דטומאת נבילה אינה אלא טומאת ערב, בכל אופן טמא
מת שנלמד ממנה טמא טומאת שבעה. והוסיף הרמב"ם "אין טומאת
משא במת מדברי סופרים אלא דין תורה, ויראה לי ששתק ממנה
הכתוב כדרך ששתק מאיסור הבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת,
ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו,
כך שתק מטומאת משא במת, לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת
אהלו כל שכן משאו". הרי דלמד הרמב"ם דכמו דאמרנו בגמ' (סנהדרין
עו.) שהמקור לאיסור בתו הוא מק"ו מבת בתו, ולא אמרי' בהא 'אין
עונשין מן הדין', כיון דאינו קל וחומר גמור אלא גילוי מילתא בעלמא
[ועוין בפירש"י שם], וכמו כן המקור לאיסור אכילת בשר בחלב הוא
מק"ו מאיסור בישול בשר בחלב, כך למדים לענין טומאת משא במת,
דאם המת מטמא באהל כ"ש שמטמא במשא.

קושיות על דברי הרמב"ם

ודברי הרמב"ם טעונים הסבר מכמה צדדים.

א) הרמב"ן (במדבר לא יט) טוען דאי ילפי' טומאת בק"ו מטומאת אהל,
ולא תהא טומאת משא אלא כטומאת אהל המטמאה טומאת ערב
בלבד ולא טומאת שבעה. ומה דכתב הרמב"ם שיש לדמות טומאת
משא לטומאת מגע ולטמאה טומאת שבעה, אינו מובן דהמקור
לטומאת משא הוא טומאת נבילה ודיו לבא מן הדין להיות כנידון.

ולכך סבר הרמב"ן דלא כהרמב"ם וכתב דהמקור לטומאת משא במת
הוא מדכתיב "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי

וביום השביעי אתם ושביתם" (במדבר שם), דבא לרבות טומאת משא.

ב) ועוד צ"ב הדמיון בין הלימוד של טומאת משא מטומאת נבילה
ללימוד של בתו מבת בתו ולאיסור אכילת בשר בחלב, דנתבאר
בראשונים דהטעם דלא אמרי' 'אין עונשין מן הדין' באיסור בתו, דבת
בתו אסורה מחמת בתו עצמה והיא כעין המשך לבתו, ואין כאן איסור
חדש אלא המשכה של האיסור שנכתב בפירוש. וכע"ז כתב הכס"מ
(פ"א מהל' מאכלות אסורות ה"ב) לענין בשר בחלב דאיסור אכילת בשר בחלב
נובע מאיסור בישול דכיון דאסר בישולו הוי בכלל 'לא תאכל כל תועבה'
- "כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל".² ואילו טומאת משא אינה
שייכת כלל לטומאת נבילה ומה שייך לדמותם.

ג) ועוד יש לידע שיש טומאות שמטמאים במשא ואינם מטמאים
באוהל, כגון עכו"ם שמטמא לדעת רבי שמעון בן יוחאי במגע ובמשא
ואינו מטמא באוהל. ויקשה לשיטת הרמב"ם מה המקור לטומאה זו
אם אין בו טומאת אוהל. ואמנם לענין טומאת עכו"ם יש ליישב, ע"פ
מה שכתב הנמוקי יוסף (ב"מ סט: בדפי הרי"ף) דטומאת עכו"ם אינה
מטמאה באוהל דחשובה כטומאת נבלת בהמה, וכן מצינו בדברי
הראב"ד (פ"ב מהל' אבות הטומאות ה"י) דאין צריך למצוא טעם להא
דשחיטת עכו"ם פסולה "כי עובדי כוכבים הם כבהמות, ואין מטמאין
ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור, הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא
רוח, והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו". וכתב עלה הכס"מ דאף
הרמב"ם סבר דעכו"ם כבהמה אלא דהוצרך להביא מקור דשחיטת
בהמה פסולה. אך יש לשאול מצד אחר, דאם טומאת עכו"ם היא
כטומאת נבילה מנלן לטמאה טומאת שבעה בטומאת משא, דלא מצינו
טומאת שבעה בנבילה.

אך יש לשאול מצד אחר, דשיטת רבי שמעון בן יוחאי דקברי עובדי
כוכבים אינן מטמאין, וליף מדכתיב "ואתן צאני צאן מרעיית אדם
אתם" (יחזקאל לד לא) - "אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין
אדם" (יבמות סא.) ופירש רבינא דנתמעטו רק מטומאת אוהל ולא
מטומאת מגע ומשא. וכתב האור שמח (פ"א מהל' טומאת מת ה"ג) בשם
הגר"א³ דנתבאר בגמ' בחולין (קכה.) דטומאה רצוצה דינה כטומאת מגע,
וא"כ עכו"ם יטמא אף בטומאה רצוצה הגם שאינו מטמא טומאת
אוהל, שהרי מטמא במגע ובמשא. ולכאו' דבריו דלא כהנמוק"י דהשוה
עכו"ם לנבילה לגמרי, דהרי בנבלת בהמה לא מצינו טומאה רצוצה, דכל
מה דטומאה רצוצה חשובה כמגע הוא רק לענין טומאת מת ולא לענין
טומאת נבילה ושאר טומאות.

ויקשה לשיטת הגר"א דס"ל דעכו"ם מטמא במגע ובמשא טומאת
אדם ולא טומאת נבילה, מנלן לטמאו טומאת משא הא ליכא למילף
מטומאת אוהל בק"ו. אלא אם נימא דהרמב"ם לא נקט כשיטתו אלא
ס"ל כדעת הנמוק"י דדינו כטומאת נבילה לגמרי ואינו מטמא בטומאה
רצוצה.

² ויש שדנו מחמת זה להתיר בישול בשר בחלב שלא לצורך אכילה, כגון
במעבדות וכיו"ב.

³ ויש להסתפק בדברי הרמב"ן (יבמות סא.) אי ס"ל כהגר"א או לא, ועיי"ש.

¹ וכ"כ בפ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ויעוין בלח"מ שהקשה דגמ' ילפי'
לאיסור אכילת בשר בחלב מדכתיב "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים,
ונאמרו עוד דעות בזה ולא כי הרמב"ם כחד מינייהו אלא למד בק"ו.

ד) ועוד מצינו שיש טומאת מת בעצם כשעורה אלא דהיא מטמאה במגע ובמשיא ולא באוהל, ויקשה כנ"ל מנלן לטמאה במשיא הא ליכא ק"ו. ולכא"ו יש לומר דמבואר בגמ' בנזיר (נד.) שמקור דין הטומאה בעצם כשעורה נלמד מדכתיב "ועל הנוגע בעצם או בחלל" (במדבר י"ח) או מהלכה למשה מסיני, אך אם כן הוא, מפני מה נצרך הרמב"ם להביא מקור לטומאת מת מטומאת נבילה ומדוע לא ידעינן מינה לכל טומאת מת, דאם עצם כשעורה מטמא במשיא כ"ש מת עצמו.

ה) הכס"מ (שם) מביא מדברי הספרי (פרשת חוקת קכז) שכתב דהיה אפשר ללמוד טומאת מגע במת בק"ו מטומאת אוהל, אך מכיון דאין עונשין מן הדין לא ילפי' בק"ו, ולכך איצטריך קרא לטמא טומאת מגע במת. והקשה הכס"מ דאם כן היאך למד הרמב"ם טומאת משיא בק"ו, ואמאי לא אמרי' לגבי טומאת משיא דאין עונשין מן הדין. והדברים אינם מובנים דהק"ו כאן הוא כיצד נטמאים ומה שייך בזה אין עונשין מן הדין. ויש לעיין בדברי הכס"מ בזה.

כל אופני טומאת מת הם צורות של מגע במת

ולבאר הדברים נראה לומר, דמתוך דברי הרמב"ם נראה שלא בא להביא מקור לטומאת משיא, אלא מיישב מפני מה לא נאמרה טומאת משיא בפירוש. ובא לומר דאחר דאמרה תורה שמגע המת מטמא ואוהל המת מטמא, מוכח שטומאת שניהם שווה. ומבואר דגדר הטומאה בין אוהל דמגע ובין אוהל דהמשכה הוא כמגע, לא מיבעיא טומאה רצוצה או דבר שמאהיל על המת דהחשיבה הגמ' (חולין שם) כמגע, אלא אף אוהל המשכה נחשב כטומאת מגע להרבה ראשונים (אהלות פ"ג מ"א) וכ"כ בתוס' (נזיר נד.) דנחשב כל הבית כמאן דמליא, וממילא כל אשר בבית חשוב כנוגע בטומאה. ומבואר דכל טומאות מת אינם ג' אופני טומאה אלא ג' צורות של מגע, ואף משיא הוא אופן של מגע. ויש להוסיף הסבר דנטמאים ע"י נגיעה בטומאה ולא ע"י נגיעה במת עצמו, וככל שהטומאה מתפשטת, כך יש יותר אפשרות למגע ולהיטמא.

ומדמה הרמב"ם טומאת משיא לאיסור הבת הנלמד מבת הבת, ולאיסור אכילת בשר בחלב הנלמד מאיסור בישולו, דכשם שבת בתו אסורה מדין בתו ובישול בשר בחלב אסור מדין אכילה, כך טומאת אוהל היא מדין מגע וממילא בוודאי אף משיא שקרוב יותר למגע יטמא.

וזוהו א"ש מה שכתב הרמב"ם דלמדים טומאת משיא בק"ו מטומאת נבילה, דאין כוונתו שנתחדשה הטומאה במשיא בלימוד ק"ו, אלא יש כאן גילוי מנבילה שאף משיא בכלל המגע ועדיף מאוהל. וממילא אם נטמאים טומאת מת באוהל כ"ש שנטמאים במשיא דהכל בכלל טומאת מגע.

ובביאור מש"כ בספרי דאין ללמוד טומאת מגע בק"ו מטומאת אוהל מפני שאין עונשין מן הדין, יש לומר דכל שלא נאמר בתורה שיש טומאת מגע במת אלא נתפרשה טומאת אוהל בלבד, הו"א דאין טומאת אוהל מדין מגע אלא דין בפ"ע, ולא שייך לחדש טומאת מגע מדין אוהל בק"ו דאין עונשין מן הדין ולא מחדשים טומאה בלימוד של ק"ו. להכי איצטריך קרא לטמא ע"י מגע וממילא ידעי' דכל אופני הטומאה ובכללם טומאת אוהל הם צורות של טומאת מגע, וילפי' מינה לטומאת משיא.

טומאת 'אדם' וטומאת 'עצם אדם'

במשניות באהלות (פ"א ופ"ב) נתפרשו הלכות רבות לגבי חלקי המת שאינם כמת שלם ואינם מטמאים באוהל אלא במגע ובמשיא בלבד,

ומבואר בפיה"מ (שם) דכיון דאמר קרא "נפש אדם" ו"בעצם אדם", יש טומאה מחמת שיש שם 'אדם' על המת ויש טומאה מצד העצם של האדם דהיינו חלק מן האדם. ולפי"ז יסוד החילוק בין הדינים הוא בין טומאת המת עצמו שטמא באוהל לבין טומאה מחמת חלק מן המת שאינה אלא במגע ובמשיא ולא באוהל. ובפשטות היה נראה הסבר הדבר, דלאדם יש אוהל דכיון שהוא חלק משימוש האדם יש לו התייחסות אל מקומו שהוא האוהל, אבל לחלק מחלקי האדם אין השתייכות אל האוהל, אך יש לדחות סברא זו אחר דנאמרה הלכתא דחרב הרי היא כחלל וכל כלי מתכות שנגעו במת דינם כמת ולדעת הרבה ראשונים אף מטמאים באוהל [לכו"ע, ויתכן גם שאר כלים]. וא"כ טומאת אוהל אינה נובעת מחמת היותו מקומו של אדם, אלא תלוי באדם שלם.

ידיעות יסודיות במצות טומאת מת

ויש להוסיף כמה ידיעות חשובות בענין טומאת מת - בנוגע לאוהל עצמו, נאמרו כמה חילוקים בין אוהל המת לאוהל מצורע שהובאו בראשונים ריש מסכת כלים. החילוק היסודי ביניהם דאוהל מצורע מטמא רק בהמשכה, דכל הנמצא עם המצורע תחת קורת גג אחת נטמא. אבל מת מטמא גם באוהל דמגע, שטמא את המאהיל עליו ואת מה שתחתיו ושייך בו טומאה רצוצה.

ובחידישי הגר"ח הלוי (הל' טומאת מת) חוזר כמה פעמים על כך שיש ב' הלכות בטומאה רצוצה - א) שהיא בוקעת ועולה מעומק התהום ועד לרקיע, וטומאה זו חשובה כמגע, ב) שהיא מטמאה כל שכנגדה וטומאה זו אינה כמגע.

רגילים לומר שהמת חשיב אבי אבות הטומאה, ולא נזכר בגמ' דרגה זו אלא בראשונים (רש"י במדבר י"ט כב והרמב"ם ועוד), ובפשטות בא לומר שהמת הוא דרגת הטומאה הגבוהה ביותר. אכן, בספרי זוטא (פר' חוקת פ"י"ט פס' יא) כתב דבן השונמית שמת טימא את כל אשר בבית בטומאת מת ע"י אוהל, וכאשר קם לתחיה פסקה טומאתו אבל נטמא מחדש ע"י הכלים שנטמאו קודם לכן מדין חרב כחלל, ומטמאים באוהל. והדברים תמוהים מדוע לא טמא מצד עצמו כשהיה מת, ומוכח מכך שהמת אינו 'טמא' אלא מטמא, ומכאן כינויו 'אבי אבות הטומאה' שאינו טומאה בעצמו, אלא מביא את הטומאה לאב הטומאה. ולהבין את הדבר היאך יתכן מטמא שאינו טמא יש להביא את דברי האבן עזרא עה"פ "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוקים תלוי" (דברים כא ג) שכתב "והקללה תבוא לכל מקום קרוב מהתלוי, ויש לו סוד דבק בנפש" וכתב ע"ז הרמב"ן שלדעת האב"ע זהו שהמת מטמא באוהל, מפני קללת אלוקים השורה סביבו. לכן שייך להחשיב את המת כ'מטמא' אע"פ שאינו טמא מצד עצמו. מאידך רש"י בחולין (עא:) כתב שטמא מת אינו מטמא שאין הטומאה יוצאה מגופו, אלא קבלה מהמת עצמו.

נומא - המת מטמא במגע במשיא ובאוהל, ואינו טמא מצד עצמו אלא מטמא אחרים מצד קללת אלוקים השורה עליו. כל אופני הטומאה מחמת שנחשב כמי שנגע במת. הרמב"ם מפרש שטומאת משיא במת נלמדת בק"ו, וכוונתו לבאר מה טעם לא נתפרשה טומאת משיא בתורה, מאחר והיא בכלל טומאת מגע.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

רעת הנגיעות, ו'אדם לעמל יולד'

אבא גרוסברד זצ"ל, ואני עמדתי מאחוריהם לשמוע על מה משוחח המשגיח ממחרת היום הקדוש. שמעתי ולא הבנתי. הוא אמר שכעת, אחרי שכבר עברנו את הימים הקדושים, צריכים להתחיל שוב, את כל העבודה מהתחלה... הדבר היה פלא בעיני, וכי כעת אחרי שכבר עשינו הכל צריכים לעבוד מתחילה, לכאורה אחרי שהגענו לרום המעלה אז זהו זמן המנוחה, ובפרט אצל מרן המשגיח, שמי יודע כמה השקיע בכל עבודת האלול ראש השנה ויום הכיפורים. עוד באותו היום בין הערביים נכנסתי שוב להיכל, וראיתי את הגאון השקדן רבי חיים ברמן שליט"א יושב לעצמו ולומד מוסר. הוא אחז בספר שערי תשובה, בשער א', ובפרק א'; 'מן הטובות שהטיב הקב"ה את ברואיו'... הכל שוב מתחילה...

כי אכן כך היא הדרך, אין זמן של מנוחה שבו יכול האדם לומר שהוא כבש את הפסגה, כל סוף הוא התחלה לפעם הבאה ותמיד האדם צריך לשמור את עצמו מהעתיד, וזוהי מטרת המוסר - לשים לב למצב ולזמן ועל ידי כך להשמר מליפול בתוך המכשול. הדרך היא לא רק ליפול ואז ליקום, אלא מעיקרא לא להגיע למקום הנפילה.

מרן הסטייפלער זצ"ל הורה לבאים אליו להוועץ בעניני חינוך ילדים, ללמוד בכל יום עם הילד כמה דקות מוסר. אמנם הם רק כמה דקות בודדות, ואמנם הוא עדיין ילד, אך אם יהיה הלימוד בקביעות שוב ושוב מבלי להחסיר - ודאי שהמוסר ישפיע בסופו של דבר והילד ישתנה. ומרן בעל החת"ס אמר על עצמו שביום שהוא אינו לומד מוסר הוא מרגיש ירידה ברוחניות. לנו אין מושג מהו יום עם 'ירידה ברוחניות' של החת"ס, אך הא מיהת חזינן שלימוד המוסר הוא השומר הנאמן ששומר את האדם מליפול, ורק כשהאדם מתבונן מראש הוא יכול להנצל ממלכות היצר.

וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים'

ברבינו יונה מבואר שבכל פעם שמגיעים שני בעלי דינים לפני הדיין עליו לחשוב כאילו הם רשעים, כדי שלא יחשוב שהאחד מהם צדיק מחבירו ויטה את הדיון לטובתו. והשאלה נשאלת, מדוע על הדיין לחשוב שכל אחד מהבעלי דינים הוא רשע, הלא גם אם במהלך הדיון יראה לו שהאחד צודק על פני חבירו לכאן יש לו ללכת אחרי מראה זה, ועל מה ולמה החמירה המשנה עד כדי כך ואמרה שיחשוב ששניהם הם רשעים.

אלא על כרחך הביאור הוא שאף אם האדם צדיק גדול ובדרך כלל מצליח להקפיד על קלה כבחמורה, זה רק עד מקום שבו הנגיעה עומדת לפניו, אך כשהוא כבר בתוך הנגיעה - אין כמעט צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, הוא יכול להיות כשר וישר - אך הנגיעה היא נגיעה. כלפיה הוא כאילו רשע.

יכול אדם להיות ירא שמיים מרבים, מפורסם בתור עובד ה' ומרביץ תורה, אך לפתע כאשר אורבת לפתחו איזה נגיעה מנגיעה שונה הכל בטל ומבוטל, אין צדק ואין ישר, אין אמת ואין דין, הנגיעה מבלבלת אותו ומטשטשת מעיניו את כל הדרך הנכונה, ומכאן ואילך הוא כשאר כל האדם.

המשל מספר בענין זה על קצב העיירה, שפעם הגיע אל הרב עם בהמתו השחווטה ושאלתו בפיו, כשרה היא או טריפה. התיישב הרב בנידון ופסק שטריפה היא. הלך הקצב ללא עוררין ומיד זרק את כל הבשר לאשפתות, בלי להתמקח ובלי לעמוד על המחיר, כי אף שההפסד הוא מרובה והנזק גדול מאד, מכל מקום הדין הוא דין והתורה היא תורה. למחרת בא הקצב שוב עם שכנו, והפעם בגין סכסוך שהתגלע ביניהם בדיני ממונות, התיישב הרב בנידון ופסק שהצדק עם השכן. והנה אך יצוא הקצב מבית הרב, ובפיו חרפות וגינויים עד אין קץ, כיצד פסק הרב כך את הדין והצדיק את הרשע, היכן הם האמת הצדק והישר. ולכאן כל הרואה יתפלא מה יום מיומיים, מדוע כאשר מדובר בנזק כספי עצום של פרה תמימה אין דין ואין דברים וברור לקצב שעליו לקיים את הפסק, ואילו כאשר מדובר באיזה סכום מועט שנתחייב לחבירו הוא מחרף ומגדף, ואינו מסוגל לקבל עליו את הדין.

והביאור פשוט, גם הקצב הוא איש ירא וחרד ומאמין שעליו לקיים את דברי הרב, אך כל זה כשהדבר נוגע רק אליו עצמו. כאשר נמצא שחבירו גובר עליו, החבר המנצח והוא המנוצח, שוב אין הוא מסוגל להכיל את הדין והוא מרגיש בזוי ושפל, כאילו חבירו מתכבד בקלונו והוא פחות דרגה לעומתו.

נגיעת הנצחון מסוגלת לסמא את עיני האדם כליל, ואין לו את הכוח לראות את חבירו מנצח. כאשר יש ביניהם נידון על ממון וכדומה, אפילו

פרק א' משנה ה'. "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים, וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כוכאין, כשקבלו עליהם את הדין".

'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים'

ברבינו יונה הביא את פירוש הרמב"ם: "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים, לא דיבר בכאן במי שמלמד טענות של שקר לחברו לטעון בהן, כי אדם זה רשע גמור ולא הוצרך לומר כי אין לאדם לעשות כן כי עבירה גדולה היא, אלא שמסדר לו טענותיו ועורך לפניו הדיינים ומגלה ליחיד דינו" וכו'. נמצא לפירוש הרמב"ם ש'עורכי הדיינים' היינו כעין סנגורים של מינו, בני אדם כאלו שמחפשים ראיות והוכחות לטובת הנידון ובאים לדון לטובתו בבית הדין, ועליהם אומרת המשנה 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים'. ולא מדובר במקרה שעורכי הדיינים באים להעיד שקר, כי ככה"ג פשיטא שאין לדון לטובת הנידון ועביה גדולה היא, אלא מדובר בציור שעורכי הדיינים בטוחים שהנידון צודק, ואעפ"כ אין להם לעשות כן.

והדבר צריך תלמוד מדוע באמת אין לעורכי הדיינים להביא הוכחות ולדון לטובת הנידון, הרי אין הם באים אלא להוציא את האמת לאור ולגלות שהוא הוא הצד האמיתי בסיפור, ולכאורה אדרבה יש להם לעשות כל מה שבכוחם למען יצא הדין דין אמת לאמיתו.

והנראה בזה הוא, שאמנם לפני שעורכי הדיינים ניגשים אל הדין ומביאים את טענותיהם, יש להם כוונה טובה ומצדקת - לגלות את האמת. אך לאחר שהם כבר יכנסו בכל הויתם לתוך הדיון ויתעסקו במהלך הדין ודברים, לא תשאר כוונתם טובה כמקודם, וירבוץ עליהם חשד של עיוות הדין. וזאת משום כי בתחילה לפני הדין עוד לא היתה להם נגיעה וטעם לשקר, אז הם אכן רצו עדיין למצוא את האמת, אך לאחר שהם כבר מצדדים לטובת בעל הדין שקנה אותם והם משוייכים לצד שלו, רבים הסיכויים שהנגיעה תסלף את דרכם ותעוות את מחשבתם.

לכל אדם יש כוח למנוע את עצמו מהרע ולבחור בטוב, למצוא את האמת ולברוח מהשקר, אולם כל זה כל עוד שהוא לא נכנס לתוך הבוץ ואינו שקוע בעבירה. לאחר שהאדם כבר שם, כשהוא מלופף כל כולו בנגיעות וברצונות האישיים שלו, קשה עד מאד להחלץ ולהשתייך אל הטוב.

ידוע בענין זה אמרה של אחד מגדולי בעלי המוסר, שפעם ניגשו אליו ואמרו לו על אדם מסויים שגדול הוא מאד, מלבד בדבר אחד - בנגיעה. למרות שבכל מעשיו הוא צדיק גמור, כאשר יש לו נגיעה הוא נכשל בה. אמר להם אותו בעל מוסר, **אם כן אין אותו אדם גדול אלא קטן, שכן בכל שעה ושעה בכל מהלך החיים יש לאדם נגיעות**, ואם אותו אדם הולך אחרי נגיעותיו - נמצא שלעולם הוא אינו נוהג בגדלות.

לנגיעה יש כוח לעוות את עיני האדם ולחסום אותו מלראות את אור האמת, וברגע שהאדם כבר נכנס לתוך הנגיעה אין לו כיצד לראות את הדרך החוצה, רק כאשר הוא מחשב מראש את צעדיו ומתבונן מה עליו לעשות, אז יש לו סיכוי לעקוף אותה ולא ליפול בה.

[ובמאמר המוסגר, פעם ביאר הגאון מטשעבין מדוע לגבי הבא להכשיר את השרץ נקטו חז"ל דוקא בלשון 'ק"נ טעמים' ולא אמרו מנין אחר, ואמר שהוא משום שהתורה כלולה מפרד"ס - פשט רמז דרוש וסוד, והדרך ללומדה היא על ידי חמשים שערי בינה, ונמצא שעל ידי כל אופן מגיע האדם לק"נ אופנים - חמשים לרמז חמשים לדרוש וחמשים לסוד. שאלו השומעים את הרב מה עם דרך הפשט, מדוע היא לא כלולה בחשבון, וענה להם: על ידי דרך הפשט אי אפשר לטהר את השרץ...].

וזהו מטרת לימוד המוסר. סדר המוסר לא נועד בכדי להקדיש זמן למחשבות עמוקות או להבנות מפליגות בנפש האדם ובמאמרי חז"ל וכדומה, אלא לחשבון הנפש ממש, פשוטו כמשמעו, בין האדם לעצמו, לחשב את דרכיו ולחשוב על מעשיו, כדי שאם בבוא העת תבוא ח"ו מכשלה לידינו הוא יידע לפרוש ממנה מלכתחילה ולא להכנס אליה.

תפקיד האדם הוא להיות כל הזמן במצב של התחלה, לדעת שעומדת בפניו מלחמה ושאינו זמן שבו היא תהיה כבר מאחורינו, ותמיד תמיד להזהר שלא להיות בתוך העבירה או הנגיעה - כי אם הוא כבר בפנים יקשה עליו שבעתים להתחיל מחדש.

זכור לי עוד מצעירותי ממש, היה זה יום למחרת יום הכיפורים, מרן המשגיח **הגרי"ו לינשטיין** זצ"ל יצא מהיכל הישיבה מלווה בתלמידו הגר"ר

על סכום פעוט ואפילו וכוח בעלמא, הוא מרגיש שלא נידון על ממון יש כאן אלא על עצמו, כבודו מונח כעת על כף המאזנים, ואם חלילה הוא ייצא בצד המפסיד אין בזוי ממנו.

אמור"ר זצ"ל אמר פעם שלאחר כל השנים הארוכות שבהם ישב על מדין הוא התרגל שלא להאמין לשום אדם בעולם, חשוב ככל שיהיה. בשעה ששמעתי את הדברים מפיו לא זכיתי להבינם, אך כעת, לאחר כמעט תשע שנים שבהם ישב אני בבית הדין, גם אני יכול להעיד - אינני יכול להאמין לשום אדם שבעולם...

ובאמת המתבונן בדבר יראה את הפלא שבזה. יכולים שני אנשים כבודים היושבים ברומו של עולם לדון ביניהם על דבר חסר כל ערך, דבר שמזמן היו יכולים לסדר ביניהם ואפילו אחרים היו נותנים אותו עבורם, אך הם בשלהם, מתווכחים וחוזרים ומתווכחים ואף אחד מהם אינו מסוגל לחזור בו. כל המביט יראה שאין כאן דיון אמיתי אלא הכבוד הוא שצווח כאן, כל אחד מרגיש שכעת הוא עצמו עולה על שולחן הדיונים, ואין מי מהם שימצא את העוז להבין ולהשכיל שאין כאן ולא כלום, גם אם השני ינצח אין זה מעיד שהוא כביכול יותר חלש ממנו.

גם בתוך בית המדרש הרי זה חזון נפרץ לראות שניים שיושבים ועוסקים בתורה ואש ביניהם, אך לא אש של תורה היא אלא אש של מי מריבה, האחד אינו מסוגל להבין שחבירו צודק וחוזר חלילה, ושניהם מרגישים כאילו כעת מוכרע גורלם אם חכמים הם בעיניהם אם לאו. ניתן לשמוע את האחד שוב מבאר את הפשט בקול רעש גדול, אך מתחת המילים הרי הוא כמתלהל היורה חצים, ואם היה יכול היה אומר את המילים המפורשות: אני הוא החכם והמבין ואתה לא...

מרחן החזון איש אמר על בעל האחייעזר, שהסיבה שזכה להיות רב רבבות ישראל ולעמוד על העדה היא משום שכבר בצעירותו, כשהיה רב בוילנא, לא דיבר מעולם בפני הדיינים הזקנים הימנו אלא ישב בשתיקה והקשיב לכל מילה היוצאת מפייהם, וזאת למרות שהוא היה הרב והם רק הדיינים. כח זה הוא מה שהצמיחו להיות ראש אלפי ישראל; לשמוע גם את הצד השני, לתת עוד מקום לאחרים, ולא רק לעמוד על שלו. יתכן שהשני צודק, גם הוא חכם וגם הוא מאן דאמר, ואם במקרה זה אני טעיתי הוא לא אין זה אומר שאני בער ולא יודע, כולנו חכמים, והטעות בכל אדם מצויה הוא'.

'אהוב את המלאכה'

כתב רבינו יונה: "שלא תבטל אדם ממלאכה, כי הבטלה מביאה את האדם לידי שעמום". אך נשאלת השאלה, הן אמנם שצריך לעסוק במלאכה אך מפני מה יש לאהוב אותה - כלשון המשנה 'אהוב את המלאכה', הרי לפי פשוטו אין במלאכה מעלה מצד עצמה אלא היא רק אמצעי שלא להביא לידי בטלה ושעמום.

אך יסוד גדול נשנה לנו כאן, דהנה הנביא אומר שחטאת סדום ועמורה היה על שיד עני ואביון לא החזיקה, והדבר מופלא למאד וכי זו בלבד היתה חטאת סדום, וראיתי בספר 'אחת שאלתי' שמבאר את הדברים ע"פ משל לעוזרת בית שנשכרה לעבוד ולנקות, אך יחד עם הניקיון שערכה הזיקה לכמה דברים בבית, בא אליה בעל הבית בסוף היום ואמר לה שיש לו ספק האם להמשיך להעסיקה, הוא ישקול את הדברים וישב לה בהמשך. למחרת שכר האיש עוזרת אחרת שתסייע בידו, אולם היא כשראתה מה עלה בגורל הקודמת חששה למשכורתה, ישבה בחיבוק ידיים ולא עשתה מאום. כשראה זאת בעל הבית, הודיע לה מיד כי היא מפורטת מעבודתה ואינו רוצה לראותה יותר. שאלה אותו העוזרת, מה שונה אני מקודמת, הקודמת שהזיקה אמרת שאתה מסתפקת אתה להחזירנה לביתך, ואילו אני שלא גרמתי שום נזק מפורטת מיד בלי דין ודברים. השיב לה האיש, הקודמת אמנם הזיקה, אך סוף סוף עשתה משוה, אבל את לא עשית ולא כלום, ומה יש לי במי שאינו עושה מאומה. משום כך גודל חטאתם כשר האיש עוזרת לא התבטאה דוקא בדברים הרעו שעשו, אלא באותם דברים שלא עשו, כי כאשר האדם אינו עושה כלום ויושב בחיבוק ידיים ובחוסר מעש אין בו שום מטר, ואין לך דבר גדול מזה כדי להאבידו מן העולם ככלי אין חפץ בו.

כל מטר האדם בעולם הזה היא רק לעשות ולעשות - 'אדם לעמל יולד'. אדם שאינו עושה מאבד את עיקר מטרותו עלי אדמות ואינו מממש את התכלית שעבורה הוא נברא. כל מה שהוא נשלח לעולם הרי זה בשביל לעשות, וזה מה שמוטל עליו תמיד בלי שום הפסקה ובלי שום פטור.

וכן מבו' גם לגבי אשת עובדיה, שאמר לה הנביא ליצוק מעט שמן אל הכלים כדי שמשאם תאור הברכה על שאר הכלים ותמלא את כולם מלאו הכד, וחזון שדוקא כאשר האדם עושה מצידו משהו וממלא מעט, אז באה ברכת שמיים ומשלימה עבורו את כל מבוקשו.

(כיצא בדבר אמר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שכאשר הוא מתדפק אל פתחי נדיבי עם מתפלל הוא שלא יפתחו לו את הדלת, מרוב בושתו לקבץ נדבות כעני בפתח. אולם זאת כן הוא עושה, דופק פעמיים ושלוש, ומשלא עונים לו ממשיך בדרכו הלאה בלי ללחוץ ולהמתין שמא סוף סוף תפתח הדלת. כי אין האדם צריך לעשות אלא את ההשתדלות, ומכאן ואילך דינו מסור לשמים אם תצליח דרכו אם לאו.)

ומעתה יבוארו לנו על פי זה דברי המשנה 'אהוב את המלאכה', כי מטרות המלאכה אינה רק בשביל להציל מן הבטלה ומן השעמום אלא יש בה מעלה מצד עצמה, היא עצמה הדבר הטוב ביותר שאין כמוהו - העמל והעבודה, כי עבורם האדם נברא ובלעדיהם אין לו מטר.

פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם

אך לכאורה יש להתבונן בעצמנו אנו, אם אכן העשייה כל כך חשובה היא, מדוע אנו לא עושים? דהנה על המשנה לקמן 'הפועלים עצלים' התקשה רבינו יונה דלכא' הוי תרתי דסתר, אם הם פועלים - הם לא עצלים ואם הם עצלים הרי אינם פועלים, וכתב דיתכן לפעול אך לא כמידת היכולת, לעשות את אותו הדבר בעצלות, גם אנו לעיתים יכולים להתעצל, מחד גיסא לעסוק בתורה ומאידך לא למלא את כל מה שאנו יכולים להגיע אליו. ועל כרחק הסיבה לכך היא משום איננו מחשיבים דינו את מעשינו ולא תמיד אנו רואים את התוצאות, מה עשינו, מה פעלנו ומה הועלנו. אנו יודעים מראש שלא נצליח לגמרי, ולכן מלכתחילה אנו לא עושים מספיק. אולם ידועים בענין זה דבריו של מרן הגרי"ס שאמר שהמטרה היא 'לעשות ולא לפעול, לעשות ולא לסיים, לעשות ולא לחקות אחרים', ופירושה של דברים הוא שהמטרה היא עצם העשייה, אבל התוצאות כאמור אינם מסורות בידינו אלא רק ביד מלכו של עולם, שהוא יסייע יגמור בעדנו, ואילו אנו מצווים רק לעשות ותו לא. החיוב שמוטל עלינו הוא רק העשייה בעצמה ואין זה ענינו כלל מה ייצא לבסוף.

אדם שתמיד מסובב את ראשו לאחור לראות כמה הספיק מה עשה ומה פעל באמת עלול להתמלא בייאוש ולחשוב שלא עשה כלום, אך אדם שעושה בתמימות את מה שמוטל עליו כי זה מה שהוא צריך לעשות, בלי לנסות לראות כל הזמן תוצאות ולקוות להישגים, בסופו של דבר הוא יגלה לפתע כמה עלתה בידו, כמה התקדם וכמה הוסיף לעלות מבתחילה.

ועיין בילקוט שמעוני פרשת עקב (עה"פ ויען וירעבך) שכתב: "א"ה ביסנא אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשינוי אינו יכול לישן, בעינו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו ישן, זה ער וזה ער הוי אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה וגו', ואם בא להקפיד מתורתך תלמדנו" וכו', הוי אומר שלעיתים נגזר על האדם שלא להרדם בלילה, והיה אם ינצל את הלילה לליל שימורים לעסוק בתורה אשריו מה טוב חלקו, אך אם ישכב על מיטתו ולא יעשה מאום יביא עליו הקב"ה יסורי שינויים, ואז נמצא שממילא אינו יכול לישון, אך במקום להתענג על דברי תורה יהיה עליו להתייטר בלי הפסק, עד שסוף סוף יגיע הבוקר ויקום כאילו לא היה כאב מעולם, שכן מכאן ואילך לא נגזרה גזירה...

כמובן אין זה מחייב שעל האדם למנוע שינה מעפעפיו במשך כל לילה, אך את יסוד הדברים רואים אנו מכאן שעל האדם מוטל לעשות ככל שביכולתו. מטרת העשייה אינה לעשות מעשים בעלמא חסרי תועלת ותוכן, אלא למלא את המטרה שעבורה האדם נברא, לעסוק בתורה, ויתכן שבכל מקרה נגזר על האדם לעשות, ואם לא ימלא את חלקו בעמל התורה יהיה מוכרח לעשות דברים אחרים, בלי שירויח מאום ואף יפסיד בכפליים. וכך לימדנו חז"ל לקמן, 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ', ובאבות דרבי נתן הביא גם כן את ענין 'מקבל על עצמו עול תורה' ושם הוסיף רשימה גדולה של דברים שמעבירים מן המקבל עליו עול תורה, ורובם של הדברים שם הם מיני מצוקות הנפש שמפריעים את האדם מלעלות במנוחה בדרך המלך, לחצים ופחדים ודומיהם, ללמדך שאין לאדם אלא לקבל על עצמו עול תורה ותו לא, ללמוד וללמוד בלי שום דבר אחר, ומשעה שיקבל עליו עול העול יסירו ממנו כל המעצרים כל כל הבעיות האחרות, אך אם חלילה לא ילמד יהיה על שוכמו לסבול משא אחר, את משאם של כל טרדות הנפש למיניהם.

נמצא שאין לאדם להעסיק את ראשו ולהגיע את מוחו בכל השטויות וההבלים למיניהם, לא יעלה לו מכך מאומה ואדרבה, הוא עלול לרדת על ידם לנמיכות הקומה, עליו להשקיע את כל שכלו בפיקודי ה' ישרים ורק כך יעלה ויפרח מעלה מעלה. **גם כשבחוץ יום הסעור והעולם ירעש ויגעש בעניני השעה, הוא יעסוק בשלו וידע שאין הדברים נוגעים לו כמלא הנגימה, אין שום נושא אחר בעולם מלבד עומק הסוגיא ותורת ה' תמימה.** ומסופר על הגאון רבי **נחום פרוצוביץ** זצ"ל שפעם בימי החנוכה ישב בבית המדרש במיר בעת שלמדו שם את הסוגיות בפ"ב דב"ב, וניגש אליו בחור אחד באומרו שחפץ הוא להציע לפניו ענין בענין דיומא. הנהן ר' נחום בהסכמה, והבחור התחיל לדבר על עניני החג. אמר לו ר' נחום, זה אינו ענינא דיומא, ענינא דיומא הוא סוגיית 'רקיק' ותו לא מיד...

וכעין זה ידוע על הגאון רבי **חיים שמואלביץ** זצ"ל, שהפליג משנחאי לארץ ישראל יחד עם בני ישיבת מיר, כאשר התקרבה הספינה לארץ הקודש, הביט אחד מבני הישיבה אל האופק ושאל בצפייה 'היכן אוזנים'. ר' חיים, שהיה עסוק בתלמודו, ענה תיכף ומיד - 'בשמעתתא ג'... זהו הנושא היחיד שתפס את מוחו, שמעתתא ג' ותו לא מיד...

ואנו בשלנו, גם לנו אין בעולמנו אלא כסף ושווה כסף וזלת זה כלום, מטרותנו הבלעדית היא ללמוד וללמוד, לשמור ולעשות, ורק כך נצליח לעלות מעלה, כשהקב"ה יסיר ממנו את כל הטרדות האחרות.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

ממורינו ראש הישיבה הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"לעסוק בדברי תורה"

הדרך לזכות לעריבות התורה - לעשות אותה לעסק' ולא להתעניין בדברים אחרים

באבות דר' נתן אי' רבי יהודה בן אילעי אומר, כל העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפלה עושה עיקר לעולם הבא, וכל העושה תורתו טפלה ומלאכתו עיקר עושה עיקר לעולם הבא, וביאר רבינו יונה (אבות פ"א משנה ט"ו) ר"ל אף על פי שלא עשה עבירה ולא עשה התורה עיקר - אפילו אם היה ראוי להיות בגן עדן - טפל יהיה שמו'.

מתבאר אם כן שגם אם אדם קרא ושנה ומצד מעשיו הוא ראוי להיות בגן עדן, מכל מקום אם עשה 'תורתו טפלה ומלאכתו עיקר' - 'עושה אותו טפלה לעולם הבא'. לנו אין את האפשרות לדעת מה בדיוק הכוונה 'טפלה לעולם הבא', אך עדיין יש צורך להבין מהו הפירוש 'מלאכתו עיקר ותורתו טפלה', ומדוע העונש על זה הוא ה'טפלות' בעוה"ב.

נשמת האדם רוצה להתרומם

האדם הוא חציו מלאך וחציו בהמה (גמ' חגיגה טו), מצד אחד הנשמה רוצה לעלות ולהתרומם ומן הצד השני הגוף מושך את האדם ארצה, והתפקיד המוטל עליו הוא להתחבר לחלק העליון שבקרב, להכיר מהו באמת וכך לחיות את החיים המרוממים.

והנה המימרא באבות דר' מובאת שם בשם רבי יהודה בר אילעי, ובש"ס מצינו עוד ג' מימרות אחרות מרבי יהודה בר אילעי. שתיים מהן בגמ' ברכות (לה:): "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן".

בספר מגיד מישרים מובא שהמגיד ביאר למרן הבית יוסף מהו כף הקלע, שאין זה סתם עונש בעלמא שהנשמה נזרקת מהתם להכא אלא מלחמה בין הנשמה והגוף, הנשמה מושכת לעלות למעלה, אך כיון שהגוף הוא זה ששלט באדם בעודו בחיים - דורש הוא את חלקו ומושך בכח את הנשמה למטה. כמו כן גם הנאות העולם הזה עצמן, שמחן האדם נהנה בחיי חיותו, מושכות כל אחת זה מכאן וזה מכאן, מצד אחד הנאת האכילה, מן הצד האחר הנאת הכבוד וכו', וכך הנשמה מטלטלת שוב ושוב בלי למצוא מנוחה. **'כי בדרך טבע במקום שהוא חושב ומהרהר שם נדבקת נפשו'.**

השניה, "ואמר רב"ח אר"י משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטרן מן המעשר".

כיון שכן, הדרך לעשות את התורה ל'קבע' ולהכיר בה כחלק מהחיים, היא לעזוב את חפצי הגוף בחייו ולדבוק ברוחניות, שאז נשמת האדם תתגלה בתוכו ותראה לו מה הם החיים וכיצד צריכים לחיות אותם.

וראשית יש לבאר מהו הענין של 'תורתן קבע ומלאכתן עראי', ותורתו עיקר ומלאכתו טפלה, ונראה כי יתכן שניים שיושבים ועוסקים בתורה במשך אותן שעות ואותה איכות, אולם ההבדל ביניהם הוא הבדל שמים וארץ. אצל האחד - החיים הם הדברים בטלים, ורק שיש גם את התורה, שהיא דבר שצריכים לעשות אותו במשך שעות ארוכות ביום. אך אצל השני, **החיים הם התורה, אלא שלעיתים הוא נצרך להתעסק בדברים בטלים.**

אמרו בשם החפץ חיים שלעתיד לבוא לא יקראו לבני האדם בשמותיהם הפרטיים, אלא בשם המסכת שאותה למדו, למי שלמד יבמות יקראו 'ר' יבמות', למי שלמד שבת 'ר' שבת', מי שלמד סדר נשים 'ר' נשים' ומי שלמד ש"ס 'ר' ש"ס... והסיבה היא משום שהשם הוא המהות של האדם, וכאשר האדם לומד תורה היא הופכת להיות המהות שלו, כעת הוא גברא וחפצא של תורה. הוא התורה והתורה היא הוא.

יתכן שאותם שני בני אדם יקבלו בדיוק את אותו שכר בעולם הבא, הרי שניהם כאמור למדו אותו הדבר, אולם בעוד הראשון יישב במרכז ויהיה עיקר, חבירו ייחשב 'טפילה' בעולם הבא, הוא יישב בפינה צדדית ולא יקבל את השכר בתורת 'עיקר'.

מאידך, אם האדם יעסוק כל ימיו בתאוות העולם הזה לזלול ולסבוא, הוא יתחבר לחומריות הגוף ויהפוך להיות גוף בעצם עצמותו. לעתיד לבוא יקראו לו על שם הסיר שממנו אכל, או על שם הארנק, שבו שמר את כספו היקר לו מכל... אדם כזה, שראשו ורובו היה שקוע בהבלים, גם אם ילמד תורה ויזכה לגן עדן, ודאי שלא יישב במרכז. הרי הוא יהיה אז 'חפצא' של עולם הזה ותו לא, ואם כן כך ראוי לו, להיות 'טפילה' לעולם הבא.

ה'קבע' וה'עראי' אינם נקבעים לפי מספר שעות ביום, אלא לפי נקודת המבט. מה האדם מחשיב כעיקר, מה תופס אצלו מקום, מה הם החיים עבורו, ומה לעומת זאת רק תוספת מוכרחת, עוד משהו שצריכים לעשות, אך לא החיים בעצמם. פעם שאלו את הגר"ח מוואלוז'ין מה עושים בישיבה. ענה רבי חיים, 'אוכלים וישנים'... כי מה ש'עושים' בישיבה הוא רק אכילה ושינה, אבל מה ש'לומדים' בה הרי זה החיים בעצמם. כל הישיבה נועדה אך ורק ללמוד וללמוד, אלא שגם אוכלים וישנים בה, וזה מה ש'עושים' בין לבין. בדיוק כפי שאי אפשר לענות ש'נושמים' ו'חיים' בישיבה כך לא שייך לומר שלומדים בה, הדברים הם היינו הך.

ומפי השמועה מסופר, שפעם בא לפני האדמו"ר מקוצק זקן אחד, והאדמו"ר השמיע בקולו כעין צפצוף שמגרשים בו את העכברים. הזקן לא הבין מה ארע, אך כשפנה שוב אל הרבי - שוב נשמע אותו קול, לא ידע הזקן להשית עצות בנפשו, ופנה אל משמשו של הרבי, הרה"צ רבי הירש טומשובר זצ"ל, שהיה גברא רבה. הלך ר' הירש יחד עם הזקן, והנה שוב עשה הרבי את אותו הקול... כשנשאל הרבי מה ראה על ככה, השיב - אינני רואה כאן יהודי, אני רואה עכבר... התברר שאותו אדם היה דבוק במידת הקמצנות, ומשכך, כאשר הבחין הרבי בפניו לא ראה שם צורת אדם, אלא סימן של עכבר. הקמצנות של הזקן היתה טבועה בתוך מהותו, עד שמי שידע לראות - ראה זאת גם כלפי חוץ... מאידך אם האדם זוכה להדבק בחיים רוחניים, בחיי תורה, הרי הוא מתרומם על כל ברכה ותהילה, הוא נהפך בכל מהותו להיות 'איש תורי' והתורה נהפכת לדבר האהוב עליו יותר מכל חמודות שבעולם.

אין לכאול הבדל הנראה לעין בין מי שמחשיב את התורה לעיקר ובין מי שמחשיב אותה לטפל, אך יש דבר אחד שהוא המודד. והוא מה עושה האדם בדברים שאין בהם חיוב, והוא רשאי להפטר מהם, האם הוא מקיים אותם בכל זאת, כי הם החיים שלו, והוא רוצה אותם ומעוניין בהם, או שמא הוא מתעלם מהם וממשיך ללאה.

כך ראינו לדוגמא אצל מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שהיה מסובל ביסורים עד אין קץ משא עשרה בני אדם, אולם תמיד היה מלא חיות ושמחה, והדבר שהיה מחייה אותו יותר מכל הוא מה שהיה חוזר ואומר (אני שמעתי זאת מפיו פעם אחת, אך משמשו הרב יחזקאל אסחייק שיחי' מעיד שכך היה אומר פעמים רבות), "הנה עוד מעט אני הולך למות, ואז בשמיים אפגוש את רבי עקיבא, ואני אשאל אותו שם את כל קושיותיי והוא יענה לי תשובות על כולן אחת לאחת", וזו היתה לו השאיפה העזה ביותר.

זהו הקשר בין שתי המימרות שהביא רבי יוחנן בברכות בשם רבי יהודה בר אילעי, האחת 'דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן ארעי' וכו', והשניה 'דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיות כדי לפטרן מן המעשר'.

החילוק בין שני הדורות נעוץ באותה נקודה, הדורות הראשונים החשיבו את התורה כעיקר החיים ואצלם היא היתה הכל, לכן הם לא חיפשו דרך להפטר ממנה. מה שאין כן הדורות האחרונים החשיבו את התורה לארעי ומשום כך חיפשו כל דרך אפשרית להפטר מחיובי התורה, ואם כי הכל היה בהיתר - אולם הדבר הוכיח שאצלם התורה היא לא החיים.

אדם שבבין הסדרים מוצא פורקן לעצמו ומרגיש שכעת הוא נהנה באמת, סימן שאת זה הוא מחשיב כחיים האמיתיים. אם התורה היתה אצלו תורת

וכבר סופר, שבימינו האחרונים של אמו"ר הוא שכב בבית החולים מחוסר הכרה, ויעצו לנו הרופאים להשמיע באוזניו מוזיקה אהובה עליו, ואנו לא ידענו את נפשנו - מוזיקה מאן דכר שמיא אצל אבא... ואני נכסתי אל החדר פנימה ופתחתי משניות טהורות והתחלתי ללמוד באותו הניגון של אבא שבו היה לומד, וכעבור כמעט רגע תוך כדי שהייתי שקוע בלימודי נזעקה האחות אל החדר ואמרה **שהמוניטור מצפצף והגרפים מטפסים אל על**, מי גרם לדבר הזה, ואילו אני המשכתי בשלי וכך המשיך הדבר כשעה ומחצה עד שסגרתי את הספר, ובאותו הרגע שיצאתי מיד חזר המוניטור למצבו הקודם. זה המנגינה שהוא אהב...

בצורה הזו, של הכרת החיים כפי שהם באמת, זוכים לתורה קבע ומלאכה ארעי, יודעים שאלו הם החיים הטובים ביותר, ומזלזלים בכל משהו אחר. מכאן נוכל להבין את המימרא השלישית "שקר חחן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתלהל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה", הסיבה שדורו של ר"י בר אילעי היה גדול עוד יותר מדורות הדעה שקדמו לו, לא היה מחמת כמות התורה שעסקו בה, אלא מחמת הצורה שהחשיבו את התורה ובזו לכל דבר אחר. באותו דור לא החשיבו את עניני הגוף, כל אחד נתן את טליתו לשני ולא דרש כלום לעצמו, וכך הם ישבו ועסקו בתורה, תורה של קבע.

הדרך לחוש בעריבות התורה - להתנתק מה'נייעים'

נמצא שהדרך להתייחס נכון לעולם היא להביט על הגשמיות בצורה הנכונה. לא לעסוק בדברים בטלים במבט של עיקר, אלא רק בתורת דבר

במתיקות התורה.

"אפשר לאדם בעוה"ז להיות כמלאך לרגעים"

(שיחת ש"ס משנים קודמות)

משהו ממוצע ביניהם. ופירושה של דברים, כי הנה כל אדם מורכב וגוף ונשמה, נשמה חשובה ועליונה - שהיא חלק אלוך ממעל, וגוף - שהוא בהמי וארצי, גשמי ועכור, ומלבד הגוף והנשמה אין לו עוד חלק נוסף, ובמשך כל ימי חייו, ביד האדם לבחור במה הוא חפץ, האם רוצה הוא להיות כמלאך, שחלק הנשמה שבו ישלוט על הגוף, או שמא ח"ו להיות כבהמה - שגופו החומרי הוא זה אשר ישלוט על נשמתו.

ושתי ברירות אלו, ברירות יחידות הם, כי אם אדם בוחר לחיות חיי מלאך - החלק הבהמי שבו לא ישלוט עליו כלל, ואם בוחר לחיות חיי בהמה - החלק העליון שבו לא ישלוט עליו כלל, אך לא שייך שאדם יהיה חיי אמצע, בין מלאך לבהמה, וכמו שאמר שלמה עליו השלום (משלי ט"ו - כ"ד), "אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאל מטה", הדרך היחידה לסור משאל מטה, היא רק ע"י "אורח חיים למעלה למשכיל", ואם לא יהיה את אותו אורח חיים - על כרחך שהאדם יהיה בשאל מטה.

ולפיכך מבוואר, כי הנה רק אדם אשר מוסר את כל היותו לעסק התורה, הוא זה אשר מגביר את חלק הנשמה שבו, מתרומם ל"אורח חיים למעלה" ונדבק בבורא, כאחד ממלאכי השרת, וכל "חזו"א "כי אפשר לאדם בעוה"ז להיות כמלאך לרגעים". לעומת זאת, מי שאינו קבוע בעסק התורה - שלא מוסר את עצמו אליה ולא עוסק בה בעמל, הרי הוא נשלט מיידית ע"י החלק הבהמי שבו, החלק הפחות ביותר ששייך, ואף אם לומד תורה מעט זעיר שם זעיר שם - מ"מ יורד לשאל מטה, מאחר ולא יתכן להיות תלוי בשלב ביניים אמצעי, בין מלאך לבין בהמה.

עלינו לקבוע עיתים לתורה. קביעת עיתים זה לא רק למי שלומד רק שעה ביום. גם בן תורה שהוגה בה יום ולילה, מוכרח שיהיו לו זמנים קבועים שבהם הוא ילמד ברציפות, ויהי מה. בכל מצב שהוא, כעת צריך ללמוד. ישנה תופעה מרגיזה ביותר, כשיש ברית מילה בשעה 10:00 בבוקר. מי מגיע? העוזרת נשים ריקה כמעט לחלוטין, משום שהנשים עובדות ולא יכולות להגיע. ובגברים - זה תלוי: מי שמלמד בחיידר - לא נמצא, כי הוא לעשות, יש לו עבודה. אז מי כן נמצא? האברך כולל, כי לו אין עבודה, אז אין לו שום בעיה להגיע לברית, וזה מובן מאליה. למה אנחנו מסתכלים על התורה כ'ברירת מחדל', כשאין משהו לעשות - לומדים? זו הסתכלות פסולה. יש למישהו חתונה של אח בחיפה, מה עושים? לא נורא, הערב לא נלמד, וגם מחור צריך להשלים שינה. אז אולי במקום לוותר על הלימוד תוותר על השינה, או על האכילה, או על התפילה (תפילה זה דרבנן)? אבל יש דברים שלא שייך לוותר עליהם. אז מדוע על התורה אנחנו מרגישים שקל לנו לוותר? התורה זה החיים שלנו, צריך לקבוע עיתים לתורה'.

יעזור השי"ת לכ"א מאיתנו לזכות באמת להחשיב את התורה לעיקר, ובה יהיה כל עסקנו, שאז, לא רק שזוכה האדם לעצם הלימוד, אלא הוא זוכה גם ששוב לא פוקדים אותו כל הספיקות והלבטים הקיימים לפעמים אצל לומדי התורה, כיצד ללמוד ומה לעשות וכו', כי מי שדבוק בתורה, והיא חייו, אין שום מחיצות ומפריעים המפרידים בינו לבין, ותמיד תמיד כל ראשו שקוע בתוך תוכה, עד שמלכתחילה לא עולים בליבו כל ההרהורים - הטורדים את חיבור נפשו אליה.

"אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", ופירש"י "אם בחוקתי תלכו - יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו וגו' הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה". ויש להתבונן, כיצד רמזו במילים "אם בחוקתי תלכו" ענין העמלות בתורה, דהנה בפשטות נראה דאם כתבה זאת התורה במילים אלו דוקא - הרי זה משום שנרמז בהם הענין המכוון בתוכם, ודוחק הוא לומר שכל הדרשה היא רק ב"אם אינו ענין" למצוות.

והביאור בזה הוא, דהנה ענין "חוק" הוא לא כפי המקובל, דבר שהוא גזירה בלא טעם, אלא פירושו הוא דבר קבוע, וכמו שמצינו בהרבה פסוקים "חוקות שמים וארץ לא שמת", "חוק נתן ולא יעבור", ועוד כהנה וכהנה, (אלא דכיון שביאור המושג "חוק" הוא דבר קבוע, משום כך מתפרש גם כדבר בלי טעם, כי דבר בלא טעם הוא דבר קבוע, בעוד שדבר עם טעם משתנה לפי המקומות, דפעמים ששייך הטעם ופעמים לא, ודו"ק).

והנה, המצוה המעשית היחידה שאדם מחוייב לעשותה מבלי הפסק כלל, בתמידות ובקביעות, היא מצוה "תלמוד תורה", (וזאת דוקא מבחינת המצוות המעשיות שצריכים לעשותם בפועל, דהרי ישנם כמה מצוות תמידיות במחשבה), דתפילין, לדוגמא, על אף שזמן קיומם הוא כל היום כולו, מ"מ פעמים שלא שייך להניחם במשך כל הזמן, דהרי האדם מוכרח להתעסק גם בעשיית שאר צרכיו, משא"כ מצות תלמוד תורה, אף אם יש לאדם צרכים אחרים, מ"מ מוטלת עליו החובה להיות "עסוק" כל הזמן בתורה, שהיא תהיה חייו ובה יהיה עסקו. כי מהותו של "עסק" הוא, דבר הנוגע ללב לאדם, שכל היום שקוע הוא בו, וחושב רק עליו, ואדם העסוק באמת בעסקו, גם כל עשיית שאר צרכיו היא אך עבור העסק, הוא אוכל ושותה - כדי שיהיה לו כח לעסק, ישן - כדי שיהיה לו כוח לעסק, וכל סדר יומו מסובב סביב העסק לבדו.

וחיובה של מצוות תלמוד תורה כך הוא, לא שהאדם ילמד מחמת החיוב, יראת העונש וכדו', אלא שיגיע לרמה כזו של חיבור לתורה - באופן שהיא תהיה עסקו הבלעדי, שכל ראשו, מחשבתו, רצונותיו וצרכיו יהיו מונחים אך ורק בה, עבורה יעשה את כל מעשיו, ואף תפילותיו ושאיפותיו יהיו עבור הצלחה בתלמודה, וכמש"כ ה"ט"ז (או"ח סי' מ"ז), שמשום כך מטבע הלשון בברכת התורה הוא "אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעסוק בדברי תורה", כי אופן לימוד התורה הוא בצורה של עסק, שעומד תדיר בראש מעיניו של אדם, וכל שאר הצרכים הם רק כלי לאפשר את העיסוק בו.

וממילא מעתה, זהו פירוש הכתוב "אם בחוקתי תלכו", ד"ללכת בחוק" פירושו, לעשות את לימוד התורה לקבע, לחוק תמיד שאינו משתנה, ולא להפסיק מלימודה לעולם, וצורת לימוד זו היא הנקראת 'עמלות' בתורה, כי רק כאשר האדם מדבק את כל ליבו ונפשו לתורה, שאין לו שיוור מלבדה, רק אז נקרא אכן שהוא עמל בה, אדם אשר מניח את נפשו למנוחת העוה"ז, ואינו עושה את התורה לעסקו הגמור, לא יתן לקראו בתואר "עמל". ובה תבואר גם תמימתו הנשנה, דהנה אמרנו בחגיגה (דף טז.): "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלאכי השרת שלושה כבהמה", ומתבאר בזה, דהאדם שייך או רק למלאכי השרת או רק לבהמה, ולא לעוד

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת במדבר

האמיתי – הרחבת קיום כל המצוות בכל הצדדים והתנאים שראוי ושאפשר.

וכבר אמרו בעלי המוסר (ושוורש הדברים במסילת ישרים שם), שהחילוק בין הצדיק לבין החסיד הוא כמו החילוק שיש בין בן לעבד. העבד עושה כל מה שאומרים לו בנאמנות. אם אומרים לו לעשות כך – עושה, לעשות אחרת – עושה. את הכל הוא עושה כמו שצריך, בלא להתרשל ובלא להתעצל. אבל כדי שהוא יעשה, הוא צריך לשמוע את ההוראה ואת הציווי. הבן לעומתו יעשה את הנחת רוח לאבא שלו גם אם הוא לא ישמע הוראה מפורשת מהאבא שלו, אלא די לו באיזו רמיזה בעלמא בכדי שיתאמץ לעשות.

לדוגמא, אם ביום חורפי גשום וקר יחזור בעל הבית לביתו כשהוא רועד מקור, ויאמר בקול 'קר לי'. העבד מה יגיד? – 'נכון מאד, באמת קר. אמרו שיהיה קר היום'... הבן לעומתו כשישמע את אביו אומר שקר לו, מיד ירוץ ויסגור את החלון, ואחר כך ידליק תנור ויביא לו כוס תה חם, ואחר כך אם זה לא מספיק יכסה אותו גם בסוודר ויביא לו גם כן שמיכה... האבא ביקש את כל זה? הוא ביקש משהו? לא. אבל היות והאבא אמר שקר לו, הבן מדעתו מבין מה מונח בדיבור הזה, ומיד יעשה את כל האופנים וכל ההשתדלות כדי שלאבא שלו יהיה חם ונעים, גם אם לא יצווה אותו דבר.

הדרגה השלישית הוא 'קדוש', שהוא כבר איש בעל השגות, בעל רוח הקדש וגילוי אליהו, שמגיע לדרגות הכי גבוהות של תחיית המתים. וכמו שכותב הרמח"ל (פרק כ"ו) שבמדת הקדושה אדם יכול להיות דבוק בקונו ולהגיע למדרגות הכי נשגבות להיות מושך משך החיים מחי העולמים יתברך שמו, וכמו שאמרו בגמרא (עבודה זרה י"ז) 'דענא דזוטי דאית בכו מחיה מתים'. והדרגה הזו תחילתה השתדלות וסופה מתנה, האדם בהתחלה מתייגע ועמל, אבל בסוף כשישרו מעשיו בעיני הבורא הוא נותן לו את ההשגות האלו בגדר מתנה.

אלו שלשת הדרגות, צדיק חסיד וקדוש. ולעניות דעתי במדרגת הקדושה מגיעה הישרות. שהרי הגמרא אומרת במסכת עבודה זרה (כ"ה א), על אותו אחד שנראה שלא נחטא לאמת אם נאמר שהוא היה האיש היותר עקום בבריאה, המשוקץ והמתועב שלא היה כמוהו, בלעם הרשע. כל מילת גנאי שתגיד על בלעם היא מתאימה לו, ועוד יישאר בידך עודף גדול... אותו רשע מתועב יש לו בקשה שאותה הוא מבקש ומאחל לעצמו. מהי הבקשה? – 'תמות נפשי מות ישרים' (במדבר כג, י). מי הם אלו הישרים? – אומרת הגמרא: אברהם יצחק ויעקב. בלעם ביקש לעצמו מיתה כמו של האבות הקדושים.

עשה האלהים את האדם ישר

בעזרת ה' יתברך נתבונן בענייני הפרשה, פרשת במדבר, אך קודם לכן נקדים הקדמה חשובה ויסודית, שנוגעת לכל ענייני עבודת ה' שלנו.

היום כ"ו באייר היה כידוע יום ההולא של בעל המסילת ישרים רבינו הרמח"ל זצ"ל, רבי משה חיים לוצאטו, שהיה איש אלהים קדוש ונורא. הוא נפטר בשנת תק"ז.

הספר שלו, מסילת ישרים, הרבה הרבה מלמד אותנו. מכל אות ומכל תג, אפשר ללמוד ארחות חיים ומוסר, וראה בשער הספר שכתוב 'ספר מסילת ישרים כולל כל ענייני מוסר ויראת ה'', וכבר בשם הספר יש מה לעיין וללמוד. מה יש ללמוד משם הספר? – הרי שם הספר הוא 'מסילת ישרים', מסילה לישרים. הרבה בדקתי וחיפשתי בספר מסילת ישרים איפה נמצאים אלו 'הישרים', וכמעט שלא מצאתי. בכל הספר כולו 'הישרים' נזכרים כבדרך אגב, פעמיים בלבד (בפרק י"ט ובפרק כ"ב). אם כן מה הוא שנקרא שם הספר 'מסילת ישרים', אם כמעט ולא מדברים על אלו הישרים!?

אך הביאור בזה הוא, כי הספר מסילת ישרים בנוי על שלשה חלקים ושלושה גדרים שיש בעבודת ה'. האחד הוא 'צדיק', השני הוא 'חסיד', והשלישי הוא 'קדוש'. הצדיק הוא זה שמקיים את המצוות כגדריהן ממש, וכל מה שכתוב הוא מקיים בלי להחסיד אף פרט ובלי לדלג על כל ענין במצווה. יש דרגה גבוהה ממנה, דרגת החסידות, ובעצם הספר הזה, מסילת ישרים, הוא ספרן של חסידים, וכמו שהמחבר פותח את ספרו 'סוד החסידות ושורש העבודה התמימה'. מי הוא החסיד? – כבר אמרו רבותינו בספר הזהר הקדוש (ח"ב דק"ד ע"ב, וח"ג דכ"ב ע"ב ודרפ"א ע"א, ובתיקוני זהר ד"א ע"ב) 'איזה הוא חסיד – המתחסד עם קונו'. כלומר, החסיד לא די לו בקיום מצוות התורה כפרטיהן כמו שכתוב בתורה, אלא החסיד תמיד מרחיב ומוסיף בעבודת ה' יתברך יותר ויותר הן ממה שהוא לומד והן ממה שהוא מבין מדעתו.

וכך מגדיר הרמח"ל (פרק י"ח) את החסידות, במילים בודדות, כפי שרק הוא יכל לעשות: כלל החסידות, מה היא ההגדרה של החסיד

1. את הספר מסילת ישרים הדפיס הרמח"ל באמסטרדם בשנת ת"ק, שבע שנים לפני פטירתו. לאחר הדפסת הספר עלה לארץ ישראל יחד עם אשתו ושני ילדיו, ובערב כניסתו לארץ ישראל, כשהיה בעכו, נפטר ממגפה שהיתה אז, יחד עם משפחתו. וכבר העירו על אותו מלאך ה' צבאות, ששמו היה משה, ושם אשתו ציפורה, ושני בנים היו לו, ונסתלק לחיי הנצח בכניסה לארץ ישראל בעיר עכו, שלא ברור אם היא ארץ ישראל (עיין תוספת הרמב"ם גיטין ב' א). גם מקום קבורתו לא ידוע אלא שמקובל שזה בטבריה. יש בזה רמיזה עמוקה, שכל אחד מבין ומשכיל, ויש בה כדי לעורר את הלבבות.

ומה היתה התשובה לבלעם? – מי שחי כמו בלעם ימות וייקבר כמו בלעם. אין דבר כזה שתוכל לחיות עם כל התועבות וכל הקלקולים ואחרי זה תמות כמו הישרים. רק מי שחי להבדיל כמו הישרים, כמו האבות הקדושים, הוא שיכול לבקש לעצמו מיתת ישרים.

כאן ראינו מה ההגדרה של הישרים, ומי הם אלו שזוכים בתואר הזה. אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב. והוא כמו שביארנו, שהישר הוא מי שדבוק בקונו כמו האבות הקדושים שהיו בעלי נבואה ודבוקים בבזרא בתכלית הדבקות. ומי שהוא קדוש ובעל השגה, מגיע למדרגות רוח הקדש ונביאות ונהיה דבוק בקונו, כמו האבות הקדושים, וכמו שכתב רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן קפ"ה): "ולמה אהב הקב"ה את האבות – מפני שכל היום וכל הלילה לא היה ליבם פונה מלהרהר אחר חפצי שמים, כי היו כל כ"ד שעות בסדר אחד, שלא היה להם נאי מחפצי שמים אפילו בחלום."

זהו ההסבר למה ששאלנו היכן בספר 'מסילת ישרים' נמצאים הישרים, כי הישרים זה הפועל היוצא מן הספר. מי שיקח את הספר מסילת ישרים ויתנהג הלכה למעשה כפי שהוא כותב מדריך ומלמד, אם יתחיל בתורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות וכן הלאה, יגיע למדרגת הצדיק, ואחר כך יתעלה למדרגת החסידות, ואחר כך יגיע למדרגת הקדושה, ואז הוא אכן יהיה ישר. דבוק בקונו כמו האבות הקדושים.

והוא מה שביקש בורא עולם, 'עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים' (קהלת ז, טו). בורא עולם ברא אותנו על מנת שנהיה ישרים, דבוקים בבורא יתברך. ולכן השם שלנו ישראל 'ישר – אל'. אנו צריכים להיות ישרים ומכוונים ישר אל הבורא. אלא שהרבה פעמים אדם עושה חשבונות רבים, 'נכון שבורא עולם ציווה כך וכך, אבל אני נראה לי אחרת'. וכך הוא מתעקם והולך ומפסיד את המעלה של הישר.

שמעתי מספרים על האדמו"ר מקוצק זצ"ל, שלעת זקנותו נפגש עם מישהו שהיה לומד אתו יחד בתלמוד תורה. פנה אותו אחד אל האדמו"ר ואמר לו, 'מנדלה, בוא תראה מה ביני לבינך'. אף על פי שכבר נהיה מנדלה הזה לאדמו"ר מפורסם ואיש אלהים נורא, היה האיש קורא לו כמו שקראו לו בעת ילדותו. 'מנדלה, אתה יצאת מנהג בישראל ומנהיג עדה מכובדת, ואני מה יצא ממני? יצאתי אדם פשוט'. אמר לו האדמו"ר, לא, אני יצאתי אדם פשוט, ואתה יצאת אדם עקום...

פשוט פירושו ישר, כמו שאמרנו (כלים פ"ב מ"א) 'פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה'. אבל בכלל לא פשוט להיות פשוט... כדי להגיע למדרגה הזו של הישרות, הרבה עבודה צריך, ורק אם אדם עובד את הקב"ה בנאמנות כמו שצריך, הוא נהיה ישר. אבל אם אדם סוטה מדרך הישרות, ואת מה שקל לו לעשות או שהוא מבין הוא עושה, ומה שלא נראה לו הוא מתעלם מזה, בזה הוא מתרחק מהדרך הישרה, ומפסיד את המעלה העיקרית והמבוקשת של האדם, להיות ישר.

ספר מסילת ישרים התחבר ברוח הקדש

אלו שלשת המדרגות שיש בעבודת ה' כפי שמסדר אותם המסילת ישרים. יש קבלה בידנו (נתיבות אור שבסוף ספר אור ישראל) שאמר רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל לתלמידו רבי זונדל, שאף על פי שבכל ספרי המוסר צריכים ללמוד, ואדם צריך לטעום ולראות מכל

הספרים, מכל מקום ספר מסילת ישרים הוא יהיה מנהלך. הוא זה שעל פיו תתנהל ותתנהג, והוא ידריך אותך על כל צעד ושעל. ובאמת מי שלומד בספר הזה כסדר ומשתדל להתנהג כמו שכותב שם המחבר, רואה פרי טוב בעמלו בעבודת ה' יתברך.

בשער הספר כתוב 'ספר מסילת ישרים, כולל כל עניני מוסר ויראת ה'". אין ספק שמילים אלו כתב המחבר הרמח"ל ז"ל בעצמו, ויש כאן הערה עצומה ונפלאה, שאני מתעורר בה מחדש בכל פעם. איך כותב המחבר כולל כל עניני מוסר ויראת ה'? האם באמת את כל עניני המוסר וכל עניני עבודת ה' יש בספר הזה? אולי יש עוד ענינים שאין כאן? איך אפשר להעיד ולקבוע שכל עניני המוסר נמצאים בספר הזה?

אך שמעתי מרב גדול בישראל בשם הסבא מקלם זצ"ל, שהוא אמר שיש לו ראייה שהחיבור הזה, מסילת ישרים, התחבר ברוח הקדש. קודם כל, הרי הרמח"ל זצ"ל כותב עצה והדרכה ואופנים איך להשיג ולהגיע לדרגת רוח הקדש, ומי שאין לו רוח הקדש, איך יוכל לכתוב עצות איך להגיע למדרגה הזו? אלא על כרחך שגם הוא הגיע למדרגת רוח הקדש וחיבר את החיבור הזה ברוח הקדש. וכמו שהוא עצמו כותב (פרק א) על גן המבוכה, שיש גן שהוא מבוך גדול ומי שלא הגיע לאמצעו תועה הרבה בגן הזה, ורק מי שהגיע לאמצעו יכול לתת עצות לאחרים. רק אלו שמושלים ביצדם יכולים לתת לאחרים עצות איך להתגבר על היצר, כמו רבותינו האמיתיים, חכמי התלמוד וכיוצא בהם, שהם עברו את גן המבוכה ולכן הם יכולים לתת את העצה הנכונה והישרה איך להתמודד עם היצר.

זו הראיה היותר קטנה, אבל הראיה היותר גדולה היא, שכל הרגשה והרגש בענין של מוסר ויראת ה' וכל חידוש שאדם מחדש בעבודת ה' יתברך, כאשר יתבונן האדם הוא ימצא אותו בספר מסילת ישרים, או במפורש בדברים שלו, או רמוז בחיבורו, או טמון בין השיטות. וזו הוכחה נוספת שהחיבור הזה התחבר ברוח הקדש.

כך אמר הסבא מקלם. ואם כן הוא, מובן היטב מה שרומו הרמח"ל בשער הספר שהחיבור הזה כולל כל עניני מוסר ויראת ה'. מפני שכדברי הסבא מקלם, באמת כל הרגש וכל חידוש כבר כלול בספר הזה בהיותו נכתב על פי רוח הקדש. וזהו דבר הפלא ופלא, ואני לא מכיר עוד ספר שיש בו כזה לשון שכולל כל עניני מוסר ויראת ה'.

ואם כן הוא, מה טוב ומה נעים שזכינו לספר היקר הזה, וכמה צריכים אנו לקבוע לימוד בספר הזה שמחנך ומדריך אותנו איך להתמודד עם היצר הרע ועם פיתויו, שכמו שמגדיר אותו המסילת ישרים (פרק ב) הוא איש מלחמה הוא ומלומד בערמומית.

עסק התורה הוא עיקר הכח במערכה נגד היצר

ותחילת הכל – תורה מביאה לידי זהירות. הרמח"ל אומר משל (פרק ה). מעשה באחד שלמד את חכמת הרפואה. חכמת הרפואה היא חכמה הצריכה לימוד הרבה, ואין לומדים אותה ביום אחד, אלא צריכים לזה הרבה טורח ויגיעה, ואחרי זה צריך הרבה להתנסות בזה עד שמתמחה במלאכה. ומעשה באחד שיגע וטרח ולמד את חכמת הרפואה והתמחה בה, עד שנהיה רופא טוב. היתה לו קליניקה גדולה והיו באים אליו הרבה פציינטים שיימצא מזור לחליים. ויהי היום והנה הגיע לרופא הזה מאן דהו ואמר לו, 'אדוני הרופא, לא עליכם, אני לא מרגיש טוב'. שואל אותו הרופא, 'מה אתה מרגיש? עונה לו החולה, 'אני לא מרגיש. לא יודע, אבל באופן כללי אני מרגיש לא טוב. לא יודע למה ומה קרה'.

בדק אותו הרופא המומחה, עד שגמר את הבדיקה ואמר לחולה, 'ברוך ה', זיהינו מה יש לך, ויש גם רפואה לחולי שלך. תקח סירופ זה חה וכדורים אלו ואלו ובעזרת ה' זה יביא לך רפואה ותשוב להיות בריא כאחד האדם'. והנה – הפתעה. פונה החולה הזה ואומר לרופא הוותיק, 'אדוני הרופא, לא מקובל עלי מה שאתה אומר. אתה אומר לקחת כדורים? אני לא מוכן. אני אומר זריקות. אתה אמרת לקחת סירופ? – אני אומר משחה.'

דבר כזה לא שמענו מימינו. אדם שמעולם לא עסק במלאכת הרפואה ואין לו כל ידיעה בחכמה הזו, לא ברפואת אדם ולא ברפואת בהמה, חולק על הרופא ואומר לו לא נראה לי כמוך, לא מסתבר לי כמו שאתה אומר, ואני חושב שאני צריך לקחת רפואות אחרות. מה אפשר לעשות עם חולה שכזה? – כלום. מנסים להסביר לו עוד פעם, תשמע, יש כאן אנשים שמבינים יותר ממך, ששנים על גבי שנים התמחו ברפואה והם רוצים את טובתך, ואתה צריך לשמוע להם. אבל הוא מתעקש ואומר, לא, אני רוצה לעשות מה שאני מבין, אומרים לו, בסדר, תעשה מה שתרצה. מה יכולים לעשות?

עשה החולה מה שרצה, ולקח מה שלקח. ומה היה בסוף? שרו שיר. לקחו אותו לגניזה, ושרו לו בדרך 'יושב בסתר עליון'... אם החולה לא מבין שעליו לשמוע לקול המומחה, הרופא שיש לו ידיעה ונסיון ברפואה, וחושב שהוא יכול לעשות מה שהוא מבין ומה שהוא רוצה, אין לו להתפלל על שאחר כך החולי מתגבר ומחמיר עד שהולך לבית עולמו.

אומר המסילת ישרים (פרק המישי): המשל הזה הוא הבסיס לעבודת ה' יתברך. בורא עולם יתברך שמו בא ומודיע קבל עם ועולם ומפרסם לכולם, שמעו בני, אני בראתי חולי בעולם, חולי קשה, שלפעמים הוא מדבק, ולפעמים הוא גם קטלני בר מינן. מה זה החולי הזה? – היצר הרע. ואני, אומר הקב"ה, כשבראתי את החולי הזה, בראתי לו גם כן רפואה מזור ותעלה, שאם תקח אותו תהיה בריא. מהי הרפואה? – התורה הקדושה. כמו שאמרו רבותינו (קדושין ל:), אמר הקב"ה בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין. ולית לך מילה לתברא ליצרא בישא אלא אורייתא, כמו שאמרו בזוהר הקדוש (בראשית דף רב). אין דבר שיש בכוחו לנתון לשבור ולחסל את היצר הרע כמו התורה הקדושה. אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש. אם אבן הוא נמות, ואם ברזל הוא מתפוצץ (קדושין שם).

מכריז הקב"ה ואומר, דע לך בני, אני בראתי את החולי הזה, ואני שבראתי אותו, אומר לך שיש לו רק רפואה אחת ויחידה, היא התורה. אם אתה לוקח את הרפואה הזו ומתקשר לתורה הקדושה, בזה יש לך את הכח ואת היכולת להתגבר על היצר, שתהיה ידך על העליונה. אבל אם אדם מחפש לו תחליפים, ואומר לעצמו, לא נראה לי כל כך הרפואה הזו ואני חושב שאשתמש לחולי הזה ברפואה אחרת, אז שיהיה ברור: כמו במשל החולה והרופא ברור ופשוט שסוף החולה הזה לאבדון, כך גם בענייננו. אם אתה עוזב את התורה שהקב"ה מעיד עליה שהיא הרפואה ליצר ואתה מחפש תחליפים אחרים, אתה עתיד לפול. אתה עלול לשקוע יותר ויותר בתאוות ולהלכד בפיתויי היצר, ואז החולי יחמיר יותר ויותר.

הוא מה שאנחנו אומרים בכל יום ויום בקריאת שמע, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים. ומפרש רש"י בשם רבותינו (דברים יא, טז): כיוון שאדם פורש מן התורה, הולך ומדבק בעבודה זרה. אם

'וסרתם', אם אדם סר מן התורה, הוא אומר שיש לו את הדרך שלו להתמודד עם היצר הרע, שהוא חזק וחכם וידע להתמודד אתו גם בלי עצת רבותינו ובלי התורה, אם כך הוא עושה – מיד 'ועבדתם אלהים אחרים'. מיד מתחילה הירידה, עד שהוא יכול להגיע למצב הזה שיהיה חלילה דבוק בעבודה זרה.

ולכן היצר מקדש מלחמה בכל כחו, שהאדם יהיה מנותק מתורה. בספר חובת הלבבות הוא אומר, דע לך שהמלחמה עם היצר היא מלחמה קשה. היא קשה הן מפני שהיא מלחמה תדירית, ללא הפוגה, והן מצד המהות שלה, שהיא באמת קשה. הרי לכן קורא לזה החובת הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה') 'המלחמה הגדולה', זו היא המלחמה בה"א הידיעה. ואיך אפשר לנצח את המערכה הזו?

אומר החובת הלבבות, לו יצויר שיש מלחמה בין שתי אומות, מלחמת חרמה. יש ביניהם מלחמה ארוכה ועקובה מדם, שנמשכת יום ולילה, ואין לאף צד הישג בשדה הקרב. איך בכל זאת אפשר להכריע את המערכה? יש אפשרות כזו. אם אומה אחת תצליח לפגוע ולאבד את מחסני הנשק של האומה השנייה, תוכרע המלחמה. אפילו שישארו כל הלוחמים וכל החיילים, אבל בו ברגע שלקחו מהם ואבדו מהם את כל הנשק, הם אבדו את כל הערך שלהם ואין להם עוד סיבה להלחם. במה הם יילחמו אם אין להם נשק?

כך, אומר החובת הלבבות, תוכרע המערכה הגדולה, המלחמה שיש בין האדם לבין היצר. אם חס ושלום האדם מפסיד את הנשק הגדול שלו שהוא עסק התורה, הרי הוכרעה המלחמה. גם אם נראה לאדם שהוא חי והוא פורח וזורח, זה הכל למראית עין. ברגע שהיצר הצליח לנתק את האדם מן התורה, אזי וסרתם – ועבדתם אלהים אחרים. האדם נפול שדוד תחת היצר. ולעומת זה, כל כמה שהאדם מתאמץ ומתגבר בכל כוחותיו יותר ויותר בלימוד התורה, הרי הוא המנצח, כיון שזה הנשק הגדול לשבר את מלתעות הרשע, ולהכניע את היצר הרע, האיש הנלחם והמלומד בערמומית.

היצר הרע מלומד בערמומית

המלומד בערמומית, כותב המסילת ישרים. כלומר, היצר הרע לא מגיע אל האדם בסגנון ישיר ומפיל אותו, אלא הוא בא בכל מיני תחבולות, ובערמה הוא לוקח את האדם לאן שהוא רוצה. ראיתי לפני הרבה שנים בספר מוסר, מעשה יקר על אחד מגדולי הרבנים שהיו כאן בירושלים, וכמדומני שמו היה רבי בן ציון אלפס. הוא היה פיקח גדול, ותמיד היו לומדים ממנו עצות והנהגות טובות.²

הוא סיפר סיפור על עצמו. פעם אחת אחרי תפילת שחרית, סיפר רבי בניציון, קראתי למישהו ובקשתי ממנו, בא ותשב אתי יחד כמה דקות, ואתן לך על זה תשלום מכובד. שאל אותו האיש, על מה? מה אתה צריך ממנו? אמר לו, אני רוצה לספר לשון הרע על ראובן, אבל אם אין מי ששומע את הלשון הרע הזה, אין בזה שום תוענה... כדי שזה יהיה טעים, צריך שיהיה מי שיקשיב. לכן, בוא

2. פעם באו וספרו לי על איזו המצאה חדשה שפיתחו, והתפעלו לפניו, וראו כבוד הרב כמה המדע מתפתח, וראו איזה המצאות שהם ממציאים.

אמר להם רבי בניציון, ככה אתם אומרים? אז בואו ואגלה לכם גם כן סוד... יש לי מכונה, שאם אתם שמים בצד אחד שלה עשבים, יצא לכם בצד השני חלב. השומעים התפלאו והתפעלו, מה אתה אומר! מה זו המכונה הזו? אתה המצאת אותה לבד? אמר להם, אני אגיד לכם איזו מכונה היא זו: פרה... בצד אחד נכנס עשבים, ובצד השני יוצא חלב. זו לא המצאה גדולה? זו לא חכמה גדולה? אתם מתפעלים מהמדע שפיתח איזה פיתוח, אפילו היום עם כל המדע, הם לא יוכלו לעשות פרה אחת...

אומר הרמח"ל דבר נורא: מי שאינו מושל ביצרו לא ישים עצמו לזה לעולם. מי שלא הגיע למציאות הזו של משילה ביצר, אין סיכוי שיעשה חשבון הנפש ושיחשב חשבונו של עולם. מבחינתו הכל בסדר, והוא לא מעלה על לב את אחריתו. אך המושלים ביצרים הם יעשו את הדבר הזה והם ילמדו לאחרים לעשות אותו. הם יעשו לעצמם את חשבון הנפש, והם גם ישיעו על אחרים וילמדו את שאר העם איך לחשב את חשבונו של עולם, שידע האדם מה חובתו בעולמו.

איזה חשבון? אומר הרמח"ל: הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו. תתבונן ותראה שכמעט אין יום שהאדם לא עושה בו חשבונות. איזה חשבונות? – חשבונות עסקי עסקי חיי שעה. מה יש בחשבונות האלו? הבלי העולם הזה. כמה ירוויח, כמה ירוויח, איך ירוויח עוד, וכיוצא בזה. על זה האדם חושב. שואל הרמח"ל זצ"ל: ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת, לחשוב מחשבות ממש? הרי ממילא אתה מחשב כל יום מחשבות וחשבונות, אז נכון, אתה אומר שאתה צריך לחשב חשבונות בשביל המסחר שלך, בשביל הפרנסה שלך. בסדר, אבל למה לא תוסיף עוד מחשבה של שעה אחת, בחשבון אמיתי על חיי הנצח שלך?

ומה צריך להיות חשבונו של עולם, מה יחשוב אדם בשעה שמקיים חשבונו של עולם? – יחשוב מהו האדם. אדם חשב פעם מי הוא? ממה הוא עשוי? מה המציאות שלו? אם יחקור על עצמו, יתחוויר אצלו שהוא מורכב משני חלקים. החלק הרוחני, נשמה החצובה מתחת כסא הכבוד ואשר קדושה יותר מקדושת המלאכים (נפש החיים שער ראשון פרק י'), ויחד אתה יש את החלק הגשמי, הגוף העפרי והחומרי, שכל ענינו גשמיות זה העולם. מהתרכובת הזו מורכב האדם.

ואם כך הוא שמזו השותפות מורכב האדם, פשוט שכל בר דעת אשר מוח בקדקדו יודה שכמו שכאשר יש עסק בין שני שותפים, בכל תחום שיהיה, כל אחד מהשותפים מקבל חצי מהרווחים בשווה, כך גם בעסק של נפשו עצמו, שמורכב משני חלקים כמו שאמרנו, צריך הוא לדאוג שתהיה חלוקה שווה ביניהם.

ביממה יש עשרים וארבע שעות, ומן הראוי היה שכל אחד יקח דף ועט ויעשה חשבון כמה שעות מתוך היממה הוא נותן לשותף הקדוש, הנשמה, וכמה שעות הוא נותן לשותף השני, לחומר ולגשמיות. הלא אם אדם יגיע לשיש ושבע שעות שהוא נותן לנשמתו, כשהוא כולל בזה את שלשת התפילות ואת חמשת ברכת המזון שיש לו בכל יום... הוא כבר יהיה שמת. יאמר לך, הנה תראה, שש ושבע שעות בכל יום אני נותן לצרכי הנשמה שלי.

וכי זהו יושר? זהו צדק ושוויון? הרי יש לך כאן שני שותפים: תן לכל אחד מהם את חלקו בשווה! למה רוב הזמן הולך לעסקי הגוף? והלא באמת להיפך זה היה אמור להיות, שרוב הזמן תשקיע בצרכי הנשמה שהיא השותף היותר עיקרי שכל השקעה בשביל הנשמה שלך תעמוד לך לנצח נצחים, אבל לכל הפחות תן לה חצי!

זהו חשבונו של עולם. זה הוא חשבון הנפש האמיתי, שעל האדם לחשוב מי הוא. וגם, מוסיף הרמח"ל, יחשוב למה בא לעולם. בשביל לטייל בקמבודיה הגעת לזה העולם? ומה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ומה יהיה סוף כל עניניו. הרי הזמן חולף, עוברת עוד שנה ועוד שנה, ובסוף מה? הרי בסוף תעזוב את כל העסקים שלך ותעמוד למשפט. דע שאתה עתיד ליתן דין

ואשכור אותך בכסף מלא, אתה לא צריך לעשות שום דבר, ואפילו לא לנגע בראש. רק תקשיב למה שאני מספר כמה דקות, ואחר כך תקבל את שכרך משלם.

אמר לי אותו האיש, סיפר רבי בנציון, חס ושלום! רחמנא ליצולך מכאלו רעיונות. וכי אני אעמוד עכשיו ואשמע לשון הרע ואאבד את חיי העולם הבא שלי בשביל קצת כסף? לא יהא כזאת. לא הסכים האיש והלך.

המשיך רבי בנציון וסיפר, לא עברו ימים רבים, וראיתי את אותו אחד שהוא עומד באמצע בית הכנסת אחר תפילת שחרית, כשהוא מקהיל קהילות ברבים ומדבר לשון הרע כשהוא עטור בטלית ותפילין. נגשתי אליו ושאלתי אותו, כבודו, תורה היא וללמוד אני צריך... לפני כמה ימים הצעתי לך רק לשמוע קצת לשון הרע, ועוד בתמורה לתשלום, ואתה מיאנת בתוקף גדול, והנה עכשיו אני רואה אותך עומד עם טלית ותפילין, ואולי היה זה רש"י ורבינו תם וגם שימושא רבא ביחד... ואתה עומד באמצע בית הכנסת, ולא עם אדם אחד אלא עם חבורה שלימה, ומדבר לשון הרע, ועוד בחינם? מאי שנא? מה קרה פתאום? כמובן שאותו אחד לא היה לו מה להשיב ואת פניו כסתה כלימה.

אמר רבי בנציון אלפס, מה באמת השתנה? מה הביאור בזה? רק ההסבר הוא, כי כשאני הצעתי לו בוא ותשמע קצת לשון הרע ותקבל כסף, הוא ראה בעליל לנגד עיניו את היצר הרע. כיוון שכך, הוא לא הסכים לשמוע. אבל בפעם השניה, כשהוא עצמו דיבר לשון הרע, וכי הוא נעמד והתחיל לדבר לשון הרע? – לא. הוא הקהיל חבורה שלימה ואמר להם, בואו ותשמעו חידוש נפלא שיש לי בפרשה. ובאמת אמר שם כמה דברי תורה. אחר כך, כבר ירד דרגה, והתחיל לדבר דברי חולין על טהרת הקדש... וכך ירד מדרגה לדרגה עד שלבסוף הגיע ללשון הרע. כך הטעה אותו היצר. הוא לא בא אליו להדיא, בוא ותדבר לשון הרע ותאבד את חיי הנצח שלך, אלא הוא בא אליו בתחבולה, עטוף בעטיפה יפה, בוא ותדבר דברי תורה, ואחר כך גרר אותו לקומה מתחת לזה, ועוד קומה למטה מזה, עד שבא לידי לשון הרע.

כך היא דרכו של היצר, שהוא לא בא לאדם באופן ישיר ואומר לו בוא ועבור על דברי אלהים חיים, אלא הוא מגיע אליו בתחבולות ובערמוניות, מספר לו כל מיני סיפורים ומכניס לו כל מיני דמיונות, עד שמביא אותו לידי החטא.

בואו ונחשב חשבוננו של עולם

לכן העצה הגדולה במלחמה מול היצר, היא להתאמן ולהתחזק בלימוד התורה, ובייחוד בספרי מוסר ויראה. העצה הזו היא עצה בדוקה שהוכיחה את עצמה. הרמח"ל כתב מאמר 'דרך עץ החיים' שהוא מאמר עמוק מאד שנדפס בסוף הספר מסילת ישרים, ושם הוא כותב את הדברים הבאים: אמרו רבותינו במסכת בבא בתרא (דף ע"ח): על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, מי הם אלו המושלים ומה פירוש בואו חשבון? – אלו המושלים ביצרים. מושל הוא זה שמושל ביצרו, כמו שאמרנו רבותינו (אבות ד, א) 'איזהו גיבור הכובש את יצרו', מי שמושל ומנהיג את היצר, ולא להיפך שחלילה היצר מוביל את האדם. בואו חשבון – בואו ונחשב חשבוננו של עולם.

3. וכבר אמרו בעלי המוסר, 'איזהו גיבור הכובש את יצרו' הכוונה היא את יצרו שלו, ולא את יצרו של חברו... יש אחד שתמיד יודע לתת עצות לשני, איך התמודד עם היצר, איך תוכל לכבוש אותו ואיך תוכל להזהר מפניו. ומה אתך?! – הגיבור הוא מי שכבש את יצרו שלו...

וחשבון (אבות ג, א), ואתה צריך להשתדל ולהתאמץ כדי שתעבור בהצלחה את הדין הזה. יש אנשים כאלו שאם אתה שואל אותם מה יהיה בסוף, הם אומרים לך אסור לחשוב על זה... למה? – כי אסור להיות במרה שחורה. אבל אדם צריך לדעת שלעצום עיניים זה לא הפתרון, והוא צריך לדעת לנצל את זה שהוא עדיין בחיי חיותו ויכול לתקן את הכל אם רק ישים אל לבבו את סופו.

קביעות בלימוד המוסר - הרפואה היותר גדולה כנגד היצר

חשבון הנפש הזה, הוא מה שמלמדים אותנו לעשות כל ספרי המוסר. ואומר הרמח"ל, החשבון הזה, היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל למצוא נגד היצר. זה משפט מבהיל, שהרמח"ל קובע את זה בנחרצות, כי זו היא התרופה היותר גדולה שתוכל למצוא נגד היצר. היא קלה, אין כאן מאמץ מרובה, אין כאן הוצאה ממונית גדולה ואין בה טורח. פעולתה גדולה, הפועל הנפעל והרווחים שיוצא מלימוד המוסר וחשבון הנפש הם עצומים, ופריה רב. יעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר המחשבות לחשוב על זה.

ויבקש בלבבו מה עשו אבות הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם. דברנו קודם על האבות הקדושים הישרים. מה הם עשו שהקב"ה חשק בהם כל כך, כמו שאומר הפסוק (דברים י, טו) 'רק באבותיך חשק'. אין זו אהבה סתם, אלא חשק עצום ותשוקה מרובה. ומה הפעולות האלו שהם עשו שהקב"ה חשק בהם כל כך, שנוכל לעשות אותם גם כן? מה עשה משה רבינו עליו השלום, בחיר היצירה האנושית, ומה עשה דוד המלך משיח ה' וכל הגדולים אשר היו לפנינו? תתבונן בזה, תחקור בדעתך על מה ולמה הם זכו שכל כך הקב"ה חשק בהם, כדי שתוכל ללכת גם כן בעקבותיהם.

כלל הדברים, האדם שאינו לא חושב על כל זה, קשה לו מאד מאד להגיע אל השלימות. ואדם החושב על זה, מי שמתעסק בספרי המוסר ונותן את לבו לדבר הזה לעיין ולבדוק, קרוב אליה מאד. והחכמים היו הולכים הלך וחשוב תמיד ולא יפנו דעתם מזאת, ולכן הצליחו בכל מעשיהם.

זה הוא מפתח ההצלחה. כשאדם מפנה לו שעה בכל יום להתבונן ולעיין בכל זה, מה חובתו בעולמו ואיך הוא יכול למצוא חן בעיני ה' יתברך ולעשות את חפצו. כך הוא יגיע אל ההצלחה, ואז הקב"ה יאיר לו את פניו ויעלה אותו מדרגה לדרגה, כמו שראינו קודם, עד שיגיע להיותו 'ישר', ואז הוא דבק בה' יתברך והקב"ה חושק בו.

אלא מה? אדם אומר שאין לו אפשרות לעיין בזה, כי הוא טרוד ויש לו הרבה עיסוקים. אומר הרמח"ל, הממעייט לא ימעיט מלהיות לו קביעות זמן לשים אל לבו הדבר הזה אם מעט ואם הרבה. בסדר, אין לך הרבה זמן, אבל לפחות תמצא איזה זמן קטן שיהיה לך קביעות בכל יום להתבונן בזה, רבע שעה או עשרים דקות, ואז יצליח את דרכו ואז ישיכיל.

זו ההבטחה של הרמח"ל, וכאן גילינו את הנשק הגדול להלחם ביצר הרע ולנצח אותו במערכה. אין כמו לימוד התורה לנצח את היצר הרע, כמו שראינו, אבל כתוספת לזה מוכרחים גם ללימוד המוסר, שהוא מלמד את האדם איך לעשות את חשבוננו של עולם. ויחד עם לימוד תורה, כל לימוד תורה, אם בגמרא, אם בהלכה, ינוצח היצר הרע, האויב הגדול של האדם, ויפול במערכה.

וכתב רבינו החפץ חיים זצ"ל בספר משנה ברורה (סימן א' אות י"ב): "וצריך האדם לקבוע לו עת ללימוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט אם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", והם דברי הגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף (שם) עש"ה.

וכבר אמר רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שהגם שבאמת נשים פטורות מתלמוד תורה, אבל מכל מקום אינם פטורות מלימוד ספרי יראה ומוסר. מדוע? – כי לימוד המוסר הוא לרפואה נגד היצר, וכי לנשים אין יצר הרע? גם להם יש יצר. ואיך יוכלו להתמודד אתו? רק עם לימוד המוסר. ורבינו החתם סופר זצ"ל הוא עצמו היה לומד עם בנותיו בספר מנורת המאור (חוט המשולש דף ק). ולכן זה חוב על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, לפנות איזה זמן ללימוד היקר הזה. ומי שמתאמץ בדבר הזה ומחשב חשבוננו של עולם, אשריו ואשרי חלקו.

הבלבול והטשטוש - הסכנה הגדולה לאדם

בפרשת השבוע: וידבר ה' אל משה לאמר. ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים. כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'.

בפרשה זו יש את הענין הזה שהתקדשו הלויים תחת הבכורות. וכך אומר ה' יתברך, כיוון שבארץ מצרים במכת בכורות שהיתה לביל פסח בשנת ב' אלפים שנת תמ"ח, היכיתי את כל הבכורות שהיו שם אבל את בכורות ישראל הצלתי, לכן קידשתי את כל בכורות ישראל מעתה ועד עולם, מאדם ועד בהמה. אלא שלא עבר זמן רב, וכמה חודשים לאחר יציאת מצרים, הגיע י"ז בתמוז שבו עשו מה שעשו. משה רבינו יורד מן ההר ובידיו הלוחות, ואז הוא רואה את ישראל רוקדים סביב העגל ואומרים 'אלה אלהיך ישראל'. כיוון שראה כך, אמר, איך ייתכן לתת את הלוחות לאלו שאומרים על העגל 'אלה אלהיך ישראל?!' – עמד ושיבר את הלוחות, והסכימה לדעתו דעת המקום, ואמר לו הקב"ה יישר כחך ששיברת (שבת פז).

אז עמד משה רבינו ואמר 'מי לה' אלהי'. כל אלו שאכפת להם מכבוד שמים, יתאספו ויבואו לבער את עושי הרשע מקרב ישראל, אלו שעבדו לעגל וקראו 'אלה אלהיך ישראל'. היה זה ציווי קשה, שאמר משה רבינו (שמות לב, כז) 'שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו'. זה לא קל. אם יש לו לאותו הלוי אח מאותה האם, הוא צריך להרוג אותו. ישאל אותו, למה אתה הורג אותי? הרי אני אחיך! והלוי יצטרך להשיב לו, נכון, אתה אח שלי, אבל עבדת עבודה זרה. זו משימה קשה, ושבט לוי הוא זה שקיבל את המשימה וביצע אותה על הצד היותר טוב.

ומכיוון ששבט לוי הם אלו שלא עבדו את העגל והם שנענו לקריאתו של משה רבינו ועמדו במסירות נפש לקיים את ציווי למען כבוד ה', זכו לקדושת הבכורה. תחת הבכורים שהיו מקודשים עד אז לה' יתברך, התקדשו הלויים והם אלו שעובדים במקדש. זה מה שאומרת כאן התורה, לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור. [ושבט לוי עמד במצות אבות, ומעולם לא עבדו עבודה זרה, וכדכתב הרמב"ם ז"ל (הלכות ע"ז פ"א ה"ג)].

וכך מפרש רש"י: ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי בהן? – מתוך בני ישראל. על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתי תמורתם, לפי

שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

כאן אנחנו למדים יסוד גדול. יש רגעים של בלבול ושל מבוכה. זמנים שבהם אדם נמצא במצב של לחץ וחרדה, והוא מאבד עשתונות. לרגעים הללו מחכה היצר הרע. כאשר אדם מבולבל ודעתו לא מיושבת עליו כדבעי, אז מגיע היצר הרע ותופס אותו.

כך עשה היצר הרע בזמן חטא העגל. באמצע היום הוא הביא חושך ואפלה, כמו שהביא רש"י בשם המדרש. כולם עומדים בבהלה, מה קרה שבאמצע היום יש חושך? הגיע סוף העולם?! ואז לא פחות ולא יותר, הם רואים בתוך החושך הגדול הזה משהו בוהק פורח באוויר. כולם עומדים מבהלים ונרעשים, מה זה החושך הזה, מה זה הדבר שם שפורח באוויר, ואז לפתע הם מזהים: משה מתו! זו מיטתו של משה רבינו שפורחת באוויר! פחד פחדים. משה שגאל אותנו ממצרים, שהוציא אותנו משם ושמר עלינו והנהיג אותנו כל העת, נפטר והשאיר אותנו כך לבדנו במדבר!

אז, בשעה הקשה הזו של הבלבול ואיבוד העשתונות, הגיע היצר הרע ואמר: תעשו עגל! והם אכן חטאו בחטא העגל. כך זה. כאשר אדם מאבד את דעתו, נקל ליצר להפיל אותו. מי יכול לנצח אותו במצב כזה? מי שברגעים כאלו מתחזק שלא לאבד את הדעת, עומד איתן ולא מתפעל מכל מה שהוא רואה וממשיך הלאה. הוא זוכה.

כל השבטים התבלבלו על ידי היצר, נתפחדו ואבדו את העשתונות. אבל שבט לוי עמד בעוז ותעצומות, ולא נפל. נכון, גם שבט לוי ראה מה שראה, הוא גם ראה את מיטתו של משה רבינו פורחת באוויר, ואף על פי כן הם לא איבדו את הדעת. גם כאשר הם רואים את כל ישראל עושים את העגל ויוצאים במחולות, זה לא מעלה ולא מוריד להם, ולא משתבשת דעתם. אנחנו, אמרו בני שבט לוי, נשארים דבוקים בה, ויהי מה. ולזה הם זכו להיות משרתי ה'.

יש ימים טרופים ויש זמנים מבולבלים, שהאדם עלול לאבד בהם את העשתונות, ולזה מחכה היצר הרע ואורב לאדם להפיל אותו. בזמנים שכאלו האדם צריך להתאמץ עוד יותר מן הרגיל לעמוד איתן בעבודת ה' יתברך.

וכך כותב בספר ילקוט מאמרים (הובא בספר לקח טוב פרשת במדבר): כל מי שדעתו אינה מתבלבלת, כלומר, אין אצלו טשטוש ועמעום אלא הכל עומד על איתנו הטוב, בידו ראוי שיפקידו את הפקדון הקדוש של עבודת ה' במקדש. אחד כזה שנבחן ויצא איתן וחזק בלא בלבול מוחין ובלא הטשטוש והנטיה אחר העין הרואה אלא אחרי השכל הישר, עליו אומר הבורא אתה ראוי להיות המשרת בבית, ובידך אני מפקיד את העבודה בבית המקדש.

אותו דבר שהיה בזמן הזה של חטא העגל, חזר על עצמו לאחר כמה שנים. היכן? - בזמן פינחס. מגיע ראש ונשיא שבט שמעון, זמרי, ועושה מה שעושה עם המדיניות. מה קורה עם העם? 'והמה בוכים' (במדבר כה, ו). הם נמצאים במצב של איבוד עשתונות ובוכים. קם פינחס בן אלעזר קנאי בן קנאי חזק, מה עם כבוד ה'? וכי יעשה המתועב הזה מה שרוצה לעשות? והולך פינחס ומסלק אותו מן העולם במסירות נפש, כאשר הוא לוקח רומח בידו ונכנס אל תוככי שבט שמעון, מגיע אל האוהל והורג אותו.

ואמרו רבותינו במדרש (במדבר רבה פ"כ סכ"ה) שנים עשר ניסים עשה הקב"ה לפינחס באותה שעה. (ועיין סנהדרין פב: ותרומם יונתן במדבר

כה, ה). וזה דבר פשוט וברור שפינחס שעמד במסירות נפש והרג את זמרי והציל את ישראל מחרון אף כמו שכתוב (במדבר כה, יא) 'ולא כליתי את בני ישראל, לא ידע ולא העלה על לבו שייעשו לו הניסים. לא עשרת הניסים, וגם לא נס אחד. הוא לא ידע, אבל לבו בעד בקרבו על כבוד שמים המחולל, הוא לא עמד ובכה ואמר מה יהיה, אלא קם והרג אותו. ומכיוון שכך, אמר לו הקב"ה: לך אני מחזיק טובה, ונתן לו את ברית כהונת עולם. והגם שפינחס לא היה כהן, במעשה הזה נתכהן פינחס כמו שאומרת הגמרא בזבחים (דף קא:).

גם כאן היה רגע של טשטוש ואיבוד הדעת. כולם לא יודעים מה לעשות ועומדים בבהלה ובוכים, אבל פינחס מתחזק ועמד בשלו, מתגבר על כל ההפרעות וכל מראית העין, ואז הוא זוכה להיות אהובו של מלך, וכמו שמביא רש"י.

מי שתקיף בעבודת ה' יתברך, הוא שיכול לעמוד בגבורה בשעת בלבול, והוא שיכול לזכות. ואיך מגיעים לזה? על ידי שאדם מתעצם בתורה ויראה. כאשר אדם יהיה ספוג בתורה ובמוסר, הוא יהיה חזק בדעתו ולא יסטה מדרך הישר גם אם יהיה מה שיהיה. גם אם הוא יהיה יחידי, שזה מצב לא קל לאדם כאשר הוא רואה את כולם עושים מה שעושים, אף על פי כן. אחד כזה ששקוע בתורה ויראה, יוכל לעמוד ברגעי המבחן האלו, ובזה הוא יהיה נבחר להיות אהובו של מלך, שהקב"ה מחזיק לו טובה.

הדור שלנו הוא זמן של טשטוש ובלבול

הזמן שלנו הוא זמן של בלבול, והחושך כיסה ארץ. כל כך הרבה בלבולים יש, כל כך הרבה טרדות הפרעות ותלאות. ואדם לפעמים מתחיל להתייאש, ואומר אני אעשה מה שכולם עושים, אחיה איך שכולם חיים, ויהיה מה שיהיה. חלילה. לא! אסור לך לאבד את הדעת ואסור לך לאבד את הדרך הנכונה שהתנו לנו אבותינו הקדושים והטהורים. עליך ללכת במסילה שסללו לנו הישרים ואל לך לחפש דרכים אחרות. עלינו להתאמץ ולהתגבר בעבודת ה' יתברך, ולסלק את כל הבלבולים והספיקות שבאים לאדם 'בשביל מה אתה עמל, ומה זה שווה, וכיצא באלו המחשבות.

אנחנו עבדי ה' ועושים את המוטל עלינו. אם נצליח תמיד או לא, זה כבר לא מענייננו. גם פינחס אם היה שואל, בוודאי היו אומרים לו, מה אתה חושב לעצמך, שתוכל להרוג את זמרי? שתצליח אתה לבדך להכנס בתוך שבט שמעון ולהרוג את הנשיא שלהם? היו מקררים אותו. אבל פינחס לא עשה את כל החשבונות האלו ולא שאל אף אחד. הוא ידע שהתפקיד שלו למחות על כבוד שמים המחולל ולעקור את הנגע הזה מישראל, ועשה מה שעשה. והקב"ה כשרואה אדם שמתאמץ בשביל כבודו במסירות נפש, עשרה ניסים הוא עושה לו, ונותן לו את המתנה הנפלאה הזו, ברית כהונת עולם.

גם התפקיד שלנו בדור הזה של בלבול הדעת והטשטוש, הוא להתאמץ ולהתחזק בדעתנו להשאר דבוקים בה' יתברך, לעמוד איתן נגד כל הבלבולים ולא להתפעל משום דבר. עלינו לעשות את כל מה שביכולתנו, וכשאנחנו נעשה את מה שאנחנו יכולים, אז בוודאי שהקב"ה יעזור גם לנו ויתן לנו את הסיעתא דשמיא להצליח בזה, וכמו שכתב המסילת ישרים, שאם אדם עושה את חשבונו של עולם, הוא עסוק בלימוד המוסר ומשתדל בעבודת ה' יתברך, אז ישכיל ואז יצליח. השי"ת יהיה בעזרו תמיד אכ"ר.

דברי התעוררות בעקבות האסון הנורא באתרא קדישא מירון

כל כלל ישראל מרגיש שנפטרים באסון הכבד היו קרבנות ציבור, המקום, הזמן, מכל העדות והחוגים הקריבו קרבנות באסון הזה, בכל צפונות תבל כלל ישראל מרגיש שזה בא לעורר אותנו, לזעזע את כולנו, מדברים איתנו מהשמים! רוצים שנשתנה, ואנחנו צריכים להתעורר.

בקרובי אקדש

ונתחיל מעט עם דברי חיזוק ואמונה - האסון קרה ביום גדול בלג' בעומר, במקום קדוש בציון הרשב"י, בזמן שמחה של מצוה, מיד אחרי קבלת עול מלכות שמים, אנחנו לא יודעים דרכי והנהגת שמים, אבל מצאנו סוג של הנהגה שקרבנות ציבור שבאים לכפרה ולתיקון על הכלל כשזה 'בקרובי אקדש' זה נעשה דוקא בדרך כזו, - מצאנו שנדב ואביהוא שעליהם אמר משה לאהרון 'גדולים ממני וממך' מתוך בתוך המשכן ביום חנוכת המשכן, אין שום השואה בין נדב ואביהוא לאותם קדושים, וגם היום של הקמת המשכן הוא יום יותר גדול מלג' בעומר, והמשכן יותר קדוש מציון הרשב"י, השמחה שהיתה לכלל ישראל 'יורא כל העם וירונו' אין לשער ואין לתאר, אבל כל הקושיות שיש לנו היום - דוקא במקום הזה? דוקא בזמן הזה? דוקא מתוך שמחה של מצוה? דוקא הקרבנות האלו שהם גדולים ממני וממך? כל השאלות האלו נשאלו בזמן הקמת המשכן, ואנחנו רואים מכאן שיש כזו הנהגה בדרכי הקב"ה, ודוקא כל הדברים האלו פועלים שהתיקון שמגיע בעקבות כזה אסון הוא הרבה יותר גדול.

מלכות, חנה ושבעת בניה, ועוד ועוד, הקב"ה אומר 'שתוק כך עלתה במחשבה לפני' אין לנו דרך להבין את זה, אבל הדבר שהכי הכי לא מובן ולא נתפס בשכל הקטן שלנו בכל ההסטוריה, יותר מהשואה יותר מכל הדברים הנוראים שעברו על הכלל ועל הפרט, יותר מכל הקושיות של צדיק ורע לו, הדבר שהכי קשה הוא הנסיון של העקידה בשעתו, ויש ראייה מהירושלמי במסכת תענית וממדרשים נוספים ומכמה פיוטים שהעקידה לא היתה סתם נסיון, אלא היתה גזירה על יצחק והוא נפדה ממות על ידי תפילה, מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה, מי שענה ליצחק בנו כשנעקד על גבי המזבח, ואנחנו לא מבינים את זה - זו תורה וזו שכרה? מה שאברהם אבינו עשה בשביל הריבונו של עולם, הוא פירסם את שמו של הקב"ה בעולם, תפתחו רמב"ם תחילת הלכות עבודה זרה, תראו מה הוא כותב איך העולם היה נראה עד שבא אברהם אבינו ואיך הוא נראה אחרי אברהם אבינו, לפני אברהם אבינו לא היה מי שהכיר את צור העולמים אלא יחידים בכל הדורות, ואברהם אבינו בעשר אצבעות נלחם נגד כל העולם, נגד אבא ואמא, נגד כל הממסד, ומה לא ניסו לעשות לו, השליכו אותו לכבשן האש, עשר שנים הוא היה בתוך מערה חשוכה, 'ויקרא בשם ה' הוא הצליח לשנות את העולם, עד היום הזה רוב העולם מאמינים במציאות הבורא, הכל הכל התחיל מהמהפכה של אברהם אבינו, ובגיל מאה הוא נפקד בבן שעתיד להמשיך את דרכו בעולם, ופתאום הקב"ה מצוה אותו לשחוט את בנו? אין דבר יותר לא נתפס בשכל הפעוט והמצומצם שלנו כמו הצייווי הזה של העקידה.

עמל התורה מקרב את הגאולה ומונע אסונות

'וידום אהרון' - אהרון קיבל שכר על השתיקה, חלק גדול מנסיונות החיים, ממה שמעמיד את האישיות שלנו כעבדי ה', זה מה שמראים לנו משמים דברים שאנחנו לא מבינים, אבל צריך ללמוד מה שכתוב בתורה הקדושה - אנחנו נמצאים בעיקבתא דמשיחא, אין לנו שום מושג איזה נסיונות אנחנו עוד צריכים לעבור, ואנחנו מקוים ומייחלים שהמשיח כבר יבוא 'בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר', בפרשת ויחי על הפסוק 'כיבס ביין לבושו ונדם ענבים סותה' אומר האור החיים הקדוש דברים מבהילים, אם זוכים 'כיבס ביין לבושו' לבושו של המשיח זה יינה של תורה, אבל אם חס וחלילה לא זוכים ליינה של תורה, אם מתעצלים בלימוד התורה, אין ברירה 'ונדם ענבים סותה' הגאולה צריכה לבוא על ידי דם, ומהשמים מעוררים אותנו - אנחנו צריכים לדאוג של נצטרך להגיע ל'בדם ענבים סותה', נשקיע עוד יותר ב'כיבס ביין לבושו' נשקיע ביינה של תורה וזה מה שיביא את הגאולה.

מאכלת שאוכלין שכרה בכל שנה ושנה

אבל מה האמת? כתוב בפסוק 'וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו' מביא רש"י דברי חז"ל הקדושים - זו נקראת מאכלת שישאל אוכלין מתן שכרה בכל שנה ושנה, על איזה מתן שכר מדובר? ראש השנה הוא יוםדין נורא, תראו את הזוהר הקדוש שנדפס במחזורים לפני התקיעות כתוב שעומק הדין שיש בראש השנה זה נורא נוראות, השטן בא ומקטר על עוונותיהם של ישראל ובאותו יום מתחילים עם מידת הדין 'אם תמצה עומק הדין מי יצדק לפניך בדין' כל זה עד שנשמע קול השופר וזה מזכיר את אילו של יצחק את העקידה, וברגע אחד הכל מתהפך מדין לרחמים, רבותי - אם לא היה את הזכות של העקידה לא היינו שורדים אפילו ראש השנה אחד, זוהי המאכלת שאוכלין שכרה בכל שנה ושנה, איזה רווח עצום יש לנו מהעקידה לדורי דורות.

'שתוק כך עלתה במחשבה לפני'

אין לנו הבנה בדרכי שמים - בשואה היו יותר ממיליון וחצי תינוקות שלא טעמו טעם חטא שמתו מיתות משונות, צדיקים קדושי עליון עונו בעינינו נוראים, כל ההסטוריה של כלל ישראל רוויה בדם, גזירות תנ"ך ותנ"ך, האינקוויזיציה בספרד, גזירות תתנו', עשרה הרוגי

ומהדבר הזה שהיה הכי לא מובן בשעתו אנחנו יכולים להקיש לשאר דרכי הנהגה של הקב"ה, כמה רווח והצלה יש לנו מכל הדברים שאנחנו לא מבינים בשכל האנושי הקטן והמצומצם שלנו, כמה ברכה

וישועה מונח בכל הדברים האלו אלא שאנחנו לא רואים את זה. וגם באסון הנורא שארע לנו, ארבעים וחמשה קדושים וטהורים, זה לא נתפס בשכל למה זה ועל מה זה? אבל אנחנו יכולים להיות בטוחים שזה מאכלת שאוכלים שכרה, הן הם עצמם לתיקון שלהם, והן התיקון שיש לכלל שמתעורר בתשובה.

בלבנת הספיר הראם אות ידידות

יש מדרש מופלא בפרשת משפטים, כתוב בפסוק 'ויראו את אלוך ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר' מביא החזקוני את דברי המדרש - דבר אחר לבנת הספיר לשון לבינה, אמר רבי עקיבא עבדי פרעה היו דוחקין ומכין את ישראל כדי לעשות להם תוכן לבנים בכפל שנאמר ותוכן לבנים תתנו, והמצרים לא נתנו להם תבן והם היו צריכים לקווש בשדות קש ותבן ואותו קש היה מלא קוצים וברקנים, והיה הקש נוקב את עקביהם והיה דם מתבוסס ומתערב בטיט, ורחל בת בנו של שותלח היתה הרה ללדת ורומסת בטיט עם בעלה, עד שיצא הולד ממעיה ונתערב עם המלבן והיתה צועקת על בנה, ועלתה צעקתה לפני כסא הכבוד וירד מיכאל המלאך ונטלהו והעלהו לפני כסא הכבוד ועשה אותו מלבן ונתנו למטה מרגליו של הקב"ה, שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, לבנה שנעשית משפיר היולדת, ובהדר זקנים מביא תוספת מלשון המדרש - שהניחו תחת רגליו להזכיר השיעבוד ולרחם על ישראל, ובעוונותינו שרבו כשנחרב בית המקדש השליכו לארץ, שנאמר השליך משמים ארץ תפארת ישראל, משמים לארץ לא נאמר אלא משמים ארץ, שהקב"ה השליך את אותה לבינה שהיה מסתכל בה תמיד ומרחם על ישראל, הכח של הלבנה היה כל כך עצום שזה מה שהביא את הגאולה, וגם במתן תורה הלבנה היתה תחת רגליו של מקום, ועד כדי כך גדול כוחה של אותה לבינה שלא היה שייך שיקרה חורבן בית המקדש כל זמן שהלבנה נמצאת תחת רגליו.

זה הכח הגדול של הסבל של כלל ישראל 'עמו אנכי בצרה' בזמירות לשבת קודש אנחנו אומרים 'בלבנת הספיר הראם אות ידידות' כל המזמור הזה בנוי על כך שכשכלל ישראל בצרה הקב"ה נמצא איתם ביחד, והשיא של הידידות זה בלבנת הספיר.

להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות

וננסה לתאר לעצמינו את אותה אשה שהבן שלה נעשה לבינה, הצער בשעת מעשה הוא נורא ואיום, אחרי שמונה ימים האמא אומרת לעצמה: עכשיו הייתי צריכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ובמקום זה עכשיו הוא חתיכת בלוק עלוב בקיר של המצרים, עוברות שלש שנים והאמא אומרת: אילו הייתי זוכה עכשיו היינו עושים חלאק'ה, הוא היה מתחיל ללמוד אל"ף ב"ת, ומה איתו עכשיו? בלוק! חתיכת לבינה, בגיל חמש האמא אומרת: בן חמש למקרא, אילו זכיתי הוא היה מתחיל עכשיו חומש ויקרא, יבואו טהורים ויתעסקו בטהרה, אבל לא זכיתי והוא עכשיו בלוק, עוברות עוד שנתיים שלש והאמא חושבת: עכשיו הוא היה אמור להתחיל ללמוד גמרא, בגיל שלש עשרה היא אומרת: אם הייתי זוכה עכשיו הוא היה נכנס לעול מצוות, בן שמונה עשרה לחופה, בגיל שמונה עשרה היא אומרת: אם הייתי זוכה הוא היה מתחתן, ובמקום כל זה הוא נמצא שם בתוך הבלוק, לא שווה כלום, ואת האמת היא לא יודעת! שאותו בלוק שבעיניי שלה הוא 'בלוק עלוב' זה לבנת הספיר! הבלוק הזה נמצא תחת כסא הכבוד מאיר כלבנת הספיר, מאיר באור יקרות, כל הרחמים לגאולת כלל ישראל במצרים ובכל הדורות מתעוררים על ידי אותו בלוק עלוב, הבלוק הזה נמצא תחת כסא הכבוד ומזכיר חבתן של

ישראל.

זאת אומרת - שבעיניי שלנו אנחנו חושבים שהתפקיד שלו היה ללמוד בגיל חמש מקרא, בגיל שמונה גמרא, וכן הלאה והלאה, אבל האמת היא שהתפקיד שלו הוא אלפי רבבות פעמים יותר חשוב מכל מה שהוא היה יכול לעשות פה בעולם, כמעשה לבנת הספיר.

כל קדושי עליון בכל הדורות שנהרגו ונטבחו, ובכללם אותם ארבעים וחמש נשמות קדושות וטהורות, כל אחד בדרגה שלו נעשה לבנת הספיר, אין לנו שום השגה, כאן אנחנו לא רואים, לא מבינים, אבל לעתיד לבוא על הכל נברך הטוב והמטיב, 'להגיד בבוקר חסדך' כשיגיע אור הבוקר כלנו נראה שהכל זה חסד, כל המשפחות של ההרואים יברכו על זה הטוב והמטיב, אבל בעולם הזה שהוא לילה אנחנו רואים רק את הצער, השכול, האבל, והכאב, 'ואמונתך בלילות' אנחנו צריכים להתחזק באמונה שכל דעביד רחמנא לטב עביד.

פיוס מידת הדין

לחפץ חיים היה התן גאון וחסיד שנסתלק בדמי ימיו, ולאשתו בתו של החפץ חיים היה קשה מאד לקבל תנחומים, החפץ חיים נכנס לחדר שלה ואמר לה: אני יודע בביורו שהיתה גזירה: או חצי עולם או בעלך, היית מעדיפה שהקב"ה יקח חצי עולם? החפץ חיים שהיה בעל רוח הקודש ידע שזה כפרה על כל הדור, ובזה היא התנחמה, ויש מקור לדברי החפץ חיים - בדרך ה' לרמח"ל מסביר את הענין שמיתת צדיקים מכפרת, ומבאר שאמנם הקב"ה שיתן בעולם את מידת הרחמים אבל מידת הדין דורשת את שלה, אנשים טועים חושבים שדין זה עונשים ומכות, אבל זו טעות! דין פירושו מה שמגיע בדין בלי רחמים, ויש הנהגה של מידת הדין שתובעת שיתנו לאדם מה שמגיע לו, לכל חטא יש מחיר ותעריף, וכשיש הצטברות של הרבה חטאים מידת הדין דורשת שישלמו את החוב ויהרגו אלפים ורבבות מישראל, כשהתחילה ההשכלה ארוה רובים עזבו את הכל, שבת, כשרות, שלחו את הילדים לגימנסיה וחינו אותם לכפרה, אנשים חשבו שהעולם הוא הפקר, במשך מאה וחמישים שנה הצטברו עבירות בלי סוף, ומידת הדין דרשה את שלה והגיעה השואה הנוראה, והיא התחילה דוקא בגרמניה, במקום המשפט שמה הרשע, עשרות שנים לפי שאותו צורר ימח שמו עלה לשלטון כתב ר' מאיר שמחה שבמקום שהתחילה ההשכלה שם יתחיל החורבן, אחר כך בנו פה מדינה והמשיכו להתנהג כאילו העולם הפקר, פרקו עול והעבירו על הדת, אבל הקב"ה מאריך אפיה וגבי דליה, הגיעה מלחמת יום כיפור שלשת אלפים הרואים ואלפי פצועים, לכל חטא יש מחיר, וכשיש הצטברות מידת הדין דורשת מחיר גבוה, והקב"ה ברחמיו המרובים ובחסדיו הפשוטים קובע גם מחיר לכל יהודי, יש יחידים ששקולים כנגד רבים, וכשהם סובלים יסורים או שהם נלקחים מהעולם, מידת הדין מתפייסת בהם כמו שלקחו רבים, יש כאלו ששויים מאה, יש ששויים אלף, ויש ששויים עשרת אלפים, ולכן מיתת צדיקים מכפרת על הדור, ולמה הצדיקים צריכים לסבול? אומר הרמח"ל: שבשבילם זה עליו גדול שהם כפרה על הדור, וכל התורה ומצוות והמעשים טובים של אלו שממשיכים לחיות בזכות שהצדיק נלקח נזקף לזכותם, וזה מה שהחפץ חיים אמר לביתו: או חצי עולם או בעלך.

על פי דברי הרמח"ל שמעתי פעם ביאור נפלא בפסוק בתהילים, דוד המלך אומר 'יקר בעיני ה' המוותה לחסידי' הפשט הפשוט ש'יקר' פירושו שזה כבוד וקשה לקב"ה, אבל לפי דברי הרמח"ל אפשר לבאר 'יקר' בעיני ה' המוותה לחסידי, המחיר של חסיד הוא יקר מאד, זה שקול כנגד אלפים ורבבות.

אנחנו לא יודעים איזו מידת הדין היתה על העולם, אבל הם זכו שביום קדוש ובמקום קדוש בתוך השמחה העצומה, מי יודע איזו כפרה זה על כל הדור, מי יודע ממה נצלנו בזכות זה.

חייבים להתעורר!!

בימי דוד היתה מגיפה גדולה בישראל ומתו יותר משבעים אלף יהודים, ודוד המלך בנה מזבח להקריב קרבן ואז התגלה לו שזה מקום המקדש, המכה של המגיפה היתה סיבה לגלות לו את מקום המקדש, ומי יודע איזה מקדש יכול להיוולד מהמכה הזו של הארבעים וחמשה קדושים שנהרגו, איזו תקנה לכלל ולפרט יכול להיוולד מזה, ומלבד התקנה של הכפרת עוונות יש את התקנה של ההתעוררות לתשובה, אם אנחנו נתעורר לשוב בתשובה זה עליו גדול בשביל אותם קדושים, ואם חס ושלום אנחנו ממשיכים אותו דבר, על זה אומר הנביא ירמיה בדבר ה' 'לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם נביאיכם כאריה משחית' כדאי להתעורר כדי שלא יהיה חס ושלום לשוא הכיתי את בניכם, כזו טרגדיה נוראה, איזה מיתות משונות היו שם, ה' ירחם וישמור, זה בא לעורר אותנו, ואנחנו חייבים להתעורר!

הלא ה' זו חטאנו לו

ובמה אפשר להתעורר?? אני רוצה לקרוא שני מאמרי חז"ל מפורסמים - הגמרא בגיטין באגדות החורבן [נח:]: מביאה - מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עיניים טוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, זו היתה תקופה של חושך אחרי חורבן הבית, תינוק נמצא כלוא בבית האסורים, הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים' שזה פסוק בישיעה פרק מב', ענה אותו תינוק ואמר 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו' שזה הסיפא של הפסוק שר' יהושע בן חנניה קרא, אמר מובטחני בו שיהיה מורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עלי, אמרו לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היה ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומנו ר' ישמעאל בן אלישע, עד כאן דברי הגמרא, ויש כאן שתי תמיהות - א' אם התינוק ידע את המשך הפסוק כנראה הוא הספיק ללמוד ישעיה בחיידר, וממה ר' יהושע בן חנניה כל כך התפעל, ב' בשלמא אם הוא היה אומר מובטחני בזה שהוא יפיץ בכלל ישראל את אור האמונה, או שהוא יצמח צדיק וירא שמים, זה היה מובן, אבל מה הקשר בין מה שהוא יודע פסוקים בתנ"ך לכך שהוא יהיה מורה הוראה בישראל??

ואפשר לומר בשתי דרכים - לא כל תלמיד חכם זוכה להוראה, כתוב בחז"ל אלף נכנסים למקרא ואחר יוצא להוראה, הגמרא בפרק חלק אומרת על דוד המלך וה' עמו הלכה כמותו בכל מקום, אי אפשר לזכות לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא רק מי שה' עמו, ומי זוכה לכך? מי שנמצא עם הקב"ה! מי שמסתכל בעיניים טבעיות וכששואלים אותו מי נתן למשיסה יעקב? הוא עונה: הרומאים, הוא לא זוכה לה' עמו, אבל תינוק שמשחר ילדותו חי אמונה והשגחה, הוא זוכה מידה כנגד מידה שה' עמו והלכה כמותו.

עוד דרך אפשר לומר - בתוך החושך העצום של החורבן, כשהרשעים הרגו בזדון חסידי עליון, עשרה הרוגי מלכות נהרגים במיתות משונות, תינוק קטן נמצא בתוך הטרגדיה הזו הוא כלוא בתוך בית האסורים שמסתמא לא היו שם תנאים מידי טובים לחיות, מה אמורה להיות התשובה הספונטנית לשאלה מי נתן למיסה יעקב וישראל לבוזים? מה הפירוש מי? ודאי שהרומאים הרשעים ימח שמם וזכרם, ותינוק טיפה יותר חכם אולי יענה שגם הנך בריוני שלא שמעו בקול חכמים אשמים בזה, אבל אותו תינוק לא נתן לכל הנתונים האלו לבלבל אותו, הוא תופס מיד את הנקודה הפנימית 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו' אין לו את המבט השטחי של המון העם, הוא רואה את האמת הפנימית, אמר

ר' יהושע בן חנניה מובטחני בזה שהוא מורה הוראה בישראל, כדי לזכות לכתרה של הוראה צריך בכל דין שכתוב בגמרא, בראשונים, בשולחן ערוך, לראות את השורש והנקודה הפנימית, רק כך אפשר לדמות מילתא למילתא ולא לטעות בדבר הלכה, ואם התינוק בגיל הזה יודע להסתכל על הנקודה הפנימית של 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו' מובטחני שיהיה מורה הוראה בישראל.

חטאת הקהל היא

רבתי!! אנחנו בני תורה!! אנחנו מוכרחים להתנתק מכל ההמון השטחי, המבט שאומר: הגדרות אשמים, המשטרה אשמה, המבנה של המקום מסוכן, לא חסר את מה ואת מי להאשים, וודאי שמוטלת חובה עלינו להיזהר מאד ב'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', יש לאו בתורה 'ולא תשים דמים בביתך' ומכאן למדו חז"ל שאסור להעמיד בבית סולם רעוע, באותו פסוק כתוב 'כי יפול הנופל ממנו' ואמרו חז"ל אף על פי שעדיין לא נפל קראו 'נופל' כי הוא היה ראוי ליפול מחמת החטאים שלו, אלא מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב, זאת אומרת שודאי אנחנו מחוייבים לעשות כל השתדלות אפשרית כדי שלא יהיה מצב של סולם רעוע, אבל יחד עם זה צריך לזכור שכל מי שמת שם היתה עליו גזירה שהוא ימות, על כל אחד היתה גזירה מדוקדקת שהוא יגיע בדיוק לשם, וזה בא לעורר אותנו, חטאת הקהל היא! הצורה, המקום, הזמן, האנשים, כל כלל ישראל מרגיש שזה חטאת ציבור, 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו'.

הקב"ה מדבר אל העזרות

ביומא דף כג. מביאים חז"ל - מעשה בשני כהנים שהיו שניהם שוין ורצים ועולים בכבש, ומי שמקדים זוכה בתרומת הדשן שזוהי העבודה הראשונה ביום, קדם אחד מהם לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בליבו, נורא נוראות! רצח בתוך בית המקדש, עמד ר' צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו, הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך, אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות, געו כולם בבכיה, מה היתה השאלה שלו - את מי באים לעורר? מי צריך לתקן דרכיו ולשוב אל ה', העיר או העזרות? העיר זה המון העם, העזרות אלו הכהנים משרתי ה', כשקורה כזה דבר בתוך המקדש את מי זה בא לעורר?? רבתי!!! ארבע עשרה חודשים הקב"ה מדבר אלינו, 'קול ה' בכח' בנגיף של הקורונה עם מי הקב"ה דיבר? על העיר - עם המון העם? עם אותם תינוקות שנשבו? עם האנשים של יודעים מה זה ידידישקייט? או על העזרות - עם ציבור יראי ה'? עם שבט לוי? עם עמלי התורה שמקדישים את עצמם קודש לה? כל השנה של הקורונה בכל מקום בעולם איפוא שהיה ריכוז חרדי היו נפגעים פי כמה וכמה מבשאר המקומות, לכל דבר אפשר למצוא הסברים טבעיים, אבל אנחנו יודעים את האמת 'הלא ה' זו חטאנו לו', ולא זו בלבד שהאנשים שנפגעו היו ציבור היראים לדבר ה', אלא זה פגע בקודש הקדשים - בתי כנסיות נשמו, ישיבות, כוללים, תלמודי תורה, הכל התערער, זה בא לעורר את הכהנים משרתי ה'! אותנו את יושבי בית המדרש, וזכינו שבחסד ה' כאן בארץ היתה ישועה גדולה על ידי החיסונים, אנחנו לא יודעים להודות מספיק לקב"ה על זה, הרי המדינות שבהם המציאו את החיסון יש בהם תמותה הרבה יותר גבוהה מאשר כאן בארץ, ובכל אופן דוקא בארץ קיבלו את החיסונים מיד, ואנחנו שוטים תולים את הכל בדרכי הטבע, ואחר כך התחילה השתוללות של הישמעאלים עם תופעה שלא היתה מעולם - הם חיפשו דוקא אנשים בעלי חזות חרדית, הקב"ה מדבר אלינו! הקב"ה מראה בדיוק

אני לומד כל דבר חמש פעמים בלי זה אני לא מרגיש שלמדתי בכלל, וכשאני מרגיש קצת עייפות ונחלש לי קצת הברען, אני לוקח את הספר הקדוש הזה שמונח כאן על השולחן, את הספר נפש החיים, ופותח שער ד' ולומד אותו בפנים וזה נותן לי דלק, כשאדם לומד שכינה כנגדו, תדעו להעריך מה המעלה של עסק התורה.

הלומד תורה נעשה חלק מהספר תורה

אני רוצה לשתף אתכם בהרגשה שהייתה לי - יש יסוד גדול של הגר"א במצוות תפילין, וכיוון לזה גם השפת אמת, יש חילוק בין תפילין לשאר מצוות, בתפילין האדם נעשה חלק ממעשה המצוה, והשפת אמת מגדיר את זה שהאדם הוא הגייל והתפילין הם האותיות, ולכן רק בתפילין יש דין גוף נקי כי הגוף שלו נהפך לחלק מהמצוה, 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' לא כתוב שהם יראים מהתפילין אלא ויראו ממך, האדם עצמו מתקדש בקדושת התפילין, זה מה שהם אומרים על מצוות תפילין, אבל נראה שבבעסק התורה זה עוד יותר מזה, כשאדם עוסק בתורה זה לא שהוא יושב מול התורה, אלא הוא עצמו נהיה חלק מקדושת התורה, הוא הגייל והתורה זה האותיות, הוא מתקדש בקדושת התורה, ויש לזה ראיות בלי סוף - הגמרא אומרת מפניה עומדים מפני לומדיה לא כל שכן, ולא מובן מה הקל וחומר? זה ספר תורה וזה לומד תורה? רואים מכאן שלומדיה זה ספר תורה! תעריכו מה קורה כשאנחנו יושבים ולומדים, תמיד כשאני נכנס לגדולי ישראל ההרגשה שלי שזה בית קדשי הקדשים, השכינה נמצאת שם, יש שם ספר תורה חי, ויש בזה דרגות בלי סוף אבל כל אחד לפי דרגתו הוא מתקדש בקדושת התורה ממש, וצריך לדעת להעריך את זה.

שנקנה בנפשתינו מידות מעולות יקרות וחמודות

ובין אדם לחבירו - הימים האלו שתלמידי הרשב"י נענשו על שלא נהגו כבוד זה בזה, כמה תביעה יש משמים על לא נהגו כבוד זה בזה, החינוך כשהוא מסביר את הטעם של מצוות העניקה כתוב דברים נפלאים שכדאי מאד לדעת אותם, מה הטעם של המצוה? יהודי קנה עבד עברי במאות אלפי שקלים וכשהעבד יוצא הוא עוד צריך לתת לו העניקה? ואם היו שואלים אותנו מה הטעם של המצוה היינו עונים שהתורה חסה על העבד שיהיה לו בסיס כלכלי להמשך החיים, אבל החינוך מלמד אותנו שטעם המצוה היא כי התורה חסה על האדון, כותב החינוך [תפב] 'משרשי המצווה שנקנה בנפשתינו מידות מעולות יקרות וחמודות, ועם הנפש היקרה והמעולה נזכה לטוב' איך זוכים לעולם הבא? על ידי שקונים מידות טובות, 'והא-ל הטוב חפץ להיטיב לעמו והודינו והדרינו שנרחם על מי שעבד אותנו, וניתן לו משלנו בתורת חסד מלבד מה שהתנינו עמו לתת לו בשכר' זה ההוד וההדר של הנפש שעל ידה זוכים לעולם הבא, 'ודבר מושכל הוא אין צורך להאריך בו' מה כתוב פה? אנחנו חושבים שעולם הבא זה תלוש משכורת על מה שעבדנו פה, אבל זה טעות! האדם פה בעולם בונה את הנשמה שלו עם המצוות והמעשים טובים שהוא עושה, על ידי תורה ומצוות הנשמה מתגדלת ומתקדשת ומאירה באור יקרות וכך היא זוכה לחיי העולם הבא, מלמד אותנו החינוך - אתה רוצה להתענג על ה' אתה רוצה להידבק בו? צריך להידבק במידותיו, צריך לקנות את זה פה בעולם, וככל שהאדם קונה יותר את מידת ההטבה, ככל שהאדם יותר נושא בעול עם חבירו, ככל שהוא יותר מיטיב לזולת, הוא מאיר את הנפש שלו באור יקרות, וכך היא זוכה לחיי נצח, שנקנה בנפשתינו מידות מעולות יקרות וחמודות, ועם הנפש היקרה והמעולה נזכה לטוב, זה הסוד.

את מי הוא בא לעורר, ואחרון הכביד - האסון הכבד באתרא קדישא מירון, ארבעים וחמישה קדושים וטהורים בני עליה מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית, הקב"ה צועק אלינו משמים 'על העזרות' יושבי אהל, עמלי תורה, כהנים משרתי ה', איתנו מדברים מהשמים, אותנו רוצים לעורר, ואנחנו חייבים להתחזק!

תורה ומידות טובות

אין לנו נביאים, אין לנו רוח הקודש, וכל אחד יודע בעצמו במה הוא צריך להתחזק, וגדולי ישראל אמרו שצריך חיזוק מיוחד בלימוד התורה, וחיזוק בבין אדם לחבירו, והמקום הזה אתרא קדישא מירון, והזמן ימי הספירה, מראה גם כן שזה מה שבאו לעורר אותנו מהשמים, תורה ובין אדם לחבירו.

תורתנו אומנותו

תורה - ר' שמעון בר יוחאי, שלש עשרה שנה נמצא בתוך עפר ועמל בתורה, תורתנו אומנותו! הגמרא בשבת דף יא' אומרת שבאמצע הלימוד מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה, אמר ר' יוחנן לא שנו אלא רשב"י וחביריו שתורתם אומנתם אבל כגון אנו מפסיקין לקריאת שמע ולתפילה, יש פה פלא גדול - בכל המצוות יש כללי דחיה מוגדרים ששויים לכל כלל ישראל, למשל - ההלכה היא שלכהן אסור להיטמאות למתים, ולומדים מפסוק שאפילו כשאביו אומר לו להיטמאות לא ישמע לו כי כיבוד אב לא דוחה איסור טומאת כהנים, ומה יהיה בכהן שאביו ואמו סיעודיים והוא כל היום עוסק בכבודם, גם הכהן הזה שכיבוד אב אומנתו זה לא דוחה את האיסור של כהן להיטמאות, והמקום היחיד שמצאנו את החילוק הזה הוא לענין תלמוד תורה, שמי שתורתו אומנותו זה דוחה תפילה ומי שאין תורתו אומנותו זה לא דוחה תפילה, ומה הטעם בחילוק הזה?

כתוב כאן יסוד גדול - בתורה החילוק בין תורתנו אומנותו לאין תורתנו אומנותו זה לא העוד שעתיים שלש ביום שהוא יושב ולומד, אלא מי שתורתו אומנותו זה תורה אחרת, זה דרגה אחרת לגמרי של תורה, ומי שאין תורתו אומנותו התורה שלו בדרגה שהיא נדחית מפני תפילה, והדרגה של תורה של אדם שתורתו אומנותו היא דרגה אחרת לגמרי שהיא כן דוחה תפילה, וזה הכח של התורה של רשב"י וחביריו.

אנחנו רואים את גדולי ישראל - תפתחו חזון איש, גם אם נלמד אלפיים שנה לא נגיע לאפס קצהו, ולמה? נניח בכמות אנחנו לומדים ארבעים אחוז ממה שהחזון איש היה לומד, ובאיכות עשר או עשרים אחוז מהריכוז שלו יש לנו גם, ולמה אנחנו כל כך רחוקים? התשובה היא שתורתנו אומנותו זה דרגה אחרת לגמרי, ויש בזה אלפי דרגות, וכל אחד יכול לעלות ולהתעלות עוד ועוד, ר' שמעון בר יוחאי על מה הוא צעק 'מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה'? מה הוא תבע? שמרכז החיים שלנו יהיה התורה, ואת זה הילדים צריכים לנשום בבית שהתורה זה כל החיים.

לייקר כל שניה של לימוד

אנחנו נמצאים בימים של הכנה לקבלת התורה, ולא מספיק רק לעסוק בתורה, הרבינו יונה באבות אומר שכפי מה שהאדם מעריך את המעשים שלו ככה מעריכים אותם בשמים, אנחנו צריכים לדעת להעריך ולייקר כל דקה של לימוד, ללמוד נפש החיים שער ד' ולהתחזק ולדעת מה עושה כל מילה של תורה, סיפר לי יהודי שהוא היה אצל הגר"א אברמסקי זצ"ל שהיה שקדן נורא, ור' חצ'קל אמר לו

לקנות' מידות טובות

ואגב החינוך כותב בסוף דבריו שלמרות שעיקר המצוה היא בעבד עברי, אפשר ללמוד מזה שרצון התורה שכל פועל שעובד אצלך תוסיף לו מעבר למה שסיכמתם מראש, נסעתי פעם מהכותל במונית עם הגר' חיים ברים זצ"ל והוא הוסיף לנהג שתי שקל, שאלתי אותו למה? והוא ענה שכך כתוב בחינוך, ככה קונים מידות טובות ויקרות, וכך שמעתי ממנו "הגר" שבישעור כשלמד את הסוגיות של עבד עברי הזכיר את דברי החינוך למעשה, ואמנם זה לא חיוב מצד ההלכה אבל זה הנהגה ראויה, ומאז אני משתדל בכל פעם כשאני נוסע במונית להוסיף לנהג משהו, לעגל את הסכום כלפי מעלה, תנסו פעם לעשות את זה תראו איך זה משפיע, זה לא העוד שקל שהוא קיבל, אלא הכבוד ההערכה, הפכת אותו מחמור לבן אדם, הם עובדים מהבוקר עד הלילה ובקושי גומרים את החודש, כל הנוסעים מתקוטטים איתם על פרוטות, וכשיתרת לו אתה מראה לו שהוא מוערך, שהוא לא עבד, לא היה פעם אחת שעשיתי את זה ולא ראיתי איך שהנהג מחייך לעצמו מפה לאוזן, זה מה שהוא הרויח, אבל אנחנו מרויחים הרבה יותר, אנחנו קונים בזה מידות יקרות ונעלות.

הבן שלי התחתן ורצה לקנות מצברים, שזה פיתרון הלכתי כדי לא להשתמש בחשמל של מעשה שבת, והוא הזמין אברך שהיה בעל מלאכה בשעות הפנאי, וכפי הנראה הוא לא היה מידי מקצועי ונשרף לו מזה המנוע של המכונת כביסה וזה היה נזק של חמש מאות שקל, ואותו אברך רצה לשלם לבן שלי, והבן שלי שאל אותי האם לקחת ממנו את הכסף? אמרתי לו ודאי שעל פי הלכה הוא חייב לשלם לך, אבל מדרכי חסידות אל תיקח ממנו את הכסף, כך מובא בגמרא בבא מציעא פג. רבה בר חנן תברו לי הנהו שקלואי חביתא דחמרא [הסבלים שברו לו חבית של יין], והוא לקח מהם משכון ורב הורה לו להחזיר להם את זה ולא לקחת מהם את דמי החבית, אמר לו דינא הכי? אמר לו אין, למען תלך בדרך טובים, וזה לא לפנים משורת הדין אלא חסידות שבחסידות שבחסידות, אמרתי לבן שלי - הוא עבד בשבילך, הוא לא עשיר גדול, אל תיקח ממנו את הכסף, אחרי יומיים הבן שלי מתקשר עלי ואומר לי שאותו אברך לוחץ עליו לקחת את הכסף, והבן שלי אומר לי: אני לא גומר את החודש, האם אני חייב לנהוג בהנהגה הזו של חסידות? אמרתי לו: בעזרת ה' הבת שלך תגיע לפירקה, ואתה תסכים להוסיף עוד מאתיים אלף שקל ולהיכנס לחובות בשביל לקבל בשבילה חתן קצת יותר טוב, כך זה מנהגו של עולם, תגיד לי: לא שווה לך להוסיף חמש מאות שקל כדי שאתה תהיה יותר טוב? ... למען תלך בדרך טובים, האדם קונה בנפשו מידות יקרות ונעלות, האם זה לא שווה חמש מאות שקל? ...

החפץ חיים כותב באחד מספריו שעיקר עבודת האדם בעולם היא להיות מהטובים ולא מהרעים, כמה שנאת חנים ומחלוקת יש על שטויות, על הבלים, גם אם הוא באמת חייב, מאה שקל, מאתיים שקל, קצת יותר, תוותר, תוותר, תקנה בעצמך שאתה תהיה יותר טוב.

ממה התפעל הרשב"י כשראה את יהודי רץ עם שתי אגודות של הדסים?

עוד נקודה של התעוררות - הגמרא המפורסמת בשבת לג' על רשב"י ובנו, בפעם הראשונה הם יצאו מהמערה וראו בני אדם חורשים וזורעים אמרו מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה? כל מקום שנתנו עיניהם בו נשרף, ובפעם השניה יצא וראה יהודי זקן שמחזיק שתי חבילות בשמים ורץ בזמן בין השמשות, אמרו לו למה אתה צריך את זה והוא ענה להם לכבוד שבת קודש, ושאלו אותו ולמה אתה צריך שתי חבילות? אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד

שמור, אמר לו רשב"י לבנו תראה כמה חביבין מצוות על ישראל, ובכך נתיישרה דעתם.

זאת אומרת - שהם היו כל כך נסערים ממה שכשהם יצאו בפעם הראשונה אחרי שנים עשרה שנה שהם דבוקים כל כך בעסק התורה, והם ראו בני אדם שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, ומתי הם נרגעו כשראו יהודי זקן שרץ עם הדסים בערב שבת, ואני רוצה לשאול: בזמן רשב"י לא היו ישיבות וכוללים? דור של תנאים קדושי עליון, היו שם צדיקים וחסידים בעלי מעשה, ומה הרגיע אותם ביהודי הזקן הזה יותר מכל התנאים והחסידים בעלי מעשה שהיו באותו דור? **התשובה היא** - הוא ראה את החביבות של המצוות, בשום מקום לא כתוב שצריך לקחת הדסים לכבוד שבת, זה לא דאורייתא ולא דרבנן, ובשום מקום לא כתוב שצריך אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, וודאי שאין חיוב על יהודי זקן לרוץ עם הדסים האלו, בזה רשב"י ראה את החביבין מצוות על ישראל, וזה מה שהרגיע אותו. **המסילת ישרים** בביאור מידת החסידות מסביר שההבדל בין צדיק לחסיד הוא - צדיק עושה מה שהוא מחוייב, חסיד עושה מעבר למה שהוא מחוייב, וכשיש חביבות למצוות זה סימן שיש אהבת ה', וכשרשב"י ראה את זה הוא אמר זה עולם שכדאי להיות בו.

אנן בחביבות תליא מילתא

ולא רחוק לומר שזה רשב"י לשיטתו - בסוף האידרא רבה [נדפס בתיקון ליל שבועות] כתוב שכשרשב"י אסף את התלמידים - חדא ר' שמעון [הוא שמח] אמר ה' שמעתי שמעך יראתי, אמר התם יאותהו למהוי דחיל [שמה עיקר ההנהגה הראויה היא יראה], **אנן בחביבותא תליא מילתא** [אנחנו הורדנו לעולם את הענין של אהבה וחביבות], איזו חביבות רשב"י הוריד לעולם? אנחנו אומרים כל יום 'ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים' ויש בזה משמעות כפולה - **אהבתך** שאתה אוהב אותנו **אל תסיר ממנו לעולמים**, ואהבתך מה שאנחנו אוהבים את הבורא עולם תעזור לנו ש-**אל תסיר ממנו לעולמים**, ורשב"י אומר: **אנן בחביבותא תליא מילתא** דכתיב ואהבת את ה' אלוקיך - שזוהי האהבה שאנחנו אוהבים את הקב"ה, וזה מעורר אהבה מהקב"ה אלינו - **דכתיב כי מאהבת ה' אתכם וכתוב אהבתי אתכם אמר ה'**, ומשמע מזה שלמרות שהכל כתוב כבר בפסוקים בכל אופן עד שבא רשב"י עיקר העבודה היתה יותר בחלק של ה' שמעתי שמעך יראתי, יותר עבודה מיראה, ורשב"י גילה לעולם את החביבות ואהבה משני הצדדים, גם אהבה שלנו לרשב"י ואהבת את ה' אלוקיך, ומידה כנגד מידה אהבת הקב"ה אלינו אהבתי אתכם אמר ה'.

תוכו רצוף אהבה

מי שרגיל בזוהר יודע שאמנם יש שם הרבה יראה אבל אלף מנים יותר מוזכר שם אהבה, תוכו וברו רצוף אהבה - אהבת הקב"ה אלינו ואהבה שלנו לרשב"י, והשטיקל שלמדנו מהאידרא זה התמצית של הזוהר הקדוש, כל הזוהר זה 'אני לדודי ועלי תשוקתו' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ורשב"י לשיטתו שהוא זה שהוריד לעולם את ההנהגה הזו של 'אנן בחביבותא תליא מילתא' כשהוא ראה את הזקן הזה רץ עם שתי חבילות הדסים, כשהוא ראה כזו חביבות למצוות, אם יש בעולם כזו מידת חסידות של אהבת ה', **במסילת ישרים** כתוב שבן שאוהב את אבא שלו לא עושה רק מה שהוא מצוה, הוא מחפש לעשות כל דבר שיעשה לאבא שלו נחת רוח, זה מה שרשב"י ראה אצל אותו יהודי, וזה מה שרשב"י הוריד וגילה לעולם.

תמיד התקשתי למה זכה רשב"י שכלל ישראל כל כך מחובר אליו? יותר מכל התנאים והנביאים, דוקא אצל הרשב"י כלל ישראל

מרגיש כל כך שייך ומחובר, ולמה הוא זכה? ויתכן לומר שהכל בגלל ההשפעה העצומה שלו של 'אנן בחביבותא תליא מילתא'.

הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקודש שורה עליו

וכמה גדול הכח של החביבות למצוה? הזכרנו כמה פעמים ונחזור על זה לחיבת הקודש - כתוב בתנא דבי אליהו ומובא בילקוט שמעוני בשופטים על הפסוק 'ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שופטה את ישראל בעת ההיא' איך זכתה דבורה להיות נביאה? והלא פנחס בן אלעזר עדיין היה קיים, מקדים אליהו הנביא ואומר - מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין ישראל בין עכו"ם, בין איש בין אשה, בין עבד ובין שפחה, הכל לפי מעשיו שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו, זה הדבר הראשון שצריך לדעת שכל אחד יכול אפילו גוי ואפילו עבד, ומה הסוד מה המרשם לזכות לרוח הקודש? איך אשה יכולה לזכות להיות נביאה? ר' עקיבא וחביריו לא היו נביאים ודבורה כן זכתה, איך עושים את זה? ממשיך אליהו הנביא ואומר כך אמרו בעלה של דבורה עם הארץ היה, אמרה לו אשתו בא ואעשה לך פתילות והולך אותם לבית המקדש שבשילה, אולי יהיה חלקך בין אנשים כשרים שבהם ותזכה לעולם הבא, ולכאורה אם זה הדרך כל אחד יכול בקלות לזכות לזה ולמה זכתה דוקא דבורה? ומוסיף המדרש והיא היתה עושה פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה לפיכך נקרא שמו לפידות, ועדיין לא מובן, הרי כל אחד יכול לעשות פתילות עבות, ולכאורה לעמול באותיות הקטנות של הרמב"ן במלחמות או להתייגע על ש"ך ארון בחו"מ יותר קשה מלעשות פתילות עבות, ולמה היא זכתה? אבל הקב"ה בוחן ליבות וכליות הוא, ואמר הקב"ה לדבורה אתם כוננתם לשם שמים ועשיתם פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה גם אני ארבה אורכם בישראל וביהודה עכ"ל.

זה הסוד הגדול - אנחנו רואים פתילות, פתילות עבות, אבל הקב"ה רואה את הלב, לב של דבורה הנביאה, ובלב הזה היה - חשק, השתוקקות, וכמיהה עצומה להרבות אורו של הקב"ה, על ידי לב כזה מגלה לנו אליהו הנביא שכל אחד יכול לזכות לרוח הקודש 'אפילו עכו"ם ואפילו עבד הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקודש שורה עליו'. בואו ואני יגלה לכם ההיליגענר חפץ חיים זיע"א, לא היה לו את האתרוגים המהודרים שלנו ויכול להיות שאפילו האתרוגים שאנחנו קונים לילדים יותר מהודרים מהאתרוגים של החפץ חיים, והתפילין שלו רוב ימיו היו תפילין דקות שהם הרבה פחות מהודרות משלנו, ובכל אופן החפץ חיים היה חפץ חיים, הקיום מצוות שלו היה מצוות

של חפץ חיים, ואנחנו לא זוכים לזה, ולמה? כי לחפץ חיים היה לב כזה שמהרגע שקם בבוקר עד שהלך לישון בלילה חשב כל הזמן איך אני יכול להרבות אורו של הקב"ה בעולם, ולכן הוא זכה להיות חפץ חיים, להיות רבן של ישראל, ואיך אני יודע שהיה לו לב כזה? כל אחד שיפתח את אחד מהספרים שכתב יראה לבד, זה צועק מכל שורה ומכל מילה, שכל המטרה שלו היא להרבות כבודו של מקום.

ובתנא דבי אליהו כתוב שכל אחד יכול, וכל אחד פירושו שלא צריך להיות בעל כשרון, לא נכד של האמרי חיים, לא של הבריסקער רב, ולא של הבבא סאלי, יכול להיות ילד מקרן ההסעות שגר בדימונה אם רק יש לו את הלב של דבורה שמתאוה להרבות אורו של מקום, הוא זוכה לרוח הקודש שורה עליו.

ואם האסון הזה קרה באתריה דר' שמעון, בקבר של אותו תנא אלוקי שהוריד לעולם את ההנהגה של 'אנן בחביבותא תליא מילתא' נקבל על עצמינו קבלה קטנה - חמש פעמים ביום במצוות שאנחנו בין כך מקימים להכניס בהם את הלב של דבורה הנביאה, לכיון במעשים האלו להרבות כבודו ואורו של הקב"ה בעולם, בכל בית יהודי מצחצים נעליים ביום שישי, ומי שיעצר ויחשוב מה הוא עושה? מכבד את שבת קודש, עדות, יסוד האמונה, ברית - ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, ולהכניס במעשה הזה את המחשבה רבש"ע אני מתכוין להרבות את האור שלך בעולם, אברך מלמד את הילד א' ב', חומש, משנה, גמרא, אומר עם התינוק קריאת שמע שעל המיטה, מודה אני מספר לו סיפורי צדיקים, מחנך אותו ליראת שמים, למידות טובות, לפעמים היצר הרע אומר לבן אדם: חבל על הזמן, אתה יכול לשבת עכשיו על נסכא דרבי אבא... אבל מה האמת? תעצור! תחשוב מה אתה עושה! במעשים האלו אתה מגלה את האור של הקב"ה בעולם, והמחשבה הקטנה הזאת לפני כל מעשה מצוה זה מהפכה בחיים של היהודי, וכך זוכים להתחבר לקב"ה, כך זוכים לקיים את המצוות בשמחה, בארחות צדיקים כתוב 'כל העושה את המצוות בשמחה יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשאו' זה הכח הגדול של חביבות למצוה.

רבנות! אנחנו חייבים להשתנות! שלא יהיה חס ושלום לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו, להתחזק בעמלה של תורה, בבין אדם לחבירו, לקנות מידות יקרות ונעלות, לחבב את המצוות ולעשות אותם בשמחה, ושנזכה כולנו לקבל את התורה באהבה. ובקרוב יקויים בנו המקרא 'לא ישמע עוד חמס בארצך שוד ושבר בגבולך, וקראת ישועה חומתיך ושעריך תהילה' במהרה בימינו אמן.

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

 N0527683029@GMAIL.COM

בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו

מעמד מתן תורה - מפי הקב"ה

בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף, ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי", הדברים המדוברים אתכם הם אלו שנכתבו על הלוחות.

הגדרת מעמד הר סיני בתורה - למען תהיה יראתו על פניכם

ונראה הגדרה חדשה שמופיעה ארבע פעמים ונרמזת בפעם נוספת כאשר התורה מתייחסת למתן תורה ומתארת את המעמד של מתן תורה.

(א) בפרשת יתרו נאמר - "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק. ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות. ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". משה רבינו עונה לפחדם של ישראל ואומר להם שאין להם לירא כי כ"ז נעשה משתי סיבות - "למען נסות אתכם" - והארכו רש"י והרמב"ן לפרש אם בא לרומם אותם או להעמידם בניסיון, ועוד - "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". יסוד זה נתפרש גם בפרשת ואתחנן בג' פרשיות בהם מתייחס משה רבינו למתן תורה וכדלהלן.

(ב) "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב, באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון. ותקרבון ותעמדון תחת ההר וההר בוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל. וידבר ה' אליכם מתוך האש קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול". מעמד הר סיני היה מעמד מאיים ביותר עד שכלל ישראל היו מפוחדים שמא ימותו.

(ג) וכן נאמר לאחר עשרת הדברות "ויאמר ה' אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל אשר דברו. מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים וגו'". (ד) "מן השמים השמיעך את קלו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש".

מקום חמישי בו נרמז ענין זה בתורה הוא בפרשת וזאת הברכה - "ויאמר ה' מסיני בא זרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מריבבות קדש מימינו אשדת אש דת למו... והם תוכו לרגלך ישא מדברותיך" - בפסוקים אלו מתואר מצבם של ישראל הראויים לברכה, וכך הוא בחז"ל - הקב"ה דחה את הדרכים הפסולות של ההתנהגות האנושית של שעיר ושל פארן וגם במלאכי השרת (-רבבות קודש) אינו מסתפק, אלא חפץ בעם שנעמדו למרגלות הר סיני, ניצבו וספגו את עוצם הדברים, (ועי' במפרשים שם שהוא מלשון הכאה, שמכתתים עצמם). הם אלו שישאו את המשא של "דברותיך", ועוד דרשו שנתמצעו תחת רגליו בתחתית הר סיני שכולם קבלו יראתו בכפית ההר כגיגית.

פרשת מתן תורה מתחילה בפרשת יתרו ומסתיימת בסוף פרשת משפטים, ובו בעת שקוראים את פרשת מתן תורה ראוי לדבר על דבר שעומד אצלנו הלכה למעשה בכוחו של יום מתן תורה, והוא היסוד היותר גדול ויותר עיקרי בקיום התורה בקרב כלל ישראל הן בכלל הן בפרט. ונסה להעמיק מדוע מהמקום הזה צריכה לבוא התורה.

אפשר היה להבין את הפרשה כפשוטה, דכמו שחז"ל מייחסים לכלל ישראל "רצונו לראות את מלכינו" - כך בא הקב"ה ללמד תורה לעמו ישראל בעצמו. ולאחמ"כ כשאירע משבר שאינם יכולים לעמוד בלימוד הישיר של התורה מפי הקב"ה, בא משה וממלא ומשלים את דברי התורה שלא ניתנו בעשרת הדברים של מתן תורה.

אך נראה שהיה כאן שינוי מהותי יותר. רש"י פירש שהמשפטים שסיפר לעם בפסוק הם אלו שנמסרו לו במרה, אך הרמב"ן טוען שפירוש זה קשה להולמו בפסוקים אלא כל פרשת יתרו ומשפטים הם דברי הברית. אותם עשרת הדברים שניתנו באותו יום וכל הציוויים שנאמרו למשה רבינו אחרי מעמד הר סיני "לא תעשון איתי וגו'" עד סוף פרשת משפטים שלאחריהן, שאז נאמר למשה רבינו "עלה אל ה'", הכל נכלל ב"יום הקהל". ואותו היום היה צריך לכלול יותר מעשרת הדברים, כמו שנכתב בסוף פרשת משפטים "ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה" (שמות כד ג), דהיינו שדבר ה' וכל המשפטים הם מה שנכתב בספר הברית, אלא שנקטע מעמד ה"ס באמצע, חלקו היה בדיבור ישיר וחלק היה ע"י שמשה ניגש אל הערפל והשלים לו הקב"ה את מסירת הדרים ומשה מסר להם את דבר ה' ונעשה ספר הברית.

גם בדברי הגר"א (אדרת אליהו סוף פרשת כי תשא) מוכח שפרשת משפטים היא חלק מדברי הברית, דפירש שהסיבה שבסוף פרשת כי תשא אחר חטא העגל יש חזרה על הסיבות של פרשת משפטים שהם המצוות שבין אדם למקום שתולה הברית בהן, היא בשל חטא העגל שבו הופרה הברית וצריך לחדש אותה.

כך היה סדר הדיבור של הקב"ה עם ישראל באופן ישיר וזכו לזה בעשרת הדברות, (אמנם זכו לזה רק חלקית, דיש יחס מסוים לכלל הדיברות ויש את הפירוט המבורר בשתי הדברות הראשונות כמדויק בפסוקים שהדברות "אנוכי" ו"לא יהיה לך" פונות אל כלל ישראל בלשון מדבר לנוכח, והדיברה השלישית "לא תישא את שם ה' אלוקיך לשוא, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" מדברת על הקב"ה בלשון נסתר, וכמו שנאמר "אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי" (תהילים סב יב. וכן דרשו במכות כד)). ויש להבין מה גורם שלווחות הברית יהיו בפני עצמם שונים מכל התורה כולה. ובאמת נאמרו בזה כמה הסברים אך נראה את ההגדרה המפורשת בחומש דברים (ה יט) - "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם

כשם שמופיע מתן תורה בתורה כמקור יראת שמים כך הוא שנוי
בנביאים. דבורה הנביאה סוקרת בשירתה איך העולם כולו נתמלא
רעדה כשניתנה התורה לישראל "ארץ רעשה גם שמים נטפו גם
עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלוקי ישראל"
(שופטים ה ד-ה). וכן בחבקוק (ג ב-1) "ה' שמעתי שמעך יראתי, ה' פעלך
בקרב שנים חייהו בקרב שנים תודיע ברוגז רחם תזכור. אלוק
מתימן יבוא וקדוש מהר פארן סלה, כסה שמים הודו ותהילתו
מלאה הארץ... עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד
שחו גבעות עולם הליכות עולם לו". ועוד משולש בכתובים הזעזוע
של כל הבריאה עם הרעדה של הנבראים לקבל את דברו של
הקב"ה, בדברי דוד המלך בתהילים (סח).

תכלית המעמד - יראת הטא

נמצא איפוא, שמשה רבינו מצטט את שאמר לו הקב"ה קודם
המעמד ואחריו, שיש מגמה ליירא את ישראל ביראת חטא, וכמו
שדרשו בנדרים (כ) "תניא בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה,
לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא".

המתנה הגדולה של היראה במתן תורה מוזכרת להדיא להלכה
בחז"ל. "והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה'
אלוקיך בחורב" - הרמב"ן (ע"ה"ת ובס"ה"מ מ"ל"ת ששכח הרב) למד שהיא
מצוה בפני עצמה, שלא לשכוח את עצם המעמד של גילוי תורה
מן השמים שהיה בהר סיני (והוא ענין בפני עצמו והתבאר בשיעור
על חג השבועות), אבל לכשנתבונן היאך נגנו חז"ל את הפסוק הזה
ואיזה חלק במעמד חייבו לזכור ולאחוז לעולם, נמצא את שדרשו
בברכות (כב) "והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתוב בתורה יום אשר
עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת
ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". נקודת האימה
והיראה שהיתה במתן תורה שנתרחקו מההר והגיע לפחד מוות
ממש היא שצריכה להישמר לדורות לבניך ולבני בניך, ולכאן דברי
חז"ל כמפורשים בפסוק, דלאחר הלאו ממשיך הפסוק ואומר
"ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים... ואת
בניהם ילמדון", יש כאן הוראה ברורה בפסוק הזה לדורות, שבכל
לימוד דברי תורה וגם באותם ד"ת שלא הוזכרו במעמד הזה, יש
לקחת את היראה של מתן תורה ובאופן הזה ללמוד תורה. דאף
לדעת רבי יהודה בן בתירא שסובר שבעלי קריין מותרין בד"ת אי"ז
מפני שא"צ ללמוד באימה וביראה אלא משום שאין דברי תורה
מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש, והאש של ד"ת תביאנו
לאימה ויראה גם כשהוא ב"ק. והמחלוקת היא רק אם צריכים
להיות בדיוק במצב שנצטוו עליו במתן תורה של פרישה ג' ימים
כדי שלא יבואו לידי קרי.

וכך גם מפורש בדברי רמח"ל (דרך השם ח"ד פ"ב) שמתנאי לימוד
התורה "יש לו לאדם לירוא ולרעוד בעסקו בענין כזה, שנמצא הוא
נגש לפני אלוקו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו", ואלו
הם ב' קניני התורה באימה וביראה, ומזה גם מתפשט "יראתו על
פניכם לבלתי תחטאו".

בגמ' ביומא (ד) נזכר שאף משה רבינו נזקק ללימוד על האופן הזה
של אימה ויראה. דדעת ריה"ג שאף משה רבינו הוצרך לפרישה

כמו שנאמר בפרשתן "וישכון כבוד ה' על הר סיני וכסהו הענן
ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן" (כד טו), ובגמ'
הובאו כמה דעות בסיבת הפרישה, ואמר רבי מתיא בן חרש "לא
בא הכתוב אלא לאיים עליו, כדי שתהא תורה ניתנת באימה, ברתת
ובזיע, שנאמר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות

נעמוד על נקודה שניה ואולי מתוכה נבין את האימה והיראה של
יום מתן תורה, ואפשר שיהיה לנו קצת שימוש בדבר הזה בהלכה
של הלימוד באימה וביראה. דלא מצינו לרבותינו שלמדו בפחד
וחרדה אלא כמו שנפסק במשנ"ב (פ"א א סק"י) שהלימוד יהיה
בשמחה. וכן נראה מסוף דברי הגמ' ביומא (סח) שהביאה מקור
לפרישתו של משה רבינו מדכתיב "וגילו ברעדה" - במקום גילה
שם תהא רעדה", הרי שדברי תורה עצמם הם "גילה", וצריך אימה
ויראה כדי שבמקום גילה תהא גם רעדה.

היראה שהגיעתם באותו המעמד הביאתם לפחד מוות. בקריעת
ים סוף הגיעו ליראה כמשנ"א "ויראו העם את ה' ויאמינו בה'
ובמשה עבדו" (יד לא) ומתוך כך אמרו שירה ואילו כאן כלל ישראל
מפחדים שהינם באים בשערי מוות, ואומרים "דבר אתה עמנו
ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות". וכן אומר משה רבינו
בפר' ואתחנן "ויהי כשמעכם את הקול מתוך החושך וההר בוער
באש ותקרבוני אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם. ותאמרו הן הראנו
ה' אלוקינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש, היום
הזה ראינו כי ידבר אלוקים את האדם וחי. ועתה למה נמות כי
תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה'
אלוקינו עוד ומתנו. כי מי כל בשר אשר שמע קול אלוקים חיים
מדבר מתוך האש כמונו וחי"1. ויש להתבונן מה ענין המוות כאן.
קבועה בנו מילדותינו ההכרה שישנה מציאות של "נפשי יצאה
בדברו", שכאשר שומעים את דבר ה' באה המיתה באופן טבעי,
וכמו שתמיהים ישראל - כי מי כל בשר אשר שמע קול אלוקים
חיים - וחי. גם משה רבינו שהוא נעלה מהם שיכול לשמוע את
דברו של הקב"ה ולא ימות והוא משמיע אח"כ לישראל, מ"מ
כאשר מבקש מהקב"ה "הראני נא את כבודך", נענה מפיו "כי לא
יראני האדם וחי", גם משה רבינו אם יראה את כבוד ה' לא יוכל
לחיות. מדוע ישראל מפחדים שהדיבור ימית אותם, והרי "בדבר
ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" - כל החיים והקיום באים
בדברו של הקב"ה ומפני מה זה נראה כך שהדיבור האלוקי הוא
דבר הממית ח"ו.

ויש להגדיר אל נכון מה פשר המיתה שמלווה את דבר ה'.

הירידה מדרגת אדם במעמד הר סיני לדרגת "בשר"

הגר"א (באד"א) מקשה שנמצאת סתירה בדברי כלל ישראל
שבפסוקים אלו. דבתחילה אמרו והסכימו "היום הזה ראינו כי ידבר
אלוקים את האדם וחי", ומדוע מפחדים אח"כ ואומרים "אם
יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו". ומבאר
הגר"א שיש חמש שמות לאדם והן כמה דרגות באדם, גבוה
שבכולם הוא "אדם", והשם הנמוך ביותר שמצאנו שנקרא האדם
הוא "בשר" שמתייחס לחלק הגשמי שלו. ולפי"ז מפרש שכלל

1"שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך, היטיבו כל אשר דברו. מי יתן והיה
לבבם זה להם ליראה אותי וגו'".

1 ובאמת הוקשה הדבר בעיני משה רבינו כמו שהביא רש"י מדברי אגדה "התשתת את
כחי כנקבה שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו
מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני" וענה לו הקב"ה

ישראל טוענים שראו שהאלוקים מדבר עם האדם וחי, אך זה רק היות ועמדו במצב מיוחד ונעלה אחר פרישה ג' ימים, וכעת מפחדים מה יהיה עתה כשירודים לדרגת בשר, ובדרגה זו יכולים למות. והדברים צריך הסבר. הגע עצמך, וכי בזמן שדיבר עמם הקב"ה לא היו בשר, ומה משקל החשש שכעת ישתנה מצבם.

היראה מטהרת את האדם מחושך חומריותו וגופניותו

עוד יש להקדים ולהביא דברי רמח"ל בדרך השם בענין היראה. דהנה נצטוונו במצות יראת השם והיא משש מצוות תמידיות, ופעולתה מצד הסדר המעשי של האדם בהיותו ירא להוציא שמו של הקב"ה לבטלה (תמורה ד) וכן כשבאה עבירה לידו מחויב להגביר את היראה בקרבו ולהימנע מהעבירה כמש"כ בחינוך (מצוה הלג). אולם יש בדברי הרמח"ל הגדרה לביטוי ולפעולה של היראה בכל עבודת השם², וז"ל "והנה היראה הזאת היא מטהרת את האדם מחושך חומריותו וגופניותו, ומשרה עליו השראת השכינה. וכפי שיעור היראה כן יהיה שיעור הטהרה וההשראה וכו'" (ח"ד פ"ג וכ"כ בקצה בח"א פ"ד). העולם המציאותי החויתי של החלק הגופני שבאדם מקבל את הפרופורציות הקיומיות הנכונות שלו בכוח היראה שהיא מטהרת את הגוף מחשכו. ולכא' מקורו קדוש בפסוקים הנ"ל - "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", שפירושו על הבושה, וכך גם נאמר שהיראה קשורה לפחד שפחדו ישראל ואמרו "מי כל בשר אשר שמע קול אלוקים וגו'" - האש הזאת יכולה להרוג כאשר תפגש עם הבשר.

ויש להסביר מדוע היראה שייכת ופונה דווקא אל דרגת ה'בשר' שבאדם, ולמה פועלת את עיקר פעולתה דווקא בגופו של אדם.

ג' שימושי הדיבור

נציע הסבר בפשוטם של דברים וזבה נבין כמה עמוקה וחשובה היראה של האדם בעסקם בתורת ה' וביחס שלהם לכל המצוות. נחקור חקירה. שימושי הדיבור מתחלקים לשלושה - רמח"ל בספר המליצה (פ"א) מחלק לשני סוגים וישנו גם סוג שלישי. (א) גילוי המחשבה, ותכליתו העברת מידע (אפשר שיותר מתאים לקוראו אמירה), (ב) הריצוי - דיבור שמשפיע על הרגשות ועל הרצון והוא החלק ההבעה שבדיבור, בלשון רמח"ל נקרא "ההסתה שיסיתו" (חלק זה מתאים לדרשנים). בדיבור זה אין העברת מידע חדש אלא הוא אופן השפעה על הרצון. (ג) הדיבור המצוה - שאין בו העברת מידע ולא השפעה, אלא המדבר מפעיל את השומע ע"י הדיבור לאמור לו עשה כך וכך. ואומנם רוב בני אדם אינם פועלים ישירות מכוח הדיבור אלא מבינים את הדברים ועושים מדעתם, אך בכ"ז ישנם אנשים שברוב תוקפם ובקול רם ונישא מביעים את דבריהם עד שיש משמעות לעוצמה של הדיבור כציווי מוחלט.

ויש לחקור האם אותו דיבור האלוקי שהקב"ה מדבר ומצוה את בני האדם, קול ה' החוצב להבות אש, בא להודיעם את פרטי

המצוות או שמא כריצוי או שהוא ציווי.

מציאות חיי האדם בתוך הגוף

ההימצאות והקיום שלנו בעולם הן הרוחנית והן הגשמית, תלויים בזה שאנו יכולים לשכוח ולהתכחש ולהתעלם מהרצון האלוקי. היכולת הזאת היא מכוח היותינו בעלי בשר, בעלי גוף גשמי החוצץ ומאפשר לראות את מציאותינו שלנו כמציאות נפרדת לעצמה. אם אין לנו את המסך החוצץ הזה אזי אין "היום לעשותם" ולא "מחר לקבל שכרם", ואין משמעות לכל עבודתנו בעולם הזה.

גילוי מוחלט שולל את האפשרות לסרב לרצונו

כאשר הקב"ה מגלה את רצונו בדברו אל בני אדם, העוצמה של הדיבור מאירה שכך הדברים צריכים להיות, הדיבור מגלה את המציאות שאין דבר בעולם כלל שמחוץ לרצונו. אודות הדיבור הזה נאמר - "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", היינו שאין אפשרות בעולם לסרב לרצונו כי הממרה את פיו יוצא מהמציאות לגמרי, כי כל המציאות עומדת על ענין זה שהכל כרצונו ואין מקום לשום מציאות חוץ ממנו. כל עצמינו וקיומינו שאנו ביטוי של הרצון העליון של הקב"ה. "כי אקח מועד אני מישרים אשפוט. נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה" (תהילים עה ג-ד) עמודיה של הארץ עומדים על "אנוכי ה' אלוקיך"³. כך דרשו חז"ל "בשעה ששמעו ישראל אנוכי ה' אלוקיך נתקע תלמוד תורה בליבם... בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר מלבם יצר הרע" (שהש"ר א ד), הדברים נתפסו אצלם כמציאות אמת שאין בלתי, וזאת גם פסיקת זוהמתן באותה שעה. אז גם נודע שכל ענין הפיתויים והרע אינם אלא עבדים המשמשים את רצונו כמשנ"א (בחקוק (ש)) "לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו", יש משרתים העומדים הכן לכלות כל מה שאינו תואם את רצונו ית'.

וכך אמרו חז"ל במכילתא שבמתן תורה היו אומרים על הן הן ועל לאו לאו, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, על הן הן ועל לאו הן. וכוונת ר"ע שהלאו הינו מציאות ועל זה אמרו "הן" דבלתי אפשרי שיהיה אחרת.

לכן, כשישראל רואים כך, הם חוששים שנתפרדה החבילה. אומנם ראו שידבר האלוקים את האדם וחי, אבל טענה בפיהם, שהבשר לא יעמוד בהתגלות הזאת. אם נמשך ונשמע את כל פרטי התורה באופן כזה לא תהיה מקום עמידה למציאות הגשמית הברשית שנותנת אפשרות לראותה כישות נפרדת של נפש ובשר. כל מציאות כזאת תבטל למציאות האמיתית וההשקעה של חיבור נשמה וגוף להוביל מהלך של הנהגת הגוף לפי הנכון והאמת, לא תעמוד, היות וכבר אין שני צדדים אלא רק מציאות אמת אחת.

היראה במעמד הר סיני - מהשינוי שבין הדרגות

ידוע שמידת הנזק של התפרצות הר געש תלויה בנקיין של ההר ועד כמה סתום לוע ההר באבנים ובעפר. כאשר אין סתימה, הלבנה

² במאמר המוסגר יש להציג דבר יקר שאפשר לזכות ברגע אחד למצות היראה באלפי פעולות. המציאות היא שיש לאדם הרבה כבלים שעל ידם הוא מנוע מלעבור עבירות כגון מחמת השפלת הכבוד כשיראו מי שאינו נוהג כשורה, או מצד סדרי החברה שמכריחה אותו במיני קנסות חברתיות שבכוחם להעניש מי שאינו הולך בדרך המסורה. אולם האמת לאמיתה היא שהדבר היחיד שמונע את האדם מעבירה הוא אך ורק יראת שמים, וישנן עבירות שהחברה והסביבה אינן אכפפות אותן, אם מפני שאין איסורן מפורסם אם מפני שנעשות במחשבה או בסתר. ובהגיע הניסיון והאדם נמנע רק מפני שהוא ירא את השם, גילה במעשה קט זה שכל הימנעותיו מתוך יראת שמים באו, שאינו עושה דבר

³ ז"ל מדרש תהילים (שם) "בזמן שביקש הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל, התחיל העולם למוג ולמוט, שמא חס ושלום לא יקבלו ישראל התורה, ויהפוך העולם לתוהו ובוהו, כיון שאמרו נעשה ונשמע, נתישב העולם על מכונו, שנאמר אנכי תכנתי עמודיה סלה".

שנתגלה במתן תורה.

יראת חטא אינה היכי תמצי להימנע מעבירות, אלא דרגת המפגש של העולם של האדם עם דברו של הקב"ה תלויה במידת ההשגה של רצון הבורא והקליטה של משמעות הרצון הזה בעולם. האדם נבחן אם דיבורו של הקב"ה התקבל אצלו כידיעות בלבד, או ששמע בדבר ה' את ענין הרצון של המלך הקדוש שאין כמוהו ועד כמה זה נתפס אצלו כציווי שאין לזוז ממנו. זהו סדר קבלת התורה של האדם. האימה והיראה הרתת והזיע אינם תופעה חיצונית אלא עולות מתוך תפיסת המציאות הנכונה והיא "יראת ה' ראשית דעת", כיון שזהו הכלי לקבל את התורה.

לימוד התורה בשמחה

השמחה העצומה שיש לאדם הזוכה לקרבת ה' שיש בהשגה של דברי תורה היא מתוך שד"ת הם מקום הגילה, ועיקר ענינה של תורה היא האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל וע"י תורה האדם דבק בהקב"ה. אך אומר רמח"ל שעומק החדירה של אותה גילה אל תוך הנפש והגוף היא לפי היראה. היראה מלמדת את האדם לקחת את הרצון המתגלה אל תוך מציאות החיים ולהבין שאין אפשרות אחרת, וזה הכלי לפתח את קשרי האהבה.

אם אדם קולט את דברו של הקב"ה רק כפרפרת שלאחר המזון, אזי החדירה של דברו של הקב"ה אליו היא קלושה שבקלושות. אך אם הוא קולט את דברו ית' - "כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים", ונשמר מהלאו "הישמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", מעמיד א"ע כמו שאמר הקב"ה "היטיבו כל אשר דיברו", אתם ראיתם והבתם את המשמעות של הדיבור האלוקי והכינו עצמכם תמיד לקבל אותו לפי אותה היראה.

זאת הבושה שאדם מתבייש מהקב"ה באותו החיסרון של הגוף שממנו מתאפשר הנתק של השכחה ועליו בנויה כל עבודתו בעולם. הבושה היא ענינו של הגוף "עפר אני בחיי ק"ו במיתתי", על החיסרון שיש באפשרות לסרב ולנהוג שלא כפי רצונו ית'.

אין לך דרגה בתורה שנקראת בשם אחד ומבריחה מן הקצה אל הקצה - עמלק נקרא "לא ירא אלוקים" וכן לפלישתים אומר אברהם "רק אין יראת אלוקים במקום הזה" על מעשה שפל ביותר, ומאידך לאחר ניסיון העקדה שהוא ניסיון בביטול כל מציאות החיים לרצונו של הקב"ה, אומר הקב"ה לאברהם אבינו "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה".

זהו הדבר שצריך לאחוז ממתן תורה - "יראת ה' תוסיף ימים" - יש כאן העמדת החיים כחיים קרובים, היראה נותנת לאדם את יניקת החיים האמיתיים, ואף הגוף מקבל את המשמעות האמיתיות שלו בדרגה הגבוהה לה הוא נועד.

ודרשו חז"ל "אדם אומר למדתי חכמה ולא למדתי תורה מה אעשה אני שם, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל חייכם כל החכמה וכל התורה דבר אחד קל הוא, כל מי שמתירא אותי ועושה ד"ת כל החכמה וכל התורה בלבד" (דברים רבה יא ו), אם זהו העולם בו האדם נמצא הוא יכול לקלוט את כל עניני התורה ועניני החיים וכך זוכה להיות יראתו על פניו כמו שמצפה ממנו הקב"ה ואומר "מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים".

גולשת באין מפריע ואינה גורמת כל זעזוע. אולם ככל שיש סתימה גדולה יותר כך מתגבר הלחץ של האש והיא מתעצמת ומתגברת עד כדי פיצוץ עצום שמתין את החול והעפר ומזדעזע כל חבל הארץ על פני שטחים עצומים. כך הוא גם סדר הדברים בבני אדם לפי המחיצה החומרית המצויה אצלם, וכמו שהאריך הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ז) ובמו"נ (ח"ג פ"ט) בדרגת המחיצה של משה רבינו. בני אדם יכולים למות מתוך זעזוע של שינוי קיצוני בין מצבים, כשאינם מוכנים לקבל ולסבול את המצב החדש. ולמשל כשעומדים בפחד גדול, יש דפיקות לב מואצות ולעיתים עד כדי שהלב אינו עומד בשינוי שנעשה.

עם ישראל עומדים במעמד הר סיני אחר הכשרה והכנה רבה ואומרים, עמדנו ב"אנוכי" ו"לא יהיה" אבל אינו יודעים אם במצב של בשר נסבול את השינוי והניגודיות שיש במעבר בין המצבים. הם מבקשים "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות", המחיצה החומרית של משה רבינו דקיקה יותר ואך למשה יש את היכולת לשמוע את דבר ה' ולעמוד בניגודיות שבין הבשר לבין גילוי הרצון. משה רבינו אינו טעון ב'חבילה' גדולה של 'בשריות' שנמחקת עם גילוי הרצון, והוא מסוגל לקבל אותו.

גם הרתת והזיע הם תופעה גופנית של אדם שאינו יכול להחזיק את המערכות שלו בשל ההתקפה של השינוי שנעשה עד שהוא פשוט נמוג. ואף משה רבינו שעומד בדרגה אחרת של זיכרון החומר עד שאח"כ קרן עור פניו, עדיין מובדל במחיצה דקה של "לא יראני האדם וחי". חיים היינו שמירת קשר עם הגוף ואפשרות לשנות ולרדת מהמעלה, וכל עוד האדם חי הוא מוכרח לשמור על הקשר עם חומריו ואינו יכול לשאת התגלות של אלוקות בדרגה נישאה. כמו שמוסרים שהרבי מקוצק אמר שאם היה ניתן לו רגע של יראת שמים כמו של האבן עזרא לא היה עומד בעוצמה של ההכרה של יראת השמים הגבוהה והמקיפה.

ביטוי מעשי לאי עמידה בשינויים

הרמב"ם (מר"ג ח"א פ"ה) מביא נפק"מ מתוך התופעה הזאת. דהזקנים הביטו במקום שהוא למעלה מהם (בפרשתן כד י"א) "ויראו את אלוקי ישראל וגו' ויאכלו וישתו". כשאדם עולה למקום גבוה מהמקום שהוא יכול להכיל הוא נופל לענינים החומריים, כיון שהוא ירא שהבהירות של הדבר המתגלה תכלה אותו, והוא נזקק להיאחז בעולם הנמוך המוכר. לכן מיד אחר הגילוי לזקנים נפלו לאכילה ושתייה שמוזכר בחז"ל שהיו שלא כראוי.

יראת ה' היא אוצרו

בזה נבין מהו "יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", ונלמד את מושג התורה בעולם בכלל. הקב"ה נותן תורה לעמו ישראל וכל לימוד התורה מתקיים ע"י ש"ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב ו), אך האדם אחראי על הכלים המקבלים, כמה אדם הוא כלי מוכן לקבל תורה - "אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא" (שבת לא). ההכנה אינה תלויה במידת השכל לקלוט את הידע, אלא כמה האדם מוכן לקלוט את הרצון האלוקי כמציאות מוחלטת שאי אפשר לתפוס בשום צורה אחרת. הבחינה הפרטית של האדם היא כמה הוא מחויב בעצמותו לפי דרגתו בתפיסת המציאות המתגלה לו ביראת העונש וביראת הרוממות ובתפיסה היסודית של הגילוי

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"דרך הוא בהולך ללמוד, שנעשה אדם גדול"

מה רב הוא העידוד ומה גדולה היא הבשורה שיש בכותרת שלפנינו, הלקוחה מדברי בעלי התוס' (כתובות סג. תוד"ה אדעתא דגברא רבה מי נדרה). חשיבות יתירה נודעת לדברים, עתה בעמדנו בערב יום מתן תורה, כאשר הכל מבקשים להגביר חילים לתורה ולקבל את התורה כראוי ביום גדול זה. חובה עלינו להשריש ידיעה זו בקרבנו, ונעשה זאת בעז"ה ע"י התבוננות ב"הולך ללמוד". במה עליו להצטייד? כיצד מבצעים הליכה זו? ומה הם התנאים הנדרשים להצלחה?

נוכל לעשות זאת ע"י התבוננות באדם גדול, רבי עקיבא אשר בגינו אמרו התוספות את הדברים הנ"ל. נזכיר תחילה את ה"שיא" הגדול אשר אליו העפיל ר"ע, לאור האימרה הנפלאה של רבי שמשון מאוסטרופולי זצ"ל, על הפסוק שבסוף פרשת בחוקות: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה". כידוע, עשרה הרוגי מלכות הוצאו להורג כדי לכפר על מכירת יוסף ע"י שבטי י-ה. ונשאלת השאלה הרי ראובן, יוסף ובנימין לא השתתפו במכירה, אם כן היו רק תשעה שבטים. ועוד, למה מת גם ר"ע, הרי הוא לא היה צאצא של השבטים, כי בן גרים היה?

אומר הגר"ש שהתשובה על שאלות אלו נרמזת בפסוק הנ"ל, כששתי המילים הראשונות מהוות נוטריקון: וכי למה מת עקיבא שהיה רועה "בקר וצאן? כל אשר יעבור תחת השבט" - תשעה מעשרת הרוגי מלכות עברו מן העולם לתקן את עוון השבטים. "העשירי" - רבי עקיבא "קודש לה", הוא נהרג כנגד חלקו של הקב"ה, כביכול, שהשתתף עם השבטים.

לדברים האלה ישנה ודאי משמעות עמוקה ונסתרת, אולם אנו יכולים להתפעל ולהתרגש עד מאד מגודל המדריגה אליה הגיע ר"ע - למלא את מקומו של הקב"ה! והתפעלותנו תגדל שבעתיים כאשר נזכור היכן היתה נקודת ההתחלה שלו - בן גרים ו"בן ארבעים היה ולא שנה כלום" (אבות דר' נתן פ"ו). הרי לנו דוגמא מושלמת של דמות המגלמת בתוכה את האימרה "דרך הוא בהולך ללמוד, שנעשה אדם גדול".

עתה נוכל לצאת לדרך ולציין עשר שליבות בסולמו של ר"ע, כדי ללמוד כיצד הולכים ללמוד ומגיעים אל התוצאה המובטחת.

א) ידוע המעשה המופלא המובא במסכת שבת דף קפ"ז: אודות אדם אחד מהגליל העליון שירד לדרום ונשכר שם לבעה"ב, ולאחר ג' שנות עבודה, ביקש את שכרו בערב יום הכיפורים, כדי שיוכל לזון את אשתו ובניו, והלה אמר לו אין לי מעות, אמר לו תן לי פירות, א"ל אין לי. כך ביקשו שיתן לו קרקע, בהמה, כרים וכסתות, ועל הכל השיב לו אין לי. והלך האיש לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל הלך בעה"ב והביא לו את שכרו בתוספת משא ג' חמורים. וכאשר שאלו בעה"ב במה חשד אותו כאשר השיב פניו ריקם, גילה האיש מהגליל הנהגה מופלגת של לימוד זכות. ואמרו בשאלות שהאיש הזה היה ר"ע בשנים שעדיין לא למד תורה. ואכן הגמ' אומרת (כתובות סב:) שרחל נישאה לו כי ראתה שהוא "צניע ומעלי", דהיינו שהיה בעל מידות טובות.

זוהי ההתחלה, זהו היסוד, וכמו שאומר החסיד יעבץ: "תורה לא תשכון כי אם בריקן ממידות רעות ומלא ממידות החשובות". אין התורה שוכנת כי אם בכלי זך ומצוחצח, ואכן רואים אנו את ההצטיינות המיוחדת במידות המאפיינת את גדולי ישראל בכל הדורות.

ב) ג) הגמ' במסכת נדרים (דף נ). מתארת כיצד חיו ר"ע ואשתו בעוני, והקש והתבן היו להם לכרים וכסתות. בתוך ים העוני אמר ר"ע לאשתו, שאם יתעשר יקנה תכשיט יקר שנקרא ירושלים של זהב. ואז בא אליהו בדמות אדם שביקש מהם מעט תבן, עבור אשתו היולדת. אמר אז ר"ע לאשתו ראי, ישנם בני אדם שאפילו תבן אין להם (זאת היתה מטרת ה"גילוי אליהו" שהיה להם, לעודדם בכך שיש עניים גדולים מהם). אמרה לו: לך ללמוד תורה.

סמיכות דבריה שילך ללמוד, למעשה הזה, אומרת דרשני. ושמעתי מהגר"ש מילר שליט"א אשר ביאר, שהיא עשתה זאת בעקבות שתי תכונות שהתגלו כאן בר"ע. הראשונה, ההשגות הגדולות של עשירות במצב העוני, דהיינו לראות בעיני רוחו אפשרות לתת לה תכשיט של עשירים. תכונה זו חשובה היא מאוד להצלחה בלימוד, גם אם בשלב זה הוא עדיין רחוק מהלימוד, אך כיוון שיש לו השגות גבוהות - הוא יצליח.

כמו כן היכולת לראות את ה"יש" למרות ה"חסר", היא דבר המחסן ומחשל את הלומד, ובמיוחד היא נחוצה למי שנמצא בראשית דרכו. לכן היא סברה שהוא "בשל" להליכה ללמוד.

ד) יש מי שהקשה מדוע היתה "תרומת" אליהו הנביא כה צנועה. הרי אם הם היו ראויים לגילוי אליהו, האם לא היה עדיף שיחלץ אותם מעוניים. מדוע הוא הסתפק בעידוד ותנחומים בלבד?

אלא, אליהו הנביא ידע שהועידו לרבי עקיבא את המשימה הנעלה להיות ממעתיקי השמועה, ולהעביר את התורה לדורות שאחריו. משימה זו לא תוכל לצאת אל הפועל מתוך רווחה ועשירות! מכאן נלמד לא ליתן עינינו בחיי עידון ותפנוקים, שכן כבר אמרו חז"ל: "עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו אוכלים ומשקים במעיו. שמענו מפי הגרש"ד ורשבצ"ק זצ"ל אודות השושלת המפוארת של משפחת סאלוויצ'יק המעטיירה, שיסודה ביהודי בשם ר' משה סאלוויצ'יק שהיה עשיר גדול ובעל צדקה עצום וירד בין לילה מנכסיו, הכל תמחו מדוע קרה לו דבר זה. אחרי שהתרושש ר' משה, הוא השקיע את עצמו בלימוד התורה, והפך להיות מחובשי ביהמ"ד. לימים, כאשר התעלה מאוד בלימוד, אמר הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל שעתה הוא מבין את פשר התרוששותו. כי הקב"ה רצה לגמול לו על מעשי החסד והצדקה שלו, וביקש להעניק לו שושלת של גדולי הדור. ולא יתכן ששושלת זו תצא מבית עשירים. לכן זיכה אותו הקב"ה בעניות, שממנה תצא תורה.

ה) איתא באבות דר' נפ"ו: "ושותה בצמא את דבריהם, זה רבי עקיבא". ומתואר שם: "מה היה תחילתו של ר"ע, אמרו בן ארבעים

שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עובר על פי הבאר, אמר מי תיקן אבן זו, אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום". בצמאנו ביקש להבין כיצד נחקה האבן. ומתוך צמאון שהיה לו, שאל את עצמו מה הוא יכול ללמוד מזה. "ומיד היה ר"ע דן ק"ו בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את ליבי שהוא בשר ודם". ושוב מודגש שם "מיד חזר ללמוד תורה".

צמאנו לא ידע גבול, כך ניתן ללמוד מהמשל שאמר ר' שמעון בן אלעזר על השאיפה הגדולה של ר"ע (שם באדר"נ): "לסתת שהיה מסתת בהרים פעם אחת נטל קרדומו בידו וישב על ההר, והיה מכה ממנו צרורות דקות. ובאו בני אדם ואמרו לו מה אתה עושה? אמר להם, הרי אני עוקר ומטילו בתוך הירדן. אמרו לו: אי אתה יכול לעקור את כל ההר. היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול, נכנס תחתיו, סתתו ועקרו והטילו על הירדן. אמר לו: אין זה מקומך, אלא מקום זה".

לאור דברי חז"ל אלה, ניתן להניח שאילו היה ר"ע נשאל בעת בואו ללמוד, למה הוא מסוגל להגיע, יתכן מאוד שהיה משיב: להיות ראש ישיבה לעשרים וארבעה אלף תלמידים!

הצמאון לתורה הינו תנאי חשוב לעלייה בתורה. כמו שאמרו "הוי כל צמא לכו למים", אין מים אלא תורה. במציאות אדם שותה מים רק כאשר הוא צמא, וכן בהלכה לענין ברכה, רק "השותה מים לצמאו, מברך". כך צריך להיות לימוד התורה - מתוך צמאון לדעת ולהבין.

ו) בגמ' מסכת כתובות (סב:) מובא, שכאשר חזר ר"ע לביתו, אחרי י"ב שנים והביא עמו י"ב אלף תלמידים, שמע כיצד זקן אחד אומר לאשת ר"ע: עד כמה את מתנהגת באלמנות חיים? אמרה לו, אילו היה שומע לי, היה מוסיף לשקוד על התורה י"ב שנים נוספות. כיון ששמע ר"ע שניתנה לו הרשות, חזר ללמוד י"ב שנים נוספות.

ידועים דברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שתמה מדוע לא נכנס אל אשתו אפילו לא לזמן קצר ביותר? מדוע מיהר לשוב על עקבותיו? וכאן הוא טבע את מטבע הלשון המפורסמת: שנים עשר ועוד שנים עשר, זה לא עשרים וארבע! זה שנים עשר ועוד שנים עשר! מה חשובה היא הרציפות, וכדי שלא לפגום בה, לא התעכב ר"ע אפילו לא לרגע קט.

ז) האסון הנורא של פטירת כ"ד אלף תלמידיו, לא הרפה ידיו של ר"ע. מיד הלך אצל רבותינו שבדרום, והקים שוב עולה של תורה. יתכן, שאצל ענק הרוח כר"ע, אין זה חידוש. אבל לימוד גדול יש כאן לכולנו. להתאזר בנחישות, ולהתגבר על מפריעים למיניהם ולהמשיך במסילה העולה בית א-ל.

ח) הגמ' במסכת ברכות (סא.) "בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה, זמן קריאת שמע היה. והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים". מרן הרב שך זצ"ל היה מדבר על מעלת "לחיות על קידוש ה'", והיה מציין שהיא גדולה מ"למות על קידוש ה'". לחיות על קידוש ה' זהו תפקיד לכל שעה מחיי האדם, שבו הוא נדרש להתגבר על רצונותיו השליליים למען עבודת ה'.

בענין זה, הוא היה מדגיש שקבלת עול מלכות שמים של ר"ע סמוך להריגתו, לא עשתה את מיתתו כמיתה על קידוש ה', כפי שניתן היה להבין. שכן לא היה קשר בין קריאת שמע שקרא לבין הריגתו. כך מדויק בלשון הגמ', אשר מדגישה כאן "זמן קריאת שמע היה", והוא קיים את המצוה מתוך העינויים הגדולים. בזה הוא לימד אותנו פרק בחיים על קידוש שמו יתברך. דהיינו עבודת ה' ללא רתיעה מקשיים!

ט) הגמ' ממשיכה: "אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן?! אמר להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך' - אפילו הוא נוטל את נשמתך. אמרתי, מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?". יש כאן הדרכה עילאית לאופן שבו צריכים להתייחס לנסיבות הפוקדים אותנו חדשים לבקשים. יש מי, שכאשר נתקל בקושי קרי נסיון, הוא רואה זאת כ"תאונה", זאת אומרת שיבוש במהלך התקין של החיים, ומכח זה הוא מוצא לעצמו סיבות להיפטר מחיובו. אדם אחר נאנח במקרה כזה אנוחה גדולה, ובתחושה של חוסר ברירה הוא משתדל להתמודד עם הקושי.

עובד ה' אמיתי, יודע ומקיים את מה שאומר ה"מסילת ישרים" (סוף פ"א): "כי עיקר מציאות האדם בעוה"ז, הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון". בעלי דרגה גבוהה יותר עושים זאת מתוך שמחה. אחרים יאמרו, שהם ציפו ואף השתוקקו לרגע שבו יעמידם הקב"ה בנסיון. כך, למשל, דוד המלך ביקש (תהלים כו) "בחנני ה' ונסני". ועל כולם הגדיל ר"ע לעשות, הוא אמר: "כל ימי הייתי מצטער... אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו". לא בדיעבד, ולא רק בשמחה ובציפיה, אלא היה לו כאב וצער על שעדיין לא בא נסיון זה לידי!

י) הגר"א דיסקין שליט"א, מייחס ענין מיוחד ל"ואקיימנו". כאשר קוראים קריאת שמע, ואומרים "בכל נפשך", מן הראוי לחשוב על נכונות למסור את הנפש. דבר זה הוא נעלה וחשוב, אך כל זמן שאדם לא עמד בפני מבחן מעשי בענין הזה. עדיין חסר הביצוע, וכל המחשבות הטובות הן עדיין בגדר של רצון טוב. לפיכך השתוקק ר"ע לעשות כעין "קיום שטרות", כלומר להגיע לקיום מעשי של המחשבות הטובות ולהוציא את רצון אל הפועל. זהו "ואקיימנו". הרצון הזה ע"י מסירות הנפש בפועל, יתברר דהיינו, למפרע, שכל אלפי ה"שטרות" של נכונות למסור את הנפש, יקבלו "קיום". וזה מה שאמר עתה לתלמידיו: "ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?!!"

זוהי הפיסגה אליה הגיע ר"ע בסוף ימיו ממש. כך הוא נעשה ראוי להיות "עשירי קודש לה". כך הגיע אל קצה הסולם אשר תחתיתו מוצב ארצה, במרחק עצום ממתחיל בינוני בעבודת ה', ובהוד והדר אנו מגלים כאן את ראשו המגיע השמימה, כפשוטו!! יתן ה' לכולנו שכל ובינה, מח ולב וכחות לעלות על הסולם שלנו. להתרומם מהמקום שבו הוא מוצב כהיום הזה, ולנצל את הימים הגדולים של זמן מתן תורתנו לעלייה רצופה, ולהגיע אל חלקנו בתורת ה' ובעבודתו.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

הג העצרת יוב מותן תורה ב' מועדים

שיטת הריב"ש דחג העצרת לחוד ויום מתן תורה לחוד

אמנם שיטת הריב"ש בתשובה סי' צ"ו, דלא תלה רחמנא חג השבועות ביום מתן תורה, אלא חג השבועות הוא ביום החמישי, ומתן תורה תלוי בו' בסיון, ויתכן דיתחלקו לימים חלוקים כהסוגי' דר"ה, דפעמים חג העצרת בה' בסיון והיינו בניסן ואייר מלאים, ואכתי יום מתן תורה לא בא כי אם בו' בסיון. ומה"ט כתב שם לשואל דאין ענין לכוין קידוש החדש דראש חודש סיון כדי שחג השבועות דיום החמישי יכוין לו' בסיון, דאין הם תלויים אהדדי, והא דמזכירין בחג השבועות יום מתן תורתנו, כתב שם הריב"ש, משום דאנן בקיאין בקביעא דירחא, וא"כ לעולם חג העצרת הרי הוא בו' בסיון, נמצא דחג העצרת הוא אף ביום שהוא יום מתן תורתנו.

והמבואר מדברי הריב"ש, דאין חג העצרת מחמת שהוא יום שניתן בו תורה, כי אם מחמת העומר והבאת מנחה חדשה, והוא תלוי ביום החמישי לעומר. ואילו יום מתן תורה תלוי ביום מסוים לחדש שהוא ו' בסיון, ולדבריו היכא דמקדישין ע"פ הראי', וחג העצרת הוא חל בה' בסיון, אה"נ לא מזכירין בתפילה יום מתן תורתנו. ושיטת הריב"ש הובאה בפר"ח חק יעקב וגר"ז על אתר.

והנה לדעת השאלות והחינוך, לעולם חלים חג העצרת ויום מתן התורה כאחד והיינו ביום החמישי, דאף דניתנה תורה בו' סיון או משום דו' סיון הוא היום הראוי לקבלת התורה, מ"מ אין היום בחדש גורם כי אם יום החמישי שבו. והיכא דחג העצרת חל ביום ה' סיון, והוא יום החמישי, כמו"כ יום מתן תורה הוא ביום זה. ומה"ט לעולם מזכירין יום מתן תורתנו בחג העצרת.

ויל"ע לשיטת הריב"ש, באופן דחג העצרת חל בה' בסיון, ואילו יום מתן תורה בו' בסיון, מהם הניהוגים ביום זה דמתן תורה, דהרי בקרא ליתא לתורת יו"ט ועשיית מלאכה מחמת יום מתן תורה, כי אם בחג העצרת.

החיוב 'לכם' בשבועות מחמת היום מתן תורה או מדין חג העצרת

והנה בפסחים ס"ח ע"ב, "תניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושת"י וחציו לבית המדרש ואמר ר"י ושניהם מקרא אחד דרשו וכו' אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה".

והנה לדעת השאלות והחינוך, הדברים כפשוטן, דבעצרת דהיו"ט משום שהוא יום שניתן בו תורה, א"כ נשתנה דינו מכל המועדות ובעינן נמי לכם לכו"ע. אמנם לשיטת הריב"ש דלא תלה רחמנא חג העצרת ביום מתן תורה, צ"ב, מאי הכל מודים

שיטות רבותינו דחג העצרת היא מחמת מתן תורה

שולחן ערוך סי' תצ"ד ס"א, "וסדר התפלה כמו ביום טוב של פסח אלא שאומרים את יום חג השבועות זמן מתן תורתנו".

והנה חג העצרת תלה רחמנא ביום החמישי לעומר, ואין זמנה תלוי ביום החדש, רק בזמן הבאת העומר כדתניא בר"ה דף ו דעצרת פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז', ועיין מש"כ הגר"ז על התורה פרשת אמור. והא דמזכירין יום מתן תורתנו הוא משום דניתנה תורה ביום זה. ויל"ע, אי מתן תורה וחג העצרת תלויים הא בהא, או תרי ענינים נפרדים המה, חג העצרת לחוד דתלוי ביום החמישי, ומתן תורה דניתן בו' סיון ותלוי ביום החדש.

וכפי הנראה איכא בזה שתי שיטות. השאלות פרשת אמור שאילתא ק"ז כתב, "וכד מלו שבעה שבועי דהוה להו ארבעין ותשעה יומי, יומא דחמישין דאתיהבת ביה תורה לישראל קדשי" הקב"ה ושווי' יומא טבא לישראל דכתיב תספרו חמישים יום". ומבואר שהשם יו"ט דחג העצרת הוא מחמת יום מתן תורה, ויום שניתנה בו תורה קדשי" הקב"ה ושווי' יומא טבא לישראל.

והמג"א סי' תצ"ב הקשה לר"י בשבת, דסבר דשבת היה ביום ז' סיון וחג העצרת בערב שבת, א"כ היאך אמרינן בחג העצרת יום מתן תורתנו. והנצי"ב שם בדברי השאלות כתב משום שהוא היום דהיה ראוי לקבלת התורה, ורק משה הוסיף יום אחד מדעתו, ולדבריו נמצא דבהך יומא דראוי לקבלת התורה, הוא היום דשווי' הקב"ה ליו"ט.

ועד"ז כתב המהרש"א ע"ז ג ע"א, "ולפי שביום נ' נגמרה הטהרה שזכינו אחר כך ביום נ"א לקבל התורה קבע הש"י אותו יום חמישים לחג השבועות כי יראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן". והיינו דהוכשרו כלל ישראל לקבלת התורה, וזהו הגורם ליו"ט דעצרת ביום החמישי.

והמנ"ח מצוה ש"ט תירץ קושית המג"א, ע"פ ברייתא דסדר עולם דבערב שבת יצאו ממצרים, והיה יום הנפ בשבת, ובששי בסיון ניתנה תורה, א"כ היתה נתינת התורה בשבת בו' בסיון ביו"ט של עצרת. ומנהגינו דאומרינן בחג העצרת יום מתן תורתנו, הוא ע"פ הברייתא הנ"ל, וזהו דלא כהסוגי' בשבת, יעו"ש.

וכדברי השאלות כן משמעות החינוך דכתב, "וביום חמישים זה, שהוא יום שניתנה בו תורה הוא חג השבועות, וכתוב בסוף הפרשה על זה היום הנכבד, כל מלאכת עבודה לא תעשו". והיינו היום הנכבד הזה שהוא יום מתן תורה, הוא חג העצרת ונאסר במלאכה. ומבואר דיום מתן תורה קא גרים לחג העצרת, אכן לדעת המהרש"א והנצי"ב זהו מחמת יום הראוי לקבלת התורה, ולדעת המנ"ח זהו משום דניתנה בו תורה.

(א) ויתכן שהוא רק כיו"ט אחרון של פסח כמש"כ הרמב"ן פ' אמור, יעו"ש דכתב דמדינא חג העצרת נוהג רק בזמן המקדש דתליא בעומר ובעי גזה"כ מיוחד ללמד דנוהג אף בזה"ז, והרי אי כל התורת יו"ט דעצרת מחמת מתן תורה לא אמור להיות חילוק בין זמן המקדש לזה"ז, וע"כ יש לו תורת יו"ט לעצמו בלא שייכות למתן תורה.

דבעצרת בעינן נמי לכם, משום דהוא יום שניתן בו תורה, והרי פעמים דעצרת בה' בסיון ואלו יום מתן תורה אינו אלא בו' בסיון.

והצל"ח בפסחים שם כתב, דהיינו לדידן דבקיאיין בקביעי דירחא, נמצא דלעולם ו' בסיון הוא חל בחג העצרת. אבל בימי ר"א הגדול ור' יהושע שהיו בזמן הבית, לא היה עצרת תמיד ביום מתן תורה, שהרי עצרת פעמים בה' וכו'. ואמנם העיר בזה דר"א בן פדת דהוא בעל המימרא הוא תלמידו דר' יוחנן, ובזמנו קדשו ע"פ הראי, וא"כ יתכן דחג העצרת אינו ביום מתן תורה. וחדש שם דכל הני תלת ימים ה' בסיון ו' וז' כולהו בכלל "יום מתן תורה", דבה' בסיון אמרו נעשה ונשמע, ו' בסיון הוא יום הראוי לקבלת התורה, וז' בסיון ניתנה התורה בפועל, ושפיר אמר ר"א הכל מודים בעצרת וכו' יום שניתן בו תורה, והיינו דבאיזה יום שיחול בו עצרת [או בה', ו' או ז'] נקרא יום מתן תורה, ויישב בזה קושית המג"א היאך אומרין יום מתן תורתנו.

ומתבאר מדברי הצ"ח דיסוד שיטתו כהריב"ש, דלא תלה הכתוב חג העצרת ביום מתן תורה, אלא דחג העצרת תלוי ביום החמישי, ואלו יום מתן תורה תלוי ביום לחדש, ואך כל הנך ג' ימים דימי חדש סיון ה', ו', וז' הרי הם בכלל יום מתן תורה. ואמנם הנפקותא ביניהו הוא, היכא דחל עצרת בה' בסיון, להריב"ש, אין מזכירין יום מתן תורתנו בתפילה, ואילו להצל"ח, שפיר מזכירין, דאף יום ה' בכלל מתן תורה, דתחילת קבלת התורה מה' בסיון דאמרו ב' נעשה ונשמע.

נמצא לשיטת הריב"ש והצל"ח, הא דאמרין הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, אין זה מה' יו"ט, כי אם משום דהוא יום שניתנה בו תורה והוא מחייב דין לכם, אכן מחמת השם יו"ט לא נשתנה משאר יו"ט, וקצ"ע, דמשמעות הסוגי' דנחלקו בניהוגי היו"ט דעלמא, וביו"ט דעצרת, כו"ע מודו.

[ולדברי הצ"ח הא דלא נוהג "לכם" כל הני ג' ימים דהם נקראים ימי מתן תורה, י"ל משום דדי באחד הימים לשמוח במתן תורה].

באופן דמתבאר דיום שניתנה בו תורה לשיטת הריב"ש וצל"ח, הוא מחדש חיוב דלכם מחמת יום זה ולא שיאטי' להיו"ט. וראיתי בחידושי החת"ס בפסחים דביאר דברי התוס' בסוגיין דיום שניתנה בו תורה, אין זו דרשה גמורה, כי אם סברא בעלמא, וכתב בזה דהיינו דיום שניתן בו תורה הוא מחייב יום שמחה מדרבנן, ואין זה מלתא דיו"ט דעצרת, וכ"כ בבעה"מ ורבינו דוד על אתר, יעו"ש.

כשחל חג העצרת בה' בסיון, בו' סיון דהוא יום מתן תורה נשנה דין 'לכם'

ולפי"ז היכא דחל חג העצרת בה' בסיון, אליבא דהריב"ש, אין מזכירין יום מתן תורתנו. ובשש בסיון דהוא יום מתן תורה, הוא מחייב "לכם" והוא יום שמחה מדרבנן, אף דאין בו איסור עשיית מלאכה, ובפשוטו הינו כיו"ט דפורים וחנוכה אליבא דהמור וקציעה, דהוא יו"ט מדבריהם.

ויסוד הדבר מצאתי מבואר בחי' חמדת שלמה סוף פ"ב דביצה דכתב וז"ל, "בלתי ספק כשיקדשו ע"פ הראי יתכן חג העצרת בה' בסיון, ובו' סיון איכא לחובת סעודה מדין הכל מודים דבעינן לכם ביום שניתן בו תורה". וכתב שם דזהו כל הרבותא שם פסחים, "הכל מודים בעצרת דבעי לכם". והרי קי"ל כר' יהושע דחציו לכם בכל יו"ט וכי טעמא דר"א אתי לאשמועינן. וע"כ הנפק"מ כשיקדשו ע"פ הראי וא"כ יו"ט יחול ביום ה' ודינו ככל יו"ט, וזהו החידוש "דאף ביום ו' בעי לכם", עכת"ד. ונראה פשוט

דהמנהג דנעורין כל הלילה באופן הנ"ל יהי' במוצאי חג העצרת דהוא בליל "מתן תורה".

יסוד הלבוש דהלל דשבועות מדין שירה על מתן תורה

הלבוש בסי' תצ"ד כתב בענין סדר תפילת חג השבועות, וז"ל, "וגומרין הלל בשני הימים שאומרין שירה על נתינת התורה".

וחדית לן הלבוש, דאיכא מחייב בהלל מדין "שירה על נתינת התורה". ויל"ע, תיפוק ל' מדין יו"ט כדאיאת בערכין י' ע"א דכל יו"ט מחייב באמירת הלל. ועיין רמב"ן סה"מ בשורש הראשון אי משום שמחה דחג אי משום מקרא קדש, ואכ"מ, ומה בא הלבוש להשמיענו דחיובא דהלל בחג השבועות הוא מדין שירה על מתן תורה, וצ"ע.

ונראה ברור בדעת הלבוש, דהן אמת דאיכא חיובא דהלל מלתא דחג כבכל יו"ט, ואך יתר על כן בחג השבועות איכא חיוב נוסף לומר הלל מדין שירה על מתן תורה, ואמנם יל"ע מהו הנפק"מ בהך חיובא, וצ"ת.

והנראה לומר עפמ"ש עפ"ד הריב"ש, דחג השבועות תליא ביום החמישי לעומר, ואין זמנה תלוי ביום החודש, כדאיאת בקרא וכדתניא בר"ה עצרת פעמים בה' פעמים בו' פעמים בז'. ואמנם יום מתן תורה הוא חל ביום מסוים לחודש דהוא ו' בסיון. ולדעת הריב"ש היכא דיקדשו ע"פ הראי' וחג העצרת יחול בה' סיון, אה"נ לא יזכיר יום מתן תורתנו בתפילה, וביום מתן תורה הוא יום שמחה דלכו"ע בעי לכם, ובראשונים בפסחים מבואר דהחיוב סעודה מדרבנן, וכ"כ בחידושי החת"ס שם.

ומעתה יל"ע, מהו לענין הלל, דאמנם לית ביום ו' בסיון דין איסור מלאכה, מ"מ הוא יום שמחה, ובעינן לכם מדין יום שניתן בו תורה.

יום מתן תורה מחייב 'לכם' והלל מדין שירה אף כשעצרת חל יום קודם לכן בה' בסיון

והנראה דזהו הרבותא בדברי הלבוש, דאיכא למחייב נוסף דהלל מלבד מה' יו"ט, הרי הוא יום שניתן בו תורה, ואיכא דין שירה על מתן תורה, וא"כ באופן דמקדשים ע"פ הראי' וחג העצרת ביום ה' סיון, דין הלל בו הוא מדיני היו"ט. וביום ו' סיון אף דאינו יו"ט, מ"מ מחויבים בהלל מכח חובת שירה על נתינת התורה, וכמש"כ הלבוש. וחיובי היום הם, "לכם" ו"חובת הלל".

ויל"ע לפמ"ש, מסוגית הגמ' בערכין י' ע"א, ב"ח ימים דגומרין בהם את ההלל והרי איכא י"ט ימים, והיינו יום שניתנה בו תורה דהוא בו' בסיון וכמש"כ דהיכא דעצרת בה' או בז' ואמרין ב' הלל מלתא דיו"ט עוד איכא חיוב הלל בו' בסיון מכח היום שניתנה בו תורה דמדין שירה על מתן תורה כמש"כ הלבוש, וצ"ע.

והנראה פשוט בזה, עפמ"ש"כ הר"ן בפרק ערבי פסחים מרב האי גאון, דמאי דלא נזכר הלל דליל פסחים בברייתא דערכין, משום דהוא הלל דשירה, והזכירו בברייתא רק הלל דבתורת קורין. ואשר לפ"ז, הרי ההלל דיום שניתנה בו תורה הוא הלל דשירה כמש"כ הלבוש, ולזה לא איירי הברייתא כלל, כי אם לענין חובת הלל דהוא מדיני היו"ט.

ומעתה הרי יש בזה נפק"מ נוספת, למש"כ הגרי"ז בספרו לענין מקצת הלל, דהלל דאומרין בתורת קורין בעי כולו לעיכובא, ואילו הלל דאומרין בתורת שירה, אף במקצתו יש קיום דשירה.

וא"כ בחג העצרת היכא דלא יודע כולו, בזה יש נפק"מ דנהי דכלפי חיובא דיו"ט אין מקום לומר מקצתו, מ"מ מכח החיוב הנוסף מתורת שירה על מתן תורה יאמר אף מקצתו, ופשוט.²

ברכת שהחיינו בשבועות יש בו תרתי א. מדין יו"ט דעצרת. ב. יום מתן תורה

והנראה לדון לשיטת הריב"ש דהעתיקוהו גדולי הפוסקים. דברכת הזמן בחג השבועות קאי אתרוויהו היינו על חג העצרת כבכל יו"ט, ועוד על היום שניתן בו תורה, דהוא מחייב לכם ויום שמחה מדרבנן כמש"כ החת"ס. ולפ"ז בקיבל תוספת לחג העצרת, אהני התוספת יו"ט לענין חג העצרת דנאסר בשביתה. אכן לענין יום מתן תורה לא חל תוספת לדידי, וכמש"כ המנ"ח מ' שיי"ג דתוספת מהני רק ליום שנאמר בו איסור שביתה, והרי זה כפורים וחנוכה דאין בהם תוספת כמש"כ המג"א סי' קפ"ח יעו"ש. וא"כ בקיבל תוספת חג העצרת, בדין דלא יברך שהחיינו עד צאת הכוכבים, בכדי שתחול ברכת הזמן אף על יום שניתנה בו תורה, והנפק"מ בזה לענין אשה מדלקת נרות יו"ט, להפוסקים דשפיר תברך ברכת הזמן בכל יו"ט, יעויין בזה מש"כ המ"ב סי' רס"ג. י"ל לענין חג העצרת בדין שלא תברך ברכת הזמן, דהרי בעי לתוספת יו"ט לברכת הזמן, ואהני רק לענין חג העצרת ולא לענין יום שניתנה בו תורה, וזה היכא דדרה לבדה. ואם יש לה בעל, נמצא בזה קולא, דתוכל לענות אמן על ברכת הזמן בקידוש, משום דאף היא צריכה הברכה דזמן, לענין יום שניתנה בו תורה.

ועוד יתכן בזה, דהנה המהרי"ל תשובה ל"ג, הביא דיש שנהגו לא לקבל תוספת יו"ט דר"ה משום דהוא יומא דדינא ולא כדאי בזה להקדים יומא דדינא. ונסתפקתי מהו לענין חג השבועות למבואר בשל"ה דחג השבועות הוא יומא דדינא, אי אית ב"י קפידיא הנ"ל, [ולשיטות דלא מקדימין להתפלל ערבית משום תמימות בלא"ה ליכא נפק"מ]. והנה לענין יומא דדינא דחג השבועות, הרי מיני' ובי', אמרינן הלל, ואדרבה כתב השל"ה דראוי לשמוח בו ביותר, וע"כ חלוק מיומא דדינא דר"ה, דיומא דדינא דשבועות אף תברא בצדה ואופן הזכיה כנראה מדברי השל"ה ע"י דמכין לבבו להתקדש ולהכתיר עצמו בכתרה של תורה. באופן דאף דהוא יום הדין, מ"מ אופן הזכיה ע"י הקבלה לעתיד. [ושאני מר"ה דהדין הוא על העבר].

אמנם לפמש"כ, הא דמהני תוספת יו"ט, אין זה כי אם לענין חג העצרת, אכן יום שניתנה בו תורה אין בזה משום תוספת, ובפשוטו היומא דדינא תלוי ביום מתן תורה, וא"כ אין מקדים ע"י תוספת יו"ט את "היומא דדינא". וכ"ז כפי הנראה מדברי השל"ה. אמנם העיר לי ידי"נ הרה"ג ר' משה אריה כהן שליט"א דלפמש"כ שם השל"ה בשם התולעת יעקב דהיומא דדינא הוא בכלל העצרת דנדונים ב"י על פירות האילן ובכלל פירות האילן זהו התורה דישראל, א"כ היומא דדינא תלוי בעצרת, ושפיר אית ב"י משום תוספת יו"ט.

פלוגתת הראשונים א יו"ט שני דשבועות נוהג דין לכם מדין מתן תורה

השאלות פרשת ויקהל כתב ועדיף יומא דפוריא כיון שנתנה בו תורה כי הא דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולה שעתה לבר מן תרי יומי דעצרתא יום שנתנה בו תורה

ובהעמק שאלה עמד ע"ד השאלות, דאף ביו"ט שני דגליות איכא איסור תענית מכח יום שניתנה בו תורה. שבגמ' פסחים סח ע"ב מבואר לבר מעצרתא, דמשמע אף יומא קמא, אבל השני דאינו אלא יו"ט של גליות, לא, ונהי שהחמירו בו לענין מלאכות ושאר מצות מ"מ אינו חמור משאר יו"ט, והביא כן מהמרדכי במגילה דמשמע דרק ביום הראשון נוהג איסור תענית יתר משאר יו"ט. יעו"ש מש"כ בזה.

ויל"ע במאי תליא נדון הנ"ל אי נשתנה יו"ט שני של גליות לענין איסור תענית המיוחד לחג השבועות.

ואשר יראה לומר, דהנה הזכרנו לעיל שתי השיטות אי חג העצרת מכח מתן תורה או תרי מילי נינהו. חג העצרת לחוד דתלוי בחמישים, וחג מתן תורה דתלוי בו' סיון. דעת השאלות חינוך מהרש"א ומג"א, דחג העצרת בא מכח יום מתן תורה, ולפ"ז הכל מודים דבעצרת בעי לכם מ"ט יום שניתן בו תורה, הרי הוא דין מהלכות היו"ט בחג העצרת, ונראה פשוט לפ"ז כיון דהדין לכם הוא מה' יו"ט, א"כ ביו"ט שני של גליות הרי הוא בכלל כל מצות הנוהגות ב"י מכח היו"ט, ואין בין ראשון לשני בזה, וא"כ השאלות לשיטתו אזיל דקאסר איסור תענית בשני הימים.

ואמנם לדעת הריב"ש דתרי מילי נינהו, חג העצרת לחוד, ויום שניתנה בו תורה לחוד, א"כ אין הדין "לכם" הנאמר בשבועות מכח היו"ט דחג העצרת, כי אם מכח יום שניתנה בו תורה, ורק בזה"ז איקלעו אהדדי, חג העצרת ויום שניתנה בו תורה. והדין "לכם" הוא חובה מדרבנן דסעודה ושמחה כמש"כ הראשונים שם בפסחים ועד"ז בחת"ס בחידושים, ולפ"ז י"ל דלענין יו"ט שני, לא החמירו בזה כיון דבקיאינן בקביעא דירחא, דהרי אין הדין לכם מדיני היו"ט, כי אם חובה בפנ"ע, והוי כחנוכה ופורים דלא החמירו ב"י ביו"ט שני דהוא רק מדרבנן, כמש"כ כמה ראשונים. וזהו דעת המרדכי במגילה, ונתבאר בס"ד הפלוגתא בזה בנדון יו"ט שני לענין "לכם".

ליסוד הריב"ש היאך מזכירין בחג העצרת יום מתן תורתנו הרי אינו מלתא דיו"ט

והנה לפמש"נ יסודו של הריב"ש ודעימי, דחג השבועות וחג מתן תורה ב' מועדים נינהו ויתכן דיתחלקו אהדדי חג השבועות יתכן דיחול בה' בסיון משום שהתורה תלתה בספירת חמישים יום ופעמים חל בה' בסיון בו' או בז' כמבואר בר"ה דף ו' והוא חג העצרת ומקרא קודש עם חובת קרבן ושתי הלחם, ויום אחר כן בו' בסיון זהו יום מתן תורתנו, וחיובו הוא לכם חובת סעודה מדין

(ב) הקשה הג"ר בנימין פלדמן שליט"א בעיקר מש"נ מהריב"ש דיתכן דחג העצרת ביום ה' ואילו בו' הוא מועד דיום שניתן תורה וחיוב בסעודה דבעי לכם וכן חייבים בהלל.

וקשה ממתני' ר"ה י"ז, על ששה חדשים השלוחין יוצאין ואילו על עצרת לא יוצאין, וכתבו הראשונים מטעם דעצרת תלי' ביום החמישים ולא בתאריך וא"כ ליכא צורך ביציאת השלוחין. ולמש"כ כ"ז לענין חג העצרת, אכן לענין היום שניתנה בו תורה דתלוי בו' סיון, בדין שיצאו כמו לענין חנוכה ופורים. והיא קושי' נפלאה. ומצאתי במרומי שדה לנצי"ב דכתב על אתר, והרי יש הרבה דרבנן דלא יוצאים בשלוחין, וכתב דרק חנוכה ופורים משום פרסומי ניסא יוצאים ולא בכל דרבנן. ולפ"ד הנצי"ב מיושב היטב.

הכל מודים שביום שניתנה בו תורה יש חיוב סעודה וכמש"כ החמדת שלמה כדבר ברור, ועוד חובת הלל מדין שירה על מתן תורה כדברי הלבוש, ורק היום שאנן בקיאי בקביעא דירחא ולעולם יום החמישים חל בו' בסיון, נמצא דחג העצרת ויום מתן תורה חלים ביחד אבל לעולם איכא ביום זה ב' מועדים.

יש לעיין, שהרי בזה"ז שלעולם חלים יחד חג עצרת עם יום מתן תורה, הרי בתפילה מזכירים רק יום מתן תורתנו וכן הזכרת יעלה ויבוא וכן בקידוש ההזכרה היא רק יום מתן תורתנו, והוא פלא הרי עיקר היו"ט הוא מכח 'חג העצרת' ולא שייך להיום מתן תורה, וכן קריאת התורה מבואר במגילה דף ל"א קורין מענינו דיום פרשת מתן תורה 'בחדש השלישי' וכדיאר רש"י 'דמתן תורה בששי בסיון', והרי העצרת לחוד והקריאה המחויבת מדין היו"ט לא שייך ליום מתן תורה מעיקר תורת היו"ט, אלא הוי כשבת כשחל בו ר"ח וכדומה, וצ"ע דעת הריב"ש.

חג העצרת החל ביום ו' בסיון נעשה ליו"ט דמתן תורה

ואשר יראה בזה אופן מחודש בשיטת הריב"ש ודעימי', דאמנם יתכן שיתחלקו חג העצרת מיום מתן תורה ויהיו שני ימים חלוקים חג העצרת יו"ט והבאת מנחה חדשה, ויום מתן תורה חובת סעודה וחיוב הלל, מ"מ כשחלים באותו היום מצטרף יום מתן תורה לחג העצרת, ומשו"י ב"י שם 'חג מתן תורה'.

ויסוד הדברים מבוארים בשו"ת בנין שלמה ח"ב ס"י ל"ו דהביא דברי הירושלמי פ"ד ה"ח ז"ל, משו"ה לא הזכיר הכתוב חטאת גבי שעיר של שבועות משום דאמר הקב"ה כיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מעולם, והביאו בתוס' ר"ה. והקשה הבנין שלמה הרי בפ' אמור בשעיר של חובת היום מפורש דהשעיר הוא שעיר חטאת, והיאך קאמר הירושלמי דחובת הקרבה בשבועות אינו אלא עולה. ותי' דהנה בקרא בפרשת מוספים של שבועות דכתיב והקרבתם עולה, נמסר במסורה דצריך לומר 'עולה' מלא בו', ואף דבכל התנ"ך עולה כתיב חסר והיינו בלא ו', כאן כתיב מלא, וביאר בעל הטורים דהו' הנאמר בעולה דשבועות בא לרמז ששבועות הוא בו' בסיון. ולכאורה מה הענין לרמז כן בפרשת המוספים.

וביאר הבנין שלמה דהנה פעמים עצרת בה' פעמים בו' פעמים בז' כדאי' בר"ה דף ו' ע"א משום דעצרת תלוי ביום החמישים דספירת העומר. ובזבחים ט' ע"ב איתא דחטאת שלא באה לכפר 'עולה' שמו, כשעיר נחשון. אשר לפי"ז הכתוב בא לומר דבחג השבועות דהוא חל בו' בסיון ההקרבה של השעיר היא בשם עולה דגם שעיר החטאת הוא יחשב לעולה משום דקיבלו ישראל התורה, א"כ לעולה תחשב כדאי' בירושלמי דביום מתן תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מעולם, אמנם כ"ז אם עצרת חל בו' בסיון.

וזהו כונת בעל הטורים 'אימתי עולה מלא, כשחל בו' בסיון', והיינו כשחל עצרת ביום ו' בסיון אז השעיר הוא עולה ולא חטאת,

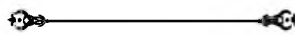
וא"כ הו' בא לרמז דבעצרת החל ביום ו' הכל עולות ניהו. אבל בפרשת אמור בא הכתוב לאשמועינן דזימנין דהשעיר בא לחטאת ככל שעיר החטאת וככל המועדים, והיינו אם עצרת חל ביום ה' או ז' בסיון והיינו לא ביום מתן תורה, בזה השעיר הוא שעיר לחטאת.²

ויסוד הדברים עפ"י מש"כ הריב"ש דאיכא ב' מועדים חג העצרת ויום מתן תורה ויתכן דיתחלקו לימים חלוקים, ואמנם נתחדש כאן בקרא, דהיכא דחל העצרת ביום ו' בסיון הרי מתקדש גם חג העצרת להיות מקודש ביום מתן תורה עד דחובת קרבן היום מחיובי היו"ט דשעיר 'לחטאת' נעשה שעיר 'לעולה', וידוע מש"כ או"ש הל' עבודת יו"כ דיו"כ החל בשבת מתקדש קודשת השבת בשביתת אכילה ושת' דיו"כ ולכן אף מצד השבת לא בעינן קידוש ופסק מכח זה דחולה האוכל ביו"כ החל בשבת דאינו עושה קידוש משום דאהני קדושת יו"כ לקדש השבת לשבות בו מאכילה ושתיה, ואף להחולקים בזה כמו שהארכנו בזה בה' יו"כ זהו משום דחל במקרה יו"כ בשבת, אבל הכא אינו כן אלא דהתורה רמזה לזה בעיקר חיובי קרבן דהיו"ט, דאיכא שבועות דחל בו' והיו"ט גופא הוי יו"ט אחר וחובת היום הוא להקריב עולה מחמת יום מתן תורה, ונעשה חג העצרת לחג העצרת דיום מתן תורה וזהו שמו 'חג מתן תורתנו'.

ומעתה מתבאר היטב אף לשיטת ריב"ש ודעימי' דאיתא ב' מועדים דיתחלקו לימים חלוקים, מ"מ כשחל חג העצרת ביום ו' הרי מתקדש חג העצרת בקדושת יום מתן תורה והשעיר המחויב מדיני היו"ט היא שעיר לעולה, דזהו הקרבתה בחג דמתן תורה והיינו היו"ט דחג העצרת מצטרף ליומא דמתן תורה ואף מצד היו"ט נכלל בחג יום מתן תורה, וניחא בזה מה שמזכירים בזה בתפילה חג העצרת 'יום מתן תורתנו' וכן בקידוש וכן ביעלה ויבוא ההזכרה היא יום מתן תורתנו וכן קריאתה התורה מדיני היו"ט לקרוא בפרשת מתן תורה והיינו דבאמת זהו מדיני החג העצרת שנצטרף לו יום דמתן תורה ונעשה חג מתן תורתנו, וכמש"נ.

ואמנם נמצא לפ"ז, דלענין מש"כ לעיל דהמקבל תוספת יו"ט בעצרת דחל רק לענין היו"ט דחג העצרת ולא כלפי היום מתן תורה זהו רק אם באמת יש כאן ב' מועדים חלוקים, אמנם לפמש"נ עתה ע"פ הבנין שלמה, הרי כשחל עצרת ביום ו' סיון הרי מצטרף יום מתן תורה ליו"ט דעצרת ונעשה כחדא יומא חג מתן תורה, וממילא ליכא למפלגינהו ובקיבל תוספת דשבועות הרי הקדים היו"ט דחג העצרת עם היום מתן תורה ויוכל לברך שהחיינו על ב' הימים דנכלל בחג העצרת היום מתן תורה, אף דיתכן דיתחלקו אהדדי כשחל חג העצרת ביום ה' או ז' סיון כמש"כ החמדת שלמה בשיטת הריב"ש וככל הנתבאר בס"ד.

באופן דאליבא דהשאלות וחינוך כל עיקרו דחג העצרת היא מחמת מתן תורה, ואילו להריב"ש חג העצרת עומד בפנ"ע ויום מתן תורה בפנ"ע, מ"מ כשחל באותו היום והיינו בו' סיון צירפן רחמנא לחדא יומא ונתקדש העצרת כיו"ט דמתן תורה, וכמש"נ

ג) ויש להוסיף בזה מה ששמעתי מחכם א' בשם הראדזינר לדייק בפ' אמור דנאמר שבת שבתון בר"ה קודם למקרא קדש דר"ה, והיינו משום כשמקדשים ע"פ הראיה הרי קודם שובתים מספיקא דיומא עוד קודם שנקבע המקרא קדש, ואילו בפ' פנחס לא נאמר שבתון קודם, והיינו משום דאיירי דמקדשים ע"פ חשבון, וב' פרשיות חלוקות המה פרשת פנחס איירי כשמקדשים ע"פ חשבון ויש בזה עוד כמה דיוקים דב' אופני קידוש ב' הפרשיות פ' אמור ופ' פנחס, ע"כ שמעתי. ובזה כתב בעה"ט ד'עולה' בוא"ו בא לרמז כשחל עצרת ביום ו', ואילו פרשת אמור איירי כשמקדשים ע"פ ראי' ובזה פעמים בז'.

יעלת הון

כמדבר - חג השבועות תשפ"א

דברי חזיון מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

פרשת במדבר - בענין חיזוק בין אדם לחבירו

"איש אל דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" (במדבר ב, ב)

במדרש רבה (פרשת ב' אות ג) ובמדרש תנחומא (אות י"ד) בשעה שניגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו אלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, אמר להם הקב"ה מה נתאוותם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר 'מלא ה' כל משאלותיך' מיד הודיע הקב"ה ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו עכ"ל.

וצ"ב למה נתאוו לדגלים, ומה המיוחד בזה? ועוד כתוב במדרש וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ואומרים שובי שובי השולמית, באו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין, וישראל אומרים מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו' עכ"ל וצ"ב מה הגדולה של הדגלים?

ונראה שבני ישראל ראו את המלאכים שעשויים דגלים דגלים, היינו שכל המלאכים יודעים את התפקיד שלהם, ואף אחד לא מקנא בתפקיד של חבירו, ולכן התאוו שגם הם יעשו דגלים כמותן שכל אחד יודע את תפקידו בעולם, ואמר הקב"ה למשה לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו. ופרש"י (פרק ב' פסוק ב') 'באותות' כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו צבעו של זה לא כצבעו של זה כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו עכ"ל. ובאבן עזרא כתב וז"ל: סימנים היו בכל דגל ודגל וקדמונינו אמרו שהיה לדגל ראובן צורת אדם וכו' ע"ש וברמב"ן כתב וז"ל: מזרח שממנו אור יצא לעולם, היא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שבט יששכר שהוא בעל תורה, ועליו שבט זבולון שהוא בעל עשירות וכו' ע"ש.

והנה הצבעים של הדגלים והצורות שהיו בדגלים הם היו סימנים לעבודת הש"ת, דיש בכלל ישראל שלומדים יותר תורה ויש מתפללים יותר ויש שעושים צדקה וגמילות חסדים, וכל שבט היה לו צבע אחר וצורה אחרת לדעת את תפקידו, וכל שבט לא קינא בשבט השני אלא ידעו ש'בשם אלוקינו נדגול' שכל מטרותם כדי לקדש שם שמים, ואומות העולם היו אומרים באו אצלנו ונחיה בשלום ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים ודוכסין, וישראל אומרים להם שמא אתם יכולים לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו', היינו שהשלום שאתם אומרים שנחיה ביחד זה שלום חיצוני, אבל הגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו' זה שהקב"ה הראה לנו לכל שבט את תפקידו בעולם, ומכח זה אנו חיים בשלום, שכל אחד לא נוגע בתפקיד של חבירו כלום, וכל המטרה כדי לקדש שם שמים, וזה 'מלא ה' כל משאלותיך', שביקשתם שתהיו דגלים כדרך שהמלאכים עשויין דגלים, והנה הפירוש הפשוט של ימלא ה' כל משאלותיך, שמה שתבקש מה', הוא ימלא את משאלותיך, והמדרש מפרש שמה שביקשת שתהיו דגלים דגלים כמלאכים הקב"ה עשה אתם דגלים דגלים, ואפשר לבאר שכיון שאתם חיים בשלום ואחיהם וכל אחד מכיר בתפקידו בעולם ולא מקנא בחבירו, לכן הש"ת ימלא כל מה שתבקש ממנו.

חג השבועות - מעלת לימוד התורה ביגיעה ובצער

הגמ' בשבת דף לגב מספרת על רשב"י ובנו ר' אלעזר שהתחבאו במערה שלוש עשרה שנה וישבו בחול עד צוארם ועסקו בתורה ולאחר שיצאו שמע ר' פנחס בן יאיר חותנו ויצא לקראתו והביאו לבית המרחץ והיה מתקן ומחליק את בשרו וראה שגופו היה בקעים וסדקים מחמת החול והיה בוכה ונשרו דמעות מרבי פנחס בן יאיר וקמצווחו ליה לרבי שמעון שהדמעות מלוחות ומכאביבין את המכה אמר ליה אוי לי שראיתך בכך אמר ליה אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי

כך, דמעיקרא כי הוי מקשי רשב"י קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי ולבסוף כי הוה מקשי רשב"י קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבע פירוקי ע"ש, מבואר בגמ' שאפילו שהיה רשב"י לומד כל השנים האלו אבל אם לא היה גופו נעשה בקעים וסדקים מחמת החול לא מצאת בי כך וכיון שלמד תורה מתוך צער הגוף זכה להתעלות כל כך שכל קושיא דהוי מקשה רשב"י הוה מפרק ליה רשב"י כ"ד פירוקי. **ובגמ' בב"מ** דף פא,א אמרין כי נח נפשיה של התנא רבי יוסי ברבי אלעזר אמטוהו למערתא דאבוה הוה הדרא ליה עכנא למערתא אמרו ליה עכנא עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה ע"ש. ופרש"י שנתחבאו שם רשב"י ורבי אלעזר בנו י"ג שנה. ורואים מכאן שעל ידי שלומדים תורה בצער זוכים למדרגה נעלה.

ובמסכת אבות (פרק ה' משנה י"ט) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו וכו' עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו וכו' תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר (משלי ה) להנחיל אוהבי יש ואצרותיהם אמלא וכו'. ופירש הרע"ב מתלמידיו של אברהם אבינו למד ממנו והולך בדבריו. והנה אברהם אבינו זכה לשלימות בעין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה וכמו שפירש הרע"ב: עין טובה, מסתפק במה שיש לו ואינו חומד ממון אחרים שכן מצינו באברהם שאמר למלך סדום 'אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך' (בראשית י"ד) ואף שעל פי דין מגיע לו כיון שהוא הציל את הממון הזה מהמלכים, וכן רוח נמוכה, ענוה יתירה, וכן מצינו באברהם אומר 'ואנכי עפר ואפר' (שם י"ח). ונפש שפלה, זהירות ופרישה מן התאוות, ומצינו זה באברהם, דכתיב 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את' (שם י"ב) שעד עכשיו לא הכיר בה מרוב צניעות עכ"ד. ואפשר לבאר כיון שאברהם אבינו זכה לשלימות בזה, לכן הוא נתן כח בכל מי שרוצה ללכת במידות האלו שיוכל ללכת בדרך הזה, ואף שיש בו קצת מהמידות האלו, זה מכח אברהם אבינו, שהוא לומד ממנו והולך בדבריו, ולכן כתוב שהוא מתלמידיו של אברהם אבינו.

וכן מבארים במסכת אבות (פרק ה' משנה ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם. וכתב התו"ט וז"ל: אברהם אבינו, שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו זה שעמד בכל נסיונותיו, לפיכך קראו התנא בכאן אבינו, נראה לי עכ"ל. ואפשר לומר ע"פ דרכו, שמה שקראו התנא כאן 'אבינו' שמכח מה שאברהם אבינו עמד בנסיונות זה נותן לכלל ישראל כח לעמוד בנסיונות. ועפ"ז אפשר לומר שמכח שאברהם אבינו זכה לשלימות של עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפילה זה נותן לנו כח לזכות להגיע למידות האלו, ולכן מוזכר כאן מתלמידיו של אברהם אבינו.

ועפ"ז אפשר גם לומר שמכח רשב"י שזכה לשלימות של יגיעת התורה עד שנעשה גופו בקעים בקעים, ושמה בזה שאמר אשריך שראיתני בכך זה נותן לנו כח כל אחד לפי דרגתו להגיע ליגיעת התורה, והוא נקרא מתלמידיו של רשב"י ונזכה ע"י יגיעת התורה שהוא ימליץ טוב עלינו.

בענין לקבל עליו להיות עבד להקב"ה

א- הגמ' בשבת (פח,א) אומרת אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאת בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו' ברישא עושי והדר לשמוע. ופרש"י וז"ל: מוכנין לעשות קודם שישמעו, ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר לידע אם יכולין לקבל עליהם אם לאו. עכ"ל וצ"ב מה הבת קול באה ללמדנו?

ונראה דהנה הבית הלוי בדרוש י"ז הקשה, דהנה ישראל אמרו במתן תורה כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע וקיבלו על עצמם לקיים התורה וכל מצותיה קודם שידעו כל פרטי התורה והמצות מה הם, וקשה דדעת

הרמב"ם דהמתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב אין החיוב חל עליו, ואם יקבל האדם על עצמו בקנין סודר לעשות כפי אשר יאמר פלוני לא יחול עליו חיוב כלל, כיון דבעת קבלתו לא ידע מה שיאמר פלוני והוי דבר שאינו קצוב, וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם קודם שידעו הפרטים היאך יחול עליהם ההתחייבות? ומתוך הבית הלוי דודאי אע"ג דס"ל לרמב"ם דאם מקבל על עצמו להתחייב בכל מה שיאמר חבירו לא חל החיוב עליו, מ"מ מודה הרמב"ם שיכול אדם למכור עצמו לעבד והרי הוא מחויב לעשות לרבו כל מה שיצוהו, והחילוק הוא פשוט דהמקבל עליו בחיוב לעשות מה מה שיאמר חבירו הרי עיקר הקבלה הוא החיוב דהרי גופו לא הקנה לחבירו ונמצא דהחיוב הוא דבר שאינו קצוב, אבל המוכר עצמו לעבד הוא מקנה גופו לרבו וכיון שנעשה הגוף של רבו הרי ממילא מחויב לעשות כל מה שיצוהו, וזה היה כוונת ישראל באמרם נעשה ונשמע שהקנו גופם לעבודתו יתברך וכמאמר הכתוב 'ישראל עבדי אתה' ולכן מועיל מה שאמרנו נעשה ונשמע, אע"ג דלא ידעו כל הפרטים של התורה והמצוות עכ"ד.

ולפ"ז נראה לבאר שזהו מה שאמר ר' אלעזר שבשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, היינו שמלאכי השרת יודעים שהעיקר להיות עבדים להקב"ה ולכן מקדימים נעשה ונשמע, ומדויק הלשון 'שמלאכי השרת' שיודעים שהם משרתים ועבדים להקב"ה, וכן כלל ישראל קיבלו במעמד הר סיני להיות עבדים להקב"ה ולכן אמרו נעשה ונשמע. וזה לימוד שכל יחיד צריך לקבל עליו להיות עבד להקב"ה

ב- ועוד נראה ליישב את קושיית ה"בית הלוי" בדרך אחרת, דהנה בגמ' שם הוא מינא דחזייתא לרבא דקא מעיין בשמעתי, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא, א"ל עמא פיזיא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפחוזותייכו קיימיתו, ברישא איבעי לכו למשמע אי מציתו קבילתו ואי לא לא קבילתו, א"ל און דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישירים נתנם. ופרש"י וז"ל: דסגינן בשלימותא התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. עכ"ל ונראה דבזה מיושבת קושיית הבית הלוי דטעם הרמב"ם שבדבר שאין לו קצבה לא חל ההתחייבות זהו משום דחסר בגמירות דעת, שמה חבירו יקבש ממנו דבר שאין יכול לעמוד בזה, אבל כלל ישראל שאמרנו נעשה ונשמע סמכו על הקב"ה שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו והיה להם גמירות דעת שודאי מה שהקב"ה ציוה אותם יוכלו לעמוד בו ולכן חל הקבלה אף שלא ידעו פרטי התורה והמצוות. וזה לימוד שבביל כל יחיד שודאי הקב"ה לא נותן לאדם נסיונות שלא יוכל לעמוד בהם, אלא כל הנסיונות שבאים לאדם אם ירצה יוכל לקיים את התורה והמצוות. וכן אפשר לפרש בתפילה בברכת אהבה רבה 'בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים' היינו אבותינו שבטחו בך וסמכו בהקב"ה שלא יטענו דבר שלא נוכל לעמוד בו, ולכן הקדימו נעשה ונשמע, ותלמדם חוקי חיים כן תחנונו ותלמדנו.

ג- ובגמרא בשבת (פס, א) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך, לעתיד לבוא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי וכו' א"ל ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה ונשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך וכו'. ופרש"י בד"ה קראת להם וכו' וז"ל, שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיוני נעשה ונשמע קבל עולך מאהבה כבנים עכ"ל. וצ"ב להבית הלוי דביאר שבני קיבלו עליהם להיות עבד ולכן חל הקבלה, וכאן פרש"י שכשאמרנו נעשה ונשמע קבלו עולך מאהבה כבנים? ונראה שהכוונה שקבלו עולך מאהבה כבנים שרוצים להיות עבדים, ולא רק כעבד שרצונו לעשות רק מה שרבו מצוה אותו לעשות, אלא כבן שקבל עליו עבודת ורוצה לעשות רצון אביו אפילו מה שלא ציוה אותו רבו. וכן מבואר במסילת ישירים בביאור מידת החסידות (פרק יח) וז"ל: הנה שורש החסידות הוא מה שאמרנו ז"ל (ברכות יז, א) אשרי האדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, והענין הוא כי הנה המצוות המוטלות על ישראל כבד ידועות הן וחובות ידועה על הכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמיתית, לא ישתדל יוכן לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאלו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, וכו' עכ"ל. וכן בני ישראל קבלו עליהם עולו של הקב"ה מאהבה להיות כבנים וקעבדים, ולעשות גם מה שהקב"ה לא ציווה בפירוש.

וכן מפורש בנבואת מלאכי (פרק ג ט"ז י"ז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו' וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו. היינו שהוא בנו מקבל עליו עבדות, וכיון שהוא עושה גם מה שהקב"ה לא ציוה בפירוש אלא כבן שכל דבר שיודע שזה נחת רוח לאביו הוא עושה כמו שמבאר המסילת ישירים בביאור מידת החסידות, לכן מידה כנגד מידה הקב"ה חומל עליו ועושה עמו טובות וחסדים אפילו מה שלא מפורש בתורה, וכמו שמפורש במלאכי שם, והיו לי אמר ה' צבקות ליום אשר אני עושה סגולה וגו'. כפרש"י ליום אשר אני עושה סגולה אשר אצרתיו והנחתים שלם בן גמולו

וכו', סגולה, אוצר. וכיון שכלל ישראל נעשו בנים ועבדים בשעת מתן תורה כשאמרנו נעשה ונשמע, לכן זה הזמן המסוגל שכל אדם יקבל עליו בתו השבועות להיות עבד וכן לקב"ה ולעשות גם מה שלא נצטווה בפירוש, ויזכה לקבל כל הברכות כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו. וכתוב בילקוט ובפסיקתא (הובא בכה"ס סי' תצד סק"ח) אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני, ומקבלים התורה. עכ"ל. וכמו שאז נעשו בנים ועבדים להקב"ה, כך כל אחד יקבל עליו איזה קבלה בל"ג שיוכל לקיימה שיהיה בזה ראייה שמקבל עליו להיות בן ועבד להקב"ה.

המתחזק בתקופות קשות בתורה ובמצות הרי הוא מרבה כבוד השי"ת

איתא במסכת שבת (פחב, ב) אמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפני חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם אתה מבקשה ליתנה לבשר ודם, "מה אנוש כי תזכרנו וגו' אשר תנה הודך על השמים", אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה וכו' אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה "אני ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אמר להן למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה "לא יהיה לך אלוהים אחרים" בין עמים אתם שרוין שעובדין ע"ז, שוב מה כתיב בה "זכור את יום השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות וכו' לא תשא וכו' לא תגנוב וכו' מיד הודו לו לקב"ה שנא' ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב. וצ"ב וכי המלאכים לא ידעו שאינם שייכים למצוות התורה וכמו שאמר להם משה רבינו?

והרמח"ל ב"דרך עץ חיים" מבאר וז"ל: והנה זאת התורה אשר נתאוו בה המלאכים באומרים "תנה הודך על השמים" על הקבלה אמרו כי אין לומר על פשט התורה וכו' לא ידעו שאין שייך בהם פשט התורה כמו שהשיב להם משה, ואעפ"כ לא נתן הקב"ה להם, אלא לישראל, וכל כך למה רק שידוע הקב"ה שעסק הלימוד הזה הוא ראש לכל התיקונים והתיקון אינו יכול להיות ע"י המלאכים מחמת שאינם בעלי בחירה רק הם כמוכרחים אשר בשביל זה כתיב "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" ונקראים המלאכים עומדים מאחר שהם עומדים תמיד במדרגה אחת, אבל בני אדם המה בעלי בחירה להם ישתנה התיקון על ידי עסק התורה ולכן ניתנה התורה לישראל דוקא שעל ידם ניתקנים התיקונים האלה עכ"ל ומבואר מדבריו שהמלאכים נתאוו על הקבלה ובנימיות התורה, ומשה השיב להם שכל התיקונים העליונים נעשים ע"י בני אדם שמקיימים את התורה בנגלה ושיש להם בחירה ומתגברים על היצה"ר.

וכ"כ מהרש"א שהמלאכים רצו את נסתרות התורה ומבאר בזה את לשון הגמ' שהמלאכים אמרו חמדה גנוזה שגנוזה לך קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם- היינו שנסתרות התורה שעוד לפני שנברא העולם שלא שייך מצוות מעשיות אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, ע"ש. ואפשר לבאר מה שהקב"ה א"ל למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה- היינו שתענה להם תשובה ע"י שתאחו בכסא כבודי ש"ע"י התורה והמצוות שבנ"י יקימו יתגדל כבודו, שיתגלה כבוד השי"ת בזה שהם מתגברים על יצה"ר ומקיימים תורה ומצוות.

וכן כתוב בנפש החיים (בשער א' פרק ג) וז"ל: כי במעשיו ודיבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה כוחות עליונים הקדושים ומוסיף בהם קדושה ואור כמו שכתוב (ישעיה נא, טו) "ואשים דברי פיך לנטוע שמים וליסוד ארץ" וכמאמר ז"ל (ברכות סד) אל תיקרי בניך אלא בוניך כי המה המסדרים עולמות העליונים כבונה המסדר בנינו ונותנים בהם כח עכ"ל.

ולפ"ז אפשר לבאר את המשנה בפרק ו' דאבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנא' "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו" - כל מה שברא הקב"ה בעולמו היינו גם התורה הקדושה לא בראה אלא לכבודו שנא' כל הנקרא בשמי היינו התורה הקד' שכולה היא שמותיו של הקב"ה וכמו שמבאר בנפש החיים (שער ד' פרק י"ט) וז"ל: כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה כמאמר ז"ל (ברכות כא, א) מנין לברכת התורה לפניה מה התורה שנא' כי שם ה' אקרא עכ"ל. ולכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו היינו עולם הבריאה והיצירה והעשייה הכל נברא לכבוד הקב"ה ולכן נתן התורה לישראל שעל ידם יתוקן כל הבריאה שיתרבה כבוד הקב"ה בעולם. וזה **חיוזק** לכל אחד שאף שהוא רואה שהיצה"ר מתגבר עליו ויש לו קשיים ללמוד תורה ולקיים מצוות, יחשוב בדעתו שאדרבה על ידי כך שיתגבר ויעסוק בתורה ובמצוות יתרבה כבוד השי"ת, וכמו שטען משה רבינו שהתורה צריכה להיותן לישראל כיון שהם בעלי בחירה ויש להם יצה"ר ובנו מתרבה כבודו של הקב"ה בעולם, כן כל יחיד ויחיד מתגבר לעסוק בתורה ובמצוות כמה שהוא משקיע יותר כוחות ע"כ מתרבה כבוד השי"ת בעולם וכן יזכה להשיג יותר את התורה והמצוות.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 197 | יומא כ"ז עד ל"ד | במדבר התשפ"א

אלו עבודות כשרות בזר

כפי שנתבאר לעיל עבודות קרבנות ציבור היו נעשים ע"י הכהנים והיו עושים פייס מי זכה בעבודות אלו, ואילו קרבנות יחיד כל כהן שרוצה מקריב בלא פייס (והושגה למלך (תמיד ד' ח') מסתפק אם הבעלים קובע או שכל הקודם זכה). ויש עבודות שגם ישראל היה יכול לעשותם אפילו בקרבן ציבור, וכדלהלן.

כ"ז, הפשט וניתוח בקרבנות ציבור וביחיד כשרים בזר כשחיטה. לחזקיה לומדים דין זה מדכתיב "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" נתינת אש בעיא כהונה ולא הפשט וניתוח, וא"צ קרא לומר שנתנית אש בעיא כהונה, שהרי מדכתיב "ושחט את בן הבקר לפני ד' והקריבו בני אהרן הכהנים" לומדים ששחיטה כשרה בזר ומקבלה ואילך צריך דווקא כהן. הגמרא דוחה דאכתי איצטריך קרא שנתנית אש בעיא כהונה, כיון שעבודה זו אינה מעכבת את הכפרה דאין כפרה אלא בדם. ולכן הגמ' לומדת מדכתיב "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" לומדים למעט הפשט וניתוח שהרי כבר לומדו שמקבלה ואילך בעיא כהונה. ו"הקריב הכהן את הכל המזבחה" זו הולכת אברים לכבש, ובא למעט שהולכת עצים למזבח לא בעיא כהונה, אבל סדור ב' גזירי עצים בעיא כהונה, ו"ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" לומדים שנתנית אש בעיא כהונה, ו"וערכו בני אהרן הכהנים וכו' על העצים אשר על האש אשר על המזבח" לומדים שששה כהנים היו מוליכים טלה למזבח (וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים), ואיירי בתמיד שרק הוא טעון עצים אש ומזבח למערכת חדשה בכל בוקר, אבל שאר קרבנות לא הוזקקו לחידוש מערכה.

כ"ז: סדור המערכה כשר בזר, דאין עבודה שהיא כשרה בלילה ופסולה בזר, והקטרת אברים ופדרים שזר חייב עליהם מיתה הם סוף עבודת היום, ותרומת הדשן זה תחילת עבודת היום.

זר שסידר ב' גזירי עצים חייב. ללישנא קמא הטעם הוא משום שזו עבודת יום, ופורקה הזר בעצמו וא"צ דווקא כהן. וכתן חוזר וסודרה, (ומה ששינוי שהמונחה היה אומר צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, ולא היה אומר שיראו אם הגיע זמן סידור שני גזירי עצים, שחיטה בלילה אין לה תקנה, משא"כ סדור ב' גזירי עצים שיכול לפרוק ולסדר ביום, ולכן לא התיירו לעלות לראות אם הגיע הזמן, דאינו אלא בגלל שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר מזרח). ועבודה זו כיון שהיא עבודת יום היא טעונה פייס, ומי שזכה בתרומת הדשן זכה בסדור המערכה וסדור ב' גזירי עצים, אבל עבודת לילה א"צ פייס, ואברים ופדרים הם סוף עבודת היום, ותרומת הדשן צריכה פייס משום מעשה שהיה. וללישנא בתרא (כ"ח). זר שסידר ב' גזירי עצים חייב משום שזו עבודה תמה, ומ"מ אין מפייעים עליה בפני עצמה אלא מי שזכה בתרומת הדשן זכה גם בה, מפני שהיו נמנעים מלבוא לפייס של תה"ד. ועיין בתוס' מה שמבאר בלישנא בתרא.

עבודה שזר אינו חייב עליה מיתה אינה צריכה פייס, ושחיטה אע"פ שהיא כשרה בזר בעיא פייס, דתחילת עבודה היא. ודישון מזבח הפנימי והמזונה טעונים פייס אע"פ שזר אינו חייב עליהם מיתה, משום שהם תחילת עבודת הקטרה וההדלקה, וי"מ שרק פייס בפני עצמו לא היו עושים בעבודות שזר אינו חייב עליהם מיתה, ומהאי טעמא לראב"י דס"ל שהמעלה אברים לכבש אינו מנעלה אותם למזבח ונמצא שאין זר חייב מיתה על העלאת אברים לכבש כיון שיש אחריה עבודה, ומ"מ היו מפייעים עליה, ולא נהירא, וי"ל שגמר הולכת אברים אינו מגרע בהעלאתם לכבש לענין פייס. תוד"ה אין.

אמר להם הממונה

תחילת עבודות היום

עבודות התמיד אינם כשרות אלא ביום, וכיון שפעם אחת טעו והקריבוהו בלילה היו בודקים מתי האיר היום, וכדלהלן, עוד יבואר (כ"ט) מה הדין בעבודות שנעשו בלילה.

כ"ח אמר להם הממונה (ה-סג) צאו לחומה או לגג וראו אם האיר המזרח והגיע זמן השחיטה של התמיד, שהיא פסולה בלילה דכתיב "וביום זבחים". והרואה היה אומר ברקאי - מלשון צוהר, וי"א ברק ברקאי, וי"א עלה ברקאי האיר יותר מברק, וי"א אף ברקאי בחברון.

למתיא בן שמואל זה שהיה עומד על הגג היה אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון, (ולריב"ב היה מוסיף גם ויצאו איש למלאכתו והיינו לשכור פועלים, דזמן יציאת הפועלים מאוחר יותר), ושאל זה שעל הקרקע עד שבחברון, וענה הן. וללישנא בתרא שאל זה שעל הקרקע האיר פני כל המזרח, וענה לו זה שעל הגג עד שבחברון, ואמר לו זה שעל הקרקע הן. ואיתא בירושלמי שהיו מזכירים את חברון כדי להזכיר זכות אבות.

למה הוצרכו לעלות לבדוק אם האיר המזרח - פעם אחת עלה מאור הלבנה, וטעו וחשבו שהאיר המזרח, ושחטו את התמיד, וכשהבינו שנשחט בלילה הוציאוהו לבית השריפה. ואע"פ שאור הלבנה עולה כמקל ואור החמה עולה לכאן ולכאן, היה זה יום המעונן שבו גם אור הלבנה עולה לכאן ולכאן, ונ"מ שביום המעונן בכל מקום אפשר לשטוח עורות לייבש, ואין ללוש עיסה לפסח כנגד העננים, כמו שאין ללוש כנגד השמש או כמים שהתחממו בשמש. עוד מצינו שהחום וזוהר השמש המסנוור ביום המעונן, קשים יותר מביום שאינו מעונן, ולכן תיקנו לעלות לבדוק שהאיר המזרח וכנ"ל. והמעשה הנ"ל לא היה ביוה"כ, שהרי אז אור הלבנה אינו עולה סמוך לעלות השחר שזה קורה רק בסוף החודשים, אלא זה אירע בזמן אחר בשנה.

תחילת זמן תפילת המנחה ושחיטת תמיד של בין הערבים - צלותיה דאברהם

מכאן משחרי כותלי - כשאין שמש על צד מזרח של הכתלים וממילא הם משחירים, והיינו בתחילת שבע שעות שהחמה באמצע הרקיע ושפת ראש הכותל מצויה על צידי הכותל. הגמרא דנה אם אפשר ללמוד מאברהם כדמצינו שלומדים מ"וישכם אברהם בבוקר" שלמרות שכל היום כשר למילה זריזים מקדימים למצוות. או שאי אפשר ללמוד מאברהם כיון שהוא היה זריז, ואיצטגנינות גדולה היתה בליבו להיות בקי בהילוך המזלות ותחילת השעות, וכל מלכי מזרח ומערב משכימים לפתחו לשאל במזלות, והיה זקן ויושב בישיבה (כדמצינו שמימייהם של אבותינו לא פסקה ישיבה אברהם, יצחק, יעקב, אליעזר, במצרים, במדבר. וקיים אברהם את כל התורה, וי"א אפילו תורה שבעל פה, כיון עירובי תבשילין). (וכתבו התוס' ד"ה אמר) שאברהם השכים בבוקר גם לעקידה וגם לתפילה על סדום, והגמ' בפסחים לומדת מההשכמה לעקידה שאין דין להקדים ללילה, דאין לומר שחובה ליום מפני שאין לת"ח לצאת יחיד בלילה, שהרי שלוחי מצוה אינם ניוקים, וגם היו ב' נערו עימו, אבל ממה שהשכים רק בבוקר לתפילה על סדום אין ראיה, דשם היה יחיד, ולא היה שלוח מצוה כיון שהקב"ה לא רצה שיתפלל בעדם).

ומה שמצינו שהתמיד נשחט בשש ומחצה ולא בחצות (בערב פסח שחל בערב שבת, שצריך לגמור את צליית הפסחים לפני שבת), י"ל שכותלי בית המקדש לא היו ישרים לגמרי אלא היו רחבים יותר בחלקם התחתון וחולכים נהיים צרים יותר למעלה. והיו משחירים רק בשש ומחצה.

כ"ט, הרהורי עבירה - תאות נשים קשים - מכחישים את גופו יותר מהעבירה עצמה. החום שבסוף הקיץ - באלול קשה יותר מהחום שבקיץ עצמו - בתמוז, מפני שהאיר וזוף הבריות כבר התחממו בקיץ ואף חום קל מוזיקם. חולי חום בסתיו קשה מנשל קיץ. לימוד ישן - מי שלמד והסיח דעת ושכח קשה מחדש.

אסתר נמשלה לאילה, שהיתה חביבה על אחשוורוש בכל שעה כשעה ראשונה, ונמשלה לשחיה שהיא סוף הניסים שניתנו ליכתב, ולמ"ד לא ניתנה אסתר ליכתב ונ"מ שאינה מטמאה את הידים, נמשלה כאילת, שכל זמן שמגדלת קרניה מפציעות, וכן צדיקים שכשנמורים בתפילה תפילתן נשמעת.

דין עבודות שנעשו קודם זמנם

נתבאר במתני' שתמיד שנשחט בלילה ירד לבית השריפה. הגמרא מבארת מה הדין במליקה או קמיצה שנעשו בלילה, וכן בלחם הפנים שנסדר על השלחן לפני שבת או בלילה.

תמיד שנשחט בלילה, עוף שנמלק בלילה, ומנחה שנקמצה בלילה, יורדים לבית השריפה. דמליקה וקמיצה הם במקום שחיטת הזבח, ולומדים משחיטה שגם הם פסולים בלילה. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) דאין לפוסלם מחמת שנעשו קודם התמיד, דאין זה פוסל אלא הקטרה, או שדין זה אינו אלא למצוה, ולפי זה גם הדין שאין לשחוט קרבן אחר תמיד של בין הערבים אינו אלא למצוה, והא דאיתא שאם שחטו שלמים אחר תמיד של בין הערבים יצאו לבית השריפה, הטעם הוא משום שלכתחילה אין להקטיר את האימונים, אע"ג דבדיעבד כשר. ואין להעלותם ולהלינם בראש המזבח, דס"ל שאין לינה מועלת בראש המזבח, ואין להתייר את הבשר בזריקת הדם ללא הקטרת אימונים. דהיכא שא"ל להקטירם היו כנסמא או אבדו דפסול. ובתוספתא משמע שגם אם הדם נזרק ועשה כל מצוותו פסול, וצ"ל דהיינו שאין לאכול את הבשר, אבל הבעלים נתכפרו. ואין לפוסלם מחמת שנעשו לפני תפילת דלתות היכל, ד"ל שזה פוסל רק שחיטה ולא מליקה וקמיצה.

חדש מניית סיכומי "תמצית" ומבחיני "לדעת", מכתבים שבועיים לפי סדר הלימוד היומי בספרים "הפנץ חיים" ו"אהבת חסד" עם פרטים יקרי ערך, ניתן לעשות את המבחן בטל' 0737-289669, או להרשם במייל A0527692282@gmail.com. ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחיני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com.
לפריטים 052-7692282. לפריטים על נקודות התפוצה ניתן להתקשר 0737-289669.
עלויות ההדפסה רבות, ניתן לתרום ב"נדריים פלוס" בקופת "תמצית משנה ברורה".

כ"ט: ואין חוזר וקומץ ביום, מפני שכלי שרת מקדשים אפי' שלא בזמנו, וכיון שהקומץ טעון מותן כלי וא"כ קידשו לשם קומץ, אין המנחה חוזרת להיות טבל כמנחה שלא נקמצה, אלא דינה כשיריים. ואע"פ שכל הקרב ביום כגון המנחות והלבונה והדם והקטורת קדוש בכלי שרת קדושת הגוף ביום ולא בלילה (וכל הקרב בלילה כגון מנחת נסכים קדוש בין ביום ובין בלילה), היינו שאינו קדוש ליקרב אבל ליפסל אם נגע בו טבל יום או מחוסר כיפורים או אם יצא או לן קדוש.

והוא דמצינו שאם סידר לחם ובזיכים אחר השבת פסולה (כיון שלא נסדרה בשבת לעמוד שם ז' ימים כמשפטה, והרי היא מחוסרת זמן, אך כתב רש"י שנראה שאין לגרום פסולה, דמבואר להלן דהוי כסידרו קוף ואינו קדוש כלל), ועל כן יניחנה על השלחן לשבת הבאה, ולא אמונין שהם קדושים ליפסל, י"ל שלילה לגבי יום אינו מחוסר זמן, אבל יום לגבי יום אחר הוי מחוסר זמן.

והוא שאין הלחם נקדש בכניסת השבת כיון שהוא ראוי למחר ונפסל, צ"ל דאירי שקדם וסילקו סמוך לחשיכה, וי"א שכיון שסדרו שלא כמזוונותו - קודם ליל שבת בשעה שהוא מחוסר זמן הוי כאילו סידרו קוף ואינו קדוש עד שיסלקנו ויחזור ויסדרנו. רש"י. והתוס' (ד"ה כמו) כתבו דהיינו משום שעשה זאת כמנהג וידע שזה זמן, אבל בקומץ מנחה בלילה אירי בסבור שזה יום.

מותי צריך טבילה או קידוש ידים ורגלים במקדש - כל המיטין את רגליו וקמץ הגדולים טעון טבילה, וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים מן הכיור, רגלים משום ניצוצות, וידים מפני שמצוה לשפשף ניצוצות שברגליו שלא יהיה נראה ככרות שפכה שאין מי רגליו מקלחים אלא שותנים, ויוציא לעז על בניו שהם ממוזרים.

ובתוס' (ד"ה מצוה) זנים האם הלכה מותר לאחוז באמה ולהשתין (ומ"מ מעט ניצוצות ניתנים על רגליו), דרבנן פליגי בזה על ר"א שאסור, או שאסור, דרבנן הווי לבסוף לרבינו ר"א, והתוס' מביאים כמה ראיות שרבנן הווי לדברי ר"א.

ל' קריאת שמע על גופו צואה - אם הצואה נמצאת במקומה - בנקב פי הטבעת, אם אינה נראית מותר לקרות ק"ש, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואם נראית אפי' אין נראית אלא כשיושב אסור. ואם הצואה על בשרו בשאר הגוף, (או שידיו נמצאים בבית הכסא ויש מחיצה בינו לבין בית הכסא), לרב הונא מותר, ושאני צואה במקומה דפשי זומא, ולרב חסדא אסור דבעינן כ"ל עצמותי התאמרה.

נטילת ידים בנצרך לנקיבו באמצע הסעודה - היוצא להשתין נוטל ידו אחת ונכנס, ואם דיבר עם חבריו ושהה שעה או שתיים נוטל ב' ידיו ונכנס כיון שהיטיב דעתו מסעודתו ולא נהנה במימרת הידים, וידים עסקניות הם. לרב חסדא כשבא לשתות כדרך שהיו רגלים להארץ בשתייה אחרי הסעודה, ויש לחוש שמו יתן פריסה לתוך פיו, לא יטול ידיו בחוץ ואח"כ יכנס, אלא יטול ידיו בפנים, ויחזיר הספיה (-פך של נטילת ידים) על המסובים והשמש שואל אם מישו צריך ליטול, כדי שלא יחשדוהו שלא נטל ידיו, אבל בבא לאכול יכול ליטול ידו בחוץ, דאין אדם אוכל בלא ליטול ידיו מחמת איניות הדעת, ולרב נחמן בר יצחק אף בבא לשתות יכול ליטול ידיו בחוץ.

טבילה במי שנכנס לעזרה

כל הנכנס לעזרה צריך לטבול לפני כניסתו, והגמרא מביאה מחלוקת אם זה חייב מדראבייטא או זירה דרבנן, והאם מצווע שמוכנס בהונת ידיו חייב טבילה, וכן מבאר רש"י מה נחשב כניסה. והראשונים זנים האם כל כניסה מחייבת טבילה או שרק כניסה לצורך השייכים לעבודה מחייבים טבילה.

הנכנס לעזרה אפילו שלא לצורך עבודה **צריך שיטבול** אפילו אם הוא כבר טהור. טעם הטבילה: לבן זומא לומדים ק"ו, ומה כהן גדול המשנה מקומו בקודש ובמקום שענוש כרת בחמש עבודות המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ, טעון טבילה בין עבודה לעבודה, המשנה מחול ובמקום שאינו ענוש כרת, לקודש למקום שענוש כרת לא כ"ש. וכתבו התוס' (ד"ה ומה) שהק"ו שייך רק בכנס לעבודה, אבל בכנס שלא לעבודה אינו חייב טבילה אלא מדרבנן, ואמנם א"צ טבילה במקום קדוש. ולרבי יהודה טעם הטבילה הוא מדרבנן כדי שיזכר אם הוא טמא טומאה ישנה ויפוש מלבוש לעזרה עד שיעריב שמושו אחר הטבילה. הגמרא אומרת שגם טמא זומא אם לא טבל לא נתחללה עבודתו, שהרי גם כה"ג שמונו לומד כן זומא אם לא טבל ולא קידש בין בגדי זה לבגדי לבן ובין עבודה לעבודה עבודתו כשרה, (משא"כ כהן גדול או הדייט שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבד, עבודתו פסולה). והג"מ במחלוקתם היא אם עובר בעשה, דלכן זומא עובר דכנה"ג תניב "ורחץ את בשרו במים ולבשם", ולר"י אינו עובר. והוא דאמר ר"י שהמצווע א"צ לטבול בשמיני שלו כשבא לשער נקנוד להכניס ידיו ורגליו לפנים כדי לתת על הבהונות מדם האשם ומלוג השמן (ולת"ק צריך לטבול), טעמא משום שכבר טבל ביום השביעי.

ל' טבילת מצווע בשמיני קודם כניסתו לעזרה

ת"ר לשכת המצוועים נקראת כך מפני ששם מצוועים טובלים כדי להכניס בהונתיהם לעזרה, ר"י אומר לא מצוועים בלבד אמרו אלא כל אדם הנכנס לעזרה.

הגמ' שואלת שזה סותר לדברי ר"י הג"ל שצווע א"צ לטבול שכבר טבל מבערב, ואי אירי שלא טבל צריך הערב שמשו (ואף שצווע בימי ספרו אינו אסור להכנס אלא למנחה שכינה, ולשכת מצוועים לא היתה בקודש שהרי נכנסו לשם מחוסרי כיפורים, מ"מ הרי אסור להכניס ידיו לבהונות עד שיעריב שמושו, וא"כ למה ליה להכנס. א"נ ימי י"ל שמדרבנן אסור למצווע בימי ספרו להכנס לעזרה נשים. תוד"ה א), ואי אסת' דתתיה משמירת גופו, שיש לחוש שזמא נכנס לאחל החול ולא שם לב, צריך הזאת שלישי ושביעי, (וכן טמא שרץ ונבילה אם היסוהו דעתם צריכים הזאת שלישי ושביעי. תוד"ה היסח).

הגמרא מתרצת דאירי שלא טבל על דעת ביאת מקדש וע"כ צריך לחזור ולטבול. עוד מתרצת הגמ' שגורסים לא מצוועים אמרו ואין גורסים בלבד.

ולרבינא ר"י סובר שצווע א"צ טבילה בשמיני, ולדבריהם דרבנן שצווע צריך טבילה אמר ר"י דא"כ ה"ה כל אדם, ורבנן אמרו לו שרק מצווע טובל מפני שהוא רגיל בנגיעת טומאה וחוששים שנגע גם אחרי הטבילה, ונמצא שחכמים חולקים וסוברים שטהור הנכנס לעזרה א"צ טבילה.

ל"א: הנכנס למקדש צריך טבילה יש בו דיני חציצה (לרש"י היינו גם לר"י שהטבילה היא מדרבנן, ולתוס' (ד"ה חוץ) איירי שלא בא בטביל עבודה, שבזה לכו"ע הטבילה מדרבנן, עוד כתבו התוס' שבכל הטבילות דרבנן פשיטא ששייך חציצה), דתקון רבנן כעין דאורייתא.

גם אם נכנס במקצת טעון טבילה, דביאה במקצת שמה ביאה לענין טבילה זו, כדמצינו שצווע טובל כדי להכניס ידיו לבהונות, ואף שדין זה הוא לרבנן, מ"מ אם עשו מעלה לרבנן בטביל ביאת מקצת, ה"ה לר"י בטבילת כל אדם שהיא מדרבנן צריך לטבול. תוד"ה והניא, בדעת רש"י.

הגמ' מוסתפקת במי שעושה **סכין ארוכה** ושוחט שהקרבן כשר (דכתיב "בן הבקר לפני ד"י" ואין השוחט צריך להיות לפני ד'), אם צריך לזה טבילה או לא, דלכן עזאי י"ל שא"צ לטבול כיון שהוא בחוץ, ואין י"ל שצריך לטבול שצריך למשך לבפנים, ולרבנן י"ל שגם סכין א"צ טבילה, או שאין שחוט עובד עבודה צריך טבילה. תיקון. וכתבו התוס' (ד"ה א) שכן אמרם א"י שחטו לכתחילה בסכין ארוכה שזמא יגעו בבשר, אבל אין חוששים שזמא ימשכו לפנים, דטמא זהיר טפי.

טהרת כה"ג ביה"כ

הנכנס לעזרה בכל יום צריך טבילה וכו"ל, וכן צריך כל כהן לקדש ידיו ורגליו לפני העבודה (ואם לא עשה כך חייב מיתה ועבודתו פסולה), וכה"ג ביום הכיפורים שהיה מתחיל עבודתו בבגדי זהב בהקרבת התמיד בחוץ, ואח"כ מחליף לבגדי לבן ועובד עבודת היום לפני ולפנים, ואח"כ מחליף לבגדי זהב ועושה בחוץ את עולתו ועולת העם, ומחליף לבגדי לבן ונכנס לפנים ומצויע את הכף ואת המזחלה, ומחליף לבגדי זהב לעשיית תמיד של בין הערבים, היה צריך לטבול בכל פעם שהוא מושג את מקום עבודתו מוכניס לבחוץ או מבחוץ לבפנים, וכן צריך לקדש ידיו ורגליו ב' פעמים בכל החלפת בגדים, וכדלהלן.

כה"ג ביה"כ טובל ה' פעמים בגג לשכת בית הפרוה דכתיב "במקום קדוש", חוץ מטיבילה ראשונה שאינה חובה משום יו"כ, שהרי בכל יום הנכנס לעזרה צריך לטבול, שהיתה בחול ע"ג שער המים, ליד לשכתו של הכה"ג. וכן היה מקדש ידיו ורגליו י' פעמים. וכתבו התוס' (ד"ה וכולן) שגג בית הפרוה היה שוה לקרקע העזרה, שהרי גגין ועולות לא נתקדשו, ומ"מ לא היה פתח מהעזרה לשם משום צניעות, אלא היו מדרגות לשם מלשכת המזרחין שהיתה תחת הקרקע, ולשכת המזרחין היה תוכה קדוש, ולכן בית הטבילה הפתוח לה היה קדוש, ואע"פ שלשכת המזרחין היא מחילה ומחוללת לא נתקדש, מחוללת הפתוחות לעזרה נתקדשו.

הגמ' מוכיחה מכאן שעין עיטם שמשום היתה מגיעה אמת המים לבית הטבילה, (והוא מעין מי נפתח, שהוא המקום הגבוה ביותר בארץ ישראל, וממנו גבול א"י משפע למזרח ולמערב) גבוהה מקרקע העזרה כ"ג אמות, שהרי כל הפתחים שבמקדש היו גבוהים כ"ג אמה (ורוחבם י' אמות, חוץ משל אולם), וגובה המקוה ג' אמה (דכתיב "ורחץ במים את כל בשרו" במים מי מקוה, כל בשרו דבעינן מים שכל גופו נכנס בהם ושיעורו חכמים דהיינו אמה על אמה בגובה ג' אמות שהם מ' סאה), ואף דבעלמא יש אמה תקר ואמה מעזיבה, כיון שהשערים היו משישי ד' במשהו, ואותו משהו לא חשיב, מפני שהוא פחות מ'אמה. וכתבו התוס' (ד"ה עין עיטם) שאף שיכולים לעשות מקוה בגובה אמה וארוך ג' אמות, או בגובה ב' אמות וטובלים בו בישיבה, מ"מ מסתבר שעשו לכה"ג מקוה בגובה ג' אמות מחמת חולשתו. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמה) שג' אמות הוא גובה אדם עד כתפיו, אבל יחד עם הראש זה יותר מג' אמות, כדמצינו שהשיעור להזק ראייה הוא כותל של ד' אמות, (וכיון דאפיקתיה מג' אוקמה אד', ועוד דפעמים שיש גבשושיות בקרקע פחות מג' אמות סמוך לכותל, ופעמים עומד על אצבעות רגליו ורואה מעבר לכותל), ולגבי מקוה מספיק גובה ג"ט, מפני שכשהוא נכנס המים עולים למעלה (ומ"מ לא היו המים יוצאים לחוץ, או שהיו מוגיעים מים אחריים מעין עיטם), וגם יכול לכופף ראשו מעט עד שיהיה כל גופו במים. והוא דאמר בכל דוכתא שמקום האדם הוא אמה, היינו עם הגבדים, דאי לא הכי אינו יכול לטבול במקום שרוחבו אמה.

ל"א: בשעת טבילתו היו פורסים סדין בינו לבין העם, וסדין זה היה של בוץ כדי שיזכרו שחלק מעבודות היום בבגדי בוץ, דהוא רגיל לשרת דזוקא בשמנה בגדים, ויש מהם של זהב כגון ציץ וחושן ואפוד ופעמוני המעיל.

פשט ירד וטבל עלה ונסתפג שהיה מתעטף באלונית של בגד לספוג מים שעל בשרו, הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו מן הכיור, ואז היה שוחט את קרבן התמיד וכו' כדלהלן ל"ב:

האם כה"ג היה מקדש ידיו לפני לבישת בגדי הקודש - לתנא דמתני' לא היה מקדש ידיו ורגליו בפשיטת בגדי החול, והקידוש האחרון היה כשהיה פושט את בגדי הקודש ולובש את בגדי החול. ולר"מ היה מקדש ידיו ורגליו לאחר פשיטת בגדי החול, דס"ל שצריך י' קידושים שבא ללבוש בגדי קודש, ומימלא גם לא היה מקדש בפשיטת בגדי הקודש ולבישת בגדי חול, וס"ל לקנן ל"ד. שהיה מקדש אחרי הפשיטה, ודלא כרבנן דס"ל שהיה מקדש לפני הפשיטה. ורב פפא סבר שלכו"ע יש טבילה על הפשיטה וטבילה על הלבישה, אלא שכיון שהוקש קידוש של פשיטה לקידוש של לבישה, דכתיב "ופשט, ורחץ, ולבש", לר"מ לומדים שמקדש אחרי הפשיטה ואחרי הלבישה, ולרבנן לומדים שמקדש בין על הפשיטה בין על הלבישה כשהוא לבוש, וחזר בו רב פפא כיון שמפורש בברייתא שלר"מ מקדש ידיו גם אחרי פשיטת בגדי החול וגם אחרי לבישת בגדי הקודש.

ל"ב: מנלן שהכניסה להוצאת כף ומחתה היתה אחרי עשית עולתו ועולת העם - אחרי ההקטרה ומתן דם פר ושעיר כתיב "ובא אהרן אל אוהל מועד... ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם". הגמרא אומרת שכל הפרשה נאמרה כסדר חוץ מפיסקוס זה, שהרי ביאתו לאהל מועד היתה לצורך הוצאת הכף והמחתה שהניח בין הבדים, שזה היה אחרי שעשה את עולתו ועולת העם. והטעם שצריך להפסיק באילו ואילו הם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה הוא משום דגמיירי הלכה למשה מסיני שיטבול ה' טבילות ויקדש י' קידושים, ואם יעשה כסדר הפרשה יהיו רק ג' טבילות אחת לתמיד של שחר אחת בינו לבין עבודת פנים כולל הוצאת כף ומחתה ואחל לאילו ואילו העם ומוסיפם ותמיד של בין הערבים, וי' קידושים. וכתבו התוס' (ד"ה נגזיר) שלולא דדרשות דלהלן היה טובל ה' טבילות בזה אחר זה, ולא כשהוא מושג מעבודה לעבודה, ולולא ההלכה לא היה מושג מעבודה לעבודה אלא ג' פעמים. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואי) דמזכתיב "ובא אהרן אל אהל מועד" לומדים שיש הפסק בין הוצאת כף ומחתה לעבודת היום שלפניה, וכיון ששאר עבודות היום נכתבו חוץ מהוצאת כף ומחתה, בהכרח כניסתה היא להוצאת כף ומחתה, וחשיב עבודה להצריך לה טבילה בפני עצמה.

מגולן שהכה"ג טעון טבילה אחת ושני קידושים בכל שינוי מעבודה לעבודה-

לרבי יהודה מדכתוב "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו (ח'-ב) בגדים כמו בכל השנה) ויצא ועשה את עולתו וכו' " לומדים שכל המשנה מעבודה לעבודה (מחוץ לפנים ומפנים לחוץ) טעון טבילה, אמנם מזה לומדים טבילה במשנה מבגדי לבן לבגדי זהב, ולא במשנה מבגדי זהב לבגדי לבן, לתנא דבי ר' יהושעאל לומדים דין זה לבגדי לבן חמורים יותר שהרי כה"ג נכנס בהם לפני ולפנים. והגמ' שואלת אדימא למיפניו זהב שכפרת מורבה מששתמישים בהם בכל ימות השנה, אבל עבודת פנים דיהיב איה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדושו. אלא זה נלמד מהיכן שרבי לומר, וכדלהלן, וקידוש לומר ר"י מהיכן שלמדו רבארי, וכדלהלן.

לרבי לומדים מדכתוב "כתנתו בד קודש ילבש וכו' ורחץ במים את בשרו ולבשם" שבמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן (דוא כתוב בתורה "ולקח את שני העשיריים וכו' ") טעון טבילה. לתנא דבי ר' יהושעאל לומדים בק"ו משנה מבגדי לבן לבגדי זהב שכפרת מורבה. והגמ' שואלת אדימא למיפניו מה לבגדי לבן שכח"ג נכנס בהם לפני ולפנים, ולכן מבארת הגמ' שזה נלמד מדכתוב "בגדי קודש הם" והקושט כל הבגדים זה לזה. וכל טבילה צריכה ב' קידושים, מדכתוב "ופשט ורחץ ורחץ ולבש", ואף ש"ורחץ" הוא לשון טבילה, אם אינו ענין לטבילה תנאו ענין לקידוש, והתורה כתבה קידוש בלשון טבילה, ללמד שהטבילה צריכה להיות במקום קדוש כמו קידוש דכתוב ביה "במקום קדוש", וטבילה ראשונה א"א ללמוד מזה, דלא דאורייתא היא.

לרבי אלעזר ברבי שמעון קידוש אחד נלמד מק"ו, שאם במקום שא"צ טבילה מדאורייתא כל השנה צריך קידוש, כ"ש שבמקום שצריך טבילה צריך קידוש. ואין לומר שטמא הבא להכנס לעורה יוכיח, שהוא טעון טבילה ולא קידוש, ד"ל דשאני התם שאינו בא לעבוד עבודה. (תורה ומוש). והקידוש השני נלמד מדכתוב "ופשט את בגדי הלב אשר לבש" איתר קרא להקיש פשיטה ללבישה שגם פשיטה צריכה קידוש. ואף שבקדשים הגמ' מסתפקת אם דבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בהקש, זה דווקא בקרבנות עצמם. תורה ומוש.

ל"ב: המש עבודות היה כה"ג עובד ביה"כ, תמיד של שחר בבגדי זהב, עבודת היום בבגדי לבן, אילו ואל העם בבגדי זהב, הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן, תמיד של בין הערבים בבגדי זהב.

זמן הקידוש בפשיטה- לרבנן קידוש ראשון היה כשהוא עדיין לבוש, וקידוש שני לאחר הלבישה, ולר"מ הקידוש הראשון היה אחרי הפשיטה, והשני היה לאחר הלבישה, ולרבי לרב חסדא קידוש ראשון היה אחרי הפשיטה, והשני היה לפני הלבישה. ולרב אחא בר יעקב הכל מודים בקידוש שני ששובש ואח"כ מקדש, דכתבי "ורחצו מומנו וכו' ולא בגשתם אל המזבח" דבענין שלא היה מחוסר אלא גישה ולא מחוסר לבישה וגישה. ורב חסדא ארבע ארבע בר יעקב אינם מודים זה לזה, דא"כ יהיו ט"ו קידושים, ג' בכל טבילה, ב' כשהוא ערום ואחד כשהוא לבוש.

עבודת הכהן גדול בלבישה הראשונה של בגדי זהב- הביאו לו את התמיד, קרצו (-לישא דקטלא) בשיעור רוב שני סומנים, מירק אחר שחיטה על ידו (-בשבלול, או נמי אחריו), כדי שהכה"ג יוכל לקבל את הדם, דאין קבלת הדם כשרה אלא בכה"ג, (ואם לא מירק אינו פסול מדאורייתא, דא"כ במירק אחר פסול, דכל עבודות יוה"כ אינם כשרות אלא בכהן גדול, וכן יש לפסולו מצד שהשחיטה נעשתה ע"י שנים, דאפילו בזה אחר זה פסול. ואף שיש מ"ד שאפילו שחיטת הכהן כשרה בור, ושחיטת התמיד שאינה שייכת דווקא ליוה"כ לכו"ף כשרה בור, מדרבנן שחיטה ביוה"כ פסולה בור, א"י נמי דווקא מירוק שהוא דין מיוחד ביוה"כ פסול בור, אבל אין לומר שהמירוק הוא חלק מקבלת הדם ולכן הוא פסולה בור, דלא מסתבר שמירוק מיעוט הסמיך יתה יותר המור משחיטת רוב הסמיך. תורה ומוש). ואף מדרבנן אינו פסול (ולא אמרינן שכוון שהקרבן יצטרך בשביל הדם פסול, ורק בחולין כשר), כדשנינו ששיעור שחיטתו הוא רוב סמיך (ולא אמרינן שכוון שנים בבמה, וכו"מ מצוה למרק), קיבל את הדם, וזרקו, ונכנס להקטיר קטורת של שחר, ולהטיב את הנרות, ולהקריב את הראש ואת האברים ומנחת הביתין וניסוך היין.

סדרי העבודה בבית המקדש לאבא שאול

המשנה לעיל ל"א: מבארת סדר עבודת סדר עבודת כה"ג ביה"כ, וזבחה וכו' מביאה המשנה מתי היו מקטירים את הקטורת בכל השנה. הגמרא כאן מביאה מה היה הסדר בעבודת המזבחות בכל יום במקדש (שהם המזבחות המערבית במזבח, הקרבת התמידים עם מנחה ונסכים, הקטרת הקטורת, הטבת הנרות, מנחת הביתין של כה"ג, ובשבת היו מוספים גם הקרבת מוספים והקטרת בדיקן של לחם הפנים), ומה המקור לסדר זה בתורה, לדעת אבא שאול (לעיל ל"ד): השכן הטבת ה' נרות ראשונים להטבת ב' נרות אחרונים היו מפסיקים בעבודת הנעשות בדם התמיד, והקטרת הקטורת היתה אחרי סיום כל הטבת הנרות, (ולרבנן הקטרת הקטורת היתה באמצע הטבת הנרות), ובסוף הטוניה (ל"ד). הגמ' מבארת דין קידוש המשנה הוא כאבא שאול ארבעה.

ל"ג: הערה גדולה שעליה מקטירים את כל הקרבנות. וכתבו התוס' (ד"ה אבי) שהתחלת עבודת היום היתה בתרומת האש, וכיון שבעצמם מקדימים אותה מאשמורה הראשונה או מחצות ויש וכן רב בניה לשרא העבודות, או מפני שיעקר מנחת ביום, לכן אביי לא מונה עבודה זו.

ואח"כ מערכה שניה של קטורת שהיתה בקרן מערבית דרומית, ד' אמות מהקרן לצד צפון, וממנה היו חותים גחלים כדי להכניס למזבח הפנימי בשחירתו ובערבית לצורך הקטרת הקטורת. דכתבי "היא העולה על מוקדה וכו' " מוקדה זו מערכה גדולה, "ואש המזבח ותוקן בו" זו מערכה שניה של קטורת ולמיך שהיא תמה של המזבח החיצון ומשם יניסין גחלים למזבח הפנימי, ומסתבר שמערכה גדולה עדיפה שכן כפרתה מרובה ש-מקטירים עליה כל הקטורת חוץ מהקטורת, אע"פ שהמערכה שניה מכניסים לפנים-להלך, או משום שאם לא מצא עצי המערכה שניה הוא לוקח מהמערכה גדולה וא"כ אף היא ראויה לפנים.

ואח"כ סידור ב' גזירי עצים על המערכה הגדולה. דכתבי "וביער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר", עליה ולא על חבתה, מכאן שהמערכה השנייה נמצאת כבר.

ואח"כ דישון מזבח הפנימי, ואע"פ שגם בזה כתוב "בבוקר בבוקר" היו מודשים אחרי סידור ב' גזירי עצים, דמסתבר שמכשיר קודם והעצים מכשירים את הקטורת, (ואין הטעם משום תדיר קודם, מיון שהיכא שאחד עבודת מונה ואחד עבודת סילוק לא ילפין תדיר קודם. תורה ומוש), ואף שב' הגזירים הולכים למערכה הגדולה ולא לקטורת, מצינו עצים המכשירים. ולרבינא כיון שהתחילו במערכה גומרה. ולרב אשי הטעם משום שאם לא מצא עצי המערכה השניה הוא לוקח מהמערכה הגדולה.

ל"ד: ואח"כ הטבת ה' נרות. אביי אמר שכן קיבל מרבותיו ואינו יודע מה הסברא בזה. ולרבה הטעם משום שאין מעבירים על המזבחות וכתבי "שמרתם את המזבוח" קיי ביה מצוות, מצוה מבאה לידך אל המזבוח לה שחתמיש ותתייש, וכשנכנס להיכל הוא פוגש בתחילה במזבוח שהוא מושך מעט כלפי חוץ, (והשולח עומד בצפון ומכסה ב' אמות וחצי מהחיתול הצפוני שזה שיעור שיעמוד שם ב' כתיב זה ליה זה ויסדרו את ב' המערכות של לחם הפנים, ובאותו זמן עומדים ב' כתיב בצד השני לסלס את המערכה הישנה של הלחם, והמנורה עומדת בדרום במרחק ב' אמות וחצי מהחיתול הדרומי כשיעור המרחק של השלחן, דכתבי "נוכח השלחן", והמזבח לא עומד ביניהם משום דכתבי "ואת המנורה נוכח השלחן" שיראו זה את זה), ומבאיר טעמא מקדימים תפילין של יד לתפילין של ראש להיט שן יד תחילה, כיון שהוא פוגש בתחילה בראש יד. רש"י. והתוס' הקשו שיש על יד לתפילין של יד, והוא "והיו לטופטות בין עין", ולכן ביארו דאריי לענין להניח בתוך של יד למעלה, כדי שלא יפגע בשל ראש תחילה כשכא להניח וצטרך להעביר על

המצוות, ורבי אליהו וצ"ל מבאר דאריי לענין המשמוש בתפילין בכל שעה (שלמדו ק"ו מצוין) שימשמש בשל יד תחילה. עוד כתבו התוס' (ד"ה א"א מעבירים) דלא אמרינן אין מעבירים על המצוות אלא היכא שהוא עומד לעשות את ב' הדברים והו"מ היה מה להקדים, אבל היכא שהוא בא לעשות רק אחד והו"מ היה מה לעשות את שניהם.

ואח"כ שחיטת זריקה, דהא דכתבי "בבוקר בבוקר" לענין שני גזירי עצים לא אצטרך שהרי מכשיר עדיף, ומידה היא בתורה שדבר שאינו נצרך לעצמו כאילו נכתב בדבר אחר, ודנים כאילו בבוקר אחד נאמר בהטבת חמש נרות להקדימום לדם התמיד, שהיה בהטבת הנרות כבר כתוב "בבוקר בבוקר" וא"כ הוי כאילו כתיב התם ג"פ בבוקר, ובבוקר שני כאילו נאמר בדם התמיד, ולומדים להקדימו להטבת ב' נרות, ואף שבשניהם כתיב ב' בבוקר, מכפר עדיף והעולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה. ואין לומר שדנים כאילו בבוקר אחד נאמר בבוקר אחד נאמר בדישון מזבח הפנימי, והשני כאילו נאמר בדם התמיד להקדימו להטבת ה' נרות, דמכפר עדיף. דא"כ אין הפסקה בין הטבת ה' נרות להטבת ב' נרות, ואף שר"ל שטעם ההפסקה הוא כדי להרבות הרגש מהלך פסיעות וקול תחילת עבודת בעורה נישא שטפספס לצאת ולהכנס וא"צ עבודה אחרת ביניהם, מ"מ לר"י"ח שלומד מ"בבוקר בבוקר" חלקקרו לשני בקרים, צריך להפסיק בעבודה אחרת ביניהם, ואין לומר שפסיק בדישון מזבח הפנימי מפני שאין מעבירים על המצוות.

ואח"כ הטבת ב' נרות, וכו"ל. ולא עושים ב' בהתחלה וה' בסוף, דכיון שהתחיל בהם עשה את רובם, ולא יעשה שש בתחילה ואחד בסוף, דכתבי "בהטיבו את הנרות" בלשון רבים.

ואח"כ קטורת ממוזב הפנימי, דכתבי "בהטיבו את הנרות" ואח"כ כתיב "אקטירנה".

ואח"כ מקטירים את האברים של התמיד על המזבח החיצון, דבקטורת נאמר "בבוקר בבוקר" ובאברים כתיב "בבוקר".

ל"ד: ואח"כ מנחה, דכתבי "וערך עליה העולה" - עולה הראשונה, ללמד שאין להקריב דבר אחר לפני תמיד של שחר. לרש"י העולה משמשה שהעולה תהיה ראשונה, ולתוס' (ד"ה העולה, השני) הכונה לעולה הכתובה ראשונה בפרשת פסח, או שהכונה שהיא הוקרבה ראשונה לכל קרבנות הציבור, וכמ"ד עולה שהקריבו אבותינו לפני הר סיני עולת תמיד היתה (ויש מ"ד שזה היה עולת יראה). והקשו התוס' (ד"ה העולה, הראשון) שבבחינים מובא לשלומדים להקדים את התמיד לשרא הקרבנות מדכתוב "מלמד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד" שמוה לומדים שתדיר קודם, ולא מוכיבים "העולה", ותרצו שקדימת תמיד לנדרים ונדבות נלמדת מהעולה, אבל מוספין שהם קרוב ציבור א"א ללמוד מזה, ומ"מלמד עולת הבוקר" לומדים להקדים תמיד למוסף, אבל נדרים ונדבות שהם תדירים יותר ממוספין א"א ללמוד מזה. עוד ת' התוס' שמה"עולה" לומדים להקדים הקטרת התמיד, ומ"מלמד עולת הבוקר" לומדים להקדים שחיטת התמיד.

ואח"כ מנחת הביתין, דכתבי "עולה ומנחה".

ואח"כ נוסכים של התמיד, שגם להם יש שם מנחה.

ואח"כ מוספים אם זה שבת, דכתבי "וזבח ונסכים".

ואח"כ זיזים, דכתבי ב' פעמים "ביום" לאחרם אחרי המוספים דביון שמעם בעצם היום ולא בבוקר כמו שב"ש בבוקר בא להקדים). וי"א שבזיזים קודמים למוספים, גז"ש חוקה חוקה מנחת התמיד, ומדכתבי ב' פעמים ביום לומדים שלא להקדימם לנסכים.

תמיד של בין הערבים היה אחרון, דכתבי "והקטיר עליה חלבי השלמים" עליה -על העולה שכתובה בראש הקטורת שהוא תמיד של שחר השלם כל הקרבנות כולם, ולא על תמיד של בין הערבים.

לרבנן הסדר הוא דם התמיד ואח"כ קטורת ואח"כ הטבת נרות, והא דאיתא במתני' שקטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאברים, לא מנח התנא את הקטורת, דבסידורא לא קמייירי, וה"ה דאיכא למימר דמתני' כאבא שאל, ובסידורא לא קמייירי, וניחא ליה לאוקמיה כרבנן. והתוס' (ד"ה לעולם) ביארו שבלאו הכי הירשא דלא כאבא שאל, דקתני נכנס להקטיר את הקטורת ולהטיב את הנרות.

קטורת של בין הערבים בין היתה קריבה בין אברים למנחת נוסכים, דכתבי "כמנחת הבוקר ונסכו תעשה" כמו שבמנחת הבוקר קטורת קודמת לנסכים כך במנחת הערב קטורת קודמת לנסכים, אבל אינה קודמת לאברים, דלא כתיב "כאיברי הבוקר".

ל"ד: ונסכו רביעית ההין - לרבנן איירי בתמיד של בין הערבים, דבהא איירי קרא, וממנו לומדים של תמיד של שחר. ולרבי איירי בתמיד של שחר, דכתבי "לכבש האחד" ובתמיד של שחר נאמר אחד, (ולרבנן הכונה למיוחד שבעדרו, ורבי לומר דין זה מ"מבחר נדריכם", ולרבנן צריך פסוק לקרבן חובה ש"ל צריך ליפותה כדי לפרוע חובו משלם, ואחד לקרבן נדבה ש"ל צריך ליפותה כדי שחתירה לזרוע והקבלת פנים), וממנו לומדים של תמיד של בין הערבים. ואיכא בינייהו ציבור שיש להם נוסכים רק לקרבן אחד, שיקריבום באותו שהוא עיקר. תורה ומוש.

המשך טהרת כה"ג ביה"כ

חימום מי הטבילה ביה"כ- אם היה כה"ג זקן או איסטניס היו מחממים לו חמין מערב יוה"כ ומטילים אותם ביוה"כ לתוך המים הצוננים, כדי שתפוג צינתם, ולר"י היו מכניסים מערב יוה"כ עששית של ברזל, ומטילים אותם לתוך הצונן, ואין כאן איסור מצורך (-השנותן ברזל מן האש תוך מים הברזל מתחוק ומתקשה), דאריי שלא הגיעו העששיות לצירוף - שהם צוננים במקצת ואינם מתחזקים ע"י המים, ולאביי אע"פ שהגיעו לצירוף מותר, כיון שאינו מתחזק לצרף, ואע"פ שאלביש לאביי מרחיקים ע"י דבר שאין מתכוין אסור, כדאמר אביי דאיצטריך קרא להתיר מילה במקום בהרת כרבי יהודה שדבר שאין מתכוין אסור, הכא צירוף דרבנן הוא, ורבנן לא נזוו באינו מתכוין אפילו ממדינה. ולא גרסינן אין שבות במקדש, דהא תלה טעמא באין מתכוין. רש"י.

דעת התוס' בכללי דבר שאין מתכוין ופסיק רישיה, ומלאכה שאינה צריכה לגופה- דעת התוס' (ד"ה הגי) שרבי יהודה אסור דבר שאין מתכוין גם באיסור דרבנן, (ולר"ש מותר), וכן מובאר בשבת שלר"י אסור לתת מים לתוך מים משום מצורך (אך י"ל שמימים צירוף שלו הוא גמר מלאכתו, משא"כ עששיות), ועל כן מבארים התוס' שרבי שאין מתכוין לר"י בכל התורה אסור מדאורייתא, אבל בשבת דכתבי בה מלאכת מחשבת זה אסור מדרבנן, ואין שבות במקדש, והיכא דהוי פסיק רישיה, כגון החותה גחלים בשבת כדי ללכות את הגחלים העליונים והובעורו התחתונים שאינם לרבות לר"י, לבי יהודה אף בשבת חייב סאת, דכמתכין דמי, ואף היכא שגם אינו מתכוין וגם דהוי מלאכה מלאכה צריכה לגופה ודבי יהודה מותר, ור"ש פוסט במלאכה שאינה צריכה לגופה, ואפילו בחבורה ובמבנה וזלפניו ממשכן, אמנם לא חשיב דבר שאין מתכוין אלא היכא שאינו רוצה שהמלאכה תיעשה, כגון בחותה גחלים והובעורו התחתונים, אבל בחותה גחלים כדי להתחמם, אע"פ שאין כוונתו להבעירה, דיש לו מספיק גחלים, מ"מ כיון שזה לא מפריע על לו לא חשיב אין מתכוין, ולכן הפסור הוא רק מצד מלאכה שאינה צריכה לגופה. והא דמבואר בשבת ק"א שהתולש עשילשן, שה פסיק ורישה שיש בזה יפוי לקלקע, בארעא הרביעה פסור לר"ש (אבל אסור, וכדלהלן), אבל בארעא דידה חייב אף לר"ש, דאגן סהדי שהוא מתכוין לפנות. ולפי זה צ"ל שצירוף עששיות אינו פסיק רישיה, דאל"כ הוי דאורייתא. ועדת העירוב דפסיק רישיה שאסור לר"ש היינו בדבי יהודה נהנה, אבל בדבר שלא איכפת לו אם יקרה אל לא יפוי לקלקע בחיור, סחיטה בדבר שהולך לאיבוד), והעירוב מביא כמה ראיות לדבריו, והתוס' דוחה ראיותיו כוונת הגמ' שדבר אסור מדאורייתא אבל מדרבנן אסור, כוונת הגמ' שזה לא מלאכה כלל), והביאו ראיות שאף בפסיק רישא דלא איכפת ליה אסור מדרבנן.

פרשת במדבר ~ יומא כח'-לד' ~ מבחן מס' 71

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – כדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- למה בדקו במקדש אם האיר המזרח?
 - א. כדי לדעת אם אפשר לשחוט את התמיד.
 - ב. כדי לדעת אם אפשר לתרום תרומת הדשן.
 - ג. כדי לדעת אם אפשר להתפלל תפילת שחרית.
 - האם מותר ללוש מצות במקום שיש צל?
 - א. מותר אף כשהצל הוא ע"י עננים.
 - ב. אסור בכל גוונא.
 - ג. ביום רגיל מותר, ובצל העננים אסור.
 - אלו עבודות פסולות בלילה?
 - א. שחיטה מליקה וקמיצה.
 - ב. רק שחיטה ומליקה.
 - ג. רק שחיטה.
 - דבר שזמן הקרבנות ביום, האם כלי שרת מקדשו בלילה (לפי אבוח דרבי אבין)?
 - א. קדוש לענין פסול, אבל אין להקריבו.
 - ב. אף יכולים להקריבו.
 - ג. אינו קדוש כלל.
 - כמה היה עין עיטם גבוה יותר מקרקע העזרה?
 - א. כ' אמות.
 - ב. כ"ג אמות.
 - ג. כ"ד אמות.
- למסקנת הגמרא מדוע לפי ר"מ היה מקדש ידיו ורגליו אחרי פשיטת בגדי החול?
 - א. משום שכל פשיטה טעונה קידוש.
 - ב. משום שכל לבישת בגדי קודש טעונה ב' קידושים.
 - ג. קידוש זה היה כמו כל כהן שמגיע לעבוד עבודה.
 - כמה פעמים היה הכה"ג מקדש ידיו ורגליו ביוה"כ?
 - א. י"א תשעה וי"א עשרה.
 - ב. עשרה לכו"ע.
 - ג. י"א עשרה וי"א ט"ו.
 - מהי העבודה הראשונה שנמנית בסדר של אבא שאול?
 - א. תרומת הדשן.
 - ב. עריכת המערכה הגדולה.
 - ג. שחיטת התמיד.
 - מדוע היו מחלקים את הטבת הנרות לב' פעמים?
 - א. כדי להשמיע קול בעזרה.
 - ב. דכתיב ב' פעמים בבוקר.
 - ג. מחלוקת.
 - איזה קרבנות צריך להביא מהבהמה המובחרת (לרבנן)?
 - א. דווקא קרבן חובה.
 - ב. דווקא קרבן נדבה.
 - ג. בין קרבן חובה בין קרבן נדבה.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- האם מותר לקרות ק"ש כשיש על גופו צואה במקומה?
 - א. מותר רק באינה נראית אף כשהוא יושב.
 - ב. מותר גם באינה נראית כשהוא עומד.
 - ג. מותר בכל גוונא.
- האם טהור שנכנס לעזרה שלא לצורך עבודה חייב טבילה (לפי רש"י)?
 - א. י"א שחייב מדאורייתא, וי"א מדרבנן, וי"א שפטור.
 - ב. לכו"ע חייב, ונחלקו אם חייב מדאורייתא או מדרבנן.
 - ג. י"א שחייב מדאורייתא, ויש פוטרם לגמרי.
- מה הכונה שבגדי זהב כפרתם מרובה מבגדי לבן (רש"י)?
 - א. שביום הכיפורים עושים יותר עבודות עם בגדי זהב.
 - ב. שבבגד זהב משתמשים בכל השנה, ועבודת פנים מכפרת רק על טומאת מקדש וקדשיו.
 - ג. שבגדי זהב יקרים יותר.
- מנין לומדים לפי רבא (ל"ד.) שהקטרת התמיד קודמת לשאר קרבנות?
 - א. דכתיב "העולה" לומר שתהיה ראשונה.
 - ב. משום תדיר קודם.
 - ג. מדכתיב בתמיד בבוקר בבוקר.
- רשות- (תוס') האם בטבילות דרבנן יש דיני חציצה?
 - א. כן.
 - ב. לא.
 - ג. רק בטהור הנכנס לעזרה יש דיני חציצה.

ההגרלה השבוע על

שבת נופש בצפת

עד 5 נפשות

נופש בצפת - 053-3163545

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"פ 150 ₪

כפייה של אהבה

א. ז"ל התנחומא (פרי"ה): ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנאמר (שמות יט, יז): "ויתיצבו בתחתית ההר". וא"ר דימי ב"ח אמר להם הקב"ה לישראל, אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו וכו'. ואם תאמר על תורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלים אתם את התורה ענו כולם ואמרו (שם, כד, ז): 'נעשה ונשמע', מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט. אלא (אמר להן) על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאודו, עכ"ל.

מבואר כאן שלא היה די בכריתת ברית על תושבע"פ כפי שהוכיח מקודם מהפס' 'כי על פי הדברים כרתי אתך ברית', אלא היה צורך ג"כ בכפיית הר כגיגית. וצ"ב, איך שייך ע"י כפייה ואיום להגיע ל"אהבה", הרי התנחומא עצמו אומר שאין יכול ללמוד תושבע"פ אלא מי שאוהב את ה"ת אהבה גמורה בכל ליבו בכל נפשו ובכל מאודו, וא"כ מה שייך לכפות ע"ז. משל למה"ד, למי שבא לפלוני באיזומי אקדח ואומר לו שאם לא יהיה החבר הכי טוב שלו הרגע, הוא הורג אותו במקום, האם הוא יהפך להיות מעכשיו 'אוהב' שלו, בוודאי שלא, הוא אולי יפחד ממנו וישמע להוראותיו, אבל 'אהבה' מאן דכר שמיה וא"כ איך הקב"ה ע"י כפייה הביא את כלל ישראל לאהבה.

ב. וי"ל פשט מחודש, דהכפייה כגיגית היתה מעין חופה של קידושין כדמשמע במשנה בתענית (כ"ב, ביום חתונתו זה מתן תורה, ופרש"י בהאזינו עהפ"ס 'סובבנהו יבוננהו' דקאי על כפיית ההר כגיגית, ובפי' באר בשדה כתב, שכוונת רש"י שהכפייה היתה מעין 'חופה' וכנ"ל.

ונמצא דאדרבה בכפיית ההר עצמה היה ביטוי עצום לאהבה שבין כנסת ישראל לקוב"ה, ולכן בתנחומא המשיך 'והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאה' דקאי על האהבה עצומה שלומדי התורה אוהבים את התורה, וזהו שכתב עוד שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו וכו'. (ויש בזה לימוד עצום, דאותו מעמד שהיה נראה ככפייה ואיום אצל אחד, יכול להראות כחופה וחיבת התקשרות אצל שני, וכך יש למשוך בנתינת הצמידים מאליעזר לרבקה, דפרש"י שני צמידים כנגד שני לוחות מצומדות, דמבחוץ איסורי התורה נראים כמו אזיקים "צמידים" הקושרים את ידי האדם, אבל אם יתקרב עוד קצת ויתבונן יותר יראה שזה ב' צמידים מפוארים שכבוד לעונדם).

ג. ויש לפרש בזה באופן יותר פשוט אבל עם מוסר עצום, דלמעשה כל יהודי בעומק מהותו מחובר לתורה בכל מאודו, שהרי לכל יהודי יש חלק בתורה שלמד אותה במעי אימו מהמלאך, ונשמתו משתוקקת ביותר שישראלים את חלקו בתורה, וכל יהודי גם יש לו אות שלו בתורה שבכתב, דישראל נוטריקון יש שישים ר"יבוא אותיות לתורה, וכמו שהגוף דורש את שלו, וכאשר האדם רעב א"א לדבר איתו עד מקבל את צרכי מזונו, או שהוא עייף מרגיש ממוטט עד שנותן תנופה לעפפיו, כך הנשמה יש לה מזון, וכשהיא לא מקבלת את חלקה היא רעבה כפשוטו ממש. ואילו היינו זוכים להקשיב לקולה של הנשמה היינו שומעים את יללותיה וצווחותיה כשנעדר מזונה. דא עקא שהגוף משתיק את נהמתה, והוא משתלט על כל המציאות של האדם, ומעביר את כל האנרגיות, והעשיות, על שמו.

ומעתה יובן שבהר סיני נתן לנו הקב"ה עיצה נפלאה כיצד להתמודד עם רצונות הגוף ותאוותיו, והוא ע"י כפיית הר כגיגית, דע"י שהאדם כופה את עצמו להיכנס למהלך של התורה, ממילא פורצת מהלב אהבת הנשמה אל התורה, וזה התירוץ היאך כפיית ההר הולידה אהבה, כי מדובר כאן על ב' עניינים נפרדים, הכפייה היתה על הגוף והאהבה פרצה מעומק הנשמה, וכשמופים את הגוף ממילא מתגלה עומק הרצון של הנשמה, וכדברי הרמב"ם הנודעים על כפייה בגט.

ד. ונפק"מ בזה בהרבה עניינים שלפעמים מחכה שיבא החשק, או עד שיתפנה מטרדותיו, ולמעשה לא מגיע אף פעם לאותו רגע נכסף, כי באמת כל הענין של הטירדות הוא הכת"מ של היצר להשליט גוף על הנשמה, ובכל יום צריך לבא עם המהלך של כפייה כדי לבא לידי אהבה, וכשמקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים ב-5 הדקות ראשונות של הסדר, ממילא מתגלה אהבת הלב אל דברי התורה, עד שפתאם מסובב את הראש ורואה שהנה כבר נגמר הסדר, דכך הוא סדר התורה שכפייה מולידה אהבה. וזהו שאמרו רומזי רמזים, שאמר הקב"ה אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהיה קבורתכם, ולמה לא אמר להם כאן תהיה קבורתכם, מכיון שזהו דרכו של היצר, שאומר לאדם, בסדר אני מסכים שתלמד, אבל שם שיש מזגן, ושם שתהיה פנוי, ושם שיהיה לך חברותא נוחא וסוגיא מתאימה, ומילגה גבוהה, והי"ש הזה הוא הקבורתכם, ויה"ר שנוכה לאהוב את הקב"ה ואת התורה בכל ליבנו ובכל נפשינו ובכל מאודינו.

עומק ברכת אתה חונן בחול ובמוצאי שבת

א. הנה בסוף הש"ס נדה (ע"ב) מבואר ששאלו אנשי אלכסנדריה את רבי יהושע בן חנניא איך הדרך להחכים, וענה להם שזה רק בשילוב של התמדה עם תפלה, וז"ל הגמ': מה יעשה אדם ויחכם, אמר להם, ירבה בישיבה, וימעט בסחורה, אמרו, הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה", תני ר' חייא, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, מאי קמ"ל, דהא בלא הא לא סגי. עכ"ל.

ועיין במהרש"א שכתב שמדובר על אדם חסר שכל שרוצה לזכות בחכמת התורה, שאע"פ שמכריזים על כ"א לפני שנולד אם יהיה חכם או טיפש, מ"מ כדי לשנות הגזירה שנגזרה עליו להיות טפש אמר שירבה בישיבה כי בהשתדלות ועסק גדול ע"י סיוע דשמיא בתפלה ובזכויות אפשר לשנות הגזירה כדמסיק דהא בלא הא לא סגי.

ב. והנה באבודרהם (סדר מוצ"ש) כתב: "והטעם שתקנו ההבדלה בחונן הדעת לפי שאין אדם מגיע לדעת בין קדש לחול ואור לחושך אלא אחר חכמה גדולה וגייעה רבה". ומבואר שבמוצאי שבת אנחנו מוסיפים בברכה זו בקשה, לעמוד על ההבחנה הנכונה בין דברי קודש לדברי חול ובין אור לחושך, ועלינו להתבונן בדבריו, דלכא"ו מה צריך לזה חכמה רבה וגייעה גדולה הרי גם התרנגול יודע להבחין בין יום ובין לילה, ומבואר כאן, שמדובר על ענייני עבודת ה' שבהם אור וחושך משמשים בעירובייה, וכן יש דברים בהן קודש מעורב בחול, ובכדי לברר מה קודש ומה חול, מה אור ומה חושך צריכים הרבה חכמה וגייעה.

וזהו שבסיום אתה חוננתנו אנו מבקשים, שיהיו הימים הבאים לקראתינו חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עוון, דע"י ההבדלה בין החושך לאור ובין הקודש לחול ינצל מכל חטא, דאין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רוח שטות, אבל כשזוכה לדעת דקדושה, משיג תורה וניצול מחטא.

ג. והגמ' בעבודה זרה (ח"א) אומרת: אם בא לומר בסוף כל ברכה מעין כל ברכה, אומר. ופירש רש"י: "אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת". ומקשים מדוע דיבר רש"י רק על בעית השכחה ולא על עצם ההבנה, וראיתי מובא ששר התורה מרן הגר"ח שליט"א השיב שחלק ההבנה תלוי ביגיעה, כדאיתא במגילה (ו"ב) אמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין, ולא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא (שלא תשתכח ממנו, רש"י) סיעתא מן שמיא היא (ויש יגע ואינו מוצא, רש"י). ולכן לדרבו פירש גם כאן דכלפי הענין של שכחה ראוי לבקש בחונן הדעת שלא ישכח, כי זה תלוי בתפלה.

ד. ובענין האי ברכה הק' רבי צדוק הכהן מלובלין (בפר' וילך) דלכא"ו המכוון בברכה זו להיות לו הדעת האמיתי להכרת התגלות הבורא יתברך שמו כמו שנא' (דברי הימים א' כח"ט) דע את אלהי אביך ועבדהו וגו'. והלא זאת אינו לצורכו של אדם וא"כ למה אין מתפללין ברכה זו בשבת כמו שמבקשים "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך".

וביאר נפלא, דהענין הוא על דרך שאמרו חז"ל (ברכות לג"א) "כל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, מאי טעמא מקדש ניתן בין שתי אותיות דעת ניתנה בין שתי אותיות". היינו כי פירוש דעת הוא הכרה שמכיר בפנימיות הלב שבכל עניינו הוא מוקף מהשגחתו יתברך וזה שאמר שניתן בין שתי אותיות השם הקדושים. וכמו כן במקום המקדש היו כל ישראל מוקפים בהשגחת אורו יתברך בכל פרטי ענינים. וזה שאמרו ז"ל (מגילה י"ב) מה ראו לומר בינה אחר קדושה שנא' (ישעיה כ"ט) "והקדישו את קדוש יעקב" וגו' וסמך ליה "וידעו תועים רוח בינה", ולא כ"א זוכה לדרגה זו ולכן ביום חול עלינו לבקש לזכות להיות במעלה זו תמיד, אמנם כשמגיע יום השבת אז ה' יתב' מגלה בחינת מדריגת הדעת הזה בכל נפשות ישראל כמו שנאמר (שמות לא, יג) "כי אות היא וגו' לדעת כי אני ה' מקדשכם" היינו שאז מכיר כל אחד הארת השגחתו יתב' בכל פרטי עניני עוה"ז גם כן להיות בכל דרכיך דעהו. ולכן בא המצוה בעונג שבת לענג במאכל ובמשתה גם כן ובזה יתענג על ה'. ולפ"ז אין מקום להתפלל בשבת ולבקש על חנינת הדעת כי זהו המתנה טובה שחנן אותנו ה' יתברך בקדושת יום השבת שמופיע בחינת הדעת בכלל נפשות ישראל מהארה דלעילא. רק בחול צריכים להתפלל על זה וחננו מאתך וכו' שזוכה למדריגה זו מצד מדת חנינה מתנת חנם מאתו יתברך גם בימות החול שלא כל אדם זוכה לזה כאומרם ז"ל כל מי שיש בו דעה וכו' כנ"ל, עכ"ל.

ונראה עומק דבריו, דבאמת בבקשה זו יש שלשה חלקים "דעה בינה והשכל", והחילוק ביניהם, דההשכל הוא עצם החכמה שאדם צריך לרוכשה מרב, כמו לימוד א-ב שאינו יכול להבינו מעצמו, וכך בכל סוגיא בגמ' יש את הא-ב שמוכרח ללמוד מזולתו, ואח"כ הבינה, הוא להבין דבר מתוך דבר, שמפלפל עם הידיעות ומדמה מילתא למילתא לפתח את הענין ולהרחיבו, אבל הדעת הוא החיבור של התורה אל לומדה, כענין נעשית תורתו, ומכיון שהאדם גשמי והתורה רוחנית, לכן החיבור הזה מגיע מאוצר מתנת חנים, וזהו מה שהבאנו בתחילת הדברים מרש"י שלהניצל משכחה טעון בקשה מיוחדת בברכה זו, כי זכרון אינו ענין של כשרון בעלמא, אלא זה תלוי בקליטת וספיגת הסוגיות בעומק דעתו של הלומד. וכבר נהגו בישיבות להאריך ב"אהבה רבה" בימים אלו, כי השגת התורה תלויה בתפלה, וה' יזכינו לדעת תורה.

על מ"ה אבדה הארץ

א. עדיין הלב אינו מכיל את האבדה הקשה, של מ"ה נפשות צדיקים וטהורים בהילולא קדישא דרשב"י, שהם בבחינת "בקרבי אקדש" (אותן אותיות של בקרא דרשב"י) ובספר בניהו לבן איש חי (ר"ה לאב), כותב שהגאולה תהיה בזכות מ"ה צדיקים שהם בגימטריא גאול"ה, וכדאי בחולין (צבא) עהפ"ס בהושע (גב) "חומר ולתך שעורים" אלו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, החומר הוא שלושים סאין ולתך ט"ו סאין, ועיי"ש החשבון דמדובר בשלושים בני ארץ ישראל וט"ו בני חו"ל, וגם כאן מספר צדיקים אלו חלקן מחו"ל ורובן מאר"י. ובודאי שסילוקן היה כפרה גדולה לכלל ישראל, אבל עלינו להבין על מ"ה עשה ה' ככה, ומה רוצה הקב"ה מאיתנו בשעה קשה זו.

ויש אנשים שאומרים, שאילו היה נביא או חכם מופלג בעל רוח הקודש היה אומר לנו מה לתקן אחרי הטרגדיה הזאת, או במה להתחזק עתה לאור מתיחות אינטיפאדת הרמאדן (אשר בעת כתיבת שורות אלו, יום שני, נשמעו אזעקות מרטיטות בירושלים מחמת ידי טילים מעזה), אבל עתה כשאין נביא או חוזה, ואין איתנו יודע עד מ"ה, אין אנו יכולים לדעת על מ"ה אבדה הארץ, ואיזה פרט וענין עלינו לתקן.

אבל באמת אי"ז נכון, שהרי בעת החורבן, היו נביאים וחכמים בעלי רוח הקודש, ובכל זאת כאשר נחרב הבית, הסתובבו כולם נבוכים ולא הצליחו להבין פשר דבר, על מה אבדה הארץ, ובמה יש להתחזק, וכך לשון הגמ' (ב"מ פהא): א"ר יהודה אמר רב, מאי דכתיב "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ", דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו. שנא "ויאמר ה' על עזבם את תורת י אשר נתתי לפניהם, א"ר יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה. עכ"ל. הנה למדנו מכאן, שגם בעת שהיו נביאים וחכמים לא ידעו להסביר על מה אבדה הארץ, והקב"ה בעצמו הוצרך לפרש להם.

ב. ידוע שהגרא"מ שך זצוק"ל היה שואל, אם באמת כל הנביאים והחכמים לא הצליחו להבין על מה אבדה הארץ, א"כ קשה מאד למה באמת אבדה הארץ, כי איך הקב"ה בא בתביעות דקות מן הדקות כאלו, שאף נביא וחכם לא יכול להבין איזה טענה יש על כלל ישראל דאן. ותירץ הגרא"מ שך זצוק"ל תירוץ נוראי, נכון, החכמים והנביאים אינם יודעים, אבל האדם בתוך עצמו הרי יודע בדיוק מה עליו לתקן, שכל אדם בסתר לבו ובעומק לבבו מודע היטב למצבו הרוחני, וא"כ הקב"ה והאדם שניהם יודעים היטב על מה אבדה הארץ, ולכן הארץ נאבדה.

ומה שהקב"ה הצביע על חטא כללי שלא ברכו בתורה תחילה, באמת יש בזה תביעות שונות לכל אחד, למה לא

הניח את התורה אצלו בראש מעייניו וברום עיסוקיו, ורק מכיון שיש דרגות שונות בזה לא ראי זה כראי זה, לכן היה צריך שהקב"ה יגלה את הענין במפורש, אבל כ"א בעומק ליבו הבין היטב על מה אבדה הארץ, אם אך העמיק בזה.

ג. ברם יש כאן עוד היבט עמוק מאד, דאם אכן מדובר בחטא כל כך דקיק שלא יכלו הנביאים והחכמים לעמוד עליו, א"כ בכל זאת עלינו להבין מהי התביעה הגדולה על ישראל אז, עד שנחרב בית המקדש בגלל אותו חטא דק.

התשובה היא, שבאמת אצל כל יהודי בפני עצמו הדבר דק מן הדק, אבל כאשר מחברים את כל הדקויות הללו יחד, נוצר קלקול עצום, ניקח דוגמא מאותו אירוע נורא בהילולת רשב"י, אם היו מנסים לברר מי דחף... וכי יוכלו להצביע על מישהו מסויים שדחף, בוודאי שלא, וכי אדם אחד יכול לדחוף אלפי איש ולגרום לקטל המונים? אלא בוודאי שכל אחד דחף רק קצת, ממש קצת, אפילו בלי להרגיש שדוחף, וכשמצרפים את הקצת של כולם יחד, נוצר לחץ אטומי, ומסה מטורפת, שיכולה להרוג, וככה בחטאי בית שני, כאשר הצטרף החשבון של כל הקצת של כולם, נאספה כמות חטאים עצומה שגרמה לחורבן.

וזהו החיזוק שלמד רשב"י מאותם טיפות מים שיצרו נקב בסלע, ואם נשאל את עצמינו איזו טיפה עשתה את החור, האם הטיפה האחרונה או זאת שלפניה, וודאי לא, אלא בהכרח שכל טיפה וטיפה עשתה חור, ואף שבוודאי טיפה אחת אינה יכולה ליצור שום חור הנראה לעין, מ"מ אפילו משהו דק מן הדק, כאשר מצטרף הרבה מאלו יחד יכול להיווצר חור ממש בסלע הקשה, וכך הבין ר"ע שכל משהו בתורה שלומד חוצב חקיקה בלוח שבלב, ואע"פ שלא רואים שום רושם, מ"מ בוודאי שכל משהו חוקק.

ד. ומדה טובה מרובה ממידת פורענות פי חמש מאות, דאם כוח הרבים כזה עצום, שכאשר מצטרף דחיפה קלה שבקלה של הרבים יכול להגרם טרגדיה כזו גדולה, כ"ש שע"י ההתחזקות של כל אחד אפי" ע"י חיזוק קל שבקל, יכול הכל להצטרף יחד להביא לגאולה שלימה. וזהו ענין ההתאבלות על החורבן וריבוי בקשתינו בתפילה על ציון וירושלים, ויכול יהודי לחשוב בליבו מה כבר תועיל בקשתי הקטנה שלא תמיד נעשית בכוונה הראויה, אבל זוהי טעות עצומה, כי ההצטרפות של כל תפילות ישראל גם יחד, מגיע לריכוז אדיר ונפלא שיכול להזיז רקיעים.

וכך בכל יום אדם מתווסף בכוחו הרוחני, אלא שקשה לראות את ההתקדמות היומיומית, ורק אחר תקופה ניכר עליו עליה רבה בהצטרף הכל יחד, וזה גדר ספירת העומר לספור ולאסוף את כל הימים יחד, שהזמות שלנו בתורה היא רק ע"י קיבוץ החלקים, הן קיבוץ כל חלקי ישראל כאיש אחד בלב אחד, והן קיבוץ של למנות ימינו כן הודע.

ונתרוממתי

א. הנה קרב ובא היום-טוב הגדול שלנו, בני הישיבות, האברכים ונשותיהם, יום מתן תורתנו, כי מתוך יו"ט זה זכינו לקבלת תורה שהיא משוב ליבנו, ובה עוסקים אנו כל ימינו באהבה רבה, תוך התעלמות מכל שאר עניינינו.

ואף שכל יהודי מ'ישראל, מאמין ודאי באמונה שלימה, שבשעת מתן תורה עמדו רגליו, ורגלי אבותיו ואבות אבותיו למרגלות הר סיני, ופשוט שכל יהודי שייך לחג עצרת, מ"מ מציינו בפסחים (סחג) שרב יוסף אמר ביומא דעצרתא עבידו לי עגלה תלתא דאלמלא האי יומא דקגרים כמה יוסף איכא בשוקא, ורש"י פי' שם: שלמדתי תורה ונתרוממתי. הרי שיש ביו"ט דשבועות יחס מיוחד ללומדי התורה ועמליה יותר משאר העם, מפני שהם מרגישים כמה שהתרוממו והתגדלו מלימוד התורה.

ויש לעיין מה התכוון רב יוסף להדגיש כשאמר 'כמה יוסף איכא בשוקא', האם התכוון לזלזל חלילה באנשים הגונים שעמלים לפרנס את טפם, הרי ודאי מצווה גדולה עושים. ואף ששוק אינו מקום רק להגונים, כבר אמרו חז"ל 'פשוט נבילה בשוקא ואל תצטרך לבריות', כלומר טוב לעשות אפילו מלאכה בזויה ואפילו בחוצות השוק במקום היותר פחות, ובלבד ששייג טרף ומזון לעולליו, ומצווה רבה קעביד, ואיך רב יוסף יזלזל בכל אנשי השוק.

ב. הנה רב יוסף נגע בנקודה מאד עמוקה בנפש האדם, שהרי כל החדל להאמין בכוחותיו ובגודל חיבורו לתורה, מיד הוא נהפך להיות בן-שוק במהותו, גם בעת הפנאי! וזהו שהדגיש כמה יוסף 'איכא' בשוק, שביאורו: כמה יוסף קיימים בישראל אשר מסתובבים שם, לא בכדי לעבוד ולהתפרנס לבד, אלא כי שם בית משכנם הקבוע.

וזהו שתרגם רש"י 'שנתרוממתי'. דלכאו קשה מהיכן הוציא רש"י 'שע"ז שמח רב יוסף, אולי שמח על ענין אחר שע"י שקיבל עול תורה ראה סייעתא דשמיא בפרנסה או שהשיג זבולון שתומך בו, ונפטור מלעבוד כל היום בשוק?

אלא מבואר שרב יוסף לא דיבר בכלל על הנושא הכלכלי, כי גם אחרי כל מה שאדם עושה בשביל היואספת דגנך' שלו הבסיסי, עוד מותר בידו שעות רבות ביום שיכול לעמול בתורה ולהתגדל, ולמה יהודי לא עושה זאת? למה יהודי לא משתדל לנצל כל רגע ללימוד? למה הוא יושב בשוק כל היום? על כרחך שזה משום שאינו מחזיק מעצמו ומזלזל בכוחותיו, וזהו שהבין רש"י דכוונת רב יוסף לומר שע"י ה'נתרוממתי', כבר מבין שהשוק לא ביתו, ומעתה גם הזקוק לפשוט נבילה חוזר לאלתר ללימודו, ושוב אינו מה'כמה יוסף איכא בשוקא' אשר מחוברים לשוק, כאילו זה ביתם הטבעי...

ג. שאל אותי פעם יהודי שנאלץ לצאת לעסקים, האם מספיק לפתוח עסק קטן ורגוע, או לצאת כבר 'בגדול', נסיתי לומר לו שאם הוא פותח בגדול אז גם הסיכון ליפול הוא בגדול, ולמה לא ללכת בזהירות ובהדרגה...? אז הוא ענה, שהוא לא מתכוון מצד ההיבט הכלכלי, לזה יש לו יועצים בכירים, הוא מדבר רק מצד העול והמירחה האם שווה המאמץ...? נסיתי לומר לו, שאולי בעסק קטן יהיה לו יותר זמן ללמוד בשעות הפנאי, אז הוא אמר לי תיכף: לא, בין כך אני עובר למתכונת של דף היומי שעה ביום...!

באמת למה...? למה ברגע שנאלץ להפסיק ללמוד, מיד קופצת האפשרות הכי ירודה של סימון וי על שעה יומית בדף מהיר, למה לא לחשוב על אחיזה יותר גדולה בלימוד התורה? אך הנה, רב יוסף עונה לו: בלי 'רוממות', בלי שתחשיב ותכבד את היכולת העצומה שלך, הפכת באופן אוטומטי לתושב קבע בשוק, עד שכל ההתלבטות שלך היא כלכלית או לוגיסטית, ותיכף נשכח ממך החוב העצום המוטל על כל יהודי - פשוט לנצל כל רגע לתורה!

ד. ישנו מכתב מופלא משנת תשי"ח ששלח הגאון רבי שלמה ברעוודא זצוק"ל בהיותו בגולה, כאברך צעיר בברוקלין שבניו-יורק, לראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל, וז"ל: "הנני שמח להודיע לפרן שליט"א על השמחה במעונינו כי נולד לנו בן למזל טוב... בסעודת פדיון הבן השתתפו כמה מידידנו ורבותינו, ביניהם הרב שמואל ווילענסקי שליט"א, ושלא כדרכו דיבר לפני הקהל דברי חיזוק בהתמדה בתורה, ולעמוד נגד נסיונות העולם, והדברים היו נוראים ממש, לאחדים מותיקי ישיבת מיר זלגו דמעות. ובאמת שמחתי מאד כי השי"ת זיכני לקיים את ברית המילה וגם פדיון הבן בין קהל של בני תורה חשובים, שהמה כאן יחידים ממש... רעייתי תחי' שבה לאט לאינתה... ושנינו מצפים ליום שבו נוכל לשוב לארצינו הק', להיפצא בין רבותינו ויד"ג אנ"ש היקרים שליט"א, לעסוק בתורה שהיא חיינו, כי המקום הזה אינו מסוגל לעליה בתורה, אפילו כגון אנו שאין לנו כמעט שייכות עם אנשי הרחוב. העיקר ראיתי כאן בין הבני תורה מחלת היאוש, רבים כבר נתיאשו מלהיות גדולים בתורה ממש, ומסתפקים בזה שקובעים קצת עיתים לתורה, ומחנכים בניהם ע"פ התורה, אמנם גדלות ממש בתורה ויר"ש וק"ו ב"ב של ק"ו מקצת מעלות כל שהם הנמצאים בספרי היראה, מכל זה יש יאוש נורא ואיום, והי"ת ירחם עלינו ויוציאנו במהרה מהמקום הזה, עוד שביכי התקווה קיימים..."

הנה לנו תיאור טרגדי מה'שוקא' של אמריקה רבתי, עד שגם ת"ח שדרו בה, נהפכו לבני-שוק המיואשים מכל שאיפת גדלות, ורק אברך מיראי אשר נשם אויר פסגות צלול, זעק כנגדם את ה'נתרוממתי' הזה, מתוך שמירת התקוה. וזהו האסון של שוק המסחר פעם והיום, ששואב לתוכו את כל האדם, ומכניסו למן אשליה שהשוק ביתו. ולכן רק לעמלי התורה, ראוי העגלה תלתא דעצרתא...!

דבר העורך

מכשירים דיגיטלים בשבת

חדשים לבקרים: בניה לגובה בציבור החרדי, הינה עובדה מוגמרת. בעבר רוב הפרויקטים לאנ"ש התאפיינו בבנינים של 3-5 קומות, בשנים האחרונות בפרויקט רגיל הבנינים במוצע 6-8 קומות, ויש גם פרויקטים עם למעלה מ-10 קומות. ומתעוררת השאלה מחדש, האם מותר להשתמש במעליות שבת.

בסיעתא דשמיא התקיים שיעור הדרכה מיוחד בליווי מצגת מרתקת, בנושא 'מעליות שבת' מפי הגאון הגדול רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א מחבר הספרים הנודעים "שערי הברכה" ו"שערי המזוזה" ומגדולי המומחים בענין מכשירי חשמל טכנולוגיים בשבת

בעז"ה יתקיים שיעור המשך בנושא 'מקור דיגיטלי בשבת', בבית הכנסת 'פינסק קרלין' רחוב חסידי קרלין 1 ירושלים ביום חמישי פרשת במדבר ב' סיון תשפ"א משעה 2 עד שעה 3 בצהריים. ניתן להאזין להקלטת השיעורים בקו הילכתא 085-5377-02.

יהי רצון שנזכה כולנו, לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, אמן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'יחוד באימוץ ילדים'

עשה צדקה בכל עת

משפחה חורגת: בגיליונות האחרונים (מספר 309-306) התבאר דיני 'יחוד במונית', 'יחוד במעלית', 'יחוד כשיש מצלמה', 'יחוד כשיש בייבי סיטר'. הגיליון שלפנינו, האחרון בסדרה (מספר 310), עוסק בנושא 'יחוד בילדים מאומצים'. הנושא של 'יחוד בילדים מאומצים', דומה בכמה דינים ל'יחוד כשיש בייבי סיטר' שהתבאר בגיליון הקודם.

מספר דוגמאות; 1. בן מאומץ, חשש יחוד עם אם חורגת, או אחיות חורגות. 2. בת מאומצת, חשש יחוד עם אב חורג, או אחים חורגים. 3. זיווג שני ויש (לבעל, לאשה, לשניהם) ילדים מזיווג ראשון; בן, חשש יחוד עם אמה חורגת, ואחיות חורגות. בת, חשש יחוד עם אבא חורג, ואחים חורגים. ידיעות נפלאות מופיע באוצר הפוסקים (חלק ט עמוד קלג), ובמאמרו של הג"ר אליקים דבורקס שליט"א (על בן אמצת לך פרק טו).

1. אימוץ ילדים

אומנה: הגמ' (כתובות דף נ.). מבארת את הפסוק (תהלים פרק קו פסוק ג) עשה צדקה בכל עת, זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן. וכן מבואר בגמ' (סנהדרין דף יט:): שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ולפי הפירוש הראשון במהרש"א (חידושי אגדות סנהדרין יט:): המעלה הזו נאמרה בכל אימוץ ילד, ולא רק ביתום.

פריה ורביה: חידוש עצום מופיע בחכמת שלמה (גיליון על השו"ע אבן העזר סימן א), שיש להסתפק בכוונת חז"ל 'כאילו ילדו'

מכתב הרבנים הגאונים וצוק"ל בענין איסור יחוד עם מאומצים (שנדפס בס' 'זכרון עקידת יצחק')

ב"ה תרש אור תשכ"ה
אנחנו הח"מ מצטרפים
להזהיר את המאמצים בנים
או בנות, שלא להשכיח שמות
החורים האמיתיים, והעיקר
להזהירם על איסור היחוד
ועל החיבוק ונישוק. ותחון
לפרסם כי הם חלכות קבועות.
נאם דב בערש
ורידענפעלד
נאם זלמן טורוצקין
נאם עזרא עטייה
נאם משה אריה פריינד
נאם יחיאל יהושע בן
לאמיר זצלה"ה מביאלא
נאם יעקב ישראל קניבסקי
נאם בנימין מנדלזון רב
דקוממיות

היה מקל אבני תלכה
ונרנו הלא מצטרפים להנהיג את
האמיתיים בנים או בנות, ולא להשכיח שמות
החורים האמיתיים, והעיקר להזהירם על איסור
היחוד ועל החיבוק ונישוק. ותחון לפרסם
כי הם חלכות קבועות

נאם ברוך צוק"ל
נאם ב"ר אברהם
נאם יעקב אריה פריינד
נאם יעקב אריה פריינד
נאם יעקב אריה פריינד
נאם יעקב אריה פריינד
נאם יעקב אריה פריינד

האם מקיים באימוץ ילדים מצות פריה ורביה או לא. וכתב שתלוי במחלוקת הפוסקים כאשר חז"ל אומרים 'כאילו', האם הכוונה ממש או לא. לדעת הדרישה (פרישה יו"ד רמב אות ב) אין הנלמד בהיקש שוה אל מי שמקיש אליו. אבל לדעת ה"ט"ז (יו"ד סימן רמב) הוא שווה ממש, ולדעתו מקיים באימוץ ילדים מצות פריה ורביה.

בתנ"ך: נעמי גידלה את עובד הבן של רות, (אבי ישי אבי דוד), והשכנות קראו לו 'בן נעמי'. שנאמר **במגילת רות** (פרק ד פסוק טז): וַתִּשָּׂא נְעֻמִי אֶת הַיָּלֵד וַתְּשִׂתְהוּ בְחִיקָהּ וַתְּהִי לוֹ לְאִמָּתָה. וַתִּקְרָא אֵנָה לוֹ הַשְּׂכֵנֹת שֵׁם לְאִמּוֹ יֵלֵד לְנְעֻמִי וַתִּקְרָא אֵנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד. מִפְרֶשֶׁת הַגִּמְ' (סנהדרין ט:), וכי נעמי ילדה, והלא רות ילדה. אלא כיון שנעמי גידלה נקראת על שמה. וכן מרדכי היהודי גידל את אסתר קרובת משפחתו, שנאמר **במגילת אסתר** (פרק ב פסוק ז): וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בֵּת דָּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאָם... וַיִּמְזַן אֶבְיָהָ וְאָמָה לְקַחָהּ מִקְרָדְכִי לוֹ לְבַת. ובגמ' (סנהדרין שם) מובא עוד דוגמאות מהתנ"ך.

2. היתר יחוד בכך מאומץ

מותר אם אימצו בגיל צעיר: לדעת שו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן מ פרק כא) לכאורה פשוט שאין שום מקום להתיר יחוד בילד מאומץ, אפילו באופן שהבן או הבת לא יודעים שהם מאומצים, וחושבים שהבעל הוא אביהם והאישה היא אימם, מכיון שמבואר ברש"י (קידושין דף פא: ד"ה ודר) שטעם ההיתר להתייחד עם אחותו, אימו ובתו, הוא כדברי הגמ' (סנהדרין דף סד). שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את היצר של עריות בקרובים, ולכן כל ההיתר שייך רק באימו האמיתית, שעליה בוטל היצר הרע ולא על מאומץ.

וממשיך; אבל לאחר העיון נראה להציע כמה צדדי היתר, כאשר אימץ את הילד כשהיה יותר קטן מגיל שהיחוד אסור עמהם (ילד מגיל 9 או ילדה מגיל 3), שהרי לדעת הלבוש (אבן העזר סימן כב סעיף א) טעם ההיתר ביחוד של בן עם אמו ואב עם בתו, "מפני שאין דרכה לבא עמו לידי הרגל עבירה, והוא הדין האב עם בתו". ואם כן אותו הטעם גם בילדים מאומצים, מכיון שהושרש בלבבותם מאז קטנותם, שהם הוריהם והם ילדיהם, כבר אין דרכם של הבעל והאישה להגיע עמם לידי הרגל עבירה, כיון שהאם מגדלת את הבן ביחסי אם ובן, וכן להיפך, זהו בעצמו החיץ המבדיל ביניהם. טעם נוסף להתיר, כיון שאיסור יחוד בהם מדרבנן, הוא כעין גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, כי הרבה ילדים שצריכים משפחה אומנת לא ימצאו להם הורים מאמצים. ודומה להיתר להתייחד עם אשתו נדה.

ומסיק הגם שנדמה שנכנסו בפרצות דחוקות ללמד זכות על ישראל, שלא לסגור הדרך לילדים אומללים שלא יהיה להם דורש ומבקש ממשפחות שומרי תורה ומצוות. ואמנם לכתחילה אסור לקחת לאימוץ ילד בגיל של איסור יחוד (בת מגיל 3, בן מגיל 9), אם יודעים מראש שלא יוכלו להיזהר מלהתייחד עמם.

3. איסור יחוד בכך מאומץ

אסור בהחלט: לדעת שו"ת שבט הלוי (חלק ה סוף סימן רה, חלק ו סימן קצו) יש איסור יחוד גמור בילדים מאומצים, וכן מנהג רוב המדקדקים, ואין איסור לאומץ, רק שיהיה באופן המותר על פי התורה, שלא יהיה יחוד. ודוחה את כל ההיתרים של הציץ אליעזר, כי מה שהלבוש כתב טעם שמרגישים הרחקה טבעית כלפי ההורים, זה רק בעצמם ובשרם של בן ובת אמיתיים, שבטבעם רחוקים מקריבה לאביהם ואימם, אך לא בילדים זרים. ועוד, שרק בקרובים אמיתיים שייך התיקון של אנשי כנסת הגדולה שלא יתגרה בהם היצר.

ואין להתיר מטעם שהוא גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואפילו לא ללמד זכות, כי הוא סברא רק להתיר איסור דרבנן, אבל כאשר הקטנה מגיעה לגיל שהיא נדה, איסור יחוד אצלה הוא מדאורייתא, ואין להתיר מטעם שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה.

ועוד שאינו נחשב רוב הציבור, כי הרוב אין להם ילדים מאומצים, ועוד שאפשר לאמץ ילד באופנים המותרים שלא יהיה בו איסור יחוד. וכן **המנחת יצחק** (חלק ט סימן קמ), ו**הדברי יציב** (חלק ה סימן מז), מביאים את דברי הציץ אליעזר וחולקים עליו מכמה טעמים.

אסור כדן לבו גס בה: וכתב הג"ר **אלעזר בריזל זצ"ל** בספרו **זכרון עקידת יצחק** (עמוד לה) שאיסור יחוד קיים בתוקפו בילדים מאומצים. וחמור יחוד זה, שנחשב 'לבו גס בה', ולכן לא מועיל ההיתר של בעלה בעיר. והעיד שדיבר עם גדולי הדור, ובפרט עם הג"ר **יחזקאל סרנא זצ"ל** ראש ישיבת חברון, וכולם פה אחד הסכימו שבן מאומץ אסור ביחוד, כדן לבו גס בה.

ומביא את המכתב שהתפרסם בחודש אדר תשכ"ה מאת הרבנים הגאונים, הג"ר **דוב בעריש וויידנפלד**, הג"ר **זלמן סורוצקין**, הג"ר **עזרא עטייה**, הג"ר **משה אריה פריינד**, הג"ר **יחיאל יהושע מביאלא**, הג"ר **יעקב ישראל קנייבסקי**, הג"ר **בנימין מנדלזון זצ"ל**, להזהיר את המאמצים בנים ובנות, שלא להשכיח שמות ההורים האמיתיים, והעיקר להזהירם על איסור היחוד ועל החו"נ, ונחוץ לפרסם כי הם הלכות קבועות.

וכתב בשו"ת **משנה הלכות** (חלק ד סימן קסז-קסט, חלק י סימן רו) יש חיוב גדול לפרסם על ילדים שידעו שהם מאומצים, ונוגע כמעט לכל התורה כולה, החל מאיסורי יחוד, חו"נ, כיבוד הורים, אח נושא אחותו, הפסד ירושת הוריהם, קבלת ירושה שאינם שלהם, אבלות ואנינות בפטירת הוריהם, קידושין ויבום וכדומה.

והורו **החזו"א** (ארחות רבינו חלק ה עמוד פ) ו**הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (מעדני שלמה עמוד רפ), ו**הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ בית הלל מב עמוד לד, קיצור הלכות יחוד וצניעות סעיף ח), ו**הג"ר עזרא עטייה זצ"ל** (בירור הלכות יחוד עמוד קא), שיש איסור יחוד בילדים מאומצים. וכן דעת הג"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (הלכה במשפחה פרק טו הלכה לח, תשובות והנהגות חלק א סימן תשע"ז, חלק ב סימן תרע"ז ועוד), והוסיף שבלאו הכי, דעת הפוסקים שיש להודיע לילד שהאמא אינו אימו האמיתית, כדי להימנע מלהיכשל בחו"נ, שהוא חמור יותר מאיסור יחוד, וכתב ששמע מפ"י 'החזון איש' ככהאי גוונא, שעל חו"נ 'הרג ואל יעבור'.

4. אופני היתר

גיל האיסור: בגיליון האחרון (309) לגבי יחוד עם בייבי סיטר, התבאר שהגיל האסור ביחוד בילד הוא מגיל תשע, ובילדה מגיל שלוש. בפחות מגילאים אלו אין איסור יחוד. בנוסף, אם יש שומר מותר להתייחד. וכמה מחברי זמננו כתבו שהוא הדין לענין בנים חורגים. וכן הורה **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קיצור הלכות יחוד וצניעות סעיף יז), ולדעת **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (נשמת אברהם חלק ה עמוד קלד ד"ה ושמעתי ועוד) מותר להתייחד עם תינוקת מאומצת עד גיל חמש או שש, שהוא גיל המבדיל בין תינוקת לקטנה, והוכיח דבריו שם מדברי **החזו"א**.

בעלה בעיר: נפסק בשו"ע (סימן כב סעיף ח) כאשר בעלה בעיר אין איסור יחוד עם האישה, מפני שאימת בעלה עליה. אך אם המתייחד ליבו גס בה, כגון שגדלו יחד או שהם קרובים וכדומה, אסור להתייחד אפילו שבעלה בעיר.

ולגבי ילדים מאומצים, הורה **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קיצור הלכות יחוד וצניעות סעיף יז) שנחשב ליבו גס בה, ו**בדבר הלכה** (סימן ז הלכה כ) נקט שהמגדל יתום או יתומה בתוך ביתו, אפילו שהילדים לא יודעים שאין זה אביהם, אין לך גס בה יותר מזה, וממילא לא מועיל היתר של 'בעלה בעיר'. וכן מעיד **הגר"א בריזל** (זכרון עקידת יצחק עמוד ט) **שכל גאוני הדור** הורו לו שאיסור יחוד בילד מאומץ, נחשב כדן לבו גס בה.

בעלה עמה: והוסיף **בדבר הלכה** (סימן ו הלכה כא) שאם בעלה בחדר הסמוך או באותו חצר, אין איסור יחוד אפילו כשליבו גס בה,

המצוה של 'ללמדו תורה'. ובשו"ת מים חיים (חלק א סימן סב) כתב שיש להעדיף לאמץ או בנים או בנות בלבד, כדי שלא תוצר בעיה נוספת של אח ואחות מאומצים.

5. פתח פתוח

בגיליון הקודם התבאר בהרחבה, פרטי ההיתר של יחוד עם פתח פתוח, שנחלקו בו הפוסקים האם ההיתר קיים גם כשהפתח סגור ולא נעול. והנה לגבי פתח פתוח באישה שליבו גס בה נחלקו הפוסקים, לדעת החלק מחוקק (ס"ק יג) והבית שמואל (ס"ק יג) אין היתר פתח פתוח כשליבו גס בה, וכך מביא בשם תרומת הדשן (סימן רמ"ד). ולדעת הברכי יוסף (ס"ק ו) יש להקל בזה, ובספר דבר הלכה (סימן ג הלכה יט) הביא את הדעות השונות, והוסיף (ס"ק מב) שדעת החזו"א והקהלות יעקב להקל בזה. מאידך דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ בית הלל) שאין להקל בזה.

מסירת מפתח: לדעת הגר"ש ז"א אויערבאך זצ"ל (מעדני שלמה עמוד רפ) יש עצה לתת מפתח של הבית לשלושה שכנים, ולומר להם בפירוש שיכנסו לביתו בכל שעה משעות היממה שירצו בלי לדפוק, ובאופן כזה אין איסור יחוד. אך לדעת האבן ישראל (חלק ט סימן קלו) מסתבר שבליבו גס בה לא מועיל מסירת מפתח, כיון שהם יכולים להחליט יחד לסגור את הדלת מבפנים, באופן שלא יוכלו לפתוח מבחוץ, ואם יבואו השכנים אחר כך ושאלו למה לא פתחו להם, הם יכולים לומר שנרדמו ולא שמעו את הדפיקות. וכן דעת הגר"מ מנחם מנדל לובין שליט"א (במכתב, הובא בקובץ היכלא חלק ז עמוד 227) בשם חמיו הגר"נ קרליץ זצ"ל שעצה זו אין לה קיום, מחמת שלאחר כמה ימים ישתקע הדבר ויפסיק להיכנס.

כשיש קטן עימם: כפי שהתבאר בהרחבה בגיליון הקודם, יש היתר לאיסור יחוד כאשר נמצא איתם קטן או קטנה שהוא משמרם, והוכיח בספר דבר הלכה (סימן ד הלכה ו), מדברי השו"ע (אבן העזר סימן קמח ס"ב), שגם בליבו גס בה יש היתר של קטן משמר.

שגיאות מי יבין

תיקון טעות: בגיליון האחרון מספר 309 מדור ד"י נים העולים סעיף ד' נכתב בטעות; בן קטן הוא שומר עד גיל 9-21. הנוסח הנכון הוא; קטן הוא שומר עד גיל 9-12.

כי נחשב כמו 'בעלה עמה' שדומה להיתר של 'אשתו עמו', וכן אם הבעל ישן שם מותר אפילו אם ליבו גס בה.

אשתו עמו: נפסק בשו"ע (סימן כב סעיף ג) שמותר לאיש להתייחד עם אישה, אם אשתו עמו, מפני שאשתו משמרתו. ואינו דומה להיתר של 'בעלה בעיר', ששם מותר אפילו אם הבעל לא נמצא בבית אלא רק באותה עיר. ולדעת האחרונים (הובאו בדבר הלכה סימן ז הלכה ה), כאשר אשתו עמו, מותר להתייחד אפילו עם אשה שליבו גס בה. ואם כן מותר להתייחד עם ילדה מאומצת, כאשר אשתו עמו.

זמן קצר: לדעת הגר"מ משה פינשטיין זצ"ל (אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סד אות ב, סימן עא), מותר להתייחד עם בת חורגת עד שמונה או תשע. והסיק, שאותם הנמצאים בבית תדיר עמו ועם אשתו, אין לאסור משום יחוד, אף אם נזדמן זמן קצר שנשאר לבדו עם היתומה, או שהאישה נשאר לבד עם היתום. ורק צריכה אשתו להיזהר שלא תלך לזמן רב, ואם אפשר שתבוא בכל עת אין איסור. ובלילה כשתצטרך לילך לאיזה בית תלך בתה עמה.

והוכיח כדבריו מהגמ' (סוטה דף מג:): שאוסרת לבת להינשא לאח חורג שלה, כי נראית כאחותו האמיתית. ואילו היה אסור לו להתייחד עמה, היה ניכר לכולם שאינה אחותו. וכתב שטעם ההיתר הוא כי האב ירא מאשתו, שתחשוך בו ותחקור את הבת היתומה אחר כך, ויגלו את מעשיו. ולכן הוא מתיר כאשר אשתו עמו, אפילו שיצאה לזמן קצר.

ואם מתה אשתו יש ליזהר שלא להתייחד. ומה שיש כאלו שאינם נזהרים, כי הם סומכים מפני הדחק על כך שלא ירצה לקלקלה כי רוצה בטובתה. אבל ודאי אין לסמוך על זה, ואין להתייחד כשמת אחד מהם.

יאמץ בת: לדעת הגר"מ יצחק יוסף שליט"א (ילקוט יוסף כיבוד אב ואם חלק א עמוד תקמד, אוצר דינים לאשה ולבת סימן לז סעיף לח פרק ס סעיף מ) יש איסור יחוד בבנים מאומצים כמו בכל אדם. 'הרוצה לאמץ ילד, נכון יותר שיאמץ בת, שהרי רוב הזמן אשתו בבית, והיא משמרתו מפני איסור יחוד'. מאידך בארחות רבינו (חלק ה עמוד פ) כתב שאכן מצד דיני יחוד עדיף לאמץ בת, שהאשה מצויה תמיד בבית ומצילה מן היחוד, אבל יש מעלה ועדיפות לאמץ בן, לפי המבואר בשו"ת בגדי כהונה (סימן א) שמקיימים בבן גם את

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **אימוץ ילדים:** אימוץ ילדים הוא חסד גדול ועצום, הוא בכלל העושה צדקה בכל עת, וכאילו ילדו, ויש אומרים שמקיים באימוץ מצות פריה ורביה. באימוץ ילדים ובזיווג שני, מצוי שאלות בדיני יחוד להורים עם הילדים או בין הילדים, וצריך ליזהר שיהיה באופן המותר.
- ב. **יחוד במאומצים:** לדעת רוב הפוסקים אסור להתייחד עם ילדים מאומצים ככל אדם זר אחר. ולדעת הציץ אליעזר אם אימץ קודם גיל איסור יחוד, מותר להתייחד. ואם אימץ אחרי גיל איסור יחוד אסור להתייחד. ויש מתירים בתינוקות עד גיל חמש או שש.
- ג. **בעלה בעיר:** אין היתר של 'בעלה בעיר' בילדים מאומצים, מכיון שנחשב ליבו גס בה, אך אם הבעל נמצא בחדר סמוך, או שהולך לזמן קצר מותר מדין 'בעלה עמה'.
- ד. **אשתו עמו:** כאשר אשתו עמו מותר להתייחד עם ילדים מאומצים, שמועיל גם באופן של ליבו גס בה.
- ה. **פתח פתוח:** נחלקו הפוסקים האם יש היתר של פתח פתוח בילדים מאומצים, או שאין היתר פתח פתוח באופן שליבו גס בה.
- ו. **מסירת מפתח:** יש מתירים כשימסור מפתח לאחד השכנים שיכנסו לפעמים לבית, ויש אוסרים שמא ינעלו מבפנים ואחר כך יגידו שנרדמו ולכן לא פתחו, או מכיון שישתקע הדבר ויפסיקו להיכנס.
- ז. **קטן שומר:** כשיש איתם ילד קטן ששומר מאיסור יחוד מותר להתייחד, כיון שההיתר של שומר קיים גם בליבו גס בה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: בעקבות 'אסון מירון' אלפי נוסעים לא הגיעו למירון, האם החברות חייבות להחזיר את דמי הנסיעה?

ערב ל"ג בעומר תשפ"א, נמכרו עשרות אלפי כרטיסי נסיעה בתחבורה ציבורית למירון. בעקבות האסון, כמעט כל האוטובוסים שיצאו מהערים מ-10 בלילה ואילך לא הגיעו למירון. וכעת השאלה, האם החברות חייבות להחזיר את דמי הכרטיסים לנוסעים, או לא. והאם יש הבדל בין נסיעות שחזרו באמצע הדרך, לנסיעות שלא יצאו כלל.

מקורות: לכאורה תלוי בגדרי 'אונס' ומכת מדינה; שו"ע (חו"מ סימן שיא סעיף ב, סימן שכא סעיף א); ש"ך וסמ"ע ונתיבות (שם); חתם סופר (ספר הזכרון עמוד נא); פתחי החושן (פרק ו סעיפים י-יב).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-5 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 309 בסך 100 שקל מזומן
הר"ר משה גולדברג שליט"א
כולל 'אבי עזרי' בית שמש

המדור הונצח לעילוי נשמת הגה"צ רבי שמואל ב"ר יוסף גוטפרב זצ"ל נלב"ע י"ז אייר תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

קדימה בהצלת חיים

הג"ר שמואל צבי קלאגסבאלד זצ"ל בן הג"ר ישראל חיים שליט"א, נלב"ע בחטף בדמי ימיו, בל"ג בעומר דהאי שתא. בעלות בסערה השמימה 45 קרבנות ציבור. המנוח היה ראש כולל יו"ד, וחברי הכולל העלו את השאלה הבאה לעילוי נשמתו:

מבואר במשנה (הוריות ג.), שיש סדרי קדימה להצלה מסכנת חיים. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, וכו'. והשאלה, האם מותר לישראל לשקר ולומר שהוא כהן, כדי שיצילו אותו קודם לחבירו? ויסוד הנידון, האם הקדימה הוא מדיני חו"מ שיש זכות קדימה לכהן, כמשמעות לשון הר"ן (נדרים דף סו) לגבי קדימה של תלמיד חכם. או דלמא הקדימה היא מהלכות או"ח (כשם שמקדימים כהן לעליה לתורה), שיש דין על המציל להקדימו.

מצד איסור שקר, מוכח בגמ' (בבא קמא קטז.), לענין בורח מבית האסורים, שמותר לשקר כדי להינצל במעבר הנהר במעבורת. אבל עיקר השאלה מצד 'חב לאחרני', וכלשון הגמ' (פסחים כה): 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי'. מאידך, יש לומר ש'מאי חזית' שייך רק כשהורג בידיים, ולא בהקדמת השני, שסוף סוף רק אחד ינצל, ולא נחשב שמזיקו. ואולי לא רק שהישראל 'רשאי' לשקר, אלא אדרבה 'חייב' לשקר כדי להציל את עצמו. וצ"ע.
נשמח לשמוע את חוות דעת הקוראים.

עדכוני הלכה

דלת בין שתי דירות

שומר: שכנתו של הגה"צ רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל שבקה חיים לכל חי. בעלה שיחיה נשא אשה בזיווג שני שהיה לה בת מבעלה הראשון, הבת נכנסה לגור בביתו יחד עם אמא, ועזרה לגדל את הילדים, והיה חשש יחוד כאשר האבא ישהה בבית לבד עם בתו החורגת. ביוזמת הצדדים, פתחו דלת בין שתי הדירות, ורבי שמשון פינקוס היה נכנס לעתים לדירה השניה, כדי להיות 'שומר'.

נושא הגיליון הבא:

'החזר דמי הנסיעה למירון'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לאיש החסד מזכה הרבים מפיץ גיליונות 'עומק הפשט' הג"ר דוד רוטשילד שליט"א

לרגל נישואי בתו תח' עב"ג החתן הרב אלי לנדאו הי"ו בשעה טובה ומוצלחת יתן ד' שיזכו לבנות בית נאמן בישראל ודורות ישרים מבורכים

הילכתא

לדעת לחשוף מהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 151
חג השבועות
תשפ"א

- הקדמת קריה"ת למגילת רות במקום טירחא דציבורא ♦ הרב חיים סלומון
- טלטול מנורת לז ושאר כלים חשמליים בשבת וביו"ט ♦ הרב שמואל דרוזי
- בדין ספק מילה בזמנה ביו"ט (ספק שמיני ספק תשיעי) ♦ הרב אליסף פרלמן
- ספק התפלל ביום טוב אם חוזר ומתפלל ♦ הרב חיים הלפרט
- ביאור טעם הקה"י שהחמיר שלא לשתות תה ממים שהורתחו בקומקום חלבי שאינו בן יומו בתוך שש שעות מסעודה בשרית ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים סלומון

הקדמת קריאת התורה למגילת רות במקום שיש טירחא דציבורא

בחג השבועות רוב המנינים הם כותיקין, ומחמת ריבוי המנינים אין מספיק מגילות רות לכל המנינים, ויש מקומות שצריכים להמתין זמן מה עד שמנין אחר יגמרו לקרא ויתנו להם, ויל"ע האם רשאים להקדים קריאת התורה לקריאת מגילת רות כדי למנוע טירחא דציבורא.

הנה בעיקר הטעם שנוהגים להקדים קריאת המגילה לקריאת התורה, אף דכללא הוא ושאנו תדיר ושאנו תדיר קודם, וקריאת התורה היא תדירה, ומטעם זה מקדימים בפורים את קריאת התורה לקריאת המגילה, וא"כ צ"ב מ"ט בקריאת המגילה ביו"ט (שיר השירים רות וקהלת) אין עושים כן אלא מקדימים קריאת המגילה לקריאת התורה, ונאמרו בזה כמה אופנים; יעו"ב בספר שש"כ פנ"ח הע' ק"ו בשם הגר"שז אויערבראך זצ"ל דכיון שאין קריאת המגילה ביו"ט אלא מנהג לא שייכא ביה דין תדיר ושאנו תדיר תדיר קודם, דדוקא בב' מצוות אשר חיובם שוה שייכא כלל זה שלא להקדים השאינו תדיר לתדיר, אבל בחיוב של מנהג לא חשיבא ב' מצוות עומדין לפנינו דנימא בהו כללא דתדיר ושאנו תדיר תדיר קודם, וממילא מקדמינן למגילה אגב הביבותיה, ודוקא לענין מגילת אסתר דהוי חיוב, הוא דמקדמינן קריאת התורה לקריאת המגילה מדין תדיר ושאנו תדיר תדיר קודם.

עוד מוטו בזה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דאם היו קוראים המגילה אחר קריאת התורה היו חושבים דצריך ב' הפטרות, א' על קריאת התורה וא' על המגילה, ולכן הקדימוהו לקריאת התורה, משא"כ בפורים דליכא הפטרה מקדימים המגילה.

וביאור נוסף שמעתי בשם גאון אחד זצ"ל, דהנה איתא בשבת ריש פרק כל כתבי [קטו]. דגזרו על קריאת כתבי הקודש בשבת מפני ביטול בית המדרש, ובגמ' שם קטז: אמרו דדוקא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בית המדרש שרי, ואמר אותו גאון זצ"ל דמשעת קריאת התורה נחשב זמן בית המדרש כיון שישודו של קריאת התורה הוא ללמוד בענינו של יום, ואשר ע"כ משעת קריאת התורה קיימא הגזירה שלא לקרא בכתבי הקודש בשבת וי"ט מפני ביטול בת המדרש, וע"כ הקדימוהו לקריאת התורה, וכל זה הוא רק בשבת וי"ט, משא"כ בפורים דחול הוא ושרי לקרוא בכתבי הקודש, ע"כ מקדימים קריאת התורה למגילה כדן תדיר ושאנו תדיר תדיר קודם.

והנה לפי הטעם שכתב הגר"שז"א זצ"ל דאין דין תדיר ושאנו תדיר בקריאת המגילה שאינו אלא מנהג, מסתבר דכל זה הוא בדאפטר אבל בכהאי גוונא דהוי טירחא דציבורא להמתין עד שיסיימו קריאת המגילה במנין הראשון, לכאורה ליכא קפידא, ושפיר יכולים להקדים קריאת התורה, וכן לפי הטעם דמטו משמיה דהגר"ש זצ"ל לכאורה הוא תקנה על כלל הציבור, משא"כ בכהאי גוונא. אולם לטעם הנוסף שהבאנו דהטעם דמקדימין קריאת המגילה הוא משום דאח"כ אסור משום גזירה לקרוא בכתבי הקודש, לכאו' לא יועיל לזה טעם של טירחא דציבורא וצריך למצוא עצה אחרת לזה.

הרב שמואל דרוזי

טלטול מנורת לז בשבת וביו"ט

השו"ע סי' רע"ט ס"א כתב נר [של שמן או פמוט מ"ב סק"ד] שהדליקו בו באותה שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו. והטעם מבואר בגמ' שבת מז. והובא במשנ"ב שם סק"א דכיון דבין השמשות היה אסור בטלטול לפי שנעשה הנר והשמן והפתילה בסיס לשלהבת שהוא דבר האסור בטלטול, מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, וזהו הנקרא בגמ' מוקצה מחמת איסור דק"ל ביה לאיסורא ע"כ.

והנה לא נתבאר הטעם למה שלהבת נחשבת דבר איסור, דאמנם הדלקת הנר היא מלאכה אסורה אבל השימוש בנר הדולק להאיר בו הוא דבר המותר, [ולכאו' היה ראוי להתיר לצורך גופו ומקומו כדן כלי שמל"א ולמה אסור בטלטול לגמרי כעצים ואבנים], ומצינו בדברי רבותינו בדור האחרון כמה דרכים בזה וכמשי"ת, והפלא הגדול שלא מצינו בראשונים בפוסקים ואפי' לא המשנ"ב שכתבו לפרש טעם האיסור, ויש כמה נפק"מ למעשה בטעם האיסור וכדלהלן.

א. החז"א [סי' מ"א סקט"ז] כתב בביאור מוקצה דשלהבת וז"ל; יש לעיין מאי שנא שלהבת מנר שמן ופתילה הלא בשעת הדלקה גם נר לא חזי למידי אלא לתשמיש האור, ואי דלא מקרי מוקצה כיון דהוא משמש להאור והו"ל כשאר הכלים המשמשים א"כ גם שלהבת לא הוי מוקצה. וי"ל דלעולם אין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה, א"נ לעולם השתמשות הנר היא במקומה ואין דרך לטלטלה, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אע"ג דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה והלכך שלהבת חשיב מוקצה, אבל נר שמן ופתילה כיון דמותרינן לאחר שכבה הנר מהשתא לאו מוקצה נינהו לר"ש וכו' והלכך צריך טעם דנעשה בסיס לדבר האסור ע"כ.

בטלטול לצורך גר"מ כיון שאינה כלי, אבל הדבר המדליק בחשמל וכן דבר הנדלק נחשב זה ודאי כלי שתשמיש שלו הוא להדליק ולהדלק וכיון שהוא כלי הרי הוא מותר לצורך גופו ומקומו עכ"ד, ונראה מדבריו דס"ל דאין בחוט חשמל לוחט משום איסור מוקצה דשלהבת. אולם לענין טלטול מנורת חשמל כתב בשמו בספר טלטולי שבת דאמנם מעיקר הדין נראה דמותר אכן כיון שיש אור של נר שאסור בטלטול יש לאסור גם במנורת חשמל דכיון דדומה לנר של אש אתי לאחלופי ע"ש, ולענין מכשיר חשמלי שיש בו נורה חשמלית קטנה הדולקת כתב שם דכיון שאינה עיקר הכלי מותר לטלטל הקומקום לצורך גר"מ כמובן באופן שאין חשש שיכבה ע"ש וצריך שיהא החוט ארוך שלא ינתקו ממקום חבורם כמש"כ בתשו' סי' מ"ט הנ"ל.

אולם כאמור בדברי הראשונים והפוסקים לא מצינו מה טעם האיסור במוקצה דשלהבת, והטעמים שנתבאר ברבותינו אחרוני הדורות אינם ברורים כל הצורך דאין פירוש שלא נמלט מקושיות כמש"נ ורבותינו נתחבטו וכתבו ליישב בדוחק, וגם לא נתבררו גדרי האיסור במוקצה זה ולפ"ד החזו"א נראה דלא פלוג חכמים וכמש"נ, וכן לפי טעם הב' בחזו"א י"ל דכל כלי חשמלי שיש בו חוט לוחט הוא בכלל מוקצה דשלהבת שאינו עשוי לטלטל אלא להשתמש במקומו כגון קומקום ופלטת חשמלית.

ולכן לענין מעשה דעת מרן הגריש"א זצ"ל דמאחר שלא נתבאר די טעם איסור טלטול שלהבת, לכן כל מכשיר חשמלי שיש בו חוט לוחט כגון תנור חימום או פלטה חשמלית וכן קומקום חשמלי י"ל דהם בכלל מוקצה דשלהבת ואסורים בטלטול אפי' לצורך גופו ומקומו עכ"ד. ויעוי' גם בספר חוט שני [ח"ג פמ"ב] דכתב דכל כלי חשמלי שיש בו חוט לוחט אסור לטלטלו משום מוקצה דשלהבת.

אבל כלים חשמליים שאין בהם חוט לוחט כגון מאורר המחובר לחשמל ועשוי להטלטל [כלומר עומד ע"ג רגל ואינו קבוע ע"ג הקיר], הורה מרן הגריש"א זצ"ל דדינו ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, וכ"כ האגרו"מ כנ"ל, והובאו הדברים בשבו"י שם ובפ"ב בארוכה. ועיין בחוט שני שכתב לדון לאסור בכל כלי חשמל המופעלים ע"י חיבור לזרם החשמל ולא ע"י בטריה כמו שעוין].

טלטול פנס ומנורת לד

עוד הורה מרן הגריש"א זצ"ל דגם מנורת פלורסנט או מנורת לד המיטלטלת נראה דאסורה בטלטול עכ"ד, ונמצא לפי"ז דמוקצה דשלהבת כולל ב' אופנים האחד כל דבר שיש בו שלהבת כגון חוט לוחט, והשני כל דבר הנעשה להאיר כגון מנורת לד המשמש כנר ושלהבת י"ל דהוא בכלל מוקצה דשלהבת והובאו הדברים בשבו"י מוקצה [פ"ד].

עוד שמעתי מאמור"ר שליט"א דבשנים האחרונות הביא קמיה מרן זצ"ל פנס לד, ומנורת לד המיטלטלת ושאל למרן דאין בהם כלל חוט להטט ולהבת האם מותר לטלטלם לצורך גופו ומקומו כדין טלטול מאורר. והשיב מרן זצ"ל דאין לו ספק שזה בכלל מוקצה דשלהבת [ואי"ז גזירה חדשה של לא פלוג או אתי לאחלופי], עכ"ד. ולכן יש להעיר במה שנפוש בשנים האחרונות להשתמש במנורת לד עם כיסוי מיוחד דהדבר מצוי מאוד דבהזזת הכיסוי להחשיך מטלטלין ומזיזין מעט את המנורה ויש לחשוש דזה בכלל טלטול מוקצה דשלהבת.

טלטול מנורת לד ופלטת חשמלית ביו"ט

והנה כל האמור הוא לענין שבת אבל לענין יו"ט הדין מבואר בש"ס ופוסקים דמותר לטלטל נר הדולק ביו"ט ואין מוקצה דשלהבת ביו"ט, ובאמת יש להקשות קו' עצומה לפי כל הטעמים האמורים לעיל בטעם מוקצה דשלהבת מפני שאינה כלי או שנה אינו עומד לטלטול דא"כ הדין נותן דגם ביו"ט יהא מוקצה דשלהבת, ולפלא שגם רבותינו האחרונים שטרחו ליישב טעם האיסור לענין שבת לא ביארו למה אין מוקצה זה נוהג ביו"ט ויל"ד בטעמים, ונראה דיש מכאן סימוכין לדברי מרן הגריש"א זצ"ל שאין בידינו לדון בטעמי האיסור להקל.

[ולפלפולא דאורייתא יש להוסיף דלכא"ו יש ליישב הקו' דטלטול הנרות ביו"ט מותר משום שכתבו התוס' ביצה ח. דמותר לגרוף התנור מאפר לצורך שמחת יו"ט וכ"כ הרמ"א בסו"ת תק"ט ס"ז וסי' תק"ח ס"ג, אולם יש לדחות חזק דמקור דין זה הוא מדברי התוס' שהוקשה להם על מה שנהגו העולם לגרוף התנור ביו"ט, ולמה לא הוכיחו בפשיטות מטלטול הנרות ביו"ט, ועוד יש לדון דהנה כתבו המג"א והפוסקים שם והו"ד במשנ"ב דרק טלטול מוקצה שרי אבל

והנה בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' י"ד העיר לדברי החזו"א צ"ע טובא אם הכין במיוחד נר דולק מבעו"י בתוך עששית המוגן מהרוח למען יוכל לילך לאור הפנס גם בליל שבת צריך להיות מותר בטלטול כיון שנעשה לשם כך, וגם אפי' בנר רגיל מ"מ אם מפורש התנה בער"ש שרצונו גם לטלטל הנר ממקום למקום לדברי החזו"א צריך להיות מותר ע"ש, וכונת הגרש"ז א"צ"ל להעיר דבדאי אין הדין כן, וצריך לדחוק ולומר דלא פלוג חכמים במוקצה דשלהבת וזהו שהוסיף החזו"א בב' הפירושים 'דלעולם' אין דרך לטלטל, א"נ 'לעולם השתמשות הנר וכו' כלומר ולפיכך תקנו חכמים מוקצה דשלהבת ואסרו בכל גווני, וכע"ז מצינו גם לענין מוקצה בפירות הנושרין דאסורים בטלטול משום מלא לקטינהו אקצינהו, וכתב הב"י [סי' ש"י] דמשו"ה גזרו בכל המחובר אפי' היכא שלא היה בידו ללקטן דלא פלוג רבנן ע"ש, וכ"כ אאמור"ר שליט"א בשבו"י מוקצה פי"ד.

ב. המנח"ש שם גם נתקשה טובא מה טעם מוקצה דשלהבת והוסיף בביאור הקו' וזה תו"ד, דאמנם שלהבת בפני עצמה א"א לטלטלה כלל וגם אסור לעשות כן בשבת משום מכבה, אבל מ"מ רגילים לטלטלה ע"י הנר [דהיינו הכלי] ממקום למקום ולהנות מאור השלהבת בכל מקום שירצה, דאטו בכל כלי שמותר לטלטל בשבת צריך להקפיד שהחלק החשוב ביותר שבו שכולם בסיס לו יהיה ראוי להפרידו בשבת ולטלטלו גם בפנ"ע, קצת דוגמא לכך מהיתר טלטול שעון בשבת שכל המנגנון בסיס לטבלא והמחוגים לדעת על ידם את השעה אע"פ שהטבלא לחוד ודאי אסור להפרידה בשבת מהשעון ולטלטלה בפנ"ע.

וכתב המנח"ש לתרץ בדוחק וז"ל ואמרת ליישב בדוחק דכיון שהשלהבת הולך ומתחלף כל הזמן מעמוד ראשון לשני ומשני לשלישי וכו' והוא גם עיקר וחשוב מאוד לכן רואים אותו כדבר נפרד מכולם, וכיון דמ"מ אין בו ממש ולא בר טלטול הוא ככלים ואוכלים ושאר דברים הניטלים בשבת לכן יש עליו שם מוקצה.

ג. האגרו"מ [ח"ג סי' נ'] כתב לבאר טעם המוקצה דשלהבת משום דשלהבת דומה לאבן וכשם שאבן אינו כלי ולכן אסורה בטלטול כך שלהבת שאינה כלי אסורה בטלטול, וכ"כ בספרו דברות משה עמ"ס שבת מ"א. דשלהבת אינה כלי והיא כמוקצה מחמת גופו כעצים ואבנים.

והעיר אאמור"ר שליט"א בשבו"י שם דדברי האגרו"מ צ"ע שהרי גם דבר שאינו כלי מצינו שהותר לטלטלו כשהוכן לכך מבעו"י, וכדאיתא בשו"ע סי' ש"ח סל"ח דעפר שהוכן מבעו"י ע"י יחוד בקרן זוית מותר לטלטלו לעשות בו כל צרכיו אע"פ שאינו כלי, ובטעם ההיתר מבואר בגמ' שבת נ'. משום דעפר לאו בר עביד מעשה הוא, ועי' שו"ת הרא"ש [כלל כ"ב סי' ח'] שכתב דה"ה לשאר דברים הנזכרים בגמ' שמותר לטלטלן בלי שיהא עליהם תורת כלי כגון נדבך של אבנים ולבנים שנשתיירו מבנין וכו' היינו משום דלאו בר עבידי מעשה הם לשוייה עליהו תורת כלי ומשו"ה התירום בהכנה הנזכרת בהם ע"ש, וא"כ קשה דאמנם שלהבת אינה כלי אבל מ"מ לא דמיא לאבן כיון דהוכנה למאור ועכ"פ כשהכינה לטלטול למה לא תועיל ההכנה.

וכתב בשבו"י דאפשר דכוונת האגרו"מ עפ"י ד [בח"ג סי' מ"ט] לענין מאורר ושעון המחברים לחשמל דאע"ג דאין עצם מלאכתם ענין איסור דהוראת השעות וגלגול המאורר אינו איסור, מ"מ כיון שהכח שעושה המלאכה בהם הוא באיסור ע"י חיבורם לחשמל חשיבי כלים שמלאכתם לאיסור ואין לטלטלם אלא לצורך גופו או מקומו ע"ש, ולפ"ז נראה דגם לענין שלהבת כיון דהדלקתה נעשית ע"י פעולת איסור א"כ צריך לדון להתירה רק מדין 'כלי שמלאכתו לאיסור' ובזה שפיר י"ל דבעינן שיהא תורת כלי עליו, ולא מצינו דין יחוד והזמנה אלא בעפר ואבנים שאין בשימושם מלאכת איסור וההזמנה מהני להתירן לטלטול לדבר היתר, אבל שלהבת ששימושה הנעשה ע"י מעשה הדלקה האסור והיא אינה כלי אין בה היתר של 'כלי שמלאכתו לאיסור'. וע"ע בשבו"י מש"כ לבאר באופ"א.

כלי חשמל עם חוט להט, תנור ספירלות, קומקום, ופלטת חשמלית

והנה לפי כל הטעמים הנ"ל במוקצה דשלהבת יש לדון לענין טלטול כלי חשמל שיש בהם חוט לוחט האם אסורים בטלטול כדין נר או דינם ככלי שמלאכתו לאיסור דמותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, ובשו"ת אגרו"מ שם סי' נ' נשאל אם מותר להתכסות בשמיכה חשמלית בשבת, וכתב דנראה דדוקא שלהבת דנר אסורה

לאכול או להנות ולהשתמש במוקצה אסור כדמוכח בגמ' בעצי הסקה שנשרו מן הדקל ביו"ט דאסורים ומבואר במג"א דגם טלטול מוקצה לקצב עליו בשר נידון כשימוש במוקצה ואסור אם אין תורת כלי עליו, וכמו"כ אסור לטלטל ביצה לסמוך בה המיטה, ולפי"ז יל"ד דגם טלטול הנר בכדי להנות ממנו במקו"א נידון הטלטול לצורך שימוש כשימוש במוקצה דאסור, ויל"ד דהנאה מאור הנר אינה כשימוש בגוף המוקצה וצ"ע, עוד יש לדון דכתב הפמ"ג דהיתר דטלטול לצורך שמחת יו"ט היינו דוקא לצורך אכילה ושתיה ולא לשאר שמחת יו"ט, ומיהו יעוי' בגליון רעק"א על הט"ז סוף סי' תק"א דהיתר להוציא פתילה ישנה מפני חדשה משום טלטול מוקצה לצורך שמחת יו"ט, וכתבתי הדברים לעורר הלומדים אך לעיקר הקו' נראה דאי"ז טעם ההיתר דטלטול נרות ביו"ט, וכאמור צע"ג לפי הטעמים הנ"ל למה אין מוקצה דשלהבת ביו"ט, ויש לציין לדברי הרשב"א ביצה לג: שכתב חידוש גדול לענין עצי הסקה ביו"ט דמדינא הם כאבנים כיון שאינם כלי והתירום חכמים לצורך אוכל נפש עי"ש (ויעוי' בשב"י מוקצה פ"ד שהאר"ק בזה) ואפשר דזה הטעם גם לענין מוקצה דשלהבת וצ"ע.

ועכ"פ הדבר ברור דביו"ט אין מוקצה דשלהבת ולפי"ז נמצא דמותר לטלטל הן כלי חשמל שיש בהם חוט לוהט כגון תנור ספירלות, פלטה וקומקום חשמלי, וכמו"כ מותר לטלטל פנס ומנורת לד [כמובן באופן שאין חשש כיבוי וכמו שהזהיר האגרו"מ לענין טלטול מאור], אולם כל ההיתר לטלטלם היינו כדון כלי שמלאכתו לאיסור כיון דהפעלתם ושימושם היא ע"י מעשה האסור ביו"ט וכמו שהורה האגרו"מ והגריש"א זצ"ל לענין טלטול מאור ברשת דמותר רק לצורך גופו או מקומו, אבל לטלטלו מחמה לצל או כדי שלא יפול וישבר וכדומה אסור. עוד נפק"מ לדינא דבמקום שיוכל להשתמש בהיתר בלי לטלטל הכלים הנ"ל אסור לטלטלם וכמבואר במשנ"ב סי' ש"ח ס"ג. ושו"ר בספר חוט שני הל' יו"ט [פרק ט'] שכתב דכיון דביו"ט אין איסור מוקצה דשלהבת לפיכך מותר לטלטל כל כלי חשמלי שיש בהם חוט לוהט וכן מנורת חשמל המיטלטלת, ומיהו כאמור יש לציין דדינם ככלי שמלאכתו לאיסור דמותר רק לצורך גופו ומקומו.

הדינים העולים בטלטול והחזרת פנס ומנורת לד ביום חג השבועות

ולפי האמור נראה דהלומד בליל שבועות במקום שאינו מואר כראוי רשאי ליקח עמו פנס לד וזהו בגדר טלטול כלי שמל"א לצורך גופו, אבל למחר בבוקר לאחר שהאיר השחר אסור לו להחזירו עמו בידו מחשש שמא יגנב או יפול או בכדי לחסוך בטירחה במוצאי שבועות להביאו, דזהו בכלל טלטול כלי שמלאכתו לאיסור שלא לצורך גופו ומקומו אלא מחמה לצל דאסור. אולם אם הוצרך לפנות השולחן שהיה מונח שם בכדי להשתמש בשולחן דזהו בכלל צורך מקומו, מותר לו להמשיך באותו טלטול ברצף להניח הפנס במקום המשתמר כמבואר בס' ש"ח ס"ג דאם התחיל לטלטל כלי שמל"א לצורך מקומו ועודו בידו יוכל לטלטלו למקום שירצה ואינו צריך להניחו מידו לאלתר.

הרב אליסף פרלמן

בדין ספק מילה בזמנה ביו"ט

[א] יש לדון בתינוק שנולד בבין השמשות שמונה ימים קודם יו"ט האם יוכלו למולו ביו"ט, דבעיקר הדין פסק הרמב"ם פ"א מהל' מילה ה"ט מילה בזמנה דוחה את השבת ושלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ובהלכה י"ב כתב הרמב"ם מי שנולד ביה"ש ספק ביום ספק בלילה מונין מן הלילה ונימול לתשיעי שהוא ספק שמיני, ואם נולד ערב שבת ביה"ש אינו דוחה את השבת אלא נימול באחד בשבת, שאין דוחין את השבת מספק. ובהלכה ט"ו כתב וכל מי שאינו דוחה את השבת אינו דוחה את יום טוב ראשון וכו' עכ"ל. ומבואר דלא חילק הרמב"ם בזה בין דיני שבת לדיני יו"ט.

והנה אם נבא לדון מצד דין דחיה שידחה מצות מילה את היר"ט הרי יש להכריע לדין ידחה את היר"ט מאחר דהוא ספק ואי אפשר לדחות את היר"ט שהוא ודאי מכח הספק מצוה של מילה, אמנם יש לדון בזה מטעם אחר דמכיון דצורך מצוה חשיב נמי צורך ביו"ט א"כ אין אנו צריכים לדון מדין דחיה של איסורי היר"ט אלא מדין שביו"ט מותר הדבר כיון דצורך הוא, ויש לדון מה הדין בכל ספק צורך ביו"ט האם הותר לעשות המלאכה ביו"ט בכה"ג.

ולכא' היה נראה להביא ראיה דספק צורך נמי חשיב צורך ביו"ט להתיר את המלאכה, דהנה בפסחים מז. פליגי רבה ורב חסדא אם אמרינן הואיל להתיר מלאכה ביו"ט וכגון שבא לבשל אחר אכילתו, דלרבה מותר לו לבשל הואיל ואי מיקלעי אורחים הרי זה צורך היר"ט לבשל עבורם ורב חסדא פליג בדין זה דלא אמרינן הואיל, והנה הרי הדבר בספק גמור אם יבואו אורחים ובכל אופן התיר רבה לשחוט ולבשל מפני צורך האורחים אם יבואו אע"פ שהוא ספק.

וביותר מצינו בקובץ שיעורים שם שביאר מחלו' רבה ורב חסדא בדין הואיל, וביאר דלא פליגי בכה"ג שאכן כיוון לשחוט ולבשל בשביל האורחים אם יבואו דכל כה"ג בודאי הדבר מותר לכו"ע, וכל מחלוקתם היא בכה"ג שהוא נתכוין לבשל עבור יום חול שאחר היר"ט וחדש רבה דגם בהכי לא אזלינן בתר מחשבתו לאסור, אלא מאחר דיש כאן צורך יו"ט אם יבואו אורחים על כן אין כאן מלאכה האסורה ביו"ט ולא אכפ"ל ממחשבתו, ולרב חסדא נאסר מחמת שהוא עשה מלאכה שלא לצורך היר"ט ולזה לא יועיל מה שאפשר שיתחדש לזה צורך יו"ט לאחר מכן. עכ"ד. הא מיהת למדנו דאם מכוין לצורך יו"ט מהני אע"ג דהוי ספק בעלמא וא"כ יש ללמוד דספק צורך נידון כצורך, ולפי"ז היה לנו להתיר גם ספק מילה בזמנה מאחר שהוא ספק צורך יו"ט.

[ב] אכן מכמה מקומות בהלכות יו"ט מבואר לא כן אלא כל דהוי ספק צורך לא התירו מלאכת יו"ט דהא רק מלאכה לצורך הותרה, וכל דהוא ספק צורך א"כ הוי כשאר ספקות דאזלינן בהו לחומרא ואין להתיר אלא אם יש חזקה או רוב להתיר אבל בעיקר הספק לא מקילים, וכן מצינו בשו"ע או"ח תצ"ז סט"ז השוחט בהמה ביו"ט טוב לו שלא יבדוק עד שיפשיט, שאם תמצא טריפה לא יחייב רשאי להפשיטה. וכתב המשנ"ב ולהפשיט עכ"פ מותר קודם שבדקה שאין חוששין שמא תטרף שרוב בהמות כשרות הן, עכ"ל. מבואר דאילו לא היה בזה הכרעה של רוב לא היו מתירים מחמת ספק.

וכן מצינו בשו"ע סימן תצ"ח ס"ח וז"ל עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שנתרסקו איבריו ולכן צריך שהייה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה, מותר לשחטו ביו"ט, ולא חיישינן שמא ימצא טריפה, אף ע"ג דאתיליד ביה ריעותא, עכ"ל. וכתב המשנ"ב ס"ק מ"ח דאע"ג דצריך בדיקה מ"מ כיון שהיה לו מתחלה חזקה דכשרות דרוב בהמות ועופות כשרות הן מותר לשחטו דמעמידן אותו בחזקת היתר, עכ"ל, ועיי"ש עוד ס"ק מ"ט על דרך זה. המבואר בזה דאילו היינו בספק השקול לא היה לנו להתיר, וצ"ב מאי שנא מהא דאמרינן גבי שמא יבואו אורחים דשרי ליה מעיקרא לבשל בעבורם.

[ג] והנראה לחלק בזה בין היכא דהספק הוא על המצב של עכשיו בלא שעתידי להשתנות בהמשך, והוא ספק לשעבר דהיינו האם עכשיו יש היתר או ליכא היתר, דכל כה"ג דיינינן ליה בדין ספק שאין להתיר מספק, אכן כאשר הספק הוא ספק עתידי דאין ידוע עכשיו מה יהא תולדת המלאכה ותועלתה ואפשר דגם אם עכשיו ליכא צורך במלאכה אבל בהמשך יתחדש צורך בהך מלאכה בכל כה"ג סגי בצד ספק בשביל להתיר המלאכה, דעצם מה שהדבר עשוי להיות לתועלת הוא כבר תועלת עכשיו שיהא לו הדבר אם יצטרך לו, וגם אם לבסוף לא יצטרך לו כיון דמעיקרא לא ידוע הדבר והיה באפשרות שיצטרך לו הרי זה נחשב מלאכה לתועלת, משא"כ כשאין עתיד להתחדש דבר, וכל הספק הוא שמא עכשיו יש בו תועלת א"כ על הצד שאין בו תועלת עתה אין לנו שום היתר.

ואע"ג דגם בנידון המשנ"ב בחשש טריפות הרי החשש הוא שמא בהמשך ימצא טריפות בבדיקה שהרי עכשיו לא ידע אם יש בה טריפות או לאו, הנה מלבד דאילו היה בה ספק השקול הרי יש לו לאסור קודם שימצא טריפה בבדיקה, אבל גם אם לא היה נאסר מחמת עיקר הספק אלא שהיה לו חיוב בבדיקה בלבד, מכל מקום הצד שימצא את הבהמה טריפה הרי זהו ע"י שהבהמה טריפה כבר בשעה זו והבדיקה היא בירור בעלמא לברר אם היה לו טריפה מעיקרא נמצא דהספק כבר על שעה זו ולא חשיב ספק לעתיד.

ולכא' יש לדון לפי"ז מה יהא באחד שגר במקום מרוחק והחשש שלו שמא יבואו אורחים בהמשך היר"ט הוא רק עד כמה שהם כבר יצאו לדרכם בשעה זו שהוא בא לבשל, כן שכבר עתה הוא יכול להסתפק לשעבר אם יצאו אורחים לקראתו או לאו, האם נימא מאחר דאמרינן דכל דהוא ספק לשעבר אין מתירים אותו ביו"ט א"כ הכי נמי הוי כספק דלשעבר ולא יחייב היתר דאורחים, והנראה פשוט דכה"ג הוי כספק דלעתיד שהרי עיקר הספק שלו הוא אם הולכים להגיע אליו אורחים בהמשך וזהו שם הספק ואע"פ שהוא ידוע בחשבון שאם הם לא יצאו מביתם הרי לא יגיעו אליו בהמשך הא מיהת דאין להעמיד שם ספק על נקודה זו של השאלה אם יצאו מביתם, אלא כל נקודת הספק היא אם יגיעו אליו אורחים בהמשך

או לאו, וכיון דזהו שם הספק הוי כספק דלעתיד ויש בו היתר של בישול לצורך אוכל נפש וכמשנ"ת.

[ד] אלא דאכתי יש להקשות בזה [וכן הקשה בשאגת אריה סי' ק"ז] מדוע ליכא היתר בספק מצוה מחמת דספק דאורייתא לחומרא וא"כ כיון דההכרעה היא לעשות המצוה לחומרא א"כ שוב הוי כצורך, והיינו דאע"ג דמצד עיקר הספק לא היה לנו היתר מחמת דיש צד שאינו לצורך אבל מאחר שהוא מחויב בדבר א"כ שפיר הוי לצורך כדי לקיים את חיובו שהוא חייב לנהוג במצוה לחומרא ושוב יקשה מדוע אין כאן היתר של צורך היום שהותרה מלאכת יו"ט כל שהוא לצורך, ובנידון דידן יהא נפק"מ דספק מילה בזמנה יהא דינה להחמיר כמו שזהו זמנה והוי צורך היו"ט ויצטרך למול.

והנראה לבאר בזה דיש לחלק בין צורך מצוה שהותר מלאכת יו"ט לצורך זה ובין צורך הבא מחמת ספק דאורייתא לחומרא ד"ל דכל ההיתר במלאכת יו"ט הוא דוקא כאשר יש שם צורך בחפצא של אותו הענין וכגון במילה בזמנה אשר עצם הצורך במילה מחמת המצוה שיש בו הוא המתיר את המלאכת יו"ט דנקראת מלאכה לצורך, משא"כ בספק דאורייתא לחומרא נראה דאין זה אלא הנהגה על הגברא להיות נוהג לחומרא לצאת ידי המצוה דאין לו להסתמך על צד ההיתר אלא לחשוש לצד האיסור אבל בכל מה שנוגע לעצם החפצא דמצוה לא נשתנה דבר מחמת הנהגה זו ונשאר בספק גמור, ואם מילה זו היא שלא בזמנה ואינה נקראת צורך היום אם כן לא נשתנה הדבר גם כשהנהגת הגברא הוא לחומרא ועל כן אין כאן היתר למלאכת יו"ט.

ונראה לחזק יסוד זה מהא דאיתא במשנ"ב סימן תצ"ח ס"ק מ"ט וז"ל ויש חולקים אעיקר דינא דמחבר וסוברין דאין לשחוט במקום דאיכא ריעותא וה"ה במקום שהטריפות מצויות כמו כשרות ועיין בשע"ת שכתב דמכ"ש אם רובן טריפות אפילו רק מחמת חומרות האחרונים דאסור לשחוט ביום טוב, ולמעשה הכריעו האחרונים דיש לחוש לדעה זו ולהחמיר אפ"ל במחצה על מחצה והוא שהמחצה טריפות שמצוי הם טרפות גמורות מצד הדין, אבל אם רק מחמת חומרות האחרונים מותר לשחוט ביום טוב אם הוא לצורך כו' עכ"ל.

ולכא"ו צ"ב בהאי דינא דאם הם טריפות רק מצד חומרות האחרונים מותר לשחוט ביו"ט אם הוא לצורך, וקשה מה לי אם הוא מחמת חומרא או שהוא מחמת עיקר הדין, סו"ס כיון דהכי נוהגים וחוששים לחומרת האחרונים א"כ חסר כאן בשם אוכל נפש כמו שהוא חסר במקום שהוא חשש טריפות מעיקר הדין שהרי החיסרון הוא מחמת שאין זה עומד לאוכל נפש.

והמוכח מכאן דיש לחלק דהיכא אמרינן דיש חסרון בעומד לאוכל נפש, היכא שהאוכל מצד עצמו אינו עומד לכך שהרי עד כמה שהדבר הוא טריפה הוא מצד עצמו אינו עומד לאכילה, אבל כאשר הבשר מצד עצמו עומד לאכילה הרי יש בו תורת אוכל נפש, ומוכח דזהו נידון בחפצא ולא במציאות כמה הוא עומד בפועל לאכילה, ועל דרך זה יש לבאר בנידון דידן שהבאנו לעיל לגבי צורך מצוה שהותר ביו"ט ד"ל דכיון דגם שם הצורך הזה נמדד בתורת הדבר עצמו הנצרך, וכל דחסר מצד שם הצורך של הדבר מאחר שהוא מוטל בספק השקול ורק יש בו דין על הגברא להחמיר בו לא סגי בזה לתת שם צורך מצוה המתיר את המלאכה ביו"ט.

[ה] והנה בשו"ת זכר יצחק ח"א סי' ו' דן בדין זה של ספק מילה בזמנה וסיים בזה וז"ל ואם כן לפי שיטת רוב הראשונים דבכל מלאכות אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, יש להתיר לעולם בספק מילה בזמנה ביום טוב, ואפילו בראשון וכל שכן בשני. עכ"ל. ואין כאן מקום לפלפל בדבריו, אך עיין בשיעורי הגרש"ר פסחים אות צ"ו שהוכיח דלא כדבריו דמצנינו ברייתא מפורשת בחולין פ"ו בספק בן ח' ספק בן ט' דאין מלין אותו ביו"ט, ונראה כונתו לתוספתא שם בפרק ו' דאין ספיקה של מילה דוחה את היו"ט, אבל לא נובאר ל' מנין דהתוספתא ס"ל דאמרינן מתוך בכל המלאכות חוץ מהוצאה והבערה, אשר בזה תלה שם הזכר יצחק את דבריו, עיי"ש.

[ו] והנה השו"ע בסי' תקל"ח ס"א כתב לדין מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ומ"מ ציין את ההיתר בדברים שיש צורך קצת, וכפי שביאר הרמ"א שם, ועוד כתב השו"ע להאי דינא של 'צורך מצוה' כגון לולב וס"ת דחשיב נמי צורך, והנה לא הוצרך לן האי ענין של צורך מצוה אלא לענין ה'צורך קצת' שהרי אחר שיש לנו 'מתוך' והותר נמי שלא לצורך מה צריך לן את ההיתר של 'צורך מצוה' אלא על כרחק אתא לענין של הצורך קצת.

ולפי"ז צריך לבאר דהא דאמרינן דבספק מצוה אין לנו את ההיתר של צורך מצוה הפי' הוא דאפי' לצורך קצת לא יחשב דבר זה שהרי

אם היה נחשב לצורך קצת שוב אין אנו צריכים ליותר מכך שהרי יכולים אנו לסמוך על הדין 'מתוך' שלא הצריכו צורך הרבה, ולכא"ו א"כ יש יותר חידוש במה שנקטנו לעיל דספק צורך מצוה לא נחשב לצורך, שהרי אנו צריכים לומר דאין זה נחשב אפי' לצורך קצת ומדוע לא יחשב לצורך קצת בשביל שירויח עכ"פ צד אחד של מצוה אע"פ שלצד אחר אין מרויח בכך, וזה מעיין טענת הזכר יצחק הנ"ל.

אכן נראה דלפי מאי הוכחנו לעיל מפסקי המשנ"ב בענין צורך אוכל נפש דעולה דכל דהוי ספק השקול אין לנו להתיר זאת ביו"ט, והרי גם התם אין לנו צורך אלא ב'צורך קצת' בשביל להתיר שהרי יש לנו את דין 'מתוך' דאין צריך צורך גמור, ובכל אופן אמרינן דבספק לא חשיב אפילו צורך קצת דכיון שיש כאן צד השקול שאין בזה שום צורך א"כ הוא ספק גמור ואין להתיר מספק, ואחר שכן נקט המשנ"ב להלכה נראה דענין של צורך מצוה לא עדיף מזאת, ויש ללמוד מכך דספק צורך לא נחשב לנו לעלות אפילו כספק קצת.

והנה הביאור הלכה בתחילת סי' תקל"ח הביא מחלוקת הראשונים האם בדליכא צורך קצת הוי איסור דא"ו או רק איסור דרבנן, והנה אם הוי איסור דא"ו א"כ מבואר הא דבעינן צורך מצוה שהוא דין דא"ו להתיר את המלאכה, אבל אם זהו רק דין דרבנן א"כ בספק מצוה שהוא ספק צורך לכא"ו זהו רק ספק דרבנן ולכא"ו בדרבנן יש לנו להקל, אך מאידך הרי לפי"ז גם בספק צורך אוכל נפש נמי יש לנו להקל כיון דהוי ספק בדרבנן בלבד לפי השיטות דמדא"ו מותר בלא צורך כלל ורק אבנים שהם מוקצה נאסרו. וצ"ל לפי מאי דמסיק הביאור הלכה לעיקר כדברי המחמירים, והיינו דהוי דין דא"ו ועל סמך זה י"ל דספק לעיל דבספק צורך יש לנו להחמיר, ויל"ע.

הרב חיים הלפרט

אם ספק התפלל ביו"ט חוזר ומתפלל

ידועים דברי הרמב"ן בפ' אמור דתפלה ביו"ט היא בכלל 'מקראי קדש' כ"י מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה". והבואו דבריו בב"י סי' תפ"ז. והפמ"ג סי' ת"צ במ"ז סק"ב כתב דלהרמב"ן תפלה ביו"ט מן התורה, והוסיף הפמ"ג דאף בעי עשרה מדא"ו מדכתב הרמב"ן 'בפרהסיא' וכל פרהסיא עשרה משמע. ומשמע דהרמב"ן חידש תרתי, א. תפלה ביו"ט דא"ו. ב. בעי עשרה מדא"ו.

וכתב הפמ"ג דנפק"מ לדינא, דאע"פ שלתפלה בציבור אפשר לצרף בן ג' דחזקתו שהביא ב' שערות, ביו"ט אין סומכין על חזקה, דבדין תורה בעינן בידוע שהביא ב' שערות כמבואר בסי' קצ"ט. וסיים הפמ"ג, 'ולפי זה ראוי לחוש לזה ולהדר אחר גדולים שידוע שהביאו ב' שערות". ומבואר שחשש לדינא לחידושו של הרמב"ן דתפלה ביו"ט בעשרה דין תורה ולהכי אין סומכין על חזקה.

וע"ע בפמ"ג סי' ק"ו בא"א סק"ג שכתב, "יש אומרים בשבתות וימים טובים תפלה מן התורה", ומבואר דהוי מדא"ו לא רק ביו"ט אלא אף בשבת, וכנראה שהילפותא לא רק מ'המקראי קדש' הנאמר ביו"ט, אלא אף מ'המקראי קדש' הנאמר בשבת. וכ"כ בפתיחה כוללת ח"ה אות ל"ד דלרמב"ן תפלה בשבת ביו"ט דין תורה [אולם ברמב"ן משמע שרק ביו"ט], והוסיף עוד נפק"מ, היכא דיש לאדם אפשרות לבחור להתפלל תפלת חול או תפלת שבת ביו"ט, לרמב"ן יבחר של שבת ביו"ט שהוא דין תורה כעין מה שדן החכ"צ בסי' ק"ו.

ויש להוסיף נפק"מ רבתא בהך דינא דתפלה בעשרה ביו"ט דין תורה. דיש לדון בעשרה שאינם ברשות אחת, אם אפשר לצרפם ע"י שרואין אלו את אלו, לפי מה דמשמע בבה"ל בסי' נ"ה שראוי לחוש לשי' הגר"א דלא מהני רואין אלו את אלו, דלפי"ז רק בתפלה דרבנן אפשר לסמוך על הרשב"א המובא בשו"ע שם דמהני רואין אלו את אלו, אבל ביו"ט דתפלה בעשרה הוי דין תורה יש לחוש לשי' הגר"א דל"מ צירוף ע"י שרואין אלו את אלו אלא בעי שיהיו עשרה ברשות אחת, ולפי"ז כשחלק מהעשרה עומדים בבימה עם מחיצות עשרה, יש לחוש שלא לצרפם ע"י שרואין אלו את אלו, ולפמ"ג הפמ"ג בסי' ק"ו ובפתיחה דלרמב"ן אף בשבת הוי דא"ו, יש לחוש אף בשבת שלא לצרפם ע"י שרואין אלו את אלו. אולם יש לתמוה, דחידוש כזה היה צריך להתפרש בפוסקים.

עוד יש לתמוה, דלכאורה מהרמב"ן יוצא דין חדש, דהנה בברכות כ"א איפליגו ר"א ור' יוחנן בספק התפלל דר"א אומר דאינו חוזר ומתפלל ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום [ועי' בבה"ל בסי' ק"ז] שכתב דיש פלוגתא אם חייב לחזור, ולפי הרמב"ן והפמ"ג

יוצא שהוא רק בחול, אבל ב'י"ט [ואולי אף בשבת] ספק אם התפלל חוזר ומתפלל דספק דאורי' לחומרא. וביותר, גם בודאי התפלל ורק ספק אם היה בציבור כגון דלא ידוע שכל העשרה הביאו ב' שערות, חוזרים ומתפללים בעשרה שידוע על גדלותם. ואע"פ דהדין תורה אינו יותר מפעם ביום, אולם לענין תפלה אחת ספיקו להחמיר, והוא דבר חדש שלא שמענו.

וכבר מצינו כע"ז ברמב"ן בהשגותיו לספר המצוות להרמב"ם מ"ע ה' דהשיג על הרמב"ם שתפלה דאו', ותמה הרמב"ן דא"כ מהו שאמרו בברכות דספק התפלל לר"א אינו חוזר ומתפלל והא ספיקא דאו' לחומרא. ואף אנו נאמר דביו"ט שהוא דין תורה לשי' הרמב"ן, ספיקו להחמיר. ואף כשודאי התפלל, רק שלא ידוע אם יש לעשרה ב' שערות, חוזרים ומתפללים בעשרה שידוע שהביאו ב' שערות. והוא חידוש גדול שהיה צריך להתפרש בפוסקים.

ובאמת דמיניה וביה מוכרח ברמב"ן דבספק התפלל אינו חוזר ומתפלל, דהא הרמב"ן השיג על הרמב"ם מהא דאמר ר"א ספק התפלל ספיקו לקולא דחזינא דתפלה דרבנן אם לא בעת צרה. והא אף לשיטתו אכתי תיקשי מהא דאמרו בסתמא ספיקו לקולא, ולא הזכירו שביו"ט שהוא מה"ת ספיקו להחמיר. ואף אי נימא דהסוגיא לא איירי ביו"ט, אכתי תיקשי ברמב"ן שלכאורה היה לו להזכיר שאף לשיטתו איכא גוונא דספיקו להחמיר, ביו"ט שהוא מה"ת, ומוכרח דאף לרמב"ן אין ספיקו להחמיר, וצ"ע בטעמא דמילתא.

וכן מוכח בפמ"ג, דמחד גיסא חשש לרמב"ן דתפלה ביו"ט דין תורה, ומאיך גיסא בסי' ק"ז אהא דמבואר בשו"ע דבספק התפלל חוזר ומתפלל ומתנה שאם לא התפלל תהא לחובה ואם התפלל תהא לנדבה, כתב הפמ"ג דהוא רק בחול שיש נדבה ולא בשבת וי"ט שאין נדבה. ותמוה איך השמיט את הרמב"ן דביו"ט תפלה דין תורה וממילא ספיקו להחמיר אף בלא תנאי. ומוכרח שאף ביו"ט ספיקו לקולא כשאר ימים, וצ"ב.

עוד יש לתמוה, דהרמב"ן במצוות עשה ה' הוכיח מהא דאמרו בברכות בעל קרי מברך בהמ"ז שהוא דאו' ואינו מתפלל עד שיטבול כיון שתפלה דרבנן, ולהרמב"ם דתפלה דאו' מ"ש תפלה מבהמ"ז, וע"כ דתפלה דרבנן. ואף לשיטתו יש לתמוה, דהא מיהת היה בדין שבעל קרי ביו"ט יתפלל אף קודם שיטבול כיון דתפלה ביו"ט דין תורה, ומסתמימת דבריו שלעולם חלוק תפלה מבהמ"ז, וסותר לרמב"ן דתפלה ביו"ט דין תורה.

וכע"ז יש לתמוה במה שהוכיח הרמב"ן שם מהא דאמרו בשבת י"א חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש דאו' ואין מפסיקין לתפלה דרבנן, ולהרמב"ם היה בדין שיפסיקו אף לתפלה, ומזה הוכיח דלעולם תפלה דרבנן. ותמוה, דאף לשיטתו איכא יו"ט דהוא דין תורה. ומוכרח מכ"ז דאף שתפלה ביו"ט דין תורה, אין בה לא דין בעל קרי מתפלל קודם שיטבול, ולא דין מפסיקין לתפלה, ולא דין ספיקו להחמיר, וכ"ז צ"ב.

עוד יש לתמוה, דהנה ברמב"ן בפ' אמור מבואר לא רק דתפלה ביו"ט דין תורה אלא אף הלל ביו"ט דין תורה, "כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה". וצ"ע ממש"כ הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות לרמב"ם שורש א' דביו"ט איכא דין תורה לומר הלל, וז"ל "והנראה מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוונו בה כמו שכתוב וביים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוונו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה". וקשה דאיך לא הזכיר הרמב"ן את המקור שכתב הרמב"ן בפ' אמור מדכתיב 'מקראי קדש'.

וביותר יש לתמוה על השאגת אריה בסי' ס"ט שכתב דמדאמרו בברכות י"ד דתל דרבנן, ש"מ דלעולם הוא דרבנן אף ביו"ט ודלא כהרמב"ן. וכתב דנפק"מ לענין מי שמסופק אם קרא הלל, דלהרמב"ן ספיקו להחמיר, ואיהו כתב דספיקו להקל. ומדוע השמיט את מש"כ הרמב"ן בפ' אמור דין תורה לומר הלל ביו"ט מדכתיב 'מקראי קדש' ושאף מזה יש נפק"מ דספיקו להחמיר. ומוכרח דהדין הלל שנלמד מ'מקראי קדש', אין בו דין ספיקו להחמיר, וצ"ב.

ונ"ל ע"פ יסוד ששמעתי משמיה דמרן הגר"ל שליט"א, דהנה המ"ג א בסי' תרנ"א סק"א כתב דלפי מה דמבואר בסי' תקצ"ה שמי שיש לו אפשרות לילך או למקום שתוקעים או למקום שמתפללים, דילך למקום התקיעות דהוא דאו', ה"ה כשיש אפשרות לילך או למקום לולב או למקום שמתפללים, ילך למקום לולב שהוא דאו',

וכ"ה בפמ"ג שם בא"א סק"א. ושמעתי שהקשו למרן הגר"ל שליט"א דהפמ"ג סותר משנתו, דהא ביו"ט בין לולב ובין תפלה דין תורה [ולגוף הקושיה י"ל דאיירי כשיצא את הדין תורה בליל יו"ט]. ותי' דהדין תפלה דאו' שכתב הרמב"ן אינו אלא חובה שיהיה בכלל ישראל תפלה בציבור, ולהכי פשיטא דלולב עדיף מתפלה. והקשו לו דמנ"ל לומר חידוש זה, ותי' דלא יתכן שהרמב"ן חידש חיוב שלא הוזכר בחז"ל, וע"כ שהוא רק דין שיהיה תפלה בציבור ואינו מוטל על כל אחד ואחד, ונראה לבאר דבריו בב' דרכים.

דרך ראשונה, דהדין תורה דתפלה ביו"ט אינו חובת יחיד אלא חובת ציבור, וכ"א כלפי עצמו אינו מחויב בזה. אולם יש לתמוה ע"ז, דבאמת כבר מצינו כע"ז בקריה"ת שהוא חובת ציבור, ואעפ"כ אין היחיד מוטל לפטור עצמו אלא יש עליו מצוה להצטרף לציבור, ורק דש קולא דבמקום דאינו יכול לילך לא חל עליו חובה לילך כל' הבה"ל בסי' קל"ה, "דאין חל על היחיד מצות קריאת התורה בזמן שאין יכול לילך לבית המדרש", ומבואר שודאי יש חיוב להצטרף לציבור, ואם גדר תפלה דאו' ביו"ט דומה לקריה"ת, בודאי היה מוטל על כל יחיד להצטרף לציבור, ולא היו בזה הקולות הנ"ל. וביותר יש לתמוה, דגם אי נימא דכל אחד יכול לברוח מהאי חיובא על סמך מה שע"י אחרים יהיה תפלה בציבור, הא תינח במקום שיש אחרים, אבל לו יצויר שיש רק עשרה בנ"א, אטו בכה"ג ישתנו הדינים ויהיה מוטל על כל אחד מהם להצטרף לציבור.

ונ"ל דחיוב תפלה ביו"ט גרע מחיוב קריה"ת, דחיוב קריה"ת יש חיוב על היחיד להצטרף לציבור, אולם תפלה ביו"ט הוא חיוב מחודש, דבאמת לא הוי חובה על היחיד להצטרף לציבור, אלא כל החובה היא שיהיה תפלה בציבור, ומה שהיחיד הולך לזה אינו מגוף החיוב, אלא היכי תימצוי לדאוג שיתקיים האי חיובא, ובאמת אינו חייב בזה. והוא דבר מחודש מאוד שיש חיוב שיהיה תפלה בציבור שהוא פחות מחובת ציבור דקריה"ת, דתפלה ביו"ט אינו מוטל על הגבוא כלל. ולפ"ז פשוט שנפלו כל הנפק"מ שנתבאר לעיל, דעל אף שהוי חובה, מ"מ הוי חובה שיהיה תפלה בציבור, ואינו מוטל על אף יחיד.

הדרך השנית [ואולי זה כוונתו], דמש"כ הרמב"ן 'כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה' לא הוי אלא מצוה קיומית כעין מש"כ הגר"א דכל שבעת ימי הפסח יש מצוה לאכול מצה, ובפשוטו אינו אלא מצוה קיומית שאם עושה אותה מקיים מצוה דאו', ואף תפלה ביו"ט הוי רק מצוה דאו' קיומית, ואינו חוב המוטל לא על היחיד ולא על הציבור.

ומצינו כעין זה באר"ז [הל' ע"ש סי' ז'] שכתב דמצוה לרחוץ בע"ש הוי מצוה שאם עושה אותה מקבל שכר ואם אינו מקיימה לא נענש, ומקורו ממה שאמרו בשבת כה: "דאמר ר"נ וכו' הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה", וכתב האר"ז דשמעינן מהכא דיש ג' דרגות, יש דבר שחובה על האדם ויש דבר שהוא רק רשות, ויש דבר שהוא מצוה שאינו חייב בה, אלא אם מקיימה מקבל שכר ואם לא מקיימה אינו נענש, והובאו דבריו בד"מ סי' ר"ס ומ"ב שם. וכע"ז י"ל לענין מצות תפלה ביו"ט שנלמד מ'מקראי קדש', דאינה חובה המוטלת על האדם, אבל מאיך יש קיום מצוה דאו' בציבור שמתפללים ביו"ט בפרהסיא.

והדברים מתאימים למש"כ הרמב"ן הנודע בסוף פ' בא, "וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה וכו', וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותך אנתנו". ובימים טובים אינו רק כוונת היצירה, אלא יש בזה מצוה דאו', אולם אינו חיוב על האדם, אלא מצוה לקיים תפלה בפרהסיא, והוא מצוה קיומית.

ולפי ב' הדרכים הנ"ל עולה ברור שהרמב"ן לא כתב ב' חידושים, גם חיוב תפלה דאו', וגם דבעי עשרה, אלא כל הדין הוא שיהיה תפלה בציבור, ורק שיש בזה ב' דרכים, אם הך דינא הוא חובה או רק מצוה קיומית.

ומעתה מיושב הכל, מבואר היטב דלולב קודם לתפלה, וא"ש הא דאין בזה לא דין ספיקו להחמיר, ולא דין מפסיקין לתפלה דאו', וא"ש הא דבעל קרי אינו מתפלל עד שיטבול אף ביו"ט, ואף הלל הנכלל בהאי דינא אין בו דין ספיקו להחמיר כיון דאינו אלא מצוה שיהיה הלל בציבור ולא הוי חיוב על כל אחד ואחד.

אלא דאכתי יש לדון במש"כ דלפי הרמב"ן והפמ"ג ראוי להחמיר שיהיו עשרה ברשות אחת, ואף לפי הנ"ל דאינו חיוב על כל אחד, אכתי יש לדון דבשביל לקיים האי דינא בעי עשרה במקום אחד, דהן אמנם אין כאן נידון לענין החיוב, אבל אכתי יש נפק"מ האם

ונ"ל דהנה הרמב"ן כתב דבעינן 'פרהסיא', ויש לדון לענין 'פרהסיא' בקידוש השם וחילול השם אם בעינן שיהיו עשרה ברשות אחת, ואם צריכים להגיע לדן רואין אלו את אלו, או דפרהסיא הוי גם בלי דין 'רואין אלו את אלו'. ונ"ל דכל מה שצריכים להגיע לדן רואין אלו את אלו הוא רק במקום שצריכים לצרף את העשרה, אולם פרהסיא בקידוש השם וחילול השם אינו ענין של צירוף אנשים, אלא מציאות של פרהסיא, ובה לא שמענו דצריכים לדן רואין אלו את אלו, ולא שייך בזה גריעותא דחילוקי רשויות, דסו"ס יש כאן פרהסיא. ולפי המתבאר בגדר דין תפלה דאו' ביו"ט דאין בו שום חיוב, ממילא גם א"צ בו שום צירוף, אלא מתקיים ע"י מציאות הפרהסיא, דומיא דקידוש השם וחילול השם בפרהסיא, וא"ש שלא הזכרה חומרא זו באחד מהפוסקים ולא בשבת ולא ביו"ט.

ועכ"פ פשוט וברור לפי ב' הדרכים שאף להרמב"ן והפמ"ג ספק התפלל ביו"ט אינו חוזר, דספק דרבנן לקולא, ולא שייך בזה נידון של ספיקו להחמיר, היות והוי רק דין שיהיו ציבור שמתפללים ולא מוטל על אף יחיד, או דהוי רק מצוה קיומית, ורק בחול שיש אפשרות להתנות חוזר ומתפלל ומתנה, אבל בשבת ויו"ט דליכא תנאי, אין חוזר ומתפלל.

הרב אברהם זנגר

ביאור טעמו של הקה"י שהחמיר שלא לשתות תה מקומקום חלבי שאינו ב"י בתוך שש שעות מסעודת בשר

בספר ארחות רבינו (ח"א עמ' ר"ה במהדורה הישנה) כתב בשם הרבנית אשת הקה"י זצ"ל מקצת מדקדוקי והנהגותיו בהלכה, ובאותו "לא כתב בזה"ל; 'פעם הרתיחה לו (הרבנית) תה בכלי חלב נקי שלא היה בן יומו, וזה היה כארבע חמש שעות לאחר סעודת בשר, ואמר לה שעפ"י דין תורה מותר לשתותו, מ"מ הוא אינו רוצה לשתות ולא שתה' עכ"ל. והנה לא נתבאר טעמו של הקה"י שלא רצה לשתות, אם מצד הלכה או מטעם אחר, ונבאר הדברים.

הנה בפשוטו אפ"י מאכל שנתבשל בכלי חלבי בן יומו מותר לאוכלו לאחר סעודת בשר, ובשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאי סי' קפ"ג) מובא שהשואל שם היה פשוט לו לאיסור, והמחבר הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל כתב לו שהדבר מביא לידי גיחוך, ופשוט שמותר.

שורש הנידון, דד' הרמ"א (יו"ד סי' צ"ה ס"ב) שיש להחמיר לכתחילה במאכל שנתבשל בכלי חלבי בן יומו שלא לאוכלו עם בשר יחד, אך אם כבר נתערב עם בשר יש להקל (משום דמדינא קי"ל דלא נעשה בשר בחלב לפי שבליעות החלב הם נ"ט בר נ"ט), ולכן נקט השואל הנ"ל דגם לענין דין המתנה בין בשר לחלב שייכא חומרת הרמ"א להמתין לכתחילה. והגר"ש קלוגר השיב לו דאדרבא מדברי הרמ"א מדוקדק שלא אסר אלא לאוכל יחד עם בשר ממש ולא בא"ז, דאל"כ הו"ל להשמיעינו רבותא טפי, ובע"כ דלגבי דין המתנה שאינו אלא משום גזירה וחשש בעלמא שמא נשאר טעם הבשר בפיו לא החמיר הרמ"א, ועוד כתב לחדש דכל יסוד דין ההמתנה לפי שבשר מושך טעם בתוך ו' שעות אינו מדינא, כי טעם זה הוא קלוש ולא עדיף מנ"ט בר נ"ט, אלא דאסרו כי נראה כאוכל חלב עם טעם בשר, אך זהו רק בחלב בעין ולא בליעות גרידא, דבזה אין נראה כלל כאוכל בשר עם חלב, וגם באמת ל"ש לחשוש כי לא גרע מנ"ט בר נ"ט, ולכן אין דין המתנה בבליעות גרידא, וסיים הגר"ש קלוגר דטעם זה הוא העיקר בעיניו. וכ"כ בקובץ מבית לוי יו"ד בשם השבט הלוי זצ"ל דמדברי הרמ"א משמע שלא אסר אלא לאוכל יחד עם בשר ממש ולא בזא"ז.

אולם בדעת תורה למהרש"ם (יו"ד סי' פ"ט ס"ג) נקט מסברא כד' השואל הנ"ל דלפ"ד הרמ"א יש לאסור גם בזא"ז ולא רק עם בשר ממש, ובאשר לטענה השניה של הגר"ש קלוגר דליכא דין המתנה על בליעות חלב אלא רק על חלב בעין, הביא ד' הפמ"ג הנודעת בהל' חג השבועות (או"ח סי' תצ"ד א"א סק"ו) שחידש דאם חתך בצל בסכין חלבית אסור לאכול את הבצל לאחר סעודת בשר, וטעמו משום דזה פשוט דתבשיל שמעורב בו מעט חלב אסור לאוכלו לאחר סעודת בשר (כמבואר בתורת האשם כלל ע"ז דין ג' ועוד פוסקים), ומסתבר דכל היכא שיש בו טעם חלב (כגון שנשפך

לתוכו מעט חלב ואין ששים כנגדו) אסור לאוכלו לאחר סעודת בשר, ודבר חריף הלא קי"ל דאין בו היתר של נ"ט בר נ"ט ודינו כטעם ראשון, ועל כן יש להחמיר בו כטעם גמור. ומתבאר דנקט הפמ"ג בפשיטות דגם בבליעות חלב יש דין המתנה.

והנה מבואר ברמ"א סי' צ"ה ס"ג דאף דתבשיל שנתבשל בכלי חלבי שאינו בן יומו מותר לאוכלו עם בשר (דאף שמחמירים באופן שנתבשל בכלי חלבי בן יומו מ"מ לא גזרו באינו בן יומו אטו בן יומו), מ"מ מים שנתבשלו בכלי חלבי שאינו בן יומו אסור לאוכלם עם בשר, דהואיל ומים לא חשיבי יש להחמיר בהם לאסור באינו בן יומו אטו בן יומו, וכ"כ הש"ך והט"ז בס"י צ"ד ס"ה ע"ש.

והנה מסתבר דלא החמיר הרמ"א בזה כי אם לענין לאכול עם בשר ממש, אבל לענין דין המתנה אף אם נחמיר בתבשיל שנתבשל בכלי חלבי בן יומו כדברי המהרש"ם הנ"ל עפ"ד הפמ"ג, מ"מ לענין מים בכלי חלבי שאינו בן יומו היא חומרא יתירה, וגם י"ל דלענין דין המתנה שצריך לדחות עצמו מלאוכלו עד אחר ו' שעות חשיב כבדיעבד, ולענין בדיעבד אם כבר עירבו עם בשר מבואר ברמ"א סי' צ"ה ס"ב דיש להקל גם בכלי, ונמצאנו סברא זו בבית מאיר סי' פ"ט ס"ג דלענין המתנה חשיב כמו בדיעבד, דכל שהוא חפץ עתה לאכול מאכל מסוים ואנו באים לאסרו מיקרי בדיעבד אע"פ שיוכל לאוכלו לאחר ו' שעות, כ"נ בכוונתו, אכן משאר האחרונים שם משמע דלא ס"ל כן. אך מ"מ מצאנו מקום לבאר טעמו של הקה"י זצ"ל שהחמיר לעצמו בזה.

ועדיין יש לפקפק, דלכאו' כ"ז קודם שהכינו התה, אבל לאחר שכבר הכינו את התה, מסתבר שאין דינו כמים בעלמא אלא כשאר תבשיל דאין מחמירים בו אפ"י לאכלו עם בשר ממש, וצ"ע.

והנה בעיקר ד' הפמ"ג הנ"ל דבבליעות חלב יש דין המתנה לאחר סעודת בשר (ודלא כד' הגר"ש קלוגר), העירו המהרש"ם שם וכן בדרכי תשובה (יו"ד סי' פ"ט סקמ"ב ד"ה ועיין) דמדברי הגרע"א והבית מאיר נראה כד' הפמ"ג, דהרמ"א שם כתב דאין דין המתנה לאחר אכילת תבשיל שהתבשל בכלי בשרי בן יומו, והקשה הש"ך מאי רבותא, והלא מותר לאוכלו גם עם בשר ממש מדין נ"ט בר נ"ט כמבואר בס"י צ"ה, ות"י הגרע"א והבית מאיר דנפ"מ לדבר חריף שאין בו היתר של נ"ט בר נ"ט. ומבואר בדבריהם שפירשו בד' הרמ"א דאין דין המתנה אחר בליעות בשר אלא רק אחר בשר בעין, וא"כ ה"ה דאין דין המתנה אחר בשר בעין באכילת בליעות חלב.

ולפ"ד הדמיון תמוה מאד, דלא קרב זא"ז כלל, דיסוד סברת הרמ"א היא משום דלא שייכי בזה הטעמים שגזרו להמתין, דטעמי הגזירה הם משום שנשאר בשר בין השיניים או משום דמושך טעם וזה ל"ש בבליעות גרידא כמבואר כ"ז בראשונים, וביותר מבואר בראשונים דאף בתבשיל של בשר ממש אין את טעמי הגזירה, אלא דאמרינן בזה לא פלוג, ולכן ס"ל לרמ"א דבבליעות קדירה לא שייך לא פלוג, וגדולה מזו מבואר בש"ך שם דאף אם ישל בקדירה שלא הודחה יפה ויש טעם בשר הבא מן הממש שרי, אבל בנידון הפמ"ג שאכל בשר ממש הרי יש את טעמי הגזירה, וכיון שאוכל מאכל עם טעם חלב שיש לו דין טעם כעיקר לכל דיני התורה לאיסורים ולמצוות מהיכ"ת להתיר.

ושורש החילוק מוכרח גם לדינא, שהרי לפ"ד השו"ע שם האוכל תבשיל בשר מותר לאכול אחריו גבינה, ואילו האוכל בשר אסור לאכול אחריו תבשיל חלב, הא קמן דכל ההתירים בשו"ע הם רק כשהבשר איננו בעין כאמור. [ובספר בדי השלחן בביאורים ס"ג העיר שלא מבואר בראשונים וגדולי הפוסקים אם מותר לאכול תבשיל שיש בו טעם חלב שאינו בעין לאחר אכילת בשר בעין, ודנו רק אודות אכילת חלב לאחר אכילת תבשיל שיש בו טעם בשר שאינו בעין, ובסוף דבריו כתב דכנראה לרוב פשיטותו לאיסורא לא דיברו בזה, והיינו כאמור דכל שאכל בשר בעין פשוט שאסור לאכול חלב בכל אופן שיש עליו דין טעם כעיקר לכל דיני התורה, וזה סייעמא לד' הפמ"ג].

שו"ר במהרש"ם שם שציין בהמשך דבריו לספר כנסת יחזקאל סי' קס"ג ושם כתוב חילוק זה (בין דברי הגרע"א והבית מאיר לד' הפמ"ג הנ"ל), וכ"כ הדרכי תשובה בהמשך דבריו בשם היד יהודה שם בארוך סק"ה בסופו, וזה ברור.

אמנם לדינא ראיתי בספר דבר חריף (פ"א עמ' י"א) בשם הגריש"א זצ"ל דמעיקר הדין אין א"צ לחוש לד' הפמ"ג אלא רק בתורת חומרא, ולכן יש להקל לכתחילה בסכין חלבית שאינה בת יומה, ובקיצור שו"ע להגר"א פפויפר זצ"ל כתב בשמו דהמנהג להקל אף בבן יומו, וכ"כ בקובץ מבית לוי שם בשם בעל שבט הלוי זצ"ל דאע"פ שהפמ"ג והיד יהודה אסרו, המנהג להקל בזה אפ"י בבן יומו, וצ"ע.

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון א'

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשת במדבר תשפ"א

מצות נטילת ידים שחרית

כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו ולונו על נטילת ידים [בכרות ס ע"ג]

ברכת על נטילת ידים - א'

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמ"ס אור צפון

החילוק בין קידוש ידים לקידוש רגלים

כתב הרשב"א בתשובות (מובא בב"י ס"ד) שמאחר שאנו נעשים כבריה חדשה כל בקר, כדכתיב "חדשים לבקרים רבה אמונתך", מוטל עלינו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו, ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכים בכל בקר, ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן המקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו.

ויש לתמוה שאם הטעם של נט"י הוא להיות כדוגמת קידוש ידים ורגלים, אי"כ למה לא תקנו חז"ל ליטול גם רגלינו. וכבר העירו בזה כמה אחרונים, ודחקו דבע"כ לא החמירו חכמים בנט"י של שחרית להשוותה לגמרי לקידוש ידים ורגלים, כיון דהוה רק זכר לקידוש ידים ורגלים.

אמנם כדי להבין הענין נקדים דברי הרמב"ן בפרשת כי תשא (ל, יט) בביאור יסוד הענין של קידוש ידים ורגלים וז"ל: בעבור היות ראש האדם וסופו הידים והרגלים, כי הידים למעלה מכל גופו בהגביהו אותן, והרגלים למטה, והגוף בינתים וכו' לפיכך נצטוו משרתי עליון לרחוץ הידים והרגלים וכו', ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידים לתפילה, שיתכוון לזה בטעם נשיאות כפים, עכ"ל. ויש לבאר שידים פרוסות למעלה מורות על שייכות האדם לפנימיות העולם שהוא בעליונים, ושאיפתנו למשוך משם ברכה כמו נשיאת כפים של הכהנים, והרגלים על הקרקע מורות על שייכות האדם לחיצוניות החומרי של העולם התחתון, וכחו להעלותו ולצרפו לכבוד שמים. [ועי"פ זה יש להבין הטעם של האיסור חציצה בין רגלי הכהן להריצפה (זבחים כד.)]. ועל שתי הבחנות אלו של עבודה נצטוו הכהנים על מצוות קידוש ידים ורגלים.

אמנם בהא דמציינו התפילה היא במקום עבודה, כתבו הרמח"ל (אדיר במרום עמ' רמ"ב) והגר"א (ח"א לברכות לב:) שעיקר ענינה של התפילה היא לתקן פנימיות העולם, ולכן עיקר עבודת התפילה היא בלב שהוא פנימיות האדם, משא"כ עבודת הקרבנות היא לתקן חיצוניות העולם, ולכן עיקר עבודת הקרבן היא הקרבת בהמה חומרית לפני ה', [וכיז יתבאר בעזה"י בהרחבה בעסקינו בסדר אמירת הקרבנות].

והנה בזמן החורבן והגלות שכח הרע שולט מבחוץ, אין בכחנו לתקן אלא את פנימיות העולם בלבד, ולא את החיצוניות. ולכן תקנו חז"ל רק נטילת ידים כנגד קידוש הידים כדי לתקן פנימיות העולם [כמבואר ברמב"ן הני"ל], ולא תקנו נטילת הרגלים, שהרי אין בכחנו לתקן חיצוניות העולם.

יסוד ושורש של מצות נט"י שחרית

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברזמו של עולם

נטילת ידים לתפילה היא מצוה דרבנן שחשיבותה גדולה מאד, ותקנו אנשי כנסת הגדולה לברך עליה ברכת המצוה כדי להודות ולשבח להקב"ה על החסד הגדול שעשה לנו, להשפיע דעת ורוח הקודש לחז"ל לתקן לנו מצוה קדושה זו, שבהשפעתה אנו מתקדשים הרבה, וזוכים לקיים ציווי ה', כמ"ש בנוסח הברכה, אשר קדשנו במצותיו וצונו על נט"י. וחז"ל (ברכות ט"ו א') שיבחו מצוה זו מאד.

והנה יש ארבע שיטות בראשונים בשורשה וטעמה של המצוה הזאת.

א. ש"י הרמב"ן (בפ"י כי תשא, ל"י י"ט) שכתב, שנצטוו משרתי עליון לרחוץ ידיהם ורגליהם והרחיצה הזאת לקדושה וכו', ומן הענין הזה תקנו רבותינו נט"י לתפילה, ע"כ. ונראה לפרש, דכיון דתפילה היא במקום עבודה, (כמשי"ר' יונה בפ"א דאבות) הרי כולנו ככהנים, וחייבים לקדש ידינו לפני שנוכל לגשת לעבודת ה' בתפילה.

ב. הרשב"א (שו"ת ח"א ס"י קצ"א, מובא בב"י ס"ד ד' ובמ"ב שם סק"א) ביאר שבכל שחרית אנו נעשים כבריה חדשה, ועי"ז אנו צריכים להודות לו ית' על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו וכו', ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן המקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו, ע"כ. הרי קצת שונה מפ"י הרמב"ן, דס"ל להרשב"א דכל עבודתנו להקב"ה דומה לעבודת כהונה, ולכך גם לפני ברכות השחר אנו מצווים ליטול ידינו לפני שניגשים לעובדו.

ג. שיטת הרמב"ם (פ"ד מהל' תפלה ה"א א' ו'ג') שא' מהחמשה דברים שמעכבין את התפילה היא טהרת הידים, והוסיף, בד"א שאינו מטהר לתפילה אלא ידיו בלבד, בשאר תפילות חוץ משחרית אבל בשחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואח"כ יתפלל, ע"כ. ופ"י רבינו מנוח דהרמב"ם מסתמך על הגמ' בשבת (נ' ע"ב), חייב אדם לרחוץ פניו ורגליו בכל יום, בשביל קונוהו, שנאמר, כל פעל ה' למענהו, ותו דתפילות כנגד תמידין תקנים וכו'. הרי דחז"ל גילו שחייבים לכבד הקב"ה כל בקר ע"י הכנת הפנים וידים ורגלים, שיהיו נקיים לכבודו ית', ולכן תקנו מצות נט"י עם פניו ורגליו, אך לשאר תפילות לא חייבו אלא ליטול את ידיו לבד.

ד. ש"י הרא"ש (ברכות פ"ט ס"י כ"ג) שביאר, לפי שידיו עסקניות הן וא"א שלא ליגע בבשר המטונף בלילה, לכן תקנו ברכה קודם ק"ש ותפלה. מבואר מדבריו שאין שייכות בין נט"י לקידוש ידים של כהנים, אלא שכיון שאין כבוד להקב"ה להופיע לפניו בק"ש ותפלה אם ידיו אינן טהורות ונקיות, לכן חייבו חז"ל מצות נט"י.

תפילה כהלכתה

משולחנם של מורי הוראה שליט"א

ברכת על נטילת ידיים

- א. הקם בבוקר ונוטל ידיו והולך לביהכ"נ ומתפלל [בלי להפסיק בד"א], האם שפיר עבד לברך ברכת ענט"י עם שאר ברכות השחר כשהוא מגיע לביהכ"נ להתפלל?
- ב. הלומד קודם שמתפלל, מתי עדיף לברך ענט"י, כשנוטל ידיו בקומה קודם שלומד, או לאחר שסיים ללמוד קודם שמתפלל?
- ג. היודע בטבעו שכשיגיע לביהכ"נ יצטרך לנקביו קודם שיתפלל, וכן מי שנוהג לטבול במקוה לפני שמתפלל, האם יכול לברך ענט"י כשנוטל ידיו בביתו, או עדיף לברך קודם שמתפלל?

הנה הראשונים נחלקו בטעם תקנת נטי' הרא"ש כתב, שידיו של אדם עסקניות הם, וא"א שלא ליגע בבשר המטונף בלילה, ולכן תיקנו שיטול ידיו בברכה קודם שיקרא ק"ש ויתפלל. וזוהי יש ללמוד דה"ה בתפלות מנחה וערבית אם עשה צרכיו ונוטל ידיו מברך ענט"י, דנתקנה ברכת ענט"י לסעודה ולתפילה. אולם **הרשב"א** מבאר וז"ל, לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה וכו' וצריכין אנו להודות לו ית' על שבראנו לכבודו ולשרתו ולברך בשמו, ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר, ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו, עכ"ל.

וכתב המג"א דקיי"ל כהרשב"א, והוסיף הח"א דמ"מ כיון שאם יברך מיד בקומה ואח"כ לפני התפילה יפנה, לפי הרא"ש צריך לחזור ולברך ענט"י, נכון להתמין לברך עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל, ראו יוצא לכו"ע. והקשה הביה"ל¹, דלפי הרשב"א איך מברך בנטילה השניה, הלא במה שנטל ידיו תיכף כשקם יצא יד"ח נטילה, ואיך יברך עתה על הנטילה השנייה וצונו ענט"י, וקשה לומר דהברכה קאי על הנטילה הראשונה, דהלא יש הפסק גדול¹.

ותירץ דהנה הטור² פסק שאם הולך מיד לביהכ"נ ורוצה להתמין מלברך ענט"י עד בואו לביהכ"נ ולסדר אותה עם שאר ברכות, הרשות בידו. ונתקשו הראשונים איך אפשר להתמין כ"כ, והלא מפסיק בין הנטילה להברכה. וכתב הבי"ד לפי מש"כ הרשב"א הנ"ל י"ל דכיון דנט"י לא אתיא אלא כדי להתקדש לברך ברכת ההודאה, בתרייהו גרידא, ומאחר שהן נסדרות בביהכ"נ גם ברכת נטי' יכול לסדרה בבית הכנסת. וסיים הבי"ד, שבני ספרד נהגו לברך בביתם, ובביהכ"נ מתחילין מאלקי נשמה, וכ"כ בשו"ע. ובמ"ב³ הביא שהאחרונים הסכימו לנהוג כבני ספרד שלא להפסיק לתחלה בין הברכה לנטילה, ויברך ענט"י מיד כשנוטל ידיו, אך אם בעת שנוטל ידיו הוא צריך לנקביו, אין לו לברך ענט"י עד שיעשה צרכיו.

והנה כ"ז בנוטל ידיו בביתו ומיד הולך לביהכ"נ ומתפלל, דאף בזה צידד המ"ב כהאחרונים לנהוג כבני ספרד שלא להפסיק לתחילה בין הנטילה לברכה, אבל כשלומד לפני התפילה וכ"ש כשמפסיק בשיחה

בטילה בין הנטילה להתפילה, בודאי לאו שפיר עבד לברך ענט"י סמוך לתפילה, דיש הפסק גדול בין הנטילה להברכה, ע"כ מהמ"ב⁴. **והיכא שיודע שיצטרך לנקביו קודם שיתפלל**, הנה זה פשוט שלפי הרא"ש צריך לברך בנטילתו השניה קודם שמתפלל, ואף לפי הרשב"א הרי כבר הבאנו שהביה"ל יישב דברי הח"א ע"פ הבי"ד, וגם להרשב"א יכול לסדר הברכה עם שאר הברכות אפילו כשמפסיק טובא ביניהם. ואף שהבי"ד ורוב האחרונים נקטו דעדיף לברך מיד [דלא כישוב הבי"ד הזה] אולם, כיון שהגר"ח מצאנו כתב ג"כ כהח"א, ובמע"ר הובא שכן נהג הגר"א, נר' דעדיף לעשות כן כדי לצאת גם לשיטת הרא"ש, ובפרט שגם הרמב"ם ס"ל בזה כהרא"ש.

ויש להעיר על השע"ת ודה"ח שכתבו לברך מיד בקומה כהרשב"א, ומסתומת דבריהם מבואר דיש לנהוג כן בכל אופן אף כשמפסיק טובא, ולכאורה בכה"ג לפי הרא"ש אין לברך כ"א סמוך לתפילה, והאיך מצי לסמוך על הרשב"א לברך, הרי קיימ"ל דבגוונא דפליגי הרשב"א והרא"ש אם איתא לתקנת נטי', אין מברכים. ⁵ [ובאמת יש להעיר על המ"ב דכתב (סימן ו' ס"ק ט') העושה כמוהם יש לו על מי לסמוך, וצ"ע].

ולקושטא יש להעיר גם על דברי הביה"ל הנ"ל שיישב שיטת הח"א ע"פ הבי"ד, דהא הבי"ד איירי בגוונא שמפסיק בין הנטילה לברכה בהילוך לביהכ"נ גרידא, ומנ"ל לומר כן גם כשלומד לפני התפילה וק"ו כשמפסיק בשיחה בטילה ובשתייה וכדו', הרי בהפסק גדול הבאנו לעיל שלכו"ע א"א לייחס הברכה שמברך בתפילה להנטילה שעשה כשקם ממטתו.

ונראה לומר שכונת הביה"ל הוא, שכמו שהבי"ד יישב המנהג לסמוך הברכה לשאר ברכות השחר גם אליבא להרשב"א [ולא איכפ"ל במה שאינו סמוך לנטילתו] כיון שתקנת נטילה היא כדי להתקדש לברך ברכות ההודאה, ה"נ בנידון של הח"א כשנוטל ידיו שנית לפני התפילה [אחר שהוצרך לנקביו] אזי הברכה שמברך כעת אחר הנטילה השניה, נחשבת שפיר ככרחה מעליא דמנהיג גם לפי הרשב"א, כיון דסוף סוף נטילה השניה הוה היא זו שמקדשת כעת את האדם כדי לברך ברכות ההודאה.

העולה לדינא:

- המ"ב מביא מהאחרונים דמי שהולך מיד לביהכ"נ ואינו מפסיק בדברים אחרים, עדיף לברך מיד כשנוטל ידיו, דלכתחילה אין להפסיק בין הנטילה להברכה. [אבל אם לומד אחר הנטילה וכ"ש שמפסיק בשיחה בטילה ואח"כ הולך לבית הכנסת ומברך שם ענט"י, לכו"ע לאו שפיר עבד].
- היכא שלומד קודם התפילה, נראה שלפי המ"ב אם מכיר בטבעו שלא יצטרך תו לנקביו קודם שיתפלל, יברך מיד בקומה ויכוון בנטילתו גם לתפילה, ושפיר יכול לברך אפילו לפי הרא"ש כיון שזו הנטילה שלו לתפילה.
- ואם יודע שיצטרך לנקביו לפני שיתפלל, עדיף לנהוג כהח"א ולברך לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל.²
- ומובא בשם הגר"ש זצ"ל³ דגם אם יודע שיצטרך לנקביו קודם שיתבא, יכול לברך ענט"י עם שאר ברכות השחר [אפי' להרא"ש] כיון שסו"ס כבר התחיל את סדר התפילה - ברוך שאמר ופסודו.⁴

א. ברכות פ"ט ס"י כג. ב. שו"ת הרשב"א ח"א סי' קצ"א. ג. ריש ס"י ד', והוכיח כן ממה שאנו מברכים ענט"י רק בשחרית. ד. כלל ז' ה-ו. ה. ריש ס"י ד' ו. וכתב שמבואר בהרבה אחרונים בסיומו ו' [ע"ש בסיומו ו' במ"ב ס"ק ט' שמביאם] דלכתחילה יש ליהדר מאוד שלא להפסיק. ז. ס"י. ח. שם ס"ק ח. ט. שם ס"ק ח. י. אולם יתכן שהגרי"א אזל בזה לשיטתו שפסק כהרא"ש וכמשי"כ הביה"ל. יא. כגון אם היה נעור כל הלילה ולא נגע במקום מטונף כמבואר בס"י די סעיף י"ג ע"ש, וכן בגוונא דסעיף י"ד וכמבואר במ"ב שם ס"ק ל"ג. יב. ועיין בדברינו לעיל מש"כ אם רוצה לסמוך על השע"ת ודה"ח. יג. אש"י פ"ב הערה ק"ה [ולכאורה אם יודע שילך לבית הכסא לפני פסודו], עדיף ע"פ הח"א לדחות את ברכת ענט"י ושאר ברכות עד אז].

תגובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: 4511744@gmail.com

פתיחת שערים

גליון

ברזמו של עולם

ע"ש הגמ' ברכות (ו ע"ב) מאי כרוס זלות לבני אדם. א"ל אלו דברים העומדים ברזמו של עולם ובני אדם מזולזין בהן. ופרש"י כגון תפילה שעולה למעלה.

זכה דורנו ונתרבו הסידורים ומפרשי התפילה עד אין מספר, לעזר המבקש להתפלל בכוונה הראויה, אך בכל זאת כבר אמרו חז"ל (ברכות לב ע"ב) דעבודת התפילה הוא מהדברים הצריכים חזוק, ופרש"י שיתחזק האדם בהם תמיד בכל כחו.

ובזה נתוועדו קיבוץ של תלמידי חכמים העוסקים בענייני התפילה להגיש לפני הציבור ולהעלות על שולחן מלכים גליון ללמוד בו את סדר התפילה פסקא פסקא, ולנסות להקיף ענינה, ולהעמיק בסוד כל ענין וחלקי העבודה תלויים בה. ובעז"ה נקיים בזה מה שאמר שלמה המלך במשלי "וקובץ על יד ירבה", ודרשו חז"ל (עירובין נד ע"ב) אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט, ואם לאו קובץ על יד ירבה.

תקוותינו לעמוד בכל גליון על קטע אחד מסדר התפילה, ובכל קטע לבארו וללבונו ממקור שורשו והלכותיו, וכך להמשיך בע"ה על הסדר מגליון לגליון. ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו!

לקבלת הגליון

ניתן לשלוח בקשה למייל

BSO6307929@gmail.com

להנצחות ולתרומות

BSO6307929@gmail.com

USA 9179095612 | 02-6307929

חג השבועות – חג יצירת הייחוד היהודי

בהגיע חג השבועות היה רב יוסף שמח ואומר: "לולא ההוא יומא, כמה יוסף איכא בשוקא".

והרי גם אחרי "ההוא יומא" ישנם הרבה מאד יהודים, וביניהם הרבה מאד הקרויים יוסף? לו אמר שלולא ההוא יומא, כמה בני אדם איכא בשוקא, היה הדבר מובן שכן ביום הזה נבדלו ישראל מכל העמים. אבל רב יוסף מדבר על הייחוד שלו המייחדו גם מיתר אחיו היהודים, משמע ש"ההוא יומא" לא הבדיל את ישראל מכל העמים בלבד, אלא נתן לכל יהודי ויהודי את הייחוד שלו.

כתב הכלי יקר (על פרשת השבוע פרשת במדבר!):

"אין לאומות השגחה פרטית כ"א כללית לקיום המין... אבל כל איש מישראל מושגח בפרטות ואפילו אחד מהם חשוב כאומה שלימה כמ"ש (שמות יט כא) 'ונפל ממנו רב'. ואפילו אחד מהם שיפול דומה כי רב הוא. ע"כ נתן להם הקב"ה מספר כמו לכוכבים שנאמר בהם (ישעיה מ כו) 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא'. כך נאמר כאן (בספירה עליה צו בפרשתנו) 'במספר שמות' וגו' להורות ש'מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' (דניאל יב ג) וכל אחד יש לו השגחה פרטית".

והרב דסלר כתב: "ההשגחה הפרטית מכוונת היא כלפי האיש העומד בדרגת עובד השי"ת לשמה שהוא בעצמו בבחירתו ובמעשיו מגלה את כבודו יתברך בעולם. ונקראת 'פרטית', מפני שהיא מכוונת כלפי כל איש ואיש לפי עבודתו העצמית, ולכן נקראת גם 'השגחה אישית', כמבואר בראשונים. הנהגה זו הינה בדקדוק רב לפי מעשיו של האדם לתת לו את כל הכלים הנדרשים לו לעבודתו וגם למנעם ממנו לעת הצורך, כי לאיש כזה גם המניעה סיוע היא שתגרום לו לפשפש במעשיו. ועל זה נאמר במסכת ב"ק נ' ע"א: 'הקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה'. אך ההשגחה הכללית היא למי שאינו עובד ה' כלל, או שעובדו מחמת שיגרה בלי הכרה פנימית. ולכן אין במעשיו כדי לגלות את כבודו יתברך באופן ישיר. תוכן חייו הוא במה שעוסק בהכנות הנדרשות לצדיק לצרכי עבודתו הוא. היינו, שתכליתו היא להיות כלי לצדיק האמיתי ולתקן את העולם שבו עושה הצדיק את עבודתו" (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 75).

הרב דסלר מלמדנו שהשגחה פירושה - מתן תפקיד אישי, ומתן אמצעים למלא את אותו תפקיד כיאות. וממילא אדם שיש בו יחודיות ויש לו תפקיד ייחודי משלו יש עליו השגחה פרטית. הן כזו שמשפקת לו את האמצעים למילוי תפקידו, והן כזו שמשגיחה עליו בעת שממלא את התפקיד ונותנת לו שכר לאחר שהתפקיד התמלא על הצד הטוב ביותר (או חלילה להפך). ולעומתו, מי שאין לו תפקיד אישי וכל כולו הוא חלק מצוות שעוזר לצדיק למלא את תפקידו, מושגח בהשגחה כללית, כלומר כל הצוות כולו מקבל את האמצעים ולא משנה אם פלוני ישתמש בהם או אלמוני.

אם נצרף דברים אלו לדברים שלמדנו מדברי ה"כלי יקר" היהודים הם בעלי התפקיד האישי וממילא יש עליהם השגחה פרטית מה שאין כן שאר אומות העולם.

ואמנם, ממשיך הרב דסלר ומבאר, גם יהודי יכול לאבד את הגוון האישי שלו ולרדת להיות חלק מכלל בלבד, או אז יושגח גם הוא בהשגחה כללית בלבד. וזו משמעות שני הימים הטובים של ראש השנה שביום הראשון דנים את כל אחד מבאי העולם בדין אישי "כבני עמרנא", ככבשים הנספרים אחד אחד, וזה דין קשה, כי קשה לעמוד בדין כשכל אחד עובר תחת הזכוכית המגדלת לראות אם ראוי הוא להשגחה פרטית. ומי שלא עומד בכבוד בדין זה עובר לדין של היום השני בו נסקרים כולם יחד בסקירה אחת ובדין זה המכונה "דינא רפיא" יותר קל להצליח.

זהו שאמר רב יוסף, במתן תורה כשנהיינו לעם זכה כל אחד מאתנו להזדמנות להיות בעל תפקיד מיוחד משלו ויכולת להוציא את אישיותו המיוחדת מן הכח אל הפועל, ואילולא ההוא יומא "כמה יוסף איכא בשוקא" גם בני העם היהודי לא היו זוכים לייחודיות הזו.

במתן תורה הגיעו כולם לדרגת נבואה גבוהה מאד, ונבואה היא דבר אישי, גם אם היא מתרחשת בהמון כמו שנאמר "אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד" מה שמבטא את העובדה שמצד אחד היו כולם יחד לכלל ישראל כנאמר "ויענו כל העם יחדיו ויאמרו", ומצד שני כל אחד קיבל את הייחוד שלו שעליו כה שמח רב יוסף ואמר מה שאמר.

ולמעלה מזה, כשעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת - מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו -מדוע מפקיד אתה את העולם בידי בני האדם וכמו שהסביר בבית הלוי, שמלאכי השרת לא היו מעוניינים בחלק של קיום המצוות כי ידעו שאין המצוות המעשיות תפורות לפי מידותיהם, הם רצו את החלק של לימוד התורה הכולל חידושי תורה שבחלק זה בונים הנהגות בעולם והוא ששאלו: "מה אנוש כי תפקדנו" - מדוע אתה מפקיד את העולם בידי היהודים? ואכן במעמד הר סיני קיבלו היהודים את התורה ובהמשכו - את היכולת לחדש חידושי תורה ולפסוק הלכות ובכך להכריע כיצד יראה העולם, ולהיות שותפים לקב"ה בהנהגתו של עולם, בניהולו, וביצירת הדרך להביאו לשלמותו. ועל זה אמר רב יוסף כי ביום הזה נוצר הקשר האישי בינו, כמו בין כל יהודי הממלא את ייעודו, לבין הבורא בניהול העולם באחזקתו ובתיקונו. והוא שמבדיל, לא רק בין היהודי לגוי אלא גם בינו לבין שאר היהודים שבעולם ובין שאר המכונים יוסף שבשוק.

{ אז נדברו }

פרשת במדבר תשפ"א | לסדר: "ובאו כולם בכרית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד..." | עלון מס: 512

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

בדואר:

פולק-רח' גאולה 15,

חיפה

תודה מראש!!!

יענקי שלי... לגשת לכונו ההצלה... אבא רוצה לשמוע שבחרת בחיים...

כשהיינו שם במירון... בשעות הקשות האלו של שתיים שלוש בלילה... אחד הדברים שהכי זעזעו אותנו!! היה זה הקריאות של הכוננים... הוקראו שם רשימות ארוכות של שמות יענקי רייזנר וקובי ושלמה ורוני ואלחנן... לגשת לעמדה של זק"א... לגשת לעמדה של יד עזרא ושולמית... ההורים דואגים לכם!!! רוצים לשמוע שהכל בסדר... כשעמדתי שם מול הרשימות הארוכות האלו... הבנתי שמאחורי כל שם כזה שמקריאים כאן יש מעגל סגור של אבא ואמא שליכם יוצא בדאגה ומתחננים... אנא... בנו היקר... תבא לעדכן אותנו שאתה חי!!! תעדכן אותנו שנשאת בחיים!!!

וחשבתי לעצמי... תאר לעצמך שהיענקי הזה שכעת מקריאים את השם שלו... הוא בחור משיבה קטנה... והוא בדיוק עשה איזה תרגיל... הוא נסע בלי רשות ההורים... (להם הוא אמר שהוא נשאר בישיבה ליל שש... ולמשגיח הוא אמר שהוא נוסע הביתה...) וכמוכן שהוא הזהיר את כל החברים ואת כל מי שהוא פגש שם באלף אזהרות שלא יגלו להורים שהוא פה... וכעת ההורים שלו מחפשים אותו (והם חושדים מאוד ברצינות שהוא שם כי הם מכירים אותו...) והם רוצים לשמוע שהכל בסדר!!! והוא כעת שומע את הכונו של הצלה שמכריז: יענקי תבא מהר... ההורים שלך מחפשים אותך...

מה נראה לך??? שיענקי ילך במו ידיו להסגיר את עצמו ל"שלטונות" ולגלות להורים שהוא נסע לשם... מה אתה אומר??? אז תתפלא לשמוע... שאיך שאני זוכר את עצמי בגיל הזה... לא הייתי הולך!!! מה אני משוגע... עד שהצלחתי להסתיר מההורים שלי שאני פה... שאני בעצמי אשרוף את עצמי ואגלה להם שהייתי פה... מה... נפלתי על הראש???

אבל כנראה שהתבגרתי במשך השנים והיום אני מבין ש... ש... יענקי רוץ תסגיר את עצמך... רוץ לעמדה של הצלה ותצעק: אבא לא לדאוג!! אני פה!! אני בריא ושלם... אולי קצת שובב... אתה יכול לצעוק עלי קצת... אבל זה בסדר אבא... יש לך על מי לצעוק... אני בריא ושלם...

כשחשבתי על זה... פתאום קפצה לי הגמ' בשבת שמדברת על ערב חג עצרת... הגמ' אומרת שבה' בסיון יוצאת רוח מסוכנת שנקראת טבוח!! שהיא מיועדת לטבוח את הבשר והדם את כל מי שלא מוכן לקבל על עצמו עול תורה... ותמיד הפריע לי: מה זה הרוח המפחידה הזו בדיוק עכשיו בערב יום טוב?? הרי בערב יום טוב?? הכל שמח וחגיגי ומרגש... כ"ע מודו דבעינן לכם... אז בדיוק היום יוצאת כזו רוח עוגות דבש... עוגות גבינה... קונים פרחים... הכל שמח וחגיגי ומרגש... כ"ע מודו דבעינן לכם... אז בדיוק היום יוצאת כזו רוח תוקפנית ומסוכנת שרוצה לטבוח את כל מי שלא מקבל על עצמו הרגע עול תורה?? למה?? למה ככה?? זה לא מסתדר לי עם האוירה... אבל לא!!! זו טעות!! טעות בכל הגישה!! כשאותו אבא דואג הכריז בכונו: יענקי שלי תבא לעמדה של זק"א... מה אותו אבא הזהיר שס? יענקי... תבא לכאן מהר... אחרת אני חונק אותך ורומס אותך למוות... לא!! ממש לא!! אז מה כן?? אותו אבא אמר: יענקי שמעתי שיש פה אסון... שמעתי שאנשים נרמסו ונחנקו למוות... אני מתחנן לפניך: תעדכן אותי שזה לא קרה לך!!

האסון קיים!! האסון קרה... האסון הוא עובדה!! כעת אבא רוצה לשמוע שיענקי שלו לא שם...

זה בדיוק הזיקא ושמייה טבוח... הרוח עצמה לא טובחת... לא הורגת... לא עושה כלום... רק מה?? היום זה ערב שבועות!! היום מי שמקבל על עצמו עול תורה בוחר בחיים... ומי שלא... אוטומטית הוא בוחר בדרכי מוות... לא הזיקא טובחת!! אלא הוא בעצמו טובח את עצמו...

אז כעת... בערב חג השבועות יוצאת זיקא של בת קול שמנהמת כיונה ומכריזה: יענקי שלי... תבא מהר לעמדה של הצלה... תבא לעדכן אותי שבחרת בחיים... אני רוצה לשמוע שאתה חי!!!

יענקי שלי... לא משנה מה היה עד עכשיו... לא משנה מה הנפילות הרוחניות שהיו לך עד עכשיו... עכשיו אבא שבשמים דואג ורוצה לשמוע שאתה חי!!! כמו שיענקי נסע למירון זה לא מעניין את אף אחד עכשיו... עכשיו אבא רוצה לשמוע שיענקי נשאר בחיים... על אותו משקל... ויסעו מרפידים... כעת לנסוע מרפידים... לרוץ מהר מהר להר סיני... להתחבק עם אבא שבשמים ולהגיד לו: זה בסדר... אני חי!! אני מקבל על עצמי עול תורה!!! אתה לא איבדת אותי!!!

קשה לומר את המשפט הבא אבל צריך שזו האמת... כמה שהרשימה של המ"ה נספים באסון מירון... כמה שזה מזעזע ושובר את הלב של כולנו... בתור יהודים אנחנו מאמינים שיש רשימה הרבה יותר מזעזעת ושוברת לב... זו רשימה של יהודים שבערב חג השבועות הקב"ה מבקש מהם תקבלו על עצמכם עול תורה והם אמרו לא!!! והם הפסידו את העולם הנצחי שלהם... אתה מסוגל לעכל שהרשימה הזו היא יותר כאובה ומזעזעת?? סו"ס הרשימה של ה-45 נספים זה נשמות יקרות שקיבלו ע"ע עול תורה וחלקם בחיים... הם מזומנים לחיי העוה"ב... אבל באותה שעה ישנם אנשים שמתהלכים כאן בחיי חיותם בריאים ושלימים והם טרגדיה מהלכת!! דווקא אנחנו לא בוכים עליהם... אבל אבא שבשמים לא מפסיק לבכות עליהם... כי הם מפסידים במו ידיהם את עולם הנצח שלהם... אז זהו!!! שכל שנה בערב חג השבועות יוצא כרוז מהכונו השמימי וקורא לכל אחד ואחד מאיתנו בשמו האמיתי: יענקי שלי... אבא שבשמים מחפש אותך... אתה מבטיח לי שאתה מקבל על עצמך עול תורה?? מבטיח?? אני רוצה לשמוע כן... תרגיע אותי שבחרת בחיים... ואנחנו נרוץ לכונו... לא נעשה חשבונות מה היה... מה עשיתי... מה אני שווה... כעת אבא שבשמים רוצה לשמוע שבחרתי בחיים!!! וכיון שקבלתם ע"ע עול תורה... מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם...

66

אזעקה נשמעת כעת באשדוד. בקרית גת. באשקלון. ובעזה...

שלושת ימי

ההגבלה

כן... זה יצא בדיוק התאריך של מלחמת עמלק!!! בדיוק בתאריך הזה עמלק בחר לצאת במלחמה בישראל... עמלק לא התבלבל בתאריך... הוא ידע טוב מאוד למה הוא בחר את התאריך הזה... דווקא רגע לפני שעם ישראל צריכים להגיע להר סיני... עמלק בכונה רוצה לגנוב את ההצגה **לכן דווקא אז יובא עמלק!** הוא רוצה שבמתן תורה אנחנו נהיה עסוקים איתו... **אבל זה לא עזר לנו!!!** נלחמנו בו בזריזות... ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו... וה' אומר למשה רבינו כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מכה אמחה...

מה סרה?? למה צריך לכתוב זכרון בספר?? אתה יודע למה??

כי... כי כשצריך לעשות משהו וכעת אין לי זמן לזה... מה עושים? עושים תזכיר!!! זה הסיפור... מצטערים... כעת אין לנו זמן אלך לעמלק... יש לנו כעת בדדים יותר חשובים... יש לנו כעת מתן תורה!!! אבל אנחנו לא מטייחים... סו"ס יש פה עמלק ואנחנו לא מעגלים פינות... אנחנו רושמים לעצמנו תזכיר... יש פה איזה עמלק שאמנם כעת אנחנו סוגרים אותו בתוך קופסא ושמים אותו בצד כדי שלא יפריע לנו בחתונה הגדולה... (אנחנו לא ניתן לו את התענוג הזה...) אבל בעזה"ש... שלא יחשוב שנשכח אותו... עוד רבות רבות בשנים מידי שנה בשנה עם ישראל יזכור בפה ולא ישכח בלב את אשר עשה לך עמלק... אבל לא עכשיו!!! עכשיו אין לנו זמן אלך!!! עכשיו אנחנו עושים הכל כדי לשים אותך בצד ולסיים איתך כמה שיותר מהר... לא בגלל שאנחנו מוותרים לך אלא בגלל שאנחנו יודעים שהנצחון הכי גדול מצידך זה הצליח להסיח את דעתנו מהנושא החשוב ביותר כעת... הלא הוא מתן תורה!!!! ואת ההישג הזה אנחנו לא ניתן לך...

כן... לא הייתי מאמין בחלומות הכי פרועים שיום יבא ואני אוציא חוברת שהשם שלה יהיה המילה שהכי שנואה עלי בחיי... **ההגבלה!!!** פעם הייתי משתולל כחיה פצועה וזועק: אל תגביל אותי... אל תצר את דרכי... אל תצבי לי לי גבולות... והנה... בעקבות האסונות שהיו והידי הפיצוצים שעדיין נשמעים... פתאום השם **הגבלה** מקבל מימד אחר... מימד של שלושת ימי ההגבלה האהובים שבאור פניהם נתת לנו ה' אלוקינו תורת חיים ואהבת חסד...

נושא זה מבואר בהרחבה בהקדמה לחוברת זו...

ניתן להשיג בפלא': 0548446691

לצערנו: עקב המצב הבטחוני, והאיחור בהוצאת חוברת זו, אשר ע"כ צמצמנו את מוקדי המכירה, והרי הם כדלהלן:

- אשדוד** - 0504120311
- בית שמש: מחר הירדן 9 רמה ב', משה צויבל.**
- רחובות:** 0548423047
- החשן המרה:** 0556705003
- בני ברק:** קבוץ גלילות 9 - 0556728458
- חזון איש 34 (מינת דסלה, דרייט) 0527117271**
- ירושלים:** מרכז העיר: רחוב נחמה 10.
- בית וגן: רח' הרב פרנק 29 קומה ב'.**
- רמות ד' - רובין 47 קומה ב'**
- חשן: תל צמון:** אהבת ישראל 13/13 (ארון שמל)
- קליין:** אהבת שלום 25 - 0527150166
- קרית ספר: מרומי שדה 3 0527174781**
- פינצוי בראשית - ברנפלד:** 0527137444
- צפון: חיפה: תפארת ישראל.**
- נווה שאנן: טרומפלדור 3 רבינסקי 0527622736.**
- רכסים: הורדים 4א' קריעלר לתאם 0548415410**
- כרמיאל: 0527136165 משפחת שטיימן.**
- טבריה:** 0548441354

מה בחוברת??

- א. איך נערכים כבר בהג השבועות שלא יקרה מה שקרה ארבעים יום לאחמ"כ??
- ב. מה פשר העייפות הכרונית שמצויה לפעמים דווקא בבהורים בני עליה???
- ג. מה עושים אם הגיע חג השבועות ואני למרגלות!!! יותר מידי למרגלות הרה סיני? אני מרגיש בתחתית!!! תחתית הרה?? האם זה תקין??

בטח כל אחד מאיתנו חושב לעצמו... מה קרה? מה ה' רוצה לעורר אותנו?? סו"ס בקושי הספקנו ללקק את הפצעים אחרי האסון הכבד במירון... ושוב מידת הדין מתוחה... שוב מחוץ תשכל טיל ומחדרים אימה... אז מה קורה פה?? מה כעת ה' רוצה לרמוז לנו??

אז ברור שה' רוצה לעורר אותנו!!! וצריך לחשוב על זה ואנחנו עוד נחשוב על זה...

אבל סו"ס אנחנו כעת בערב מתן תורה!!!! זה ימים גדולים... זה ימים בוערים... זה ימים כ"כ חשובים שגם אם הערבים שולחים מאתיים רקטות... מי יודע אם כל הבלגן הזה שהם עושים זה לא מעשה שטן בשביל להסיט את תשומת לב שלנו ממעמד הרה סיני!!!

ואנחנו לא ניתן להם את התענוג הזה!!! לכן דבר ראשון עכשיו!!! עיקר העבודה שלנו זה לא להתבלבל... לא להיכנס לזה... להמשיך להתמקד בהכנות הקדחתניות של קבלת עול תורה ולא לתת לעמלק את הרפידים שהוא כ"כ רוצה להרפות אותנו...

אה... אבל תכל'ס מה יהיה?? תכל'ס... הערבים משתוללים... שולחים טילים... משתקים את כולנו... ומה יהיה הסוף?? אתה מוטרד מה יהיה עם הערבים?? מי ישיק אותם??

אז כעת אני אגלה לך סוד היסטורי: מושגים ביהדות... חוף ממלחמת עמלק שהייתה בימים אלו... הייתה עוד מלחמה ממש בתקופה הזו... אבל לא רק בתקופה הזו... אלא גם באזור הזה!!! בחודש אייר סרני פלשתים ניצחו את ישראל ואז הם לקחו את ארון ברית ה' אליהם... עכשיו שים לב: לפלשתים היו אז חמש ערים... מה שמות הערים?? א. **אשדוד** ב. **קרית גת** ג. **עקרון** ד. **אשקלון** ה. אחרון חביב: **עזה!!!** אה... השמות האלו מוכרים לך מאיזשהו מקום? אז זהו! שפעם לא רק עזה הייתה שייכת לפלשתים אלא גם אשקלון ואשדוד וקרית גת ועקרון... גם הם היו שייכים לפלשתים... **אז מה סרה פתאום שהיום יש באשדוד יותר ממאתיים אלף יהודים? אתה יודע איפה קרתה התפנית??** תקשיב מה קרה... הפלשתים לקחו את ארון ברית ה' דבר ראשון לאשדוד!!! ברגע שארון ברית ה' הגיע לאשדוד... באותו רגע אזעקה נשמעה באשדוד... הקב"ה היכה את הפלשתים במכות נאמנות וביסורים קשים... היה שם הרבה צבע אדום... הפלשתים האשדודים ראו שארון ברית ה' מכה בהם... הם לקחו אותו משם היישר לקרית גת... הופה... אזעקה נשמעת כעת בקרית גת... "ותהי יד ה' בעיר מהומה גדולה מאוד, ויך את אנשי העיר מקטון ועד גדול..." אנשי קרית גת ראו שהמצב קטסטרופה והם החליטו להסב את ארון ברית ה' לעקרון... ומשם לאשקלון ומשם אחר כבוד לעזה... **אבל כאן הפלשתים קיבלו שכל!** הם קראו מפה והם קלטו שארון ברית ה' מכה בהם ולא הפך בהם!! הוא לא הפך באקצא... אלא הפך באבן השתיה... וחמשת סרני פלשתים ביחד החליטו לכבד את ארון ברית ה' ולכבד את רצונו שהוא בחר בנו מכל העמים!!! ורק בנו ולא בהם!!! כמה שהיה קשה להם לבלוע את הגלולה... אבל אחרי כאלו מכות שהם קיבלו לא נוותר להם אלא להודות בזה ואז הם שלחו עגלה חדשה רתומה לפרות ועליה ארון ברית ה'... ונתנו לפרות ללכת מעצמם... והפרות הלכו הלך וגעו והגיעו לא פחות ולא יותר לבית שמש!!! ומאז!!! מהתקופה הזו ואילך "ותשובנה הערים אשר לקחו פלשתים מאת ישראל לישראל..."

כתוב כאן נתון ברור: שאם אשדוד היום היא עיר יהודית מובהקת והיא לא נראית כמו רצועת עזה... זה רק בגלל שפעם פעם... הפלשתים ניסו לערער על עם הנבחר... הם ניסו לטעון שהם עם הנבחר ולא אנחנו... ולכן הם ניסו לקחת את ארון העדות... הם ניסו לענווד על האצבע שלהם את טבעת הנישואין שקודשא בריך הוא נתן לכלתו במתן תורה... והם מהר מהר החזירו בבהלה ובהרדה את הטבעת הזו בחזרה!!! הם החזירו את זה מיוזמתם!!! אז אם לפליסטינאים יש זכרון קצר והם לא זוכרים את הסוף המר שאירע להם כשהם ניסו להציק לכלתו של ה' (כמו שכתוב בספר שמואל א' פקד ד' ה'...) אם לפלסטינאים יש זכרון קצר והם לא יודעים נביא... אבל לכה"פ שאנחנו נדע את המושגים האלו!!!

מומלץ בחום לעבור על הפרקים האלו בימים אלו... כל האומר פסוק בזמנו מביא גאולה לעולם... אותו ארון ברית ה' שהיכה בפלשתים בימים ההם!!! הוא הוא זה ש"ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, **קומה ה' ויפוצו אויביו וינסו משנאיר מפניך**..." ה' יציל אותנו ויפיץ את אויביו ויניס את משנאיו מפניו... ולא יתן לבן דוד הסודר להסיט את תשומת לבנו מהרה"...

אל דאגה... אותו ארון ברית ה' שתר לנו מנוחה אז... ימשיך לתור לנו מנוחה... והוא ינקום דם אויביו... **ואילו אנחנו??** אנחנו נתמקד בימים אלו ללכת אחרי ארון ברית ה'... לעסוק בתורת ה' ולדעת שהדבר היחיד שצריך להטריד אותנו ולהעסיק אותנו בימים אלו להיות הכי קרוב לארון ברית ה'... להאחז הכי חזק שאפשר בתורת ה' והארון ישא את נושאינו... וינקום בסרני פלשתים הנותרים שעדיין לא למדו לקח... ובנוחו יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל... המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה מאפלה לאורה ומשיעבוד לגאולה...

בחג השבועות קבלנו מתנה... מה קבלנו??

בשבוע האחרון כל מי שהיה במחיצתי היה צריך לסבול... השבוע ערכתי סקר נרחב... כל מי שהיה ברדיוס של הד' אמות שלי... הצמדתי אותו לקיר וסיקרתי אותו... ואני רוצה לשתף גם אותך קורא יקר בסקר:

ובכן: תגיד לי קורא יקר: אתה רוצה אריכות ימים??? **קוו!**

אם ככה אין בעיה... אני מברך אותך שתזכה לחיות עד מאה ועשרים שנה לא פחות... **אבל!!** היות ואני רואה שאתה כ"כ חפץ בחיים... אני רואה שיש לך כזה רצון לחיות... אז אני רוצה לברך אותך בעוד ברכה... בעזרת ש"ס כשתגיע לגיל מאה ועשרים ואז אתה תפטר מן העולם בשיבה טובה... אני מברך אותך **שתזכה שוב!!!** שוב לחזור לכאן לעולם הזה לעוד מאה ועשרים שנה מלאות וטובות... (כמובן לא פחות...)

הופה!! כאן כולם נרתעים אחורה!! לא לא... לא תודה... תחזור בך... אני מוותר... אל תברך אותי כזו ברכה... לא רוצה לחזור לכאן עוד פעם... מספיק לי פעם אחת... **אתה קולט מה קורה פה???**

כנכלולם רוצים אריכות ימים!! כל מי שהצעתי לו אריכות ימים... הוא עשה פותח את ידיו... בטח... תביא... אני רוצה לחיות כמה שיותר... אבל ברגע שאני רק מציע לו שתזכה לחיות עוד הפעם ולחזור לכאן שוב... **פה כולם מסרבים באדיבות!!** לא... לא תודה...

איך אתה מסביר את זה?? אני לא מבין: ממה נפשך: אם אתה כ"כ אוהב את החיים... ולכן אתה רוצה לחיות הרבה... אז למה לא לחזור לכאן שוב??? ואם אני מציע לך כ"כ בנדיבות לחזור כאן שוב ואתה דוחה את זה בשתי ידיים... אז למה בקדנציה הזו כ"כ חשוב לך אריכות ימים?

מה אתה אומר על השאלה הזו??? זה לא צחוק!! שאלתי המון אנשים את אותו שאלה... וכולם עונים את אותה תשובה!!! כולם רוצים אריכות ימים אבל רק בסיבוב הזה... אף אחד לא רוצה סיבוב נוסף...

השאלה היא למה?? מה ההבדל???

אז לא נעים לומר... הסקר הזה הביא אותי לאיזה הכרה נוקבת שלא נעים להגיד אותה בקול: כנראה... כנראה שכן אדם לא כ"כ אוהב לחיות... הוא בעיקר לא רוצה למות... או יותר נכון: רוצה לדחות את המוות!!! מה שנקרא דחינות!!! ממילא... כשאתה שואל אותו היום אם הוא רוצה אריכות ימים... הוא אומר לך כן!! אבל זה לא בגלל שהוא כ"כ רוצה לחיות... אלא הוא פשוט רוצה לדחות את המוות... לדחות את השינוי סטטוס... (וההרהרה: שברגע שאתה מציע לו לחזור לכאן שוב הוא אומר לך: בחחחח לא!!!) עכשיו: איך אתה בולע את הנתון הזה?? נכון שזה לא תקין??? תסכים איתי שלא!!! זה לא אמור להיראות ככה... תסכים איתי שיהודי אמור לרצות לחיות לא רק בגלל שהאופציה השניה

זה מוות... כזו תפיסה אמנם מתאימה לגוי!!! אבל יהודי שאמור להבין שיש תוכן לחיים וערך לחיים... הוא אמור לרצות את החיים כי יש לי פה מה לעשות... יש לי פה סידורים... (ואם ככה... אז מאותה סיבה יהודי אמור גם לא לרצות לחזור לכאן שוב... כי יהודי רוצה לעשות הכל ולסיים הכל כעת ועכשיו.)

זה הפשט: "אורך ימים בימינה..." בתורה יש סגולה מיוחדת לאריכות ימים! **אתה יודע למה? מסיבה פשוטה מאוד:** כי בן אדם שאין לו תורה ואין לו תוכן לחיים... אז אין לו באמת סיבה מנומקת למה הוא רוצה לחיות... כשהוא מבקש מהרבש"ע אריכות ימים... הרבש"ע שואל את אותו יהודי: כן בני היקר... בשמחה... אתה רוצה חיים... גם אני מלך חפץ בחיים... אבל תסביר לי... תנמק לי בשביל מה??? מה הבהילות שלך לחיות?? אה... אתה בסה"כ רוצה לדחות את המוות בעוד כמה שנים... זה כל הסיפור??? נו... תסכים איתי שזו משאלת לב מאוד חלשה... ממש לא מנומקת... (זה לא סתירה שהקב"ה נותן חיים גם למי שרוצה לדחות את המוות אבל להגיד שיש לו פה מספר חזק... טענה מבוססת... זה לא...) אבל כשמגיע יהודי ואומר: רבש"ע החיים חשובים לי!! יש לי מה לעשות בחיים!! יש לי יעד בחיים!! אני יודע לייקר את הזמן... ואני צריך!! צריך זמן בשביל לנטוע את החיי עולם שנטעת בתוכי... ולכן!!! לכן תן לי רבש"ע אריכות ימים... פה יש בקשה אמיתית!! יש פה בן אדם באמצע הקניות... והזמן קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים ובעל הבית דוחק והוא מבקש מהחנווני בנימוס שלא יסגור לו את החנות באמצע שהוא מעמיס לעגלה... כי הוא צריך להשלים את רשימת הקניות... **זו בקשה חזקה שמתקבלת אפילו בועדת חריגים!!!** זו כבר סיבה לכשעצמה למה אורך ימים בימינה... זה לא רק שבכח סגולת התורה אדם זוכה לחיים... זה הרבה יותר מזה... ה' נותן חיים בשפע למי שחפץ בחיים!! למי שיש לו צורך בחיים... אבל מי שרק רוצה לדחות את המוות... זו כבר בקשה ברמה אחרת... (אגב: זה לא סתירה שלפעמים יש חשבונות שמים שישנם שמונות שמסיימות את התפקיד שלהם בזמן מועט ועל זה נאמר: אנו רצים לחיי העולם הבא, יש כאלו שהחיים שלהם רצים מידי והם נפטרים בחצי ימיהם... הריצה הזו לחיי העולם הבא... ככה משמע מסיפיה דקרא גבי והם רצים לבאר שחת ואכמ"ל)

הדברים קצת נוקבים... אבל תחשוב על זה... אני חושב שהדברים הפשוטים האלו הם מאוד מאוד אמיתיים... שמרוב שזה אמיתי... לא נעים לחשוב על זה... **ואם נתבונן זה!!** זה חג השבועות!! **זו ההנפקה של חג השבועות!!** חג השבועות זה הרי לא יום הדין... זה לא ראש השנה... מי שאמר לך שחג השבועות זה יום הדין על כל השנה תגיד לו שהוא טועה!! כי רק בר"ה באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ולא בשבועות... **אבל מה כן? מה בכל זאת כן קורה בחג השבועות?** אומר האר"י: **עיקר הוראת חיי האדם תלויה ביום זה!!**

מה כתוב כאן??? כתוב כאן שבעוד ארבעה חודשים כל אחד מאיתנו יבקש זכרון לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים... ואז הרבש"ע ישאל למה? בשביל מה?? אני מוכן!!! מוכן בשמחה לתת לך חיים אבל תסביר לי בשביל מה... נו... תסביר... **אז הנה!!**

זה!! התשובה שלך... מה תענה לרבש"ע... זה מה שנגזר בחג השבועות! יותר נכון: זה מה שאתה מחליט לגזור ולבחור ולהחליט בחג השבועות... בחג השבועות אתה במו ידך בוחר האם יהיו לך הסברים מנומקים לרבש"ע **בשביל מה** אתה רוצה לחיות או לא... אם בחג השבועות אתה מכנס מטבחון ויושב עם עצמך ומחדד לעצמך מה הוראת חיי... מה השליחות שלי... מה אני צריך לעשות כאן בעולם הזה... ואיזה חיי עולם נטע בתוכי שאני צריך פה את הזמן לנטוע ולנטוע את החיי עולם שלי... אם בחג השבועות עשית את השיעורי בית האלו ולקחת את העניינים ברצינות... אז בעוד ארבעה חודשים כשיגיע ראש השנה ותגיד זכרון לחיים וכתבנו בספר החיים והרבש"ע ישאל בשביל מה?? יהיו לך תשובות ברורות ומנומקות מה לענות למלך חפץ בחיים... (וכשמסבירים למלך חפץ בחיים מה יש לי לעשות בחיים אז מי כמוהו מבין... כי כמון אב הרחמים... סו"ס מי חפץ בחיים או לא הוא יתברך שידע מה אפשר לעשות בחיים... רק תגיד לו שגם אתה חפץ בחיים... רק תגיד לו שגם אתה מבין שיש מה לעשות בחיים... רק יודע מה לעשות איתו... אני מבין שהשליחות שלי כאן זה לעשות רצון ה' ולעסוק בתורה ובשביל זה אני קם בבוקר... ואנא ה'... תן לי... תן לי חיים שאני אוכל להמשיך לנצל את החיים שלי... אבל מי שבחג השבועות לא עושה את השיעורי בית האלו... אז במילים אחרות הוא נשאר אחד כזה שחי כאן בעולם הזה... בשביל מה?? בשביל לא למות... בשביל לשרוד את הקורונה... אדם כזה אין לו מה להסביר לרבש"ע בראש השנה בשביל מה הוא צריך חיים... (ושוב: אל דאגה... זה לא סתירה שמלך חפץ בחיים נותן חיים גם למי שלא מבין בשביל מה... הקב"ה יתן לו שוב צ'אנס שבעוד שמונה חודשים - בחג השבועות הבעל"ט אולי משהו שם יזוז והוא יתחיל כן ליצוק תוכן ומשמעות בחיים...)

קצת מושגים ביהדות... מה זה תורה???

האר"י הקדוש אומר: שעיקר המשמעות של החיים והמטרה שלהם זה התורה... במה זה מתבטא?? איפה אתה רואה את זה??

אז מושגים ביהדות: בא נשאל שאלה יותר בסיסית: מה ההבדל בין תורה לעבודה?? אז כמובן שהראש השטחי והרדוד של דורנו יודע לסווג שתייהרה זה ליטאים ועבויידה זה חסידים... אבל ב"ה גדלנו בשנה... ובא נרשה לעצמנו להבין את הדברים ברובד טיפ טיפה יותר מרומם...

מה המשבצת של תורה ומה המשבצת של תפילה??

אז בקצרה ממש: לצורך העניין אנקוט בכמה משלים שממחישים:

ובכן: התפילה היא התחזוקה של הרכב... הדלק... הביטוחים... התקינות של הרכב... ואילו התורה?? אז עצם הנסיעה ברכב!!!

מי שנוסע ברכב לא תקין... **זו סכנת מוות!!** אתה יכול להתהפך... אבל מי שיש לו רכב הכי תקני שיכול

שאתה מזז איזה שלחן... או מנצח את האויב... והנה פה יש לך פעולות הכי "כבירות" והכל נעשה בכזו מהירות וקלות זה... זה הכישוף שבמחשב (עכ"פ במשחקי ילדים...)

ומי יודע... מי יודע אם הקב"ה לא נתן לנו את הניסיון הזה בתור מדגם... הקב"ה רוצה להעביר לנו מסר: קינדלעך זה לא משחקי מחשב... זה המגרש האמיתי לגמרי של כל יהודי בעבודת ה'!!!

אם רשבי פעם אמר ליהודי שתדע לך שבכל מילה תורה שלך אתה בורא עולמות ע"ג עולמות... אז פעם יהודי היה מסוגל להאמין לרשבי... אבל היום כבר צריך מדגמים!!! אז הנה... הקב"ה הביא לנו את הלחיצות כפתור האלו שחופרות ברגע אחד... ובנות מגדלים ברגע השני... ונפלות לתהום משניה השלישית... ויוצאות משם ברגע הרביעי... ואם זה מושך אותנו!!! אז צריך לדעת שזה באמת ככה!!! אבל לא במשחק... אלא באמת!!! בתוך הבית מדרש... מול התורה הקדושה...

תחשוב שמה שראית בתור ילד מול הג'מבו... איך שהכל מתעופף בשניות והכל מתרחש בלחיצות כפתור... תחשוב שזה מה שנעשה באמיתי!! לגמרי באמיתי מול התורה הקדושה... מול חיי תורה...

אין צורך ללכת לכישוף של המחשב שיספק לך את המקסימום יעילות במינימום מאמץ... יש לנו את זה מול הדף גמ'... שגם אם קשה ללמוד ולפום צערא אגרא... זה כבר בונוס!! זה כבר טוב באחד מצער ממאה שלא בצער... אבל לפני הצער... המאתים מילים בדקה שזה עדיין לא כרוך בצער זה מגדלים שלימים שנבנים בשניות... רק לשבר את האוזן: בספר יצירה כתוב שכל אות זה כמו אבן!!! וכל מילה זה הרי כמה אותיות... וכמה משפטים זה כבר מדרכה של אבנים משתלבות... וכשיהודי לומד תורה הוא פשוט בונה בניינים בעולמו הרוחני... תחשוב שאתה פותח את הפה ותוך דקה מאתים אבנים של אבן ירושלמי מסתדרות על הקיר... תוך שעה יש לך כבר בנין... כן!!! זה לא דימיון שלי... זה רשבי... ואשים דברי בפין לנטוע שמים וליסוד ארץ... כי השמים החדשים והארץ החדשה אשר אתם עושים... זה כח של תורה!!!

אנחנו פה בשביל לבנות את העולם הנצחי שלנו... בשביל לנטוע את החיי עולם שלנו... שם פוגשים את הבניינים שנבנו... שם פוגשים את הגן בעדן מקדם שמלאה באילנות שאנחנו נטענו... אבל כאן אנחנו פוגשים רק את השתילים!!! כאן אנחנו פוגשים את החיטה ושעורה וחרצן במפולת יד... כאן אנחנו עומדים מול מילה תורה... שהיא כמו גרגיר קטן של תפוח... ושם זה אילנא דחיי!!! כאן אנחנו עומדים מול מצוות שמתגלגלות לנו בין הרגלים... מול מעשה חסד... מול אינספור רגעים של ישב אדם ולא עשה עבירה... ושם זה מתורגם לעולמות שלימים!!! זה התפקיד של התורה!

ברוך אלוקינו... ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, אגוטע יו"ט.

את עצמו למכונת הנשמה... היהודי מנתק את הפלאפון ומרדים את כל הכוחי ועוצם ידי ואת כל חובת השתדלות שמוטלת עליו... וכעת הוא נכנס למכונת הנשמה של האמונה שהכל תלוי ברצונו של הקל הגדול הגבור והנורא... קונה הכל... ויהודי חייב את המכונת הנשמה הזו בשביל לחיות!!! אבל!!! תפילה לבד זה לא מספיק...

אתה יודע למה זה לא מספיק??? מסיבה מאוד פשוטה:

כי לדאבוננו הרב... יש כמה נפגעים באסון האחרון שב"ה ניצלו ממוות... הם כעת מורדמים ומונשמים... ועל כל נשימה תהלל קה...

אבל בינינו... זה תכליס?? זה מצב אידיאלי להיות מורדם ומונשם??

לא!!! למה לא?? נו... תגיד אתה למה לא??

מה פירוש למה לא... בן אדם חיי... זה... זה בן אדם פעיל... הולך... חוזר... מדבר... שמח... עצוב... לא משנה מה אבל העיקר שיהיה חיוני... ואילו בן אדם מורדם ומונשם הוא... הוא לא פה!!! הוא אמנם לא שם - הוא אמנם חיי! אבל הוא... הוא לא פעיל... ולכן כולנו מתפללים מעומק עומק לב... שה' ישלח להם רפואה שלימה במהרה ויחזרו לאיתנם הראשון כאחד האדם... **פה מגיעה התורה!!!** התורה היא השלב שאחרי הניתוק ממכונת הנשמה... כן... אתה חיי... ב"ה התחברת לחמצן האלוקי... התפללת וכעת אתה ב"ה נושם... עכשיו הלאה... מה הלאה... סו"ס אתה פה... הקב"ה שלח אותך לכאן... בשביל מה?? לא רק בשביל לשרוד ולא למות... ה' רוצה אותך פה... בשביל יעד מסוים...

פה התורה נכנסת לתמונה!!! התורה היא מגרש העשייה... כשיהודי עוסק בתורה או מתנהל לפי התורה... הוא פועל... מייצר... הוא בונה עולמות ע"ג עולמות... כל מילה תורה זה בניה של עולמות... בניה של בית החתנות שלנו עם ה' לנצח נצחים... בתורה בונים!!! בונים עולמות שלימים שהקב"ה רוצה לבנות אותם והוא רוצה שדווקא אנחנו נעשה את זה... בעבודת ה' אנחנו לא בונים עולמות!! רק **מחיים** את העולמות!!! מזינים את העולמות... ואילו לבנות את העולמות ולייצר עולמות חדשים?? זה התפקיד של התורה!!!

תסלח לי: בשלושים שנה האחרונות יש מושג חדש שנקרא משחקי ילדים במחשב!!! לדאבוננו הרב זה כבר היה גם בדור שלי... היה לנו מחשב בבית (מסיבות המחיות) ושם היו משחקים של ילדים והייתי משחק בזה ימים ולילות... **מה כ"כ מכשף במשחקי ילדים של המחשב???**

אתה יודע מה?? כי אתה יושב מול משחק... ובלחיצת כפתור אחת אתה חופר מנהרה ארוכה... בלחיצת כפתור השניה אתה מתעופף עד השמים... ובלחיצת כפתור השלישית אתה יורה מטח של ריות על האויב... ואז אתה מוצא את האוצר... וכל ההישגים האלו בכמה לחיצות כפתור... לענ"ד זה הכישוף של משחקי מחשבים!!! אנחנו רגילים להזיע הרבה עד

להיות ומשום מה הוא לא נוסע ברכב... כעת אין סכנת מוות... אבל בשביל מה קנית רכב...??

התפילה היא הדלק... היא התחזקה היומיומית של כל העולם שלנו... היא המזון של כל העולמות... היא המטען שמזרים חיות בעולם...

אבל תורה?? תורה זה השלב הבא... יופי... העולם כבר מתחזק... צמיגים תקינים... יש דלק... יש הכל... נו... עכשיו צריך להתחיל להתניע!!! סו"ס בשביל מה נברא העולם?? לא רק בשביל להתקיים... אלא בשביל לנוע קדימה!!! הקב"ה ברא את הבירה בשביל שהיא תהיה דולקת!!! שתדלק ותרוץ קדימה... זה כבר המשבצת של תורה!!! תורה זה "ואשים דברי בפין לנטוע שמים וליסוד ארץ..." פה בעוה"ז יש לנו כח לברא עולמות חדשים... שמים חדשים וארץ חדשה ע"י עסק התורה... ע"י קיום התורה... ע"י בית של תורה... ובמקביל!!! צריך לתחזק את העסק... התפילה היא התחזקה היומיומית!!! ואילו התורה זה התכלית של העולם... להניע אותו קדימה... לייצר ולהצמיח ממנו את מה שה' רוצה שנעשה בו... (במילים אחרות: העולם הזה הוא האתר בניה של העולם הבא... ובונים באמצעות התורה... הקראונו של הקבלן, והפיגומים וכל תנאי העבודה זה כבר שייך לתחום של תפילה...)

רוצה עוד דוגמא?? תורה זה חלבונים ותפילה זה פחמימות!!! כידוע: גוף האדם צריך גם חלבונים וגם פחמימות... פחמימות זה דלק... לחם וסוכר זה פחמימות... פעם לא הרגשתי טוב... אבדתי נוזלים וכמעט התעלפתי... הגיע איש הצלה ומה הוא נתן לי?? לא תאמין!!! הוא נתן לי כמה כפיות של סוכר וגם תפוצ'יפס מלא במלח... והוא אמר לי זה!!! זה מה שאתה צריך כעת... צריך סוכר ומלחים... הידד!!! ממש נהייתי מהרעיון... יופי... אני בעד... מהיום אני מתחיל להרביץ כמויות של סוכר... לשפוך מלח בכמויות... לא ככה?? **אבל לא!!! כולם יודעים שלא...**

פחמימות סוכר ומלח זה דבר הכרחי... בשביל מה?? **בשביל לא למות!!!**

אבל בשביל להיות בריא וחיוני וחזק ופעיל?? בשביל זה צריך בעיקר אוכל עשיר דווקא בחלבונים... דווקא פחות בפחמימות... הבנת??

פחמימות צריך בשביל **עצם החיים!!!** אבל הלאה... אחרי שחזרת לעצמך... עכשיו צריך בעיקר לאכול דגים... פירות וירקות... ביצים... (ושאר התפריט אצל התזונאי...) על אותו משקל: מה ההבדל בין תורה לתפילה!

תפילה זה **פחמימות!!!** ואילו תורה זה **חלבונים!!!**

תפילה זה המכונת הנשמה של החיים... יהודי כל יום צריך לחבר את עצמו למכונת הנשמה של קשר לה'... כן... הקשר לה' זה המטען של יהודי... יהודי בלי קשר לה' הוא נחנק! הוא מת!!! יהודי שאין לו תקשורת קבועה עם ה'... אז במילים אחרות לא זורם לו חמצן למוח... אין לו את הסוכרים ואת האשלגן שיש במלח וזה... **זה עוד רגע למות!!!** בשביל זה יש תפילה!!! תפילה היא מכונת הנשמה!!! יהודי כל יום נכנס לבית הכנסת ומחבר

וסימן: ב"ג בעומר ח"י רחל... ובחג השבועות זה כ"ד רחל...

היום יום רביעי... ב' בסיון!!! תושבי הכפר גיא החרשים שבנחלת בנימין מגיעים בבוקר לתפילה... אחרי התפילה השמש דופק על השלחן ומכריז: ר' מרדכי זמזין את כל תושבי הכפר לקידוש בפרדס התאנים שלו לרגל קצירת ביכורי התאנה... אוהו... כולם מחייכים... רק לשמוע על עץ התאנה של ר' מרדכי זה כבר עושה מצב רוח לכולם... בטח... עץ התאנה של ר' מרדכי הצליח לאתגר אותנו השנה... היה פה הרבה עקשנות...

מה קרה?? אז דבר ראשון: ר' מרדכי הוא לא עשיר גדול... מדובר ביהודי עובד ה' שאין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה... והוא בסה"כ רצה לזכות להקריב ביכורים ולכן הוא זרע כמה עצי תאנה... רק בשביל לקיים את המצווה... לפני ארבעה חודשים... ככה באמצע חודש אדר... בשיא הקור... היה פה קידוש מיוחד לרגל המעמד המרגש "יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה" והנה עכשיו... ארבע חודשים לאחס"כ ברוך ה' הגיע הזמן "לארות" את התאנים ולהעלות אותם למקדש בשמחה... אמנם אנחנו יחסית מאוד קרובים לירושלים... משם מרחק של כמה שעות הליכה... אז אנחנו אמנם מפידיים את החוויה המעצימה של "בית ה' נלך" של אלפי מביאי הביכורים שעושים צעדה במשך כמה ימים בגיל ורנן בתוך ובכינור... אבל מצד שני המעלה שלנו שאנחנו זוכים להביא תאנים טריים ולחם ויפים... לא כמו אלו שמביאים מהצפון והדרום שעד שהם מגיעים זה כבר רגוגרות וצמוקים... **אגב: במאמר המוסגר: לפעמים זה ממש לא נעים**... אל תשכח שתאנה שמתחילה להתייבש היא עוברת שלב כזה שהיא ססרתח ונהיית מוקצה... (כל השם מוקצה לקוח מהשלב הזה של קיץ התאנה שיש שלב שהיא נדחית מאכילה ולא ראויה!!) ותחשוב מה שזה חקלאי שעולה לירושלים במשך כמה ימים עם הביכורים... סו"ס הוא מגיע כבר ממש קרוב לירושלים... הוא רואה את עשן המערכה מיתמר למרחוק... עוד קילומטר שתיים הוא כבר מגיע לעמדה של עיטור ועיצוב הביכורים... ופתאום פצצר!!! פתאום הוא מריח ריח לא נעים... והריח הלא נעים מגיע מהחתן בכבודו ובעצמו... מהתאנה של הביכורים בכבודה ובעצמה... כן... זה שלב... זה נורמלי... אבל סו"ס זה לא נעים... לא מכובד... לא תכל"ס להיכנס לירושלים עם ביכורים דסרי ריחיהו... (צ"ע: אם נותן לכהן תאנים שכעת אינם ראוים אם יצא יד"ה...) אין ברירה... זדים לצד... פותחים שטיח... שוחחים עליו את התאנים... מתיישבים בצד ומתחילים ללמוד... זה יכול לארוך יום יומיים ואפילו שלוש... ואם שבת קודש תגיע באמצע... אז נלמד סוגיית מוקצה בעיון... (אפילו ר"ש דלית ליה מוקצה וק"ל כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ולהקל באופנים מסוימים במוקצה... אבל בכזה מוקצה ד"ל חי ודחיא בדידים אפילו ר"ש מודה) טוב... עד כאן במאמר המוסגר... עכ"פ נחזור לענייננו... ר' מרדכי זמזין את כל תושבי הכפר למעמד לקיחת התאנים של הביכורים... וכולם מחייכים... אתה יודע למה כולם מחייכים? כי דבר ראשון חוץ מביכורים יש פה עוד אירוע!!! יש פה חגיגה כפולה! נו... נחשב מה?? אתה תשכח בשדה האילן ואנחנו כעת בערב חג העצרת... נו... העיתוי הזה מזכיר לך משהו?? בטח!! המשנה הראשונה במסכת שביעית... עד אימתי חורשין שדה האילן ערב שביעית... ב"ש אומרים: כל זמן שיפה לפני, ובית הלל אומרים: עד העצרת... וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו... אז הפעם זה לא רק סתם ביכורים... אלא זה גם המעמד החגיגי של הוצאת המחרשה משדה האילן לקראת שנת השמיטה... (לפני חודשיים בערך... כאן במדור הזה... חגגנו את הוצאת המחרשה משדה הלבן שזה בפסח... אבל בשדה האילן התאריך הוא עצרת) לא רק קרני השור סצופים זהב!!! כעת גם המחרשה עומדת ביציאה מהפרדס... גם היא סצופה בהב... מניחים עליה שרשראות... כן... משום שמחת המצווה... זה הביטוי הראשון שלנו לחיבת שנת השמיטה! זה מעמד מרגש בפני עצמו... דמעות נשפכות שם... דמעות של גיבורי כח עם הרבה תפילה שה' יתן לנו כוחות לעמוד בזה... אבל עדיין... מה פשר החיוך המשוועש שכולם מחייכים מול עץ התאנה של ר' מרדכי?? אז הסיפור הוא כזה: היה פה עקשן גדול סביב עץ התאנה הזה... הסיפור הוא שר' מרדכי שיהיה ברא... הוא נטע בסה"כ שלוש אילנות של תאנה בבית סאה... והוא הרי לא חקלאי בנשמתו... הוא בסה"כ לוי עובד ה' מרום שהשתוקק לזכות בביכורים... מסילא הוא לא טרח ללכת כל יום לתפח את האילנות ולהשקות אותם ולפסג ולזמור ולאבק וכו' וכו'... מסילא אתה מבין לבד שעצי התאנה שלו צמחו בהתאם... ומידי פעם באו להגיד לו... ר' מרדכי הצדיק... חבל... לך תטפל בעץ התאנה שלך... אם לא תעשה משהו אז לא יהיה לך אפילו תאנה אחת שביכרה... והוא תמיד הנהן בראשו כן כן... נכון... נכון... צריך לטפל בזה... אבל עליו נאמר כמו על דוד המלך אמר לפניו: רבונו של עולם, בכל יום יום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו גלגלי מביאות אותי לבתי ננסיות ולבתי מדרשות... ותכל"ס... ר' חצקל החקלאי ראה שזה לא תכל"ס... הוא כ"כ אווז מר' מרדכי... מהדבקות שלו בתורה... והוא החליט לתפוס את העניינים לידים והוא התחיל לטפל בשלושת עצי התאנה... מה לא עושים בשביל לעשות קורת רוח לר' מרדכי שיוכל לעלות את הביכורים לירושלים... אבל!!! דא עק שר' חצקל כנראה נזכר יותר מידי מאוחר... הוא נזכר באמצע החורף האחרון... ותכל"ס... שלושת עצי התאנה של ר' מרדכי... מחוסר טיפול עקבו... הם לא מי יודע מה... ופתאום התעורר החשש!!! שהם עצים מידי חלשים... שאין בהם מספיק כח כדי להניב יבול של ככר דבילה של ששים מנה... אוהו... כאן יש הלכה למשה מסיני: שאם יש ג' אילנות לבית סאה... והם יכולים לעשות ככר דבילה של ששים מנה!! מותר לחרוש כל בית סאה בשבילם לכה"פ עד חג עצרת!! אבל אם לא... אם הם לא עושים ככר דבילה של ששים מנה... אז גם לפני עצרת אסור לחרוש כל בית סאה בשבילם אלא רק מלא האורה וסלו... ר' חצקל החקלאי עשה את החשבון שבקצב הזה יתכן שאין טעם אפילו להתחיל להשקיע... אם בתקופה הבוררת שלפני חג עצרת... לקראת הלקיטה... אם אי אפשר לזבל ולחרוש את כל האזור ולרענן אותו... אז אין סיכוי בכלל להגיע לשלב של לקיחת התאנים... וזאת כל הכפר נכנס לתמונה... כולם טיכסו עצות... והתגייסו כולם לטובת השלושה אילנות של ר' מרדכי... תחשבו מה שזו!! תחילת חודש אדר... כולם מדברים על ה' אילנות של ר' מרדכי... מה יש?? עוד חודשיים וחצי ר' מרדכי רוצה לתת ביכורים... ואם האילנות האלו לא משפרים בחודש הקרוב... אם הם לא מתעבים ומתחזקים... אז זהו!!! השדה מאבדת את השם שדה אילן והיא מקבלת דין של שדה לבן ומותר לעבוד אותה רק עד הפסח ולא עד העצרת... ואז הפסדנו את הביכורים... כל הישוב התמסר לאילנות... מה לא עשינו... הבאנו את היזבל הכי יוקרתי... חרשנו... זמרנו... הורדנו מפה ומשם כדי לתת לו יותר עוצמה... ואז לקראת פסח קראנו לימוחה מיוחד מטעם לשכת הגזית (שהוא אחראי על הבקורת של הלכאים בחוה"מ פסח) בקשנו מסנו שיתן דיאגנוזה... וב"ה הוא אמר שזה בסיידר... אמנם על הגבול... אבל ניתן לומר שהם יכולים לתת... כל אחד ככר דבילה של ששים מנה!! עכשיו אתה מבין למה כולם שמחים... זה עץ התאנה שלנו... דאגנו לו... וב"ה הנה ר' מרדכי שמלאכתו נעשתה ו... אחריים זוכה כעת לארות את התאנים וכולנו בעדה"ש יחד איתו בית ה' נלך... עכשיו מה כל זה קשור לח"י רחל?? פשוט ראיית שהחז"א אומר: שככר דבלה הוא בערך שמונה רחל!!! יופי... רחל זה מילה שמצלצלת לי באזור של חג השבועות... אם ככה בא נוסכ: ג' אילנות צריכות לתת ל"ד רחל בערב שמיטה בשביל שיהיה אפשר לחרוש בשבילם בית סאה עד עצרת... אם נזכר את זה... ניתן לציין בסיפוק שהתחלנו ללמוד מסכת שביעית על רגל ימין...

הצעה למבלה מעשית בתורה לקראת שבועות...

יש מושג יהודי שנקרא חומש רש"י... מה זה חומש רש"י?? זה צדיקים כאלו שלומדים חומש רש"י... כלומר: כמו שיש כאלו שלומדים "אור החיים" על התורה... ויש כאלו שלומדים "מנחת חינוך" או קצוה"ח מיריד שבת על הסדר... או יש כאלו שלומדים חומש רש"י... **אז זהו שלא!!!** צריך לדעת ש"חמשה חומשי תורה" זה הכפר תורה של העם היהודי... שאת זה יהודי חייב לדעת!! נקודה!!! שים לב: חומש זה לא נשים נויקין... זה לא מסווג לעיון ולא לבקיאיות... **אלא זה התורה!!! התורה בעצמה!!!** או האם צריך ללמוד חומש עם רש"י או עם רמב"ן או עם אור החיים? לא יודע!! מה שבטוח צריך ללמוד חמשה חומשי תורה... וללמוד את זה **טוב!!** שיהיה מובן ושתדע מה כתוב שם!! זה הכל!! (ותסלח לי... קרה לא פעם שנעזרתי בחומש עם פירוש "פשוטו של מקרא"... אתה יודע למה?? כי היית פשוט צריך להבין מה כתוב... ובאותו מקרה דווקא הפירוש הזה עזר לי להבין...)

רק לצורך המחשה: רוצה דוגמא בסיסית מה נקרא ללמוד חומש **טוב??** **יש לי דוגמא אקטואלית:** כעת אנחנו אוהבים בפרשת במדבר! סליחה על השאלה: אתה יכול להגיד לי מה כתוב בפרשת במדבר?? לא!! לא בקשתי וורטים... לא בקשתי דרשות לשבת אופרין... אני בסה"כ רוצה סקירה בסיסית מה כתוב בפרשה... זה הכל... מה בקשתי?? נו... אתה מסוגל להגיד לי מה כתוב?? **תשעים אהו מהאשים לא יודעים להגיד!!!** (כולל אני...) אם אתה רוצה... דבר איתך ב"בעלותך" שמה... בקברות התאוה ובמעשה מרים... תדבר איתי בחטא המרגלים... שם דווקא אני יודע טוב... אתה יודע מה... דבר איתך בסוף פרשת קרח... שם יש את כל הגופי תורה של "מתנות כהונה"!! עשיתי שטייגן בורעים... שם אני יכול להגיד לך כל סבוק "תרימו" אתם... גם אתם... כדגן מן הגורן וכו'... אבל לא!! אני דווקא מתעקש על פרשת במדבר!!! תגיד לי בשתי מילים מה הנרשאים של פרשת במדבר... **אתה לא יודע!! כי גם אני לא יודע!!!** (סליחה ממי שכן יודע...) נכון?? נו... מה זה אומר שאני לא יודע... זה אומר שאני **לא יודע מה כתוב בתורה!!!** לא מדברים פה על מושניות... לא גמ'... לא קדשים ולא סהרות ואפילו לא בקיאיות נבניא... אנחנו מדברים על תורה!!! אנחנו לא יודעים מה כתוב **בתורה... זה לא בא בתשובה!!! ובשביל זה!!! בדיק בשביל זה** יש תקנת חז"ל מיוחדת!! דינא דרבנן!! מה שנקרא "שנים מקרא ואחד תרגום"!! שנים מקרא ואחד תרגום זה לא סוג של תיקון או תפילה... וזה גם לא מתחיל ונגמר בתקנת חז"ל כמו נטילת ידים או עירובי תבשילין... יש פה משהו מעבר לזה!! חז"ל פה התערבו בסדר הלימוד האישי שלנו ודרשו מאיתנו להניים בלוח הזמנים סדר לימוד בורעי בחמשה חומשי תורה!!! (שבתין: חז"ל בדרך כלל לא מתערבים בתוכן הלימוד של השיבות... אם ראש ישיבה החליט שהנה ללמוד בבב תרמא חז"ל לא תערבו וגידו לו ללמוד יבמות... על זה נאמר אין אדם לומד אלא מה דרבוהו!!... גם כשיש דין ש"שואלים ודורשים מעניינו של חג ל' יום קודם החג" זה בעיקר ביחס לתלמידים שכבר שואלים את הלב, שיש דין קריאה לטובל בעניני החג) חז"ל פה מתערבים לנו בסדרי הלימוד... ומכתביים לנו: אדוני היקר: מידי שבוע אנחנו דורשים ממך לעבור על פרשת שבוע... ולמה??

מסיבה פשוטה מאוד: אם תגיע לגיל ארבעים ויתברר שמעולם לא למדת סוגיה של מורה במקצת... נו... זה לא בהכרח עמארצת... סו"ס במקום ללמוד סדר נויקין... או החלטת להקדים וללמוד סדר מועד ונשים... כמו כן: אנחנו לגיל חמישים ויתברר שמעולם לא ידעת שיש עשר ספירות ושש קצוות... נו... אז כנראה שאין לך עסק בנסתרות... אבל אם הגעת לגיל 22 והתברר שאתה לא יודע את פרשת ערכין ותמרורה **שכנסת פרשת בחוקותי**... זו כבר בורות וחרמין!! שים לב: אני חוזר ומדגיש: מי שלא יודע מסכת ערכין ותמרורה... נו זה לא בהכרח עמארצת... סו"ס "כילי תנוי נויקין הוה" אבל אל תשכח שיש גם פרשת ערכין ותמרורה בתורה שבכתב!! **בסוף פרשת בחוקותי**... ואם את זה אתה לא יודע זו עמארצת לא רק מדרבנן אלא **בבביתא**!! כי זה תורה שבכתב ממש!! בדיק על זה נאמר הביטוי בגמ': "אפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו..." **על זה אין תרופים... זה א' ב' של יהודי!!**

רק מה?? שוב... המושג ללמוד חומש... נכנס לנו לאיזה סמינריו של "חומש רש"י" או וורטים לפרשת שבוע... או אפילו לשנים מקרא ואחד תרגום... אז זהו!! שצריך לדעת ש**זו התורה בעצמה!!!** את זה חייבים לדעת!! **ולכו למספנת:** תשמע לי... אם אתה מחפש איזה קבלה טובה לחג השבועות... להוסיף משהו משמעותי בידעית התורה... הקבלה שצריכה להיות ראשונה בתור... או פשוט להתחיל ללמוד שנים מקרא ואחד תרגום **בנינו!** ושוב: מה זה בעיון?? פשוט לדעת מה כתוב!! מה כתוב בספרי תורה של העם היהודי... להפסיק לחשוב שזה וורטים... להפסיק לחשוב שזה משהו למגור מסוים שהם בקטע של תנ"ך או בקטע של הליגנר חומש רש"י... זו התורה שלא תהא מוחלפת!!! אם אתה רוצה אתה יכול להתחיל בפרשה של "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מצרים..." תלמד את זה בעיון!! "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" ואתה תהיה מופתע לגלות שאתה לא יודע מה כתוב... **אבל בהג השמועות הנה... ויצאים לדרך!! הסוף לעמארצת בתורה**

עם סגירת הגיליון... כמה מילים על המצב הבטחוני...

עם סגירת הגיליון... עקב המצב הבטחוני הקשה... אנחנו כאן בהודעה חשובה ומצילת חיים מטעם "פיקוד העורף..." ובכך:

בחור יקר: חשוב מאוד שתדע!!! שבימים האלו כשמודעים שחוסל אחד הבכירים בזרוע הצבאית של החמאס... על פי רוב מדובר בצעיר בן 22 או בן 24... במילים אחרות: משגרי הרקטות לכיוון עוטף עזה זה בדרך כלל בחורים בשיעור א' או שיעור ב' ישיבה קטנה... מי שכבר משגר רקטות לכיוון אשקלון נתיבות אופקים... זה כבר צריך להיות בחור "מבוגר" שעוד רגע עולה לישיבה גדולה של בית חנוך... ובחור משיעור ב' וג' מיישיבה גדולה הוא כבר חופר מנהרות ושולח טילים לגוש דן... ובחור בקיבוץ הוא כבר מהנדס טילים **ורכיב רציני מאוד** בזרוע הצבאית של החמאס...

ואם ככה!!! אז סדימה... אתם בתמונה!!! אתם הזרוע הצבאית של תורה מגנא ומצלא... אל תאמרו נער אנוכי!!! כי המחבל הזה שמצליח כעת לשתק חצי מדינה- **הוא לא אמר נער אנוכי!!!** הוא יודע להכיר טוב מאוד את היכולות ההרסניות שלו... והוא יורה עם כל הכח ומצליח...

אז בבקשה!!! בחורים יקרים: אנחנו צריכים להכיר בכוחו לכה"פ כמו שהם מכירים בכוחם... אני מכיר הרבה בחורים שיש להם משיכה חזקה לכדורגל... בדיק השבוע נסעתי במונית ליד איזשהו מקום וראיתי שם איזה "שיעור כללי" משישה אמה ל: צא אליהם... תעשה להם פירצון... שיתביישו... שילכו משם... אמרתי לו: צר לי ש לי איזשהו רתעה מלדבר נגד היצר של כדורגל... **אתה יודע למה? כי הטבע הזה של בחור צעיר להיאבק ולהילחם ולנקוט צד מול יריב ולהתמלאות באש יוקדת של רצון לנצח אותו זה יצר בריא...** זה יצר אנושי... **ובעיקר יצר יהודי!!!** יהודי נקרא ישראל מלשון **כי שרית!!!** ממילא בחור שלוקח את היצר הזה לכדורגל זה כמובן עצוב וחבל... חבל מאוד שהתכונה הזו מנוטת למקום כ"כ חסר תוכן... ולכן צריך לקחת את התכונה הזו כמות שהיא ולגייס אותה לתורה!!! אסור לדכא אותה... צריך אותה- רק במקום הנכון... כמו שר' יוחנן ראה את עוצמת הלוחמה של ראש השודדים ריש לקיש... רבי יוחנן הצביע עליו ואמר: **חילך לאורייתא!!!** אני צריך את זה!!! בדיק את זה!!! את התכונה הזו בדיק!!! מה שעשית עכשיו בתור שודד... אני רוצה את זה עצמו--- רק בתורה!!! אל תשתנה... אל תעז לזכא את התכונות הלוחמניות האלו שיש לך... תקח אותם כמות שהם לאורייתא!!! (ובאמת ריש לקיש לקח את זה לתורה... ולא חלפו ימים רבים וכל מימרא שרבי יוחנן אומר... ריש לקיש מסתער עליו בעשרים וארבע קושיות...)

זה הפשט הפשוט של המילים **חילך לאורייתא!!!** רבי יוחנן לא ניסה למתן את הטבע הנאבק והלוחם של ריש לקיש... **חס ושלום!!!** קח את התכונה הזו בעצמה ורק תנווט אותה למקום הנכון...

זה מה שאני טוען... (לא יודע אם אני צודק) כשאני רואה בחור שיש לו משיכה ללוחמה!!! למאבק!!! וזה כעת מתפרק לכדורגל... אני לא מוכן "לרדת" עליו... אני חס על התכונה הזו... היא תכונה טובה!!! תכונה יקרה!!! אנחנו צריך אותה... רק דבר אחד: חבל... תקבל על עצמך לקחת את התכונה הזו כמות שהיא... **רק למקום הנכון!!! חילך לאורייתא!!!** אז הנה... ערב חג השבועות... זה הזמן המתאים ביותר לקבל החלטה!!! בא נחליט שאנחנו מעבירים את היצר של הכדורגל ולוקחים אותו כמות שהוא למחוז אחר לגמרי... והנה!!! המשחק כעת בעיצומו...

מצד אחד עומדת קבוצה של כמה אלפי טרוריסטים בגיל שלך!!! כן... שחקני החמאס... יש לו מאמץ משלו... הוא חוזר מוטיבציה... חוזר רצון... מאמץ בשליחות... נחוש לאחוז במסגד אקצא ולהגיד כולה שלי!!!

ומי עומד מולו??? מי החברותא שלו??? אתה!!! אתה עומד מהעבר השני ואתה יוצא עליו בהפגזה קרקעית עם עמל התורה... תורה בטהרתה... תורה בקדושתה... כל ההבדל בינך לבינו שהקול קול יעקב והידיים ידי עשיו... הוא מגיע עם הידיים ואילו אתה נלחם נגדו בחלונות הגבוהים... בהקול קול יעקב!!! כן... שישראל סבא נאבק מול עשיו... הוא הבין שלא מלכלכים את הידיים פיזית מול המפלצת שקוראים לה עשיו... אם כבר נאבקים מולו... נאבקים מולו בחלונות הגבוהים... (כן... היום אין אחד שלא מבין... שהמאבקים האמיתיים ביותר נעשים דווקא בצווארון לכן מול מקבלי ההחלטות ולא מול עשן ואש... גם ה"בכירים" של החמאס מבינים את זה מציין...)

אז בא נצא למאבק!!! נצא למלחמת חורמה מול המחבלים והטרוריסטים בני גילנו!!! מול החלונות הגבוהים שלהם... מול כח הטומאה של בני ישמעאל... אלה ברכב ואלה בטיילים ואנחנו בשם ה' אלוקינו וזכיר... **באמת!!! החשוב על זה!!!** זה מאבק אמיתי אמיתי!!! תפתח את הגמ' ותעביר לנגד עיניך דמות של מחבל בגיל שלך!!! אני מבטיח לך שיש דמות כזו... זה לא איזה דימיון מודרך... יש כזה אחד והוא קיים ואתה כבר פוגש אותו בהידי הפיצוצים... ואתה מולו במגרש... הוא בידיים ואתה בקול קול יעקב... זה ככה!!! זה לגמרי ככה!!!

ויש לנו אבא שבשמים משותף שעומד מול המגרש הזה ושופט מי ינצח... איזה כח ינצח... ותחשוב: המחבלים האלו הם לא כמו הקינדערלאך שמה בכנסת שמתקוטטים כמו תינוקים... לא!!! מפחיד לומר... אבל המחבלים האלו הם ברמה הרבה יותר גבוהה!!! הנושא שלהם הוא הרבה יותר מהותי!!! הם רבים על מסגד אקצא... הם רבים איתנו על דברים חשובים באמת!!! הם נלחמים על אבן השתייה!!! כן... להוי ידוע לך: **כיפת הסלע** זה סלע שמיוחסת לאבן השתייה... זה שם!!!

ואתה יודע מה זה אבן השתייה??? זו האבן שממנה הושתת העולם וברגעים שיוסף הצדיק עמד לבד לבד בניסיון הקשה ביותר... המדרש אומר שהקב"ה הגיש לפניו את אבן השתייה ואמר לו: אם אתה נאמן לי ועומד בניסיון האבן הזו נהיית שלך... אתה נהפך להיות צדיק יסוד העולם ואתה מכאן ואילך רועה אבן ישראל וכל השפע של העולם מסור בידיים שלך... אבל אם אתה לא עומד בניסיון אני מפוץ את האבן הזו שממנה הושתת העולם וכל העולם חוזר לתוהו ובוהו... ואז יוסף הצדיק התגבר ומשם!!! משם רועה אבן ישראל!!! שם נולד הצדיק הראשון שכל

המפתחות של העולם בידיים שלו... וכעת על האבן הזו אנחנו רבים... כל ההתפרעויות... כל הטיילים... כל המתחים... הכל סביב אבן השתייה הזו... מי הולך לקחת אותה??? האם אתה הבחור ישיבה שמחליט לשמור על העיניים בקדושה ובטהרה ויושב ועוסק בעמל ויגיעה בתורה שיקרה היא מפנינים... יותר מכה"ג שנותן כף ומחתה על אבן השתייה...

אוו!!! שהוא יקבל את הגביע... הוא... המחבל הזה בן גילך... השטוף בזימה הזה... כאן ניטש המאבק!!! וזה לא צחוק!!! זה מאבק משמעותי... זה מאבק ברמה... הוא זורק עלינו טילים ואומר כולה שלי! אבן השתייה שלי... ומי עומד כנגדו??? אתה, היוסף הצדיק של הדור שלנו... שאתה עומד מולו ואומר: אני בן של הקב"ה... אני הכלה של הקב"ה... אני הוא זה שמתמודד לבד לבד מול ניסיונות... אני הוא זה שרק הקב"ה יודע כמה קשה לי ללמוד ואיזה התמודדויות יש לי... אבל למענו אני מתאמץ ומתגבר ומשתכחין מצערא דילהון ועסקין בחזויותא דילי...

אבן השתייה היא שלי!!! הקב"ה מוסר אותה לי... איפה הוא מוסר לי אותה?? בשקט בשקט... איפה שאף אחד לא נמצא... איפה שאף אחד לא רואה... כל נשכח... אבן השתייה מקומה בקודש הקדשים... דברי המוצנע... קודש הקדשים זה מקום כזה שרק אני והקב"ה נמצאים בו... ולכל אחד מאיתנו יש הרבה רגעים כאלו של קודש הקדשים... רגעים שרק הקב"ה יודע מה עובר עלי... לא ההורים... לא המשגיח... לא החברותא... אף אחד לא מעלה על דעתו כמה תעצמות נפש נדרשים ממני כדי לאסוף את עצמי ולהתחיל יום... החברותא שלי- אותו ערבי מבית חנוך... אותו כולם מכירים... כשהוא מחליט להתמסר למען אבן השתייה... כל גוש דן צריכה לדעת... אבל כשאני מוסר את נפשי לאבן השתייה זה נעשה לבד... מול הכרית... מול הקשיים וההתמודדויות שרק הקב"ה יודע עליהם... ושם!!! בשקט הזה של קודש הקדשים!!! שם אני אנצח את הישמעאלי הזה... הוא אמנם עושה ביצועים מרהיבי עין... הוא מצליח להעיף טילים באויר... אבל אני במלחמת הפנימיות שלי ומפגני נאמנות שלי לאבא שבשמים בשלל הניסיונות שלי... שם אני מקבל את הגביע!!!

שם יעקב גונב את הברכות ומחתת אפו של עשיו... **נבין את זה... נפנים את זה... וסדימה... יוצאים לחזית!!!**

בא ניכנס לראש שלו... של המחבל בן השמונה עשרה מחאן יונס... מה הדחף שלו? מה מוציא אותו מהמיטה בכזו חיוניות בשעה כ"כ מוקדמת?

העניין הוא פשוט מאוד: הוא יודע שצריך כעת לגזול את מנוחתם של מועצה אזורית לכיש... ואין הדבר תלוי אלא ביי! אם אני זורק עכשיו את הטיל... אני מצליח להציק להם... ואם לא אז חלילה לא... אין ברירה!!! חייבים לצאת מהמיטה... אחרת הטיל ישאר כאן ולא יעוף...

אז זהו!!! ש-לנו הרבה יותר קשה להרגיש את זה... אם אני לא אקום בבוקר יש איזה טיל שלא יעוף או כן יעוף... אז זהו!!! שאצלנו זה יושב על דברים יותר עמוקים ועדינים... יש אבא שבשמים שהוא לא מרוצה!!! הוא מפגין חוסר שביעות רצון! כבר יותר משנה שהקב"ה מפגין כעס בכל מיני דרכים... ויש כלל: כשהקב"ה מפגין כעס זה אומר שהוא רוצה תקשורת... זה אומר שחסר פה תקשורת... (אתה תבין את זה אחרי החתונה...) אם מידת הדין מתוחה זה אומר שהקב"ה רוצה שמישהו יהיה איתו וחסרו!!! והקב"ה לא צריך הרבה... אצל הקב"ה זה לא עובד עם כמויות... מספיק אברהם אבינו אחד... אבל עם כל הלב... עם כל הנכונות... לנכונות הזו קוראים במילה תורנית: עמל התורה!!! למה צריך עמל? תביע נכונות עם כל הלב להתמסר לה ולתורתו...

אלו הם הנימים העדינים שאנחנו מושכים בהם... ואין הדבר תלוי אלא ביי!!! בדיק כמו שהערבי בן ה-48 מרצועת עזה מבין שרק אני יכול לזרוק את הטיל הזה... על אותו משקל והרבה הרבה יותר מזה: רק אתה יכול ליצור קשר עם בורא עולם ולתת לו קורת רוח בעולמו וישוב חרון אפו מעמו מעירו מארצו ומנחלתו... זה תלוי בך!!! ורק בך!!!

אין!!! אין לקב"ה הרבה אנשים שיועדים לתקשר איתו!!! להבין שהוא רוצה קשר... כמה שזה נראה אבסורדי אבל עשרים דורות מאדם הראשון ועד אברהם... אף אחד לא הבין מה בורא עולם רוצה... כולם מכעיסים ובאים... כולם רואים שהקב"ה כועס וכועס... ואף אחד לא קלט שה' רוצה קשר... אדם אחד בלבד קלט!!! אברהם אבינו... וברגע שהוא הבין את זה ופעל בהתאם לזה כל העולם קיבל תוכן... ארץ יראה ושקטה...

כעת העולם מחכה לך!!! אתה הבודד!!! האצא של אברהם אבינו... ה' מפגין כעס כי הוא רוצה את הקשר שלך... שתביע נכונות לקבל על עצמך עול תורה!!! ועם כל הלב... כעת תבין מה הקשר בין השטייגן שלך לפיגוע שברגע האחרון סוכל... פעם הייתי מאוד מסתבך עם זה:

מה הקשר... אני פה יושב ולומד ושם אנשים ניצלים ממוות בטוח?? כן... התרגלנו לדקלם את זה... **אבל מה הקשר???**

התשובה היא: שיש מנהיג לעולם!!! ובאופן נורמלי לא אמור לקרות דברים רעים... ואם קורה משהו יש פה מפגן... יש פה אמירה... ה' אומר: אני לא מרוצה... ומי יכול לעשות אותו מרוצה?? אני!!! ממילא אני פה, בקול תורה שלי... ובשמירת עיניים שלי... ובהתגברות שלי בשלל ניסיונות למענו יתברך... אני פשוט מצדיק את כל קיומו של העולם ויענקלה מיישיבת... השיב את חמתי מעל בני ישראל בנכונות שלו כלפי ובזכותו לא כיליתי את בני ישראל בקנאות!!!

מה יקרה אם בחג השבועות אני לא "כזה" ארגיש ש"ה' בחר בי...??

יש את המעשה הידוע על אמו של החפץ חיים ששאלו אותה פעם: איך זכית שיצא ממך כזה בן צדיק שהאיר את כל העולם בתורתו ובקדושתו?? מה עשית בשביל זה??

ענתה אמו של החפץ חיים בפשטות ואמרה: אני לא יודעת... אני באמת לא יודעת מה הזכות שלי... אבל אם זכיתי בכזה בן כנראה **שמגיע לי!!!**

מה אתה אומר על התשובה הזו?? על פניו התשובה הזו נראית די מוזרה... אולי... אולי אפילו מתנשאת... אמא של החפץ חיים כביכול אומרת: אני צדיקה... מגיע לי כזה בן...

אבל לא!!! ממש לא!!! לא יאומן איזה עומק טמון בתשובה הכ"כ פשוטה הזו...

אתה יודע מה התכוונה אמא של החפץ חיים שאמרה "מגיע לי"??
העניין הוא כך:

יש שני סוגים של "מגיע לי"!!! יש מגיע לי מסוג אני צדיק גדול... עשיתי המון מצוות... התפללתי מאוד בכונה ולכן מגיע לי... מגיע לי שכר... מגיע לי שתתקבל בקשתי... זה סוג אחד של מגיע לי...

אבל יש סוג אחר של "מגיע לי"... אתה יודע איפה?? **בברכה!!!** פעם הלכתי לברכה והמים **הגיעו לי** עד הברכים... למה זה **הגיע לי** לברכים?? כי אני צדיק?? כי עשיתי הרבה מצוות??

מה הקשר... זה לא קשור לא למצוות ולא לעבירות... זו המציאות!! המים **הגיעו לי** עד לברכים... המציאות היא שאני עכשיו רטוב עד הברכים... הבנת??

זה מה שאמא של החפץ חיים אומרת: אני לא יודעת איזה מצוה גדולה עשיתי לי שלכן מגיע לי להיות אמו של החפץ חיים... אבל דבר אחד ברור: **אני אמא שלו!!! זו עובדה!!!**

זה **מגיע לי** לא בגלל שאני צדיקה ומגיע לי שכר... אלא זה **מגיע לי** כמו השמש שמגיעה לי כעת לתוך העיניים... המציאות היא שהילד הזה הגיע לידי!!! גידלתי אותו!!! ואני אמא שלו בין אם מגיע לי ובין אם לא... וממילא את זה אי אפשר לקחת לי!!

מי יודע אם במשפט הכ"כ פשוט הזה של האידישע מאמא של החפץ חיים... מי יודע אם במשפט הזה טמון הסוד הצבאי מה הצמיח לנו את החפץ חיים...

מה הכוונה?? איזה עומק טמון פה?? **הרי כך:** בעולם שלנו אנחנו יותר מידי מתרגלים לאמוד כל דבר לפי ערך של גמולים... כל אחד מקבל משכורת לפי מה **שמגיע לו**... אם הוא עבד הרבה שעות **מגיע לו** משכורת גדולה... אם הוא עבד קצת אז **לא מגיע לו** הרבה... אם אתה צדיק אז **מגיע לך** הרבה שכר... ואם אתה פחות צדיק אז **מגיע לך** פחות... וזה נכון!!! זו בהחלט ההסתכלות הנכונה בייחס של משא ומתן... וגם בייחס לעולם האמת...

אבל כשזה מגיע לייחסים של אבא ובן... כל הערכים משתנים לגמרי...

אם אבא שלי כ"כ אוהב אותי ומוכן לתת בשבילי את הכל... זה מגיע לי!!! אבל לא מגיע לי מהסוג של צדיק... אלא זה מגיע לי מהסוג של הברכה... כמו שהמציאות היא שהמים **מגיעים לי** לברכים... ככה המציאות היא ש"אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו..." ולכן מגיעה אלינו צונאמי של אהבה וחובה... שטפון של צבי ואתרעי בן ויהב לך אורייתא... זה לא קשור לצדקות שלי... לא קשור למעשים טובים שלי... אדרבה... הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז... אני פשוט הבן של בורא עולם!!! לכן זה מגיע אלי!!! לא לי!!!

ואת זה מאוד מאוד קשה לנו לקלוט ולעכל!!! היות ואנחנו כ"כ רגילים לחיות בעולם המנוכר שאתה מקבל לפי מה שאתה עושה... אם מגיע לך משכורת ואם לא אז לא... לכן אנחנו מאוד מתקשים להאמין לה' עד כמה הוא אוהב אותנו... עד כמה הוא רוצה לתת לנו ולהעניק לנו ללא תנאים... **זה מוזר לנו!!!!**

כמה שאנחנו משתדלים להזכיר לעצמנו את זה... עדיין... עדיין אנחנו מתקשים לעכל את זה... וזה מה שהקב"ה כ"כ משנן בפנינו: יש פסוקים בפרשת עקב: **"אל תאמר בלבבך בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת..."** ושוב הקב"ה חוזר ומזהיר: **"לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם..."**

ותמיד התקשיתי: מה כ"כ איכפת לרבש"ע לעשות לי טוב על הלב... אני אוהב לחשוב שמגיע לי... אני חש מעצמי וחושב שאני צדיק גדול ולכן מגיע לי לרשת את הארץ?? מה כ"כ רע??

למה לקב"ה כל כך חשוב לשלול את המחשבה הזו?? סו"ס הילד שלי גם לפעמים חושב שמגיע לו ואני לא בכל מחיר הולך להוציא לו את החשבונות של המטרנה ושאר ההוצאות שהוא חייב לי?? מה איכפת לי... שירגיש טוב... שירגיש שאני בעל חוב שלו (מהדמי חנוכה שהוא ביקש ממני שאשמור לו) ??? **אתה יודע מה התשובה?? התשובה היא נוראה:**

אומר לך בורא עולם: אני לא רוצה שתחשוב שמגיע לך!!! אתה יודע למה?? כי אם אתה תדמיין שאני הולך לתת לך **לפי** מה שמגיע לך... **זה יצא לך מאוד מאוד קצת!!** וחבל שתחשוב ככה... כי אני רוצה לך הרבה הרבה יותר ממה שנראה לך **שמגיע לך**... אני רוצה לתת לך "עין לא ראתה אלוקים זולתך"... לכן אל תתחיל אפילו להשוות!!! תבין מראש שאין שום קשר בין מה שמגיע לך לבין מה שאתה מקבל... אז מה כן??

מה יקרה אם בחג השבועות אני לא "כזה" ארגיש ש"ה' בחר בי...?"??

יש את המעשה הידוע על אמו של החפץ חיים ששאלו אותה פעם: איך זכית שיצא ממך כזה בן צדיק שהאיר את כל העולם בתורתו ובקדושתו?? מה עשית בשביל זה??

ענתה אמו של החפץ חיים בפשטות ואמרה: אני לא יודעת... אני באמת לא יודעת מה הזכות שלי... אבל אם זכיתי בכזה בן כנראה שמגיע לי!!!

מה אתה אומר על התשובה הזו?? על פניו התשובה הזו נראית די מוזרה... אולי... אולי אפילו מתנשאת... אמא של החפץ חיים כביכול אומרת: אני צדיקה... מגיע לי כזה בן...

אבל לא!!! ממש לא!!! לא יאומן איזה עומק טמון בתשובה הכ"כ פשוטה הזו..

אתה יודע מה התכוונה אמא של החפץ חיים שאמרה "מגיע לי"??
העניין הוא כך:

יש שני סוגים של "מגיע לי"!!! יש מגיע לי מסוג אני צדיק גדול... עשיתי המון מצוות... התפללתי מאוד בכונה ולכן מגיע לי... מגיע לי שכר... מגיע לי שתתקבל בקשתי... זה סוג אחד של מגיע לי...

אבל יש סוג אחר של "מגיע לי..." אתה יודע איפה?? בברכיכה!!! פעם הלכתי לברכה והמים הגיעו לי עד הברכיים... למה זה הגיע לי לברכיים?? כי אני צדיק?? כי עשיתי הרבה מצוות??

מה הקשר... זה לא קשור לא למצוות ולא לעבירות... זו המציאות!! המים הגיעו לי עד לברכיים... המציאות היא שאני עכשיו רטוב עד הברכיים... הבנת??

זה מה שאמא של החפץ חיים אומרת: אני לא יודעת איזה מצוה גדולה עשיתי לי שלכן מגיע לי להיות אמו של החפץ חיים... אבל דבר אחד ברור: אני אמא שלו!!! זו עובדה!!!

זה מגיע לי לא בגלל שאני צדיקה ומגיע לי שכר... אלא זה מגיע לי כמו השמש שמגיעה לי כעת לתוך העיניים... המציאות היא שהילד הזה הגיע לידי!!! גידלתי אותו!!! ואני אמא שלו בין אם מגיע לי ובין אם לא... וממילא את זה אי אפשר לקחת לי!!

מי יודע אם במשפט הכ"כ פשוט הזה של האידישע מאמא של החפץ חיים... מי יודע אם במשפט הזה טמון הסוד הצבאי מה הצמיח לנו את החפץ חיים...

מה הכוונה?? איזה עומק טמון פה?? הרי כך: בעולם שלנו אנחנו יותר מידי מתרגלים לאמוד כל דבר לפי ערך של גמולים... כל אחד מקבל משכורת לפי מה שמגיע לו... אם הוא עבד הרבה שעות מגיע לו משכורת גדולה... אם הוא עבד קצת אז לא מגיע לו הרבה... אם אתה צדיק אז מגיע לך הרבה שכר... ואם אתה פחות צדיק אז מגיע לך פחות... וזה נכון!!! זו בהחלט ההסתכלות הנכונה בייחס של משא ומתן... וגם בייחס לעולם האמת...

אבל כשזה מגיע לייחסים של אבא ובן... כל הערכים משתנים לגמרי לגמרי... אם אבא שלי כ"כ אוהב אותי ומוכן לתת בשבילי את הכל... זה מגיע לי!!! אבל לא מגיע לי מהסוג של צדיק... אלא זה מגיע לי מהסוג של הברכה... כמו שהמציאות היא שהמים מגיעים לי לברכיים... ככה המציאות היא ש"אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו..." ולכן מגיעה אלינו צונאמי של אהבה וחיבה... שטפון של צבי ואתרעי בן ויהב לך אורייתא... זה לא קשור לצדקות שלי... לא קשור למעשים טובים שלי... אדרבה... הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז... אני פשוט הבן של בורא עולם!!! לכן זה מגיע אלי!!! לא לי!!!

ואת זה מאוד מאוד קשה לנו לקלוט ולעכל!!! היות ואנחנו כ"כ רגילים לחיות בעולם המנוכר שאתה מקבל לפי מה שאתה עושה... אם מגיע לך משכורת ואם לא אז לא... לכן אנחנו מאוד מתקשים להאמין לה' עד כמה הוא אוהב אותנו... עד כמה הוא רוצה לתת לנו ולהעניק לנו ללא תנאים... זה מוזר לנו!!!

כמה שאנחנו משתדלים להזכיר לעצמנו את זה... עדיין... עדיין אנחנו מתקשים לעכל את זה... וזה מה שהקב"ה כ"כ משנן בפנינו: יש פסוקים בפרשת עקב: "אל תאמר בלבך בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת..." ושוב הקב"ה חוזר ומזהיר: "לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם..."

ותמיד התקשיתי: מה כ"כ איכפת לרבש"ע לעשות לי טוב על הלב... אני אוהב לחשוב שמגיע לי... אני חש מעצמי וחושב שאני צדיק גדול ולכן מגיע לי לרשת את הארץ?? מה כ"כ רע??

למה לקב"ה כל כך חשוב לשלול את המחשבה הזו?? סו"ס הילד שלי גם לפעמים חושב שמגיע לו ואני לא בכל מחיר הולך להוציא לו את החשבונות של המטרנה ושאר ההוצאות שהוא חייב לי?? מה איכפת לי... שירגיש טוב... שירגיש שאני בעל חוב שלו (מהדמי חנוכה שהוא ביקש ממני שאשמור לו)??

אתה יודע מה התשובה?? התשובה היא נוראה:
אומר לך בורא עולם: אני לא רוצה שתחשוב שמגיע לך!!! אתה יודע למה?? כי אם אתה תדמיין שאני הולך לתת לך לפי מה שמגיע לך... זה יצא לך מאוד מאוד קצת!!! וחבל שתחשוב ככה... כי אני רוצה לך הרבה הרבה יותר ממה שנראה לך שמגיע לך... אני רוצה לתת לך "עין לא ראתה אלוקים זולתך..." לכן אל תתחיל אפילו להשוות!!! תבין מראש שאין שום קשר בין מה שמגיע לך לבין מה שאתה מקבל... אז מה כן??

אתה כן תקבל מה שמגיע לך... אבל מה שמגיע לך מהסוג של הברכה... אני נותן לך תרי"ג מצוות... אני נותן לך נשק אינסופי... ואם אתה רק לוחץ על הכפתורים זה לא מגיע לך!! אלא מגיע אליך!! זה מפגיז אותך באינסוף זכויות... ועל זה נאמר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הירבה להם תורה ומצוות...

וכולי האי ואולי... כמה שהקב"ה מסביר לנו את זה... עדיין קשה לנו להפנים את זה...

ומעתה: כשאם בישראל עומדת מול הנשמות הטהורות שהקב"ה ביקש ממנה שתגדל אותם... והיא יודעת והיא משתדלת להזכיר לעצמה שיש לה עסק עם בני בכורי ישראל... אבל עד כמה... עד היכן הדברים מגיעים?? עד כמה האוצר הזה שה' נתן לי הוא שווה אין סוף... האם יכול להיות שהישראל מאיר הקטן שלי הזה... האם יכול להיות שאני מגדלת פה איזה חפץ חיים קטן?? **מה פתאום!!!** כי למה... למה שה' יתן לי כזו נשמה גדולה... וכי... וכי אני צדיקה כמו אמא של החפץ חיים... וכי אני צדיקה כמו האמא של ר' אהרן מבעלזא...

איפה... אני סמרטוט... ביומיים האחרונים לא עשיתי כלום... הבית הפוך... אני בכלל לא אמא טובה... מה הקשר... למה שהקב"ה יתן לי כאלו נשמות קדושות??

אז הנה!!! זה היה הסוד של אמא של החפץ חיים... אמא של החפץ חיים לשם שינוי... היא כן לקחה בחשבון שהישראל מאירקה שלה הוא הליגער חפץ חיים... ולמה?? וכי אצלה הבית לא היה הפוך כבר יומיים? וכי היא לא הרגישה לפעמים סמרטוט שהיא לא שווה גרוש...??

כן!!! בטח... היא הרגישה לפעמים סמרטוט בדיוק כמו כל אם בישראל בדורנו... אבל מה זה קשור לישראל מאירקה שלי... זה שאני מרגישה לא שווה... לכן מה?? לכן ישראל מאירקה שלי הוא לא הבן שלי?? אמא של החפץ חיים הבינה שאצל יהודי מגיע לי זה לא בהכרח שאני צדיק גדול ושווה ולכן מגיע לי שכר... אצל יהודי מגיע לי זה... זה מגיע לי לברכים... זה ירד עלי מהשמים!! ה' נתן לי אותו!! הגיש לי אותו!! זה לא קשור בכלל למעשים שלי... זה אובייקט אלוקי!!!

זו הנקודה!!! הרבה פעמים יש לנו רגעים קשים... אני מרגישה סמרטוט... וברגע שאני סמרטוט יש קריסת מערכות טוטאלית... הכל נהיה סמרטוט יחד איתי... הכל מתמסרטט יחד איתי... הכל דפוק... אני לא עושה שום דבר... לא שווה שום דבר...

למה יש כזו קריסת מערכות?? למה הכל ביחד צריך לקרוס יחד עם המצב רוח הירוד שלי?? מסיבה פשוטה: כי אתמול!!! כשהיה לי מצב רוח... הייתי בעננים... הייתי מרוצה מעצמי... הרגשתי שאני שווה!! ברגע שאני שווה אז כל מה שאני עושה שווה... הילדים שלי שווים... הזוגיות שלי שווה... המצוות והמעשים טובים שלי שווים... והכל מתבסס על זה שאני שווה!! ואז!!! ברגע שאני מרגישה לא שווה... אז הופה!! הכל קורס כמו משחק דומינו... הרי הכל נשען על זה שאני שווה... וברגע שאני לא שווה... אז כולם נהיים לא שווים יחד איתי...

אבל לאמא של החפץ חיים לא היה את הבעיה הזו... אני לא שווה!! אף פעם לא הייתי שווה!! לא חשבתי לרגע שאני שווה!!! לא מגיע לי... אין לי בטחון עצמי כי אני אידישע מאמע מהסוג של פעם... אני יושבת לי בראדין ולא חשה מעצמי לרגע... אבל בלי שום קשר אלי... יש בורא עולם שהוא!!! הוא גדול ונורא והוא יום אחד ניגש אלי וביקש ממני שאני אגדל את הבן יחיד שלו... למה ה' נתן לי אותו?? בגלל שאני שווה?? לא!!! בגלל שמגיע לי?? לא!!!

אבל המציאות היא **שזה הגיע אלי!!!** ממילא גם אם אמא של החפץ חיים מרגישה אשה פשוטה מידי ומסכנה ולא שווה... זה לא משליך על ישראלקה הקדוש והנורא... היא ממשיכה להעריך את התפקיד האיום והנורא שה' מסר בידיים שלי לגדל את בנו יחידו של הקב"ה... הערך העליון הזה לא תלוי בחסדי הדימוי האישי שלה...

זה בדיוק מה שהקב"ה מבקש מאיתנו: אל תחשוב לרגע שאני בחרתי בכך בגלל שאתה שווה!!! כי מחר אתה מרגיש לא שווה... ואם ככה הקב"ה בטח זרק אותי...

תבין שזה מנגנון אחר לגמרי!! צבי ואתרעי בן ויהב לך אורייתא... ה' אהב אותנו אהבה ללא תנאים!! גם ברגעים הכי שפלים אני חלק אלוק ממעל... והנה ה' ניצב עלי מלא כל הארץ כבודו מביט עלי ובוחר כליות ולב אם עבדו כראוי... זה מה שקרה במתן תורה!!! במעמד הזה ה' בחר בנו!! וזהו!! הוא לא שאל אותנו אם אנחנו שווים... הוא לא היתנה תנאים... אדרבה... הוא כפה עלינו הר כגיגית והודיע לנו שהוא מוסר בידיים שלנו את כל ההנהגה של העולם... בין אם אנחנו שווים ובין אם לא...

מהיום משנים דפוס חשיבה: אמא יקרה... במה זכית שה' בחר בכך לשותפה שלו לגדל את המלאכים הקטנים שלו?? לא יודעת... לא מגיע לי... אבל אם ה' בחר בי!! אז מגיע לי!!! מה פירוש מגיע לי? זו המציאות!!! ה' בחר בי!! והיות וה' בחר בי זה תקף לכל שעות היממה... לכל מצבי הרוח ללא יוצא מן הכלל... זה יהיה תקף גם אם אני אסרב בתוקף להודות בזה... יהודי יקר: במה זכית שה' מסתכל עליך... אכפת לו ממך? ומעניין אותו מה אתה עושה למענו?? לא יודע!!! אין לי מושג למה ה' בחר בי... לא ידוע לי שעשיתי איזה מצוה שלכן זה מגיע לי... אבל עובדה!! זו המציאות!!! ה' בחר בי... מה אעשה... אני מחויב למציאות הזו...

זו עבודתנו בחג השבועות... להתרומם... להבין שאנחנו גדולים הרבה הרבה יותר ממה שאנחנו מדמינים... צבי ואתרעי בן- בחר בנו מכל העמים!!! לא תלוי בהסכמה שלנו... לא תלוי במצב רוח... ובא נתכון מראש: הלואי ולא... אבל אם חלילה וחס... בדיוק בבוקרו של יום שבועות... הילדים יעמדו על הראש... והבעל ישן אחרי לילה שלם... ובדיוק הנר נשמה נכבה והילד הזה צורח והמצב רוח לא יהיה בשחקים... זה לא משנה את מה שנעשה כעת בהר סיני!! צבי ואתרעי בן ויהב לך אורייתא!!!

בעקבות ההתעוררות העצומה

לתיקון חטא שנאת חינם ולשה"ר שהחלה לאחרונה

ולרגל תחילת מחזור נוסף,
בלימוד יומי בספר 'חפץ חיים' (בבחינת 'סוד מדעי'),
והתחזקות במצות אהבת ישראל,
בלימוד יומי בספר 'אהבת חסד' (בבחינת 'עשה טוב').

אגודת 'נוצרי לשון'
בשיתוף מבחני 'לדעת'

יוצאת במבצע ענקי!

לעידוד הלימוד ע"י מבחנים שבועיים
בספר חפץ חיים, ובספר אהבת חסד

פרס ראשון 500 ₪ * ועוד 10 זוכים ב-180 ₪

בסוף החודש יתקיים בעזרת ה' מבחן חודשי על כל החומר הנלמד

פרס ראשון 1,000 ₪ * ועוד 10 זוכים ב-260 ₪

לחודש הראשון: (סך כל הזכיות לחודש סיון 12,800 ₪)

המערכת נפתחת לתשובות בכל שבוע,

מיום רביעי בשעה 13:30 עד מוצאי שבת בשעה 5:00 לפנות בוקר.

ניתן לקבל ולעשות המבחן גם דרך המייל בכתובת: a0527692282@gmail.com

073-7289669

לרישום, לפרטים,
ולנקודות הפצת
המבחנים:

"לדעת"
לימוד שינון וחזרה ב-
"חפץ חיים" ו"אהבת חסד"
073-7289669

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת במדבר
 ירושלים: 6:53 מוקדם: 6:43
 בני ברק: 7:08 מוקדם: 6:58
 מודיעין עילית: 7:02 מוקדם: 6:52

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מ"ה ה' שואל מעמך, התחזקות בקבלת שבת מוקדם ובשלווה עקב האסון במירון

שאפי' שגרו בכני ברכ הדליקו נרות יותר משלושים דק' לפני השקיעה וכן הורו לרבים! (אורחות רבינו ח"א עמ' ק"ה, וח"ג עמ' רכ"ח ובדינים והנהגות פ"ט ה"ז). ומרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל אף הקדים והדליק בביתו 50 דק' לפני השקיעה! וכן נהגו רוב גדולי ישראל שמתפללים מנחה גדולה ומקבלים שבת לפחות חצי שעה לפני השקיעה! וכן בביתם של מרנן רבינו הגרא"ל שטינמן זצוק"ל והגר"נ קרליץ זצוק"ל היו מדליקים יותר מארבעים דק' לפני השקיעה וכך מורים לכל אסונות שקורים ל"ע להתחזק בנושא זה, וכן ידוע ממרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל שתמיד קרא לאנשים שבאו לפניו עם אסונות להקדים יותר את כניסת השבת.)

וכן ידוע דברי הפרי מגדים בסי' רנ"ו שהמוסיף מחול על הקודש זוכה לאריכות ימים ושנים והיסוד ושורש העבודה כותב שיש להוסיף כמה שיותר מחול על הקודש וכמה שיותר הוסיף כן מוסיפים לו נשמה יתירה בשבת וכל הגורע גורעין לו, וכתב בשם ספר התגין שנחשב השבת לאדם בגהינום כפי שנהג בעוה"ז בכניסתה וביציאתה. ובפרט שהמכילתא אומר שמי שלא מוסיף כראוי בתוספת שבת הוא כמחלל כל השבת ה"י. וראוי לבני תורה המקפידים על קלה כבחמורה להקפיד. בהלכות חמורות אלו, וגם במוצש"ק לאחר ביציאתה כדברי המשנ"ב לכתחילה עד זמן ר"ת (סימן רצ"ג סק"א ובביאה"ל רס"א ד"ה דהוא שלשה), ובזכות שמירת השבת נזכה לגאולה בקרוב אכ"ר

הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א לאחר האסון במירון: אפשר להתבונן שהקב"ה עשה האסון לפני שבת קודש, גם כדי שמתוך זה ניכנס לשבת למנוחה, כי הקב"ה רוצה שלא נהיה מבוהלים, אלא שנתחזק ונתעורר, אבל באמת ראוי להתחזק בשבת קודש, יותר להכנס לשבת ברוגע, בימי שישי הארוכים, של הקיץ אפשר להדליק נרות לפני הזמן, לקבל את השבת בשלוה, לא לעשות מלאכות ברגעים האחרונים, ויהיה בזה תיקון לאותם שנכנסו לשבת האחרונה (מוצאי ל"ג בעומר) בחוסר רוגע ומנוחת הנפש.

מנהג רבותינו זצוק"ל בכל הדורות להקדים קבלת שבת

וכן נהגו כל רבותינו בכל הדורות ואין מזרזים אלא למזרזים! הגר"א מוילנא במעשה רב אות קי"א "הדלקת הנר מקדים מאד להדליק ופעם אחת איהרוהו ולא הניח להדליק אפי' ע"י נכרי, ואפי' שבבכב"ס עדיין לא אמרו מזמור שיר! וכן כתב החזו"א תשובות וכתבים מ"ה: "עיקר התשובה על אי זהירות הוא שימת לב על הלבא, ובאמת צריך להתרגל להחמיר בכניסת השבת אף במקום מצוה, כי זה מצוי מאד שבשביל מצוה נכנסים למצב נלחץ וסוברין יכולני עדין לגמור קודם השבת, ובאמת ראוי להחליט לפרוש אף במקום מצוה ומוטב שיהיה המכשול בכיטול המצוה ממכשול של חילול שבת!"

וכן מרנן הגרי"ז, החזו"א, הסטייפלר, האור יחזקאל, והאבי עזרי

ביאור האדמו"ר מבאבוב זצ"ל בקשר הר סיני לתוספת שבת.

ולמה מעולם לא הזיק נחש בירושלים (אבות ה', וגמ' יומא כא.)

את האדם להמשיך במלאכתו עד סמוך לשקיעת החמה, באומרו עדיין יש זמן... ואפילו בבין השמשות רח"ל - הוא מסיתו לאמור, עדיין אין זה לילה... כך אומר הנחש - 'אני פרצתי גדרו של עולם' - בשעה שבא הנחש להסית את חוה לאכול מעץ הדעת, לא אמר לה לאכול, אלא פרץ את הגדר שהוסיפה חוה - את איסור הנגיעה בעץ - הוא דחף את חוה עד שנגעה בעץ. ורק לאחר שנגעה בעץ, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה (רש"י בראשית ג, ד), ומתוך כך באה חוה להקל באכילה. זוהי דרכו של הנחש - לפרוץ את הגדרות, את הנקודות שאינן מעיקר הדין בהן קל להכשל, ומכאן והלאה פרוצה הדרך להכשל בעיקר הדין רח"ל.

כך ביאר הרבי הקדוש מבאבוב הי"ד - נס גדול זה שעשה הקב"ה שהגבול יפתח את פיו, ידבר ויזהיר את העם, מפני חשיבותם העצומה של הגבולות והסייגים! לעומת הנחש העומד בין הגדרות ומנסה להכשיל את האדם, עומד הגבול עצמו ומזהיר את עם ישראל - השמרו לכם, עלות בהר ונגוע בקצה! ועפ"ז אפשר להוסיף בגלל שבירושלים מקפידים ומקדימים בהדלק"נ 40 דק' לפני השקיעה, לכן לא הזיק הנחש מעולם בירושלים, כי כמה שיותר נזהרים ומקדימים אין לנחש שליטה..

בשעה שעם ישראל התכוון לקבל את התורה, אמר הקב"ה למשה רבינו: "היו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, והגבלת את העם סביב לאמור: השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו..." (שמות י"ט ב). אומר רש"י: "והגבלת - קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה". "לאמור - הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה". והדברים מפליאים! הקב"ה עשה נס עצום! הגבול עצמו דיבר והזהיר את העם שלא יעברו אותו! (כך נקט רבי יששכר בער איילינבורג בעל הבאר שבע בספרו 'צידה לדרך' על פירש"י). לשם מה היה צורך בנס עצום שכזה? הרי עשו להם סימנים, וגם משה הזהיר אותם על כך - לשם מה היה צריך הקב"ה לעשות פה לגבול, שידבר ויזהיר את העם שלא יעברו ממנו והלאה? וביאר האדמו"ר מבאבוב זצ"ל משמו של אביו האדמו"ר רבי בן-ציון הי"ד, על פי דברי המדרש (ויקרא רבה כו ב): "אמרו לו לנחש, מפני מה אתה מצוי בין הגדרות? אמר להם, מפני שפרצתי גדרו של עולם". ומבארים, שהנחש - הוא השטן הוא יצר הרע, מכשיל תמיד את האדם בנקודות ש"בין הגדרות". אין יצר הרע בא ואומר מיד לאדם שילך לעבוד עבודה זרה, לא בעבירה עצמה מכשיל היצר את האדם, אלא בנדריה ובסייגיה - כגון בתוספת שבת, הוא מסית

מה המתנה המוברת ביותר שקיבלנו בחג השבועות - מתנה של שבת קודש

מספר "מתוק האור" של הגר"ש לוינשטיין שליט"א

כָּךְ לִכְבֵּד וּבְכָל נִפְשֶׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. אֲנַחְנוּ חַיִּים לְאַהֲבָה אֶת הַשִּׁי"ת - אֲהַבְהָ בְּכָל לֵב, אֲהַבְהָ בְּכָל נִפְשׁ, אֲהַבְהָ בְּכָל מַאֲד, וְזֶה בְּגִימְטְרִיהָ - 'שֶׁבֶת', שְׁבַע מְאוֹת וּשְׁתַּיִם בְּדִיּוּק. כִּי הַשֶּׁבֶת כְּלָה אֲהַבָה.

לִזְכֹּר בְּזִכְוֹת מִי אֲנַחְנוּ עֲסוּקִים

יָבוֹא אָדָם וַיֹּאמֶר לַהֲשִׁי"ת: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי בְּאֵמֶת מוֹדֶה לָךְ שֶׁנִּתְּתָה לִי שֶׁבֶת, אֲבָל אֲנִי עֲסוּק מְאֹד, וְאִין בְּאִפְשָׁרוּתִי לְהַפְסִיק מִעֲבוּדְתִּי בְּמִשְׁךָ יוֹם שְׁלָם. וְאִין הַפְּנוּהָ, חֲלִילָהּ, לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה, אֲבָל יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין בָּהֶם מְלֶאכֶה, כְּמוֹ לְדַבֵּר בְּעִנְיֵי עֲסָקִים וְכדוּמָה. אֲמַנָּם כְּתוּב: "וְדַבֵּר דְּבָר", וְחַז"ל דְּרָשׁוּ שְׂאִסוּר לְדַבֵּר בַּשֶּׁבֶת דְּבוּרִים שֶׁל חוּל, אֲבָל מָה אֲנִי יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת, שְׂאֲנִי טְרוּד כֹּל כֶּךָ בְּעֲסָקִי, עַד שְׂאִין לִי אִפְשָׁרוֹת לְהִמָּנַע גַּם מִדְּבוּר יוֹם שְׁלָם...

נִסְפָּר סִפּוּר קָטָן: הָיָה פַּעַם רוֹפֵא שְׁנַיִם, שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ מִסְפִּיק עֲבוּדָה. רַק לְקוֹחוֹת מְעֻטִים הִגִּיעוּ אֵלָיו, וְכִינֵן שְׂאֲנָשִׁים רָאוּ שִׁישׁ לוֹ מִסְפָּר קָטָן שֶׁל לְקוֹחוֹת, הִנִּיחוּ שְׁמֵן הַסֶּתֶם אִין הוּא רוֹפֵא מְמַחָה, וְלָכֵן נִמְנָעוּ מִלְהַגִּיעַ אֵלָיו. זֶה הָיָה 'גְּלַגֵּל חוֹזֵר', שֶׁבוּ הָיָה מִסְפָּר פְּצִינְטִים קָטָן, שֶׁגָּרַם לָכֶךָ שִׁיחִיו עוֹד פְּחוֹת פְּצִינְטִים.

אוֹתוֹ רוֹפֵא שְׁנַיִם הָיָה אוֹבֵד עֲצוֹת וְהוּא הִלָּךְ לְרַב לְשֶׁאֵל בְּעֲצָתוֹ. אָמַר לוֹ הַרְבֵּ: "הַקֶּשֶׁב הַיֵּטֵב, בְּפַעַם הַבָּאָה שְׁמִישֶׁהוּ יִצְלַל אֵלֶיךָ לְקַבֵּעַ תוֹר, תֹּאמַר לוֹ שְׂאֵתָה עֲסוּק מְאֹד הַשְּׁבוּעָה, וְאִינְךָ יוֹכֵל לְקַבֵּל אוֹתוֹ רַק בַּשְּׁבוּעָה הַבָּא בְּשַׁעַר מִסְיָמָת, כִּי בַשַּׁעַר שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן אֵתָה כְּבָר תְּפוּס. לְפַצִּינְט הַבָּא שִׁיִּצְלַל, תִּקְבַּע תוֹר לְעוֹד שְׁבוּעִים וְלִשְׁלִישִׁי בְּעוֹד שְׁלוֹשָׁה שְׁבוּעוֹת, כֶּךָ יֵצֵא לָךְ שֵׁם שְׂאֵתָה עֲסוּק מְאֹד וְרַבִּים צוֹכְאִים עַל דְּלַת הַמְרַפָּאָה שְׁלָךְ". אֲכֹן כֶּךָ הָיָה. תוֹךְ זְמַן קָצֵר, הַתְּפָרֶסֶם בְּרַבִּים שֶׁמְדַבֵּר בְּרוֹפֵא שְׁנַיִם מְבַקֵּשׁ, שֶׁקָּשָׁה לְהַשִּׁיג אֲצִלוֹ תוֹר, וְהוּא הִפְךָ לְהִיּוֹת עֲסוּק בְּאֵמֶת. לְאַחֵר מִסְפָּר חֲדָשִׁים הִתְקַשֵּׁר אֵלָיו אוֹתוֹ רַב שֶׁיַּעַץ לוֹ אֶת הַעֲצָה, וְסִפֵּר לוֹ שִׁישׁ לוֹ כָּאֵב שְׁנַיִם חֲרִיף וְהוּא מְבַקֵּשׁ לְקַבֵּעַ תוֹר. הַשִּׁיב לוֹ הַרוֹפֵא שְׁנַיִם כִּי הוּא עֲסוּק מְאֹד בְּחֲדָשִׁים הַקְּרוֹבִים... אָמַר לוֹ הַרְבֵּ: "אֲנִי שְׂמַח לְשִׁמְעַת שְׂאֵתָה עֲסוּק, אֲבָל עֲלֶיךָ לְזַכֵּר כֹּל הַעֵת, מִי הוּא זֶה שֶׁעָשָׂה אוֹתָךְ עֲסוּק..."

הַקֶּב"ה נִתַּן לָנוּ אֶת הַמִּתְנָה הַטּוֹבָה וְשֶׁבֶת שְׁמָה, וַיֵּשׁ מִי שְׂבָא וְאוֹמַר לוֹ, כִּי הוּא לֹא יוֹכֵל לְשַׁמֵּר אוֹתָהּ עַל כָּל פְּרִטְיָהּ וְדִקְדוּקֶיהָ, כִּינֵן שֶׁהוּא עֲסוּק. הָאֵם הוּא זוֹכֵר לְרַגְעַת מִי הוּא זֶה שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עֲסוּק? בְּכַתִּי הַחוֹלִים יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים שְׁשׁוֹכְבִים יָמִים שְׁלָמִים וְאִין לָהֶם מָה לַעֲשׂוֹת. הֵם מְחַפְּשִׁים כִּיצַד לְהַעֲבִיר אֶת הַזְּמַן, וְאֵלּוּ אוֹתוֹ יְהוּדִי, בְּרוּךְ ה' עֲסוּק. עֲלֵיו לְהוֹדוֹת לְמִי שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ עֲסוּק וְלִשְׁמֵר אֶת הַשֶּׁבֶת שֶׁנִּתַּן לוֹ. רְאִינוּ אִפּוֹא כִּי הַשֶּׁבֶת נִתְּנָה לָנוּ מֵאוֹתָהּ עֲבוּדַת פְּרוּךְ שֶׁעֲבַדְנוּ בְּמִצְרַיִם.

הֲרִי לָנוּ שׁוֹב כִּיצַד מְעַמֵּק הַבְּכָא' שֶׁל מִצְרַיִם, נוֹצֵר לָנוּ 'מַעֲיָן'. כֹּל הַשִּׁפְעָה שֶׁקִּבְּלָנוּ עִם הַמִּתְנָה הַטּוֹבָה שֶׁהָיְתָה בְּבֵית גְּגוּזֵי שֶׁל הַקֶּב"ה, הִיא בְּזִכְוֹת אוֹתוֹ 'עַמֵּק הַבְּכָא' שֶׁל שְׁעִבוּד מִצְרַיִם. הַשֶּׁבֶת הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה שִׁישׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְיודֵעַ כִּי כֹּאֲשֶׁר מְגִיעִים לְשֶׁאֵל אֶת גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת רַבֵּי חַיִּים קִנְיָבְסְקִי אוֹ אֶת הַרְבֵּ שְׁטִינְמַן, בְּמָה לְהִתְחַזֵּק, הֵם מְשִׁיבִים שְׁצִרְיָךְ לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת כְּמָה דְּקוֹת לְפָנֵי שְׂרָגְלִים לְקַבֵּל. כִּי כֹּל הַבְּרָכּוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַרוֹחֵנִיּוֹת שִׁישׁ לְאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, הֵן בְּזִכְוֹת שְׁמִירַת שֶׁבֶת קִדְשׁ.

כֶּךָ אָמְרוּ חַז"ל (שֶׁבֶת י ע"ב): "אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשְׁה: מִתְנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּגוּזֵי וְשֶׁבֶת שְׁמָה וְאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל לָךְ וְהוֹדִיעַם". בּוֹאוּ נִתְבוֹנֵן לְרַגְעֵ: כֹּאֲשֶׁר מִסְפָּרִים כִּי לְפָלוּנִי יֵשׁ כִּסְפָּת, מָה לְדַעַתְנוּ יֵשׁ לוֹ בְּכִסְפָּת? אִם מְדַבֵּר בְּאָדָם שְׁמִרוּיִחַ שְׂכָר מִינִימוּם, מִן הַסֶּתֶם יֵשׁ לוֹ בְּכִסְפָּת אִיזוֹה כּוֹס חַד פַּעֲמִית עִם בְּקִבּוּק קוֹלָה... אֲבָל אִם מִסְפָּרִים שִׁישׁ לְרוֹטְשִׁילְד' כִּסְפָּת, זֶה בּוֹדָאֵי מְשָׁגִים אַחֲרֵי. אִם בּוֹיטְרִינָה שְׁלוֹ יֵשׁ דְּבָרִים הַיְכוּלִים לְפָרְנֵס מִשְׁפָּחוֹת רְבוֹת לְמִשְׁךָ שְׁנַיִם אַרְכוֹת, עַל אַחַת וְכִמָּה וְכִמָּה בְּכִסְפָּת שְׁלוֹ. אִם הִיוּ מִסְפָּרִים לָנוּ שִׁישׁ לְשִׁלְמָה הַמְלָךְ כִּסְפָּת, הֲרִי בְּנִבְיָא כְּתוּב שְׁבִימִי שְׁלָמָה הַמְלָךְ לֹא הָיָה נֶחֱשֵׁב הַכֶּסֶף לְמֵאוּמָה. הַפְּנוּהָ הִיא שֶׁהַכֶּסֶף כְּמַתְכָּת, לֹא הָיָה נֶחֱשֵׁב בְּשֶׁל הַעֲשִׁירוֹת הַרְבֵּה שֶׁהָיְתָה בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה. לְפָנֵי שְׁנַיִם לֹא רְבוֹת עוֹד שֶׁקָּלוּ סְחוּרָה בְּמֵאוּזִינִים, כֹּאֲשֶׁר בְּצַד אַחַד שֶׁל הַמֵּאוּזִינִים הִנִּיחוּ מְשִׁקְלָת, חֲתִיכַת מַתְכַּת בְּמִשְׁקַל מְסִים, וּבְצַד הַשְּׁנַיִ הִנִּיחוּ אֶת הַסְּחוּרָה. בִּימֵי שְׁלָמָה הַמְלָךְ, הִיוּ הַמְשִׁקּוּלוֹת עֲשׂוּיוֹת מְכִסְפָּה, כִּי הַכֶּסֶף לֹא הָיָה נֶחֱשֵׁב לְמֵאוּמָה בְּאוֹתָם יָמִים. וְאִם הִיוּ מִסְפָּרִים לָנוּ שִׁישׁ לְשִׁלְמָה הַמְלָךְ כִּסְפָּת, אִפְשָׁר רַק לְדַמְנֵן מָה הָיָה מְנַח שֵׁם. אֲבָל לֹא רוֹטְשִׁילְד וְלֹא שְׁלָמָה הַמְלָךְ, אֲלֵא הַקֶּב"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ אוֹמַר שִׁישׁ לוֹ 'כִּסְפָּת' - "בֵּית גְּגוּזֵי"! וְמָה מְחִזִּיק הַקֶּב"ה בְּאוֹתָהּ 'כִּסְפָּת'?

חַז"ל מְגַלִּים לָנוּ כִּי שְׁנַיִ דְּבָרִים מְנַחִים שֵׁם: הָאֶחָד - יִרְאֵת שְׁמִים, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בְּרַכּוֹת ל ג ע"ב): "אִין לוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבֵית גְּגוּזֵי אֲלֵא אוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שְׁמִים". וְהַדְּבָר הַשְּׁנַיִ זֶה הַשֶּׁבֶת - "מִתְנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּגוּזֵי וְשֶׁבֶת שְׁמָה". אוֹמַר הַקֶּב"ה לְמַשְׁה רַבְּנוּ: לָךְ וְאוֹמַר לְכָלל יִשְׂרָאֵל עַד כְּמָה אֲנִי אוֹהֵב אוֹתָם, שֶׁבְּרַצוֹנִי לִתֵּת לָהֶם מִתְנָה טוֹבָה וְשֶׁבֶת שְׁמָה. בְּהִיּוֹתָם בְּמִצְרַיִם עֲבָדוּ ל"ט מְלֶאכֶה, וְעַתָּה אֲנִי נוֹתֵן לָהֶם אֶת הַשֶּׁבֶת, בְּהַ יִשְׁבְּחוּ מַעֲשֵׂי מְלֶאכֶה. יִתְרָה מְזוּ, הַגְּאֵלָה תְּלוּיָהּ בְּשְׁמִירַת שֶׁבֶת, כֶּךָ גַּם הַרְפוּאָה, מְחִילַת הַעוֹנָנוֹת וְכָל הַשִּׁפְעָה שִׁישׁ לְאָדָם בְּכָל יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה - הַכֹּל מְגִיעַ מִכְּחָה שֶׁל שֶׁבֶת, כִּי הַשֶּׁבֶת הִיא 'מְקוֹר הַבְּרָכָה'.

רְמֵז נִפְלָא יֵשׁ לָכֶךָ, שֶׁכָּל הַבְּרָכּוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַרוֹחֵנִיּוֹת בְּאוֹת מִכְּחָה שֶׁל הַשֶּׁבֶת. הַפְּסוּק אוֹמַר (בְּרַאשִׁית מ ט, כ): "מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לְחֵמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מְלָךְ". מָה הֵן הָאוֹתִיּוֹת הַמוֹפִיעוֹת לְפָנֵי הַמְלָךְ 'שֶׁבֶת'? לְפָנֵי הַשׁ יֵשׁ ר', לְפָנֵי הַב' יֵשׁ א', וְלְפָנֵי הַת' יֵשׁ ש'. הֲרִי לְפָנֵי אוֹתִיּוֹת 'שֶׁבֶת' מוֹפִיעוֹת אוֹתִיּוֹת 'אֲשֶׁר'. אִם כֵּן 'מֵאֲשֶׁר' - מָמָה שִׁישׁ לְפָנֵי שֶׁבֶת, מֵתוֹסֶפֶת שֶׁבֶת - "שְׁמָנָה לְחֵמוֹ", כֹּל הַשִּׁפְעָה הַגְּשָׁמִי מִתְבָּרַךְ מְכָה, וְאֵלּוּ מֵהַשֶּׁבֶת עֲצָמָה - "וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מְלָךְ", מִתְבָּרַךְ כֹּל הַשִּׁפְעָה הַרוֹחֵנִי.

כֹּל זֹאת נִתַּן לָנוּ הַשִּׁי"ת בְּאַהֲבָה רַבָּה בְּמִרְהָ. וְלָכֵן אֲנִי אוֹמְרִים בְּקִדְוֹשׁ: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ", אֶת כָּל הַמִּצְוּוֹת נִתַּן לָנוּ הַשִּׁי"ת, אֲבָל בְּמִצְוֹת שֶׁבֶת - "רָצָה בָּנוּ". וְלֹא זֶה בְּלִבְד אֲלֵא - "וְשֶׁבֶת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן הִנְחִילָנוּ", שֶׁבֶת זֶה הָאַהֲבָה שֶׁל הַקֶּב"ה. הוּא לֹא נִתַּן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת יַחַד עִם שְׂאֵר הַמִּצְוּוֹת בְּמִתְנַת תוֹרָה, כִּי בַשַּׁעַת מִתְנַת תוֹרָה 'כִּפְהָ עֲלִינוּ הַר כְּגִיגִית', וְאוֹמַר לָנוּ כִּי אִם לֹא תִקְבְּלוּ אֶת הַתוֹרָה שֵׁם תְּהִי קְבוּרַתְכֶם. הַשֶּׁבֶת לְעַמַּת זֹאת, נִתְּנָה לָנוּ בְּאַהֲבָה, בְּלִי כְּפִית הַר כְּגִיגִית.

הַ"פְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר" אוֹמַר, כִּי הַתוֹרָה מְצוּהָ עֲלֵינוּ: "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ

לְפָרְטִים וְהַנְּצַחוֹת אוֹ לְשִׁלִּיחַת דְּרָשׁוֹת וְכד' נִיתַן לְפָנֵינוּ
לְמִייל a0732951324gail.coa
לְשִׁמִּיעַת שִׁיחוֹת חִיּוּק בְּנוֹשָׁא שֶׁבֶת בְּטַל: 073-2951324

לְתַרְמוּמוֹת לְעִלוֹן אִפְשָׁר גַּם בְּ"נִדְרִים פְּלוּס" ו"קְהִילוֹת" קוֹפַת
"אוֹסֵף גְּלִיוֹנוֹת" קוֹפַת "עִלוֹן תּוֹסֶפֶת שֶׁבֶת" אוֹ בְּטַלְפוֹן
037630543 שְׁלוּחָה 2040 .

הלכות מצויות לשבועות לקבלת מזדורזה מורחבת

ערב שבועות

אמירת תהנון
מרי"ח סיון אין אומרים תחנון. (רמ"א סי' תצד טו). כי מיד בשני בסיון אמר להם משה לקדשם לתורה, ואח"כ מתחילים ג' ימי הגבלה. (מ"ב סי' ח).
שתיחה עשבים כבה"כ ובבתים
יש נוהגים לשטוח עשבים בבית הכנסת ובבתים, זכר לשמחת מתן תורה. (רמ"א סי' טו).
והערה: (את 1) כתי' שדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שדור. ועי' בסמוך.

העמיד אילנות כבה"כ ובבתים
יש נוהגים להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים כדי שיוזכרו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. (מ"ב סי' טו). וי"א שאסור לעשות כן כי עכשיו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם. (חיי"א ככל סלא) בשם הגר"א, הובא במ"ב (סו). וכל מקום ינהג כמנהג מקומו.
שתיחתם ביו"ט (למקללים לעיל)
אפשר שטחם אפילו ביו"ט, אף אם אינם ראויים למאכל בהמה, שמחמת שחשב עליהן מבעוד יום אין בהם משום מוקצה, ובפרט אם הם עשבים המריחין. אכן אם חל שבועות ביום א' אין לשטוחן בשבת, כיון שכונתו לצורך יו"ט ואין שבת מכין ליו"ט, אלא ישטחם ביום טוב עצמו או בערב שבת. (מ"ב סי' טו).

זמן קידוש הלילה
יש להמתין מלקדש על היין עד הלילה כדי שיהיו ימי הספירה שבע שבועות תמימות. נש"ה (מ"ב סי' טו).
זמן תפלת מעריב
יש להמתין מלקדש על היין עד הלילה כדי שיהיו ימי הספירה שבע שבועות תמימות. נש"ה (מ"ב סי' טו).
ע"ז צ"ח"כ, אפשר לסמוך על המקללים לקדש אף לפני כן. (אור לציון (ח"ג פי"ח אות ד)).

זמן תפלת מעריב
יש אומרים שיש להמתין אף מלהתפלל ערבית עד הלילה. (ס"ו סי' תצד) ומ"ב (ס"ו סי' טו).
וי"א שבשעת הצורך שקשה להמתין עד צה"כ, אפשר לסמוך על המקללים להתפלל אף לפני כן. (אור לציון (ח"ג פי"ח אות ד)).

נשים בקידוש מבעוד יום
אע"פ שנשים פטורות מספירת העומר, מ"מ עליהן להמתין ע"פ מלקדש על היין עד צאת הכוכבים. (להורות נתן (ח"י סי' לא), ע"ש הסעם).
הדלקת נרות מבעוד יום
ניתן להדליק נרות יו"ט מבעוד יום וי"א להמתין עד הלילה (כשערב חג אינו חל בשבת). (הגר"ש ז"ל) וצ"ל (הליכ"ש שביעות פי"ב אות ב' ובהנה"ס).

תוספת יו"ט
יש לקבל תוספת יו"ט כשאר יו"ט. (סתומת המוסקים. דלא כהנ"ח שלמה) דלא הסובר שאין תוספת בשבועות, ע"ש. ואין מחסר מהתמימות קבלה זו, כיון שעדיין נקרא אותו זמן יום המ"ט של הספירה, אלא שאסור אז לעשות מלאכה. (הגר"ש ז"ל) (ח"ו סי' תצד ע"מ שח).

ליל שבועות

ללמוד תורה כל הלילה
נהגו רוב הלומדים להיות נעורים כליל שבועות ועוסקים בתורה. (זוהר הביא המ"א (סי' תצד)).
אמירת התיקון
יש אומרים שבלילה יש לומר התיקון של ליל שבועות. (נדר החיים (דני חג השבועות אות ב) ופמ"ג (א"א סי' טו). וכן נקט הכה"מ (שם אותות יט) ע"פ האר"י ז"ל וי"א שאף מי שחשקה נפשו בלימוד תורה שבעל פה יש לו לומר תחילה התיקון (ובחוריי ישיבה הלומדים בישיבה יעשו כהוראת רבותיהם). (אור לציון (ח"ג פי"ח אות א)). אולם י"א שהלומדים בהבנה ובעומק, לימוד זה עדיף מאמירת התיקון. (הגר"ש פרנס) וצ"ל (מקראי קודש פסח ח"ג סי' טו). ועי' ברב פעלים (ח"א סוד שרם סי' טו) ובה"ח (סי' תצד אות ח) דשים לא נוהגות לומר התיקון.

ברכה על השתיחה כמשך הלימוד
הקובע ללמוד תורה וכדו' ומפעם לפעם שותה קפה וכדו', ומתחילה היה בדעתו לשתות עוד, יכוון מתחילה שהברכה תחול על כל מה שיביאו לו ופוסט זה כל מה שישתה אח"כ אפי' אחרי זמן מרובה (כ"ש שלא הסיח דעתו מלשתות או שינה משהו). (הגר"ש ז"ל) וצ"ל (וואת הברכה פי"ה ע"מ 53). ועי' באר"צ (פי"ב אות י) ובמח"י (ח"ה סי' קא). (מ"מ א"ש) וצ"ל (המח"י ב' ברכה אחרונה (רביעית בכדי שתיית רביעית) ומשער שישתה עוד רק כעבור חצי שעה ומעלה או אחר שיצמא, יש לו לברך ברכה אחרונה מיד על הכוס הראשונה, וכשישתה שוב יברך ברכה ראשונה. (עי' בשר"י (סי' קפ"ד סי' טו). במ"ב (סו) ובמח"י (סו)).

נטילת ידים כשהגיע עמוד השדרה
כשיאור היום (עלות השחר), יש לנטול ידים להעביר רוח רעה השורה עליהם. (ולענין הברכה עי' להלן). (שו"ע סי' ד סעי' ד). ומ"מ א"צ להפסיק הלימוד ולנטול ידים מיד. (החזו"א (דעת נוטה הגה 316) והגר"ש ז"ל) וצ"ל (הליכ"ש שביעות פי"ב אות ד). וכמו"כ מותר ללכת יותר מדי' אמות, וי"א לדקדק שלא לגעת בעינים וכדו'. (הגר"ש ז"ל) וצ"ל (סו).

ברכת נטילת ידים
הנעור כל הלילה לא יברך על נטי' בבוקר, רק אחר שעשה צרכיו או הטיל מים ושפסף, שאז לכו"ע יתחייב לברך ויברך ענטי' ואשר יצר. (מ"ב סי' ד סי' טו) וצ"ל (סי' טו). אמנם נגיעה במקומות המכוסים שבגופו בלבד לא מועילה. (הגר"ש ז"ל) וצ"ל (אש"י ישראל פי"ב הגה טו). ובני ספרד (שהיו נעורים כל הלילה) נוהגים שלא לברך ברכה זו בכל אופן.

ברכת הציצית
י"א שאע"פ שהיה לבוש ציצית כל הלילה צריך לברך עליה בבוקר. (שו"ע סי' ה סעי' טו). ויש חולקים. (מ"א אות כא). ולמעשה לא יברך. ואם מתעטף בטלית גדול יכוון לפטור בברכתו. (מ"ב סי' ח סי' טו) וצ"ל (סי' טו).

פנינים בחינוך ילדים

הרב יוסף פרץ שליט"א

מנהל ת"ת "תורה והוראה" – תל אביב

להערות או הארות torativ100@gmail.com

חינוך לכבוד הורים ומורים

שואל ר' חיים פרידלנדר זצ"ל כיצד מחנכים ומטפחים בילדים יחס של כבוד והערכה להורים? השיטה המודרנית שהיא פסולה מכל, טוענת ליצור חברות בין הילדים להורים ובין הילדים למורים. ודאי שאין הדבר ברוח התורה. צריך אומנם שתהיה אהבה ביניהם, אך הסרת כל המחיצות והשוואה מוחלטת של מעמד הילדים למעמד ההורים והמחנכים-זרה ופסולה. כל צד צריך להכיר את מקומו. וכפי שחז"ל אומרים שיראת הורים ומחנכים צריכה להיות כיראת האדם מפני הבורא- "מורא רבך כמורא שמים".

מצד שני בהכרח שהיחסים במשפחה בין הילדים להורים קרובים יותר והדוקים יותר מהקיים בבית הספר בין התלמידים למחנכיהם. עם הוריו חי הילד עשרים וארבע שעות ורואה אותם במצבים שונים, בעוד שבמחיצת המחנך נמצא הילד רק שעות ספורות. ע"כ קשה יותר הנהגת יחס של כבוד ויראה בין בן לאביו מאשר לרבו. הקירבה הזו שבין הילד להוריו, מחייבת יותר את ההורים ומגבילה אותם בהתנהגותם זה עם זה. כשהילד שומע את הוריו מכנים זה את זה בשם הפרטי, עלול הדבר להשפיע על היחס החברתי בין הבן להוריו. יש בני זוג- ונכון הדבר לעשות- המכנים אחד את השני: אבא ואמא. כך נקלט בלב הילד שזהו שם הוריו.

יחס הכבוד להורים מושפע רבות מהיחס שבין ההורים לבין עצמם, לכן יש להשגיח על כך. ילד השומע דיבורים זולים או זילזולים בין האב לאם, לא יוכלו הוריו לדרוש ממנו שלא יתבטא ברוח זו. יחס הכבוד ההדדי בין ההורים קובע הרבה את יחס הכבוד שיתנהלו בין הילדים להורים. זאת ודאי שאסור שהילד יחזה ריב בין ההורים, ואפילו בדברים פשוטי ערך, כמו אם להעניק מתנה פלונית לילד, אם לאו. ועל אחת כמה וכמה בריב רציני יותר. ילד הרואה שאין תמימות דעים בין הוריו- כבודם נופל בעיניו, וההשלכות החינוכיות, מובן שתהיינה שליליות. כשההורים אינם כמקשה אחת, עלול הילד לגייס לעזרתו במאבקו נגד צד אחד את הצד השני. קורה שהורים מחליפים ביניהם דיעות, ואפילו חלוקים בדיעותיהם, אך אסור שהדבר ייעשה בפני הילדים.

אסור גם שילד ירגיש שאביו מטיח ביקורת מילולית ואפילו מורת רוח בעלמא נגד מוריו ורבותיו. דבר זה יפגע בהרגשת המורא והכבוד של הילד לרבו. על כך כבר אמרו חז"ל "אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות- יבקשו תורה מפיהו". כלומר, הפקת התועלת מהמחנך תיתכן רק כשהוא מושלם בעיני הילד. כשהוא נתקל בחסרונות אצל רבו לא יוכל להפיק את התועלת הרצויה. לכן, אם יש להורה מה להגיד או להעיר ל"מלמד"- שלא יהיה הדבר בנוכחות הילד ושלא ידע על כך. אפילו כשהילד סופג עונש ממלמדו, הנראה לילד או להורים בלתי מוצדק, אף שמעורר את זעמו של ההורה- אל לו להורה לגלות דעתו או לעשות פעולה כלשהי בנידון לפני הילד. על ההורה במקרה כזה להתקשר עם ה"מלמד", לגשת אליו- והכל, כאמור, לא בנוכחות ולא בידיעת הילד.

התמודדות עם עקשנות

מהי הדרך הנכונה לעקוף את העקשנות ולמוטט אותה מהדלת האחורית? בחור אחד הגיע אל הצדיק רבי דב יפה זצ"ל ושאל אותו: מה עלי לעשות שאני עקשן מטבעי, האם יש לזה תקנה? ענה לו הרב: כשכולם יגיעו לאיזה נושא לימודי מוקשה ויעברו הלאה, אתה תתעקש ותתעקש עד שתצליח להבין את זה היטב. למדנו מכאן: העקשנות היא כוח, ורק צריך לדעת לנצל אותה לדברים חיוביים. דא עקא שעקשנות היא גם מידה רעה, וכשנער או נערה לא מצליחים לנווט אותה לדברים חיוביים, הרי שדרכם העתידית לא תהיה סוגה בשושנים, בלשון המעטה. עקשנות היא לעיתים כמו חומה בצורה שקשה מאוד לשובה. אם אנו רוצים להיכנס לעיר, והחומה עוצרת בעדנו, מסתבר שצריך לחפש דרך עוקפת להיכנס ולא לשרוף את הזמן בשבירת החומה הקשה. לכן לעולם לא נגדיר ונקבע בשכלנו "אני אשבור את העקשנות של הילד הזה". הרעיון הוא לעקוף את המכשול ולנסות לראות מהי הדרך העוקפת שיכולה לתת מצד אחד את מלוא הכבוד לצד שמנגד, ומצד שני לדעת לעמוד על הרעיון שאותו אנו מייצגים, אם הוא נכון כמובן... חשוב לציין כי לעיתים כדאי להסתלק מזירת העקשנות אצל ילדים ולא לעורר אצלם את הרצון לחפור עמוק יותר בזירה כי אז הקושי שלהם להסתלק מהעקשנות יהיה קשה יותר. הדברים אמורים בעיקר אצל ילדים שנוטים לעורר תשומות לב שלילית באמירות עקשניות, אשר נועדו רק לעורר את "דעת הקהל" הנמצא בסביבה, ולכן לא כדאי להגיב או להתייחס כדי לא לאשר את העקשנות המדוברת.

חינוך ילדים זו מצווה-תשמח בה!

חינוך הילדים הוא מצווה - ואם כן, הילדים הם 'חפצא' של מצווה!! לפיכך, בזמן שהינך שוהה עם הילדים ועוסק בחינוכם, הינך מקיים מצווה. וכיוון שכן, עליך להתייחס אליהם באותו יקר וחשיבות שהינך מייחס לעל מצווה. באותה מידה שאתה מבין שלא ניתן לקיים מצווה מתוך רוגז וכעס, תבין שאי אפשר להתנהל עם הילדים מתוך רוגז וכעס! מצות החינוך היא מצווה מדאורייתא, בדיוק כמו שמצות ארבעת המינים או מצות הנחת תפילין הן מן התורה! אדם שפוי לא כועס על אתרוגו... אדרבה, מתייחס אליו כאל מצווה יקרה וחביבה. מן הראוי להפנים שאם השי"ת זיכה אותך בילדים, זכית לאתרוגים כל השנה... זה המבט וזו ההשקפה הראויה על הילדים.

גם אם ה'אתרוג' הזה מרגיז ומכעיס לעיתים קרובות, ואין הוא מתנהג כפי שאתה סובר שראוי שיתנהג, ומבחינתך ה'אתרוג' הזה פסול... למרות זאת, אסור להתנהג אליו בהתאם להרגשה זו. אי אפשר לחנך בדרך זו. פעמים רבות הסיבה לכעס שמתעורר אצל ההורים על ילדיהם היא, השתקפות בלתי מחמיאה של המידות השליליות שטבועות בנפש ההורה- בהתנהגותם של הילדים.

ואכן, ילד נוהג בטבעו לחקות את התנהגות ההורים, ובדרך כלל הוא מסתכל על הוריו, ובהתאם להתנהגותם גם הוא מתנהג... גם שיחות מוסר לא יועילו לו, אם הוא מבחין באביו הפועל ההיפך. וממילא, אדם כועס, מאחר שהוא מזהה את מידותיו שלו- בילד שלו, עצמו ובשרו.

סיבה נוספת לכעס שקיים בהורה כלפי הילד היא, שאדם מטבעו אוהב לחלק פקודות, ואוהב שנעשה רצונו, ובפרט על ידי ילדיו. הילדים הם עם חלש, ואדם נוטה למשול בהם. 'תלך לפה' / 'תלך לשם' / 'תאסוף את המשחקים' / 'עוד לא הרמת' / 'למה לא הרמת' / 'אתה לא שומע' וכן על זה הדרך.

האישיות האגואיסטית של האדם, ורצונו בציות ובכבוד, מתערבים בתפקידו כמחנך, וכשלא נעשה רצונו, הוא עלול להגיע עד כדי כעס ורוגז. הדברים מרחיקים לכת עד כדי כך שאדם עלול לריב או להיעלב מילד בן שנה וחצי-שנתיים. הוא משתמש בשפה שלו, ומתנהג באותה דרגה בה הילד נמצא. הוא שחך לרגע שזה בכלל מצווה...

מוטל עלינו להבין שאנחנו לא 'בעלי בית' על הילדים- לבן הארמי אמר 'הבנים בניי והבנות בנותיי'... אבל אנחנו רק שומרים על פיקדון, ויבוא היום שבו נמסור דין וחשבון כלפי שמיא אם פשענו בשמירה. רק שנבין זאת, רק אז נוכל לחנך.

מצות החינוך אינה מוטלת- כפי שהרבה סוברים וטוענים- על ה'תלמוד תורה', או על ה'רבה', או על המנהל. אין לילדים שלנו הורים רזרבים, ורק עלינו מוטלת אחריות זו, והמצווה היא שלנו בלבד. כל השאר הם בסך הכל שלוחים, ואף על פי ש'שלוחו של אדם כמותו', החיוב מוטל עלינו בלבד. עתיד הילדים מוטל על ההורים בלבד. ואם נצטוונו על כך, ודאי שיש בידינו את הכוחות לקיים את המצווה על כל גדריה ופרטיה. ולכן, אין מקום לאנחה או לרפיון שביאוש, אלא אדרבה, יש להורים סיעתא דשמיא מרובה לעסוק בחינוך ילדיהם ולזכות להצלחה בעמלם.

חינוך באמת ובתמימות

כאשר עומדים מול הילדים, אין לחשוש מעמידה על עקרונות ולומר להם את האמת. בא אליי יהודי שזעק במר ליבו, מה אעשה עם בנותי הבוגרות, הן טוענות שלאבא יש רק מילה אחת נצחית ששב וחוזר עליה תמיד והיא "לא", על הכל הוא אומר "לא", ואיננו מבינות מדוע עלינו להיות יותר מחמירות מכולן, למה לנו אסור תמיד. אומנם אם יכוונו את הדרך בהשכל ובינה, וביתם יאיר בחמימות קודש, ויכניסו נשמה בחינוך, אף אם ההורים יאמרו "לא", הלא הזה ישאיר מתיקות לנצח. מסופר שפעם תינה יהודי אחד את צערו לפני כ"ק אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע שבנותיו יוצאות לדרך לא טובה. החל הרה"ק לחקרו על כל סדר יומו, והנה מתברר שהאיש יהודי כשר לגמרי הלא באוהלה של תורה ותפילה, מהשכם בבוקר עדי ערב. או אז אמר לו מרן מהרי"ד זי"ע, בניך הזכרים עוסקים בתורה וזוכים להתחבר אל דברים שבקדושה, אבל לבנותיך אין שום דברים שבקדושה ואין זה פלא שהן מתקררות מהדת. קבל על עצמך מהיום והלאה לומר השכם בבוקר את ברכות התורה בבית דווקא, בקול ובהתעוררות, וכשבנותיך תראינה יהודי שאומר ברכות התורה בהתלהבות, תיכנס בליבן חמימות יהודית בלב, ומתוך הרגש הקדושה ייטיבו את דרכן. זאת היא התשובה: יהודי, באופן כללי, צריך להשתדל להכניס חמימות בבית, חמימות יהודית פנימית, זו התרופה לכל תחלואי התקופה. עלינו להגיע למצב כזה שהילדים ירגישו כל כך קשורים לבית, שבעד כל הון שבעולם לא יחליפו ולא ימירו את הבית. עלינו להגיע למצב כזה שהקרבה להורים תהיה כה גדולה עד שייחשב לילדים כמוות ממש כאשר יידעו שהנהגתם אינה לרוחם של ההורים, ולא יצטרכו אפילו להתווכח עימהם על כל צעד ושעל. אשא עיני אל ההורים כאשר ביתו של אדם יתנהג באופן קדוש נעים וחמים, יתגאו הילדים במסורת הבית ולא יתפעלו מכל מיני מלעיגים אלא אדרבא יישאו בגאון את דרך חינוך הבית הזה. את החמימות היהודית הפנימית הזאת, צריך לראות להעביר בכל מיני דרכים, ואחת מהן היא לשוחח ולספר אודות האבות הקודמים, אבות משפחתם ורבותיהם, הרי לכל אחד יש סיפורים ועובדות, וצריך לתאר להם גדלותם וערכם, שיהיה חשק לילדים ללכת בעקבות ההורים ולא ההיפך חס ושלום.

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

כל הנידון כאן הוא ללא שיש תנאי בניהם, ולא שיש מנהג ידוע או מנהג המדינה, רק באנו בזה "בבירור ההלכה" לברר ולהראות הצדדים מהסוגיות והראשונים והפוסקים. (והארכתי כי ראיתי דנה' בזה לדינא גדולי הדינים, וכתבתי מה שנלענ"ד בסוגיא זו)

הנידון - שכרו בנן הזמנים רכב לטיול לכמה ימים ובאמצע הטיול התקלקל המנוע, התקשרו השוכרים למשכיר ואמרו לו שהרכב לא נוסע, אמר המשכיר שיבדוק ואחר כמה שעות שלח רכב חילופי ובינתיים השוכרים היו חצי יום ללא רכב והפסידו חלק מהטיול, השוכרים מבקשים פיצוי על העיכוב ורוצים להוריד מהתשלום לכה"פ חצי יום שהיו ללא הרכב,

המשכיר טוען שהרכב היה תקין ומה שקרה קילקול זה היה אונס, ואחרי שהתקלקל הוא טרח ושלח להם למקום שהיו רכב אחר, ואדרבא צרכים לשלם לו יותר כי טרח ושלח רכב אחר עם נהג, וטוען שלכה"פ ישלמו לו מה שסוכם. יש לדון - א', האם המשכיר חייב לשלוח להם רכב חילופי, ב', מה הדין שלא שלח רכב חילופי כמה ישלמו, ג', האם יש חילוק בן שכרו מאדם פרטי רכב מסוים, לשכרו מחברה שיש לה כמה רכבים רכב סתם. ד', כששלח רכב חילופי באיחור האם על הזמן שלא היה להם רכב יכולים להוריד לו מהתשלום.

משיכת החמור, אולם בחמור סתם כיצד חל חיוב להעמיד לו חמור אחר.

ובאמת נחלקו הראשונים אם דין המשנה במת החמור דחייב להעמיד לו חמור אחר הוא בחמור זה או בחמור סתם, והאם הוא לענין חיוב המשכיר לשוכר, או לענין חיוב השוכר למשכיר לשלם לו שכרו, וכדלהלן.

גדר חמור זה לדעת הראשונים

רוב הראשונים כתבו דבחמור זה וודאי יש חיוב למשכיר להעמיד השימוש מהחמור דבמשיכת החמור התחייב להעמיד לו החמור. (וע' להלן חידוש בגדר חמור זה, בדעת רש"י, ובדעת הרמב"ם).

גדר חמור סתם לדעת הראשונים

בחמור סתם דנו הראשונים האם וכיצד חל קנין שמחייבו להעמיד לו חמור אחר, רוב הראשונים הבינו דהמשנה מיירי בחמור סתם, וכתבו הראב"ד והרשב"א והרא"ש דמש"כ במשנה דבמתה חייב להעמיד לו חמור הוא חיוב גמור, והתבאר בזה בראשונים כמה דרכים במה מתחייב, הראב"ד ביאר דהכא מיירי שקנו מידו, והרשב"א והרא"ש והריטב"א כתבו דאי"צ קנין אלא כשמשך חמור אחד נשתעבדו נכסיו להעמיד לו חמור דהיינו שע"י משיכת החמור נשתעבד המשכיר להעמיד לו חמור לקיים השכירות, ולכן שמת החמור נתחייב להעמיד תחתיו חמור אחר,

משנה בבא מציעא עח' "השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך, מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור"

ובג"מ שם עט' "רבי שמעון בן אלעזר אמר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה או שנשתתתה חייב להעמיד לו חמור, אמר רב פפא: וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי.

עולה במשנה ובג"מ שם שני הלכות אם יש תקלה בחפץ המושכר, א' אם אפשר להתשמש בו ורק יש או טורח, עיכוב, או השימוש במושכר יהיה יותר איטי, או שיהיו הפסקות בשימוש, מ"מ כיון שיכול להשתמש אומר לו הרש"ל.

ב' אם א"א להשתמש בחפץ המושכר (מתה, או שכר לרכב, או להעביר כלי זכוכית והבריקה) חייב להעמיד לו אחר, ולהלן יתבאר כמה צריך השוכר לשלם למשכיר.

מתבאר בגמ' שם דיש חילוק בן חמור זה, לחמור סתם - שכר חמור זה ומת מעמיד לו מדמי החמור חמור אחר, ובחמור סתם מעמיד לו חמור משאר נכסיו, (ולהלן יתבאר דנה' הראשונים האם יש לו חיוב להעמיד אחר, או אם רוצה שכרו צריך להעמיד אחר).

יש לדון האם המשנה מדברת בחמור זה או בחמור סתם, ויש בזה נפק"מ האם במתה דחייב להעמיד לו חמור אחר הוא בחמור זה או בחמור סתם, דאם מדובר בחמור זה שפיר מתחייב ע"י

והנמוק"י והר"ן כתבו דמהני מדין קנין כסף דבשכירות ל"ש שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה.

גדר חמור סתם לדעת הרמב"ן

ברמב"ן כתב דאי המשנה מדברת בחמור זה אפ"ל דמשעת משיכה קניא ונתחייב להעמיד החמור, ולפי"ז מש"כ המשנה דאם מת חייב להעמיד לו חמור הנידון במשנה לגבי חיוב המשכיר להעמיד לו חמור אחר,

אבל אם המשנה מדברת בחמור סתם אין לו חיוב להעמיד לו חמור אחר, ע"כ הנידון לגבי חיוב השוכר למשכיר לשלם שכרו, דאם רוצה לקבל שכרו צריך להעמיד לו חמור, וזה כוונת המשנה דאם מתה חייב להעמיד לו חמור אחר ואם לא יעמיד אין השוכר חייב לשלם השכירות כלל והיינו אף מה שכבר הלך. והטעם נראה דכשאין המשכיר מקיים תנאי השכירות להעמיד לו חמור גם השוכר אינו חייב לקיים תנאו, אבל בהבריקה שאומר לו הרש"ל כלומר שנחשב שמקיים התנאי והשוכר מחויב לשלם השכירות כפי התנאי.

ולכאורה היה אפשר לומר שבקנו מידו מודה הרמב"ן דחל קנין אלא דלא ניחא ליה להעמיד המשנה בכה"ג, (כמש"כ הרשב"א שלא הוזכר זאת במשנה דמשמע דמיירי אף בסתם שכירות בלא קנין). אמנם במ"מ פ"ה ה"ב משכירות כתב דהרמב"ן והראב"ד פליגי לדינא, וכ"כ הסמ"ע ש"י ס"ק ו' בדעת הרמב"ם דפליג על הראב"ד, וכ"כ החזו"א דהרמב"ן פליג בזה לדינא גם על הראב"ד ואפי' אם קנו מידו לא מהני,

ועוד עולה דהרמב"ן לא ס"ל כהרשב"א והרא"ש דע"י משיכת החמור מהני גם לשעבד שאר נכסיו, ולכן לרמב"ן בחמור סתם אין למשכיר חיוב מדינא להעמיד חמור אחר, וכל הנידון במשנה הוא לענין תשלום השכר למשכיר.

ולהלן בגמ' דף ע"ט איתא דהשוכר חמור ומתה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת ומקשינן אי דאמר ליה חמור סתם הא חייב להעמיד לו חמור. וזה תלוי בהנ"ל דלפי הראב"ד ודעימיה קושיית הגמ' הוא כפשוטו דחייב להעמיד לו חמור ואין רשאי להפסיק באמצע הדרך ולא רק תרעומת איכא, אבל להרמב"ן דאינו חייב להעמיד חמור אלא אם רוצה ליטול שכרו, פי' הרמב"ן דקושיית הגמ' דאי לא יעמיד לו חמור אחר לא יחייב ליה כלום כלומר אף על מה שהלך, ואיך קתני דנותן לו שכר חצי הדרך.

דעת רש"י

רש"י בד"ה חייב כתב שצריך לשכור לו אחר בדמיו שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזיר לו שכרו. ובטור פי' דכונתו דאם רוצה להחזיר שכרו ולא להעמיד לו חמור רשאי, והיינו כהרמב"ן דלא חל חיוב חמור להעמיד חמור אלא רק אם רוצה שכר. וכן נראה ממש"כ בד"ה "מתה שמפסיד כל שכרו", ולכאורה הול"ל דמפסיד החמור ואין יכול להוליך משאו ומהו שכתב שמפסיד שכרו, ונראה דהא דחייב להעמיד לו חמור הוא משום דהשוכר מפסיד השכר ששילם ולא קיבל תמורתו אבל אם יחזיר שכרו אינו חייב להעמיד לו חמור

וע"ע רש"י ד"ה חייב כתב דחייב למכור הנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבילה שהרי חמור זה שעבד לו [וכ"כ רש"י בדף ע"ט א' ד"ה לא].

וע' ברא"ש שכתב לדון בדברי רש"י האם איירי בחמור זה או חמור סתם דהקשה הרא"ש דלשונו של רש"י מגומגם דמדקאמר חמור זה שיעבד לו משמע דמיירי בחמור זה, ומדכתב שמוסיף בדמיה משמע דמיירי בחמור סתם דבחמור זה אי"צ להוסיף בדמיה. וכן הקשה הרמב"ן דף ע"ט דכיון דאמר חמור זה לא נשתעבד להוסיף דמים.

גדר חמור זה לדעת רש"י

הנה בפשוטו רש"י מיירי בחמור זה כלשונו שהרי שעבד לו חמור זה, וכ"כ הרמב"ן בדעתו וכן מתבאר ברש"י דף ע"ט א',

וא"כ אם מדובר בחמור זה - עולה חידוש גדול דאף בחמור זה תלוי ברצון המשכיר, וא"כ אף בחמור זה לא חל חיוב להעמיד לו חמור מדמיו אלא רק אם רוצה ליטול שכרו, ובוזה הוא דלא כמ"ש הרמב"ן, דהרמב"ן כתב כן רק בחמור סתם, אבל בחמור זה נתחייב להעמיד לו חמור אחר מדמי הנבילה, ואילו ברש"י לפי"ז עולה שאף בחמור זה אין חייב להעמיד לו אחר, וכן הבין הטור ברש"י ותמה עליו דהרי זה כאילו החמור קיים דודאי אין יכול לחזור בו והרי חייב להעמיד לו חמור מדמי הנבילה,

והתבאר בבהמ"ד דגדר חמור זה לרש"י דאין הכוונה שבשכירות חמור זה קונה את גוף החמור ומגיע לו אף מהנבילה, דהא שכירות החמור אי"ז פירות שיוצאים מהחמור, אלא חל שיעבוד וזכות שימוש בחמור למלאכתו וצריך להעמיד לו את קיום השכירות ע"י חמור זה ואין קונה את גוף החמור כלל, אולם הטור הבין שבחמור זה החמור ונבלתו משועבדים לשכירות.

גדר חמור זה לרמב"ם ע"ד רש"י

אפשר דנח' הרמב"ם והטור בהנ"ל מהו גדר של חמור זה

הרמב"ם שכירות פ"ה ה"א כתב שאם שכרה לרכוב או לשאת כלי זכוכית והבריקה חייב להעמיד לו חמור ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשב עמו השכר על מה שהלך בה. ולא הזכיר הרמב"ם כלל דין שחייב להעמיד חמור מדמיו, ורק במתה כתב כן דיקח בדמי הנבילה חמור אחר.

ועי' מ"מ שבכה"ג לא נתחייב להעמיד לו חמור אחר, ובסמ"ע שי' ה' חולק וס"ל שאף בכה"ג השתעבד לו לקנות בדמיה,

ועי' בנתי"מ סי' ש"י ס"ק ה' שביאר כדברי המ"מ עפ"י דברי התוס' דף ע"ט שהקשו מ"ש חמור זה מהא דבית זה שאם נפל אין חייב ליקח בדמיו בית אחר, ופי' התוס' משום דאינו עומד לכך, וה"נ כיון שהחמור קיים אינו עומד למכרו. ועי' בהגר"א ס"ק ו' שכתב ג"כ דבכה"ג לא נשתעבד ליקח חמור אחר ויל"פ כוונתו כהנתה"מ ומדויק לשונו דלא נשתעבד.

והנה בטור מבואר דלא כהרמב"ם שכתב דבהבריקה אם שכרה לרכוב נראה דחייב למכור החמור.

ונראה דתלוי בהנ"ל שאם השעבוד ליקח מדמיו הוא חלק מהזכות שימוש בחמור שכל זמן שאפשר להוציא ממנו שימושים יש לו זכות להשתמש בו א"כ גם אם הוא קיים מ"מ הרי נשתעבד

ותי' הרמב"ן דבבית זה אין יכול להקדיש, אבל בבית סתם יכול להקדיש, והיינו משום דלא זכה בגוף הבית אלא רק נשתעבד לו להעמיד לו בית, ומבואר דבחמור סתם לא חל קנין כלל אף כלפי חמור שנתן לו

ונידון זה אם בחמור סתם איכא נמי חיוב דחמור זה מצינו ברעק"א על הסמ"ע ש"י ס"ק ו' שנסתפק לדעת הראב"ד דפי' סוגיין דרק אם קנו מידו נתחייב ובלא קנין אינו מתחייב. וכתב הרעק"א דמסברא כל זה רק לענין החיוב להעמיד חמור ממקו"א אבל החמור עצמו מודה הראב"ד שנסתעבד וכמו בחמור זה. אך הביא מהדרישה דלראב"ד בחמור סתם בלא קנין לא נתחייב אף מדמי הנבילה דשאני חמור זה דייחד לו החמור.

לפמשנת' עולה בחמור זה - פשטות דברי הראשונים חל קנין והשתעבד להעמיד חמור זה למלאכתו, ולכן יש לו הנבלה וחייב להעמיד לו חמור אחר מדמיו,

אולם התבאר דברש"י וברמב"ם יש שפ' דאף בחמור זה אין קונה את גוף החמור, ולרש"י אינו חייב להעמיד אחר, ולרמב"ם אפשר דאין מגיע לו את הנבילה, דהא שכירות החמור אי"ז פירות שיוצאים מהחמור, אלא ס"ל דבחמור זה חל שיעבוד וזכות שימוש בחמור למלאכתו וצריך להעמיד לו את קיום השכירות ע"י חמור זה, ולרש"י אם רוצה שכרו יעמיד לו אחר, ולרמב"ם אם עומד למכירה מעמיד אחר בדמיו.

לפמשנת' עולה בחמור סתם - הראשונים ס"ל דחל קנין או שיעבוד להעמיד לו חמור אחר, והרמב"ן ס"ל שלא חל חיוב ושיעבוד להעמיד אחר, ואם רוצה שכרו יעמיד חמור אחר, והתבאר עוד צד נוסף בדברי הרמב"ם, וברש"י, דאף דס"ל דלא חל קנין או שיעבוד בחמור סתם (כהרמב"ן), מ"מ חל קנין לענין אותו חמור שהעמיד לו, ורק לענין החיוב הנוסף להעמיד חמור אחר כשמת החמור לזה לא חל שיעבוד,

והתבאר דתלוי מה ההבנה בגדר החיוב של חמור סתם, האם זה רק התחייבות או שיעבוד להעמיד חמור מחמוריו למלאכת השוכר ולא חל קנין בחמור מסוים, וכן נראה ההבנה בפשוטה בראשונים, (ובזה דנח' הראשונים האם יש קנין או שיעבוד כזה), או הגדר של חמור סתם, דאף בחמור סתם חל קנין לענין אותו החמור, ורק נח' הראשונים האם חל חיוב נוסף להעמיד חמור אחר כשמת החמור.

שיטת הרמב"ם

רמב"ם הלכות שכירות פרק ה' א' "השוכר את הבהמה וחלתה או נשתטתה או נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך וחייב ליתן לו שכרו משלם,

"בד"א בששכרה לשאת עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה, אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהן חייב להעמיד לו חמור אחר אם שכר ממנו חמור ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשוב עמו על שכר כמה שהלך בה" (ומה שלא כתב הרמב"ם ששכרה"ג חייב להעמיד אחר בדמיו, והתבאר לעיל דעת האחרונים בזה, ודברי הנתח"מ שחילק בן מת החמור, לחמור חי ואינה ראויה למלאכה).

להוציא ממנו רכיבה ומה לי שאינו עומד למכרו, (ולא דמי לבית דהתם י"ל דכיון דלעולם אין עומד למכרו מתחילה לא זכה בו כלל אלא להשתמש בגופו, אבל בחמור שאם ימות חייב ליקח בדמיו חמור אחר מה איכפ"ל דהשתא אינו עומד למכרו). ולהכי ס"ל להטור דאף בשכרה לרכוב והבריקה בחמור זה יכול השוכר למכרו ולהוציא מדמיו חמור אחר. אבל הרמב"ם ס"ל ע"ד רש"י דהחיוב ליקח חמור אחר בדמיו אינו מעיקר הזכות שיש לשוכר בגוף החמור אלא הוא שעבוד אחריות נוסף על הזכות שיש לו להשתמש בו וכדהביא הנתח"מ מהרשב"א דהוי כאפותיקי מפורש, ובוה אמרו דלא נשתעבד לו ליקח חמור אחר מדמיו אלא באופן שהחמור עומד למכרו אבל לא כשאינו עומד למכרו.

עולה דלרמב"ם אף בחמור זה בגוונא שהחמור קיים אלא דאינו ראוי למלאכה, (אף שאם ימות הוא עומד למכירה ס"ל לרמב"ם דכעת שהוא חי ואין עומד למכירה), אין לשוכר כלל זכות בגוף החמור.

גדר חמור סתם לדעת רש"י

אולם יש שבארו את רש"י בחמור סתם - ע' ב"ח סי' ש"י וכן במל"מ פ"ה כתבו דבאמת מיירי בחמור סתם ומש"כ רש"י דחמור זה שעבד לו היינו דגם כשאמר חמור סתם מלבד השעבוד להעמיד לו חמור מנכסיו, נשתעבד לו גם חמור זה, וביארו שם דהחיוב להעמיד לו חמור אחר אינו חיוב גמור אלא לענין שמעכב משכרו אם לא יעמיד לו חמור, משא"כ בחמור זה הוא חיוב גמור להעמיד לו החמור אף אם אין המשכיר רוצה ליטול שכר דהשוכר קנאו במשיכה ובוה גם רש"י מודה. וזה כמש"כ הרמב"ן. ודין זה קיים גם בחמור סתם דמלבד ההסכם להעמיד לו חמור מנכסיו שאם לא יעמיד לו חמור מנכסיו בשכרו, נשתעבד לו המשכיר את החמור המסוים שנתן לו לעשות בו מלאכתו משעת משיכה, (מיהו עיקר דברי הב"ח דרש"י מיירי בחמור סתם לא משמע מרש"י דף ע"ט דקאי על חמור זה דבהכי מיירי רב ושמואל. וע"ע ברש"י ובמהדו"ב למהרש"א ובמהר"ם שיף מש"כ לבאר בדברי רש"י).

ולפי"ז עולה חידוש בדברי רש"י, וכבר נמצא כן במ"מ ובגר"א בדעת הרמב"ם, שבכל שיעבוד של חמור סתם מלבד השיעבוד שחל להעמיד לו חמור אחר אם ימות, יש גם שיעבוד בחמור זה שהעמיד לו לשימוש, (ז"א שאף בחמור סתם השכירות חלה על חמור מסוים, ורק יש למשכיר שיעבוד ואחריות להעמיד חמור אחר אם ימות חמור זה).

ובאמת כן כתבו כמה אחרונים בדעת הרמב"ם דבחמור סתם השכירות חלה על חמור מסוים ורק יש למשכיר שיעבוד ואחריות להעמיד חמור אחר אם ימות חמור זה, דהרמב"ם פ"ה משכירות ה"ב כתב דבחמור סתם אם אינו מעמיד לו חמור הרי השוכר לוקח מדמי הנבילה לקנות או לשכור לו חמור אחר. ומשמע כהרמב"ן שבחמור סתם לא נשתעבד להעמיד לו חמור אלא רק לענין עיכוב שכר, ומ"מ כתב הרמב"ם דמדמי הנבילה חייב, הרי שאף בחמור סתם אותו חמור שהעמיד לו משועבד,

ולהלן יתבאר שיטת הרמב"ם באריכות דנח' האחרונים בכמה עניינים בדעת הרמב"ם. אולם ברמב"ן נראה דלא ס"ל גדר זה בהבנת חמור סתם, דע' ברמב"ן בכתובות דף נ"ט שהקשה סתירת הסוגיות אם המשכיר יכול להקדיש את הבית שהשכיר,

בחמור סתם, וחמור זה, וסיים שאם אין בדמיו ליקח או לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך, ובלח"מ הסתפק אי קאי גם על חמור סתם שבזה נמי אם לא העמיד מנסיו חמור אחר לא הפסיד אלא מה שלא הלך אבל מה שהלך לא הפסיד, או דבחמור סתם כיון שנשתעבד להעמיד חמור אחר והוא אינו עומד בתנאו יפסיד גם מה שעשה כמש"כ הרמב"ן.

והכריח מגמ' שבחמור סתם מפסיד השכר, מדמקשינן בג"מ שבחמור סתם חייב להעמיד לו חמור אחר, והרי לרמב"ם אינו חיוב להעמיד לו חמור, ע"כ דקושיית הגמ' שיפסיד כל שכרו וכמ"ש הרמב"ן.

ולדברי הלח"מ דבמתה אם אינו מעמיד לו חמור הוא מפסיד גם השכר על מה שעשה, כדעת הרמב"ן, קשה טובא מ"ש משכרה לרכוב והבריקה דמפורש ברמב"ם ה"א שאינו מפסיד כל שכרו אלא רק מה שלא עשה, ומ"ש ממתה.

חילוק בין מתה, לאינה ראויה למלאכתו, לענין כמה משלם בחצי הדרך

ע"כ צ"ל בדברי הרמב"ם דלענין תביעת השוכר להעמיד לו חמור אחר חלוק מתה, מאינה ראויה למלאכה, דבמתה נתבטל העמדת השכירות לגמרי, אבל כשהיא קיימת ורק אינה ראויה למלאכה על זה לא נתחייב לו אחריות ולכן לא מפסיד כל שכרו, דהיינו דהחייב להעמיד לו חמור הוא חיוב אחריות להעמיד השכירות וכל זמן שלא נתבטל השכירות לגמרי לא נתחייב באחריות על זה, ולכן משלם חצי הדרך, (וכל מה דאמרין בגמ' שאם שכרה לרכוב עליה ה"ה כמתה הוא רק רק לענין שאינו יכול לתבוע מהשוכר ליתן כל שכרו, ומשום דדוקא בשכרה למשא חשיב שמקיים התנאי שעדיין ראויה למלאכה ולהכי נחשב שהביא לו חמור אף דמלאכתו מתאחרת, משא"כ בשכרה לרכוב דאין עושה מלאכתו כלל אינו יכול לתבוע על זה שכר).

אולם המחנ"א בהג' לרמב"ם הכריח מקושיא זו דהרמב"ם ס"ל כהראשונים דחל קנין או שיעבוד להעמיד לו חמור אחר, ודלא כפי המ"מ דהרמב"ם ס"ל כהרמב"ן דאין חיוב להעמיד לו חמור. וע' שהוסיף המחנ"א שכן מדויק לשון הרמב"ם "חייב להעמיד לו חמור אחר".

ועי' בנתה"מ ש"ב שעמד בלשון הרמב"ם וכתב דאמנם לא נשתעבדו נכסיו אבל מ"מ מחמור שיש לו בביתו נשתעבדו וחייב להעמיד לו, וכ"ה שיטת הרמ"ה בשכירות בתים דחייב להעמיד לו מבית שיש לו.

ובבהגר"א כתב שלרמב"ם אין חיוב להעמיד לו חמור אחר אלא רק אם ירצה ליטול שכרו, וכתב דאם לא העמיד אין מחזיר שכרו אלא מה שלא הלך ודלא כהרמב"ן. וא"כ יקשה מה ההבנה בק' הגמ' דף ע"ט דחייב להעמיד לו חמור והרי לרמב"ם אינו חיוב, וגם לא מפסיד השכר על החצי שהלך, ותי"ג הגר"א דכוונת הגמ' להקשות אמאי קאמר שכרו לרכוב עליה ומשמע שאם שכרה למשא אין חיוב וכמש"כ הרמב"ם דבחמור זה אם שכרה למשא אין משתעבד החמור ליקח מדמיו חמור מדמי הנבילה וע"ז מקשה הגמ' דאי מיירי בחמור סתם אף אם שכר למשא נמי חייב להעמיד לו חמור, כלומר דאם לא יעמיד לא ישלם לו אלא על חצי הדרך שהלך כבר.

הלכה ב' "מתה הבהמה או נשברה בין ששכרה לשאת בין ששכרה לרכוב, אם אמר לו חמור סתם אני משכיר לך חייב להעמיד לו חמור אחר מכל מקום, ואם לא העמיד יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה בהמה אחרת או שוכר בהמה בדמיה אם אין בדמיה ליקח עד שיגיע למקום שפסק בו,

"אמר לו חמור זה אני שוכר לך אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך אם יש בדמיה ליקח בהמה אחרת יקח, ואם אין בדמיה ליקח שוכר אפילו בדמי כולה עד שיגיע למקום שפסק עמו, ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת, שכרה למשא הואיל ואמר לו חמור זה ומת בחצי הדרך אינו חייב להעמיד לו אחר אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו".

בהלכה א' בחלתה או נשתתית שאומר לו הרש"ל הרמב"ם לא חילק בין חמור סתם, לחמור זה, וצריך השוכר לשלם שכרו, ולהלן יתבאר דיש בראשונים דכתבו דאינו משלם שכרו.

עולה בדברי הרמב"ם בהלכה א' דבן בחמור סתם ובחמור זה, וחלתה או נשתתית אומר לו הרש"ל, וחייב השוכר לשלם שכרו משלם. (ברמב"ם בפ' המשניות עולה דבחמור סתם חייב להעמיד לו אחר, והתבאר במ"א).

עולה בדברי הרמב"ם בהלכה ב' חידוש דאף בחמור סתם יש שיעבוד על אותו חמור שהעמיד לו ויכול למכור הנבלה וליקח בדמיה.

גדר חמור סתם לדעת הרמב"ם

האם חייב להעמיד לו חמור אחר (כהראשונים), או אין חיוב להעמיד אחר (כהרמב"ן),

וכשלא מעמיד חמור כמה משלם השוכר למשכיר - האם משלם חצי הדרך (כהראשונים), או לא משלם כלום (כהרמב"ן).

בג"מ התבאר שאם שכרה לרכוב או לשאת כלי זכוכית אף שרק חלתה או נשתתית א"א לומר לו הרש"ל, דהבכה"ג אינה ראויה לתשמיש זה ולכאורה ה"ה כמתה וחייב להעמיד לו אחרת.

כתב הרמב"ם ואם שכרה לרכוב או לשאת כלי זכוכית והבריקה חייב להעמיד לו חמור ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשב עמו השכר על מה שהלך בה,

כתב המ"מ דמשמע ברמב"ם דאינו חייב להעמיד חמור אם לא שרוצה ליטול השכר, ומ"מ משלם על מה שהלך, ומה שלא הלך לא יטול השכר, (לשון הרמב"ם שכתב "חייב להעמיד לו חמור אחר" לדברי המ"מ קצת דוחק, ופ' דאם רוצה שכרו יעמיד חמור אחר).

א"כ עולה ברמב"ם שבחמור סתם ואין ראוי למלאכתו אין חיוב להעמיד לו חמור, כדעת הרמב"ן, ומאידך כתוב ברמב"ם שאם לא העמיד משלם לו שכר מה שהלך, וזה דלא כהרמב"ן שאם לא העמיד מפסיד כל שכרו.

יש לדון האם גם בחמור סתם ומת הדין כן, שאין חיוב להעמיד, ומשלם לו שכר מה שהלך, או דבכה"ג מפסיד שכרו.

בפשטות נראה דהדין במתה כמו בשכר לרכוב וחלתה דהתבאר ברמב"ם דאינו חייב להעמיד לו חמור ויטול שכר מה שהלך, וכן צידד הלח"מ שם דהא כתב הרמב"ם בהלכה ב' דין מת החמור,

עולה בדעת הרמב"ם א' נח' האחרונים - בחמור סתם ומת
האם ס"ל לרמב"ם דיש חיוב להעמיד חמור אחר, (כהראשונים) כ"כ
המחנ"א, או דאין חיוב להעמיד חמור אחר, (כהרמב"ן) כ"כ המ"מ
והגר"א.

ב' עוד נח' האחרונים בדעת הרמב"ם - כמה משלם אם לא
העמיד חמור אחר, האם מפסיד כל שכרו, (כהרמב"ן) כ"כ הלח"מ, או
משלם חצי הדרך (כהראשונים) כ"כ הגר"א.

ג' עוד התבאר דאפשר שחלוק לענין כמה משלם השוכר, בן
מת החמור, לחמור דאינו ראוי למלאכה, דבמת נתבטל העמדת
השכירות לגמרי ולא משלם שכר כלל, אבל כשקיים ורק אינה ראוי
למלאכה על זה לא נתחייב לו אחריות, ולכן צריך לשלם השכר.

עולה לנידון דידן אם שכר מאדם פרטי רכב זה, האם
צריך לשלוח להם רכב חילופי - אין חייב להעמיד לו אחר, ואף
שבחמור זה מוכר הנבלה ושוכר בדמיה, מ"מ ברכב שהתקלקל אין
השוכר יכול למכור הרכב המקולקל ולשכור בדמיו אחר, יש בזה
כמה טעמים ואכ"מ, (ובקצרה, הרכב עומד לתיקון וה"ה כבית שנפל, ועוד
תלוי במשנת' מהו גדר חמור זה).

כמה משלם - משלם לו שכר חצי הדרך (יש נידון בראשונים
ובפוסקים האם משלם רק בגוונא שיכול לשכור אחר משם, או משלם לו חצי
הדרך בכ"ג, ויש בזה אריכות ואכ"מ והתבאר במ"א).

אם שכר רכב סתם מחברת השכרה, האם צריך לשלוח
להם רכב חילופי - הראשונים ס"ל דחייב להעמיד לו אחר,
הרמב"ן ס"ל דאין חייב להעמיד אחר ואם רוצה השכר מעמיד
אחר, ובדעת הרמב"ם נח' האחרונים האם חייב להעמיד אחר או
רק אם רוצה שכרו.

כמה משלם אם לא הביא רכב חילופי - הראשונים ס"ל
דמשלם חצי הדרך, הרמב"ן ס"ל שמפסיד כל שכרו, ובדעת
הרמב"ם נח' האחרונים האם משלם חצי הדרך או מפסיד כל
שכרו.

לענין נידון ד' אם שלח רכב חילופי באיחור, האם על הזמן
שלא היה להם רכב יכולים להוריד לו מהתשלום.

יש לדמות לדין המשנה דבאנגריא אומר לו הרש"ל (אנגריא הוא
דחילי המלך לוקחים את הבהמה לשימושם לזמן מה ויש זמן שאין לשוכר
את הבהמה למלאכתו) מתבאר במשנה שאם יש עיכוב זמן אומר לו
הרש"ל.

דין אנגריא

משנה בבא מציעא עח' "השוכר את החמור והבריקה או
שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך"

המשנה כתבה דין הבריקה ואנגריא באותה בבה דאומר לו
הרש"ל, הבריקה הוא שכירות המתקיימת לאט ואומר לו הרש"ל,
ואנגריא הוא דחילי המלך לוקחים את הבהמה לשימושם לזמן
מה ויש עיכוב זמן ואומר לו הרש"ל, ויש לדון האם הדין והטעם
בהבריקה ואנגריא שוה.

בג"מ שם איתא "אמר רב לא שנו אלא באנגריא חוזרת, אבל
אנגריא שאינה חוזרת - חייב להעמיד לו חמור. ושמאל אמר בין

אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת, אם בדרך הליכה ניטלה
- אומר לו הרי שלך לפניך, ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה - חייב
להעמיד לו חמור", מתבאר בג"מ בדין אנגריא דנח' רב ושמאל
באילו אופנים יש הגבלה בדין הרש"ל, רב מחלק בן חוזרת ללא
חוזרת, ושמאל מחלק בן בדרך הליכתה לשלא בדרך הליכתה

בפשטות היה נראה דהמשנה כתבה שני מקרים הבריקה
ואנגריא, הבריקה הוא עיכוב בחמור, ואנגריא הוא עיכוב מחמת
שהחמור נלקח לזמן,

ויש לדון האם אנגריא זה עינן של עיכוב זמן כמו הבריקה וכיון
שמתקיימת השכירות אומר לו הרש"ל וחייב לשלם כל שכרו,
או בדין אנגריא התחדש ענין וטעם אחר דהוא מחמת דין "מזלך
גרם",

לכאורה במשנה נראה דהם מאותו הטעם דכיון שמתקיימת
השכירות אומר לו הרש"ל, ובאנגריא התחדש ברב ושמאל
באיזה אופן נחשב שמתקיימת השכירות, דרב ס"ל דבחוזרת ה"ה
כהבריקה ונחשב שמתקיימת השכירות ולכן אומר לו הרש"ל,
ובאינה חוזרת ה"ה כמותה, וחייב להעמיד לו חמור אחר, ושמאל
ס"ל שאין תלוי אם חוזרת או לא חוזרת, אלא אי בדרך הליכתה
דהינו שהחיילים הולכים לכיון שלו ובכה"ג י"לך אחריהם ויקבל
חמורו חזרה, אומר לו הרש"ל, ואם אם לקחה לא בדרך הליכתו
חייב להעמיד לו חמור אחר,

עולה בדברי שמואל שבדרך הליכתה, אף באינה חוזרת אומר
לו הרש"ל, דשמאל ס"ל דאף בכה"ג נחשב שמתקיימת השכירות
(וביארו הראשונים דאינה חוזרת הכוונה לא חוזרת תוך יומים אלא חוזרת לאחר
כמה ימים, דאי אינה חוזרת כלל, חייב להעמיד לו אחר),

ועוד עולה בדברי שמואל דאם שלא בדרך הליכתה, אף בחוזרת
חייב להעמיד לו חמור אחר, כן עולה בדברי רש"י. (באמת בסברא
ל"ע אמאי בכה"ג לשמואל חייב להעמיד לו אחר הרי היא חוזרת תוך כמה ימים)
א"כ נח' רב ושמאל בתרתי, א' האם בדרך הליכתה ולא חוזרת
האם אומרים לו לך אחריה עד שיחזור לך, או כל שלא חוזרת חייב
להעמיד לו אחר.

ב' עוד נח' רב ושמאל האם בגוונא שאי"ז דרך הליכתו אף
שחוזרת, האם חייב להעמיד לו אחר,

אולם בתוס' ור"ח נראה שאומנם ברב הנידון באנגריא דומה
להבריקה והנידון הוא מהו האופן דנחשב שמתקיימת השכירות
דתלוי אם חוזרת או לא, (וכ"כ תוס' ד"ה "באנגריא חוזרת" - דיכול לעשות
מלאכתו כשתחזור אף על פי שתתאחר במלאכתו שבשביל איחור אין חייב
להעמיד לו חמור אחר כמו הבריקה או נשתתה שמתאחרת נמי במלאכתה
ולא חיישינן").

אולם בשמואל נראה בתוס' ור"ח דאנגריא לא דומה להבריקה,
אלא אנגריא הוא סברא חדשה ותלוי אם זה מזל השוכר או
המשכיר, דתוס' כתב לחלוק על רש"י והביא את ר"ח דכתב ביאור
אחר בדברי שמואל "בדרך הילוכה אומר לו הרש"ל" הכוונה
משום דאיכא הוכחה דמזלו של השוכר גרם כיון דלוקחים אותה
בדרך הלוכה דאם היתה בבית לא היו נוטלים אותה, וודאי אין
כוונת תוס' שהשוכר היה נשאר בבית דהא שכרה להשתמש בה
אלא כוונת דבריו דזה שהלך בדיוק בדרך שהיו שם החיילים ולקחו

ההלכה באנגריא

נח' הראשונים הטור והרמב"ם האם ההלכה כשמואל, כהבנת רש"י או כר"ח,

להלכה בסמ"ע הביא דהטור הביא את רש"י, ואילו הרמב"ם והשו"ע פסקו כר"ח.

עולה דלר"ח ולרמב"ם אם הרכב לא עובד כלל (שלא במזל השוכר) אפי' לזמן קצר חייב המשכיר להעמיד לו רכב אחר דכעת אין השכירות מתקיימת כלל, ולטור ולשיטת רש"י א"צ להעמיד לו אחר כיון שזה רק עיכוב זמן ואומר לו הרש"ל.

א"כ בנידון דידן - דשכר רכב לטיול המנוע התקלקל באמצע הטיול ושלה המשכיר רכב חילופי באיחור, עולה דיכולים להוריד לו מהתשלום על הזמן שלא היה להם רכב, היות והשו"ע פסק להלכה כר"ח א"כ אם כעת הרכב מושבת אפי' שיש עיכוב קטן חייב המשכיר להעמיד לו רכב אחר, ואם לא העמיד מיד מנכים לו משכרו.

ואין לומר דיש כאן שני נידונים, א' דמנוע שהתקלקל הוא כמותה וחייב להעמיד רכב חילופי, ב' אחר שחייב להעמיד אחר אם מתאחר מחובתו להעמיד רכב אחר והשוכרים תובעים את זמן ההמתנה נדון כעיכוב זמן ונימא הרש"ל, דזה אינו דהא ההלכה כשמואל ובדעת ר"ח התבאר בתוס' דחלוק אנגריא, מהבריקה, דכל שכעת אין החפץ המושכר בשימוש כלל חייב להעמיד אחר, (ומש"כ תוס' בד"ה "אנגריא" שבעיכוב זמן אומר לו הרש"ל, זה בשיטת רב, וכמשנת' לעיל דכתבו תוס' דשמואל חולק בזה על רב ומחלק בן הבריקה לאנגריא ולדבריו אם החפץ המושכר לא ראוי לשימוש אף בעיכוב קטן חייב להעמיד אחר).

(הצדדים לומר לא כך - א' אם נימא דבסתם זה מזל השוכר, ותלוי בתוס' וריטב"א ובנתה"מ, ב' או אם נימא כרש"י ולא כר"ח, ג' או שמחלקים את הנידון לשניים וכפי עיכוב זמן הולכים עם רש"י או עם רב, וכ"ז אינו כמשנת', ולכן במקרה דידן ינכו לו משכרו).

באופן שהמשכיר שלח את הרכב החילופי מיד אולם היות והיו רחוק לקח כמה שעות עד שהגיע לשוכרים הרכב, האם בכה"ג יוכלו לנכות לו הזמן שהיו ללא הרכב, דאפשר דהיות ונחשב דהרכב מת אפטר דפסקה השכירות הראשונה, ועד שלא הגיע הרכב החדש לא היה שכירות, וכשהרכב מגיע מאז יש שוב שכירות, או שזה נחשב המשך של השכירות, ומה שהפסיד זמן ה"ה כהבריקה ופטור על עיכוב זה.

ואפ"ל דתלוי במה שנח' הראשונים האם בחומר סתם יש חיוב להעמיד אחר, או אם רוצה שכרו מעמיד אחר, ותלוי נמי במשנת' לעיל מהו גדר של חמור סתם, האם זה רק התחייבות או שיעבוד להעמיד חמור מחמוריו למלאכת השוכר ולא חל קנין בחמור מסוים, או אף בחמור סתם הגדר דחל קנין לענין אותו החמור, דהשאלה מה היה גדר השכירות והאם ששולח אחר זה נחשב המשך השכירות או שכירות חדשה,

ומיהו בפשטות נראה שהיות והוא שלח רכב מיד וקיים המשכיר מצידו את ההתחייבות להעמיד אחר אין מנכים לו משכרו.

לו את הבהמה זה מזלו של השוכר גרם, (ז"ל תוס' ד"ה "אם בדרך" - ונראה כפי ר"ח דמפרש אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשיין בבתים אלא כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמצי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת, ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם, ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו שמחפשיין גם בבתים שאז לא מזלו של שוכר גורם חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן בעוד שתועיל חזרתה לשוכר אין לו לשוכר להתעכב ממלאכתו ולא דמי להבריקה או נשתתה").

עולה לשיטת ר"ח לפי שמואל - א' אף אם אינה חוזרת לעולם דומיא דמתה מ"מ אומר לו מזלך גרם כיון דמוכח דמזלו דשוכר גרם. (כ"כ הכס"מ בדעת הרמב"ם שכירות פ"ה ה"א דמיירי אף שאינה חוזרת לעולם ואפ"ה נותן שכרו משלם, וכתב בבהגר"א דס"ל כר"ח דמזלו גרם והיינו דחשיב כנסתחפה שדהו),

ב' אף בחוזרת (ולרש"י לרמב"ן תוך יומיים) אם זה מזל המשכיר חייב, וכתבו תוס' דיצא לפי"ד ר"ח שאנגריא שונה מהבריקה, דאנגריא אף שחוזרת חייב המשכיר להעמיד אחר, ובהבריקה בכה"ג פטור, והביאור שבאנגריא אין כעת חמור כלל וכעת לא מתקיימת השכירות, משא"כ הבריקה השכירות מתקיימת מדוחק.

עולה דרב ושמואל נח' בתרתי, א' האם מתחשבים מחמת מזלו של מי נגרם, לרב אין הולכים אחר מזל, ולשמואל הולכים רק אחר המזל,

ב' האם המתנה לזמן קצר כשהבהמה נלקחה לא בדרך הילוכה וחוזרת נחשב כהבריקה או כמתה, רב ס"ל דה"ה כהבריקה והשוכר מפסיד, ושמואל ס"ל דאינו כהבריקה ובכה"ג אין השוכר צריך לחכות שהבהמה תחזור.

מתי באנגריא אומרים שזה מחמת מזלו של

השוכר

במ"א בארנו הא דלשמואל לפ' ר"ח תלוי במזל מי נגרם, האם העיקר כדי לפטור את המשכיר מלהעמיד אחר, הוא שיהיה מזל השוכר, או כל שאי"ז מחמת המשכיר הוא פטור, ומה יהיה באופן שאי"ז מזל של אחד מהם, או כשזה מזל שניהם,

והתבאר שנח' בזה הראשונים והאחרונים, בפשטות בדברי תוס' בשם ר"ח נראה שכל שאין מוכח שזה מזל השוכר המשכיר חייב להעמיד אחר,

והתבאר דבריטב"א וברשב"א ובנתה"מ עולה דבסתמא אמרינן דמזל השוכר גרם,

ומיהו הנתה"מ כתב חידוש שלא כדברי הראשונים, ותו"ד דתלוי מי המפסיד העיקרי מהתקלה המשכיר או השוכר, אם המפסיד הוא המשכיר מזלו גרם, ואם זה רק עיכוב זמן מזל השוכר גרם.

א"כ במנוע של רכב שהתקלקל - לתוס' ור"ח ולנתה"מ יהיה חייב המשכיר להעמיד רכב חילופי, ולריטב"א אפשר דיהיה פטור, ופשטות ההלכה דרכב שהתקלקל המנוע יהיה חייב להעמיד לו אחר.

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קד
במדבר - שבועות
תשפ"א

להצטרפות למהדורה המלאה [28 עמודים], יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תשובות מרן שר התורה

ש"ת ממרן רבינו חיים קניבסקי שליט"א □ מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א

[באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א]

שאלה: כתב לי מרן שליט"א דהלומד בליל שבועות חייב להפסיק קודם ברכה"ת, וצ"ע ממה שמוזבא בשם מרן שליט"א בשם החזר"א שבליל שבועות רשאי להמשיך וא"צ להפסיק.

תשובה: כרצונך.

קטן להיות ער

שאלה: אם צריך לחנך קטן להיות ער כל הלילה.

תשובה: כרצונך.

אשה בתיקון

שאלה: אם אשה צריכה לומר תיקון שבועות.

תשובה: לא נהוג.

להפסיק לברכת התורה

שאלה: מי שלומד כל הלילה עד הבוקר, אם

שואליו בשבועות

שאלה: אם אמרתי שואליו ודורשין קודם חג השבועות.

תשובה: יתכן.

שאלה: איזה הלכות יש ללמוד קודם חג השבועות.

תשובה: הל' שבועות.

נשים בתוספת

שאלה: למש"כ הט"ז והמג"א ס' תצ"ד דמאחרין תפילת ערבית משום תמימות, א"כ נשים שלא סופרות אם יכולות לקבל היר"ט מבער"י ולהתפלל ולקדש.

תשובה: לא.

נשים בהדלקת נרות

שאלה: אם נשים ידליקו נרות מבעוד יום בחג השבועות שע"ז מקבלין תוספת.

תשובה: כן.

שכח לספור

שאלה: מי ששכח לספור יום אחד דאין סופר בברכה, אם יכול לקבל תוספת בשבועות, שבל"ה אין לו תמימות.

תשובה: לא כיון שיש דעות.

תוספת בשבועות

שאלה: איך יקבל תוספת בשבועות הא ע"ז עוקר היום ומיחסר בתמימות.

תשובה: מקדים היום.

ב"ת בשבועות

שאלה: הסופר ספייע"ה בחג השבועות אם עובר בבל תוסיף.

תשובה: אם מכוון למצוה עובר.

לימוד או תיקון

שאלה: מה עדיף בליל שבועות ללמוד כל הלילה או לומר תיקון.

תשובה: כי סבר שבשעה"ד אפשר

לסמוך שהוי המשך הלילה.

מגילת רות קודם ברכת התורה

שאלה: אם אפשר לקרוא מגילת רות קודם שחרית וברכה"ת.

תשובה: לא.

אשה במגילת רות

שאלה: אם אשה צריכה לשמוע מגילת רות.

תשובה: ככל קה"ת.

קטן בבשר וחלב

שאלה: מהו השיעור לקטן בבשר וחלב אם צריך להקפיד שש שעות כגדול, או יש להקל בשע"ד בפחות כשלא הגיע לחינוך.

תשובה: כגדול ובשע"ד יש להקל

בפחות.

שאלה: אם קטן שאינו בר הבנה יש להמתין ו' שעות.

תשובה: כן.

בהמתנת בשר וחלב

שאלה: יש שחידש, שאם ישן בליל שבועות אף שלא עברו שש שעות מאכילת בשר, מותר בחלב.

תשובה: צ"ע.

עמידה בעשרת הדברות

שאלה: אם צריך לעמוד בעשרת הדברות.

תשובה: המנהג לעמוד.

איכא איסור ללמוד קודם ברכה"ת וחייב להפסיק, או שא"צ להפסיק.

תשובה: בודאי חייב להפסיק.

מתיקות אור השבת

פנינים וסיפורים בענין קדושת השבת [והמסתעף], מתוך סדרת הספרים 'ומתוק האור' □ הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א **השוודד העמיד אותי ליד קיר, התרחק למרחק של שני מטר וצמצם את עיניו כדי לכוון היטב ברובהו אל המטרה. לא הייתי ממש מכוון, כנראה, מכיון שהוא צעק עלי: אזז ימינה! משום מה הוא לא חשב על האפשרות הפשוטה לאזז בעצמו, ועקשנות מוזרה תקפה אותו - שדוקא אני אזז...**

חרב חדה מנחת על צנארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". אמן, אין ספק כי כדי לזכר זאת בשעת נסיון קשה חרב מונפת, ופחד מנת מסל עליו, צריך האדם להיות בעל דבקה.

בענין זה ספר המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל מעשה מקלא שארע עמו, וכל ספר:

ישועת ה' פהרף עין

מלך פודה ומציל

יהודי מאמין, היודע כי אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא ברצון ה', ושאלו דבר שאין הקב"ה יכול לעשותו, לעולם אינו מאבד את תקותו להנצל מחרב המשחית, ונוהג כפי שהורונו חקמינו זקרונים לבקרה (ברכות י"א): "אפלו

היה זה לפני עשרות בשנים, עוד בימים הראשונים שלאחר המהפכה ברוסיה, בה הדיחו את הצאר ניקולאי מסאו. אותה תקופה היתה מלאה אנדרלמוסיה. הצאר החד, אבל עדין לא קם משטר יציב במקומו. היתה זו תקופה של איזון מלך, ואיש הישר בעיניו יעשה. כל מיני כנפיות קמו אז ועשו כטוב בעיניהם, והצד השנה שבהם, שכלם שדדו וחטאו, כלם גזלו ובזזו, נשלו את העשירים ומוטטו את המסחר והכלכלה.

בין הכנפיות שקמו אז, היתה אחת מסכנת ונועזת ביותר. היתה זו הכנפיה שהקים שויד בשם פטליורה, ועל שמו נקראו כל אנשיו: "הפטלורצ'יקים".

אלה הטילו חתתם על הכל, במיוחד על יהודים. הם הסתובבו עם רובים בידיהם, חטאו ובזזו, הפכו והרגו, וכשראו יהודי יצאו מכליהם והרגו אותו בדם קר וגבלי שום מחשבה שניה. המצב הגיע עד כדי כך שיהודי שיצא לרחוב ספן בכף את נפשו.

השתדלנו ככל יכולתנו להשאיר בבית - מספר רבי מאיר - אבל באחד הימים מרחק הייתי לצאת כדי להגיע למקום כלשהו. הספקתי לפסע רק מרחק קצר, ומיד הגיח מולי אחד מרוצחי הכנפיה הזו ותפס אותי. הבנתי מיד כי גורלי נחרץ ולא נותר לי אלא לומר ודוי. הוא תפס בי בחזקה והוביל אותי לאיזו תחנת משטרה.

בדרך הספקתי לומר קמט פעמים ודוי. הגענו לבגנו המשטרה. השויד העמיד אותי ליד קיר, התרחק למרחק של שני מטר וצמצם את עיניו כדי לכוון היטב ברובהו אל המטרה. לא הייתי ממש מפונ, כנראה, מפיון שהוא צעק עלי: "זו מינה! משום מה הוא לא חשב על האפשרות הפשוטה לזוז בעצמו, ועקשנות מוזרה תקפה אותו - שדוקא אני אזוז ואכפון את עצמי מול הרובה..."

למען האמת כבר הייתי מוכן להשמע לו... בין כך ובין כך לא היה לי מה להפסיד. ידעתי בברור שאלה הם רגעי חיי האחרונים, ומה אכפת לי לזוז כמה סנטימטרים? אלא שגופי לא שתף פעולה. איברי לא נשמעו לי. הדם קפא בעורקי, הרגשתי עצמי משתק ופשוט לא הצלחתי לזוז.

הרוצח עמד שם כמה דקות צורח ומקלל: אני לא אזוז, אתה תזוז!

ואני - מסכים לזוז, אבל לא ממש מצליח...

תוך כדי הצעקות נפתח לפתע חלון קטן מכונן החדר השני. קצין משטרה שררב בעדו את ראשו לעבר הרוצח: מה אתה צועק כל כך? הבאתי לכאן איזה יהודון כדי לירות בו - השיב השויד, ובין רגע ירד קולו בכמה אוקטבות.

הנח לו! תן לו ללכת! - התרגז הקצין והחזיר את ראשו לחדרו.

השויד מוריד את הרובה ואומר לי: לך יהודי! לך מכאן!

כשיצאתי החוצה ואיברי המשתקים שוב נשמעו לי - הייתי כלי מלא שירה והודאה להקב"ה על גס הצלתו.

חלפו מאז שבע עשרה שנה. הגעתי לארץ ישראל, לחברון, ולמדתי בשיבת 'כנסת ישראל' המפרסמת. והנה, בבת אחת עלה המות בחלונותינו - הפוגרום הנורא של שנת תרפ"ט.

כנפיות ערביות מסתערות על הישיבה בכל חמת הצעם והאכזריות. ההמון החזיק בידו סכינים חלודים ושבריות. שכנינו וידידנו משקבר הימים, שתמיד הראו לנו פנים שוחקות, הפכו בין רגע לרוצחים שפלים ואכזריים שטבחו והרגו בלי שום רחמינות אנשים נשים וטף.

התחבאתי בחדר ביחד עם ששים אנשים נוספים. התפללנו וצעקנו לישועת ה', אלא שהדלת נכנעה למהלמות הרוצחים. הם פרצו פנימה בחמת זעם והחלו לשחט ולטבח את כל הנקרה בדרךם. בחדר החלו להתנדף ראשים, ידים ורגלים... הצעקות והצוחות של הנרצחים התערבבו בקריאות ההתלהמות של הרוצחים ושמים וארץ נרעשו.

בסמוך אלי עמד אחד מחברי, ר' בנימין. נתקפנו בפתח נורא ונפלנו על הרצפה, תוך רגעים החלו לכל מעלינו הקרבנות. חלקם היו מתים, וחלקם

עדין פרפרו בין חיים למות וסבלו יסורי גסיסה נוראים ואימים. הערמה של גופות הקדושים שמעלינו הלכה והתגבשה, ופתאום לוחש ר' בנימין לאזני: מאיר, צריך לבקש מהרוצחים שינתנו לנו לכל הפחות מיתה קלה, שלא תעללו בנו, שלא יקטעו לנו ידים ורגלים, שישתפקו בזה שיתקעו את הסכין שלהם ישר בלב...

שתק! - ענית לו גם אני בלחישה לתוך אזנו - הפסק לדבר שטיות! המשך לשכב וקוה לה!

הוא השתתק ושיניו שכבנו דוממים עד שהרוצחים סימו את הטבח ועזבו את המקום.

כשנשתתקו קולות האימים השתררה בחדר דממת מות נוראה. חלצנו את עצמנו מבין הגופות הדוממות, הבטנו מה נזה - והנה שנינו לבדנו. פרצנו בכבי נורא ונפלנו זה בזרועותיו של רעהו המומים מהזועה שסביבנו, ומלאי התרגשות על הנס הגדול שנעשה עמנו שנותרנו בחיים מן הטבח האים.

בתוך מערבלת זו של תוגה נוראה מהולה בשמחה ובהודאה להש"ת על שהותיר אותנו בחיים, העלה ר' בנימין את תמימתו: "מאיר! כאשר אמרתי שנבקש מהרוצחים שימיתו אותנו במיתה קלה, הרי הייתי צודק מאד בזה, ומנן היה לך כל כך אמץ ובטחון לומר לי אל תדבר שטיות, שכב, שתק וקוה אל ה'! איך היה כך הפח לומר לי את זה? האם היית אז במדרגה כל כך גבוהה באמת?"

השבתי לו בפשיטות - סים רבי מאיר את ספורו - לא הייתי אז בשום דרגה, אלא שכבר לפני שבע עשרה שנה ראיתי בעיני שאפלו חרב חדה מנחת

על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. אותו רוצח מכנפית פטליורה התעקש שאזוז בידיק כנגד קנה הרובה, והנה "כי רגע באפו חיים ברצונו" - רחמי ה' גברו עלי ונתתני בחיים, וכ'בעל נסיון' ידעתי גם כעת, כי אין מעצור ביד ה' להושיענו!

רבון כל העולמים

חלקה הראשון של תפילת "רבון כל העולמים" עד התבות "תמים דרכו" יסודו בפרקי היכלות רבתי (פרק כו) ובתפלה הנאמרת בבית הכנסת. לאור זאת מונגנת האמירה: "צוה למלאכיה, מלאכי השרת, שיפקדוני ברחמים בבואם לביתי... ובאתי לביתך להפיל תחנתי לפניך, ואעיד אשר בראת בששה ימים כל היצור, ואשנה ואשלש עוד להעיד על כוסי" - ואעיד - בתפלת "ויכלו" בלחש, ואשנה - בתפלת "ויכלו" בקול, ואשלש עוד להעיד - בקדוש על היין.

מן המלים הללו משמע גם שתפלה זו תקנה להאמר עוד קדם התפלה והקדוש.

ואמנם, בעל "אוצר התפלות" מעיר בתחלת תפלה זו: "מכאן עד מלאכי השלום שבסוף היה ניהג הרב הצדיק ר' יוסף מראשקוב ז"ל לומר בבית הכנסת קדם מנחתו אחר שהדליק נרות של שבת והציע המטה והחליף בגדי, וכן נראה מנסח ה'רבון'". ובאמת אין להבין את התפלה אלא אם נאמר שהיא נועדה להאמר מלכתחלה בבית הכנסת קדם קבלת שבת, שהרי מה טעם לומר זאת לאחר ששב האדם לביתו והמלאכים כבר לווהו?!

פודה ומציל

מנהיג ישראל שבפדיון הבן מחלקים שום וסכר.

הסבה לכך היא, כדי שנתן יהיה להנות כמה שיותר אנשים מהסעדה. שום וסכר הם דבר מאכל קטן שנתן להשתמש בו להרבה דברים. שן אחת של שום מספיקה לסיר מרק שלם.

באור נוסף אמר הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א, כי טמון בכך רמז לכל אחד היכן יוכל לפדות את עצמו מכל דבר רע. לשנם בחיים זמנים מתוקים פסוק ולחלופין זמנים מרורים כשום. על האדם להתחזק להודות לה' בכל מצב, וכך יפדה את עצמו מכל נזק ונצער.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת במדבר

לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן וכנ"ל, ושניהם צידדו שאסור
לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן.

- ג -

וכעת נבאר קצת חלק מצדדי הנידון הנ"ל, דהנה באופן הא'
הנ"ל שכולם שם ישראלים, יש מקום גדול לומר, שמותר לאחד
מהם לשקר ולומר שהוא כהן, כיון שהרי בעצם אין לאחרים דין
קדימה לפניו, אלא כולם שווים, וא"כ יש מקום גדול להתיר לו
לעשות כל טעדיק בשביל להציל את עצמו, שהרי פיקו"נ דוחה
לכל התורה וקיי"ל ד'חייך קודמין'.

אמנם לגבי האופן ה' הנ"ל בכהן וישראל, שם יש מקום לדון
שיהי' אסור לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן, כיון שבעצם
לכהן האמיתי יש זכות קדימה להינצל לפני ישראל, וא"כ אולי
אסור לישראל למנוע מהכהן את הזכות להינצל ראשון, כיון
שמדיני התורה יש לכהן זכות להינצל ראשון.

- ד -

והצד לומר שמ"מ אפי' בכה"ג מותר לישראל לשקר ולומר
שהוא ג"כ כהן, הוא משום שיש לחקור, האם הדין קדימה
שצריך להקדים את הכהן בהצלה, הוא משום שהדם של הכהן
סמיק טפי מדם הישראל, לענין שזכותו להינצל ראשון, - והיינו
שיש לכהן זכות גדולה יותר לחיות, מאשר זכותו של הישראל
לחיות, לענין זה שזכותו להינצל ראשון, - (ואעי"פ שאסור לכהן
להרוג את הישראל בשביל להציל את עצמו, משום מאי חזית וכו',
אך מ"מ אולי לענין זה שיש לו זכות להינצל ראשון, י"ל דדמו
סמיק טפי).

או"ד דדם הכהן אינו סמוק כלל טפי מדם הישראל, אלא
זכות הישראל לחיות שווה לגמרי לזכותו של הכהן לחיות, - וכל
הדין קדימה שיש להציל קודם את הכהן, הינו רק בדיני המציל,
שעליו מוטל להציל את החשוב חשוב קודם, - אך לגבי הניצולים,
אין לשום ניצול זכות קדימה להינצל קודם לחבירו, משום דהדם
של כולם שווה לגמרי, ולכולם יש את אותה הזכות לחיות.

- ה -

והנפ"מ בצדדי החקירה הנ"ל, דאי נימא כהצד הא', דדם
הכהן סמיק טפי מדם הישראל לענין זה, והיינו דיש לו **'מצד
עצמו'** זכות קדימה להינצל ראשון, א"כ יש מקום גדול לומר,
דבכה"ג אסור לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן, ולמנוע בכך
את זכותו של הכהן להינצל ראשון.

אך אי נימא כהצד ה' בחקירה הנ"ל, דכל הדין קדימה
להקדים בהצלה את הכהן, הוא רק דין **'מדיני המציל'**, שמוטל
על המציל להקדים את הצלת הכהן, אך אין לכהן **'מצד עצמו'**
שום זכות קדימה להינצל ראשון וכנ"ל, א"כ שוב יש מקום גדול
לדון, דמותר לישראל לשקר בכה"ג ולומר שהוא ג"כ כהן, כיון
שהוא לא פוגע עי"ז בשום זכות מזכויות הכהן, כיון שאין לכהן
מצד עצמו שום זכות לחיות יותר מהישראל וכנ"ל.

- ו -

ונביא בזה דוגמא נוספת לחידוד העניין, דהנה מדיני
הקדימה יש למציל להקדים את הצלת אביו לפני הצלת האחרים

הנה בעקבות האסון הנורא שהי' במירון, התפרסמה שאלה
חמורה בהיכלי התורה, - דהנה קיי"ל במשנה בסוף הוריות 'כהן
קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר...', והיינו שכאשר כהן
לוי וישראל נתונים בסכנה וא"א להציל את כולם, אזי יש דין
קדימה שצריך להקדים להציל את הכהן, לפני הצלת הלוי
והישראל (וכן הלאה לפי המבואר שם במשנה בסדרי הקדימה).

וכעת התפרסמה בהיכלי התורה השאלה, בגוונא שכמה
אנשים נתונים בסכנה ר"ל, האם מותר לישראל לשקר ולומר
שהוא כהן, בכדי שיקדימו להצילו, שהרי פיקו"נ דוחה לכל
התורה, או"ד דהדבר אסור.

יש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה השאלה צריכה להתחלק לב' אופנים: באופן הא' יש
לדון בגוונא שכולם ישראלים, האם מותר לאחד מהם לשקר
ולומר שהוא כהן, בכדי שיקדימו להצילו לפני כולם, או"ד
דהדבר אסור.

ובאופן ה' יש לדון, בגוונא שיש שני אנשים שנתונים
בסכנה, אחד מהם כהן ואחד ישראל, ואיש הצלה עומד להציל
את הכהן משום דין הקדימה, האם מותר לישראל לשקר ולומר
שהוא ג"כ כהן, בכדי שיהי' שווה לכהן האמיתי, ואזי יתכן
שהאיש הצלה יבחר להצילו (ואז הכהן האמיתי ימות ר"ל),
או"ד דהדבר אסור.

- ב -

והנה שלחתי לשאול את הנ"ל קמ"י הגאון הגדול רבי **משה
שטרנבוך** שליט"א, והשיב: שלא מיבעי באופן הא' בגוונא שכולם
ישראלים, שמותר לישראל לשקר ולומר שהוא כהן בכדי
שיקדימו להצילו, - אלא אפי' באופן ה' שיש שם כהן וישראל,
גם שם מותר לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן, בכדי לנסות
להציל עצמו שאולי האיש הצלה יבחר להצילו, - ואעי"פ שמחמת
כך הכהן האמיתי ימות ר"ל, מ"מ הדבר מותר, שהרי פיקו"נ
דוחה לכל התורה וקיי"ל ד'חייך קודמין', (נמסר עי"י נכדו, ירדי
הרה"ג שלמה סוקל שליט"א).

וכן דעת הגאון רבי **עמרם פריד** שליט"א, שמותר לישראל
לשקר ולומר שהוא כהן ב' האופנים הנ"ל, - והוסיף לומר הגאון
הנ"ל, שלא מיבעי בהא **'שמותר'** לישראל לשקר, אלא י"ל
דהישראל **'חייב'** לשקר ולומר שהוא כהן ב' האופנים הנ"ל,
שהרי האדם חייב לעשות כל טעדיק שיכול, בשביל הצלת נפשו
מהסכנה, (נמסר עי"י אחי הרה"ג ר' שמחה כגן שליט"א).

וכן הגאון רבי **יהודה אריה הלוי דינר** שליט"א הביא
בשיעורו, ששאל את מרן הגר"ח **קניבסקי** שליט"א, **באופן שכולם
ישראלים** (האופן הא' הנ"ל), האם מותר לאחד מהם לשקר ולומר
שהוא כהן, בכדי שיקדימו להצילו לפני כולם, **והשיב מרן
שליט"א שמותר לו לשקר ולומר שהוא כהן בשביל להציל עצמו.**

אמנם הרה"ג בנימין שלזינגר שליט"א מסר לי, ששאל קמ"י
הגאון רבי **אשר וייס** שליט"א וכן קמ"י הגאון רבי **נפתלי נוסבוים**
שליט"א, **באופן שאחד כהן ואחד ישראל**, האם מותר לישראל

כמבואר בהוריות שם שיש לאביו דין קדימה, ואכמ"ל בזה, - ומעתה י"ל, שבגוונא שאיש הצלה בא להציל, והוא שואל וצועק היכן אבא שלו נמצא, כיון שהוא רוצה להקדים להצילו, - אזי יש מקום גדול לומר, דיהי מותר לאדם זר שנתון שם בתוך הסכנה, לשקר ולומר לו שהוא ראה שאבא שלו הצליח לברוח מהמקום בריא ושלם לפני האירוע, ואזי איש ההצלה יפסיק לחפש להציל את אביו, ויתפנה להצילו, (ואע"פ שהאמת היא שאביו כן נמצא שם, ואביו ימות שם ר"ל, מחמת זה שאיש ההצלה יציל אדם אחר).

דיש מקום גדול לומר שמותר לו לעשות כן, משום שבהא כו"ע מודי, שאין דמו של האב סמיק טפי משאר כל אדם, ובודאי שאין לאב שום זכות 'מצד עצמו' להינצל ראשון, אלא זהו רק דין מדיני המציל, שמוטל על המציל להקדים להציל את אביו, וא"כ יש מקום גדול לומר שמותר לשקר בכה"ג, משום שהוא לא פוגע עי"ז בשום זכות מזכויות האב, כיון שאין לאב מצד עצמו שום זכות לחיות יותר משאר כל אדם וכנ"ל.

[ולכא"ו אין זה דומה כלל, למה שהחזו"א כתב (יו"ד סי' סט, ב) שכאשר שנים הולכים במדבר ועומדים למוות בצמא ר"ל, אזי אסור לאחד לננוב לחבירו את המים שלו, משום שכבר הוכרע הדין דחייד קודמין, והוי הגוול גוול נפש של חבירו עי"ש, - משום דהתם יש לשני זכות 'מצד עצמו' להינצל במים ששייכים לו, ומש"כ הכא ש'מצד עצמו' אין לאב שום זכות להינצל יותר משאר כל אדם, ודו"ק].

ונשוב לנידו"ד גבי כהן וישראל, שלכא"ו יש לתלות את הנידון בצדדי החקירה הני"ל, דאם הדין קדימה של הכהן הוא רק דין מדיני המציל, וכמו הדין קדימה של אביו וכמבואר, אזי י"ל דמותר לישראל לשקר בכה"ג, - ואי נימא שהדין קדימה של הכהן הוא דין שיש לכהן זכות קדימה 'מצד עצמו', והיינו שדמו סמיק טפי מדם הישראל לענין זה שזכותו להינצל קודם, אזי י"ל דאסור לשקר בכה"ג, - [ולכא"ו זהו חידוש לומר, שדמו של הכהן סמיק טפי מדם הישראל לענין שזכותו להינצל קודם, ובפשטות נראה שזהו רק דין מדיני המציל].

- ? -

והנה הלומדים בהיכלי התורה פילפלו ויפלפלו עוד בהרבה גדרים וסברות שיש לדון בזה, - אך בס"ד נביא כאן בזה נקודה חדשה שיש לדון בזה, וכדלהלן.

דהנה ידוע המעשה עם המהר"ם מרוטנבורג שהובא ב"ם של שלמה' (גיטין פ"ד, סו) וז"ל, 'שמעתי על מהר"ם מרוטנבורג ז"ל, שהיה תפוס במגדול אייגזהם כמה שנים, והשר תבע מן הקהילות סך גדול, והקהילות היו רוצים לפדותו, ולא הניח (המהר"ם לפדותו) כי אמר אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם', עכ"ל.

והנה בפשטות נראה לומר, שאע"פ שהמהר"ם לא היה נתון שם בסכנת נפשות מיידית, אך מ"מ הדבר היה יכול להיגרר לסכנת נפשות, אם הקהילות לא יפדו אותו כפי רצונו של השר, - וכד נימא הכי יש לשאלו, מדוע המהר"ם לא הסכים שיפדו אותו, והרי גם אי נימא שס"ל להמהר"ם כהדעות שסוברות, שאין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהם אפי' בכה"ג שהשבוי נתון בסכנת מיתה, אך מ"מ הרי זה רק דין על הציבור, שעליהם מוטל איסור לפדות את השבוי יותר מכדי דמיו, משום תקנת העולם.

אך כלפי השבוי בעצמו, הרי אילו יש לו ממון רב, קיי"ל דמותר לו לפדות את עצמו בכל ממון, [ואע"פ דע"ז השבאים ירצו אח"כ לקחת לשבי עשיר אחר וזה יביא לקילקול העולם, אך מ"מ לא אסרו לאדם להציל את עצמו משום תקנת העולם, שהרי 'חייד קודמין'], - וא"כ לכא"ו המהר"ם מרוטנבורג היה צריך לנסות להציל עצמו בכל טעדיק שיכול, וא"כ צ"ב מדוע כאשר רצו לפדותו לא הסכים לכך המהר"ם.

ואין לומר דהמהר"ם לא יכל להסכים שיפדו אותו, משום שהוא יכשיל בזה את הציבור באיסור, בכך שיעברו בזה על תקנת העולם שאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם, ולכן היה אסור לו להסכים שיפדותו, משום האיסור של לפני עיור לא תתן מכשול.

דאין לומר הכי, משום שקיי"ל שפיקו"נ דוחה לכל התורה, ומותר לאדם לעבור גם על האיסור של לפני עיור וכו', בכדי

להינצל מהסכנה, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' קס, כב, - ובט"ז שם ס"ק כא) עי"ש, - וא"כ צ"ב מדוע המהר"ם לא הסכים שיפדותו, והרי היה מוטל עליו לנסות להציל עצמו בכל טעדיק שיכול.

- ח -

ולכא"ו יש מקום להוציא מזה יסוד גדול, ולומר שמוכח מהנהגת המהר"ם, שכל ההיתר של 'וחי בהם' שמותר לעבור על כל התורה במקום פיקו"נ, זהו רק כאשר ההצלה עצמה הינה לפי כללי וגדרי התורה.

אך כאשר לפי כללי התורה אין רצון התורה שינצל מהסכנה בדרך זו, וכגון במעשה עם המהר"ם, שלפי כללי התורה הרי אסור לפדות את השבויים יותר מכדי דמיהם, א"כ בכה"ג לא היה היתר למהר"ם לעבור באיסור של לפני עיור בשביל להינצל מהסכנה, שהרי צורת ההצלה הזו נוגדת לכללי התורה, ובכה"ג י"ל דאין את הדין של וחי בהם, שמתיר לעבור באיסורים במקום פיקו"נ.

וכד נימא הכי שוב יש לדון, דאף אי נימא כהצד ה' בחקירה הני"ל, דכל הדין קדימה להקדים בהצלה את הכהן, הוא רק דין 'מדיני המציל', שמוטל על המציל להקדים את הצלת הכהן, אך אין לכהן 'מצד עצמו' שום זכות קדימה להינצל ראשון וכנ"ל, - מ"מ י"ל דאסור לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן.

משום שאע"פ שהוא לא פוגע עי"ז בשום זכות מזכויות הכהן, כיון שאין לכהן מצד עצמו שום זכות לחיות יותר מהישראל וכנ"ל, - אך מ"מ אין לישראל היתר לעבור על איסור שקר, ולהכשיל את המציל לפעול שלא עי"פ סדרי הקדימה, משום שלהני"ל כל ההיתר לעבור על כל התורה במקום פיקו"נ, הוא רק כאשר ההצלה עצמה הינה לפי כללי וגדרי התורה, אך כאן שרצון התורה הוא שהמציל יקדים להציל את הכהן, אזי בכה"ג אין היתר לעבור באיסורים בכדי להינצל בצורה שנוגדת לכללי התורה וכנ"ל, ודו"ק.

- ט -

ומעתה לכא"ו צ"ב, לדעת ה"ך דס"ל שמותר לישראל לשקר ולומר שהוא ג"כ כהן כנ"ל, כיצד הם יבארו את המעשה עם המהר"ם, דצ"ב מדוע המהר"ם לא הסכים שיפדותו, והרי על השבוי בעצמו אין את תקנת העולם (וכנ"ל), שלשבו בעצמו מותר לפדות עצמו בכל ממון, אע"פ שזה יגרום לקילקול העולם).

וי"ל דיש לדחות את הראייה משם, כיון שיש לדון שאולי כל ההיתר לעבור על לפני עיור במקום פיקו"נ (וכגון מה שקיי"ל בשו"ע שם, שמותר ללוות בריבית במקום פיקו"נ), זהו רק כאשר היעור'ו אינו רשע, עי"ז נאמר הלעיטוהו לרשע וימות, - אך במקום שהיעור'ו אינו רשע, יתכן שאסור לאדם שנתון בסכנה, להכשיל את חבירו באיסור, בשביל להציל עצמו מהסכנה (עי' במנחת שלמה ח"א סי' ז, ד, שביאר שההיתר ללוות בריבית משום פיקו"נ, הוא משום הלעיטוהו לרשע וימות, עי"ש באריכות ואכמ"ל).

וא"כ י"ל דהי' אסור להמהר"ם להסכים שיפדותו, כיון שהפודים לא היו רשעים ח"ו, וא"כ היה אסור לו להכשיל אותם באיסור שיעברו על תקנת העולם, ואע"פ שהוא היה נתון בסכנה, - וכד נימא הכי, א"כ נפל כל היסוד שהוצאנו מהנהגת המהר"ם, ולק"מ מהנהגת המהר"ם לנידו"ד.

ועוד יש לדחות, דאולי המהר"ם ידע שלא היה שם שום צד של סכנת נפשות בשבי שלו, וא"כ שוב אין להוכיח מידי מהנהגת המהר"ם לנידו"ד, - ועוד יש לדחות, שיתכן לומר שבאמת היה למהר"ם היתר להסכים שיפדותו משום הטענות הני"ל, אך מ"מ הוא העדיף להמשיך להישאר בשבי (ואע"פ שלא היה חי"ב), משום שחשש בעצמו לתקנת העולם, שאם יפדותו אזי השר יתפוס כל יום גדול הדור אחר, וכמבואר באריכות ב"ם של שלמה שם, עי"ש ואכמ"ל, וא"כ שוב אין להוכיח מידי מהנהגת המהר"ם לנידו"ד, ודו"ק ונפלא.

ויהיו הדברים לע"נ מ"ה הנפשות שנספו בשריפה אשר שרף ה'

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 02-55442-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת במדבר תשפ"א גליון 170

התמדת הקדושה

שאלה: האם יכול האדם להסתפק במה שמתעלה בדברים רוחניים רק לפעמים?

א. במדבר א-ב: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באזוד לזוודש... שאו את ראש כל עדת בני ישראל למושפוזותם". פירש רש"י (ומקורו בתנחומא במדבר, ד. ובמדבר"ב, ט) "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן (שמות מ, יז), ובאחד באייר מנאם". מבואר שכעת לאחר שהוקם המשכן מנה משה את ישראל משום חיבתן. וקשה, אם כן למה לא מנאן מיד בא' בניסן כשהוקם המשכן אלא רק בא' באייר – חודש לאחר מכן. וכן הקשה הרא"ם. וביאר המהר"ל (גור אריה, פסוק ב) ש"כל זמן שלא עבר חודש מזמן שהוקם המשכן, לא נקרא שהוא שורה במשכן עם ישראל, כמו שאמרו במסכת נדרים, נדר מיושבי העיר – אסור בכל מי שדר שם חודש אחד".

ובחודש אחד נקרא דירה, לכך כשרתה שכינה ביניהם שלושים יום – מנאם".²

ועדיין יש להבין, סוף סוף הרי מעלת השראת השכינה היא עצומה, ואף של יום או שבוע אחד, ואם כן למה הוצרך להמתין חודש שלם למנייתם. אלא מוכח שגם דברים גדולים ועצומים, כמו השראת השכינה, אם הם נעשים באופן אקראי – חסר במעלתם. ומוזה נלמד עד כמה מעלת הרציפות וההתמדה בדבר קדוש. יש חושבים שדי להישאר ללמוד לילה אחד או שנים 'לעשות משמר', ובוזה כבר ייחשבו מתמידים גדולים. אבל לא כן הדבר, אלא רק ההתמדה העקבית, יום יום, במשך כל הזמנים וב'בין הזמנים', רק כך גדלים. כמו כן, לא מספיק ללמוד טוב כמה ימים, למסור 'חבורה', ואחר כך לישון כל השנה.³ וזהו שראינו כאן שכל זמן שלא היתה השראת השכינה ל' יום בקביעות, עדיין לא הגיעו בני ישראל לדרגה מספיקה.

וכן נפסק להלכה (כדעת חכמים במשנה במגילה סוף כה): שמקום שנהגים להתפלל בו באקראי, כמו 'רחוב העיר' (שהיה נהוג בזמנם להתפלל בו בתעניות וכדומה) – אין בו קדושה, ולכן אם מוכרים אותו – אין קדושה בדמיו, ומותר לקנות בדמיו מה שרוצים, שהואיל ואין מתפללים בו אלא באקראי בלבד – אין בו קדושה. והן הן הדברים, שדבר קדושה אינו מתקדש באקראי, אלא בקביעות. למה הדבר דומה? לנוטע שתיל באדמה, וכל כמה ימים חופר

1. לפנינו הוא במסכת בבא בתרא (ה) שאמרו: "כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר (לשאת עמה בעול רש"י) מס העיר (בית יוסף סימן קס"ג)? שנים עשר חודש", וכתב הרע"ב שבזמננו שאנשים ניידיים, נהגו להתחייב לאחר שלשים יום. ופירשו בגמרא (בבא בתרא ת.ח) שלענין להיחשב כ'אנשי העיר' (וכן שאמר עצמו מאנשי העיר) זה רק לאחר י"ב חודש, אבל לענין 'יושבי העיר' (וכן שאמר עצמו מיושביה, או לענין אנשי עיר הנחת שנאמר בה (דברים יג, טז) "יושבי העיר" שעונשם בסוף ומתנם אבר ונשרף, שלא כחידים שעושים עבודה וזה שעונשם בסקילה ומתנם פלט ומותר), הוא מיד לאחר שלשים יום. וגם לענין צדקה, אף שלצדקה של קבורה גובים רק ממי שגר תשעה חדשים, ולכסות עניי העיר – ממי שגר ששה חדשים, וקופה של צדקה – ממי שגר שלשה חדשים, אבל לתמחוי (מאכל לעניים) – גובים ממי שגר שם שלשים יום. ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קצד) ביאר את החילוק במה שלענין פורים אפילו פרוז 'בן יומו' שכל השנה דר במקום אחר, דינו כערי הפרוזות (מגילה ט.ט), משום שכתוב (אסתר ט, ט) "על כן היהודים הפרוזים היושבים בערי הפרוזות", וכיון שכעת יושב שם מספיק בכך להיות כדון אותה העיר. ואילו לגבי עיר הנידחת שנאמר בה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב", צריך שישבו שם לפחות שלשים יום כדי להיקרות 'יושבי העיר' (וב"ב חושב נקרא גם 'בני העיר', כמוהו בסנהדרין קיב.). וגם לגבי כדי לחייבו במיסים וארנונה, מספיק שישבו בעיר שלשים יום כדי להיות מ'יושבי העיר' (בבא בתרא ת.ח). והיינו כי יש חילוק בין הלשונות, 'יושב בעיר' נאמר על פעולת הישיבה בתוכה אף בדרך ארעי, ולכן פרוז בן יומו נקרא פרוז, ומיד שיוצא ממנה לשעה בטלה פעולתו. ואילו 'יושב העיר' הוא שם תואר שהוא מאותם המיישבים את העיר וגורמים לה ישוב, לכן צריך להיות בה לפחות שלשים יום, וכן לא יקרא 'בן עיר' שהוא בן של העיר אלא אם כן יהיה שם י"ב חודש, ולאחר ששהה שם שלשים יום אפילו שאינו שם יקרא שמו כן. ולכן בעיר הנדחת שכתוב 'יושבי העיר' צריך שלשים יום, ובמגילה שכתוב 'היושבים בערי הפרוזות' הוא אפילו בפרוז בן יומו. וזהו שאמרו (מסכת קיב.) 'כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון', דהיינו דוקא שיקבע דירתו שם ויהיה לכל הפחות מיושבי העיר ולא רק

לשעה כעבור אורח. ועל אלו נאמר (תהלים פד, ה) "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה", שתורתם מגינתם, היינו דוקא 'יושבי בית ה'" שאפילו אינם בתוכו, 'כל מקום שהוא חולך, ביתו עמו, ומחשבתו מחשיבה אותו למקום קדוש', עליהם נאמר "אשרי". אבל על הנאמר (שם קלה, א) "הללו את שם ה'... שעומדים בבית ה'" (וכעין זה שם קלה, א) "שיר המעלות ונה ברבו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות", פשוט שאם אינם עומדים שם, אינם מהללים אלא עוסקים בדברים אחרים, עכ"ד.

2. וכן תירץ המהר"א "שלא הוצרך למנין לגילוי שכינה לפי שעה, אבל לענין קביעות שכינתו בתוכו הוצרך למנין. ובשלושים יום מצינו קביעות, ופחות מכאן לא נקרא שרוי וקבוע, כמו שמצינו בב"ב (ת.ח) שבזמן המועט להיות נקרא מיושבי העיר זהו שלשים יום, והיינו מא' בניסן עד א' באייר". אלא שיש לעיין, שהרי כל מה שצריך חודש או י"ב חודש, היינו דוקא כשדר שם רק בשכירות וכדומה, אבל אם 'קנה בה בית דירה' אמרו בספא ש'הרי הוא כאנשי העיר מיד', ואילו כאן זה דומה יותר לקניה, שהרי ה' השרה שכינתו במשכן בדרך קבע (כפשוטו לשון הכתוב בשמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ולמה הוצרך להמתין ל' יום. ויש לומר שהשראת השכינה תלויה במעשינו – ומעשי האדם צריכים קביעות כדי שיהיו קנין בנפשו.

3. וכעין מה שהרחבנו לעיל (שמות כו, כ) 'תמיד בתורה' שעיקר ההתמדה והשקידה בתורה אינה רק בריבוי שעות הלימוד ובלמוד ברציפות, אלא בלימוד של תמידין כסדרן, לפי שעות וזמנים מסויימים בכל יום ויום בלא דילוג עליהם, ומסירת הכוחות עליהם.

כל הזכויות שמורות טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

וחצי זכאי, אם עשה עבירה נמצא מכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, עשה מצוה מכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, ככה יחשוב תמיד".

זוהי המעלה הגדולה שיש לאדם בהכרת ערך עצמו, וכפי שרבינו יונה פותח את ספרו 'שערי העבודה' במילים "הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד ערך עצמו... ויצא לו מזה כי כאשר יתאווה תאוה ויעלה בלבו גאווה לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו... ואם ח"ו לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפריצים להגלות נגלות כאחד הנבלים למלאות תאוותו בחיקו, כאשר אמר המשל כל מי שאינו מתבייש מנפשו אין לנפשו ערך בעיניו, על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו... האל יתברך אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כוחם".

וכמו שהרחבנו לעיל (שמות ל, יב 'גבהות הלב הנצרכת') שעל האדם להיזהר שלא להיות עניו כזה החושב שאין בו שום מעלות, כי זו עצת היצר, אלא יכיר במעלת עצמו, כדי שידע לנצל את כוחותיו המיוחדים לו לעבודת ה' (וכן הרחבנו בעוד מקומות על הפסוק דברי הימים ב' יז, ו' ו'יגבה לבו בדרכי ה').

והנה אמרו חז"ל (קידושין מ:) "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי... עשה מצוה אחת – אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת – אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר (קהלת ט, יח) 'חוטא אחד יאבד טובה הרבה', בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה", וכמו שהבאנו במקום אחר שכל פעולה של יהודי משפיעה על כל עם ישראל, ואף על כל העולם, בין לטוב ובין למוטב. ואם אדם ידע באמת להחשיב את כל מעשה שלו, הוא היה נמנע הרבה מלחטוא והיה משתדל מאוד לקיים מצוות. ניקח לדוגמה בזמנינו, אם נחשוב על אותה אשה שאכלה את הבשר במדינת סין, אם היתה חושבת קודם לכן שמעשה אחד שלה ישפיע ויהפוך את כל העולם לבלגן, הלא בודאי היה נמנעת מאכילה זו. וכך נלמד מזה שכל יחיד הוא עולם מלא, ועליו לנצל את המעלות המיוחדות שלו ולנצלם, ועל ידי כך ישפיע על כל העולם לטובה.

תשובה: האדם צריך להחשיב את עצמו על ידי הכרת מידותיו הטובות ומעלת אבותיו, ועל ידי גודל התפקיד המוטל עליו בקיום המצוות.

הודעה משמחת

ניתן לקבל במייל 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים), וכן 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (מעלת אורו והיום ושהכל תולך אחר ההתחלה). וכן לרכוש: שלום רב (על שאילת שלום והארת פנים), הפרשה המחכימה (שבוע חלקים, חכמה ומוסר אקטואליים על התורה), המשנה המחכימה (על פירוק אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס), זמנים ומועדים (ביאורים ובידורים, ופילוסופים בעניניו פועלי השנה בתודתי סבלו עד אב, בהלכה ובדורות), **בזאת תבחנו** (630 שאלות על הש"ס מכת"ח מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן נבסכות אחרות), **אהבתי תורתך** (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), **ברורי הלכות** – איסור והיתר' בשר וחלב ותערובות (יז"ר סימנים פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה עד להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהדים ומאידים, ובסופו קצת שאלות ויחידות 'למעשה'). בטלפון: 02-5864229 בפקס: 02-5861245 (לציין: עבור בן-דוד ולברר שנתקבל) ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

בקרקע לראות אם השריש. הלא בודאי שלא יצמח לו מאומה". הגר"ח שמואלביץ זצ"ל המשיל את ההתקדמות שלא ברציפות, להתרחת מים בקומקום, אם כל כמה שניות יפסיק את תהליך החימום, לעולם לא יגיע לידי רתיחה, אף שיחזור וישוב לחממו כמה וכמה פעמים. וכך הרוצה לצמוח ולגדול ברוחניות, אינו יכול להסתפק במעט רוחניות בלבד, אלא עליו להתמיד בקביעות. (ועיין עוד בשמות כז, כ' מ'תמיד בתורה' ובויקרא ו, יג' מ'תמיד בתורה).

ואם כי בודאי שאין לזלזל בכל דבר רוחני, אפילו במקצת, וכל רגע של רוחניות מעלתה גדולה עד לאין שיעור, וכלשון חובות הלבבות (שער ח', חשבון הנפש, פרק ה) "ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו (יתברך, דיינו דבר רוחני) אפילו במילה או בראיה, כי המעט ממך – רב אצלו", וכמו שהארכנו להלן (סוף חומש דברים, קהלת ז, טו-יז) שאדם לא יזלזל בשום דבר רוחני, כי בכל דבר מצוה, אפילו הפעוט ביותר, הרויח וזכה בדבר גדול. **אמנם** הרוצה לעלות בהר ה' ולגדול ברוחניות, לא יסתפק במעט רוחניות, ובפעמים נדירות בלבד, אלא יעשה כן בתמידות עד שייקבע בו אותו הדבר. וכמו שהרחבנו (שמות כז, כ' מ'תמיד בתורה' על פי דברי רש"י שם) ש'מ'תמיד' בתורה אינו מי שלומד כמה שעות ברציפות, פעם אחת או שנים בלבד, אלא מי שלומד בקביעות, יום אחר יום, בלא הפסקה. [וכן הרחבנו בהמגילה המחכימה (אסתר ב, יא' מעלת העקביות ברוחניות) כי המעלה הגדולה בקיום המצוות כראוי, היא קיומם בעקביות יום אחר יום בלא הפסקה].

תשובה: אין לאדם להסתפק במה שמתעלה ברוחניות לפעמים, אלא צריך לעשות זאת בקביעות כדי שתיקבע אצלו הקדושה.

החשבת היחיד

שאלה: מהי הדרך להרגיש חשיבות ראויה?

ב. במדבר א, א-ב: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני... עזאו את ראש כל עדת בני ישראל... כל זכר לזכר לזכותם". פירש רש"י (ומקורו בתנחומא במדבר, ד. ובמדבר ב, ט) "מתוך חיתתן לפניו, מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים – מנאן, וכשנפלו בעגל – מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם – מנאם". מוכח שכאשר הקדוש ברוך הוא רוצה להשרות שכינה על עם ישראל, מונה אותם ואומר להם "שאו את ראש כל עדת בני ישראל", מלשון התנשאות, כי על ידי המנין, מקבל כל אחד מהכלל את חשיבותו המיוחדת.

וכתב השל"ה (דרך חיים, תוכחת מוסר, כאן) שמכאן תוכחת מוסר ש"כל אדם יעשה כן, יחשוב את עצמו ל'דבר שבמנין' וכאילו הכל תלוי בו. גם יחשוב שהכל תלוי בפעולתו, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מ:): לעולם יחשוב האדם כאילו העולם חצי חייב

4. **אגב** כך אמר הגר"מ שך זצ"ל (ארחות הבית): הגמרא (תענית ז.) אומרת שתלמיד חכם דומה לגרעין השתול בקרקע, אשר לכשיגיע זמנו לנבוט – הוא יגדל לאילנה רבבא ולתפארת. והיה מייעץ לפונים אליו: ספרו לנשותיכם על דברי הגמרא הללו, והסבירו להן כי כשם שאין להאריך את נביטת הגרעין, אלא יש להתאזר בסבלנות עד אשר יצוץ הוא מעצמו, כך אל להן להאריך בתהליך התפתחותם הרוחנית. חזרו בפניהן גם על דברי הגמרא (מועד קטן טז:) ש'כל העוסק בתורה מבפנים – תורתו מכרזת עליו מבחוץ', עודדו אותן ש'סוף הכבוד לבוא', בעתו ובזמנו, וכך יאותו הן בשמחה לשאת בינתיים בעול הפרנסה, ושולם הבית יכון היטב.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

מקדשי תיראו

פרשיות בהר-בחוקותי במדבר תשפ"א ❖ עלון מס' 7

שויתי ה' לנגדי... הלכות והנהגות בהכ"נ

כשיכנס לבית הכנסת ישתחוה מול ארון הקודש שבו ספרי תורה, ששם שורה הקדושה.

החיד"א זצ"ל בספרו 'מורה באצבע' (סימן ג סעיף סז).

אסור להכנס לבית הכנסת ולבית המדרש בראש מגולה, אפילו במקום שנוהגים ללכת כן לפני השרים, שזהו דרך קלות ראש מאד, כאילו אין לו מורא מהשכינה שעליו, וכשיש לו כובע בראשו יש לו אימה וכובע ראש לפניו יתברך. ובזמננו מצד הדין אסור ללכת בגילוי ראש בכל מקום, ואפילו פחות מארבע אמות.

השו"ע (סימן צא סעיף ג) כתב: יש אומרים שיש למחות שלא להיכנס לבית הכנסת בגילוי ראש, וכתב הבה"ח (סימן צ"ט טו"ב) בשם הרב פחד יצחק ראייה ניצחת שאסור לנו לילך בגילוי ראש בבית הכנסת, ממה שהכהנים הולכים במצופת או מגבעת על ראשם, ואילו היה גילוי הראש לכבוד הקב"ה היו הכהנים הולכים בגילוי ראש בפרט בשעת העבודה, והרי אנו חאים ההיפך, לכן יש לומר שגילוי הראש בבית הכנסת הוא עזות פנים וקלות ראש, ובכון לכסותו במקום תפילה וקדושה.

כשיצא מבית הכנסת, לא יצא ואחוריו להיכל שבו ספרי התורה, אלא יצדד את עצמו כתלמיד הנפטר מרבו.

סימן קל"ב במ"א ס"ק ו', וכתב: "וכן בירידתו מהתיבה שבו הספר תורה", וכתב ה'ראשית חכמה' (שער היראה פרק טו) שזה נלמד מבני קהת, שכך היו עושים כשהיו נושאים הארון, וז"ל המדרש רבה (סו"פ במדבר): "ועוד בדבר אחר היו מעולים מכל הלויים, כשהיו טוענים המשכן היו מהלכים כדרכן ופניהם כנגד הדרך, אבל בני קהת היו מהלכים אחריהם ופניהם לארון, כדי שלא ייתן אחור לארון. נמצאת אומר שאע"פ שהיו גדולים מן שאר המשפחות, ואין צריך לומר מישראל, לא היתה רחוק גסה עליהם, אלא משועבדים לפני הארון, ומדוע, לפי שאין גדולה לפני האלקים".

כשיוצא מבית הכנסת אומר את הפסוק "ה' נחני בצדקתך למען שוררי הישר לפני דרכך" (תהלים ה, ט) ומשתחוה ויוצא, שכן היו עושים הכהנים במקדש בגמר העבודה, השתחוו ויצאו.

הרמ"א (סימן קלב) בשם הכלבו והמהרי"ל. וב'כף החיים' (ס"ק לא) כתב בשם הרש"ל: "בשאיני קם לצאת מבית הכנסת, משתחוה אני אל ההיכל ואומר: 'כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד', וביציאתי מבית הכנסת חוזר אני ומשתחוה ואומר 'ה' נחני בצדקתך' וכו'". והמהרי"ל עשה ג' השתחוויות כשהלך ממקומו, ולמול ארון הקודש, ובצאתו מפתח בית הכנסת. **(הס בהיכל קודשו)**

יראת הרוממות

פנינים נפלאים בחומרת קדושת בהכ"נ

'אל תזרקו אבנים על המרכבה המלכותית'

המדבר בבית הכנסת, מלבד שהוא פוגם בקדשתו, עוד הוא עובר על עוון חלול ה' שעליו אין תקנה בתשובה, ואף לא ביסורים או במיתה. **נתן לבאר זאת על פי משלו של ה"חפץ חיים" זצ"ל:** הצאר ניקולאי החליט ביום מן הימים לרדת אל העם ולבקר בכל מקומות מלכותו. הרצים יצאו דחופים ובידם הודעה מבית המלכות לכל העירות שברוסיה להיות עתידים ליום שבו יבקר הצאר במקומם, ועליהם להיות מוכנים ומזמנים לערך למלך קבלת פנים מכבדת.

תחנתו הראשונה של הצאר היתה בעיר המלוכה פטרבורג, והוא התקבל בה בקבלת פנים מפארת ומרשימה כיאה לכבודה של מלכות. התחנה השניה היתה בעיר מוסקבה, וגם בה נערכה קבלת פנים מכבדת ביותר, אך לא באותה מדה כפי שהיתה בעיר המלוכה. הצאר המשיך במסעו, ובכל מקום קבלוהו התושבים בקבלת פנים לפי ערכם ומעמדם. באחת הערים הרחוקות התגוררו כפריים נבערים, ולהם מנהג יחודי: כל אורח שעבר בעיר זכה ל'קבלת פנים' נלבבת, ובמסגרתה עמדו אנשי העיר וסקלו אותו באבנים. כאשר קבל מושל העיר את ההודעה על בקורו הצפוי של הצאר, לא ידע את נפשו מרב בהלה. עוד מעט יבוא הצאר בשערי העיר, והאזרחים הנבערים ישליכו עליו אבנים. אם אכן כך יקרה, זו תהיה הפעלה האחרונה שיעשו בחייהם, ואף הוא ישלם על כך בראשו. הוא כנס את כל אנשי העיר לאספה דחופה, ובה הודיע להם על כך שהמלך עתיד לבקר בעיר בזמן הקרוב. "זכות גדולה היא לקבל את פני הצאר", הוסיף ופנה לתושבים, "בכל הערים שבהם עבר עד עתה הוא התקבל בכבוד מלכים, בפרחים, בתפיש ובמחולות. בהכירי אתכם, אין לי כל צפיות שתערכו לו קבלת פנים מפארת, ועל כן איני מבקש מכם לטרח לכבוד קבלת הפנים, לא לנקות את הרחובות ולא לקשטם בפרחים נאים. רק זאת אבקש: אל תזרקו אבנים על המרכבה המלכותית!"

בית הכנסת הוא בית המקדש מעט שנותר לנו בגלות המרה. הצדיקים הגדולים ידעו להעריך זאת ונכנסו אליו באימה ביראה ברתת וביזע. לנו אין את המשגים שלהם, אך דבר אחד מתבקש מאתנו: לכל הפחות לא לזלזל בשכינה הקדושה השורה בבית הכנסת על ידי דבורים בטלים בתוכו.

המקבל האלקי בעל ה"חמדת ימים" מביא בספרו (ח"ג פ"ד) את דברי התוכחה של האלשיך הקדוש, המתמרמר כנגד המדברים בבית הכנסת ביום הכפורים, והדברים מתאימים גם לימי השנה: "אוי לאזנים שכך שומעות, אוי לעינים שכך רואות, [באים] אל תוך מקדש ה' ועבדין קלנא בשכינתא [ומבזים את השכינה], והשכינה מה הלשון אומרת (מלאכי א, ו) 'ואם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראי', 'אי זה בית **המשך מעבר לדף <<<<**

"העלון נועד לחזק את ענין קדושת בהכ"נ אנא אל תקרא אותו בשעת התפילה וקריאת התורה"

אחרי השטר הסורר, וכשהגיע אליו הניח תחלה את רגלו עליו כדי לודא שלא ישוב עוד להתעופף, ולאחר מכן נפנה להרימו ולהשיבו לארנקו. באותו רגע צצו שני שוטרים ודרשו ממנו חמורות את דרכונו. "מה עשית?" שאל האיש. "איך יודע? דרכת על תמונתו של המלך!" השיבו השוטרים. כל הסבריו על כך שהדבר נעשה ללא כונת זדון, ושבארץ ישראל לא קים חק שכזה לא הועילו, והוא נקנס על כך בסכום גבוה מאד.

ומכבודה של מלכותא דארעא עלינו ללמד לכבוד מלכות שמים החמור לאין שעור.

האם אין אנו דורכים על תמונת המלך ומבזים כבוד שמים, כאשר באמצע תפלת שמונה-עשרה, האמורה להיות פסגת הקרבה של האדם לקונו, או בעת שאדם יושב והוגה בתורה בדבקות - בוקעת סימפוניה של צלצולי טלפון ומסיחה את דעת המתפלל וביחד עמו גם את דעת הצבור כלו? האם השיחות הבטלות שאנו מנהלים בבתי הכנסיות ובתי המדרשות, אינן מוכיחות שמקום משכנו של מלך מלכי המלכים אינו חשוב בעינינו? ואף אם נניח שאיננו מתכוונים לבזות כבוד שמים, אלא שאנו 'אנוסים' להשאיר את הטלפון דלוק מחמת הכלל המעות הקובע שעלינו להיות זמינים בכל עת ובכל שעה משעות היממה, או שאנו 'מכרחים' לעדכן ולהתעדכן בשיחות בטלות על החדשות האחרונות, ומה לעשות שאחד ממקומות המפגש הוא בבית הכנסת – עדין אין זה מוריד מחמרת המעשה, וכשם שאותו אדם שדרך על תמונת המלך נענש בחמרה על אף שעשה זאת שלא בכונה, כך ענשו של המבזה את כבודו של מלך מלכי המלכים גדול מנשא, גם אם לא התכוון במעשיו לבזות את כבוד שמים. (הס בהיכל קודשו)

אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי (ישעיהו סו, א), 'מי בקש זאת מיזכר רמס חצרי' (ישעיהו א, יב). והתוכחה היא על כך שלא די לאותם אנשים שמכעיסים את הקב"ה בדבורים אסורים, אלא שהם אף מוסיפים חטא על פשע בעשותם זאת בבית הכנסת: "המעט מכם אשר הכעסתם אותי והוגעתם ה' בדבריכם, והוספתם פשע על חטאתכם, ותבואו ותטמאו את מקדשי ברב דברים והתולים ושחוק וקלות ראש". והתנהגות זו היא זלזול בכבוד המלך: "המעט מכם אשר הקלתם וזלזלתם בכבודי בשאר הימים בתוך תפלתכם בשיחה בטלה ועניתם אמן קטופה וחטופה ויתומה כמי שכפאם שד, לחזר לסורכם למקום שפסקתם בדבורכם". בעל ה"תפארת ישראל" מדמה זאת לאדם עז פנים שמרהיב עז בנפשו ואומר למלך בחצפה: "אדוני המלך, אי אפשר לדבר עמך, רק אדבר חפצו!" ומוסיף ה"רוקח": "ודומה למדבר עם המלך והופך פניו ממנו!" וכך כותב אבי השל"ה בספרו "יש נוחליון": "המדבר בשעת התפלה הרי הוא מזלזל בכבודו יתברך ויתעלה בפרהסיא".

רבי יהודה יוספי שליט"א ספר על אדם שבקר בירדן, וקבל קנס גבוה מאד על שדרך על שטר כסף. היתכן?

ובכן, מעשה שהיה כך היה:

כאשר הגיע אותו אדם לבקור בממלכה הירדנית, הוא המיר את שטרות הכסף שהביא עמו מארץ ישראל לשטרות ירדנים, שעליהם מדפסת תמונתו של עבדאללה מלך ירדן. והנה כאשר התהלך לתמו באחד מרחובותיה הראשיים של עיר הבירה רבת עמו, נפל אחד מהשטרות מיזו, ומחמת הרוח התעופף למרחק מטרים ספורים ממנו. הוא מהר

ועל נפלאותיך סיפורי ישועות בזכות שמירת קדושת בהב"נ

כאבים חזקים באזור הכליות הריצו את הרב אלכסנדר משה לרופא המשפחה. הכאבים היו חזקים, אמנם, אך הרופא לא היה מדאג, הוא שער שמדובר באבנים בכליות, ככל הנראה, ושלא אותו לבדיקות. כשחזרו התוצאות הסתמנה על פניו הבעה מטורדת: אבנים לא היו, אך דם נראה שם בברור. הוא החליט לשלח את הפצינט לסדרת בדיקות מקיפה יותר: בדיקות דם שונות ובדיקות סי.טי.

לא חלפו ימים רבים עד שהרב מצא עצמו יושב מול רופא בכיר שבשר לו את הגעז מכל – בגופו גדול ממאיר לא עליו. תור דחוף אל פרופסור ממחה לא השיב את נפשו. התברר לו לחרדתו, כי הגדול כבר הספיק להתפשט לכל האיברים מסביב, וכבר מאחר מדי לנתח כדי להסירו. הסכויים לצאת מזה? קלושים. המצב מגדר סופני. הבשורה נוחתת על ראשו כרעם ביום בהיר. האם באמת כלתה אליו הרעה?! בשלב זה נכנסים לתמונה עסקנים שונים וחולים לשעבר שהחלימו, הם נוסכים בו כת, מזכירים את האמונה הפשוטה ברופא כל בשר המפליא לעשות, ומצמצמים את גבולות נביאי הזעם שנתנה להם רשות לרפא ולא ליאש. הוא מתחיל סדרת טפולים מתישה, וכבר קשה לדעת אם החלשה והכאבים הם תוצאות הטפול או מחלה...

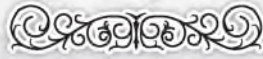
כשהתחזקתי מעט בין טפול לטפול – מספר הרב – החלטתי לצאת להתפלל בבית המדרש. התקבלתי בחמימות גדולה. רעי ומכרי נגשו לקדם את פני, ברכו אותי ברפואה שלמה, וספרו לי על תפלותיהם עבורי. ואז נגש אלי הגבאי ושאל: "האם מסכים אתה שנשתמש בשם שלך לצורך עריכת מגבית בבית המדרש?" "מגבית? נבוכותי לרגע. ללא התרמת כספיים", הרגיע אותי הגבאי, "מדבר במגבית קבלות טובות שתעמדה לזכותך". לכך הסכמתי, כמובן, בחפץ לב. לפני קריאת התורה דפק הגבאי על הבימה. "נמצא כאן אתנו ידידנו היקר הרב אלכסנדר משה" – פתח, ודממה השתררה בבית הכנסת. במלים קצרות הוא תאר את המצב המישי, ולבסוף סיים: "אנו יהודים מאמינים בני מאמינים יודעים שבכח תפלות ומעשים טובים נתן לבטל את מדת הדין ולהפך את הקערה על פיה. קוראים אנו לצבור לקבל לזכותו על עצמם שלא לשוחח בעת התפלה מאדון עולם עד אדון עולם של אחרי 'עלינו לשבח', ובזכות זה ישלח הקב"ה רפואה שלמה למחלתו!" הנהוני הסכמה נשמעו מכל כוון, דמעות סמאו את עיני. מחד – ממצבי הנואש, ומאידך – ממסירותם של ידידי ומן האכפתיות שלהם ממני.

יום לאחר מכן עלה הגבאי לביתי על מנת לבקרני. הוא הושיט לי דף שבו שמונים חתימות של מתפללים שחתמו על התחיבות להזהר שלא לדבר דברים בטלים במשך כל זמן התפלה מתחלתה ועד סופה, אף לא בעת מכירת העליות. וכל זאת לזכותי ולרפואתי. בשבת שלאחר מכן שררה בבית הכנסת דממה בלתי מצויה. המשכתי בטפולים, כשאני מקוה לטוב ומצפה לישועה. לאחר סדרה של שנים-עשר טפולים נערכה לי בדיקת מעקב. המתנתי לתוצאותיה במתח גדול, מקוה לבישורת טובה. סוף סוף התקשר אלי החפאי: "אני אווז בידי את הבדיקות ולא מאמין. המדדים ירדו משמעותית, וכרגע הם קרובים ביותר לטווח התקין. איני זוכר עוד מקרה שבו נבר שפור כה גדול תוך תקופה קצרה!" המדדים שאצל אדם בריא עומדים על שלש, ואצלי – על שלושים ושלוש אלף בשל המחלה, ירדו לשלשת אלפים ומאתים!

המשכתי עוד סדרה של שנים עשר טפולים. בבדיקת המעקב הפעם עמד המספר על שלש מאות. כשהגעתי למחלקה – נעמדו כלם לראות את הנס הרפואי המהלך... הם תמהו, אך אני לא תמהתי. וכי קלות הן בעיניכם זכיות שתיקה של בית כנסת שלם? כתבתי מכתב תודה לחברי מתפללי בית הכנסת, שבזכות הקבלה שלהם הצילו את חיי. בית הכנסת שלנו אכן השתנה לחלוטין. גם בשעת מכירת העליות איש אינו מחליף מלה עם חברו, ואם נוצר צורך דחוף – יוצאים החוצה לדבר. בקשתי שימשיכו בקבלה זו, אשר בכחה להחיות מתים, כפשטם של דברים. (הס בהיכל קודשו)

לתגובות, הארות, הנצחות ותרומות – 0556797476, או במייל: m6797476@gmail.com

אם יש לכם סיפור או חיזוקים בעניין קדושת בית הכנסת נשמח שתשתפו אותנו ובל"נ נפרסם בעלוני הבאים.

פרפרת לחג הביכורים

מתוך הספר "יש אם למקרא" שיצא זה עתה לאור

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סודוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים

**וּבַיּוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשִׁבְעֵתֵיכֶם
מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַה'
פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד
שִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה (במדבר כח, כז)**

בבעל הטורים איתא ז"ל: "כל עולת הכתובות במועדות כולם חסרים חוץ מעולת עצרת שהוא מלא, רמז שבששה בסיון נתנה בו תורה", עכ"ד, צ"ב הא דדבר זה נרמז דווקא בהבאת קרבן עולה דעצרת ודווקא בקרבנות האמורים בפ' פנחס, והלא כבר הוזכרה הבאת עולה בפ' אמור שקדמה לפרשה זו, ולמה לא נרמז זאת שם, וצ"ע.

אכן נראה דהנה יעוי"ש במקראות הנאמרים בפ' פנחס גבי מוספין דכל המועדים דכתיב בכולהו "ושעיר עזים אחד לחטאת", ואילו גבי קרבנות יום הביכורים כתיב בפ"ל שם: "שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" ולא כתיב "שעיר עזים אחד לחטאת", ויעוין בדברי הדעת זקנים מבעלי התוס' ובחזקוני שם דהביאו מדברי הירושלמי בר"ה פ"ד ה"ח דאיתא: "ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתכם מימכם", עיי"ש, ויעוין בפסיקתא דרב כהנא ריש פסקא י"ב איתא "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזו בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדין לפני הר סיני ומקבלים את התורה שנאמר ביום הזה באו מדבר סיני אימתי בחודש השלישי לצאת בני ישראל", עיי"ש. ויעוין בדברי הרוקח סימן רצ"ו דמבואר שם דזהו הטעם שקורין בשבועות פרשה זו של מתן תורה, עיי"ש. והיינו דע"י קריאה זו של קבלת התורה נחשב "כאילו לא חטאתם מימכם".

והדברים תמוהים דהנה יעוין בפ' אמור (ויקרא פכ"ג פי"ח ופי"ט) נאמר: "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כִּבְשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַה' וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם אִשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה': וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כִבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים" עיי"ש, וכתיב להדיא גבי קרבנות חג הביכורים שעיר "חטאת", וכבר עמדו בזה עיין בכלי חמדה שהאריך בזה.

אכן נראה דהנה יעוין בדעת זקנים מבעלי התוס' בפ' פנחס [פכ"ח פכ"ה] שכ' בא"ד וז"ל: "ויש מקשים למה אין אומרין בתפלת מוסף של שבועות כמו כן 'ושני שעירים' שהרי בזבחים מסיק שני שעירי עצרת למה הן באין על טומאה שאירע בין זה לזה. וכן מוכיחין הפסוקי' בפ' אמור דכתיב ועשיתם שעיר עזים לחטאת, ופרש"י יכול שעיר האמור כאן הוא שעיר האמור בחומש הפקודים, כשאתה מגיע אצל הפרים ואילים אינו

כן. ועוד נוכל לומר שיש להוכיח שאינו הוא מדכתיב שם לחטאת והכא לא כתיב לחטאת, וא"כ מאחר שקריבין שני שעירים בעצרת וכפרתם שוה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו כשאר שעירי המוספין דין הוא להזכירם בתפלה. וי"ל דלא דמי שהרי תפלת מוסף תחת קרבן מוסף היא באה ואחד מן השעירים הללו לא היה קרב במוסף כי אם בשחר וכן נמי פרש"י בפרשת אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן הללו קריבין בגלל הלחם והללו למוספין, עכ"ד, והיינו דחלוק הוא השעיר הנאמר בפ' פנחס דקרב משום לתא דמוספין והוא מדין חובת היום מהשעיר הנאמר בפ' אמור דקרב מחמת שתי הלחם.

והנה יעוין בהסוגיא דר"ה דף ו,ב דאיתא: "כדתני רב שמעיה עצרת פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה, הא כיצד, שניהן מלאין חמשה שניהן חסרין שבעה אחד מלא ואחד חסר ששה, עיי"ש, והיינו דבאמת דבעצם חג הביכורים לא נאמר כלל דינא של ששי בסיון, ורק דהדבר תלוי ביום חמישים לעומר, ומשו"ה רק אם ניסן מלא ואייר חסר נמצא דיום הביכורים הוא בששה בסיון, אכן בשניהם מלאים יוצא בחמשה בסיון ובשניהם חסרים בשבעה בסיון.

ולפי"ז נמצא דחלוק הוא הזמן שהיו מקדשין עפ"י ראייה מהזמן שמקדשין עפ"י חשבון, דכל זמן שקדשו עפ"י ראייה, שפיר שייך שיום הביכורים יחול בה' או בו' או בז' בסיון, ומשא"כ לאחר שנקבע הלוח דמקדשין עפ"י חשבון, שוב נמצא דיום הביכורים תמיד יחול בו' בסיון, ומשום דבקביעות עפ"י חשבון תמיד איכא חד חודש מלא וחד חודש חסר. והנה כיון דבששי בסיון ניתנה תורה לישראל, הרי נמצא דהיום מקרא קדש של חג הביכורים אינו שייך כלל ליום מתן תורה, ורק דבזמן שמקדשין עפ"י חשבון תמיד נמצא דהנך תרי זמנים נזדמנו לפונדק אחד - וכדמבואר כ"ז בארוכה בשו"ת הריב"ש סי' צ"ו, עיי"ש.

והנה שיטת רבינו חננאל הידוע בכ"מ וכ"ה שיטת הגאונים דבמדבר לא קדשו עפ"י הראייה אלא עפ"י חשבון, ויעוין בדברי הרבינו בחיי [שמות פ"ב פ"ב] שכ"ז ל: "וענין החדש הזה לכם ראש חדשים, אין כונת הכתוב להזהיר אותנו לעבר שנים ולקבוע חדשים על פי ראית הלבנה, כי בקביעות החדשים אין עקר בתורה לחוש לראיית הלבנה אם תראה מוטב ואם לא תראה ביום הקביעות אלא קודם לכן או אחרי כן ליום או יומיים אין אנו חוששים כי לא נצטוינו בתורה לקבוע החדשים על פי ראית הלבנה כי אם על פי החשבון. וכתב רבינו חננאל ז"ל לקביעות החדשים אינו אלא על פי החשבון לא על פי ראית הלבנה, והראייה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענין מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו בכלם שמש ביום ולא ירח בלילה, והוא שאמר הכתוב (נחמיה ט) ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענין לא סר מעליהם ביום להנחותם בהדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ומהיכן היו קובעים חדשים על פי ראית הלבנה, אלא בודאי עקר המצוה בכתוב על פי החשבון, עכ"ל. והיינו דכיון דכיסה הענין את בני" כל הזמן שהיו במדבר קדשו עפ"י חשבון, וכ"ה נמי דעת הרס"ג בסה"מ דכל זמן שהיו במדבר קדשו עפ"י חשבון ולא עפ"י הראייה, ורק לאחר שנכנסו לארץ התחילו מקדשין עפ"י הראייה, עיי"ש.

ולפי"ז נראה דהנה במנחות דף מה,ב במשנה תנן: "הלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם דברי ר"ע, אמר ר"ש בן ננס לא כי אלא הכבשים מעכבין את הלחם והלחם אינו מעכב הכבשים, שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר מ' שנה קרבו כבשים בלא לחם [ופירש"י ז"ל: "כלומר בלא שתי הלחם הבאים עם שני כבשים שהרי עומר ושתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ"], אף כאן יקרבו כבשים בלא לחם, אמר ר"ש הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר וכל האמור בתורת כהנים אין קרב במדבר, ופירש"י ז"ל: "שכל האמור בפרשת פנחס - כגון הנך דמוסף

קרבו במדבר, והאמור בת"כ - כגון הנך ז' כבשים ופר ואילים לעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר", עיי"ש. ומבואר להדיא דכל קרבנות המוספין שנאמרו בפ' פנחס בחומש הפקודים קרבו במדבר, ומשא"כ הקרבנות האמורים בפ' אמור בספר ויקרא לא קרבו במדבר, ודו"ק.

ואשר לפי"ז נמצא דכל קרבנות המוספים האמורים בפ' פנחס קרבו במדבר, ולדעת הרבינו חננאל ודעימיה הרי באותו זמן קבעו החדשים עפ"י חשבון, ונמצא דבכל זמן שהיו במדבר לעולם חייל חג השבועות בששי בסיון, כיון דקדשו עפ"י חשבון, ולעולם אחד מלא ואחד חסר, נמצא דבזמן המדבר לעולם חייל חג הביכורים ביום מתן תורה, ומשא"כ הקרבנות האמורים בפ' אמור "כגון הנך ז' כבשים ופר ואילים לעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים" הרי לא קרבו במדבר וכדמבואר בהסוגיא דמנחות הנ"ל, וכל ציווי הקרבנות היה רק לאחר שנכנסו לארץ - דהרי שתי הלחם אינן באים אלא מן הארץ, ולדעת הרבינו חננאל הנ"ל נמצא דכל חובת הקרבנות היתה רק לאחר שהתחילו שוב לקדש עפ"י הראיה (דהא נסתלקו ענני כבוד כשנכנסו לארץ).

מעתה א"ש הא דבקרבת יום הביכורים הנאמרים בפרשת פנחס כתיב: "שעיר עזים אחד לכפר עליכם" ולא כתיב "שעיר עזים אחד לחטאת", ולדברי הירושלמי היינו "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתכם מימיכם", והיינו משום דקרבת אלו קרבו במדבר, ובאותה העת הרי היו מקדשין עפ"י חשבון, א"כ נמצא דלעולם מועד חג הביכורים יחול באותו היום של קבלת התורה שהוא שישי בסיון, ושפיר י"ל בזה "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתכם מימיכם".

ומשא"כ בקרבנות האמורים בפ' אמור בספר ויקרא דלא קרבו במדבר, והתחילו להקרב רק כשבאו לארץ, ובאותו הזמן כבר קדשו עפ"י הראיה, ושוב הדר דינא הנאמר בהסוגיא דר"ה הנ"ל: "עצרת פעמים ששה, פעמים ששה, פעמים שבעה, הא כיצד, שניהן מלאין חמשה שניהן חסרין שבעה אחד מלא ואחד חסר ששה", וא"כ לא מוכח דחג הביכורים יחול ביום שניתנה בו תורה. והנה הך מילתא הרי נוהג בכל שנה ושנה בשעה שקורין בתורה וכדמבואר בפסיקתא דרב כהנא ובדברי הרוקח הנ"ל, וא"כ שוב ל"ש לומר "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתכם מימיכם" דהרי יתכן שיום הביכורים יחול בחמישי בסיון בזמן שעדיין לא ניתנה תורה לישראל, ומשו"ה שפיר כתיב בקרא "וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת", ודו"ק.

ואשר לפי"ז מובנים היטב דברי הבעה"ט עה"פ: "והקרבנות עולה לריח ניחח לה' פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה" שכ"ז: "כל עולת הכתובות במועדות כולם חסרים חוץ מעולת עצרת שהוא מלא, רמז שבששה בסיון נתנה בו תורה", עכ"ד. והיינו דהך מילתא דהתורה ניתנה בששי בסיון נרמז בהך קרא של "והקרבנות עולה" האמור בפ' פנחס, ולא נרמז זאת בהפסוקים דהקרבנות עולה שנאמרו בפ' אמור, ולהאמור א"ש דהרי הנך קרבנות האמורים בפ' פנחס היו קריבים במדבר, ובאותה העת היו מקדשין עפ"י חשבון, ונמצא דבכל שנה ושנה במדבר חייל מועד חג הביכורים במועד שבו ניתנה תורה לישראל שהוא ששי בסיון, ושפיר נרמז הך מילתא בפרשה זו, ומשא"כ בהקרבנות האמורים בפ' אמור דלא קרבו במדבר, שוב ל"ש לרמז ד"ז "שבששה בסיון ניתנה תורה", וכמש"נ.

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' חג השבועות, והל' יו"ט

גליון 315

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

כוונה לברכת התורה בברכת אהבת עולם

ע' במשנה ברורה (סי' מז ס"ק כח) בהל' ברכת התורה "אין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפילה". ובהרבה מקומות ששרים מיד לאחר מעריב ("ובאו כולם וכוי") ויש לשים לב ללמוד לפני שמתחילים לשיר. [באופן שלמד מיד לאחר מעריב והיה נעור כל הלילה, לדעת המ"ב אינו יכול לברך בשחרית ויבקש מאחר שיוציאנו].

הישן בערב לאחר צאת הכוכבים שינת קבע (על מטתו) אע"פ שעדיין אין זו שינת הלילה שלו, ודעתו לחזור ולישון עוד כמה שעות על מטתו, חייב לברך קודם לימודו ברכת התורה (פניני תפילה שם עמ' מא - מב) וכ"מ במ"ב סי' מז ס"ק כח. וכל המחלוקת היא בשינת קבע ביום, אבל בשינת קבע בלילה לכו"ע חייב בברכת התורה (אכן ע"ש דאם ישן שינת קבע פעם שנית, א"צ לברך ברכת התורה בבוקר, ויותר טוב לשמוע ברכת התורה מאחר).

זמן עלות השחר בחג השבועות

יש לשים לב שזמן עלות השחר המוקדם המופיע בלוחות הוא הזמן של 90 דקות (במעלות) לפני הנץ (בערך בשעה 5:30), ולרוב הפוסקים הוא מוקדם מדי ועיקר הזמן הוא 4:20 שהוא הזמן של 72 דקות (במעלות) לפני הנץ וכן ע' בבה"ל סי' פט סי' א, וכן בחזון איש (ארו"ח סי' קכ"ג ס"ק א) ששיעור מיל הוא 18 דקות [ד' מיל הוא 72 דקות] וכן זה שיעור מיל לדעת השו"ע סי' תנט סי' ב והרמ"א ארו"ח סי' רס"א ע"פ א והמ"ב סי' צב ס"ק ג. וכן ע' בהל' יום ביום (תפילה ח"ב - עמ' רסח) אין לזו מדעת רוב הפוסקים שהשיעור הוא ד' מיל של חיי רגעים וכדצווח ע"ז בא"ד סי' רסו.

ובלוח ארץ ישראל (וכן בעוד כמה לוחות) מופיע רק הזמן המוקדם (שיעור מיל הוא 22.5 דקות).
נטילת ידים: ויש בזה נ"מ בליל שבועות לענין זמן נטילת ידים שראוי לחזור ולטול (שו"ע סי' ד סעי' ד).

קריאת שמע במקום אונס: וכן נ"מ בקריאת שמע בשעת הדחק במקום אונס יכול לקרות מעמוד השחר ויצא בדיעבד (שו"ע סי' נח סי' ג) [ובזה ודאי ראוי להחמיר עד שיעור האיר פני כל המזרח ע' בבה"ל שם].

וכן נ"מ לשמוע ברכת התורה מאחר (שאם היה ער כל הלילה ושמוע ברכת התורה מאחר לפני עלות יש לחזור ולשמוע, שאינו בר חיובא עד עלות).

וכן נ"מ לקיים המנהג להיות ער כל הלילה בליל שבועות, שעד השעה 4:20 (בערך) הוא עדיין ליל שבועות (לבה"ל ורוב הפוסקים). אכן לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אפשר להקל ע"פ הזמן המוקדם (יבקשו מפי'הו תפילה ח"א עמ' קכט).

מנהג החסידים (ובארה"ב): יש לציין שלמנהג החסידים (וכן רבים נוהגים בארצות הברית) עלות השחר הוא עוד יותר מאוחר (שמענו מהג"ר שמאי גרוס שליט"א) - ובשבועות בבוקר עלות השחר הוא בשעה שהוא 72 דקות (שוות) לפני הנץ (בערך בשעה 4:30) [זמן זה אינו מופיע בלוחות בארץ ישראל].

בחורי ישיבות בהדלקת נרות בליל שבועות בחורי ישיבות שנוהגים להדליק נרות שבת ויו"ט בחדרם (כשאין חשש שריפה ח"ו, ויש אשור מהנהגה), ולא חוזרים לחדרם בליל י' כמו שנוהגים במוצאי שבת לחשב 72 דקות שוות (ולא במעלות) שהגמ' פסחים צד כתב זמן של ד' מיל שווה לכל ימות השנה, ולא רק יומיים בשנה בימים השווים.

להמשיך ללמוד לאחר עמוד השחר

אם היה נעור כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך ברכת התורה בבוקר וספק ברכות להקל (מ"ב סי' מז ס"ק כח). וע"ע בהערה^א.

ואם אין לו מי שיוציאנו יכול להמשיך ללמוד עד שידמן מי שיוציאנו בברכות התורה, או כשיתפלל יכוון בברכת אהבה רבה לצאת ידי חובת ברכת התורה ומיד לאחר תפילה ילמד (אשי ישראל פ"ו סעי' כז).

ואדרבה אין להתבטל מלימוד התורה שהוא יותר גדול מכל המצוות. (ע' דינים והנהגות פ"א סי' יב בשם החזון איש, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' ט וכן ראה בהערה מספר פניני תפילה^ב), וכן דעת הגר"ש אויערבך זצ"ל שו"ת (מנחת שלמה סי' צא אות א ד"ה אגב) וז"ל "שהרי לא מצינו שיאמרו חז"ל שאסור לעשות מצוה בלא ברכה כמו שאמרו לענין ברכת הנהנין, ולמה יתבטל מלימוד התורה שהוא יותר גדול מכל המצוות" וכן ראה בהערה (ב) דברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן משמעות המשנה ברורה בסי' מז ס"ק כח. וכן נהג הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל ללמוד בליל שבועות עד סמוך לתפילה ואז נטל ידיו ושמוע ברכת השחר (מפי הנכד).

הישן בערב יו"ט ולא כיון באהבת עולם לדעת המשנה ברורה בשם יעק"א צריך לברך (סי' מז ס"ק כח) ולדעת החזון איש (אשי ישראל פ"ו הע' עה) אין לברך גם אם ישן ביום שכל שינה ביום נחשבת עראי. וכן מטו משמיה דהגר"א קוטלר זצ"ל שאין לברך. ובאופן זה שחושש מלברך מותר להמשיך ללמוד (וכנ"ל) אך לכתחילה יש לכוון לברכת התורה באהבת עולם במעריב ואז בבוקר ישמע ברכות התורה מאחר אם יודמן לו.

^א לדעת הכף החיים סי' תצד ס"ק יב מעלות השחר לא יאמר שום פסוק בלי שיברך תחילה ברכת התורה או ישמע מאחר ברכת התורה. וע' בדבר אברהם ח"א סי' טז (יז) דהביא בשם הגרי"א וסרמן זצ"ל דאם אינו מברך תחילה ברכת התורה אין לו מצוה בתלמוד תורה שלומד, אך לדעתו אף שלא יברך יש לו מצות תלמוד תורה (ע"פ תוס' רא"ש הידועים ריש פרק שני דברכות (ט"ו ע"א), שאם ברכת המצות דארוינתא, היא לעיכובא במצוה. אמנם ע' שיעורי הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהוכיח מדברי הראשונים דלא ס"ל כוותיה) וכן ע' בדברי הי"הר צבי הוי"ד במנחת שלמה הוי"ד להלן. וע' בשו"ע הרב סי' מז סוסעי ז דאם אין לו מי שיוציא אותו ידי חובה יברך בעצמו. וכן ע' בשו"ת הר צבי הוי"ד במנחת שלמה הוי"ד להלן.

^ב אין איסור בעצם הלימוד קודם ברכת התורה שאלו את הגרי"ש אלישיב זצ"ל (פניני תפילה עמ' לח) אחרי שנוערים בליל שבועות כל הלילה, האם אסור ללמוד אחר עלות השחר עד שישמע הברכה מאחר שיוציאו יד"ח.

והשיב בזה"ל: "מותר ללמוד. לא מצאתי בשום מקום שיש איסור ללמוד בלי ברכת התורה. אין זה כברכת הנהנין ש"אסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה". או "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה". משא"כ ברכת התורה היא כמו ברכת המצוות שאין איסור בעשיית המצוה בלא ברכה, אלא שאם מקיים מצוה בלי ברכה מבטל מצות חכמים שתקנו לברך קודם עשיית המצוה. וכך ברכת התורה, אין איסור בעצם הלימוד בלי ברכה, אלא שיש מצוה לברך, ואם לומד בלי ברכה מבטל מצות עשה. אבל כשמסופק ואינו יכול לברך, אין איסור לקיים המצוה, או ללמוד, בלי ברכה.

^ג דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר, אי משום שינת יום, אי משום חיוב הדש מחמת היום החדש, [ואין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפילה].

שבועות אלא לומדים כל הלילה בבהמ"ד, אין להם להדליק שם אא"כ יקיפדו ליהנות מהנרות.

להימנע מלאכול שיעור סעודה בבוקר

מנהג העולם הוא לקדש שבועות בבוקר ולאכול מזונות ומאכלי חלב. אכן יש להזהר לא להכנס לשאלות של נטילת ידים המוציא וברכת המזון, ובפרט אלו שעושים מזה עסק גדול ויושבים ביחד דרך קביעות. ואם זה ביחד כשיעור ארוחת בוקר רגילה יש שאלה חמורה של המוציא וברכת המזון (ועי' במ"ב סי' קס"ח ס"ק כד) שראוי להחמיר לא לאכול שיעור די' ביצים^ה.

הלל – זהירות לא להפסיד מילה מרוב עייפות

בשבועות בבוקר יש לזהר לא להפסיד מילה מהלל מרוב עייפות שכל מילה הוא לעיכובא (מ"ב סי' תפ"ח ס"ק ב שה"צ ס"ק ב).

ללכת לישון לפני התפילה

אם היה ער כל הלילה אסור לו ללכת לישון מחצי שעה שקודם עלות השחר עד שיתפלל תחילה (שו"ת בנין עולם ח"א סעי' א, מהרי"ל דיסקין, אשי ישראל פי' יג סי' לא). ואם ביקש מחבירו שיעיר אותו מותר (שו"ת בנין עולם שם). ואם אין באפשרותו לבקש מאחר, יקרא בעלות השחר קריאת שמע ואז יכול לישון (אשי ישראל שם).

ודעת הגר"ש^ה איערבך זצ"ל (שבועות יצחק חלק שהייה והטמנה עמ' רפ"ז) שאין לסמוך על שיעון להיות שומר שיעירנו לתפילת שחרית, דיש לחוש דאע"פ שיתעורר ירצה לנמנם עוד קמעא וישתקע בשינה עכ"פ [וכי"ש שבועות בבוקר שיתכן שמרוב העייפות לא ישמע השעון כלל]. ולכן יבקש מאחר שיעיר אותו [ואם בני הבית ישנים, יבקש מאחד המתפללים בנך לבדוק שהוא מגיע לבית הכנסת לתפילה בשבעה 8 ואם לאו לבוא לדפוק אצלן].

ועי' בס' שיח תפילה עמ' תרכא שו"ת מהגר"ש וואזנר זצ"ל שאם אין ברירה ואין שומר, עדיף ללכת לישון מלהתפלל בחטיפה ומהירות ולדלג על מילים; וביארו כוונתו שזה מדין חולה שלא יכול להתפלל (וכן יפסיד מילים) שמותר לו ללכת לישון אף שהגיע זמן שמונה, כעין מה שמותר לו לאכול לפני התפילה (בשם הגר"מ הכהן רובין שליט"א).

סוף התיקון של חג שבועות (ולבני חו"ל)

עי' בכף החיים (סי' תצד ס"ק יד) בשם האריז"ל שסוף התיקון [של ספירת העומר וליל שבועות] הוא בחג השבועות בבוקר עם תפילת מוסף.

ועי' כף החיים שהוא הדין לבני חוץ לארץ לא נגמר תיקונם עד לאחר תפילת מוסף ביום שני.

עניני שמחת יו"ט – גלידה בחג השבועות

עי' בבני יש' חי (פי' במדבר שנה א אות י) דכתב דמותר להקפיא ולעשות 'דזו דונדרמה' [גלידה] ביו"ט, דדוקא לגבן אסור וכו' דיש תענוג הרבה בזה ה"דזו דונדרמה" ביום טוב של שבועות, שהאור חם הרבה במדינות אלו, ויש בזה שמחת יום טוב. [עוד בענין הקפאת מים ושאר משקין בשבת ויו"ט עי' בס' ארחות שבת פי"ד סעי' נב].

בישול ב'סעודת נעילת החג' בסוף יו"ט

בישול מותר ביו"ט אך רק לצורך יו"ט, ולכן המבשל סמוך לשקיעה במוצאי יו"ט איזה מאכלים כגון ביצה (חביתה וכדו')

אין לבשל סמוך מאד לשקיעה, באופן שלא יספיקו לאכול מבעוד יום. וכן אסור לבשל ולעשות מלאכה בבין השמשות של מוצאי יו"ט אפילו כדי ליהנות ממנה לאתרת (עי' הגהת הגר"א סי' תצ"ח, סי' יו"ט כהלכתו פי"א סי' פ).

הזמנת גוי או מומר לחלל שבת לסעודת יו"ט

אסור להזמין מומר לחלל שבת בפרהסיא לסעודת יו"ט: כתב השו"ע (סי' תקיב סי' א) אין מבשלים לצורך כותים ביו"ט, לפיכך אסור להזמין שמה ירבה בשבילו ובמ"ב (סי' ק ב ד"ה לצורך כותים) שמומר לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסיא, דינו כעכו"ם.

בשבת: אין חשש שמה יבשל ולכן מותר להזמין נכרי (שו"ע סי' שכה סעי' א).

גזירה שמה ירבה בשבילו - בקדירה נפרדת: ביאר המשנה ברורה (שם ס"ק ד) טעם האיסור להזמין גוי - שמה יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל אם לא בשביל העכו"ם. ומשום הכי יש היתר בעבדו (לקמן), דאין לחוש שמה יבשל בקדירה אחרת בשבילו. ונאם זה מרבה לבשל עבור הנכרים באותה קדירה אין איסור לדעת הרא"ש ושאר הפוסקים הנ"ל ואפילו לדעת הרמ"א שמחמיר במרבה בשביל עכו"ם, הטעם שם ג"כ דחיישן שאם נתיר לו יבוא לבשל בקדירה אחרת (שער הציון (שם ס"ק ו)) [והטעם שאין איסור באותה קדירה דהוה ריבוי שיעורים בחד טירחא שמותר ביו"ט].

ספק מומר לחלל שבת ספק תינוק שנשבה: כתב בחוט שני (הל' יו"ט עמ' סה) "אדם שנתתק לנו אם דינו כמומר או דינו כתינוק שנשבה, מסתברא דבזה לא גזרו שמה ירבה בשבילו, ומותר להזמין ליום טוב כל זמן שלא ברור לנו שדינו כעכו"ם, אך לבשל בשבילו אסור".

בשעת הדחק: עי' בשבועות יצחק (הל' יו"ט עמ' קמוז) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דיש עצה להקנות למומר את כל האוכל (וגם המים) ויאמר שנוהג איסור לבשל ביו"ט כמו שבת, וכך ינהג גם בפועל כדי שלא יכשל. [לעשות כמכירת חמץ בערב יו"ט].

גוי שבא מאליו: מותר להאכילו עמו ולא חיישין שמה ירבה בשבילו (שו"ע סי' תקיב סעי' א).

גוי חשוב שבא מאליו: אם בא מאליו והישראל נותן לו בלי הזמנה והפצרה שיאכל אצלו, מותר, אבל אם מפציר בו שיאכל אצלו, אע"פ שבא מאליו, מכל מקום כיון שחביב לו שיאכל אצלו, חיישין שמה יבשל לו קדירה אחרת עוד. (וי"א שצריך שיאמר לו 'אם מספיק במה שהכינו לעצמו, בא ואכול') עי' מ"ב (שם ס"ק ז).

גוי שעוזר בבית לקשישים או מוגבלים: דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני יו"ט פי"ד ס"ק ג) שעובדים זרים מותר לישראל לתת להם ממה שמבשל עבורו, ואין זה נחשב הזמנה שדינו כעבדו.

לאפות חלה או עוגה אחת: אסור לאפות בשביל הגוי חלה אחת או כופתה או חביתה דהוה טירחא לעצמו (מ"ב שם).

בית מלון: שבאים להתארח שם יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות. דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני יום טוב פי"ד ס"ק ג) שאסור לארחם כיון שנחשב להזמנה לענין זה.

ועי' במועדים וזמנים (ח"ח על ח"א סי' מו מכתב א-ד) שהביא בשם הגר"מ קניבסקי זצ"ל כמה צירופים להקל במומרים.

ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קיח) שדן להתיר אם הטבח בבית מלון הוא אינו יהודי.

להערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה
(משה יחיאל הרסקין - מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com
וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

דף היומי: ענינים מעשיים - שלוה 1,2 לענין הלכה - שלוה 3
השבוע – הל' חג השבועות

^ה אדם שמחלל שבת בפני כמה בני אדם אך הוא מתבייש לעשות זאת בפני אדם גדול, כתב המ"ב בסי' שפה ס"ק ו שאינו נחשב כמחלל שבת בפרהסיא אלא כעושה בצינעא. ודעת הגר"מ קניבסקי זצ"ל (ארחות רבינו ח"ב עמ' קו) שמטעם זה יש להתיר להזמין אדם כזה לסעודת יו"ט, וכן בצירוף שו"ת בנין ציון (החדשות סי' כג) שהחילונים שאינם יודעים כלל דיני שבת, הם כתינוק שנשבה.

^י 'סמינר' להחזיר אנשים בתשובה: ולפי זה מותר לערוך סמינר עם סעודת יו"ט, כדי להחזיר אנשים בתשובה גם ביו"ט (ולא רק בשבת) ובפרט שיש ספק 'תינוק שנשבה', (רק אין לבשל בשבילם בקדירה נפרדת). ולרווחא דמילתא בבית מלון וכדו' ניתן לצרף שיטת הקה"י זצ"ל שהביא כמה צדדים להקל בזה.

^ה וכתב המ"ב סי' קס"ח ס"ק כ"ד מכל מקום טוב לחוש לדעת המחמירין שלא לאכול ארבע ביצים, וכל שכן אם הוא דבר שיש להסתפק בו מדינא אם הוא פת הבאה בכיסנין ע"ש. ולכן להמנע מספיקות אפשר ליטול ידים לסעודה. ויש מעלה ליטול ידים לסעודת חלב בחג השבועות ע"פ דברי הרמ"א, דכתב הרמ"א סי' תצ"ד ונהגין בכמה מקומות לאכל מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות. ונראה לי הטעם, שהוא כמו השני תבשילין שלוקחים בליל פסח זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר, וצריכין להביא עמהם שתי לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים.

ועי' בבאר היטב שהביא משהכנה"ג שכתב: אני נוהג לאכול דבש וחלב ומברך ברכת המזון ואוכל בשר וכי"כ השלי"ה. ע"ש בשם הכל בו דבשבועות יש נוהגין לאכול חלב בסעודת מנחה ע"ע ושמעתי שאוכלים חלב ואחי"כ בשר, ודלא כמו שעשו המלאכים אצל אברהם שאכלו בשר וחלב, שבעבור זה נתנה התורה לישראל.

^י וכששאלנו את הגר"נ קופשץ שליט"א על הנושא, לא היה נוח לו לענות על השאלה, שהרי עיקר הענין להיות ער בלילה כדי לקבל את התורה בזריזות בבוקר, (זכר מזה שהלכו לישון ומשה רבינו העיר אותם), ודעתו שעדיף ללכת לישון כמה שעות בסוף הלילה כדי שיקום להתפלל בזריזות בבוקר.

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

מגילת רות - שבועות

לסדר את המגילה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר המגילה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהמגילה.

א. חזרת נעמי ורות לשדה מואב

ו. שושלת דוד המלך

י. רות מלקטת שבלים בשדה בועז

ל. בועז נושא את רות וצאצאיהם

ל. מייתת משפחת נעמי

ג. רות יורדת בלילה לגורן בועז

ע. פלוני אלמוני הגואל מסתלק מקרבתו

לנעמי

פ. פרידת ערפה מנעמי ורות

ש. בועז נוטה לרות חסד

ש. אלימלך ומשפחתו יורדים למואב

"

שאלה לדין

"יעש ד' עמכם חסד"

בילקוט שמעוני (רות רמז תרא) על פסוק זה, הביא: 'אמר ר' זעירא, המגילה הזו, אין בה לא טומאה ולא טהרה, לא היתר ולא איסור, ולמה נכתבה? ללמדך שכר של גומלי חסדים.'

ויש לבאר מדרש זה שהרי מצינו כמה וכמה הלכות שלמדו חכמים מפסוקים שונים שבמגילת רות, כגון: קנין חליפין (ב"מ מז), שכל דיניו נלמדים מהמגילה, דיני יציאה מא"י לחו"ל (ב"ב צא), עניין ברעת חתנים שהיא בעשרה (כתובות ז), סדר קבלתם של גרים (יבמות מז), התקנה שיהא אדם שואל את שלום חבריו בשם (מכות כג), בגדי שבת מיוחדים (שבת קיג), וכן שלא יצא ת"ח יחידי בלילה (חולין צא), ומדוע כתוב במדרש שאין במגילת רות דינים.

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן החג. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצורה מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחדש.

פנינים

טעמים לקריאת מגילת רות בשבועות: א. ללמדך שאין התורה נקנית אלא ע"י דוחק ועניות. (ילקוט) ב. כי בשבועות עם ישראל קיבל את התורה והתגייר, כמו רות שהתגיירה בימות הקציר. (אבודרהם) ג. משום שמגילת רות נכתבה לייחס את דוד המלך, קוראים אותה בשבועות כדי לכבדו, שבו נולד ונפטר דוד. (בכור שור) ד. כי מגילת רות מלאה בגמילות חסדים ואף התורה היא גמילות חסדים. (ילקוט) ה. משום שכמו שנוספו לרות 606 מצוות על ז' מצוות בני נח שהיו לה בגויתה, כך ישראל קיבלו מצוות אלו בהר סיני. (ברכי יוסף) ו. בגלל שקוראים בשבועות בפרשת המועדות שבפרשת אמור שכתוב בה בין היתר: "לא תכלה פאת שדך וגו'... לעני ולגר תעזב אתם". ובעז עשה חסד עם רות בכך, לכן קוראים המגילה קודם לקריאת התורה. (הרוקח) ז. משום שע"י רות נתחדשה ההלכה 'מואבי ולא מואבית', והרי זה כעין קבלת התורה שנמסרה לחכמי כל דור ודור לדרוש בה כהבנתם. (חידושי הר"ם) ח. כי מתחילת בריאתה הייתה מוכנה לקבל עול מצוות, כמו שרמוז בשמה מספר המצוות שהיו חסרים לה. (הגר"א) ט. כדי להודיע שהתורה שבכתב והתורה שבע"פ אחת היא, שרק בכח התורה שבע"פ נדרש 'מואבי ולא מואבית' ומכח זה נתייסד כל מלכות בית דוד שעליה נשענת כל כנסת ישראל. (בשם צדיקים) י. המגילה המלאה בחסדים, מזכירה לנו שצריכה התורה להיות משולבת במעשי חסד ובלי זה אין קיום לתורה, וכל האומר שאין לו אלא תורה - אפילו תורה אין לו'. (ראשי בשמים) יא. כתוב במדרש שבמגילה: "אין בה לא טומאה ולא טהרה, לא היתר ולא איסור", ולמרות זאת נכתבה. ויש לדעת בחג מתן התורה, כי הלימוד עצמו מצוה היא, אף אם לא מביאה לידי מעשה. (מאיר דרך) יב. להראות שבכח התורה ניתן ללקט את כל הניצוצות שנתפזרו בין האומות כגון רות. כך, במתן התורה סיבב הקב"ה על כל האומות ללקוט הניצוצות מהם. (אמרי אמת) יג. כדי שיקראו בתורה (בקה"ת), בנביאים (בהפטרה) ובכתובים (רות) להראות שמרועה אחד ניתנו. ובחרו ברות כי יש שיטה שזהו הספר הראשון שבכתובים: 'סדרן של כתובים: רות תהלים איוב' (ב"ב יד); (אוצר המנהגים) אגב, במסכת סופרים כתוב שבעבר היו מפצלים את קריאת המגילה: במוצאי יו"ט ראשון היו קוראים מחצה, ובמוצאי יו"ט שני היו קוראים את חציה השני.

"וגם שול תשולו לה מן הצבתים ועזבתם ולקטה"

לכאורה צריך ביאור, איך ציווה בועז לעשות כן, הרי רות תחשוב שזה שכחה ופטור מתרומה ומעשר ובאמת אינו שכחה ונמצא מכשילה באיסור טבל. אלא, בועז אמר להם שכנגד רות תעשו עצמכם כשוכחים הצבתים ותזכה בהם בתורת שכחה, אבל אתם לעצמכם: 'ועזבתם' - דהיינו שתפקירו אותם כמו שמצינו (פאה פ"ו) ש'עזיבה' הוא לשון הפקר. (שו"ת יד יצחק ח"ג סי' ק"ה)

"תספרו המשים יום"

לכאורה תמוה: למה עושים בחו"ל ב' ימים את חג השבועות משום 'ספיקא דיומא', הלא בשבועות לעולם לא יהיה ספק בדבר, אפילו בזמן שקידשו את החודש לפי הראיה, שהרי כל מה שצריכים לעשות הוא לספור 50 יום מפסח שעליו כבר נשלחו שלוחים. אמנם הרמב"ם כתב שבזמן הבית תיקנו (כדי שלא לחלוק במועדות) שבכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעים, יעשו ב' ימים - אפילו יו"ט של שבועות. אך בזמן הזה אנו עושים ב' ימים משום 'מנהג אבותינו בידינו' ומשום שמא יחזור הדבר לקלוקלו, ואין זה שייך בשבועות? ויש לבאר: א. בגלל ב' ימים של פסח שסופרים משניהם 50 יום כדי שלא יבואו לזלזל בפסח. ב. כי שבועות הוא על ב' דברים: קבלת התורה ועל 50 יום מפסח. ג. חוששים אנו לכך שהטעו העדים את בית הדין ולא התפרסם הדבר מספיק. ד. אסמכתא לכך מהתורה, שהרי כתוב לספור 50 יום, ולמרות שאנו סופרים רק 49 יום שהם שבועה שבועות, יש רמז ליום החמישים ואחת מן התורה. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן החג' תשע"ט)

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.

זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 911 חשבון 3787939, ע"ש 'בינין'. 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש לע"נ
מרת שושנה לאה בת נתן ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה **מתחילה** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. אלימלך ונעמי קרויים _ ("א שזה על שם מקומם)
 - ב. אלימלך נעמי ובניהם ירדו מ- _ לשדה מואב
 - ג. בועז אמר בהתחלה לרות "יש _ קרוב ממני"
 - ד. רות לא הלכה אחרי הבחורים "אם _ אם עשיר"
 - ה. לאחר שבוועז נשא את רות, השי"ת נתן לה-
 - ו. המילה הראשונה במגילת רות היא-
 - ז. פעולת הפרדת המוץ מן התבואה נקראת-
 - ח. אחד מאבות אבותיו של דוד המלך
 - ט. הנשים אמרו לנעמי שרות _ לה משבעה בנים
 - י. אבי דוד המלך
 - כ. בעלה של ערפה
 - ל. בועז הרשה לרות _____ גם בין העמרים
 - מ. בועז נתן לרות 6 שעורים בתוך-
 - נ. סביו של בועז
 - ס. "רחצת ו _____ ושמת שמלותיך עליך"
 - ע. כמה אנשים מזקני העיר אסף בועז?
 - פ. כך קרוי במגילה הגואל הקרוב
 - צ. כך היו מכנים, עומרים די קטנים
 - ק. בועז נתן לרות לאכול-
 - ר. אחד מאבות אבותיו של דוד המלך
 - ש. הן נתנו לעובד את שמו
 - ת. קנין חליפין נקרא במגילה-

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה **מסתיימת** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. נעמי ביקשה מבנות בית לחם שתקראנה לה-
 - ב. הסיבה בגללה עזב אבימלך את א"י
 - ג. "מובדלים אנו משאר עמים ב_ מצוות" (רש"י)
 - ד. סב ונכדו
 - ה. בועז היה משבט-
 - ו. "מעם ד' אלוקי ישראל אשר באת לחסות _"
 - ז. בעלה השני של רות
 - ח. "בתי הוא אבקש לך _ אשר ייטב לך"
 - ט. אלימלך ומשפחתו ירדו מא"י בימי _ ה_
 - י. המותה של גיבורת המגילה
 - ך. בעלה של נעמי
 - ל. בועז אמר לרות שהיא 'אשת' _____
 - ם. כאן, פה
 - ן. כיצד אנו נקרא, למקום בו זורים את התבואה?
 - ס. אלימלך היה עשיר, גדול ו_ הדור (רש"י)
 - ע. יתפרסם
 - ף. ערפה הפנתה _ לחמותה
 - ץ. אחד מאבות אבותיו של דוד המלך
 - ק. "ו _____ ערפה לחמותה ורות דבקה בה"
 - ר. במגילת רות אנו לומדים על קנין-
 - ש. נעמי: "זקנתי מהיות ל _____"
 - ת. נעמי היתה _____ לעובד

ואלה שמות

"וישי הוליד את דוד"

מה היה שמה של אמו של דוד המלך? (התשובה במדור התשובות)

מן המדרש

תני בשם רבי יהושע: יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית (חסד). שכן אמרה רות לנעמי: 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום'. ולא אמרה 'אשר עשה עמי', אלא אשר עשיתי עמו, הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו, בשביל שהאכילני פרוסה אחת. אמר רבי יוסי: 'והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יעזו וביעזו במשפטי מאסו ואת הקתי געלה נפשם' - כתוב 'עזו וביעזו' בכפלות, כי 'עזו' אותיות 'עני' (וצדקה הייתה מצילתם מהגלות). אמר רבי שילה דנוה: הונך תלוי באביון. אמר רב נחמן: כתוב: "כי בגלל הדבר הזה", גלגל הוא שחוזר בעולם על כולם, ודומה לגלגל של בנאים שהמלא מתרוקן והמרוקן מתמלא. בר קפרא אמר: אין לך אדם שאינו בא למדה זו (של עניות), ואם לא הוא, בא בנו, ואם לא בנו, בא בן בנו. תני, רבי אליעזר בן יעקב אומר: נקמתם של גויים ביד ישראל ונקמת ישראל ביד ענייהם. נקמת הגויים ביד ישראל, שנאמר: "ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל". נקמתם של ישראל ביד ענייהם, שנאמר: "וקרא עליך אל ד' והיה בך חטא". אמר רבי אבון: העני הזה עומד על פתחך, והקב"ה עומד על ימינו, אם נתת לו, זה שעומד על ימינו מברכך, ואם לא הוא עתיד להיפרע מאותו האיש (שלא נתן), שנאמר: "כי יעמד לימין אביון". אמר רבי אבהו צריכים אנו להחזיק (להכיר) טובה לרמאים שבהם (שבעניים). מעשה ברבי יוחנן וריש לקיש שהיו יורדים לרחוץ בחמי טבריה ופגש בהם עני אחד, אמר להם: 'תרמו לי!' אמרו לו: 'כשנצא, ניתן לך'. יצאו, ומצאוהו מת. אמרו: 'הואיל ולא זכינו בו בחייו, נטפל במיתתו'. כשטיפלו בקבורתו, מצאו ארנק מלא בדינרים בין הפציו. אמרו: 'פה אמר רבי אבהו, שצריכים אנו להחזיק טובה לרמאים שבהם, שאילולא הרמאים, כיון שרואה אדם אחד מהם שואל צדקה ממנו ולא היה נתן לו, מיד היה נענש 'מיתתו'. (ע"פ מדרש רבה)

מילה במגילה

**בריקוד ניסה להשתלב,
ובכך משך תשומת לב,
אז רקד בחרש ובנחת,
אך עדיין הזדקר כמחט.**

המונח המבוקש הינו מילה
בת 3 אותיות המופיעה במגילה.
אשר כל שורה בחידה
רומזת להקשר שונה שלה.
(יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות
בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

על אלו נשים מובא שהיו להן זקנים?

מובא בספרים שכל הפסוקים במגילת רות פותחים באות ו' מלבד שמונה פסוקים שראשי תיבותיהם הם: ישע"י באה"ל. ורמזו דברים שונים בעניין זה: א. מפני שכל ההיתר של רות לבוא בקהל מכוח 'מואבי ולא מואבית' הוא משום שאין דרכה של אישה לקדם בלחם ובמים אלא להישאר באהל, ור"ת אלו רומזות לכך. (דבר טוב) ב. הגימטריא של 'ישעי באהל' (428) ועוד כל שאר 77 אותיות ו (462) שווים ל890, ובתוספת 3 אותיות של שם המגילה נקבל 893 שבדיוק הגימטריא של המילים: 'שבועות דוד המלך'. ג. גאולת ישראל תלויה בשכינה ובתורה ששוכנות באהל. (החיד"א)

שעשועי דאורייתא

"משבעה בנים"

למי בתנ"ך כתוב במפורש שהיו לו שבעה בנים? (על איש

אחד ועל אשה אחת)

מצאו נא במגילה:

1. שני אנשים ששמותיהם ניתנים לקריאה ישר והפוך.
2. שמונה פסוקים שאינם מתחילים באות ו'.
3. ארבע מילים רצופות שהינן פעלים.
4. 5 פסוקים שמתחילים ומסתיימים באות ו'.
5. 4 מילים רצופות שמסתיימות באות ו'.
6. את האות ש' המופיעה 3 פעמים ברציפות. (לא באותה מילה)
7. את שמותיהן של שתיים ממסכתות הש"ס.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי המגילה

במגילת רות מסופר אודות נעמי, שתי כלותיה ובעז.

במגילת רות 85 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת השם:

"בעז" = בגימטריא = 85

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: איך יתכן שאדם יקרא קטע שלם מתוך תפילת הלחש שלו בקול רם? - בליל שבת אם הש"ץ הגיע ל'ויכולו' ואף הוא אוחז שם, יגביה קולו עם הציבור, לקיים 'ונקדשתי'. (ציץ אליעזר יד כד) **לסדר את המגילה** - 'שלף איש נעלו'. **חידו א' ת'** - אפרתיים, בית לחם, גואל, דל, הריון, ויהי, זריה, חצרון, טובה, ישי, כיליון, ללקט, מטפחת, נחשון, סכת, עשרה, פלוני אלמוני, צבתים, קלי, רם, שכנות, תמורה. חידו א' ת' הפוך - מרא, רעב, תרי"ג, עובד דוד, יהודה, תחת כנפיו, בועז, מנוח, שפוט השופטים, נעמי, אלימלך, חיל, הלום, גורן, פרנס, יודע, עורף, פרץ, תישק, סודר, איש, אומנת. **שעשועי דאורייתא** - לאיוב ולחנה. 1. ישי ובנו דוד. (ואף לדוד היה בן בשם נתן!) 2. הפסוקים שמתחילים במילים: "יתן", "שבנה", "הלהן", "באשר", "אני", "עיניך", "ישלם", "ליני". 3. ותאכל ותשבע ותתר ותקם. 4. "ויהי בימי... ושני בניו", "ויהי בחצי הלילה... מרגלתיו", "ויקה עשרה אנשים... וישבו", "ויאמר בעז ביום... על נחלתו", "ויאמר הגאל... נעלו". 5. "אדני כי נחמתני וכי". 6. "שש שעורים". 7. תמורה וכלים. **ואלה שמות** - נצבת בת עדאל וי"א בת עמיאל. **מילה בפרשה במדבר** - אלף. "לימד כלב עם מוח" - אילף בכתיב חסר, "מספר גדול לנבוח" - אלף הוא מספר די גדול, "כדור פלא להפוך" - אם נהפוך את המילה 'פלא' נקבל את המילה 'אלף', 'ואות ומופת לערוך' - האות אלף. **טמונות במגילה** - 1. "פלוני אלמוני" (ד,א) 2. "שש שעורים" (ג,טו) 3. "המטפחת" (ג,טו) 4. "אגלה אזנך" (ד,ד) 5. שתי הלחם הקרבים בשבועות. 6. "ושם אקבר" (א,יז) 7. "ותשתיהו בחיקה" (ד,טז) 8. "כי באשר תלכי אלך" (א,יז) 9. "וטבלת פיתך בחומוץ" (ביד) 10. "הקוצרים" (בה) 11. "אם דל אם עשיר" (גי), "אני מלאה הלכתי וריקם השבני" (א,כא) 12. +שבועות=שבועות. 13. 'שהיתה מסמנת הדרכים' (רש"י ב,ג) **טמונות בהפטר** - 1. "כמראה הקשת אשר בתוך הענן" (א,כח) 2. "וארבע כנפים" (א,ו) 2. "החשמל" (א,ד) "ומן האש יוצא ברק" (א,יג) 3. "ככף רגל עגל" (א,ז) 4. "כעין הקרח" (א,כב) **שאלה לל"ג בעומר** - שאלנו: מדוע בחר הקב"ה לברוא לרשב"י דווקא עץ חרובים שפריו חשוב כמאכל פשוט ונחות, ולא ברא אילן בעל פירות משובחים יותר? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כדי שלא יבואו אנשים לאכול מפירות האילן וכך ייודע מקום מסתורם של רשב"י ובנו. 2. לא היה משנה לרשב"י מה הוא אוכל והקב"ה לא עושה ניסים לחינם. 3. לא הביא לו לחם כדי שלא יצטרך לומר ברכת המזון באריכות. 4. זה היה מזון נפוץ לאכילת תלמידי חכמים בתקופתם. 5. בעץ חרובים אין חשש ערלה.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרש'.

בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

"באהבתה תשגה תמיד"

אוסף ניצוצי דעת ופרקי רוממות עובדות והנהגות
על אחד המיוחד מגדולי מוסרי התורה
הגאון הגדול
רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצלה"ה

הגאון העצום רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצוק"ל היה מהאריות הבולטים בעולם הישיבות דליטא, ולאחר מכן הרביץ תורה במשך יותר משבעים שנה, בעיקר במסגרת הכולל "בית יהודה" שבתל אביב. עד לפטירתו בחודש אייר שנת תשס"ג.

השפעתו הגדולה ממשיכה בדורנו, הן ע"י תלמידיו ותלמידי תלמידיו, והן באמצעות ספריו המרובים "שיעורי רבנו הגרי"מ", בכל מקצועות ששת הסדרים. באופן לימודו חיבר בין דרך הלימוד של ישיבות ליטא, ובין שיטת בריסק אותה ינק מחמיו הגדול מרן הגרי"ז.

לרגל זמן מתן תורתנו, אספנו לקט מהנהגותיו והליכותיו, מתוך קבצים שונים שנתפרסמו עם השנים.

ראש ישיבה, על כן יש לכם שפראך (שפה) של ראש ישיבה.

במחיצת רבי ירוחם ממיר

הגרי"מ הגיע למיר כשהיה בן עשרים ושש. הוא העיד בפני שהתעלה בלימוד משיחותיו של המשגיח רבי ירוחם. רעיונותיו העמוקים התנו דרך בלימוד. (רבי שלמה וולבה)

61 שיעורים בשבוע

מדי שבוע היה אומר כ-16 שיעורים קבועים בכל מקצועות הש"ס, וזאת במשך שנים רבות, גם בגיל הקרוב למאה. כל אלו מלבד לימודו העצמי, מלבד שעות שעסק בכתיבת חידו"ת, ומלבד קביעות שונות שהיו לו עם יחידים לסידור כתביו.

הנהגה שלמד מהח"ה

באחת מהתקופות שם פעמיו לגרודנא, ובדרך עבר בראדין להקביל את פני החפץ חיים. כשהביאו לח"ה כסא לשבת, ביקש הח"ה שיביאו כסא גם לאורה. ומני אז כל אימת שבא אורה לביתו של רבי מיכל, ראשית הכל, היה מזמינו לשבת. בסיפור זה אנו רואים את מידת ה"התלמדות", שכאשר הרגיש בעצמו את קורת הרוח במה שהח"ה הציע לו כסא, כך סיגל לעצמו לנהוג כן.

רוחב התורה

בשיטת לימודו, מימיו לא סבל את הצמצום. ראו אצלו בעליל כי "רחבה מצותך מאד", ולרחבותה אין קץ. תמיד התפרס על פני מרחבים.

סיפר בנו רבי חיים: היה בקי בכל התנ"ך בדקדוק. בסעודותיו החזיק תמיד ספר ולמד. ידע סדר עולם בע"פ, שלשלת הקבלה לראב"ד, וידיעות בכל עניני ושטחי התורה, ובעניני כלל ישראל בכל הדורות.

"דברי תורה של סעודה שלישית"

סיפר אחד מראשי הישיבות: זכורני שאמרתי לפניו פעם סברא לתרץ קושיה והסכים לה ברגע הראשון, אך מיד אמר בחינך: "אינני אוהב דברי תורה של סעודה שלישית בשבת (שנאמרים בחושך), בוא נפתח את הגמרא עליה דברת ונראה עוד פעם מה כתוב שם". ופתח הסוגיא וקרא, וביאר את מהלך הסוגיא, ואח"כ חזר על השאלה בבהירותו המופלאה, חזר גם על התירוץ והסביר אותו בהבנתו העמוקה, ואז שוב פנה אלי ואמר: "כן, אכן הדברים נכונים".

החלטה גורלית

בהזדמנות מסוימת, כשערך בכולל סיום על מסכת שנלמדה בשיעור, שאלוהו תלמידיו מה תהיה המסכת הבאה בה יעסקו, זלגו עיניו דמעות, בפנותו אליהם בבקשה: במטותא מכס, אל תעשוני ל"דיין". ללמוד ולהצליח בתורה אינו ענין של מה בכך. לשם כך

עוד סיפר על הרושם העמוק שהשאירה עליו ברכת התורה ששמע מפי הח"ה בעת שנקרא לעלות לתורה.

האיך לחשוב

סיפר הגרי"ז איידלמן, כאשר רצה הגרי"מ לעבור משיבת מיר ללמוד אצל מרן הגרי"ז, נכנס למורו ורבו המשגיח ר' ירוחם ואמר לו שהוא רוצה ליסוע ללמוד בבריסק. היסס המשגיח בדבר, עד שאמר לו הגרי"מ שלומדים שם האיך לחשוב ("צו טראכטן"), ואז הסכים ר' ירוחם. כי אצל המשגיח היה ה'עיון' דבר גדול.

"אתה ראש ישיבה"

פעם ישב אדם אחד אצל הגרי"ז, ושאל שאלה בלימוד, ענה לו הגרי"ז במתק לשונו. אולם אותו אדם לא הבין את התשובה. ניסה הגרי"ז והסביר לו שוב את הדברים, אך הלה עדיין לא הבין. פנה הגרי"ז לחתנו הגרי"מ וביקש ממנו שיסביר לאותו אדם, ואכן הסבירו הגרי"מ ומיד הבין אותו אדם את התשובה. נענה הגרי"ז לחתנו: אתה

זקוקים לסייעתא דשמיא, ומי יודע? אם אתם תחליטו איזו מסכת נלמד, תהיה לכם לבטח סיעתא ממרום, אולם, אנא מכם, אל תפצירו בי שאני אהיה המחליט בענין...

מה הם 'סתרי תורה'?

פעם שחו לפניו שיש ענין ללמוד סתרי תורה ע"י לימוד ספר הזוהר ותורת הקבלה. נענה ואמר: ודאי שיש ענין וחובה להגיע לסתרי תורה, אבל זה לא רק קיים בקבלה ובחכמת הנסתר, גם בנגלה בדף הגמרא שאנחנו לומדים, בסוגיא שאנו עוסקים בה, יש את ה'פנימיות', את ה'סתרי תורה' שצריך לעמול ולהתייגע כדי לזכות בהם, הם המה סתרי התורה שכשולומדים אותם בקנייני התורה הם מרוממים את הנפש ואת הנשמה עד שמי מעלה.

כמו סוחר טוב

אחד הגילויים של אהבת התורה כפשוטה, היה האופן בו למד ואמר שיעורים בסדרי הלימוד של הכולל בגמרא רש"י ותוס' כסדרן מתוך אהבה עצומה לעצם הפשט.

לא היה הבדל אצלו בשמחת התורה בין קטע שיש בו ברק או איזה חידוש להתגדר בו, לבין סוגיא של חשבון בילפותות, היה מקדיש לכך ימים ארוכים של עמל, ומייחד לכך שיעור כמו בסוגיה של הגדרות למדניות. הוא היה ממשיל זאת כך: "אנחנו כמו סוחרים, סוחר טוב משתמש בכל סחורה שמגיעה אליו, הוא לא בורר בין סחורה לסחורה, כך אנו כל סוגיה שמגיעה לפתחנו אנו מהפכים בה ודנים בה עד תומה".

איך חושבים על קושיא

היה אומר שהגרא"ז מלצר לימדו כי בשומעו קושיא, אל לו למהר לחשוב על תירוץ. עדיף להתעמק בקושיא, והתירוץ כבר ממילא יימצא (טראכט ניט א תירוץ, טראכט אין די קשיא).

מה לומדים מהגהות הב"ח

פעם אמר, כמה אפשר ללמוד אהבת התורה מהגהות הב"ח, איך גאון עצום ונורא כזה, שבוודאי היה עוקר הרים וטוחנון זו בזו בסברא, היה שם עיניו גם על תיקוני נוסחאות והגהות פשוטים לכאורה, וטרח לציין ולתקן.

בבא קמא "לפי הרשב"א"

פעם ערך סיום על מסכת בבא קמא. שאלו אותו לשמחה מה זו עושה הרי בידוע שכבר למד את המסכת הזו עשרות פעמים. השיב ר' מיכל שענתה למד את כל מהלך המסכת 'לפי פירוש הרשב"א'.

ויציין לשונו מההסכמה להוצאת חידושי הרשב"א: "והנה הרשב"א אביוהו ורבן של ישראל, ולמותר לתאר יקרת ערך ספרי רבנו הרשב"א, ואנחנו חונכנו להיות יגיעים יגיעת התורה יגיעה אחר יגיעה לחדור לעומק הבנת דברי הרשב"א, ועי"ז לזכות להבין צורתא דשמעתתא".

מהמסד עד הטפחות

בנו: כן היה דרך לימוד, לא הלך אחר ה'ברק', לא התחיל עם 'מערכות', אם כי כתביו מלאים מערכות גדולות, לא התחיל כך,

לא התחיל להעמדם על איזה רמב"ם בסוגיא אלא למד כל הגמ', כל אות ותג, כל 'קנייטש' ברש"י, ומזה הסתעפו לבסוף יסודות ויסודי יסודות. למד - דרך משל - את הדפים הראשונים בפרק מרובה ואת כל הסוגיות בפרק איזהו מקומן, וכן ציור כל כלי וכלי המוזכר במסכת כלים, וכל כיו"ב...

יחיד בטהרות

שליטתו המוחלטת בסדר טהרות היתה מן המפורסמות. על ראשית דרכו בתחום זה סיפר, כי היה זה כשהגיעה לשיבת מיר הידיעה על פטירת אמו ע"ה. אז החל ללמוד לע"נ משניות טהרות עם הר"ש, ומאז לא הירפה מתלמודו בסדר זה.

סיפר בנו: מהזמן שבא לבני ברק בעשרים וכמה שנותיו האחרונות, למד כל סדר טהרות שלש פעמים, פעמיים בסדר שיעוריו הקבוע בעמקות גדולה, בכל שיטות הראשונים והאחרונים שעות ע"ג שעות, ותוך כדי השיעור גם היה מכתוב לתלמידים. וכשהגיעה השנה השביעית הפסיק, ולמד מסכת שביעית, אף שכבר למד בעבר שביעית. למד ויגע עוד הפעם בשביעית, ושוב חזר לטהרות, ועוד היו סדרים של טהרות.

"נו, אמור דבר מה..."

כאשר השיא את בתו תחי', והחופה התעכבה מעט בשל המתנה לאחד מהקרואים, בטבעיות פנה אל החתן: נו, אמור דבר מה, וכמוכן שהכוונה היתה לאיזה חידוש שנתחדש או קושיא שעלתה בדעתו. כשהחתן, העומד שעה קלה לפני כניסתו לחופה, השתומם כמתמיה, הגיב הגרי"מ: כן, גם עכשיו אין פטורים מתלמוד תורה.

טובת עין

ר' מיכל היה ב'ועד ההצלה' יחד עם ר' לייב מאלין והם שלחו מכתב לר' אברהם קלמנוביץ ובקשו את סיועו למצות ויין ליפן. ר' אברהם שלח את המצות והיין ליפן והם הגיעו יומיים לפני הפסח. המשלוח כלל כשנים וחצי טון מצות ואלפי בקבוקי יין, כשהמשלוח רשום ע"ש ר' מיכל פיינשטיין. האניה עגנה בחופי יפן אך אנשי המכס דרשו סכום גבוה כדי לשחרר את ה'עוגות'. ר' מיכל עירב את השגריר היפני והמשלוח שוחרר. היו שחשבו שהמצות מגיעות רק לבני הישיבה, אבל ר' מיכל בטוב עינו אחז שיש לחלקם לכל היהודים ואכן כך נהגו וממנו נהנו כל אלפי הפליטים ששהו ביפן באותו פסח.

פראק של שבת

כשהיה הולך להשתתף בשמחה היה הולך עם הפראק של שבת. כדי להראות לבעל השמחה שהשמחה שלו זה השמחה שלי. לחתונה של אחיך היית הולך בבגדי שבת כי אתה מרגיש שזה שמחה שלך, גם אצל החבר, השכן, הידיד, זה השמחה שלך. תלבש בגדי שבת!

אמר: הרבי שלי במידות טובות זה ר' איסר זלמן.

כל מי שדיבר איתו הרגיש כשווה עמו, ללא התנשאות.

מה לא עושים בשביל חומרא

תלמידו האהוב הגר"י לב סיפר כי המנהג היה במניין שבביתו בר"ה בסיום תפילת מוסף, לתקוע תקיעות נוספות לפי שיטות

אחרות בראשונים. באחת השנים הפסיק בעל התוקע באמצע אותן תקיעות ולא סיימן. ר' מיכל לא הגיב. אח"כ הסביר כי בשביל חומרא שלו הוא לא מטריח אחרים!

נושא בעול

בסיום עלייתו לתורה מדי שבת במנין שבביתו, הבעל קורא עשה 'מי שברך' לחולים, ור' מיכל הזכיר לפניו עשרות שמות של חולים ואמותיהם. אחד המתפללים ספר פעם, חמישים שמות של חולים שמנה מזכרונו.

לא אחת כשהגיע לביתו טלפון המבקש להתפלל על פלוני החולה, היה חובש את מגבעתו, ופונה ואומר כמה פרקי תהלים בהתרגשות גדולה.

ביקור בסוף החג

היה רבי מיכל מגיע מדי חג לביקור במעונו של הסטייפלר. לאחר מכן השיב לו הסטייפלר ביקור חג, ובדרך כלל היה עושה זאת זמן קצר לאחר מכן. כשנוכח בכך הגר"מ, החליט לערוך את הביקור לקראת סוף החג ממש, והיה מגיע בהושע"ד אחה"צ או בשביעי של פסח וכדו', כדי למנוע מבעל הקה"י לטרוח בביקור גומלין.

עבודה שבלב

התפילה היתה אצלו סדר שלם: ההכנות, הנחת התפילין, אמירת כל הסדר לפני התפילה - הכל במתינות, מילה במילה מתוך הסיפור. הוא היה בוכה בדמעות וצעקות בתפילה כבן המתחטא לפני אביו, וברפאנו ושמע קולנו נשמעו ממקומו קולות בכי ותחנונים, והיה מוריד ראשו על הסטנדר ומבקש בקשות שונות. לפעמים באמצע הלימוד היה מפסיק ומבקש תפילות. לפעמים גם בשעה שהלך ברחוב היה מדבר ומתפלל.

החזק במוסר

היה לו סדר מוסר בכל בוקר קבוע אחרי התפילה חצי שעה ויותר בעודו מעוטר בטלית ותפילין וכך נהג עד ימיו האחרונים. הוא היה חוזר בשיחות על קטעים שלמים מחובות הלבבות ושערי תשובה על לשונם.

מהו 'סדר' בחיי האדם

סיפר שבלומדו בישיבת מיר היה המשגיח ר' ירוחם משמיע ועדים לפני קבוצות מסוימות, אותם קבע בהתאם לדרגת הבחורים. את ר' מיכל שיבץ בקבוצת בחורים שהיה משמיע להם ועד אחת בשנה בערב יוה"כ. סיפר שתוכן הוועד עסק בענין מעלת קביעות ה'סדר' בחיי האדם. והוסיף שהמשגיח הישיר מבטו אליו וביודעו שאין הסדר תכונתו הכוללת... אמר: אבער אמסודר אין קאפ איז הויכט גוט (להיות מסודר בראשו, זה גם טוב).

ניחמתני ניחמתני

בתו היתה חולה במחלת האסטמה. פעם נתקפה בהתקף קשה של קוצר נשימה, כולם מיהרו להביא משאף, אבל לא מצאו אותו. ההתקף החמיר עד שהיא נפטרה. אח"כ מצאו ממש בסמוך אליה

שלושה משאפים.

סיפר ר' יעקב גלינסקי זצ"ל: באתי לנחמו, וקודם שבאתי הרגשתי שמסתמא מאשימים אחד את עצמו או את השני על הענין הזה שלא מצאו ולא השגיחו על המשאף. אז אמרתי למתנחמים מה שאמר המשגיח דלומז'ה שאדם צריך להשתדל להזהר על העתיד ולהשתדל, אבל לאחר שהתרחש המעשה וכבר קרה, אם האדם מאשים מישהו על העבר, זה כפירה. הרי זה היה בהשגחה מלמעלה. יומיים אח"כ פגשתי את רבי יהושע שקלאר ואמר לי: הייתי אצל ר' מיכל והוא סיפר, כמה מאות באו אלי, אבל מה שר' יעקב גלינסקי אמר הוא החיה אותי.

על מות לבת

בעת אבלו הגדול כאשר נפטרה בתו היקרה אסתר ע"ה בדמי ימיה, בתוך השלושים לפטירתה היו באים חבורת לומדים והיה נלמד שיעור משניות לעילוי נשמתה. בטרם החל בשיעור היה בוכה, עיניו הגירו דמעות מאין הפוגות, אבל כאשר החלו בהשמעת השיעור, פנים חדשות בא לכאן, במחי רגע אחד כמו נמחקו לגמרי כל סימן ואות לאבל ולצעד שאפפוהו, כולו היה דבוק בתורה שהיתה לו שעשוע וחדוות עוז, הוא התערב העיר והאיר בדברי המשנה, לא היה ניתן להאמין שלבו שבור ונדכה. והנה הסתיים השיעור, שוב פניו לבשו קדרות ושב לאבלו.

לולי תורתך

אחד התלמידים מספר שהתלווה אליו באותם ימים והוא אמר לו כך: דוד המלך אומר בתהלים טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד, באתי במעמקי מים ושכולת שטפתי. אין זו מליצה, יש מצב של הרגשה כזו ממש. ומדי דברו ניכר היה בדבריו שהוא מדבר מתוך כאבו הוא כאשר חש כאדם הטוב ממש ביגונו, באין יכולת לעמוד. והנה כאשר התיישב ללמוד, הכל כלא היה. הרהבתי עוז ושאלתי אותו כיצד אפשר לשכוח את הכול בשעת הלימוד, והוא אמר לי את הפסוק "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני".

ר' מיכל היה מונה

כל אלו שהתפללו במחיצות הבחינו שלפני אמירת ק"ש, הוא מונה באצבעותיו. במשך השנים לא ההיון אף אחד לשאול מה פשר הדבר, אבל בעת זקנותו גילה פעם צפוניו, שהוא מונה את כל עשרת הדברות שהם כלולים בפרשיות של שמע והיה אם שמוע.

לא באקראי

היה מקפיד להגיע אל הכותל המערבי אחת לשלושים יום. ארע, שהיה בירושלים והציע לו תלמיד שנצל את ההזדמנות ליסוע לכותל. הוא הגיב ואמר: לכותל המערבי לא נוסעים סתם כך, באקראי, בלא הכנה. יש להתכונן לכך כראוי ורק אז לנסוע.

כך ארע כשנסע להר המנוחות ליארצייט של אחד מעמודי התווך של הכולל. כשהגיע לבית החיים הציע המלווה שיפנו לעלות גם על ציונו של חותנו הגר"ז. ר' מיכל אמר ברטט: וכי אפשר לעלות על הציון ללא הכנה ראויה?

מחנך על פי דרכו

אחד מתלמידיו שהיה מרביץ תורה שח לפניו שקשה לו ללמד ילדים היות ואין זה ממוזג לזרוק מרה בתלמידים. השיב: אל תדמה בעצמך שהדרך בה אתה מחנך אינה דרך, כאשר המחנך הולך עם הכוחות הטבעיים שלו, הוא ימצא עם כוחות אלו מסילות ללב התלמידים ויצליח לחנכם.

מקצת מפניניו

- פעם דרש כמין חומר את האמור בירושלמי (הובא בר"ן נדרים כה). "אין מרובע בבריות", ופירש שיש בכך רמז שבעוה"ז אין זווית ואין חוד, הכל מעוגל. במסגרת החומריות א"א להעמיד דברים על קוצו של יו"ד. אכן בתחום הרוחני המצב הפוך בתכלית "תפליץ מרובעות הלכה למשה מסיני" (מגילה כד, ב). גם המזבח היה צריך להיות מרובע, ואם נפגמו אחת מזוויותיו אפי' כחגירת ציפורן הרי נפסל מהקרבה, ללמדך שבחפצי שמים הכל חייב להיות מדויק בתכלית, ואין "לעגל פינות".

- ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים.

יש 'טועה' ויש 'תועה'. טועה הוא מי שיש לו דרך מסוימת בחיים, אבל חי בטעות. תועה הוא מי שאין לו דרך כלל וכלל, וחי בעוה"ז ללא מטרה וללא משמעות. זהו שאנו מתפללים והבדילנו מן התועים, כיון שלגוים אין כלל דרך בחיים.

- בהפטרת שבת שובה (הושע י"ד) כתיב ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל וגו'. והנה חזינן כאן דמלבד מה שהקב"ה מקבל את תשובתו של החוטא וכו', יש כאן דבר נוסף, מש"כ בפסוק כאן "ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה", היינו לא רק שהקב"ה מקבל את התשובה, אלא הוא נותן תשלומים על כל מה שהחסיר לנו בגלל החטא. הפלא ופלא.

- בשם המשגיח ר' ירוחם, דהנה אנו רואים שלשקר ולסט"א יש הצלחה גדולה. ואילו החכמה והאמת נמצאים בתחתית המדרגה, והחושך דוחה את כל האור. ואיך יזרח האור?

והביא לזה משל לבית גדול ומפואר אשר הבעלים לא גרו שם, אט אט התחילו העכבישים לטוות ולארוג קורי עכביש וכיסו את כל האור, והעכבישים עושים זאת בחכמה ובכשרון רב, ונראה כאילו הם שולטים על הבית כולו. אכן כשיבוא היום ויחזרו הבעלים לגור

בבית, אזי תיקח בעלת הבית סחבה אחת ותנקה את כל הבית ברגע אחד, ותסלק את כל קורי העכבישים (יחד עם חכמת ההנדסה שלהם) ומיד מתמלא הבית כולו 'אור'. כך יהיה לעת"ל, כל השקר והחושך עם כל החכמה שלהם, אינם יותר מקורי עכביש. וכשיבא בעל הבירה ינקה את עולמו ברגע אחד, ויראו כולם שאינו כלום.

דוגמה מהנהגותיו

חנוכה - הביאו לפניו פתילות מוכנות להדלקה. ולא הסכים לקבלם. ואמר שרוצה בעצמו הטירחא של מצוה, לשזור הפתילות כמו ידיו, וכך היתה לו עבודת הקודש, לעשות בעצמו את הפתילות ולא הסכים לוותר.

פרשת זכור - היה מנהגו מדי שנה, שהיו מוציאים את ספר המצוות להרמב"ם, והיה קורא המ"ע, כל לשון הרמב"ם, ומפרשו. ובכל שנה היו מתחדשים דברים וחדושים בזה, וזה היה חלק מן ההכנה לקיום המצוה, והיה מדבר ומרחיב ומביא את הקהל למצב שהמצוה נעשתה ברוממות, בקדושה, במתיקות...

קריאת המגילה - היתה דרכו, שחשש פן יחסר לו בשמיעת תיבה אחת, אמר כל תיבה ותיבה בקול, עם הבעל קורא.

קידוש ליל שבת - שנוהגים לעמוד בעת אמירת ויכולו, הידש מהרגשתו שאם עומד מכבר אין די בכך, ולא נחשב שעומד בעבור 'ויכולו', אלא בעי לקום לכבוד אמירה זו, והיה מתיישב קצת, ועומד לצורך ויכולו. [זוה חידוש, שהיה מחדש הנהגות מעשיות מכח הרגשים].

קבלות מתוך דף שרשם לעצמו

להזהר בכל מיני קפידא וכעס... ואע"פ שהאמת והצדק איתי, מ"מ להתגבר ולא לכעוס כלל.

לראות שלא יבוטל סתם עת וללמוד בבהירות, וכפי הבנת עצמי עכשיו, ולראות שלא לבטל זמן על קטנות, וכן לראות לסדר את חידו"ת.

להזהר מכל מיני התנשאות בלב, ולראות הפחיתות תמיד, ותמיד לדעת כי כל גאות היא המטבע שפסל מלכו של עולם.

להתפלל אל ה' בלי חיצוניות רק בלב נכנע, ולא לפטור עצמי ממעשה הצריך (ר"ל ההשתדלות המעשית) כמו שכתוב וברכתין בכל אשר תעשה.

"אחריות"

גילוי אחריות וערבות < מפתח ל"עבודת חיים"
 ולהקמת בית של תורה | מבית "עיו לא ראתה" |

פתיחה - 'אנכי אערבנו'

- א -

מעגלי האחריות וסדרם הנכון

הגילוי הראשון בתורה לאדם היוצא מגבול הפרטיות העצמית, אשר מוכן להיכנס לעובי הקורה בשביל זולתו, הוא ללא ספק במעשה הידוע - עליו מספרת לנו התורה בפר' מקץ-ויגש בהרחבה - אודות יהודה שמוכן לתקוע כף ולערוב את שלומו של בנימין בכדי שיעתר להם יעקב לשלוח אותו למצרים, ע"פ פקודת יוסף, שציוה עליהם "לא תוסיפו לראות פני בלתי אחיכם איתכם".

בפתיחת הדברים צריכים לבאר נקודה אחת פשוטה וברורה, המושג 'אחריות' אינו יכול להישאר בתחום הדיבורים וההצהרות. האנשים שהכי מפריעים בתכנון אירועים ובהקמת מערכות צבריות, הם אותם אלו שמרגישים 'אחראים' ובפועל הם מלאי דיבורים בלי לעשות דבר, יש להם רעיונות ועיצות למכביר על כל דבר וענין, יש להם דעות מפורטות על כל עשייה של זולתם, אבל הם לכשעצמם אינם נוקפים אצבע, אינם מוכנים לתרום מאונם והונם מאומה, הם טובים מאד בדיבורים, אבל נעדרים לחלוטין במעשים.

אי לכך כאשר אנו נגשים להאריך בגודל מעלת קבלת ה'אחריות', עלינו להקדים שכוונתנו כאן בעצם ל'נטילת' אחריות ולכניסה אליה בפועל באופן של 'נשיאה בעול', כלומר, עלינו למצוא דרכים ועצות להגיע הגשמתה בפועל, הן על ידי מעשים שיביאו לתועלת ולהשגת המטרה עליה קיבלנו אחריות, והן על ידי גיוס רעיונות נוספים שיביאו אותנו להגשמת אותה מטרה.

האחריות בנויה ממעגלים מעגלים, המעגל הראשון הוא המעגל המשפחתי אותו אדם פוגש בתחילת חייו, והוא אינו נתון לבחירתו כלל, עליו להתמודד עם האתגרים שמציבים בפניו חיי בני משפחתו שילוו אותו כל חייו, המעגל הסביבתי, הוא מעגל שעלול להשתנות, הוא נוגע להוי שכונתו, ונוגע גם להוי חברתו, הלימודית והחוייתית, ישנם עוד שני מעגלים יותר רחוקים, הראשונה ה'מעגל הלאומי', על האדם לחוש אחריות למצב העם כולו, והשנייה המרוחקת יותר הוא ה'מעגל העולמי', כי בסופו של דבר על האדם לחוש אחריות על כל העולם כולו, כפשוטו...!

מסופר על מרן רבי ישראל סלנטר זי"ע מיסד שיטת המוסר, שהעיד על עצמו, שמתחילה היה סבור שקודם

כל צריך האדם לתקן את כל העולם ואת סביבתו ואת משפחתו ודרך זה ישפיע גם על עצמו, כי אם הסביבה תהיה טובה ממילא גם הוא יהיה נמשך לטוב. אבל אח"כ ראה שההיפך הוא הנכון, בתחילה צריך לתקן את עצמו, וכשהוא הולך ונשלם הרי זה משפיע על בני משפחתו, וכשעולה עוד ומתעלה הרי זה משפיע על כל העם כולו, עד שנעשה "צדיק יסוד עולם" שעליו כל העולם עומד.

יתכן שנוכל למצוא לזה מקור אצל יהודה - 'אבי בעלי האחריות', יהודה הגיע להכרעה חשובה ביותר בנקודה עקרונית שנגעה לחיי יעקב אבינו, היה זה אחרי שכבר בנה את עצמו במעשה תמר, והודה לעין כל שהוא בעל החותמת המטה והפתילים, ובכך גילה אחריות לחייה של כלתו, והציל בכך את חיה, תוך התעלמות מהבזיונות האישיים שספג מחמת כך, הנה כעת הוא מתעלה לקחת 'אחריות' כלפי חיי בנימין וחיי יעקב התלויים בכך.

למדנו אם כן ש'אחריות' פירושה כניסה בעול בגופו ובמונו, תוך נקיטת מעשים מסויימים, שיובילו את עצמו ואת כל המעגלים שסביבותיו אל המטרה.

- ב -

שלשה מיני אחריות

כעת עלינו להקדים שישנן שלש אופציות ראשיות לכניסה ל'אחריות' המדוברת, והם שלשת העמודים - תורה, תפילה, וגמ"ח - עליהם העולם עומד.

ה'אחריות' הראשונה והמצויה ביותר, היא הנוגעת ל'עמוד החסד', והיא גילוי אחריות כלפי המסכנים והחלשים הזקוקים לעזרת הסביבה, דבר זה מחייב התמקצעות בכמה חלקים הנוגעים לזה, ונמנה כאן שלשה דברים עקריים:

ראשית 'שימת לב ועירנות' - לזהות את הצורך אצל הזולת, ולהבין את קשייו ואת החלקים בהם הוא זקוק ומשווע לעזרה וסיוע.

שנית, 'זריזות וחריצות' - לפעול במהירות בהתאם לצורך שמתגלה אצל אחד מבני סביבתי, כדי להגיש לו את הסיוע הנדרש בשביל למלא את צורכו וסיפוקו על הצד היותר טוב.

שלישית, 'כבוד' - עלי לכבד את רגשותיו, ולחשוב איך אוכל להגיש לו את הסיוע בדרך כבוד באופן של 'מתן בסתר' וכצורה שתגרום כמה שפחות להשפלתו, נקודה זו היא תנאי גדול בהגדרת האישיות הראויה להקרא בתואר המופלא 'בעל חסד'. (בנקודה זו ניתן לראות את

עמוד התורה אשר שקולה כנגד האחריות של עמוד החסד ועבודת התפילה.

בפרקים הבאים נאריך לבאר כיצד אחריות זו נוגעת בראש ובראשונה לאדם עצמו, אח"כ למשפחתו הקרובה והרחוקה, ובמעגלים היותר רחוקים, לעם ישראל, ולכל העולם כולו. וכן מהם התנאים הנדרשים מאיתנו כדי להיכנס בתחום אחריות זו, מה קניינה של אחריות זו, כיצד היא נראית בפועל, ומה היא כוללת בכל פרטיה ודקדוקיה.

בדורנו מוטלת עלינו לבאר ולפרט ביותר סוגיה עמומה זו, מפני שאנשים רבים מבית ומחוץ לוחמים בכל מיני דרכים בעולם התורה, ומבקשים להוציא את בני הישיבות ועמלי התורה ממסגרת לימודם, תוך כדי פיתויים כספיים, ופתיחת מכוונים המנגישים מקצועות שונים, ואינם בוחלים בכל מיני אמצעים של פירסום ותעמולה בלתי פוסקת למען השגת מטרתם.

הבה ננצל הזדמנות זו, בכדי לבאר לנו היטב את גודל המשימה המוטלת עלינו. כי בכל דבר וענין, כאשר האדם מבין את מעלת הענין בו הוא עוסק, הוא מוכן למסור את כל כוחו ואונו להצלחת המשימה הנצבת בפניו.

בזה השלמנו את הפתיחה, המאירה ומבארת היטב את הצורך בביאור המושג 'אחריות', בכל הנוגע להעמדת וכינון 'בית של תורה'.

פרק א' – "אדם ועולם"

רגע אחד בלי תורה העולם חוזר לתוהו ובוהו

- א -

האדם היחיד נושא על גבו אחריות לכל העולם כולו

ראשית נבוא להראות כיצד האדם הבודד העוסק בתורה, מועיל הוא בכך לעמידתו והמשך קיומו של כל העולם כולו. וצריכים אנו להקדים שכאשר אנו אומרים 'האדם העוסק בתורה', אין הפירוש דווקא העוסק בפועל ממש, אלא גם הזבולון שתמך בו כללית שייך לפירות של לימודו, וכך גם האשה היקרה או האמא של אותו לומד, גם היא שייכת לדרגה הזאת, מכיון שללא כל הסיוע הסביבתי, לא היה אותו לומד מסוגל להתמיד בלימודו, ובכוונה תחילה ברא ה' את עולמו באופן שכל אחד נצרך לזולתו, כדי שתהיה שותפות מליאה בין כל חלקי הבריאה בלימוד התורה.

תחילה נתבונן בעיקר חידושו של מייסד עולם הישיבות הגאון רבי חיים מוולאז'ין זי"ע בספרו הנודע 'נפש החיים', שכתב שאם יהיה אפילו רגע אחד שיחסר לימוד התורה בעולם, העולם באותו רגע יתבטל ויחזור לתוהו ובוהו, וממילא כל לומד תורה נחשב 'מעמיד עולם' פשוטו כמשמעו.

החילוק וההבדל שבין 'חסד לאומים חטאת' חייבים לפרסם כל פעולת חסד שעושים, לבין הדבקים במידת החסד של אברהם אבינו שמחפשים לעשות את מעשיהם בחשאיות ובכבוד).

האחריות השניה היא נוגעת ל'עמוד התפילה'. אנו רואים שחז"ל תיקנו את כל התפילות בלשון רבים, כאשר האדם עומד בתפילה לפני בוראו, הוא בעצם ניגש לבקש על צרכיו וצרכי משפחתו, אך אסור לו לשכוח לרגע שהוא חלק מהכלל כולו שזקוק לעזרה תמידית בכל התחומים שגם הוא זקוק לכך, וכשהוא ניגש לבקש על חכמה סליחה ורפואה, הוא צריך לזכור את מכלול הצרכים של כלל ישראל כולו, עד שהוא מכליל את עצמו בציבור ומבקש על כולם יחד.

במסגרת זו אנו נאריך בדווקא באחריות השלישית והחשובה ביותר הנוגעת ל'עמוד התורה'. אנו מכריזים כאן שהיא האחריות החשובה ביותר, כפי שהיא מצוטטת במשנה במסכת פאה אותה אומרים כולם אחרי ברכות התורה: ואלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים וביקור חולים והכנסת כלה ולוית המת ועיון תפילה והבאת שלום, בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם.

הנה התנא מנה מספר דברים הנוגעים לחסד: גמ"ח, ביקור חולים, הכנסת אורחים והכנסת כלה ולוית המת. מנה גם דברים הנוגעים לתפילה: השכמת ביהמ"ד ועיון תפילה, אבל סיים בהכרזה: "ות"ת כנגד כולם" כלומר כמה שתפרט ותעמיק במעלת שני העמודים החסד והתפילה, ואפילו בדרגות מופלאות של חסד הנוגע להפקרת הפרטיות לחלוטין, בכל זאת תלמוד תורה כנגד כולם. כלומר זהו העמוד העיקרי אשר שקול כנגד כולם.

- ג -

אחריות להקים 'בית של תורה'

אחריות זו, הנוגעת כאמור לעמוד התורה, אם נבוא להעניק לה הגדרה יותר ממצה, נוכל לומר שאחריות זו היא האחריות להקים 'בית של תורה', משום ש'בית של תורה' הוא בעצם בית היוצר לגידול תלמידי חכמים בעלי תורה, ונמצא שאחריות כזאת הראויה להחשב 'נטילת אחריות' ו'כניסה לעול' בפועל ממש, היא סוג אחריות שתעמיד אותנו במצב ובאופן כזה שיגביר ויעצים את לימוד התורה בעולם בכל דרך שהוא.

וממילא ברור שאם אנו נזכה להיות שותפים בכל דרך שהיא בבנין 'בית של תורה', נכנסנו בזה לאחריות החשובה ביותר ששייכת בעולם - האחריות לחזק את

יש לציין שר"ח מוולאז'ין עצמו גילה 'אחריות' בפועל לדאוג בעצמו לענין זה, עד שבמוצאי יום הכיפורים היה רגיל להישאר למשך כמה שעות בבית הכנסת להגות בתורה, מפני החשש שבשעה זו רוב הציבור עייף ורעב ואינו מסוגל או כשיר ללימוד תורה, אי לכך היה נוטל על עצמו את המשימה הכבירה 'להחזיק את העולם'. היה רבי חיים מוולאז'ין במעשה זה 'נוטל אחריות' ונושא בעול' בפועל, לא רק 'נאה דורש' אלא גם 'נאה מקיים'.

וכך לשונו שם (ש"ד פ' י"א): "ולזאת, עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמות כולם על נכון, הוא רק כשאנחנו עוסקים בה כראוי" וכו', ובהמשך שם קובע: "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו, מקצה עד קצהו, פנוי חס ושלום אף רגע אחד ממש מהעסק וההתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות, עליונים ותחתונים, והיו לאפס ותוהו חס ושלום, עכ"ל.

בחינוש זה מוכרחים להעמיק קצת, מפני שהוא צריך להיות מובן ומושג לנו לפי ערכנו ודרגתנו הנמוכה, כי אם לא נהיה משוכנעים לגמרי באמיתתו, נפסיד את התועלת שיכולה לצמוח לנו, מיחס נכון לחשיבותו של הלימוד.

- ב -

עיון ביסודו של הנפש החיים'

ראשית יש לעורר קושיה גדולה מאד על יסוד זה, ונקדים, שאת ההוכחה לדברים המרגשים הללו הוא כתב בסוף הפרק הקודם ולשונו שם: "שכמו שבעת הבריאה בה נאצלו ונבראו כולם, כן מאז, היא נשמתם וחיותם וקיומם על סדר מצבם, ובלתי שפעת אורם בהם כל רגע ממש להאירם להחיותם ולקיימם היו חוזרים כולם לתוהו ובוהו ממש, עכ"ל. ומביא לכך כמה ראיות ממדרשים.

ומבאר שרבינו הגר"ח מוולאז'ין מקיש את ראשית 'העמדת' והמצאת הבריאה יש מאין בשלב ההתחלתי, לעבודת הנוגעת להמשך קיומה בפועל יום יום, והבין שהדברים קשורים ושייכים זה לזה, שכמו שבריאתה והעמדתה הייתה רק ע"י התורה, כך המשך התמדת קיומה מחוייב להיות ע"י התורה, כי הקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית, וכמו שבעת העמדת והקמת הבריאה כביכול היה צריך אותה, כך בכל רגע העולם מתחדש אך ורק מכוחה.

ולפי קטנות השגתנו ומיעוט דעתנו יש להקשות מאד על היקש זה. הרי הבריאה הועמדה ע"י הקב"ה מכוח עצם קיומה של התורה כמות שהיא גם בלי שאיש למד בה, וא"כ מדוע הקב"ה מזהירנו שאם העולם יהיה פנוי מן התורה כרגע יחרבו כל העולמות, הרי עצמות התורה קיימת, ולמה ספר התורה כמות שהוא לא יכול להחזיק את העולם בלי שילמדו בו. א"כ אדרבה מהיקש

זה נוכיח להיפך ממש, שהתורה מצד עצמה יכולה לקיים את כל העולמות גם בלי שילמדו בה, שהרי בעת בריאת העולם נאצלו ונבראו כל העולמות עליונים ותחתונים בלי שאיש למד בה, ואם כן בדרך זו יכול העולם להמשיך להתקיים מידי יום גם בלי שילמדו בה, וזו תמיהה רבה.

אמנם היישוב לזה מונח בדבריו בפרקים כ"ה-כ"ו שם חוזר על היסוד הזה, אך מוסיף כמה מילים, וז"ל: וטעמו של דבר כמו שנתבאר לעיל, שמקור שרשה העליון הנעלם של התורה הקדושה, מאד נעלה מעל כל העולמות... רק שנשתלשלה וירדה כביכול, עד לארץ אשר האירה מכבודה, ומסרה ונטעה הוא יתברך בתוכנו, שנהיה אנחנו המחזיקים ותומכים בעץ החיים. לזאת מאז, כל חיותם וקיומם של העולמות כולם, תלוי ועומד רק כפי ענין ורוב עסקנו והגיונינו בה, שאם אנחנו עוסקים בה ומחזיקים ותומכים אותה כראוי בלי רפיון כלל, אנו מעוררים מקור שרשה העליון וכו', עכ"ל.

כתוב כאן בדברי הנפה"ח שרגע המהפך חל בעת מתן תורה, שמאותו הרגע שהקב"ה הוריד את התורה לארץ נשתנה כוח המעמיד של התורה, שעד שהיא הייתה אצל ה', היה כביכול הוא יתב' שמו לבדו, המקיים את העולם ע"י התורה, אבל מאז שהורידה אלינו ומסרה לרשותינו, אזי, מעתה מלאכת החזקת העולם על ידי התורה נמסרה לידינו, ואף גם כל פסקי התורה נקבעים מעתה אך ורק לפי הכרעת ופסק החכמים כאן בארץ, ולכן מעתה מכאן ואילך כל חיותם וקיומם של העולמות תלוי אך ורק בנו.

- ג -

'מתנפחים'

ובתוספת עומק יובן, שמה שכתוב בזה"ק שהקב"ה איסתכל בה באורייתא וברא עלמא, (תרגום: הסתכל בתורה וברא את העולם) הכוונה היא שאז הקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול היה אותו 'לומד תורה' שמחזיק את העולם.

וכך ממשיך שם בזה"ק: וכד בעא קוב"ה למברי עלמא, הווה מסתכל באורייתא בכל מילה ומילה ועביד לקבלא אומנות דעלמא עכ"ל. (תרגום: "שהקב"ה רצה לברוא את העולם, הוא הסתכל בעל מילה ומילה בתורה ועשה כנגדה איזה חלק באומנות וביצירת העולם). כלומר הקב"ה כביכול למד את התורה בעיון עצום ורב, ומתוך התורה עצמה הוציא הקב"ה את כל פרטי העולמות עד עולמינו אנו. אבל מעת מתן תורה הקב"ה הוריד אותה לארץ, וכביכול מעתה היא לא אצלו אלא אצלנו, וממילא קיום העולמות מסור מעת מתן תורה אך ורק בידינו.

ומשל רחוק ניתן להביא לזה ממתקנים 'מתנפחים' של ילדים, שהם מיני 'בלונים' ממולאי אויר' המתנשאים לגובה של קומה וחצי ויותר, אבל הרי כל קיום עמידתם

בה, וכל המשתדל בלימוד התורה הוא מקיים את כל העולם וכל מעשיו על תיקונו ע"כ תרגום לשונו.

וכתב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זי"ע בפירושו 'אור תורה' (צ"ה) שהקב"ה ברא את העולם ממש ע"י התורה, מכוח כל מיני צירופי שמות ה' יתברך שיוצאים מאותיותיה (מראשי תיבות וסופי תיבות ושאר רמזים עליונים), ובתוך כל אותיותיה רמזים הקודים הפנימיים ומספר חיבורי החלקים שבכל נברא.

וזהו ממש מה שנתבאר בדברינו, שצירוף החלקים והחלקים שבכל נברא לקוח מן התורה, ולא רק בעת בריאתו הוא נברא מן התורה, אלא בכל רגע ורגע הוא ניוון מלימוד התורה, וממילא אם חלילה יהיה רגע קל שלא ילמדו בו תורה, תיכף העולם יתהפך לתוהו ובוהו, והוא כפשוטו ממש לא כחל וסרק!

ודבר זה הוא חיזוק נפלא מאד, שמעמידי עולם שלנו הם דווקא לומדי התורה שחיים וקיימים היום, כי לענין העמדת העולם לא מועילה עמל תורתם של הראשונים והאחרונים עד ימינו, שהם החזיקו את העולם אך ורק בזמניהם ובתקופת חיהם עלי אדמות, אבל אין בכוחם להחזיק את העולם בעת הזאת.

אם נרצה לצייר זאת נבדוק מהו מנין הערים שיש בעולם יתכן שהם במספרם יותר מאשר מספר לומדי התורה הקיימים היום, וא"כ יוצא שכל לומד תורה אחראי על עיר שלימה, וכשמתעצל ומתרפה בלימודו, נוצרים בעיר שלו מגפות, עוני ומלחמות, וכשמתחזק מושפע עבורם כל טוב. ומכאן יובן גודל האחריות שמוטלת על כל אדם בפועל, להגביר כמה שיותר את חלקו בלימוד התורה המעמיד את כל העולם.

פרק ב' – "יהודי ועמו"

הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה

- א -

ענוה ואחריות

בפרק קודם ביארנו את גודל האחריות שמוטלת על כל לומד תורה ביחס להעמדת העולם כולו, ולהמשך קיומו יום יום, שעה שעה. כעת ניגש לדון כיצד תתבטא 'אחריות' זו, בנוגע למעגל היותר קרוב – היהודי לעמו.

ובכן, כשאנו נגשים ליישם את האחריות שמוטלת עלינו כלפי עם ישראל, אנו צריכים לצרף לזה את מידת הנחישות והגבורה. מכיון שמטבע הדברים כשמדברים על מושג כולל של עם שבו מליוני פריטים, הפרט הבודד מרגיש כאינו משמעותי כלל, 'בורג קטן במערכת שלימה' כמו שרגילים להגדיר זאת. היצר הערום, משתמש בכך זה כדי להחליש את האדם ולהניאו ממעשיו.

של בלונים מנופחים אלו תלוי באותו מפוח חשמלי שמכניס בכל רגע אויר למתקן, ותיכף באותו רגע שמכבים את המפוח החשמלי מתקמט ונופל כל המתקן, וכך התורה הוא מפוח בלתי פוסק של כל העולמות, ואמנם עד מתן תורה הקב"ה הפעיל את המפוח הזה, אבל ממתן תורה הדבר נמסר בידינו, ומאותה שעה ועד הרגע הזה, לא חסר העולם לומד תורה אפילו רגע אחד.

וכאמור, הגר"ח כ"כ האמין באמיתת דבר זה, עד שבמוצאי יום"כ הוא בעצמו היה מתנייב ללמוד, כי כולם הלכו לאכול והגר"ח חשש על קיום העולם. כמו כן הנהיג הגר"ח בישיבתו – ישיבת וולאז'ין המעטירה – משמרות גם בלילות עד עלות השחר כדי שלא יפסוק קול התורה רגע אחד.

- ד -

'פנס קסם'

למען האמת משל זה לא הכי מדוייק. כי במתקן ה'מתנפח' הנ"ל גם אחר שיצא ממנו האויר, עדיין נשתיירה צורתו החיצונית מקופלת לפנינו, וה'חומר' שממנו הוא עשוי, נותר קיים, משא"כ לימוד התורה מעמיד את העולם אף בחיצוניותו, כפי שכתב מפורש שהעולם יחזור לתוהו ובוהו.

לכן המשל היותר נכון בזה הוא 'פנס קסם' שמקרין על הקיר סרט ובו תמונות מרהיבות עין, אבל ברגע שמכבים את הפנס נעלמות כל התמונות כלא היו, וכך בדיוק כוח התורה בעולם הוא לא רק כנשמה בגוף אלא עצם עצמות החיות. (כפי שפעם הכריז מרן ה'ברכת שמואל' זי"ע באיזה כינוס, שהתורה לא רק נשמת אפיו אלא החיים בעצמם).

מבחינה מדעית אפשר להסביר זאת בקלות. ידוע שכל דבר מורכב מאטומים, ויש חוק ששומר על מרוץ החלקיקים היוצר את הצורה ואת דרגת הקשיות המסוימת של כל גוף בבריאה. כמו"כ כתבו בספרים הקדושים שכל הבריאה היא תרכובת של ד' יסודות, עתה עלינו להבין שאם יחסר לימוד התורה מן העולם, תיכף ייפרדו כל החלקיקים, ויתפרקו כהרף-עין כל ארבעת יסודות הבריאה, ויחזור הכל לתוהו ובוהו בלא שתשאר שום צורה ודמות בעולם.

ובספר 'מעלות התורה' (עמ' קס"ב) לאחי הגר"א מצא את היסוד של הנפה"ח מפורש להדיא בדברי הזוה"ק (תולדות קלד, א): כאשר רצה הקב"ה לברוא את העולם היה מסתכל בתורה וברא את העולם, וכך אמר: אתה העולם אינך מתקיים בחוקי הטבע שבך אלא על התורה שעוסקים בה, ואם לא יעסק ובה אתה תהפך לתוהו ובוהו, והתורה מכריזה ואומרת לפני הבן-אדם שיתעסק

דוגמא לזה ניקח משאול מלך ישראל, שכבר היה במצב של עליונות על פני שאר העם, בעצם מה שהוא נמשך למלך ע"י שמואל הנביא, ובכל זאת, ברגע של ניסיון, הוא לא עמד בלחץ של הדעת קהל והוא שינה מדבר ה'. המעשה כולו מתואר בשמואל (א, טו) לשאול נאמר "לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה אותו מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שם מגמל ועד חמור" מדובר בהוראה ברורה וחד משמעית לא להשאיר מעמלק שם ושארית! בפועל שאול מכה את כל עמלק, נוטל בשבי את אגג מלכם, "ויחמול שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשננים ועל הכרים ועל כל הטוב..." ואז הקב"ה שולח את שמואל להגיד לו כי הוא מתנחם על שהמליכו למלך "כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים" ושאל לעומת זה מתנצל שהעם הוא זה שהשיאו לכך "כי יראתי את העם ואשמע בקולם" (שם טו, כד) כשהכל מתוך כוונה כביכול להקצות את מיטב הצאן לקרבנות לה'.

כששמואל שומע התנצלות זו הוא מוכיח את שאול על ענותנותו היתרה וכך אומר לו: "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, וימשחך ה' למלך על ישראל" ומפרש המלבי"ם שהיה נראה כאילו לא עצר כוח כנגד העם אלא נמשך אחרי דעתם והכרעתם, והרי הקב"ה המליכו למלך על ישראל, א"כ איך כמלך הנבחר מהעם כי ה' משחך.

וכך כותב רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: הענווה היא מידה שאין למעלה הימנה, אבל למלכות נדרשת הנהגה של: ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב יו, יו) ומלך שהינו קטן בעיניו ונוהג בענווה שלא במקומה אינו ראוי למלוכה.

- ב -

גדלות האדם ורוממות

למעשה, אותה קריאת "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל" אמורה להיות קריאה שמהדהדת באזני כל איש ואשה, עם ישראל כולו נקרא 'בני מלכים', ובפשטות רגילים להבין שהמלך הוא הקב"ה ואנו בניו. אבל ביתר עומק, המלכים אלו הם החכמים עמלי התורה, כלשון הגמרא "מאן מלכי - רבנן" כלומר, מי הם המלכים אלו החכמים...! התורה אומרת: "בי מלכים ימלוכו"!!! ובמשנה באבות נאמר על הלומד תורה לשמה "שהיא נותנת ללומדה מלכות וממשלה"!!! לפי מבט זה יתכן לומר שעם ישראל כולו נחשבים כיבני מלכים משום שהם מצרפים את עצמם ונכנסים תחת הנהגת החכמים. מלך בכוחו לחוקק חוקים ולהראות לעם כולו את הכיוון ואת דרך החיים הנכונה, העם כולו מתאגד סביב המלך ומנסה להתאים את מעשיו ע"פ הכוונתו.

תלמידי חכמים עמלו בתורה רבות, עד שזכו להבין היטב מה רצון ה', 'תורה' מלשון הוראה, כי התורה מליאה בהוראות של הבורא יתברך שמו, 'הר המוריה' אמרו חז"ל שנקרא כך משום שממנו יוצאת הוראה לישראל, כי שם ישבו הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית. כאשר אדם קונה למשל תנור, הוא חייב לבדוק את הוראות ההפעלה, הוא לא יוכל לבא בטענות ליצרן שהתנור אינו אופה אם הוא הכנים שלש תבניות במקום שתיים, או שאפה למושך זמן קצר מדי.

הקב"ה ברא עולם שלם, הוא מסר לנו את התורה ובה 'הוראות הפעלה' מדוייקות ומפורטות, רק מי שילמד היטב את ההוראות שבתורה יזכה לחיות חיים מאושרים בעולם הזה, ולהוציא ממנו את הטוב, ולהמלט עד הקצה האחרון מהרע. לצורך כך העמיד הקב"ה בכל דור תלמידי חכמים רבים שמתמחים להבין את 'הוראות' התורה, הן הידועות והמפורסמות המפורטות להפליא בארבעת חלקי השולחן ערוך, והן המתחדשות והתקופתיות התלויות בשולחן ערוך החמישי, שנקרא בלשון חכמים 'דעת תורה'.

כל אדם צריך לדעת את ערכו העצום, עליו להיות נחוש בעוצמה להוציא את כוחותיו מן הכוח אל הפועל, ולא להסתובב בהרגשה של שפלות וחדלון ידיים כאומר 'מה אני ומה חיי אני הבל וריק', לא ולא!! אתה בעל כוחות של מלוכה, בכוחך להעפיל לפסגות של הנהגה וקירבת ה', וביכולתך לחולל גדולות ונצורות, עליך להאמין בכוחותיך ולהגיע כמה שיותר רחוק.

ולעניינו, בנוגע לעמוד התורה, צריך להאמין שכל יהודי יכול להתמקצע בתורה, עד שייזכה להבין היטב את רצון ה' המסתתר בתורה שבכתב ושבעל פה, וישמש כמגדלור לכל סביבותיו ללמדם את רצון ה', לדעת את דרכי הקיום, ואת אופן עשיית המצוות בשלימות, מי שיתמיד בכך ולא ירגיש 'קטן בעיניו' יזכה להיות רב ותלמיד חכם שהוא כמו 'מלך' בעם ישראל.

כל נערה שמבינה את הזכות הכבירה להיות אשת תלמיד חכם, שמפנימה את הכבוד האמיתי של 'מלכות' התורה, ושתופסת את עומק התרומה של עמלי התורה לעם ישראל כולו, תעמיד את כל חייה בצורה שתביא אותה להשתייך לתלמיד חכם שזוה, על ידי גילוי כל הכוחות הנפשיים הנדרשים לכך.

- ג -

ערכים זה לזה

מעגל זה של היהודי כלפי עמו, באספקלריה המיוחדת של 'עמוד התורה', בנוי הוא בצורה מחושבת מאד, לפיה לא יהיה שום יהודי שאינו קשור ללימוד התורה או

לחכמי התורה באיזה אופן שהוא. התלמיד חכם שעוסק בתורה אינו פנוי לעסוק במלאכתו, אם הוא יהיה טרוד בענין נוסף מחוץ ללימוד, הוא לא יצליח להשתלם כראוי בידיעת התורה, ואם יחסר לו הבנה בעומק כוונת התורה, ובאמיתות רצון ה', אזי הנזק שיצא מכך הוא עצום, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק 'ורבים חללים הפילה' זהו מי שלא הגיע להוראה, ומורה.

יעקב אבינו בבואו למצרים שיגר את יהודה לפניו כדי שיעמיד ויתקין במקום מושבו בית תלמוד. "ואת יהודה שלח אל יוסף להורות לפניו גשנה" ומפרש רש"י להתקין לו בית תלמוד שמשם יוצאת הוראה. שוב אנו רואים שהתורה היא מלשון הוראה – להורות לפניו גשנה. והנה את מי הוא בוחר לתפקיד מכריע זה...? את יהודה...! למה את יהודה בדווקא...? למה הוא לא יכול לסמוך על הישיבה של יוסף הצדיק שכבר הוקמה מכבר במצרים..? אמרו ע"ז המפרשים, כי יהודה הוא זה שגילה את רגש האחריות בעת הרעב "כי עבדך ערב את הנער", ובכדי להיות ראש ישיבה שעוסק בהקמת מוסד להעמדת תלמידים, צריך להיות אחד בעל 'אחריות', שמוכן להיכנס בערבות המתאימה.

למעשה, כל ישראל ערבים זה לזה, גם בעלי המלאכה נדרשים להפריש מכספם למען עמלי התורה, ישנם המהדרים בעריכת חוזה מפורט 'יששכר וזבולון' בחוזה זה נכתב ונחתם כי חצי מכספו של הזבולון עובר למשפחת יששכר לצורך פרנסתם, וחצי משכר תורתו של יששכר מתייחס לזבולון.

צריך לדעת שאי"ז חלילה ענין של 'בדיעבד', אין הנתנה הזאת דומה לנתנת צדקה לעניים, הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובלות מדמה נתנה זו ל'מתנות כהונה', וכמו ששבט לוי לא נטל חלק בארץ בשביל שיהיה פנוי לעסוק בתורה ולשרת לפני ה', כך כל איש אשר הבינו מדעו ופרק מעליו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני אדם (עול הפרנסה, ועול ההשקעה בעוה"ז, ועול ההשקעה בלבוש וכו'), ונדבה רוחו אותו לעמוד לפני ה' ולשרתו ולעבודו, אזי הקב"ה מבטיח לו שיתגלגל לידיו מתנות כהונה כמו לשבט לוי, ועל שולחן ה' הוא אוכל.

וכך כתב הספורנו בריש פר' בהעלותך אודות המנורה שהיתה עשויה מקשה אחת כולה, שלשה קנים מצדה הימני, ושלשה קנים מצדה השמאלית וז"ל: "...שיוורו היות אור הימנים ואור השמאלים מכוון ופונה אל אור הקנה האמצעי, שהוא עיקר המנורה, ושכן ראוי שכוונת המיימנים העוסקים בחיי עולם, והמשמאלים העוסקים בחיי שעה העוזרים למיימנים כאמרם (חולין צב,א) אלמלי עלייא לא מתקמי אתכליא (תרגום: ללא העלים

של הגפן לא היו מתקיימים האשכולות של הענבים) תהיה להפיק רצון האל יתב' באופן שיושג מכווננו בין כולם וירוממו שמו יחדיו כמו שקבלו עליהם, כאשר העיד באמרו 'זיענו כל העם יחדיו ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, כלומר בין כולנו נשלים כוונתו, עכ"ל.

וכשנתבונן בעומק הדברים, נראה ששלשת הקנים הימניים ושלשת הקנים השמאליים מחוברים בשורשם בקנה האמצעי בכפתור אחד, כלומר שורש נשמתם אחד הוא, וכל אחד משפיע ומקבל זה מזה, ועליהם למלא את ייעודם בעולם ע"י שחוזרים ומתאחדים באור הנרות הפונים אלו לעומת אלו. ומונח בזה שצורת פרנסת בני התורה הוא ע"י שמוצא מי שמוחזקו. ולדרכו של הספורנו זוהי כוונת ה'מקשה אחת' של המנורה, שמורה שכללות העם והתלמידי חכמים צריכים להצטרף עד שמביניהם יושג שלימות המנורה.

למדנו מהדברים האמורים, שעם ישראל כולו כתערובת אחת וכמקשה אחת "ערבים זה לזה", וככל שהאדם חשוב יותר ובעל יכולת גדולה יותר, כך תגדל אחריותו לדאוג להרמת קרנה של התורה, הן על ידי לימודה בפועל, והן על ידי התמיכה בחכמים העוסקים בה, וכמו שמצוות שבין אדם לחבירו הן חלק מהביטוי המעשי של הערבות, כך מצוות לימוד התורה מיוחדת לערבות זאת.

- ד -

עם ישראל גוף מלא תאים

אומרים בשם הגאון המופלא רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל שאמר, שברגע אחד שחושב על אהבת כל יהודי ויהודי מכלל ישראל מקיים מלינוני מצוות עשה דאורייתא של 'ואהבת לרעך כמוך' - כמנין היהודים שחיים בעולם. והנה אנו איננו מורגלים לחשוב על המושג של 'אהבת ישראל', אבל מלבד מצוה זו יש מושג של 'ערבות' שכל ישראל ערבים זה לזה, שזה אומר שכאו"א אחראי למה שקורה לכלל היהודים שקיימים בשעה זו בעולם.

ידוע שהמושג של ערבות בנוי על מציאות הקשר שבין כל חלקי כלל ישראל שכולם נחשבים לגוף אחד, וכמו שכשאבר אחד לקה כל הגוף דואב וכואב, כך כשאחד מכלל ישראל נפגם הרי"ז פגם בכל קומת הכלל כולו.

ומשל יפה אומרים בזה, שהנה יש לגוף חילוף חומרים גבוה ועל כל תא שמת נוצר תא חי חדש, עד שמדי תקופה כל הגוף מתחלף לגמרי מכף רגל ועד ראש, ולא משנה בדיוק תוך כמה זמן זה קורה, אבל כך היא המציאות, עכשיו נניח שאחד גנב, אבל המשטרה תפסה אותו רק אחר תקופת חילוף החומרים, האם יעלה בדעת שהוא יטען במשפט שלפי המחקרים כבר התחלפו כל

שיחשבו זאת לגבי לימוד בעליהן ובניהן, ע"ז לימוד זה יתקדש ויתעלה, ומושמים יעניקו ללומד סייעתא דשמיא מיוחדת כי כבר הוא נעשה לשליח ציבור, ויזכו אותו להמשיך לסייע באופן זה לכלל, ביתר שאת ויתר עוז.

פרק ג' – "איש וביתו"

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ובני ביתו אחרי

- א -

משפחה - של - תורה

אחריות מיוחדת יש לאדם כלפי משפחתו הקרובה. אחריות זו עולה בחשיבותה על הדאגה לסביבתו ובכך הגענו למעגל הקרוב לאדם, המעגל המשפחתי המצומצם, אשר במחיצתו הוא מבלה לא מעט מזמנו.

הנה אחת המעלות ששייכת ה' יתברך את אברהם אבינו, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ובני ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, אברהם גילה אחריות מיוחדת להעביר את דרך חייו לבניו ולכלל משפחתו, ובכך הוא נעשה לאבי האומה הישראלית.

חז"ל אמרו: "לעולם יאמר אדם מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", ואמרו דורשי רשומות 'גיעו' מלשון 'נגיעה', כי בוודאי שאי אפשר לנו להידמות במעשינו למלאכי מרום - האבות הקדושים - אשר הרמב"ם כותב עליהם שכל ימיהם היו רצים לפני הקב"ה כסוסים בין בצעי המים, אבל בכל זאת מחובת 'נגיעה' לא נפטרנו, וכמו שאברהם אבינו לא חדל מלעסוק ב'להעמיד', כך חובת אחריותו של כל אב ואם מישראל להנחיל לבניהם אחריהם ולכל בני משפחתם את דרך התורה בבהירות ובעוצמה.

ע"פ פס' זה בו נשתבח אברהם בלקיחת האחריות להעביר הלאה את אשר השיג. תי' הח"ח קושיה בה נתקשה, למה לא זכו 'שם ועבר' או 'חנוך' שישאר אחריהם בישראל זכרון ושם ושארית, הרי גם הם זכו לנבואה ולגילויים אלוקיים. אבל עתה יובן היטב הסיבה לכך, שהם הסתפקו בקשרם עם הבורא ורק מי שבא אליהם הסכימו ללמדו, ואילו אברהם הלך מעצמו לזכות את כל העולם כולו, ולכן זכה להיות אב לכל ישראל, וזהו 'כי ידעתיו למען אשר יצוה...' ע"ש. ויל"פ שזהו אברהם אב-המוון גויים שנחקק הדבר בשמו שהוא אב של כולם.

המתבונן בתפילת השל"ה הידועה יראה שחיוב 'פרו ורבו' בא בד בבד עם מצוות 'תלמוד תורה', לא רק לגדל דורות, אלא שיהיו דורות 'ישרים' שהולכים כל ימיהם ע"פ תורה והלכה. ובגמ' בפסחים כתוב שמי שאינו מגדל את בנו לתורה הרי הוא מנודה לשמים רח"ל, כי אם אין

חמרי גופו וזה כבר לא הוא, כי כל תא שהיה שותף בגניבה כבר התחלף... פשוט שילעגו מסיפורי התא שלו וישליכו אותו אחר כבוד לתא הכלא! והנה כך בדיוק כלל ישראל הוא גוף אחד שכל הזמן מתחלף, זקנים מתים ותינוקים נולדים, אבל בסופו של דבר כלל ישראל זה כלל ישראל.

ובדיוק מטעם זה כתב הח"ח שחייב להיות שאנחנו נגאל למרות שאין מעשינו בדרגת מעשי הקדמונים ראשונים ואחרונים, משום שגם הדורות הקדמונים חלק בלתי נפרד מהגוף הענק הזה, ואם אנו לא נגאל אזי גם הם חסרי גאולה, וזהו נוסח התפילה 'וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם' כי מרום דרגת האבות ועד השפל של קטן דורינו שייכים כולם לגוף אחד ענק, שמכל המצוות והמעשים טובים והתורה ותפילה של הגוף הזה נשלם התיקון של חטא אדם הראשון. ולכן יש מושג ששמו 'ערבות' כי כל אחד מכלל ישראל הוא 'תא' ברקמת הגוף הזה, וכמו אדם שגנב, כל תא ותא שבו אחראי בגניבה, כן כל תא ותא ביחס לגוף הכללי של עם ישראל.

ה'ערבות' הזאת מלבד שהיא מחייבת לא להעלים עין מצרכי הזולת, שלפעמים בקל אפשר להוציא אותה מאפילה לאורה, בעיצה, בהכוונה, בסיוע בלימוד, או בחסד שבגופו. עוד היא מחייבת בפועל לכוון היטב בכל החלקים בתפילה שעוסקים בכלל ישראל, בגאולתם ישועתם והצלחתם. מסופר שבשעה שהוטל על הר' ד"ר מאז"ה לשמש כעד ב'משפט ביילים' המפורסם, שאל להרב מלובלין זצ"ל מה יענה על השאלה כיצד מתפרש מאמז"ל: אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם, השיב לו הרב: תאמר להם, שיש יהודי אחד בשם ביילים שנרקמת כנגדו עלילה והנה תיכף ומיד כל היהודים על הרגליים כי כולם כ'אדם' אחד, משא"כ באומות העולם...

אפשר גם בתחנונים שמוסיף כל אחד מעצמו, להתפלל על דברים שנוגעים לכלל או לפרט מבני סביבתו (או בתהילים לחולים). וכ"כ החזו"א שהעזרה הכי גדולה שאפשר להגיש לשני זה פשוט להתפלל עליו, והסבא מקלם מאריך הרבה מאד בענין של נושא בעול עם חבירו שזה יסוד לכל התורה כולה.

אבל מעל הכל חובת ה'ערבות' מחייבת ללמוד תורה ברצינות, או להיות מאלו שדואגים בכל הכוח לעוסקים בתורה, ואם חייל המגן על מדינתו אמור לדעת שהמדינה על הכתפיים שלו, כ"ש אברך או בן ישיבה שהוא 'גנרל' המגן על הכלל, עליו, ועל אשתו או אימו, לדעת, שהעם כולו על הכתפיים שלו, כי זכויות כלל ישראל תלויות כל הזמן במספר הלומדים שעוסקים בתורה בשעה זו.

וביותר, כאשר אדם אשר יחשוב בדעתו שהוא הולך ללמוד בשביל הצלחת כלל ישראל, או אשה ואמא

להיות במספר השנים המדוקדק הזה, עד שלא יכולנו לוותר אפילו על יום אחד.

ממילא נבין שבכל דור, הדבר המסויים שאותו הם צריכים לתקן, הוא יהיה הצייר המרכזי שסביבו סובבים כל ענייני הדור, עליו וסביבו לו יתנהלו מלחמות ועימותים לאין שיעור. למשל בדור ההשכלה, הסוגיה המרכזית היתה הזהירות מיצר ההשכלה, דבר זה טרד את מנוחתם של גדולי הדור דאז, וכל מערכת החינוך עסקה בעיקר בבלימת הנגע הממאיר הזה אשר הפיל רבבות חללים.

אף בדורינו ישנם נסיונות המיוחדים לדורנו, אשר טורדים את מנוחת גדולי הדור, ומדריכים את מערכות החינוך בכלל, וכל הורה והורה בפרט, לעמוד בפרץ, ולנסות להציל צעירים וצעירות מהשטויות שממלאות חוצות קריה. זה עומק הסיבה שהגלות מתארכת, כי היא צריכה לתקן כל מיני דברים יסודיים בקומה הכללית של עם ישראל, ואת הדברים הללו מתקנים דווקא בתוך שטח לוחמה קשה, מוקפים ביצרים ובנסיונות מבית ומחוץ, והזוכים לעמוד בקרב ולהתגבר על הקשיים, הם אלו שיזכו בגן עדן לכל תענוגות תבל.

עלינו לגלות אחריות, ולשמור את עצמנו כבר מעת עומדנו על דעתנו, מכל הדברים הקשים שמחטאים ומקלקלים את הנוער בימינו, ועל ידי ההנזרות מהדברים המפתים הללו, נזכה לסייעתא דשמיא, להיות מאלו שמצליחים לגדל משפחות לדוגמא ולתפארת, להעביר את העקרונות הללו לדורות הבאים.

זהו איפוא המנגנון המופלא של אלפיים שנות גלות, שמשכללות ללא הרף את האיכות והעוצמה של כל איש מעם ישראל, אשר מוכן ללמוד מטעויות קודמיו ומסכים להתאזר בעוז ותעצומות, ולהתאמץ בכל כוחו, לקחת אחריות עליו ועל דורותיו אחריו, נוכח קשיי התקופה ונסיונות הזמן, אשרי הזוכה...!!

- ג -

מנגנון חינוכי משוכלל

זולת מה שנתבאר בקטע הקודם, להראות כיצד אלפיים שנות גלות בנויים מפרקים וחוליות שמחברות את כל הדורות למערכת מופלאה של בנין אדיר המעמיד בעוצמה וקדושה את קומת כלל ישראל. נבין עתה כיצד במהלך זה ישנה גם 'מתנה צנועה' שעוברת מאב לבת ומאם לבן.

הקב"ה יצר מנגנון התפתחות מאד מיוחד ה'מטביע' בעומק הגנים האישיים שלנו, כל עמידה בניסיון וקושי, וכל גילויי גבורה שגילה כל אחד במלחמת יצרו, באופן

גדיים אין תיישים, ואם תחסר השקעה בילדים הצעירים, יפסידו כלל ישראל גדולים וצדיקים. יתירה מכך, חז"ל תיארו לנו נס עצום ומופלא שקרה תיכף אחר מתן תורה, שכל אחד מישראל זכה לחבוק בן, וצריך להבין מה פשר ה'פרס' הזה שכל יהודי זכה לקבל אחרי מתן תורה...?

אבל לפי המבואר עד כה, התשובה היא ברורה, לקבל תורה אין הכוונה להניח אותה בוטרינה יפה מקריסטל בשילוב עיטורי עץ עתיק המואר בספוטים מרשימים, אלא הכוונה שהיא תהיה 'תורת חיים' שעוברת עם היגנים הכי בסיסיים לילדים, ולכן ה'מבחן' לוודא שעם ישראל אכן ספג והפנים את התורה הקדושה לתוך נשימת אפו ולתוככי זרם דמו, הוא עד כמה שיוולדו בצלמם כדמותם, ילדי-תורה המתחנכים על ברכיה. לכן תיכף לאחר מתן תורה זכה כל יהודי לחבוק בן שמקבל ומתגדל לאור החינוך התורתי, ואשר עתיד להעביר גם הוא את לפיד התורה לזרעו אחריו.

- ב -

בניית הדורות

ישנה עוד כוונה עמוקה בסדר העברת התורה מדור לדור. כדי להבין את מהותה נקדים הקדמה מאד יסודית. הרי הקב"ה מעוניין בתיקון עולמו ובטובת בריותיו, כל סיבת הבריאה היתה בשביל להטיב לעם ישראל בטוב האמיתי ששייך לקבלו רק בגן עדן, ובכדי שנהיה זכאים לקבל את ההטבה הזאת בדין ובזכות מעשינו, ולא רק כמסכנים ו'פושטי-יד' שאוכלים לחם חסד חנם, הניחנו הקב"ה במקום מלא נסיונות וקשיים, כדי שנתאמן ונרכוש מידות טובות ומעשים טובים, ועל ידי כך נזכה לקבל גן עדן מופלא משלנו, אשר כל חמודי עולם אצורים בו. זו הקדמה יסודית.

אשר לפ"ז צריך להבין מה התועלת בגלות הארוכה, אלפים שנה, בקשיים ובנסיונות, בבעיות ומצוקות לאין שיעור, הרי כל הגלות הזו גרמה לאנשים נפילות וירידות עצומות בעבודת ה', וכי לא ניתן לקצר את התהליך...?

התשובה היא, הגלות הארוכה הזאת נצרכת לנו, משום שהיא צריכה לתקן מספר מסויים של נדבכים בסולם הדורות, הגר"א כותב שבכל דור יש מספר מולל של ישישים ריבוא נשמות שהם סך בני אדם שחיים בכל דור (ואע"פ שמבחינה מספרית יכול להיות יותר אנשים, אבל מעבר למספר ישישים ריבוא מתחיל בהכרח דור הנושא ישישים ריבוא חדש), והטעם לזה מפני שכללות קומת כלל ישראל בנוייה משישים ריבוא פרטים, ובכל דור נבנה תיקון מיוחד המשלים שלב בתיקון הכללי, ולעתיד לבא יתגלה לעין כל, כמה שהתיקון היה מוכרח

שהדברים מסייעים אח"כ לדורות הבאים להשיג ביתר קלות את העניינים הללו.

הדברים מושרשים בדברי הקדמונים, שהסבירו כיצד הסכימו בחפץ לב ובשמחה, כל אותם יהודים קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים, למסור נפש במסעות הצלב ובתקופת האינקוויזיציה ולעלות על המוקד על קידוש השם, כיצד לא ברחו ולא התחמקו ממצווה שקשה כמוות. אלא שהיא טבועה בנפשותינו מאברהם אבינו שלא ויתר על אמונתו למרות שנמרוד השליכו באור כשדים לתוך כבשן האש, עמידה זו נרשמה לנצח בליבות צאצאיו, ועמדה להם ביום פקודה.

כך כל תכונת נפש שנרכשה אצלנו בדי עמל, כך מעלה רוחנית שהתרגלנו אליה ע"י מאמצים וקבלות שעלו לנו בקושי רב, אצל ילדינו אם ינסו בקלות, ויחליקו לתוך אישיותם באופן טבעי יחד עם 'חלב האם' שיונקים מגיל קטן.

וכך כתב הכהן הגדול מאחיו רבי צדוק הכהן מלובלין ב'צדקת הצדיק' (מאמר ט' אות ב'), וז"ל: הבנים דומים לאדם וכו' אבל הנקבות דומות לאב, שזהו מעלת 'בת תלמיד חכם וכו'... ומכל מקום מצד הרגילות הבת אצל אמה היא דומה ג"כ לאמה, מצד ההרגל ולא מצד התולדה וכו'... ולעולם האבות ניכרים בבניהם, כי מה שהוא סתום במעמקי הלב של האבות מתגלה בפועל בבנים... וכך קבלתי כי הבנים – מעמקי לב האבות, יעויי"ש. והוא מה שנתבאר שאם יהיה לאב שאיפה כנה ואמיתית להיות שייך לתורה, הדבר יעבור דרך 'הגנים' לבניו אחריו, וזהו המבחן הגדול ביותר למידת רצינותו של האדם כלפי משנת חייו.

אין דבר מחזק ומעודד מזה, כאשר בעת ניסיון מעלה האדם בדעתו, שכעת הוא חוסך לילדיו ולצאצאיו את הדברים עמהם הוא מתמודד.

נמצינו למדים שגילויי האחריות כלפי המשפחה, איננה רק ביטוי בעלמא, ליחס אישי יותר כלפי המעגל היותר קרוב, אלא כאן יש בעצם 'מבחן בדיקה', למעלות הפנימיות שרכשנו, ולקניינים הרוחניים שניכסנו לעצמינו, וככל שישגדלו אוצרות הרוח שלנו, כך יזכו ילדינו להתעלות בתורה ויראת שמים ביתר שאת וביתר עוז.

- ד -

אוכלי המן

אם נבוא לחפש את הדרכים ליישם הלכה למעשה את מה שנתבאר בפרק זה, בכל הנוגע לגילוי 'אחריות' כלפי הרוחניות שאנו אמורים ליצוק במשפחה אותה אנו רוצים להקים, נתקל אולי בפרק מה 'אחריות' הנוספת

שאנו צריכים לגלות כלפי הגשמיים שאנו צריכים להעניק למשפחה הזאת.

אין אנו יכולים להתעלם מהצגת הדברים כמות שהם. מדובר בדור בו הצרכים מתרבים והולכים, מדובר בתקופה בה ה'פינוקים' חלק בלתי נפרד מרשימת ה'מצרכים' הבסיסיים שצורכת כל משפחה לפי ערכה, ולפעמים כשחושבים בפועל על מכלול ההוצאות היומיומיות בסדר גודל של משפחה ברוכת ילדים, יחד עם השאיפה לזכות לבעל שקדן תלמיד חכם, הלב נצבט בפרק של חשש מפני הבאות, כי מי יבטיח שנוכה לניסים מעל דרך הטבע.

אז האמת היא שצריך לחבר קונטרס שלם בשביל להראות ברור עד כמה דרך הכוללים היא בטוחה וסלולה, להראות את המקורות הרבים שיש לכך מחז"ל. בתוספת המחשבות נפלאות ודוגמאות מהשטח שילמדו אותנו עד כמה הקב"ה עוזר ומסייע בעד כל משפחה-של-תורה ולהצליח ולגדל ילדים חמודים ומתוקים שגם יש להם כדי סיפוקם וצרכם כל הימים. אבל כדי שלא יחסר פרט זה מה 'תמונה' שנתקמה כאן, נביא כאן ידיעה אחת בסיסית בענין חשוב זה.

הקב"ה הוריד לאבותינו במדבר לחם 'מן' מהשמים, וחז"ל אומרים במכילתא "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כלומר, הסיבה שהקב"ה עשה כזה נס עצום להוריד לעם ישראל כל יום את צרכי מזון ביתם על פתח ביתם חם וטרי עם כל הטעמים שבעולם, הוא בשביל שיהיו פנויים לעסוק בתורה.

ויש להמליץ בזה בשם 'מן' שניתן למן על שם "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא", שצריך להבין לשם מה סיפרה לנו התורה את סיבת השם? אבל באמת לכשנתבונן כאן טמון סוד המן, כי מן (מאן) בארמית פירושו 'מה', ומעתה כמו בימים ההם כך בזמן הזה שואל איש לרעהו 'מה הוא...? כיצד מתפרנסים רבבות בני התורה...?? ובת קול מפוצצת בהיכלי התורה, משיבה ואומרת: 'מן הוא'!!!

לכן הקב"ה אמר למשה שיקח מהמן הזה ויניח אותו בקדש הקדשים בתוך צנצנת למשמרת לדורותכם כדי שיראו כולם שיש הרבה דרכים למקום לפרנס את ברויתו, וכל מי שמקבל על עצמו עול תורה הקב"ה מאכיל אותו במן. וכן כתב במפורש רבינו בחיי (פ' בשלח): והזכיר תחילה והנח אותו לפני ה', לבאר כי מזון תלמידי חכמים שבכל דור ודור הוא מסור להשם יתברך והוא מונח לפני ה', וע"כ אמר 'והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם, כי הוא לפני ה' מונח ושמור לדורות.

כמו"כ כתיב בשמות (טז,ג) 'ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם וגו', ופרש"י לדורותיכם: בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן. אמר להם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחים יש לו למקום להבין מזון ליראיו, עכ"ל.

וכך כתב הנצי"ב שם: ...להראות לדורות כי הקב"ה מסייע למי שנותן נפשו לשקידת התורה, ואע"ג שאינו באופן נעלה כזה (של ירידת מן מהשמים) מ"מ השגחתו הפרטית ישנה בכל דור ודור שלא יהיו מפריעים לשקידה, ומסירים ממנו עול דרך ארץ ועול הפרנסה, עכ"ל. הרי שהמן הוא לדורות!!!

כך גם מפורש ב'ספר חסידים' (אות שט) וז"ל: הקב"ה מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם... וכל העוסק בתורה תדיר הקב"ה שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו, לכך נקראת התורה לחם (כי התורה עצמה היא לחמו), עכ"ל.

למדנו א"כ שההיפך הוא הנכון, כשזוכים להקים 'בית-של-תורה בו האב הוא אברך תלמיד חכם השוקד על תלמודו יומם ולילה, והילדים הצדיקים מתחנכים בדרך זו, נפתח להם צינור שמיימי עליון שמוריק עליהם שפע של פרנסה מעל דרך הטבע, בדרגת 'אוכלי המן', ובמקום להתאמן ולעבוד בדרך יומם ולילה מצאת החמה ועד צאת הנשמה, משיגים את הכלכלה בדרך פלא.

ושוב, כדי להראות איך זה מתנהל בפועל בימינו, צריך להאריך עוד בכמה פרטים הנוגעים לזה, אבל די בכותרת זו של 'אוכלי המן' להבין שמדובר כאן במהלך עליון ונשגב, ואשרי מי שזוכה להצטרף ללגיטו של מלך.

- ה -

שאהו בחקך

בסיום פרק זה נביא יסוד מוסד של מרן רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (יסוד זה מובא בסוף שיחת 'אחריות-ב') והוא מאיר נקודה חשובה בסוגיה זו.

ונקדים נקודה אחת שנלמדת מיהודה אבי בעלי האחריות, ראינו כבר שיעקב בחר ביהודה בשביל להקים את הישיבה הראשונה של עם ישראל בארץ גושן. אמר רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל מיסד ישיבת פוניבז המעטירה: בשביל להיות ראש ישיבה צריך הרבה פעמים להיכנס להתחייבויות עצומות בלי לדעת בדיוק מאיפה זה יחזור, יהודה היה היחיד שנכנס בעובי הקורה בעת הדאגה למזון המשפחה בעת הרעב, והוא זה שאמר

באומן ליעקב: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו", ומנין היה לו העז להיכנס בכזה סיכון נוראי להיות מנודה בשני עולמות עולם הזה ועולם הבא...? אמר יעקב, אדם כזה ראוי לשאת באי צמלא של ראשות הישיבה, שמחייבת הרבה פעמים להיכנס בהתחייבות כאלו.

הרעיון הזה נראה קצת מסוכן ובלתי ריאלי, איך באמת ניתנת רשות לאדם להיכנס ב'ערבות' ובהתחייבות על דבר שאיננו יכול להיות בטוח במאת האחוזים שיוכל לעמוד בו... האם אי"ז חוסר אחריות... האם אין בכך פזיזות חמורה...?

התשובה היא ביסוד הגר"ח שמואלביץ שנביא כעת. רבי חיים עומד שם על מה שמצינו שחתן וכלה מוחלים להם על כל עוונותיהם, ופירש בזה: ייחודו של החתן הוא בזה שהוא מקבל עליו אחריות על אשתו (ואשתו מקבלת אחריות על ענייני הבית) ועל כן מוחלין לו על כל עוונותיו ונותנים לו מן השמים אפשרות לעמוד בחיובו, ומסלקין ממנו את כל העבר כדי שיוכל לעמוד באחריות.

ובחולין (פד,ב) אמרו: "לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויים בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם", כלומר, "הן תלויים בו" באותה מידה שהוא תלוי "במי שאמר והיה העולם", כביכול. וכיון שכן עול האחריות של צרכיהם עליו הוא, ומעתה אין מציאות של חסרון יכולת קיימת לגביו כל עיקר. ולעולם אי"ז "יותר ממה שיש לו", שהרי המקבל עליו עול אחריות בידו לעמוד בחיובו. וכאמור.

והוא מה שאמר משה רבינו לפני הקב"ה: "האנכי הריתי את כל העם הזה אם אני ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק וגו', מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה" (במדבר יא-יג), כלומר, אילו הרה משה את העם הזה והיה אביהם הטבעי, שוב לא היה מקום לטענת "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה" שא"א לו לבעל חוב שלא לשלם את חובו, ואי אפשר לו לאחראי שלא לעמוד באחריותו, שכל אשר עול אחריות עליו מזמין לו השי"ת אפשרות לשלם את חיובו, גם אם האפשרות הטבעית נעדרת הימנו, כה גדול הוא כוחה של אחריות. עכ"ל.

וזהו איפוא התשובה, איך יכול היה יהודה להיכנס לכזו התחייבות, כי עצם 'נטילת האחריות' ועצם ההסכמה להיכנס בעובי הקורה, הוא 'סגולה' מיוחדת לזכות להיות הצינור שדרכו יורד השפע לצריכים לו, וכך בדיוק בהקמת בית של תורה, ע"י כניסת התלמיד חכם ורעייתו באחריות זו, מזכים אותם משמים לכך!

פרק ד' – "אחריות אישית"

אין הדבר תלוי אלא בי

- א -

מלך בכל מקום - 'מלך'

אם נתבונן בפרשת חיי של יוסף הצדיק, נגלה שאת עיקר חוסנו וכוחו לעמוד בנסיונות חיינו ינק מעצם זה שידע והעריך את גדלותו.

ראשית, כעסם של האחים אודות חלומותיו היה מחמת שהסיקו שהחלומות הופיעו אצלו רק בשל הרהורי ליבו במשך היום, וחשדם היה בנוי על זה שמשחר ילדותו התנהג יוסף כ'מלך'! ותעיד על כך העובדה שמיד בהתמנותו על בית פוטיפר החל מסלסל בשערו, ומבואר במדרש שהקב"ה רק טען עליו שאין מן הראוי לסלסל בשערו כאשר אביו מתאבל ולכן גירה בו את הדב, ומשמע שלולא טענה זו לא היתה בקורת על עצם המעשה. על כרחינו שכאן היתה כוונת יוסף לענין אחר לגמרי, שידע היטב את גודל כוחותיו והעמיד את עצמו כמלך שעליו לנקוט בגינוני מלוכה, ורק שהעיתוי לא היה מתאים.

ואכן בעת עמידתו בנסיון הגדול עם אותה מרשעת, נראתה לו דמות דיוקנו של אביו בחלון והזהירו שאם ישל ימחה שמו מן החושן, ובאמת יש להתפלא מדוע לא הזהירו אביו על עצם המרת פי השם ועצם חומר העוון וכדו'.

וביותר יש לתמוה, שהרי זה כמו שנבוא לילדה בת שבע ונזהיר אותה שאם היא תלך עם הבגד המסויים הזה שהוא לא כל כך צנוע לפי גילה, היא לא תזכה להיות הרבנית הכי חשובה בדור... שלכאור הדבר לא כ"כ יפחיד אותה שאיננה חושבת על העתיד המרוחק כמחייב, ועל אחת כמה וכמה שיוסף בתוך מצרים לא אמור לחשוש מפני דבר כל כך מרוחק של כתיבת שמו בחושן.

אלא למדנו כאן יסוד נפלא, שמי שמסתכל על החיים בבגרות, מקבל 'אחריות עצמית', כי באמת כל העתיד מונח כבר כאן לפנינו, כי כל מעשה כי קטן משפיע על כל העתיד, ולכן זה דיבר מאד ליוסף הצדיק וכמו שמלכתחילה נהג בגינוני מלך אע"פ שהיה מושפל ע"י אחיו שמכורוהו לזרים, כך איים עליו מאד שמוא חלילה יאבד את הזכות להכתב על החושן.

ולפיכך גם כאשר נזרק בעלילה לבית-הסוהר, תיכף ומיד מצא חן בעיני כל, ונתמנה גם שם למנהל ושר, כי מלך בכל מקום יהיה מלך, וכאשר מצינו אצל שלמה המלך שכשהעיופ אשמדאי והיה הרחק מארמונו ומבני ביתו, מ"מ מבואר בקדמונים שגם אז היה בו איזה ענין

מלוכה הנקרא 'מלך על מקלו', כלומר אני מלך ואפילו אם זה יתבטא רק כלפי המקל שלי...!

וזהו הדבר הראשון, שכל אחת מחוייבת להאמין בכוחותיה הכבירים וביכולתה, ולהתייחס אל עצמה כאשה בעלת פוטנציאל אשר עדיה לגדולות.

- ב -

גינוני מלכות אני רואה בו

אנו מוצאים ביוסף שכעבור י"ב שנים תיכף מיד משיצא מן הבור עמד לפני פרעה ונתמנה על אתר ע"י פרעה למלך, ומבואר בגמ' בסוטה (לו"ב) שנתפלאו איצטגניני פרעה, עבד שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילוהו עלינו...? אמר להם; גינוני מלכות אני רואה בו...! וזה דבר נפלא שלא יצא מן הכלא כשבוי מסכן וכאסיר עלוב, אלא האירו פניו כמו פני מלך, וכל תנועותיו ושפת גופו, הראו מלוכה וכבוד.

אולי אפשר לומר, שגם מה שפנה לאחים בעת התגלותו בנוסח: 'אני יוסף'! לא היתה זו קריאה שנשתרבה לה באותו הרגע בלבד, אלא מכבר קיננה בו הרגשה זו, כפי שהדגיש שם בדברו אליהם: 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי'... כאומר; אתם אולי מגלים את מלכותי רק עתה, אבל באמת ידעתי בעצמי כבר מימים ימימה שאני יוסף, וזה היה נהיר ובהיר לי כבר מעת שמכרתם אותי. כי רק כך הצליח לנצל מהמצבים הכי קשים ע"י ששינן לעצמו מעת קטנותו שוב ושוב; אני יוסף...! אני יוסף...! וזהו פשר כל הצלחותיו הרבות שתמיד החזיק ממעלתו וידע שנכונה לו המלוכה, ואין לו להתפעל מכל המכשולות הרגעיים.

וכתוב בראשונים (מרדכי בשם אבי העזרי) מעשה באחד שקנה גוש בדיל פשוט, אולם אחרי הקניה גילה הקונה שהבדיל הוא רק ציפוי ובפנים הכל גוש כסף טהור שערכו עצום, ופסקו שהדין הוא, שאין למוכר זכות טענה על הכסף, שכיון שלא ידע שיש לו כסף וחשב שזה בדיל א"כ נחשב שכאילו לא היה לו אלא בדיל, כי מה שהאדם אינו מעריך נחשב כאילו בפועל אין לו את זה.

למדנו מזה שאדם שיש לו מעלה ואינו יודע על קיומה הרי"ז כמו גוש כסף טהור המכוסה בבדיל, שאין לכסף שום ערך בהיותו מכוסה. וכ"א טמונים בו כוחות אדירים וכאשר אינו מנצלם הרי"ז כמו שאין לו את אותם הכוחות. עלינו לשנן לעצמינו היטב, אשנחנו יהודים בני מלכים, ותפקידנו תמיד לשמור על עצמינו עם גנוני המלכות, לזהות ולהכיר היטב את כל מעלותינו, ועי"ז נוכל לנצל היטב את כוחותינו ולהעפיל לדרגות נפלאות.

שליחות

עוד צריכים אנו לדעת כי יתבעו מאיתנו בעולם האמת אחרי מלאות שנותינו מדוע לא הוצאנו לכוח את כל כוחותינו, כי אנו 'שליחים' מאת ה', וכל יהודי קיבל איזה שליחות מסויימת לתקן דבר בבריאה בהתאם לכוחותיו.

וכך לשונו של החסיד רבינו יונה: **דע כי נתחייב הנברא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אדוניו, והפועל הנאמן יהיה מהיר במלאכתו, וישגיח על מלאכת הפועלים חבריו, ועיניו על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושין. ויזהירם ויודיעם את המעשה אשר יעשו, כי חפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו בלא רמיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה. ואמרו אבותינו ז"ל: "ארור אשר לו יקים את דברי התורה הזאת" – אדם שלמד ושנה ולימד לאחרים וקיים את התורה ויש בידו כוח להחזיק ידי העוסק בתורה ובמצוות ולא החזיק, הרי הוא בכלל "ארור אשר לא יקים" עכ"ל. (שערי תשובה ג, ט).**

למדנו מדבריו שכל יהודי הוא ציר נאמן ושליח אחראי מעם מלכו של עולם לדאוג להקים את דברי התורה.

ההקדמה היסודית ביותר של דברי התורה הזאת, הוא בנית 'בית של תורה', שכל קווי היסוד שלו יוצאים מן התורה וחוזרים אליה, כל בית של תורה המנוהל ע"י אב תלמיד חכם ושקדן בתורה, ואמא שכל שאיפותיה לגדל בנים תלמידי חכמים ולשמש כל ימיה כרעיה מסורה לבעל תלמיד חכם, הינם השגרירים הטובים ביותר של מלך מלכי המלכים, כי בעצם כל חייהם הוקדשו להעמיד את רצונו יתב' בבריאה.

אדם קל-דעת ובלתי אחראי, יזרוק את השליחות הכבירה הזאת על אחרים, הוא יתחמק מאחריות, ויאמר כקין בשעתו: "השומר אחי אנכי"... זו גם הנטייה הטבעית של האדם, להתחמק מאחריות ולזרוק את כל המטלות על זולתו, ובעצמו ינוח על זרי הדפנה וישקע בתענוגות של הבל. תוך שהוא משקר את עצמו ומבטיח לעצמו ולאחרים שכביכול אינו מסוגל ליותר. דרושה לכך בגרות ורצינות ועמידה כינה 'בינה לבין עצמה', לקבל החלטה ברורה ואמיתית: "הנני להשתדל בכל כוחי, להיות ציר נאמן ושליח אלוהי, לפרסם את דבר ה' בעולם ולגלות את רצונו יתב' בכל תנועה ותנועה שלי, ויהי מה..."!

כך היא דרכה של תורה

נאמנים לדרכינו להראות כיצד עיקר מידת ה'אחריות': צריכה להיות ביחס לכינון חיים של תורה, נעמיד כאן עוד נקודה מאד יסודית ששייכת בעיקר למצב הדורות של

ימינו. המשנה באבות אומרת: "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה אם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא", מבואר כאן בדברי התנא, שחיי תורה אינם יכולים לעלות בקנה אחד עם חיי הוללות והפקרות ורדיפת תענוגות העוה"ז.

הגדר של 'פת במלח תאכל' משתנה מדור לדור, מדובר כאן על המינימום הנצרך לקיום הנפש, ואם בדורינו המינימום של חיי משפחה הוא גבינה וקוטג' לחם ביצים וירקות, עופות ותוספות, אז זה יהיה ה'פת במלח' של תקופתנו.

והרי התנא דיבר כאן לא רק על 'טוב לך בעולם הבא', זה פשוט שמי שמסר את חייו כדי לעמוד בתורה בוודאי שיהיה לו עולם הבא מיוחד ומופלא, אלא חידושו העיקרי הוא שאשריך בעולם הזה, כי גם בעולם הזה החיים המאושרים ביותר הם החיים של בני התורה, אשר חייהם מונחים על פי תורה, מסתפקים הם במועט, ושמחים ומאושרים בחלקם, וכך אנו רואים בקרב משפחות בני התורה בימינו שכולם חיים במנוחה ושמחה, ברוגע ובשלווה, ואינם שייכים לכל המרוץ של ההוללים הרודפים כל ימיהם אחרי תאוות העולם הזה.

אי לכך, ה'אחריות' להקמת בית של תורה, מתחילה כבר מגיל הנערות, בת אשר רוצה לזכות בזכות הנשגבה והעצומה להיות אשת-תלמיד-חכם ולהעמיד בית רוחני מפואר שכל מגמתו עליה בתורה ויראת שמים, צריכה כבר בנערותה להעמיד את עצמה באופן ובמהלך חיים-של-תורה, שזה אומר שעליה למעט ב'חיצוניות מזוייפת' של ביגוד מנקר ונוצץ ומותגים יוקרתיים ובזבזניים, עליה להשתדל למעט את עיסוקי החולי חולין של העולם הזה, ולהיות שייכת ככל שניתן לעשיות רוחניות, ולכל ענין בעל רמה רוחנית המקדש ומרומם את האדם.

אישיות האדם נרקמת מדברים קטנים שמצטרפים לפסיפס שלם, לכן חלילה לזלזל במנהגים פשוטים, או בכללי הנהגה שנראים כבלתי משמעותיים, זו טעות גדולה להשגיח רק בדברים המרכזיים הנוגעים באיסורי תורה, ולתעלם מכל הגיונים וההליכות המיוחדות שמוטבעות במסגרת העליה של בת-בית-יעקב שמעוניינת לזכות בדרגות שמהלך זה עתיד להקנות לה.

בוודאי אין זה סתירה לחיי חברה נחמדים, ולא להופעה נורמלית ותקינה, אדרבה, אחת שמסתפקת במועט ונשארת בעלת שמחת חיים, מעריכים אותה יותר בחברה, ושמחים מאד בקרבתה, מפני שהיא לא מנקרת עיניים ולא מתגאה ומתרברבת על חברותיה, אלא מלאת חן יהודי, ואישיותה תדיר קורנת ומאירה.

אך דבר זה חייב להיות מושרש היטב במושכל ובדעת של כל אחת, שחיים-של-תורה צריכים להיות חלים על רקע מתאים, אי אפשר להתגאות בשאיפה לשאת ת"ח, בלי לדאוג להיות ראויה ומתאימה לכך, ומכיון שהתורה צריכה קיבולת של אישיות נאותה, לכך חובת האחריות להקים בית של תורה, מכריחה אותנו להתאמץ מיום עומדינו על דעתינו, להעמיד את עצמינו במצב שנהיה כשירים וראויים ומתאימים לתפקיד רב ונישא זה.

גב. בספרים הקדושים כתובה ידיעה מרעיושה, שמכיון שבשעת יצירתו של כל תינוק מכריזים בת פלוני לפלוני, ממילא יוצא שלכל בת ישראל יש איזה בן ישיבה שראוי ומיועד לה, וכתוב בספרים, שכאשר הבת מתחזקת בעבודת ה', זה מוריק בפועל סייעתא דשמיא רבה לבן ישיבה שלה שיוכל לשקוד על התורה להשתלם בידיעתה ולהתקדם בה ביתר שאת, ונמצא שבפועל ממש משפיע מצבה של הבת על בעלה לעתיד, ואין לתאר את חוש האחריות שמתפתח ונרקם בנפש הבת אשר משכילה להתבונן בעומק ידיעה חשובה זו.

סיום

תחילתו השתדלות וסופו מתנה

- א -

החתן של המלך, והנסיכה בקומה האלף

כתב המסילת ישרים (תחילת פכ"ו): "ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו – השתדלות, וסופו – מתנה, והיינו שתחילתו הוא מה שאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה, אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מלמטה – מקדשים אותו מלמעלה".

וכך בענין הקמת בית רוחני, בית-של-תורה, אף זו שנראה לה הדבר כהר גבוה שקשה לכובשו, ונראה כאילו מדובר בחיים סגפניים ומוגבלים. אין זה אלא עבודתו של היצר הרע שכל תפקידו לגרום לנו הרגשת יאוש מכל מיני אתגרים שניצבים בפנינו בעבודת ה'. אבל כשיודע האדם שתוגש לו עזרה וסיוע משמים עצומים להביאו למחוז חפצו, ועל כל צעד אחד שיעשה לקראת המטרה יקפיעו משמים קילומטרים רבים, אז לא יתרפה ולא יתייאש מלהשיג דרגה רוחנית שתקנה חיים מאושרים הן כיום בעולם הזה, והן לעתיד לבא בעולם הבא.

ואע"פ שבימינו אנו לאור ריבוי התענוגות והצעות החופשה השונות, המלאכה מתחילתה נראית כמייאשת וקשה, נביא על זה משל למלך עשיר עצום שהודיע בכל המדינה שמי שיגיע לקומה האלף של מגדל ענק יזכה להיות לו לחתן ולהתחתן עם הנסיכה יורשת העצר וזוה גם יוכל לירש בכא העת את כל הונו וזהבו. התחרו כמה גיבורים לעלות בגרמי המדרגות של הבנין העצום ואחרי אלפי מדריגות לא הגיעו אלא לקומה חמש מאות. לבסוף

היה עקשן אחד שהחליט להתאמץ ביותר והמשיך לטפס עוד ועוד, עד שלבסוף... בקומה חמש מאות שלושים חיכתה לו מעלית ישירה שהביאתו תיכף לקומה האלף... וזכה הוא להיות החתן המאושר שנושא את הנסיכה בת המלך. לאחר מכן שאלוהו הגיבורים שהתייאשו מדוע באמת המשיך לטפס מעבר לקומה חמש מאות הלא ראה שלקומה האלף בין כך זה לא מעשי להגיע וא"כ למה להמשיך...? ומנין ידעת על קיום המעלית...? השיב הנסיך החדש: האמת היא שלא ידעתי דבר, רק הבנתי בדעתי שיש כאן איזו תחבולה מסויימת כי בודאי שהמלך אינו רוצה להשאיר את בתו עגונה, והיה ברור לו שאם יתאמץ וישתדל להוציא את כל כוחו ואונו בודאי שיזכהו המלך בסוף לאיזו קפיצת דרך לזכות בבתו הנסיכה.

והנמשל ברור. והוא מבואר במפורש במדרש (פרשת תרומה) שהקב"ה אינו רוצה שהתורה שהיא כמו בתו היחידה תשאר עגונה, ואף שאינו יכול לפרוש ממנה רגע אחד, הוא מוכן לתת אותה לנסיך שמיחד לו איזה קיטון שיהיה לו מקום לדור בו בסמיכות לבתו. ומבארים חז"ל שהקיטון הזה הוא המשכן, שע"י שעם ישראל מכין בית לה' שיוכל לשכון בו כביכול כאן בארץ, עי"ז הוא נותן לנו את התורה שמקומה ומשכנה בארון בקדש הקדשים.

וכך בהשגת התורה של כל לומד תורה, צריך להכין לו משכן ראוי שהקב"ה ירגיש שיש לו מקום ראוי לשכון בסמיכות לבתו, וחז"ל אומרים במדרש שמה שנצטוונו בלשון רבים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ולמה לא נאמר 'בתוכו' בלשון יחיד, אלא בא לרמוז שהקב"ה שוכן בתוך ליבו של כל אחד ואחד. וכך הוא התנאי של הקב"ה לזכות בבתו הנסיכה – הלא היא התורה הקדושה – שניתנה לנו משמים ככלה כלולה בכל תואר ומעלה, ובוודאי שהוא יתברך שמו ברחמיו, יגלה רזי תורה ויתן השגות וחיידושים נפלאים בתורה למי שיתאמץ בעמלה. וכן כל בת-ישראל כשירה אשר זהו חלומה האמיתי, תזכה לקבל חתן בן תורה מובהק שבקי בש"ס ופוסקים. אלא שיש מבחן מסויים לכל אחת כפי ערכה, לבחון ולבדוק האם אכן מגיע לה לזכות בשייכות לתורה הקדושה וכשמסתיים המבחן זוכה לקפיצת. וכן ידוע מגדולים שהעמיקו בתורה ופתאם הרגישו בקיעה עצומה וסייעתא דשמיא כפולה שלא היו רגילים בה, והרגישו כמו במשל המעלית שגומאים מרחקים ביום אחד. ובכל דור ודור התורה נחשבת נשואה לחכמי הזמן, ויפתח בדורו כשמואל בדורו. וכך מעידות הרבה נשים בעצמן, שפתאם ביום מן הימים הרגישו איזו קפיצה וניתור לקפוץ לדרגה עליונה, כי יש להקב"ה מעליות וקפיצות מיוחדות לזכות לעלות בסולם העולה בית קל.

בשורה משמחת בהתקרב שנת השמיטה
לעמלי תורה וללומדי מסכת שביעית בפרט

בס"ד גדולה הופיע לאור עולם
ספר חדש בענייני שביעית
כהמשך לסדרת הספרים החשובים

חסד לאברהם

שיו"ל עד עתה על מסכתות שבת ד' חלקים, עירובין, נדה, ושני כרכי שו"ת ובירורי הלכה, ובנושאים נוספים בענייני עבודת ה'. פרי עמלו של הגאון המובהק הרב אורי יצחקי שליט"א מגדולי הת"ח בשכונת נוה יעקב בירושלים. מורה הוראה ותיק ששימש בעבר כמו"ץ בקהילת גאון יעקב בדימונה, וכיום מרבני ישיבת מיר בירושלים, ומרביץ תורה חשוב בכמה מקומות תורה בירושלים ובאיזור הדרום.

ספריו הקודמים נתקבלו בחיבה רבה בעיקר אצל אברכי הכוללים והלומדים את סוגיות הש"ס בעיון, כאשר יעידון לומדים רבים מכל רחבי הארץ מצפון ועד דרום ומרכז.

ייחוד של ספרי המחבר מתבטא בעיקר בעיון רב עמוק ולמדני בנוסח הישיבות הקדושות בליבם של סוגיות הש"ס, עם דקדוק לשונות הראשונים והפוסקים מפיהם אנו חיים, אך עם חתירה מתחילה ועד סוף לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, תוך עיון רב בפסקי המ"ב והחזו"א ושאר הפוסקים הגדולים שבאו אחריהם בדור האחרון שתורתם התקבלה בכל תפוצות הארץ, יחד עם שימוש חכמים גדולים בהוראה, ונסיון רב שנים בהוראה למעשה למשפחות בני תורה ולעם שבשדות, כולל ראייה רחבה מעמיקה ופרקטית מתוך הכרת המציאות בנושאים רבים.

לא לחינם נתבטא עליו אחד מרבותיו הגאון האדיר הרב משה שפירא זצ"ל בהסכמתו לספריו הקודמים כי המחבר הינו "אחד מאלף היוצא להוראה", כדברי חז"ל, מילים שכמדומה מעולם לא יצאו מעטו של הגר"מ שפירא שכידוע כל מילותיו מדוקדקות היו להפליא בדיבור כמו בע"פ, מגדולי הראשי ישיבות בדורינו יצאו מגדרם מהערכתם הגדולה לרב המחבר, בהכירם את גדלותו התורנית, ואת כח פסיקתו לרבים, כמו הרבצת תורה וזיכוי הרבים לו זכה בקהילות שונות בישראל, חלקם אף ביטאו את הדברים בהסכמותיהם לספרים הקודמים.

כאמור לעיל, ענין מיוחד מוצאים הלומדים בספרי המחבר, בהם יכולים הם למצא היקף נדיר של כל יסודות הסוגי' בדקויות עמוקות בשרשי הסברות, יחד עם הלכה למעשה בעניינים רבים, כשהמחבר לא נמנע מלצטט באריכות מחברים בני גילו, ת"ח חשובים שספריהם נתקבלו אצל לומדי התורה, והמחבר שליט"א מביאם בכל מקום, בונה וסותר כדרכה של תורה, מעמיק ומרחיב, ואף מכריע בדעתו הגדולה בהרבה גופי הלכות, כך שהלומד את הסוגיות בעיון יכול לקבל תמונה שלימה על הסוגיא כשהלימוד בכולל או בכל בית מדרש אחר, בעיון הישיבתי והעמוק, מקבל צורה אחרת איך לראות את הדברים במבט הלכתי של מורה הוראה מנוסה לרבים, וגברא רבה שניתן גם לסמוך על הוראותיו למעשה במסקנות היוצאות מתוך לימוד הסוגיות.

הספר יצא לאור ע"י צוף הוצאה לאור בראשות הרב נתן פלדמן ומופץ בחנויות הספרים המובחרות ע"י הפצת קולמוס.

לב שומע

בית ועד לחכמים - לב שומע | גיליון לבני ישיבות | סיון תשפ"א | גליון מס. 29

**ערנות וקדושה יתירה
מן השמים במקום קברו של רשב"י
יהבטחה תמידית לדורות:
כי לא תשכח מפי זרעו**

(תרגום פרוש המילים על קברו)

עיר וקדיש מן שמיא נחית

כי לא תשכח מפי זרעו

בעלות השלהבת
משמים יורדת
מזבח אבנים
אבות ובנים

שבטי ישראל
אבנים שונים
נדבך בונים
עצי שטים

בחצות הליל
בפסוקי הלל
בהמת נגונים
ללקט שושנים

יללות של צער
בכי ומספד
ילדים נערים
רכים תמימים

והנה במתיבתא
ברקיע של מעלה
חבוק מלאכים
עולות וזבחים

פסקה המגפה
ארי שבחבורה
הושע נא
חוסה נא

(ת.א.)

מכתב

ממורנו ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי חיים
פרץ ברמן שליט"א
חבר ועדת הרבנים של
'לב שומע'

- 7 **טראומות**
כלים
להתמודדות
במצבי טראומה
נפשית
- 6 **הושע נא**
נפש מבהלה
כלים להתמודדות
עם חרדות ודיכאון
- 3 **דברי חזק**
ממך הגאון הגדול
רבי שרגא שטיינמן שליט"א
חבר מועצג"ת וראש ישיבות
אורחות תורה
- 2 **הרהורי לב**
מרן ראש הישיבה
הגרב"ד פוברסקי שליט"א
ראש ישיבת פוניבז
וחבר מועצג"ת

עם המשגיח הגה"צ רבי יונתן אבר שליט"א
משגיח ישיבת היכל יצחק בעקבות האסון הגדול במירון

4

שו"ת בירור

מלב אל לב דבר העורך

אוי אוי... מה ניתן לומר, מה ניתן לדבר... נגמרו הקלישאות, תמו המילים... נשאר הכאב... כאב גדול...

מרגע בו נודע דבר האסון הנורא, מערבולת רגשות, מחשבות, מושכות אותנו לתובנות על שהיה, על הצורה, על פרידה של נשמה מגוף, בייסורים. המתח הגדול מי לחיים ומי... וזה המשיך בטפטוף שגדל לזרם, שהפך לנהר דמעות מעוד משפחה שמתבשרת בנורא שבכשורות... ועוד חברים שמגלים שהחבר כבר לא ישוב...

עוד אלמנה צעירה, עוד אב שכול... ואחים ואחיות... אוי, נחלי דמעות נשפכו השבוע...

וכמו משום מקום, צצים הסיפורים הקטנים, המרגשים... על גדולתם של אלו שנבחרו בפינצטה לעלות במעלות קדושים וטהורים כקרבן ציבור...

אין שאלות ואין הסברים... גזירה היא, קבלוה... אכן, הם נפטרו... הם נסתלקו... למתיבתא דרקייעא.

אבל... אתה נבחרת להישאר בחיים.

הקב"ה בחר בך כמו שהוא בחר בהם.

אותם הוא בחר למעלה, אותך הוא בחר כאן בחיים... צא לחיות... בחר בחיים... אל תתבוסס במוות... אל תתערבל ברגשות עבר. תחזור לחיות, בחיים שיש בהם, חיים בהם השאיר אותך מי שרוצה שתחיה. חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים, חיים שיש בהם יראת חטא, נבחרנו לחיות... אז בא נחיה כרצונו יתברך...

עלון זה יוצא במתכונת חירום ובו דברי חיזוק ומענה לשאלות המתרוצצות בעמקי הלב וכן מאמרים מיוחדים מאת רבני 'לב שומע' לחיזוק ולהתרוממות הנפש.

כאן המקום להזכיר את העומדים בראש הארגון הקדוש 'לב שומע' שתיכף להיוודע דבר האסון הבינו את גודל השעה ואת זעקת המצוקה שתעלה מן הארץ, ומיד פתחו קווי חירום מתוגברים מאוישים באנשי מקצוע וכונני מיון, לתת מענה לבני ישיבות, להורים, ומחנכים, ומרביצי תורה בישיבות הקדושות, ומאות השיחות שהתקבלו במסגרת זו בשבוע האחרון העידו על הצורך הגדול, ועל המענה והמרגוע למשיב נפש ולטל תחיה לנפשות סוערות שחוו טלטלה גדולה, הן אותם שהיו באזור האסון, הן אותם שחוו פרידה מחבר קרוב, ובוודאי זכותם גדולה עד למאוד על שהפיחו רוח חיים והשיבו לספסלי הבית מדרש מאות בני ישיבות.

ונזכה כולנו שמתוך החושך נראה אור גדול

אימור סקורניק

מדין ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי ברוך דב פורסקי שליט"א
ראש ישיבת פונוביז' וחבר מועצת

כעת תפקידינו להניח בצד את הצעיר ולשמוח בדברי התורה

בפתח השיעור יום א' כ' אייר ה'תשפ"א

אני רוצה לפני השיעור לומר לכם משהו מהרהורי לבי, הלילה הזה כמעט שלא יעתי הייתי טרוד כל הזמן במחשבות שבעת יושבים ברח' הירש 4 אבא ואמא וכו', הם ישנו, לא יכולתי לישון, בשעה ארבע בבוקר כבר קמתי והתיישבתי ליד השולחן, צריך לומר היום שיעור.

מליל שבת הייתי בישיבה עברו כולם להגיד גוט שאבעס איני יודע אם הרגשתם אבל היו לי פנים נפולות, לא יכולתי לשמוח מה אני אעשה, אני אדם קטן, אומרים שחבא רבי ירוחם ה' לו בשבת מאור פנים, זה ה' כח שלו, אבל אני לא כמו רבי ירוחם.

אני רוצה לומר לכם משהו, בבוקר כשהתחלתי להכין את השיעור נזכרתי פעם ה' בכני ברק אולם שנקרא אולם החדוה, זה ה' אולם של בריתות, לבעלים קראו נוזמן גשייד אברך חסיד, פעם באתי לשם לברית והוא קידם אותי בפתח האולם עם שא לא דהנה הרמ"א בהל' מילה [י"ד סי' רס"ה סעי' ז] דנוהגין שלא לברך שהחיינו בשעת מילה, והטעם הוא משום דאיכא צערא דינוקא, והקשה דבגמ' בברכות נט: א' מת אביו והוא יורשו בתחלה אומר ברוך דין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב; הרי דאף שיש צער מחמת המיתה על החלק של הטובה שבדבר אומר שהחיינו, וכבר עמדו בזה הפוסקים יעו' בב' הגר"א ביו"ד שם ועוד.

אמנם נראה לבאר הענין בב' דרכים בהלכה ובדרך מחשבה ודרוש, הדרך הא. בהלכה, דהנה כשמת לו מת יש כאן שני דברים, על צער המיתה אומר דין האמת, ועל שזכה במעות אומר שהחיינו, אבל בברית השמחה הא' במצוה שהיא עצמה צערא דינוקא, ולכן אין אומרים שהחיינו.

הדרך הב. בדרך אגדה דכשמת לו מת גם הצער וגם השמחה הם שלו, ובזה סגולת עם ישראל שבכחו לקבל על עצמו את הצער מצד אחד ואת השמחה מצד שני, ועל כל חלק אומר ברכה הראו' לו, אבל בברית מילה, הצער הוא של הינוקא כשהצער שג' משהו אחר אנחנו לא אומרים שהחיינו.

אחר כך חשבתי עוד הרי כולנו אומרים בכל יום בתפילת ערבית אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו לימדת, על כן ה' אלקינו בשכבינו ובקומינו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך וגו'. אנו מצווים תמיד לשמוח עם התורה זהו הכח שהקב"ה נתן לנו מכח התורה, את הכח שה' לרבי ירוחם שמשבת יהי מאור פנים, זה לא לכל אחד יש, רבי ירוחם ה' אדם גדול מאוד, אבל את הכח של שמחה בתורה זה הקב"ה נתן לכל אחד ואחד.

כעת שאנו מתחילים את השיעור, השיעור הוא דברי תורה המשמחים את הלב, כעת תפקידינו להניח בצד את הצער ולשמוח בדברי התורה, ואפשר אפשר לעשות את זה, כעת נתחיל ללמוד.

לכל קווי היעוץ: *8147 או למס' 02-6473444

מענה טלפוני בין השעות: 21:00-23:00 | קווי חירום פעילים במשך כל היום

בשקיף, לדבר בתבונה

ונרתת לעבדך לב שומע

דברי חיזוק ממרן הגאון הגדול
רבי שרגא שטיינמן שליט"א
 חבר מועצת וראש ישיבות אורחות תורה

'אני מאמין'

מלך הגון היה וראוי ליעשות נס על ידו. ואנו נתחייבנו (כליה) הריגה למקום, ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובים ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו, והורגין אותנו וכו' עי"ש. ומבואר שכל מי שמת, כי נגזר עליו שימות. ואין חילוק אם בדרך זו או בדרך אחרת, הרבה דובים ואריות יש לו למקום, ולכן זה לא מעניין איך זה נהי, ולמה זה נהי, וכל מי שמת נגזר עליו שימות. ואנחנו צריכים רק לזכור שה' קורא לנו להתחזק ולואי שיהי לנו השכל והזכות לזה.

קריאת 'מי לה' אלי' בדור הזה

ידוע המעשה עם הח"ח שלמד אצלו בישיבת ראדין, ר' שמעון שוואב, וכשנפרד ממנו, אמר לו החפץ חיים אתה יודע למה אתה לא תעבוד בבית המקדש ואני זכיתי להיות כהן שעובד בבית המקדש, משום שבמעשה העגל הכריז משה רבינו מי לה' אלי, והתקבצו אליו רק בני לוי שהם נענו לקריאה שלו, ולכן זכו, ואלו שלא נענו לקריאה לא זכו. והסבא שלי היה מבני לוי שזכו.

וביאר הח"ח שזה מה שכתוב בהפטרה של פ' אמור, 'והכהנים והלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי, המה יקרבו אלי לשרתני'. (יחזקאל מ"ד)

והוסיף לו הח"ח שבכל דור דור יש קריאה מהשמיים 'מי לה' אלי', יש לנו כעת קריאה מהשמיים מי לה' אלי כל אחד צריך לחשוב במה עליו להתחזק ולהתרומם, בין בתפילה וברכות ככוונה ובין בהתמדה בתורה, בין בזהירות בבין אדם לחברו לשמור על פה נקי מרכילות ודיבורים לא טובים.

חיזוק בין אדם לחבירו בימי הספירה

והנה חשבון הנפש של כל יחיד אין לנו אפשרות לעשות, וכל אחד יודע את מעשיו ומחשבותיו, אבל מה שנוגע לכלל הציבור יש כאן קריאה מהשמיים להתחזק, וכמדומני שבימים אלו ההתחזקות צריכה להיות בבין אדם לחברו, (וכמו שכבר הזכרנו), שתלמידי ר"ע מתו בימים אלו על שלא נהגו כבוד זה בזה, ואע"פ שנסתמא כל השנה לא כיבדו מספיק אחד את השני, מ"מ העונש היה בימים אלו, וכנראה שימים קדושים אלו מחייבים יותר, וכמ"כ בספרים ששבעה שבועות אלו הם כנגד שבעה שבועות של חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, שהם יסוד העולם.

הרמב"ם בפיהמ"ש פ"י מסנהדרין כתב את יסודות האמונה וניסח את זה ב"ג עיקרי האמונה, ובי"ג העיקרים אומרים 'אני מאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, שנאמר 'היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם'.

ואחרי זה אומרים 'אני מאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו'.

וכיון שאנחנו מאמינים ואין לנו שום ספק שהקב"ה גומל לכל אחד לפי מעשיו, גם כשאנחנו לא מבינים ולא ידוע לנו המעשים והמחשבות של כל אחד, אבל לפני הקב"ה הכל גלוי וידוע, וא"כ אין טעם לדון ולדוש למה זה קרה ואיך זה קרה, כי אין בזה שום נפק"מ, העיקר עלינו לזכור שאצל הקב"ה הכל בחשבון מדויק.

באיזה אופן יתרבה כבוד שמים

וידוע בשם הגר"ח מבריסק (הובא באילת השחר פ' שמיני) שיכול להיות כבוד שמים בשתי אופנים, יש אופן של מדת הדין ויש אופן של מדת הרחמים, וזה הפירוש בנוסח הקדושה של מוסף שבת 'משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו' שהמלאכים שואלים ע"י איזה אופן יוצר יותר כבוד שמים, אם ע"י השפעת טובה לצדיקים או ע"י שעושה להם דין, ועונים 'ברוך כבוד ה' ממקומו, וכבוד ה' יוצא שווה בשתי האופנים, וכיון שאין נפק"מ בין שתי האופנים אנחנו

מבקשים 'ממקומו הוא יפן ברחמים' שיתגלה כבודו ע"י הנהגת מדת הרחמים.

וכבוד שמים זה גופא לדעת שאצל הקב"ה הכל הוא בחשבון, ולכן עלינו להתחזק.

הרבה דובים ואריות יש למקום להורגנו

בגמ' תענית (י"ח ב') מובא שבתו של מלך נמצאת הרוגה, והגויים אמרו שהיהודים הרגו אותה, וה' סכנה שהמלך יגזור שכל היהודים יהרגו, ועמדו שני אחים צדיקים לולינוס ופפוס, ואמרו למלך טוריינוס שהם הרגו אותה כדי שיהרוג רק אותם ולא את כל היהודים, ומסרו נפשם בעד כולם, כדי להציל את הכלל. וזה היה להם לזכות עצומה, עד שאמרו עליהם בגמ' הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן.

וכשהמלך טוריינוס עמד להוציאם להורג, אמר להם אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם, יבוא אלוהים ויציל אתכם מידי כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר, אמרו לו חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו וראויים היו ליעשות להם נס, וגם נבוכדנצר

שו"ת בירוד עם המשגיח
הגה"צ רבי יונתן אבר שליט"א
 משגיח ישיבת היכל יצחק
 בעקבות האסון הגדול במידון

אנו לא אמורים להבין כל דבר – אלא שהכל בידי יתברך

כאלו שלא שרדו ויש מאלה שנושאים רגשות אשם מדוע הם נשארו בחיים ואילו אחרים נפטרו, מה בעצם היה הזכות שלהם להינצל ומה הייתה הסיבה שהאחרים לא נצלו?

תשובה: צריך להבין שמקור השאלה הזו היא ממש מאותו השורש של שאלה קודמת כאילו ויש לנו איזו הבנה מוקדמת מדוע פלוני כך ואילו אלמוני אחרת, והאמת שאין לנו כל הבנה כלל, מדוע פלוני נתברך בכישרונות כאלו ואחר בכישרונות אחרים, וכדאי שנעיין יחד בלשונו של הרמח"ל:

הרמח"ל בדעת תבונות (ע' קפט): "ואמנם כלל תיקון הבריאה, חילק אותו האדון ב"ה בין כל הנשמות אשר עשה לעבדו, לפי מה שידע היות הגון לכל אחד מהם, לפי העניין שברא אותו, שהוא דבר נעלם מאד מאד, ולא הושג משום נביא וחווה. כי כל זה נכלל בטעמי הגזירות שזכרנו שהם נעלמים מן הנבראים, ולא יודעו לנו אלא התולדות. (כגון: זה עשיר וזה עני, אבל איננו יודעים סיבת הדבר למה דווקא פלוני חלקו בעשירות וחברו חלקו בעניות). ונמצא שיש אדם שיגיע לו מצד שורש עניינו להיות מושפע בריבוי ההשפעה... ויש אדם שיגיע לו מצד שורש עניינו להיות מושפע במיעוט ההשפעה... המצטרך להשלמת הבריאה. ואין כאן מצד מעשי בני אדם ההם, אלא מצד מה שמגיע להם לפי מה שחילק האדון ב"ה תיקון הבריאה בין הנבראים, כי זה (ריבוי ההשפעה) תיקון לה, וזה (מיעוט ההשפעה) תיקון לה, כל אחד לפי דרכו"

ומתוך דברי הרמח"ל התשובה צפה ומבוררת מאליה, אין לנו טיפת הבנה מדוע הבורא יתברך נתן לברואיו את התכונות האלו ואת היכולות ההם, כי הכל ניתן לצורך המטרה המרכזית והיסודית שזהו תיקון העולם והבריאה בחלוקה בין כלל הנשמות, אנחנו רואים בעינינו רק את התוצאה, שפלוני חכם וחברו נאה ואלמוני פיקח וידידו עשיר, זאת רק התוצאה של שורש הדברים הנעלמים מן העין, ולצורך תיקון הבריאה הוא נצרך לכלים כאלו וחברו לכלים אחרים. וגם כאן בענייננו, מי שזכה להגיע לתיקון הבריאה מסתלק למקום יותר גבוה בעולם האמיתי, ומי שעדיין לא השלים את תיקון נפשו ותיקון הבריאה, נשאר כאן בכדי להשלים בתיקון העולם. ובאם כבר הזכרנו את דברי הרמח"ל נצטט ממנו אף קטע נוסף שישפוך אור על התוצאה להנהגה זו

"ואמנם המשפט לאלוקים הוא לתת אח"כ (בעולם הבא) שכר טוב לצדיקים, שהיו צדיקים והגיע להם מצד דרכי ההנהגה העליונה להיות מעוניים ומיסורים, מצד העינוי שהיה להם בעולם הזה, וכנגד כל מעשיהם הטובים".

הוא אומר שמכיוון שנגזר על אדם מסיבות הידועות רק לו יתברך, כי משורש עניינו לקבל תכונות כאלו או יסורים וכדו', ממילא את השכר בעולם הבא הוא יקבל לפי גודל הנהגתו, לפי מה שבחר להתנהג בניסיונות שהקב"ה העמיד אותו 'ולפום צערא אגרא', ובאם יתגבר על ניסיונותיו ויבחר בטוב, אזי שכרו בעולם הבא מובטח לו, אבל אין לנו ידיעה מדוע נבחר פלוני להתמודד עם כזה ניסיון ואלמוני בניסיון אחר... כמו שאצל רבי הקדוש הוא היה צריך לעבוד את הקב"ה מתוך ניסיון העושר, ולעומתו ר' אלעזר בן פדת היה נצרך לעבוד את הקב"ה דווקא מתוך ניסיון העוני...

נמצאים אנו בזמן שהלב שותת על האסון הנורא שפקד את כלל ישראל, ביום הילולת הרשב"י במידון, בהסתלקותם של מ"ה מנשמות ישראל בצורה המזעזעת כל לב, ולאור השאלות המטרידות והמציקות ברצוננו לשיטוח אותם בכדי לנסות ללמוד להבין ובעיקר להתחזק.

ראשית למה דווקא באמצע החגיגה הכל כך גדולה ושמחה שהייתה במידון הושבתה השמחה ונהפכה לתוגה ויגון, דווקא ביום שבו פסקו תלמידי ר"ע מלמות יום שבו יש באמת שמחה גדולה בכלל ישראל, נהפך לכזה עצב ויגון ובמעמקי המוח מנקרת לה השאלה למה?

תשובה: התשובה לשאלה זו טמונה בהבנת דברי הרמב"ן בפתח ההקדמה לספר איוב וחשוב לראות את המקורות שלנו מתוך דברי הראשונים:

אמר המחבר: דבר ברור וידוע כי האמונה בידיעת האל יתברך, מיני השפלים ואישיהם, והשגחתו בכללם ובפרטם, פינות (=עקרונות) גדולות מתורת משה רבינו ע"ה. כי הכופר אשר יאמר כי אין הבורא יודע אישי השפלים והשגחתם, כופר בתורה בכללה. וכן הכופר בהשגחה, שיאמר שאין הבורא משגיח על בני אדם אם יעשו טובה או רעה, ואם ישיגם

רווח והצלה או צער ואסון, הכל מקרה הוא להם, לא בחפץ אלוה ולא בכוננתו להם - גם לזה אין לו חלק לעולם הבא, ולא זיכרון וצדקה בתורה, לא במצוותיה ואזהרותיה. כי (לפי כפירתו) לא יפקוד האל עליהם ולא ביעדיהם הטובים והרעים, כי לא יכוון אליהם. ואף לא בנבואה כלל, כי הנבואה השגחה גדולה היא באמת.

אבל צריכים אנו להאמין שהאל יודע האישים כולם ופרטיהם העליונים והתחתונים, מעשיהם ומחשבותיהם, העבר וההווה והעתיד. כי הוא העושה אותם ומוציאם

מאפיסה מוחלטת, אל ההוויה שהם עליה. ונאמין אמונה חזקה במה שאמר הכתוב: "כי כל לבבות דורש ה', וכל יצר מחשבות מביין" ואחרי כן נעתיק אל אמונת ההשגחה והשמירה, ונגזור ונאמין מה שאמר הכתוב, "גדול העצה ורב העלילה אשר עינך פקוחות על כל דרכי בני האדם, לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו"

ולאור דברי הרמב"ן ז"ל ברור, היות שהרצון להבין למה הוא נובע מתוך כוונה לעשות לנו איזה סדר בבלגן שיש לנו כרגע בראש, כחלק מרצון להבין את הסיפור המעורפל, ולתת לרגש הסוער שלנו איזה מנת הרגיעה, במחשבה שאם נבין למה אז תנוח דעתנו, אך האמת שאנו בכלל לא אמורים לשאול, ובוודאי שאין לנו צורך להבין למה, משום שחלק ממצוות האמונה היא, להבין שאנו לא אמורים להבין כל דבר, אלא שהכל בידי יתברך, והוא ורק הוא לבדו יודע ומבין מה הטוב ומה הצורך של כל אחד ואחד, הן בכלל והן בפרט, ואם כן שאלת ה'למה' מיותרת, כי אין לנו צורך להבין בזה זה לא מתפקדינו, משום שזה רצונו יתברך, בהבנה שלנו שהבורא יודע בוודאות את כל מה שהוא עושה לטוב ולמוטב, ואם זה רצונו מה לנו כי נהרהר אחריו - ואדרבה בזה שאני מקבל את מה שקרה בהכנעה שזה רצונו, בלי להבין למה, אני מחזק אצלי את האמונה.

רצינו לשאול בהיות ששמענו שבתוככי התופת היו כאלו שניצלו והיו

אבל אם זה נהפך לתגובות חרדתיות של לחצים, מתחים, רעידות, ולפעמים זה מגיע לאחר תקופה, כשזכרים במה שקרה אפי' בכיות, כדאי ואף חובה ללכת ולהתייעץ עם איש מקצוע, ולא לסחוב את זה, טיפול בזמן מונע הרבה עוגמת נפש

רצינו גם לגעת מעט בנושא של הטראומה וההלם הגדול שאחז רבים מבני הישיבות שחלקם היו במקום האסון, וחלקם איבדו חבר קרוב, ראשית רצינו להביך הרי השנה עברנו שנת קורונה, בה נפטרו השנה בלבד בישראל למעלה מ- 6000 נפטרים כשמתוכם לפחות עשרה אחוז מבני הציבור החרדי, מדוע אז לא היה כזה הלם וטראומה 600 נפש זה כלום?

תשובה: היא הנותנת הנפש שלנו בנויה שכאשר היא מוכנה לתרחיש מסוים היא מסוגלת לעכל, כאשר אדם מבין שיש איזו מגפה שפוגעת, אז הוא מתכוון שיהיו לה השלכות ותוצאות של מוות - גם חייל שהולך לקרב ויודע שהוא יכול להיפגע, אבל הוא מתוכנן שיכול לקרות דבר שכזה, מה שקרה כאן היה בכזו פתאומיות שהנפש לא מסוגלת להכיל, ולא רק מבחינת הכמות אלא כל הסובב לעניין שזה ביום שמח, ודווקא במירון, ובהילולא של רשב"י, ובתוך כל השירה והזמרה, ופתאום נוחת אסון שכזה שעשרות נפגעים, ההלם והזעזוע יוצרים טראומה נפשית כמין מכה חזקה בנפש וצריך לדעת לטפל בזה.

אחרי שהבנו את הטראומה שבדבר, רצינו לשאול מתי כדאי וצריך ללכת לטיפול מקצועי ומתי ניתן לזמן לעשות את שלו?

צריך לדעת דבר ראשון להשתדל להמשיך כרגיל לא לשקוע במחשבות או לשקוע בדכדוך ועצבות, לנסות ולהמשיך בשגרה ולתת לזמן לרפאות... כדאי לדבר עם מבוגר או חבר להוציא ולפרוק... זה טבעי שהאדם נסער ודעתו אינה מיושבת עליו אחרי שיבוש הנפש... אבל אם זה נהפך לתגובות חרדתיות של לחצים, מתחים, רעידות, ולפעמים זה מגיע לאחר תקופה, כשנזכרים במה שקרה אפילו בכיות, כדאי ואף חובה ללכת ולהתייעץ עם איש מקצוע, ולא לסחוב את זה, טיפול בזמן מונע הרבה עוגמת נפש, אני רוצה לצטט כאן

את דברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל בהקדמה לאבי עזרי על נשים:

בפרשת וילך "ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא על כי אין אלוהים בקרבי מצאוהו הרעות האלה, ויש לדקדק שמתחיל ברעות רבות וצרות, ומסיים ברעות לבד, ולא אמר מצאוהו הרעות והצרות האלה, וביארתי שלפי פשוטו רעות נקרא גוף הרעה, וצרות מלשון צר, ואונקלוס מתרגם ועקן, היינו שמעיקר האדם, שלפעמים נמצא האדם במצב כזה שצר לו והעולם חשוך בעדו, ונשבר רוחו בקרבו. חוץ מהיסורי שיש בו ע"י גוף הרעה, וזה בא לו להאדם ע"י חוסר האמונה וביטחון בה' ואין ה' בקרב ואז הוא עשוק ורוצץ כל הימים, אבל מי שיראת השם נגע בלבבו ומאמין בה' ובהשגחתו הפרטית, הצרות אינם צרות ואין מעיק לו ואין מציר לו..... ומשום כך אחרי שבא לו ההכרה לאמור על כי אין אלוהים בקרבי בטלה ממילא הצרות, ורק הרעות הן רעות ועל כן אמר ומצאוהו הרעות האלה.

הרי לנו הגדרת הדברים מי שמתחזק באמונה ובידיעה שהכל מאתו יתברך, הרי זה לא משנה את הגדרת הרעות, כי הן עדיין קיימות, אך הצרות ממילא מסתלקין ממנו, אך מי שמרגיש כי גם הצרות ממשיכות ללוות אותו ואין מרגוע לנפשו, כדאי ורצוי ללכת לאיש מקצוע לעזרה ולסיוע ומה שמטפלים בזמן חוסך הרבה עוגמת נפש בעתיד.

רצינו לשאול שאלה הנשאלת בראש חוצות, אם כן כשעברנו זעזוע כל כך גדול מה הקב"ה רוצה מאתנו, אם הוא נתן מכה שכזו ודאי שברצונו יתברך ללמדנו מוסר אם כן מה עלינו לעשות במה להתחזק?

תשובה: אין ספק שבוודאי הקב"ה בא להעיר אותנו ונביא בעניין את דברי הרמב"ם בהלכות תעניות פרק א'

בסעיף א': מצוות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור וכו'

בסעיף ב': ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם וכו' וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם...

ובסעיף ג': אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות...

הרי לנו מדברי הרמב"ם בסעיף א' שאומר על כל צרה שתבוא על הציבור, כי הרי אם האסון הזה היה מגיע לקהילה אלמונית או לחסידות פלונית, ישר היינו מתמלאים בהסברים ותירוצים מדוע זה קרה דווקא להם, ואין זה נוגע לענייננו, וכאן הדברים ברורים שכולם מכל הגוונים והסוגים נפגעו בגזירה זו, יש מן החסידים והליטאים ספרדים ואשכנזיים מבני חו"ל ודה"ל צעירים ומבוגרים, תמהיל של כל הגוונים של כלל ישראל, שהרי זה ברור שזה צרה שמוטלת על כל הציבור כולו, ולכן חלילה מלומר דבר זה ממנהג העולם, ובוודאי שתיכף ומיד יתחילו לחפש ולמצוא את האשמים, אך זה בדיוק מה שהרמב"ם מגדיר דרך אכזריות אם פלוני או אלמוני אשם אז מה זה קשור אלי... ולא היא, כל אחד צריך להבין כי הקב"ה מדבר אתנו עם כולנו וכל אחד צריך להתעורר ולעורר את עצמו לחיזוק.

אם כן איך באמת מוצאים במה להתחזק?

תשובה: לפני כן אני רוצה להוסיף שבוודאי הדברים מסורים לגדולי ישראל שהם עיני העדה והם יכולים לבוא ולומר מה הדברים הטעונים חיזוק, אבל כל אלו שבאים וכבר יודעים למה קרה האסון, בגלל הצניעות או לשון הרע או האיפונים והפאות, זה גם גורם לרפיון ידיים כי שוב זה להכות על חטא על החזה של השני, ואדם צריך לבדוק בתוכו פנימה במה הוא צריך חיזוק, ובמענה לשאלה זו, היה בזמנו אחד מתלמידי מרן החזו"א ששאל אותו בעקבות צרה שהגיעה לביתו שהוא גם שפש במעשיו וגם משמש ולא מצא, אמר החזו"א בדורות עברו שלכל אחד היו מספר מועט של עבירות יכול לומר יפשפש או ימשמש, אך כיום שכולנו מלאים וגדושים בנפילות ומי יאמר זכיתי ליבי.

לכן בכל שטח שאדם מרגיש בתוכו פנימה שהוא יכול להתחזק בחיזוק כזה או אחר, ודאי שהדבר חשוב ויקר עד מאד, וכדאי להדגיש שלא צריך איזה חיזוק ענק או דרסטי, אלא אדרבה חיזוק קטן שאפשר לעמוד בו לאורך זמן, ובוודאי שאנחנו בני הישיבות הדבר הראוי ביותר שהחיזוק יהיה בריבוי תורה, בלימוד תורה, בהתמדת התורה, בהעמקה בתורה, ביגיעת התורה - אבל שיהיה משהו קטן שאפשר לעמוד בו, וזה בדיוק מה שהקב"ה רוצה מכל אחד ואחד.. לא להאשים את האחרים אלא לבדוק אצלו פנימה.

כלים להתמודדות עם חרדה ודיכאון
הרה"ג יהודה שטינהרט שליט"א
 ממכוני לב שומע

'הושיע נא נפש מבהלה'

רצון להישאר במיטה או למרוח את היום. התחושות האלו מלוות לרוב במחשבות כגון: שום דבר לא חשוב, שום דבר לא מעניין, מה כבר יש בחיים האלו, לא רוצה לעשות שום דבר, נגמרו החיים....

תחושות הדכדוך מגיעות לבקר רבים מאתנו מידי פעם. מי אינו מכיר את השעות של ה"דיכוי" שעוברות מאליהן. לנפש יש קצב משלה, כמו שבורא עולם ברא יום ולילה, 4 עונות השנה, גאות ושפל, זריחה ושקיעה... כך גם בנפש שלנו יש תנודות, זמנים של התרוממות רוח וזמנים של שפיפות קומה. אדם שמכיר את עצמו מבין שהתנודות האלו (כשהן בגבול הנורמלי) הן חלק מהאישיות שלנו, ופעמים רבות דווקא מתוך רגעים של דכדוך מתרחשת התפתחות וצמיחה, בדומה לגרעין באדמה שנקרב ומצמיח גבעול חדש.

כעת, לאחר האסון המחריד, המפגש עם המוות ובעיקר עם שבריריותם של החיים מעורר באופן טבעי את תחושות הדיכאון והעצב, ההרגשה ששום דבר לא חשוב.. הנה, נער צעיר תכנן מה יעשה במירון והיכן יהיה בשבת, ותוך 10 דקות נשמתו עלתה למרומים ל"ע.

בטרם נמשיך, ננסה לסכם את הנאמר עד עכשיו.

רבים מאתנו חווים כעת תחושות של חרדה ודיכאון, אלו תגובות נורמליות לחלוטין כתגובה לאסון. אין מדובר במחלת נפש, לא קרה לנו שום דבר נורא. אנחנו מגיבים כמו אנשים נורמליים לחלוטין שנפגשו בטרagedיה. ובמקום מסוים, ברוך השם שאנו מגיבים ככה, לא היינו רוצים להיות רובוטים עם לב אבן אשר אסון בסדר גודל שכזה עובר לידם..

חשוב לדעת שהתגובות האלו לאט לאט ירגעו, תוך כמה שבועות הנפש תשתמש בכוחות החיים המופלאים שבורא עולם נתן לה ותתאזן. חשוב שנגיד לעצמינו, או לחברים לידינו שנראים נסערים שההרגשות האלו טבעיים ונורמליים לחלוטין, אין מה להתבייש בהם, זה בסדר להרגיש התקף פאניקה גם אם לא הכרת את המשפחות האבלות ולא היית במירון. האסון משפיע על כל אחד בדרך שונה ואי אפשר למדוד בסרגל כמה תחושות חרטה או דכדוך נחוה כתוצאה מכך. חשוב שנבין את עצמינו, לא נתבייש או נעסוק בלהסתיר את הרגשות הכואבים האלו, ננסה לחפש עם מי לדבר אם אנחנו מרגישים צורך לפרוק, ובעיקר נדאג לנפש היקרה שבורא עולם נתן לנו. לאכול נורמלי, לישון, להשתדל לא להתרחק מחברים, לשבת באוויר הצח או ללכת באזור שקט כדי להירגע. בורא עולם נתן לנו אחריות לדאוג לגוף שלנו, לנפש ולנשמה, והימים האלו דורשים מהרבה מאתנו התייחסות אחרת מאשר בימי שגרה.

"ונפשי נבהלה מאד" - למדנו איך להתמודד עם הבהלה שאופפת את הנפש (הבהמית) שלנו ועם חוסר האונים שאנו חווים כרגע.

אבל, מה כן? מה ניקח אתנו מהאסון הנורא הזה? מה ילווה אותנו גם עוד שנה כאשר הדמעות והחששות ישכחו וישכחו..

אדם שמסוגל להביט פנימה אל תוך תוכו במצב כזה, מסוגל להבחין ברגשות האשם שטורדים את מנוחת נפשו. זהו לא רק הפחד או העצב והדכדוך.. זו תחושת האשמה הרוחנית של הנשמה שמפנה אצבע אל כל אחד בתוך ליבו ושואלת, מה החלק שלך? באיזה נושא היית צריך להתחזק ואולי היית מונע מעט מהצער הזה. כי הנשמה היא חלק אלוך ממעל, מימד גבוה הרבה יותר מהנפש הבהמית ההישרדותית. ובמימד הזה יש בורא עולם, ומלאכים, ונשמות, ויש דין ויש דיין.. ויש ספרי צדיקים שנפתחים ויש כל אדם וחשבונו האישי עם בוראו. והנשמה הזו שמתכווצת בצער העולם מרגישה כל כולה שהיא הייתה יכולה להתעורר קודם לכן, ולמה היה צריך כאב כל כך נורא בשביל לפקוח עיניים מול בורא עולם. והנשמה הזו כואבת כי היא יודעת את עצמה ואת הדרך לבוראה, והנשמה הזו שבורא עולם נתן בקרבינו מיחלת, מתחננת ומבקשת שלא נזדקק שוב לצער כזה. זו הנשמה שנוקשת על שערי ליבינו בתקווה לשינוי פנימי, לצעד אחד, אפילו צעד קטן וזעיר, בלימוד, בתפילה, בדברים שבין אדם לחברו.. מעשה קטן של שינוי אמיתי, כזה שיחזיר אותנו לידיו האוהבות של אבינו שבשמיים.

מי השמחה שלנו הפכו לימי מספד. אין בית יהודי בעולם שלא הזדעזע מהטרagedיה הנוראה שהתרחשה בל"ג בעומר במירון, בקברו של התנא האלוקי רשב"י. האסון תפס את כולנו לא מוכנים.

בהלם, באלם. 45 נשמות קדושות וטהורות עולות השמימה תוך דקות. אי אפשר לתאר את גודל הכאב.

ומשום שהאירוע הנורא הזה מערער את כולנו, חשוב לפתח מודעות פנימית לתהליכים שעוברים עלינו, ואיך לקחת את הכאב הזה למקום שבורא עולם רוצה, בבחינת "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין ממונה עליו מלמעלה, ושומר אותו, ומכה אותו, ואומר לו גדל" (זוהר).

ננסה לחלק את החוויה הנוכחית שלנו לשני סוגים: **תחושות חרדה, ותחושות של דיכאון ודכדוך.**

'תחושות חרדה'

החרדה מתאפיינת בתחושות גופניות שונות למשל: כאב בטן, רעד בידיים או ברגליים, קושי להירדם, קושי לאכול, דפיקות לב, תחושת פאניקה, נשימות קצרות, תחושה של כיווץ בשרירים, כאבי ראש, גב צוואר. החרדה יכולה להתבטא גם בחולשה פתאומית ותחושת עילפון או הקאות. הראש ממוקד במחשבות של פחדים וחששות: מי יודע אולי זה יכול לקרות גם לי, העולם הוא מקום מפחיד להיות בו, שום דבר לא בטוח, אולי אני אמות בקרוב, אולי יש לי כל מיני מחלות שאני לא יודע עליהן, אולי משהו מהקרובים שלי יפגע גם, ועוד ועוד. כשאדם נתון בחרדה הוא נוטה להיצמד למקומות בטוחים, פחות רוצה לצאת מהבית או הישיבה, יכול להתקשר פעמים רבות להורים לוודא שבני המשפחה בסדר, מנסה לקרוא הרבה חדשות כדי להכין את עצמו לכל צרה שלא תבוא וכן על זה הדרך.

לפני שננסה להבין את החרדה שלנו כרגע, חשוב שנדע שהחרדה היא מנגנון בריא שבורא עולם יצר עבורנו. שיערו בנפשכם נהג במכונית שלא מפחד מתאונה, נוסע לו על הכביש בלי להסתכל וכלי להיזהר, כמה אסונות יכולים להתרחש!! או אדם שחוצה את הכביש בלי תחושה בסיסית של חרדה נורמלית, הרי אין ספק שיפגע מהר מאד. כלומר, החרדה היא דרך חשובה שבורא עולם נטע בנו כדי לשמור על עצמינו, על הגוף ועל הנפש שלנו. לולא החרדה רבים מאתנו היו נפגעים בכל רגע ורגע. מנגנון החרדה אינו משהו מודע שפועל מתוך שכל וחשיבה, הוא מנגנון הישרדותי שמשותף אגב גם לבעלי חיים, שאף הם יודעים לשמור על עצמם. בדרך כלל כשאדם נמצא בסכנה מנגנון החרדה מופעל וגורם לאדם לפעול באחת משלושת הדרכים:

לברוח מהסכנה.

להילחם בסכנה.

לקפוא בחוסר אונים.

כעת, לאחר האסון הנורא במירון, מנגנון החרדה מתעורר לחיים כדי לשמור עלינו. אולם, אנו מוצאים את עצמינו במצב בלתי אפשרי, לברוח - אי אפשר, כי אין ממה, האירוע כבר קרה, והוא כל כך מוזר ומעל ההבנה שלנו שאין לנו דרך לדעת מאלו אירועים נוספים עלינו להישמר. **להילחם** - גם אין במה, וכי מה תעזור לנו מלחמה, במי ובמה נילחם? וכך אנו מוצאים את עצמינו בתחושת חוסר אונים נורא ואיום, מנגנון החרדה מופעל ומייצר בתוכנו פחדים, חששות ותחושת לחץ, ואין לנו מה לעשות..

במטאפורה (כמשל) נוכל לדמות זאת לרכב אשר הנהג לוחץ על הגז (=חרדה) וברקס (=חוסר אונים) בו זמנית, הבה נתאר מה יקרה לרכב אם זה ימשך לאורך זמן....

'תחושת הדיכאון והדכדוך'

הדכדוך מתאפיין בתחושות פיזיות של חולשה, חוסר באנרגיה, חוסר חשק, רגשות של עצב, חוסר סבלנות, יותר מידי או פחות מידי שינה,

כלים להתמודדות במצבי טראומה נפשית הרה"ג ר' אליאב מילר שליט"א יו"ד 'לב שומע'

יִיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה

התאריך, ח' חשוון תשע"ט. הזמן, לפנות בוקר.

רקטה נורתה לעבר העיר באר שבע. התוצאה, פגיעה ישירה וקריסת קירות הבית. לא, לא היו נפגעים בגוף ב"ה, זאת משום שהאם הספיקה לרוץ עם ילדיה לממ"ד. המשפחה פונתה למלון. בעיתונות למחרת דווח, כי הילדים שהיו בטראומה טופלו על ידי אנשי המקצוע בתוך הבית ההרוס.

מדוע לא טופלו הילדים בבית המלון השקט והרגוע כפי שהיה לכאורה מצופה? שאלה...

הטלפון צלצל, על הקו בחור שפתאום אינו מעז לעלות לאוטובוס. לאחר שסיפר קצת על הקושי התחלנו לצלול... "מה קרה עכשיו?" שאלתי

"האמת, לא יודע. לפני כמה ימים ישבתי באוטובוס שבלם באופן פתאומי, אבל לא נראה לי שיש קשר, כולה חרקה" ציחקק הבחור צחוק מתוח.

"ולמה לא נראה לך שיש קשר" הקשיתי שוב

"נו באמת, לפני שנה הייתי בתוך אוטובוס שמשמש התהפך, זה לא הזיז לי, ואתה חושב שאיזו בלימה של אוטובוס תעצור אותי?"

"ואיך אתה מסביר את זה שלא הזיז לך" חפרתי.

"האמת, לא יודע, האירוע בא לי באדישות, מעניין שלא חשבתי מעולם שאני כזה חזק... אני דווקא בחור רגיש, ראיתי שם פצועים ו... פשוט חילצתי את עצמי כמו גבר... וחזרתי לישיבה."

שתקתי, והוא המשיך. "בישיבה סיפרתי שעברתי תאונה, אחד הליצנים שאל, האם אני בטראומה וצריך טיפול, כולם צחקו, גם אני... בינינו, זה באמת מצחיק, מה אני דפוק?"

"תגיד, איך אתה בלימודים?" שאלתי כאילו בלי קשר.

"תראה ככה ככה... בגדול אני בחור טוב, בזמן האחרון אני לא במיטבי, אבל לא מסיבה זו התקשרתי." את המשפט האחרון הוא אמר קצת בעצבנות, הרגשתי שנגעתי בעצב חשוף.

"מה עם תפילות?" נגעתי שוב.

"לא יודע, לא משהו מיוחד, רגיל..."

"עוד שאלה, אולי אחרונה" אמרתי "בזמנו אחרי התאונה באוטובוס, קיבלת על עצמך משהו, חיזוק...?"

היה שקט... לאט לאט הוא החל לפתוח "האמת שאחרי התאונה הרגשתי ריחוק, עכשיו אני חושב על זה, למה... אחרי התאונה הרגשתי אשם..."

היה שקט ארוך. בסוף רק אמרתי "אשם?" השקט נמשך, חשבתי כבר שהוא ירד מהקו, כשלתפעת שמעתי קול שנשנק, המתנתי כמה דקות, בסוף הוא דיבר ודיבר...

"באותו רגע שהאוטובוס התהפך נבהלתי נורא, עכשיו אני רק משחזר ומבין... תקף אותי פחד נוראי, היה ברור לי שאני הולך למות, כך חלפו להם מספר שניות, אולי חצי דקה, אבל לי היה נדמה כמו נצח... ברקע היו צרחות. אבל אני חשבתי באותו רגע רק 'מה אמא שלי תגיב כשתשמע שאני כבר לא בחיים'..."

ברגע שהכול נעצר, הייתה דממת מות, לא רציתי להיות שם, רציתי לברוח... חילצתי את עצמי ופשוט ברחתי... היו שם פצועים שצעקו לי "הבחור החל לבכות בשטף..."

"אני יכולתי להציל אותם, אני אשם, איך יכולתי לברוח... איך יהודי יכול כך... אין לי לב יהודי, הקדוש ברוך הוא שונא אותי... איך אתה מדבר איתי על תפילה ולימוד..."

אני לא מבין למה אני מספר לך את זה, אני לא דפוק, אני לא צריך פסיכולוג... הוא עצר ונשמע תופס את עצמו.

"תשמע" אמרתי "אתה לא דפוק ולא צריך שום דבר", עברת חוויה בלתי נתפסת, טלטלה אדירה. הנפש שלך לא עיכלה את מה שארע ועוד לא דיברת על זה עם אף אחד..."

"ולמה אני צריך לדבר?" הוא שאל בקול עצור.

אסביר לך. הקב"ה יצר אצל האדם מנגנון פנימי, שברגע שהוא חש בסכנה, הוא פשוט מפסיק לחשוב. כל כוחות החשיבה שלו מרוכזים רק בדבר אחד, איך לצאת מהסכנה... אין רגשות, אין חשיבה. יש פעולה, תברח... דבר שכמעט ואי אפשר להתנגד לו. זהו מצב אוטומטי...

אבל... לבסוף לאחר זמן, יש לך רגש, גם שכל ודעת, אלו אינם מבינים מה קרה כאן. איך זה שבאמצע החיים, כשאתה שולט בכל מה שנעשה איתך, פתאום הכול משתבש ואתה מאבד שליטה?! הפעולה הטבעית והנורמלית היא, להסביר לעצמך, לנפש ולרגש שלך, מה היה כאן ומכיוון שלא נהוג שאדם מדבר עם עצמו... הצורך הטבעי הוא לדבר לפרוק ולספר לסביבה, למי שרוצה לשמוע וגם למי שלא. כך אתה מרגיע את הדעת והנפש. מלביש ומסדר את סדר הפעולות והופך אותם למשהו הגיוני ומוכן. הרגשות, התחושות והמעשים שנעשו מקבלים תבנית הגדרה והבנה.

אצלך זה לא קרה, כי לא יכולת לדבר. החבר הליצן חסם אותך, הכול נבלע בפנים ואוכל אותך, קשה לתפוס את המציאות הזו, היא לא הגיונית. אין להם מילים, לתחושות להרגשות... הבריחה הטבעית הפכה לרגשות אשם, שגרמו לריחוק מהשם יתברך, ריחוק מתפילות ומצוות..."

"ולמה אני מפחד לעלות לאוטובוס עכשיו פתאום?" הוא היה נשמע רגוע יותר, מקשיב.

"הר הגעש היה בפנים, הוא רק מצא את הזמן והרגע לפרוץ החוצה. ברגע שהייתה עצירה פתאומית של האוטובוס, הוצף בך אותו הפחד והלחץ הפנימי שעד היום לא הוסבר בשכל, התפרץ. מהיכן בא אותו רגש של חרדה? הגוף הכניס את עצמו שוב לאותו מצב חרום ישן..."

"ומה אני עושה עכשיו? ללכת לפסיכולוג?" הוא שאל ברצינות. לא, אתה לא חייב. אתה צריך לדעת לשחרר, לדבר על מה שהיה. להשתדל לעלות לאוטובוס ולשבור את הפחד. כיוון שחלפה לה רק שנה, יש סיכוי שתוכל לעשות את זה לבד, פסיכולוג אולי ידע לגעת בנקודות יותר מהר, אולי גם להקשיב יותר טוב." "להקשיב יותר טוב? מה שייך" הוא פרץ.

"הקשבה היא אומנות. בדרך כלל כשאתה מקשיב לחבר שלך, אתה מקשיב כי אתה מרויח סיפור טוב או ידע... להקשיב טוב, משמעותו: להקשיב לשני, בשבילו. לנסות ולהבין אותו, בשבילו ורק בשבילו. להרגיש את מה שהוא מרגיש, או הרגיש בזמן החוויה. ללא סקרנות אישית וללא אינטרס. הקשבה כזו עוזרת מאוד למספר לעשות סדר ברגשותיו, לתת לרגשות הגדרות, להכניס אותם לקופסה מתאימה ולסגור אותה אם יש צורך."

"ואם חלפה יותר משנה? איחרתי את המועד? חשבתי הפוך, שככל שעובר הזמן נהיה יותר טוב, הנפש מתרפאת..." הוא שאל

"לצערך, לא נכון. ככל שמתקנים את השבר קרוב יותר לאירוע, הוא מתאחה טוב יותר. אם חולפות שנים רבות והכל נשאר בפנים, יום אחד הכל יתפוצץ. זאת לאחר שכבר נוצרו עיוותים בנפש, לזה כבר צריך איש מקצוע, כבר צריך לשבור מחדש את העצם ולתקן אותה מחדש, רק איש מקצוע יכול לעשות זאת.

בעבר, כשחיייל נפצע בשדה הקרב, הוא היה מנסה לברוח מהמקום מרוב לחץ ופחד מוות. כך גם היו עושים, מברחים אותו בשביל להרגיע אותו. היום יודעים שזה לא טוב. להפך, צריכים לגרום לו להירגע באותו מקום בו הוא נכנס לפחד ולנתק את המיקום מתחושת הפחד."

"אתה רוצה להגיד שהסיבה שאני בשנה האחרונה לא מתפלל טוב ולא לומד טוב, הכול קשור להתהפכות של האוטובוס?" הוא שאל בעדינות.

"אני מציע שתבדוק, תמצא לך מקשיב ותתחיל לעשות סדר בדברים, אם לא תמצא תמיד יש את לב-שומע."

ויהי האדם לנפש חיה, מהות האדם היא רוח ממלא. כשם שהרוח מחברת בין הנפש לנשמה, כך הדיבור מחבר בין מחשבתו הפנימית של האדם לעולם המעשי שלו. קושר דבר רוחני וריגשי, בדבר גשמי.

מכתב ממודנו ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי חיים פרץ ברמן שליט"א
 חבר ועדת הרבנים של 'לב שומע'

לכבוד רבני לב שומע

בס"ד יום ו' ל"ג בעומר תשפ"א

אך דבר אחד קשור לכל הכלל ולכל יחיד: נאמר בקהלת 'והאלוקים עשה שיראו מלפניו'. ובברכות (נ"ט א') 'לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב' שנאמר 'והאלוקים עשה שיראו מלפניו'. ואם ברעמים של ענני גשם כך, קל וחומר ברעם נורא כזה של צדיקי ישראל שנעשה כדי לחזק את יראת ד' שבלבנו. ולפשוט עקמומיות שבלב, כלומר שכחת הקב"ה.

ובאשר לשאלה למה לא נתעורר על ידי מיתת רשעים למה צריך מיתת צדיקים לזה, שמעתי בזה ממור"ר הגרא"מ שך זצ"ל, שהרשעים אין להם זכות להיות מזכי הרבים ולכן העונש שבא לא יעורר. וסיבה נוספת יש בזה כמו שאמר יוסי בן יעזר כשהוציא אוהו להורג ליקום איש צרורות אם לעושי רצונו כך לעוברי רצונו על אחת כמה וכמה. כלומר כאשר רואים מדת הדין פוקדת את הצדיקים, היא מעוררת הרבה יותר ומלמדת הרבה יותר כמה לא כדאי להיות מעוברי רצונו.

ובאשר למחשבה המציקה אין מתמודדים עם זה שדווקא הצדיקים נענשים: ידוע דברי הגמ' במס' עבודה זרה (דף ד') ששאלו המינים על הפסוק 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם'. וכי בגלל שהוא אוהב את עם ישראל לכן הוא מעניש אותם יותר על כל חטאתם.

השיב להם רבי אבהו אמשול לכם משל, למה"ד? לאדם שנושה משני בנ"א, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו - נפרע ממנו מעט מעט, שונאו - נפרע ממנו בבת אחת. כלומר על דבר שיש בו דין, הדין והעונש יכולים להיעשות בצורה חמורה ובצורה קלה, לרשעים הקב"ה ממתין בעוה"ז עד שיתמלא סאתם ויהיו לנצח בגיהנום, ואילו לצדיקים הקב"ה פורע בצורה ששכרם יישאר שלם לנצח וגם עונשם יהיה רק בעוה"ז. שכל הייסורים בעוה"ז כידוע אינם כמו רגע אחת של גיהנום.

ולסיום עלינו לזכור את המצווה פרשת ראה (פ' י"ד) 'בנים אתם לד' אלוקיכם לא תקרחו קרחה'. וגו' וברמב"ן שם שעל האדם לזכור שלנפטר הרבה יותר טוב בעוה"ז בקרבת אלוקים מאשר בעוה"ז. וכן מה שכתב באבן עזרא שם זה לשונו: "אחר שתדעו שאתם בנים לשם והוא אוהב אתכם יותר מהאב לבן, אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לטוב הוא. ואם לא תבינוהו כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עלי, כן תעשו גם אתם, כי עם קדוש אתה, ואינך כשאר כל הכנענים, על כן לא תעשה כמעשיהם.

החותם בדמע ובאהבת ד' ויראתו
 חיים פרץ ברמן

בזמן זה אשר הלב מלא כאב, וכל עין תדמע, רציתי לכתוב את חובת בן הישראל לחשוב בשעה כזו, [כמובן מעבר לחיוב להיות נושא בעול עם חבירו ולכאוב את מכאובו אשר כל בית ישראל יכבו את השריפה אשר שרף ד'] בראש ובראשונה **איך עלינו להסתכל על אותם שפגע בהם מדת הדין:**

איתא במס' שבת דף קי"ח עמוד ב' ואמר רבי יוסי: "יהא חלקי ממתני בדרך מצוה". והנפטרים מתו בדרך מצוה, וזכותם על ידי זה כל כך גדולה שהתנא רבי יוסי שואף להגיע לחלקם בעולם הבא, כך שהם רק הרוויחו, ומשפט שמים זה הוא מתנה גדולה להם.

עוד איתא בגמ' חולין דף ז': "א"ר אלעזר: דם ניקוף מרצה כדם עולה, והוא דקאזיל לדבר מצוה". כלומר גם מי שקיבל רק מכה עם מעט דם מתרצה להקב"ה כעולה, אם מכה זו התקבלה בדרך מצוה כ"ש מי שכל נפשו נמסרה באופן כזה, הם קרבנות ולא קרבן יחיד אלא קרבן ציבור. אשריהם ואשרי חלקם, אשרי מי שיעמוד במחיצתם.

ובודאי שהיה להנפטרים מדריגה גדולה שזכו לזה, ואולי בזכות המצווה וטהרת הלב וההכנה לזכות בציון הקדוש הרים את מדרגתם שיהיו אלו אשר בחר בהם הקב"ה לזה. ואין מה לרחם עליהם כלל, כי הגיעו לשיא השלימות שאפשר להגיע, ובימיהם הקצרים כבר השלימו הכל אשריהם ואשרי חלקם.

כל זה באשר לנפטרים עצמם, אך במה שנוגע לנו:

הכתוב אומר ירמיהו פ"ב ל' "לשווא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו". כלומר, כאשר הבנים מוכים יש לזה תכלית, כדי שהחי ייתן אל לבו. ומדת הדין שפגעה בהם תעורר את החיים לחזור בתשובה. והיה אם מטרה זו תושג אין המכה לשווא, זה רווח גדול מאד לנפטרים שזכו לזכות את הרבים, שכל זכויות הרבים ירשמו להם, ובכך יהיה להם הרבה יותר זכויות מאשר אם היו נשארים בחיים. אך הם לא ניקח מוסר מן המשפט הרי הקרבן של הבנים ה"ל לשווא, כלומר ביחס לרווח העצום שיוכל להיות להם. ונעשה בזה לנפטרים עוול עצום, נגזול מהם את הרווח הגדול שאמור להיות להם בהיותם קרבן ציבור.

מהו הלימוד שעלינו ללמוד ומהי התשובה שעלינו לעשות: לב יודע מרת נפשו וכל א' במה הוא צריך בראשונה להתחזק ובה אי אפשר לומר כללים.

קווי היעוץ והתמיכה של לב שומע

***8147**

השרות חינם

הקווים פעילים בימים אלו במתכונת מוגברת בשל אסון מירון ומיועדים לבני הישיבות, להורים, מחנכים, לרבני הישיבות, ותלמודי התורה
המענה בין השעות 21:00-23:00 במקרה חירום הקש 0

לקבלת העלון עדכונים, הודעות, תגובות והארות בנושא העלון ולכל פניה ניתן לפנות:

m1599503232@gmail.com

לקראת שבועת מלכתא

פנינים לפרשת במדבר - חג השבועות | גליון מס' 275 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

אמרתי לחכם שלום כהן שליט"א, קח אתה את הישיבה בקטמון, את 'סניף פורת יוסף', כי אני רוצה ללכת לבני ברק לפתוח מוסד שיהיה יותר מישיבה. אבל חכם שלום אמר לי אני לא יודע להיות ראש ישיבה, אני לא יכול, לא יכול! הוא לא הסכים שאלך. אמרתי לו, אני אבוא יומיים בשבוע ואסייע לך. זכורה לטוב אשתי הצדקת, שהסכימה ואפשרה לי לנסוע במשך שנים, כל שבוע הייתי נוסע לשם

שיחה נדירה ומרתקת עם מרן הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א, חבר מועצת חכמי התורה, על מתיקות התורה ועל הקמת עולה של תורה

יעקב א. לוסטיגמון

באחרונה זכינו לחלות את פני הקודש, ולהתקבל בחדר הלימוד של מרן הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א חבר מועצת חכמי התורה, ומקים עולה של תורה בקרב בני עדות המזרח בכל רחבי הארץ והעולם, זה עשרות בשנים.

רבינו הגר"ש שליט"א האיר לנו פנים כדרכו בקודש לכל אדם באשר הוא, וכאשר שמע שהגענו לכבודה של תורה, מטעם עלון 'לקראת שבת' מביית 'דרשו', פינה לנו מזמנו היקר והקדיש לנו למעלה ממחצית השעה לשיחה שיש בה יסודות עמוקים לעניין לימוד התורה בפרט, ולכל עניינים שבקדושה באופן כללי.

במהלך השיחה חשף הרב טפח וטפחיים משנות נעוריו ומעבודת הקודש שלו בבגרותו כמקים עולה של תורה בקרב בני עדות המזרח בכל רחבי הארץ.

הרב נולד בחדרה להוריו ע"ה שעלו לארץ מתימן. הוא מספר כי בחדרה היה מסתובב הגאון הצדיק רבי אלחנן פרלמוטר זצ"ל, שפתח את ישיבת נובהרדוק בעיר, בלי כסף ובלי תקציבים, והיה אוסף נערים מהרחוב, מדבר על לבם שיבואו ללמוד בישיבה, וכך העמיד תלמידים הרבה.

"זה היה הרב שהציל אותי", כך מגדיר אותי, כך מגדיר הגר"ש בעדני שליט"א, את הגר"א פרלמוטר זצ"ל, "הוא שלח אותי לישיבת נובהרדוק בירושלים ושם גדלתי. שם כיהן מרן הגרא"מ שך כראש הישיבה, ואני גדלתי על ברכיו. "שלושה רבנים היו לי שגדלתי על ברכיהם" אמר לנו מרן הגר"ש שליט"א, לאחר שהסתיימה השיחה, "הרב שך, הסטייפלר וחכם

עזרא עטיה. אהבתי אותם אהבת נפש והם אהבו אותי מאוד".
"בישיבה בירושלים" מתאר הגר"ש שליט"א במהלך השיחה, "הרב שך ממש לימד אותנו יום ולילה. הוא לא היה אומר רק שיעור והולך, אלא היה יושב אתנו מהבוקר ועד הערב. לפני הצהריים היינו לומדים גמרא, כמו בכתה, ואחר הצהריים היינו לומדים 'קצות'..."

מאוחר יותר, כשמרן הגרא"מ שך זצ"ל עזב את ישיבת נובהרדוק בירושלים כשנקרא לכהן פאר כראש ישיבת פוניבז' בבני ברק, עזב גם מרן הגר"ש בעדני שליט"א את הישיבה, ועבר ללמוד בישיבת 'פורת יוסף' בעיר העתיקה.

"היה לנו שם רב גדול, ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, הוא היה אדם עצום, אבל הוא לא היה מוכר ולא ידעו את זה שהוא כזה גדול בתורה. נהניתי מאוד ללמוד אצלו, אהבתי אותו אהבת נפש, וגם הוא מאוד נהנה ומאוד מצא חן בעיניו סגנון הלימוד שלי, כי באתי מישיבה שבה למדו בשיטה הליטאית, עם קושיות, תירוצים, פלפולים, והוא מאוד אהב את זה.

לרב עטיה היה שם חדר שבו היה יושב ולומד ושם היה מקבל את התלמידים שבאו להקשות קושיות ולשאל שאלות. אני זוכר פעם שלא שאלתי שאלות אחרי השיעור, והוא, הרב עטיה זצ"ל, דחק בי, "איפה הקושיות שלך? למה אתה לא שואל?". ככה גדלנו וגדלנו ב"ה.

"הישיבה היתה אז בלי פנימייה, ולכן קיבלו בה בעיקרון רק בחורים שהתגוררו בירושלים", אומר מרן הגר"ש שליט"א. "כשנכבשה העיר העתיקה על ידי האויב הערבי, והלגיון הירדני גרש את כל היהודים, גורשה גם ישיבת 'פורת יוסף', ולקח חלק מהיהודים בשבי. מאת ה' היתה זאת, שבאותה העת כבש הצבא הישראלי את שכונת קטמון, שהיתה שכונה ערבית יוקרתית מאוד, וכך היה מקום מסודר עבור כל מי שגורש מהעיר העתיקה, שקיבל בתמורה נכסים למגורים בקטמון, והיה מקום לשכן את כל המגורשים. כל אחד הגיע, תפס דירה, תפס מיטות וריהוט, היה 'חד גדיא'..."

וכך, אנחנו, ישיבת 'פורת יוסף', קיבלנו שם שני בניינים בתמורה לרכוש של הישיבה שהיה בעיר העתיקה ושנתפס על ידי הלגיון הירדני.

בהמשך דיברתי עם המנכ"ל של המקום, ואמרתי לו, אם יש לנו שני בניינים, למה שלא נעשה אחד מהם פנימייה? כך יוכלו לבוא צעירים שגרים במקומות אחרים ורוצים ללמוד ב'פורת יוסף'.

עם מרן חכם שלום כהן שליט"א

"וכך הוקמה ישיבה חדשה שנקראה 'סניף פורת יוסף', אני הייתי ראש הישיבה שם לקחתי איתי את חכם שלום כהן שליט"א, הוא היה איתי שם יחד, וברוך ה' יצאו הרבה פירות. שניים מהתלמידים שלנו הגיעו עד בית הדין הגדול ברוך ה'.

אחרי כמה זמן לחצו אותי גורמים שונים, ואמרו לי שאני צריך לבוא לבני ברק. למה בני ברק? כי בבני ברק לא היה אז כלום כלום, ממש אפס.

היו ישיבות בבני ברק, אבל לא היו ישיבות לציבור הספרדי, ובישיבות

האשכנזיות לא קיבלו את כולם. היו ישיבות שקיבלו יותר, כמו ישיבת וואלוז'ין, אבל לא היתה ישיבה ספרדית אחת בכל בני ברק. אמרתי לחכם שלום כהן שליט"א, קח אתה את הישיבה בקטמון, את 'סניף פורת יוסף', כי אני רוצה ללכת לבני ברק לפתוח מוסד שיהיה יותר מישיבה.

אבל חכם שלום אמר לי אני לא יודע להיות ראש ישיבה, אני לא יכול, לא יכול! הוא לא הסכים שאלך. אמרתי לו, אני אבוא יומיים בשבוע ואסייע לך.

זכורה לטוב אשתי הצדקת, שהסכימה ואפשרה לי לנסוע במשך שנים, כל שבוע הייתי נוסע לשם, ישן בלילה ונשאר עוד יום. והיא הצדקת היתה מסכימה בשמחה.

בכלל, היא היתה צדקת גדולה אשתי, היתה הולכת מבית לבית להשפיע על בנות ישראל להקפיד יותר בענייני קדושה וטהרה, היא עשתה הרבה מאוד, והיתה הולכת דרומה וצפונה, בכל האזור כולו, איפה שהיו ספרדים, שמה היא הלכה להשפיע, כי היא ידעה שתהיה לה השפעה גדולה יותר על ספרדים, והיתה הולכת ממש כל יום כדי לעשות את הפעילות.

הגר"ש בעדני מציין כי הרבנית למדה ב'שפיצר' בירושלים, אבל מאת ה' היתה זאת, על יד איפה שהיא גרה היתה קבוצה של בנות חרדיות, בשבת משה עושים בשבת? בתיה! ראתה אותם ורצה אחריהם, אמרה להם לפה אני רוצה להיכנס. למה? כי בשפיצר לא היו מקפידים כמו שם, הבנות היו הולכות בלי גרביים, והיא זה לא מצא חן בעיניה. אז היא הלכה ואמרה אני הולכת ללמוד איתן, עם הבנות האלו שהולכות רק עם גרביים. הלכה לשמה ועשתה פעילות בתוך החבורה הזאת.

בכל אופן אני הייתי עוזר לחכם שלום בניהול הישיבה, אחר כך הוא עבר עם הישיבה לעיר העתיקה, לאחר מלחמת השחרור, בנו מחדש את הבניין של הישיבה שם, בניין עצום ויפה, הבניין שקיים היום. חכם שלום כבר הסתדר אז לבד ולא היה זקוק לעזרתי, אבל בכל זאת הייתי בא לתת שיחות בישיבה.

לאחר מכן היינו פותחים מתיבתות, הרבה מתיבתות, ללימוד תורה של צעירים. לאט לאט, פתחנו עוד ועוד, לאט לאט.

פנימייה עם בחור אחד

"כשהגעתי לכאן", אומר מרן הגר"ש על מקום מושבו הנוכחי בכולל 'תורה וחיים' ברח' רבי עקיבא בבני ברק, "דבר ראשון פתחתי כולל. זה היה בדירה כאן. היה כאן קמפוס כזה של חנויות, הבעלים שבנה את המקום נתן לנו שתי חנויות להקים בית מדרש. שיהיה מקום מרווח יותר. ומפה פיזרנו כוללים בכל רחבי הארץ.

אחרי זמן מה באו אלי שני זקנים מתל אביב שאמרו שהם רוצים לפתוח ישיבה בשכונת 'התקוה' בתל אביב. אמרתם להם "השתגעתם? לפתוח ישיבה בשכונת 'התקוה'? מי פותח במקום בזה? זה מקום גרוע! מלוכלך! כל הצרות שבעולם יש שם. זאת היתה אז שכונה רעה, מאוד רעה. נורא ואיום מה שהלך שם, היו שם עבריינים.

רבינו היה בחולשה גדולה ולא יכול היה לשאת דרשה לכבודה של תורה, אולם נעתר לומר מילים בודדות: "מה הם המילים הכי יפות שיש בעולם: "הדרן עלך ש"ס בבלי". מילים אלו שיצאו מפיו של רבינו סמל אהבת התורה בדור, הביאו להתרגשות רבה בקרב הנוכחים, עד שעל מילים אלו הולחן אח"כ שיר מיוחד

שלהבת אהבת התורה של הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל

חזו חזו בני תביבי

אהבת תורה עצומה בערה בליבו של רבינו. הוא לא עסק בתורה והרבצתה רק כמצווה ועושה חובתו, אלא בשמחה ואהבת עולם, כמי שמכיר בחוש שהתורה היא עצם החיים ובלעדיה אין חיים.

כשהיה רבינו מדבר על אהבת תורה, ניכר היה שהדברים יוצאים מעומק ליבו. כמה פעמים כשהגיעו אליו תשב"ר להיבחן, היה מקדים ומדבר איתם על מתיקות לימוד התורה. הכנות והפשטות שבהם נאמרו הדברים, השפיעו עליהם עמוקות. בפרט כששמעו קודם לכן ממוחנכיהם עד כמה הדברים מאפיינים את דמותו. פעם נערך באחד ה"חדרים" מבצע גדול של שינון וחזרה, רבינו נעתר לבוא לעודד את צעירי הצאן ולומר בפניהם דברי חיזוק קצרים. הוא פנה אליהם בשאלה:

מה הדבר הכי מתוק בעולם? והשיב בעצמו: "לא שוקולד ולא גלידה. התורה הקדושה היא הדבר הכי מתוק בעולם". והוסיף דברי ברכה קצרים. הדברים הדהדו בראשי הילדים ונעשו לסיסמא באותו תלמוד תורה, עוד היום יודע כל ילד זה לדקלם מילים אלו.

פעם במוסיבת סיום מסכת שערך בחור בישיבה בביתו, אמר רבינו שהתמונה היפה ביותר שהוא יכול לצייר לעצמו, היא שכל בן תורה שיושב ולומד והמילים האהובות עליו הם: "הדרן עלך תלמוד בבלי". דברים אלו אמר רבינו גם כשנתבקש, לשאת דברים במעמד סיום הש"ס הגדול שנערך בירושלים, רבינו היה בחולשה גדולה ולא יכול היה לשאת דרשה לכבודה של תורה, אולם נעתר לומר מילים בודדות: "מה הם המילים הכי יפות שיש בעולם: "הדרן עלך ש"ס בבלי". מילים אלו שיצאו מפיו של רבינו סמל אהבת התורה בדור, הביאו להתרגשות רבה בקרב הנוכחים, עד שעל מילים אלו הולחן אח"כ שיר מיוחד.

כשהיה בחור בר מצוה בא להתברך מפיו היה רבינו שואל אותו: "אתה יודע שהתורה מתוקה?", הוא לא המתין לתשובה וענה בעצמו: "סי איז דאך זיס" (זה הלא "מתוק"). כשביקשו ממנו ברכה היה רגיל לברך: "שתהיה לך מתיקות בלימוד התורה". אחד מגדולי המשגיחים נפגש איתו וביקש ברכה לבנו, ורבינו בירכו בנוסח זה שהיה רגיל על לשונו. שאל הבן את אביו, מהי כוונת רבינו בברכו.

אמר לו האב בשאלה: "שוקולד אתה אוהב? ראש הישיבה בירך אותך שללימודך יהיה טעם כמו דבר טעים", ומיד ביקש גם הוא ברכה כזו מרבינו.

כמה פעמים כשהיה מדבר על מושגי אהבת התורה, נראה היה לשומעים איך נפשו יצאה בדברו כשהיה אומר: "תורה איז דאך אזוי זיס", (התורה הלא כל כך מתוקה). סיפר הג"ר אשר אריאלי שליט"א שבערוב ימיו של רבינו התקיימה הכנסת ספר תורה שיצאה מביתו של רבינו. רבינו היה אמור לשאת דברים, אך מרוב חולשתו באותו יום לא יכול היה לדבר. אך פטור בלא כלום אי אפשר, הוא לקח לידיו את מעיל הס"ת החדש, עליו היו רקומות המילים: "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתך, והצביע באצבעו על כל מילה ומילה בפוסק, היה זה מעמד מרומם שכן בני הישיבה, תלמידי רבינו ידעו היטב, שזו היתה באמת מהותו ותמצית חייו.

"יוצאים לחופה!"

ביום חופת בתו יושב רבינו ולמד עם החברותא כרגיל בסלון ביתו. בשעות אחר הצהריים המקודמות הגיע צלם לצלם את הכלה ובני המשפחה בבית. מטבע הדברים, החדר שבו בחר הצלם לצלם, היה הסלון, ולכן עזב רבינו עם החברותא את הסלון, נכנס למטבח הבית, נעל אחיו את הדלת והמשיך בתלמודו, תוך שהוא מותיר בחוץ את הרעש וההמולה שמתלווים לשעות אלו. רק כאשר גמרו את כל הסידורים ועמדו לצאת לחופה, דפקו בחדרו ואמרו לו: "יוצאים לחופה!"

גם בימי ערב שבת וחג בערבי ומוצאי שבתות וחגים כשהמולה בבית היתה רבה מרעש האורחים והצאצאים שיחיו, לא שת ליבו לנעשה סביב, אלא ישב בתוך ההמולה ולמד. כך היה גם בימים שבין יום הכיפורים לסוכות, כשהיו מביאים לפניו סטים של ארבעת המינים בני המשפחה, נדיבים ומקורבים שיחווה את דעתו עליהם. מחמת חביבות המצוה היה נהנה מאוד לעשות זאת. אך מיד לאחר שסיים, שב מיד לתלמודו עם החברותא, למרות שההמולה בחדר היתה רבה.

"איך אפשר לישון?"

הרה"ג רבי יהודה אליהו זכה לתלמוד במשך כמה שנים עם רבינו בסדר שלישי. שנה אחת לפני חג השבועות, ביקש ממנו רבינו, שיבוא לתלמוד איתו בליל שבועות וגם למחרת במוצאי יו"ט. בליל שבועות למד עם רבינו, אולם במוצאי החג כאשר דפק בבית רבינו, התפללה הרבנית ולא הבינה את כוונת בואו. הוא סיפר לה שרבינו ביקש שיבוא גם הלילה לתלמוד. אולם היא התפללה, שכן בערב שבועות במשך כל היום לא הלך רבינו לישון, באומרו: "איך אפשר לישון בערב מתן תורתנו". בליל שבועות עצמו למד כמנהג ישראל כל הלילה ולא ישן מאומה. במהלך יו"ט עצמו גם כן לא הלך לישון, באומרו: "איך שייך לישון ביום הגדול של קבלת התורה, לפחות עכשיו במוצאי יום טוב, סברה הרבנית שילך לישון, אך כיון שהחברותא הגיעה התיישב לתלמוד, אולם כעבור כמה דקות נרדם. בשנה אחרת בחג השבועות, הגיע רבינו למנחה גדולה בישיבה ולאחר מכן אמר למלווהו שילך, שכן הוא מעוניין להישאר לתלמוד. כעבור כמה שעות הבחינו כמה בחורים שהוא חלש ומותש באופן יוצא דופן, ושאלו אם יקוהו הביתה, כי מלווה ולא הי נוכח, ולא הסכים באומרו בחינה: "אני מפחד ללכת, ראוי היה שיכעסו עלי" (כנראה על כך שאחרי ליל שבועות שלם שהיה ער, נשאר בישיבה למרות חולשתו הרבה). רק לפנות ערב הסכים שיקחו אותו ואכן היה חלש מאד, עד שלא יכול היה לזוז לבדו. כשהגיעו לבית, סימן בידו להמתין. כמה דקות, לאחר מכן החווה בידו לאות תודה ופרידה, אזר כוחות עצומים ועלה בעצמו. כנראה שלא לצער את בני ביתו, עד כמה הוא חלש.

ימי שישי

מאז החל למסור את שיעורי הדף, היה מקדיש את ימי שישי להכנת שיעורי הדף של כל ימות השבוע הקרוב. לימים סיפר לחברי הנהלת ארגון "דרשו", שבאו לביתו לבשר לו על תכנית של ניצול ימי שישי - שבת, שהסיבה שבחר דווקא את יום השישי להכנת השיעורים, היתה מתוך מטרה לנצל את קדושת השבת, כידוע מספרי הקדמונים שיום שישי נקרא "ערב שבת", כי ביום זה מעורבת קדושת השבת, וכבר מתנוצצת הנשמה היתרה ולכן חידושו יוצאים יותר "לאמיתתה של תורה".

במהלך ימי שישי שבת היה לומד עם חברותות ובעצמו את חמש הדפים שילמדו במהלך השבוע הקרוב. תחילה בפשט יסודי של הגמרא, לאחר מכן היה לומד את הראשונים על הדף. החברותא

מספר שהרגשתו היתה עילאית ומרוממת, כל כמה דקות פתחו עוד 'ראשון' עד שבמשך היום נערמו על השולחן עשרות רבות של ספרים! בשעה האחרונה לפני שבת, היה רבינו מסכם בבהירות את כל הדפים שלמדו, עם תמצית כל המפרשים.

אחת החברותות שלמד עם רבינו בסדר יום שישי, היה הרה"ג רבי אברהם גבאי. קרוב לחמש שנים למד עם רבינו בסדר שהתחיל בשמונה בבוקר והסתיים בארבע אחה"צ. הם למדו בשעות אלו גם בימי החורף שבהם כניסת השבת מקודמת מאד. שמונה שעות רצופות היו לומדים את חמשת הדפים שאמורים להספיק בשיעור בימי השבוע הקרוב. מאי משמע רציפות? בזמן הלימוד היו מנותקים מעולם ומלואו. נדיר מאד היה לשמוע ממנו מילה או חצי מילה שלא מענין הלימוד. הוא כמעט ולא שוחח עם שום אדם, אפילו לא בטלפון.

בתקופה אחרת למד בימי שישי עם הרה"ג רבי מנחם זרצקי. באותה תקופה היה רבינו פותח את סדר יומו בארוחת בוקר בבית הוריו, ולאחר מכן היה לומד עם רבי מנחם שעות ארוכות ללא הפסקה ברציפות, מלבד שתיה וטעימת מטעמי השבת שהרבנית היתה מכניסה לחדר. הם למדו עד השעות המאוחרות עד שהרבנית היתה נכנסת ומעוררת שאם ר' מנחם לא יצא מיד, הוא עלול להפסיד את האוטובוס האחרון.

בסדרים אלו לא תם סדר יום השישי. בליל שבת לאחר הסעודה היה לומד עם חברותא בביהמ"ד ויז'ניץ ברח' נחמיה שם היו לומדים כמה שעות לאחר מכן חזר לביתו שם היה ממשיך לתלמוד לאור לוקס, כשתבדלחט"א הרבנית עומדת לידו כ"שומר" כדי שיוכל לתלמוד כמה שעות נוספות.

התמדתו המופלגת לא פגמה כלל באווירת השבת הנעימה בבית. תמיד היו בבית אורחים ושולחן שבת התנהל באווירה מרוממת. הג"ר אליעזר סילבר שליט"א, ראש ישיבת דרך חכמה, שמשפחתו מיודדת בלב ונפש עם משפחת הורי רבינו, מימי שכנותם במדינת שיקאגו, מספר שבבחרותו היה לעיתים מתארח בסעודות שבת אצל רבינו. האווירה בשולחן שבת היתה נינוחה, ובכל זאת הוא היה יוצא משם תמיד עם מחייב להתמדה וניצול הזמן. רבינו היה שר זמירות שבת, אומר דברי תורה, משוחח שיחה נעימה עם הילדים, אולם לא האריך מיד, ומיד כשגמר פנה לסדרי לימודיו ולמד שעות ארוכות בשקידה.

בשבת בצהרים הלך לנוח מעט, וידע תמיד לאמוד את כוחותיו לכמה שנה הוא זקוק. בהגיע הזמן היה קם בזריזות וחוזר לתלמודו. למרבה הפלא גם בשנות מחלתו חולשתו העצומה, היה קוצב לעצמו בדיוק כמה הוא זקוק למנוחתו, ובהגיע הזמן המדויק היה מתגבר כארי ומתיישב לתלמוד עד מנחה. במוצאי שבת שוב הגיע החברותא ושוב למדו עד שעה מאוחרת.

בכל הסדרים היה חוזר שוב ושוב על חמשת דפי השבוע עם יסודות הראשונים שליבן ביום שישי, לאחר חזרות כה רבות, לא פלא היה שבשיעורים היה מסדר את כל השיטות בבהירות מופלאה.

(מתוך בכל נפשך)

מדי דברי בו מחובתי להודות ולהלל לקב"ה על הנס שאירע עמדי באותה נסיעה האמורה ל'פורטו ריקו' היה זו בחשכת הלילה, שמעתי קול שעטת סוסים אדירה, קול פרסאות חזק כצבא מלחמה מימי קדם, אני מסובב פני ורואה מולי ולצידי חבורת סוסי פרא דיירי המדבר שועטים לעבר הלא נודע, רומסים כל הנמצא בדרכם, והנה הם כפסע ממני... ה"י

גאב"ד חרדים הרה"צ אשר אנשיל כ"ץ שליט"א - יהודי הולך למקום בו מוליכים אותו מן שמיא

"בן חנו לְדִגְלֵיהֶם וְבֶן נָסְעוֹ" (במדבר ב', ל"ד)

המדרש (ויקרא רבה לה א) .. הדא היא דכתיב (תהלים קי"ט נט) 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך.

סיפור מופלא סיפר לי ש"ב האדמו"ר מבאסטאן ביתר שליט"א שבדידה הוי עובדה. לפני כשלושים שנה בראשית שנות התש"ן סובבה ההשגחה העליונה והוא נקלע לעיר תל אביב. וכידוע ההליכה ברחובות תל אביב אינה נוחה ליהודי ירא שמים, ולכן הדבר היסב לו עגמות נפש. והנה הוא עובר בסמוך ל'תחנה מרכזית', לפתע ניגש אליו פקיד אחד מפקידי המקום וכשהוא מלא שמחה עצר אותו ואמר לו, כמה טוב שבאת הנה, בדיוק עכשיו נוצר לנו וויכוח, ואתה תוכל להכריע. העובדים התנוכחו ב'ריתחא דאורייתא' האם מותר לכהן להינשא עם גרושה... האדמו"ר השיב כמובן בשלילה וציטט להם את הפסוק המפורש, בפר' אמור 'ואשה גרושה מאישה לא יקחו כי קדוש הוא לאלוקיו', הנוכחים שמחו בהתרת הספיקות, ובזה הציל כרם ישראל מנישואי איסור ר"ל... עתה הובנה לו דרכי ההשגחה טעם ביאתו הנה, בכדי להציל נפשות מבית ישראל.

גם אני הקטן, ראיתי בעיניי ההשגחה בעניין זה, וכך היה מעשה: לצורך מסעיי הגעתי למדינת 'פורטו ריקו' אשר במזרח אמריקה, היה זה בחודש אדר. משנודע הדבר לקומץ היהודים תושבי המקום ביקשוני למסור בפניהם שיחת חיזוק והדרכה לקראת מצוות ימי הפורים והלכותיה.

השיחה עברה בטוב ובנעימים, הצימאון של אותם יהודים נידחים הוא כאיל העורג אל אפיקי מים - השקיקה והצימאון לא ניתן לתאר. משסיימתי שיחתי סברתי לתומי כי בכך תמה שליחותי, אך טעיתי. בדרכי חזרה מחמת טלטולי הדרכים הפסדתי את טיסתי ונאלצתי להמתין בבית הנתיבות לטיסה הבאה, ואז, ניגש אלי מאן דהו ובנימוס מלא הערכה מבקש את רשות הדיבור, נענית לו בחיוב והוא החל לגולל ולומר כי הנה הוא נמצא כאן כבר שעות מספר יען הפסיד גם הוא את טיסתו למחוז חפצו, אך עתה שש ושמוח כי הפסיד טיסתו

ולו רק בכדי למצוא איש יהודי... מתברר: איש זה יהודי הוא, אך מעבר ליהדותו אינו יודע מאומה, אט אט החל חפץ ד' לבעור בקרבנו אך בבורותו ר"ל החל ללכת מדי שבת בשבתו למה שחשב שביהכ"נ יהודי הוא, אך עד הנה לא ידע כי מדובר בבית תיפלה רפורמי ר"ל בו מתפללים תוך כדי חילול שבת ורמיסת הדת. העמדתי אותו על טעותו, חיזקתי ועודדתי אותו בדברי אמונה והדרכה, ובסופו של דבר, כהיום הריהו מחשובי האברכים בקהילה היהודית דשם. עתה ידעתי סיבת איחור טיסתי, ואת סיבת איחור טיסתו.

וחסדי ד' עולם אשירה. מדי דברי בו מחובתי להודות ולהלל לקוב"ה על הנס שאירע עמדי באותה נסיעה האמורה ל'פורטו ריקו': כנס החיזוק האמור, התקיים אי שם מעבר למדבר שממה ובדרך נסיעתי לשם, והיה זו בחשכת הלילה, שמעתי קול שעטת סוסים אדירה, קול פרסאות חזק כצבא מלחמה מימי קדם, אני מסובב פני 'והנה מצרים נוסע אחריהם' אני רואה מולי ולצידי חבורת סוסי פרא דיירי המדבר שועטים לעבר הלא נודע, רומסים כל הנמצא בדרכם, והנה הם כפסע ממני... ה"י. באותה שעה קוים בי הפסוק 'שומר מצווה לא ידע דבר רע' וכפסק חז"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין, בריך רחמנא שעשה לי נס במקום הזה.

וממעשים אלו נלמד מוסר השכל, לכל אורך חיי האדם, לדעת שהכל מושגח בהשגחה פרטית. פעמים רבות קורה שהאדם מחשב

**ניגש אלי מאן דהו ובנימוס מלא
הערכה מבקש את רשות הדיבור,
נענית לו בחיוב והוא החל לגולל
ולומר כי הנה הוא נמצא כאן כבר
שעות מספר יען הפסיד גם הוא
את טיסתו למחוז חפצו, אך עתה
שש ושמה כי הפסיד טיסתו**

שרגלי מוליכות אותי לביהמ"ד להורות שם הלכה או דברי חיזוק, דווקא במקום הנידח ההוא, ואשר לכן סיבב המסבב כל הסיבות שילך למקום פלוני דייקא. היא ואין בילתה!
יהודי אף פעם לא הולך להיכן שהוא רוצה, כי אם למקום בו מוליכים אותו מן שמיא.
יהודי אף פעם לא הולך לבד, אלא 'כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך'.

דרכיו ללכת למחוז חפצו, אך רצון הבורא מביאו למקום אחר ממה שחשב והתכוון, אם מאונס אם מרצון. עמקו מחשבותינו מלדעת ולהבין את השליחות שהוטלה עלינו במקום זה, אך ללא ספק שלא הגיע לשם בטעות, ר"ל, אין שום מקרה בעולם כלל, לכל דבר יש תכלית וסיבה, מעבר לנראה לעיני בשר. אין אדם תועה כלל, הכל מושגה בהשגחה פרטית.

זהו מאמר המשנה (אבות ד ג) שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום, אלא כל מקום ושעה מכוון בדיוק רב הדק היטב בהשגחה פרטית לכל מקום, אדם וזמן.

נעים זמירות ישראל אומר בתהילים (לז כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ' ומסביר הבעש"ט הקדוש (מובא במאור עינים פר' ויקהל ד"ה וזהו שאמר) 'מה' מצעדי גבר כוננו', כל צעדיו של אדם שמוליך אותו ה' למקום שהוא עבור הצטרפויותיו שיש לו שם, אין ההצטרפות העיקר, כי אם הסיבה שיגרום לאדם לחפוף ללכת למקום ההוא, אך הסיבה האמתית הוא 'ודרכו יחפץ' שחפץ ה' את דרכיו של האדם במקום שהוא בכדי לתקן שם את עצמו או את מקומו. וכדאמרי אינשי 'א מענטש טראכט און גאט לאכט'.

ובעניין זה ידוע מה שסח הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע ואמר: "יתכן שאדם נוסע לעיר לעמבערג לצורך עסקיו, וסבור הוא שעסקיו הם העיקר, אך אינו מודע כלל שהשי"ת סיבב את כל נסיעתו ללעמבערג בכדי שיברך יהודי במקום ההוא ברכת 'שהכל נהיה בדברו' על כוס מים" (נר ישראל ב, אות קנה).

זהו הפשט כאן בדברי מדרש, דוד המלך אומר לנו: לפעמים חושב לו יהודי שלמקום פלוני הוא הולך, או למדינה אלמונית, ואינו יודע

*** שיעורים מקוצרים על הדף היומי**

*** דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום**

*** ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע**

*** סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות**

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' 4992* או 077-2222-666

"לאחר הטבילה במקווה התפללתי תפילת מנחה ראשונה כיהודי, והתפילה הזו לא היתה דומה לאף תפילה שקדמה לה. אך מעניין, שיום לאחר שהצטרפתי לכרם בית ישראל, פתאום למחרת התחלתי להרגיש שעלי להילחם עם יצרי בכדי להתפלל בהתלהבות. אם קודם לכן לא הבנתי כיצד ניתן לקיים מצוות בצורה של 'מלומדה', הרי שכאשר זכיתי לקבל גם את היצר הרע, התחלתי גם להבין..."

הוא גדל בבית שבו עבדו עבודה זרה, פשוטו כמשמעו.
היום הוא זוכה לחבוש את ספסלי בית המדרש

יצחק שמואל שפירא

עטור הזקן והפיאות, נולד בכלל עם השם 'אדיטיה'. "המשמעות של השם הזה, שהוא שם הודי", הוא מסביר, "הוא בן בכור. אך פרט לכך היו לי שמות נוספים. אבי, שאהד מאד את האיטלקים, קרא לי בשם איטלקי: לורנסו, ואילו בני המשפחה קראו לי בשם נוסף: זהם". הוא נולד בשכונת ווילרייק שבאנטוורפן הבלגית, למשפחה אמידה שהגיעה מהודו לבלגיה, יחד עם הודים רבים ונוספים שהתיישבו בבלגיה, כשהם כובשים בין היתר את בורסת ההילומים ודוחקים את אט את רגליהם של הסוחרים היהודים. "סבי היה אדם אמיד מאד, שברשותו היה בית חולים מתקדם בהודו. ה'דלאי למה' למשל, נוהג להגיע לבית החולים הזה שם הוא עובר את הבדיקות הרפואיות הקובעות. בהמשך, עבר סבי לבלגיה, כאשר הוא היה ממייסדי תעשיית ההילומים ההודית באנטוורפן, ואכן, בהמשך הכרתי יהודים רבים שהכירו את סבי כתוצאה מהמסחר ביהלומים". ההורים עצמם השתייכו לזרם הג'ין. "זו דת שיש לה בעולם 'רק' ארבעה מיליון מאמינים. עם זאת, ההורים כבר היו חילוניים יחסית. הם פחות דבקו בדת וניסו להשתלב בתרבות המערבית. אך הסבתא, לעומת זאת, היתה אדוקה מאד בדתה. היא עד היום עובדת אלילים כמובן הפשוט של המילה".

מאת: ישראל הרשקוביץ

במבט ראשון, קשה להאמין שהאברך היושב לפנינו, הכיר אי פעם עולם אחר. דמותו מזכירה דמות חסידית שורשית, אך אין זו רק הדמות, הפנים מלאות החן, הפיאות הארוכות והלבוש החסידי. די בכמה מילים שתשמעו ממנו, בכדי להחליט שאולי מה ששמעתם עליו אינו נכון. כנראה טעות בזיהוי.

אבל זו לא טעות. איש שיחנו, יצחק שמואל שפירא בן ה-27, משוחח עמנו אמנם כחסידי מלידה, כשלא מדובר רק במבטא ובעגה חסידית. הוא משחיל בדבריו וערטער'ס חסידיים, מוצא מיד את ההקשרים המשפחתיים שבין בני שיחו לקרובים ולמכרים אחרים, ומזכיר תוך כדי שיחה שיום היא"צ של אחד הסבים יחול בעוד יומיים. הוא חי את העולם החרדי-חסידי, כשנראה שרגליו נטועות בעולם הזה מימים ימימה.

מסיבה זו, קשה כל כך להאמין שמי שאנו מכירים כיצחק שמואל, נולד בכלל למשפחה הרחוקה מרחק של עולמות מחייה של משפחה יהודית. הוריו הם גויים הודים, סבתו עובדת אלילים, והוא עצמו פילס את דרכו ליהדות בכוחות עצמו ("לא בעצמי", הוא מתקן מיד, "הקב"ה מלקט את נשמות הגרים אחת לאחת"), כשהוא זוכה להשלים את תהליך הגיור רק לפני כמה שנים. "ומאז", כפי שהוא מגדיר, "אני מנסה לברך בכל יום 'שלא עשני גוי' כפי ההסבר הידוע של הרבי ר' העניך: להודות אך גם לעמוד בתביעה, שבכל יום נשתפר ונוסיף לעלות רמה נוספת ביהדות, לחולל מהפך בחיינו בדיוק כפי שגוי הופך ליהודי..."

רבים הם המכירים אותו. באי בית המדרש דגור בירושלים מכירים אותו כיושב בית המדרש, וכמי שיומו מורכב מסדרי לימוד קבועים שהוא קובע עם בחורים ואברכים רבים, אך נראה שיש לו אכן אישיות ייחודית. הוא ממוגנט אליו כל מי שנחשף אליו לראשונה, כשקשה להישאר שווה נפש מול העוצמות הפורצות מעמקי נפשו, כלבה רותחת.

דווקא בשל אישיותו הכובשת, קשה כל כך להאמין שיצחק שמואל

"לא הסתדר לי שהכל אסור ואסור וכי כל פעולה היא חטא. אסור לאכול משום שאנו פוגעים בעץ. אסור ללכת עם עור, משום שאנו פוגעים בבעלי חיים. אפילו היהלומים, מהם התפרנסנו, הגיעו אלינו בחטא משום שהם נחצבו מהאדמה, ומי זה שהרשה לנו להשתמש במחצבים האלו?"

ישבה הסבתא ימים שלמים על הרצפה, עשר שעות ביום, יושבת וממלמלת. אינה אוכלת כמעט, כי האכילה המותרת היא רק לצורך קיום הגוף בלבד, לא מעבר. היא לא הלכה עם נעליים, משום שבדרך היא יכולה לדרוך על חרק מיקרוסקופי, ומי התיר לך לדרוך עליו? היא חבשה מסיכה עוד הרבה לפני ששמענו על הקורונה, רק מחשש שתשאף לפיה בטעות חרק זעיר ותהרוג אותו..."

אדיטיה למד מסבתו בשקיקה, אך ככל שלמד, כך השאלות רק הלכו והתרבו. "הדת הזו מורכבת מאיסורים כה רבים, ומתחושה שאתה חוטא בכל רגע כך שאין לך כלל דרך לכפר על החטאים. מסיבה זו הם צמים ימים ארוכים, כשהפסגה היא לצום שבועיים ברציפות. ישנם כאלו שמתים כתוצאה מהצומות הארוכים הללו, והם רואים בכך את התגשמות השאיפות. אני צמתי 'רק' שלושה ימים ברציפות כמה פעמים, ומה שהרווחתי מאז הוא שצום של יום הכיפורים, להבדיל, עובר עלי בקלות..."

אך ככל שלמד על הדת יותר, כך עלו התהיות והתרבו, ואין פותר. "לא הסתדר לי שהכל אסור ואסור וכי כל פעולה היא חטא. אסור לאכול משום שאנו פוגעים בעץ. אסור ללכת עם עור, משום שאנו פוגעים בבעלי חיים. אפילו היהלומים, מהם התפרנסנו, הגיעו אלינו בחטא משום שהם נחצבו מהאדמה, ומי זה שהרשה לנו להשתמש במחצבים האלו? ובקיצור, הכל מאד מבולבל, כשכל הסבר שקיבלתי רק הוסיף ותרם לבלבול".

בשלב מסוים הציעו לו חברים יהודים, אותם הכיר מתעשיית היהלומים, לצאת לטיול בהודו ולאחר מכן לישראל. הם יצאו להודו, ואדיטיה הופתע לגלות שהמטיילים היהודים בקבוצה - הוא לא ידע כלום מהי המשמעות של יהודים, מעבר לכך ש"היתה להם שואה, והם יודעים לעשות כסף" - נזהרים ואינם נכנסים למקדשים הרבים. "זה היה מוזר. גם הם לא ידעו דבר וחצי דבר על היהדות, הם אכלו הכל ולא הקפידו על כלום, אך להיכנס לבתי העבודה הזרה הרבים

אפשר להניח שלא רבים לומדים הלכות עבודה זרה הלכה למעשה, אך יצחק שמואל נדרש לדעת הלכות אלו על בוריי: "כשאני מגיע לביתה, בביקורים הנדירים שאני עושה אצל בני משפחתי, אני שואל קודם לכן מורי הוראה כיצד עלי לנהוג. הבית מלא בפסלים שהיא סוגדת להם, כך שלא מדובר ב'אביזרי'הו'. מדובר בעבודה זרה עצמה. בבית כזה אסור לעשות ברכה, וזו רק בעיה אחת. פרט לכך, אני נחשף שם למנהגים רבים. בין היתר הכרתי את המנהג של הקרבת שערות אדם לע"ז, כשאת הידע שלי בנושא העברתי לרבנים שעסקו בתחום, כאשר התעורר הפולמוס הידוע סביב תעשיית הפאות שמגיעה משערות שמקורם בבתי הפולחן הרבים הפזורים ברחבי הודו".

אך הוריו גידלו אותו ואת אחיו באווירה שאינה דתית. "אמי נהגה לומר לי שיש אלוקים, כלומר שיש מנהיג לבירה, אך מאחר והכירה את תעשיית השקרים והזיופים באותן דתות נהגה לומר לי שטוב אעשה אם לא אשתייך לכל דת אחרת. היא רצתה שאגדל 'אגנוסטק', מאמין בקיומן של דתות, אך כזה שאינו משתייך לאחת מהן".

צימאון עז

כשהוא נשאל מתי החל לעשות את הדרך שבסופו של דבר הובילה אותו אל היהדות, הוא מצביע על הארוע המשמעותי בחייו, בגיל 7. "קודם לכן גדלתי ללא אבא, אבי הביולוגי נפרד ממשפחתי אם כי המשכתי לשמור על קשר הדוק עמו, אך אז נישאה אמי לבעל יהודי. אמנם, היהדות, מבחינתנו, לא אמרה לו ולא כלום. הוא לא ידע דבר על היהדות, פרט לכך שהוריו, שגרו אף הם באנטוורפן, היו ניצולי שואה. הסב, לעומת זאת, היה שומר שבת והוא אף נטמן בבית העלמין היהודי, בחלקת שומרי שבת".

השאלות החלו להציק לאדיטיה, שלמד בבית ספר צרפתי יוקרתי, כאשר גילה כי לכל חבריו ישנם חגים ואילו הוא נעדר כל סממן דתי. "למדתי בכיתה שהיתה מורכבת מכל הדתות. היו שם יהודים, נוצרים, מוסלמים שהגיעו ממשפחות לבנוניות והם ידעו כמוזן להציק לישראלים כאשר שררה מתיחות בעקבות מבצע בטחוני כזה או אחר, ואפילו נכדים למי שריננו עליו שהיה נאצי בשנות המלחמה. אך בעוד שלנוצרים היו את החגים שלהם, כך גם ליהודים ולמוסלמים, רק לי לא היה כל חג. הדבר הציק לי ובקשתי מאמי שנתחיל גם אנו לחגוג חג דתי כלשהו".

האמא שמעה, הבינה את מצוקתו של בנה, והציעה לו שילך לסביו ולסבתו היהודים וילמד מהם, אולי יצליח בסופו של דבר לסגל לעצמו חג שאותו יציג בפני חבריו לכיתה. "הסבתא נחשבה לדתית מאד, והתחלתי להתעניין אצלה לגבי אמונתה. אך ככל ששמעתי ממנה, אך הלכה הסתייגותי וגברה. הבנתי שגם אם מדובר בדת שיש לה מאמינים רבים, אך אין סיכוי שניתן לחיות כך באמת".

הסבתא, כך גילה, מאמינה - כמו בזרמים הודיים רבים - שכל עצם שאנו מכירים בעולם מכיל נשמה, וכי לנו, כבני אדם, אין כל עליונות על כל היתר הברואים. "הם מאמינים שכפי שיש לך נשמה, כך יש גם לחרק הקטן ביותר, וכך גם לעץ ולאבן ולשולחן ולכיסא. וכך,

לכלכלה. אדיטיה, הצעיר ההודי השקדן, התקדם בלימודי המשפטים אותם רכש בהצלחה, כשהוא מסיים את שלושת שנות הלימוד והתואר בהצטיינות, אך בד בבד המשיך לשקוד, לבדו, על לימודי היהדות כשהוא מצליח לרכוש ידע נרחב, כל זאת רק מקריאה, כשגם את השפה העברית על בוריה הוא רוכש בעצמו. "ידעתי בבירור לאן אני הולך", הוא מספר היום, במבט לאחור. "אמנם, היו רבים שניסו לרפות את ידי, אך אני ידעתי שיש לי יעד אחד, והוא להגיע ליהדות. בשלב מסוים פגשתי חבר שמשתייך ל'בני נוח' המקפידים על שבע מצוות בני נח. הוא הציע לי לנהוג כמוהו, אך אני לא הבנתי: אם אני יכול לזכות ולקיים תרי"ג מצוות, מדוע להסתפק בשבע בלבד? ידעתי גם שהדרך לא תהיה קלה, למדתי על כך במקורות. אך למרות זאת, הרצון המשיך לבעור בי". עם הזמן הכיר חברים יהודיים, וכך גם נחשף לבית הכנסת המקומי. הוא נהג להגיע בכל יום להתפלל שחרית, אך לפליאתם של המתפללים, למרות שהתפלל בכוונה וכמונה מעות, לא הניח תפילין... בהמשך, כשחש כי התקדם ביהדותו, פנה לבית הדין של הרב ערנטרוי שליט"א וביקש להתחיל בתהליך הגיור. אך בבית הדין, שנחשב לבית דין מחמיר בתחום, ניסו לדחותו בקש - כמופיע בהלכה. "הרב אמר לי: 'אתה צעיר, ומי אמר לנו שאתה רציני? היום אתה יהודי, מחר קומוניסט... אינך מגובש בדעותיך. המשיך ללמוד ואם תראה שאתה עדיין בכיוון, תחזור אלינו'. השיחה דכדכה אותי מאד, ולאחר מכן כתבתי לבית הדין מכתב ארוך בן ארבעה עמודים בו נימקתי את הסיבות לכך שאני מבקש להתגייר. כתבתי שם שאני חש כי העם היהודי חי כמשפחה אחת, 'שים שלום כולנו כאחד', ישנה ערבות הדדית ורצון לסייע לשני, דבר שלא קיים באף אומה ולשון אחרת. הזכרתי את החגים היהודיים, כשבעיני כל חג ומועד מהווה דרישה מהיהודי להתעלות ולהגיע לרמה גבוהה יותר מזו שהיה בה בעבר, להתקדש, להתרומם, להתחדש ולהתקרב... המכתב עשה רושם על בית הדין, והם הורו לי לעבור לאיזור היהודי, לגולדרס גרין, ושם להיקלט אצל משפחה שתנחה אותי את הדרך עד לביצוע הליך הגיור עצמו".

שהגענו אליהם הם לא נכנסו. לא הבנתי מה בדיוק עוצר אותם". הוא ניסה לשאול, אך לא קיבל מענה. בהמשך נסעו לישראל. הם ביקרו בתל אביב, בהרצליה, ולקראת סוף הטיול הציעו להם לנסוע לכותל המערבי. "לא היה לי שמץ מושג מה הוא הכותל. הידיעות שלי הסתכמו בכך שהיהודים מתפללים במקום אחד - בבנק. הם שקועים בלעשות כסף, ולכן הם מכירים רק את הבנקים. ולא, זו לא היתה מחשבה אנטישמית. כך גדלתי וכך הציגו בפני את היהודים, כמי שכל חייהם נעים סביב הכסף"... הם הגיעו לכותל, והוא עם המאבטח הישראלי שהוצמד לקבוצה במשך כל שהייתה בארץ ("חלק מהקבוצה, בני משפחתי, השתייכו למשפחה בעלת הון והם נדרשו לאבטחה צמודה") פנו לעבר רחבת הגברים שבכותל. "וכשאני מגיע לרחבה, אני פשוט מוצא את עצמי מוכה הלם. אני רואה יהודים לבושים במגוון של תלבושות, חבושים בסוגי כיפות שונות, חלקם אפילו ללא כיפות, אך כולם מתפללים לכיוון אחד. משום מה, התופעה הזו, שהיתה כל כך מנוגדת למה שהכרתי, הכתה בי בעוצמה". הוא החל להתקיף את המאבטח בשאלות, אך עם כל חביבותו ורצונו לסייע - הוא לא ידע מה לענות. גם מבחינתו היהדות הסתכמה בכך שעשה צבא והוא התגורר במקרה בישראל. אך מאותו רגע החלה נפשו של אדיטיה לסעור בקרבו, מבלי שיצליח למצוא מנוחה. משלא קיבל תשובה לשאלותיו, נכנס אל חנות הספרים הראשונה הקרובה, בשכונת ממילא, שם רכש את כל הספרים שהציעו לו ואשר סיפרו על הדת היהודית. "קניתי חמישה ספרים, ומאותו רגע הטיול לא עניין אותי. באוטובוס, במטוס, בכל מקום, ישבתי וקראתי. נחשפתי פתאום לאבות האומה, לאברהם יצחק ויעקב, לכך שגם הדתות האחרות, הנצרות והאיסלאם, יצאו אף הם מזהדת היהודית. אך כשחזרתי הביתה, גיליתי שבני משפחתי מנסים לצנן את התלהבותי. אבי היהודי הסביר לי שחבל על המאמץ: 'היהודים מילא לא יקבלו אותך כשווה בין שווים. תמיד תישאר מבחינתם זר'. אך דווקא אבי הביולוגי, ההודי, העלה טיעון שהצית בי את החשק עוד יותר. הוא אמר לי: 'אתה יודע מה הכי חשוב ליהודי? חשוב לו יהודי אחר... הם דואגים אחד לשני, חיים כמו משפחה סגורה ולא מעניין אותם מכל יתר העולם שמסביבם'. ביקש לומר את גנותם, ובא לידי שבחם". מאז המשיך ללמוד בצורה עצמאית, כאשר הוא קורא כל חומר שמגיע לידיהם על היהדות. הוא גילה ברשת חומרים רבים, וגמיע אותם בשקיקה. קורא ביום ובליל, לומד עוד ועוד. בנוסף, נהג להגיע לסעודות שבת בבתי חבריו היהודיים, אם כי אלו שהיו רחוקים מהיהדות לא הצליחו לענות על שאלותיו ובכך להשקיע במקצת את סערת רוחו.

'היכון' ביום הפורים

הצומת הבאה בחיי מתרחשת כאשר הוא כבר בלונדון, לשם נשלח בכדי ללמוד משפטים באחת האוניברסיטאות המובילות ביותר באנגליה: לונדון סקול אוף אקונומיקס - האקדמיה הלונדונית

האתגר למצוא 'משפחה מאמצת' התברר כקשה מידי, שכן אדיטיה, כאדם שעד כה הוא ביישן מטבעו, התקשה ליצור קשרים. אך הישועה באה ממקום בלתי צפוי. "חבר באוניברסיטה הציע לי להגיע למסיבת פורים שנערכה אצל קרובי משפחתו. הגעתי לשם, ולמרבה ההפתעה התברר שהנושא שנבחר למסיבה היה הודו. האוכל היה הודי, המלבושים הודיים מקוריים, וכך גם השירים" אדיטיה, לעומת זאת, הגיע בתחפושת של פינגווין.

"זו היתה משפחה נחמדה מאד, חרדית, ואני אמרתי להם שאיני יהודי ולכן שלא יוציאו לשולחן יין שאינו מבושל. אך אבי המשפחה שם עלי עין והוא אמר לי לאחר מכן שאני נשאר עמם בביתם. הוא הסביר שכאשר נעמדו להתפלל מנחה נשארנו כולם עם התחפושות. אני, לעומת זאת, עמלתי להיחלץ מתחפושת הפינגווין בכדי לקיים 'היכון לקראת אלוקיך' ולהתפלל כפי שצריך. מאותו רגע, אמר לי, זה הבית שלך.

"ואכן, מאז התאקלמתי בביתם, כשאני לומד מהם את הליכות הבית היהודי. זה היה בית יהודי עשיר, שהיו שם שלושה מטבחים, מטבח בשרי, חלבי ופרווה, בנוסף למטבח פסח, כך שהיה קשה ללמוד את ההלכות והכל היה פשוט יותר. אך עקרת הבית היתה סבלנית מאד והיא הדריכה אותי כשהיא מסבירה לי כל פרט הלכה למעשה, מהו דבר חריף, מהו בישול בן יומו, מהו כלי ראשון ואיך מכינים את הביצים בשבת... מעבר לכך למדתי ולמדתי מכל מה שראיתי, בשבתות ובימי חול. בנוסף, היו לי שיעורים וחברותות, וכך ניגשתי למבחן שהתקיים בבית הדין".

את המבחן הוא סיים, לאכזבתו, באי הצלחה. "היתה לי טעות בדיני 'המלך הקדוש' בעשרת ימי תשובה, אם כי לאחר מכן גיליתי ב'חיי אדם' שהתשובה שעניתי דווקא היתה נכונה... מעבר לכך, טעיתי כשעניתי שהברכה הנאמרת על פטריות היא אדמה ולא שהכל. בעקבות זאת, נדרשתי לגשת למבחן שוב".

במקביל, המשיך ללמוד עוד ועוד. בשבתות ישב בסעודות השבת, אך דאג לעבור בכל שבת על איסור תורה, אחרת יהיה דינו כדין גוי ששבת. איך? בשבת הוא לא הקפיד, וכך יכול היה לנשוק פיסות עור משפתיו. זה הכל? אנו שואלים אותו, למה לא יכולת להדליק אור? אך הוא משיב בזעזוע: מה ההבדל בין הדלקת לאור לבין נשיכת השפתיים? הרי זו עבירה מדאורייתא...

ה' שומר את גרים

את הרגעים בהם נכנס בביתו של אברהם אבינו והצטרף לכלל ישראל - הוא לא ישכח כל ימי חייו. "אלו הרגעים המרגשים ביותר בחיי", הוא אומר, ומספר כי לאחר תהליך ארוך וממושך עמד בפני חברי בית הדין שקיבלו את יהדותו. ברגעי הטבילה, בעודו לבדו עם אלוקיו, חש שהוא מעפיל לפסגות. אז בחר לעצמו את השם 'יצחק שמואל'. גם את שם המשפחה 'שפירא' בחר לעצמו באותה הזדמנות ("זהו שם שמתאים להרבה עדות בעם ישראל, כך שהוא די נייטרלי. מה גם, שיש בו את ראשי התיבות של אברהם ושרה"). "לאחר הטבילה במקווה התפללתי תפילה מנחה ראשונה

כיהודי, והתפילה הזו לא היתה דומה לאף תפילה שקדמה לה. אך מעניין, שיום לאחר שהצטרפתי לכרם בית ישראל, פתאום למחרת התחלתי להרגיש שעלי להילחם עם יצרי בכדי להתפלל בהתלהבות. אם קודם לכן לא הבנתי כיצד ניתן לקיים מצוות בצורה של 'מלומדה', איך יתכן לראות יהודים שעושים 'אפסא דאוויין', ואיך איננו מתלהבים בכל פעם מחדש, הרי שכאשר זכיתי לקבל גם את היצר הרע, התחלתי גם להבין..."

יד ההשגחה הובילה אותנו לאחר מכן למשפחה חסידית, שם הלך שבי אחר משה שהוא מתאר כ'הכנה למצווה'. "ה'יהי רצון' וה'לשם ייחוד' לפני כל מצווה הכניסו אותי לעולם אחר. ראיתי איך מתייחסים למצוות ומייקרים אותן". מאז גילה את העולם החסידי התחבר אליו, והיום אי אפשר להבחין בינו לבין כל צעיר חסידי אחר...

וזהו לא רק המראה. זו השפה, המהות. "אני חושב לעצמי" הוא אומר באידיש שוטפת, בלי כל סממן שמסגיר את השתייכותו פעם לעם אחר, "האם אין כאן יוהרא. איך הגעתי לכך שהעזתי להשתייך לעם היהודי, כשקורה פה ושם שאני מתפלל שחרית לפני סוף זמן קריאת שמע... הרי אתה אמור לקפוץ מהמיטה עם שחר, להודות ולהלל על כך שזכית להידבק בשכינה..."

כיום, שמו הולך לפניו בזכות הידע שרכש בתחומי החיפוש בארכיונים. רוחב אופקיו, יחד עם שליטתו בשורה של שפות (עברית, יידיש, אנגלית, צרפתית, רוסית, ספרדית. 'דווקא את השפה ההודית שכחתי'...) הביאו לכך שהוא הצליח לעלות על תגליות היסטוריות מעניינות, כמו מיקומיהם של קברים ידועים, עצי יוחסין ועוד. "הצלחתי לגלות לכמה יהודים את ימי היא"צ וקבריהם של זקניהם, ולאחר שמגיעים למקום כזה ואומרים לראשונה קדיש, איזו זכות יכולה להיות לי יותר מכך?"

בעודו מצליח למצוא פיסות שמשלימות עצי יוחסין ולגלות את זקניהם של משפחות רבות בעם ישראל, הוא חש לא פעם בודד. "כל יהודי יש לו ממי ללמוד, הורים סבים וזקנים, ואילו אני התחלתי מאפס. אפילו אין לי שבט שאני משתייך אליו, כמו כל יהודי אחר שמשוייך לאחד מה"ב שבטים..." ועדיין, הוא מודה בכל יום מחדש לקב"ה על זכירתו להצטרף אל עמו. כשהוא אומר 'ולא עשנו כגויי הארצות ולא שם חלקינו כהם', ליבו מבקש לנתר משמחה.

"אני זוכר כל העת", הוא אומר, "מה שאמר לי הרה"ג רבי דוד אולבסקי זצ"ל, שאף עמו זכיתי להיות בקשר אמיץ, כשנפגשתי עמו. אז אמר לי את דברי ה'שפת אמת' על הפסוק בתהלים "ד' שומר את גרים", והוא מפרש ואומר "שהקב"ה שומר הנשמות שהם מובלעים בסטרא אחרא וכן היה כלל ישראל במצרים שהוציאו משם הנשמות שהיו מובלעים תחת יד הסטרא אחרא".

כי אכן, אין לי כל הסבר אחר לכך שזכיתי למצוא את הדרך ולהגיע - בניגוד לכל הסבר הגיוני - דווקא ליהדות, מלבד זאת שה' שומר את גרים. "הוא שמר עלי כבר אז, בהיותי בבית אבי הנכרי, והוא נטלני, כביכול, בידו, והוליכני על מקומי - עדי מצאתי את מקומי, בחיק עמי".

(מתוך 'המודיע' פסח תשפ"א)

מסופר שפעם נכנס אחד להרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע, וביקש ממנו ברכה על בנים טובים. אמר לו הרבי שיש לו סגולה לכך - והוא - שירחץ את פניו שלוש פעמים ביום עם מים רותחים! וכשהסתכל הלה בתמיהה ולא הבין מה השייכות זה לזה, אמר לו הרה"ק זי"ע:

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד סאנטוב ליקוווד על חינוך וילדים טובים

שִׁיחָא זְרָעֵי זְרָעֵי זְרָעֵי זְרָעֵי כָּשֶׁר... (מתוך הפילת השל"ה לער"ה סיון)

מרון הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע אמר: להתפלל על ילדים טובים אינו "דבר צדדי כבדרך אגב", אלא זה שייך לחינוך הבנים!... מסופר על הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע, ששיבח פעם בפני מרון ה"חתם סופר" זי"ע את בנו מרון ה"כתב סופר" זי"ע, שתהה על קנקנו והעמידו בכור המבחן, וראה כי עדין לגדולות, הוריד החת"ס את כובע הרבנות הגדול מעל ראשו ואמר "אם לא שהייתי ממלא כל יום את כל הכובע הזה בדמעות כדי שאצליח בחינוכם, איך הייתי זוכה לכל זה". וכן מביא בספר "תפילה למשה" (עמ' ט"ו) שמרון החת"ס אמר "תאמינו לי בני, מדי יום ביומו אני שופך דמעות, שה' יזכני שבניי יעלו מעלה מעלה בקודש יותר ממני, ויקויים בהם (דברים ל', ה') 'והטיבך והרבך מאבותיך'".

בהם, אמרתי תחילה פרק תהלים ושטחתי תפילה לפני הבורא יתברך שיכנסו הדברים לליבותיהם. וקילס ה"אהבת ישראל" את הדברים. בספר "חינוך ישראל" (פתיחה) כתב, שפעם ביקש אחד מאת הגה"ק מסאטמאר זי"ע שיברך אותו שהוא יצליח עם חינוך בניו. אמר לו הרבי "להצליח בחינוך צריכים לקום באשמורת הבוקר ולהזויל דמעות על ספר תהלים בתפילה להקב"ה על כך".

מנהגו של עולם, שכל חסידות - ישיבה - מוסד - עסק - משפחה, יש להם זמנים יותר טובים, וזמנים יותר קשים, וכן היה בחסידות וויז'ניץ בא"י, שלפני שנים רבות עברו תקופה קשה ר"ל - לקחתי את המצב אל לבי, והדבר קרע את נפשי לגזרים.

פעם אחת בשהותי ליד שריד בית מקדשנו הכותל המערבי, פגשתי את בעל הצדקה המפורסם חסידא ופרישא הרה"צ ר' דוד לייב שווארץ זצ"ל - שזכיתי להיות מקורב אצלו - וניגשתי אליו ואמרתי בכאב מעומק לבי: פעטער טייערער - וואס וועט זיין?!...

ר' דוד לייב שמע את כאב לבי בכובד ראש, והסתכל עלי במלוא הרצינות, והרים את ידיו והחווה לעבר הכותל ואמר לי:

דו זעסט דעם וואנט? - שטעל זיך אוועק מיט'ן נאז צום וואנט, און פארגיס טייכן טרערן פארן הייליגער באשעפער - שר"י אויס "אבינו מלכנו קרע רוע גזר דינו" - און די וועסט זעהן אז צום סוף וועט דער הייליגער באשעפער אויסהערן דייע תפילות... (אתה רואה את הכותל הזה, העמד עצמך עם האף להקיר, ושפוך נהרות דמעות בפני הבורא כל עולמים, ותצעק מעומק לבך "אבינו מלכנו קרע רוע גזר דינו", ואז תראה שלבסוף ישמע הקב"ה את תפילותיך)...

(מתוך 'נועם שיח' - מכון אפרזין לשלמה)

מסופר שפעם נכנס אחד להרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע, וביקש ממנו ברכה על בנים טובים. אמר לו הרבי שיש לו סגולה לכך - והוא - שירחץ את פניו שלוש פעמים ביום עם מים רותחים! וכשהסתכל הלה בתמיהה ולא הבין מה השייכות זה לזה, אמר לו הרה"ק זי"ע: כוונתי, שבעת שאתה מתפלל ג' פעמים ביום, תבכה ותתחנן אל הקב"ה, ותשפוך שיח בדמעות רותחות עד שכל פניך תכוסה בדמעות, ואז תזווע! והוסיף הרה"ק ואמר לו - אני בעצמי - שופך שיח ובוכה בדמעות ותחנונים להקב"ה על בני רבי אהרן (כוונתו על הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע - שהיה אז כבר מפורסם לאדם גדול - צדיק קדוש וטהור) שיגדל ל"ערליכער יוד"...

מספרים על הגאון האדיר מרון ה"סטייפלער" זי"ע, שבימי זקנותו אמר, שבכל יום הוא מעתיר ומתפלל בדמעות שלישי על "חיימק'ה שלי" שיגדל לתלמיד חכם!... - וזה היה בזמן שבנו הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א כבר היה מפורסם בין גדולי התלמידי חכמים שבדור שכל רו לא אניס ליה...

מסופר על הרה"ק בעל "אהבת ישראל" מוויז'ניץ זי"ע, ששאל פעם את בנו הרה"ק בעל "אמרי חיים" מוויז'ניץ זי"ע: במה זכית לילדים כה נפלאים? ענה לו: בכל עת שהיה עלי להדריך את אחד הילדים או לגעור

שלו! אבל הוא היה צדיק גדול, הוא שמע שיש בעיות של צניעות שם במקום ואמר "קח אותם מהר מהר מהר" ככה הוא ויתר והסכים לסגור את הכולל והעברנו אז את הכולל לשכונת 'יד אליהו' בתל אביב, אצל הרב מאיה.

משם התקדמנו הלאה ופתחנו כולל בדימונה, בסוף הגליל, פתחנו כוללים. אני אומר איך ה' יתברך הוביל אותנו, אני משתגע מהמחשבה על זה, בכל מקום נפתחו עוד ועוד כוללי ושיבות. זה הכל הקדוש ברוך הוא הכין את זה. לא שאלנו שאלות על כסף, זה לא היה השאלה, הקדוש ברוך הוא תמיד זימן לנו מספיק כמה שהצטרכנו, בכל פעם זה הספיק.

אחר כך הקמנו ת"תים, לא היה אז תלמוד תורה (ספרדי) אחד בכל הארץ. והבוגרים הלכו לשיבות לפני זה הלכו לתיכונים. כך פתחנו עוד ועוד ברוך ה'.

הרבה בחורים היו שמחים לשמוע, אם הרב יכול לתת להם איזו עצה איך לזכות ולהגיע למתיקות בתורה, לשמוח בלימוד התורה ולהתענג על הלימוד.

באים ושואלים אותי את השאלה הזאת לא פעם, ואני תמיד אומר לשואל, אתה הרי מתפלל על זה כל יום! מה אתה בא לבקש ממני? אתה מבקש ישירות מהקדוש ברוך הוא כל יום בתפילה, רק תבקש מעומק הלב, תתפלל על זה בכוונה "והערב נא", ותזכה לזה!

"ואם זה לא הולך לך, אם התפילה לא עשתה פירות, אז תתפלל שוב ותבכה! תבכה! אם היית חולה מסוכן חלילה וחס, איך היית אומר 'רפאנו?' בכ"י! גם פה, תבכה! תעבדו על זה, תדברו על זה, ותתעסקו בזה בתפילה ובבקשה ובתחינה ותזכו לזה.

"ועוד צריך לדעת, שכדי לזכות למתיקות התורה חייבים לחזור הרבה על הלימוד. לחזור הרבה, זה מביא אהבה ללימוד".

ישנה תחושה שאולי פעם היה יותר קל העניין הזה, שבדור שלנו בגלל שיש כל כך הרבה גשמיות ומותרות, קשה יותר להרגיש מתיקות בלימוד, ההרגשה היא שפעם זה היה יותר קל, יש בזה משהו?

"אני לא יודע... הכל צריך עבודה, כל דבר צריך עבודה, לדבר לדבר להתפלל לבקש, לחזור, ככה מגיעים למתיקות התורה".

הרב אומר שצריך להתפלל חזק, אבל הבחור הרי לא יודע עד כמה זה חסר לו, איך הוא יבכה אם לא להרגיש אף פעם מתיקות בלימוד?

"הוא בא ושואל אותי, בגלל שהוא מבין שחסר לו את זה".

נכון, מרגיש שחסר כי אמרו לו שיש דבר כזה, אבל לא בכזאת רמה שהוא יכול לבכות ולהוריד דמעות על העניין הזה...

"אם לא יכול לבכות, לפחות יבקש. זאת גם דרגה, לבקש. אם אין טעם בלימוד, לא חבל? זה בוודאי חסר לך, אז תבקש תתמיד, תחזור".

לא רק שהם רצו לפתוח ישיבה, הם אפילו רצו שתהיה שם פנימייה, למה? כי הם הדפיסו קבלות של המוסד והיו כתוב שם שזה מוסד עם פנימייה. אמרתי להם תזרקו את הקבלות, תדפיסו חדש. אבל הם לא רצו, אמרו לי איך נזרוק? זה עלה לנו עשרה שקלים...

הכרתי בחור יתום מהוריו, עוד משיבת פורת יוסף בירושלים הכרתי אותו, לפני הרבה שנים. לא היה לו בית, אמרתי להם שהוא ילך לישון שמה בשכונת התקווה, וכך הם יוכלו לקרוא למוסד שלהם, מוסד עם פנימייה. הוא מאוד שמח שהיה לו איפה לגור. אבל פתחנו שם ישיבה וכולל שגדל וגדל, כי הכולל שלנו כאן, היה הכולל (הספרדי) היחיד בכל הארץ, ולכן באו כל הזמן עוד אברכים ויכולנו לפתוח עוד ועוד כוללים. זה היה לפני ששים ושבעים שנה...

בכל רחבי הארץ

מאת ה', הגיע הגאון רבי אליהו בקשי דורון זצ"ל, ואמר לי שהציעו לו להיות רב בבת ים. אני אמרתי לו איך תהיה רב בבת ים? זה לא מקום של תורה. אבל הוא אמר לי שהוא מרגיש שהשליחות שלו זה לקרב בעלי בתים לשמים. לימים הוא נהיה הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי.

וכך הוא היה מתגורר בבני ברק ומכהן שם ברבנות, אבל ללמוד הוא היה בא אצלנו בבני ברק, הגיע לכאן והיה מלמד את האברכים. יום אחד הוא ניגש אלי וראיתי שהוא מדבר איתי וממש מתבייש. למה? כי הוא רוצה להציע שאני אעביר את הכולל שלי לשם, לבת ים.

תראה איזה מענין, הבעלי בתים שמה בכלל אינם שומרי תורה ומצוות, אבל זה מה שהקנאה עושה, הם אמרו לו "מה אתה רב שלנו ואתה הולך ללמד שמה? בבני ברק?".

הם רצו שהוא ילמד תורה לאברכים בבת ים, אבל בבת ים לא היו בכלל אברכים באותן שנים, אז שלחנו לשם קבוצה שלמה של אברכים, שלמדו עם הרב בקשי בבת ים. התקשרתי אליו ואמרתי לו שאני רוצה שילמד עם האברכים ביסודיות, לא ככה 'חפ-לפ', שילמדו ברצינות. תלמיד חכם גדול הוא היה! אחר כך הוא נעשה ראשון לציון.

וכך כל פעם היינו פותחים עוד כולל בעוד מקום ובעוד מקום, היו מתמלאים ונפתחו מקומות לימוד חדשים, והיו עוד אברכים עד שהייתי מחפש לאיפה לשלוח אותם".

פתחתי שם, בבת ים, כולל על שפת הים, היה שם יהודי חכם, מגדולי החלבים, איני זוכר את שמו, שרצה לפתוח שם כולל. יום אחד בא אלי אברך ואמר לי מה זה? ה' ישמור, בשפת הים יש שם בעיות קשות של צניעות.

אמרתי אם ככה צריך לסגור את הכולל הזה, אבל חששו שהחכם החלבי יצטער, כי שמה היה השכירות בזול. הוא אמר לי, מה אני אגיד לחכם הזה? הוא יבכה אם אני אסגור לו את הכולל. זה החיים

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

הגיע הזמן לספר

חלום שנטווה בין סלבודקא לוולוז'ין מביא את ממשיך שושלת משפחת רבנות מפוארת לצאת לדרך אל המשימה שתארוג את קורות חייו לתוך סיפורם המופלא של עולם התורה והישיבות בשנותיו הגדוליות באירופה ובתקומתו הניסית בארץ ישראל.

מסע רווי רגש, הנע בין יבשות ותקופות, בין היכלי הישיבות בליטא עד לחדרי השלטון בפולין ובארץ, תיעוד מרגש העובר בין חדריהם של גדולי ישראל ובצמתים המשמעותיים ליהדות החרדית.

ממינסק ומווילנא, מוורשה ומווינה, מארצות הברית ומרוסיה, מירושלים ומשנחאי, מבריטניה ומיפן.

סיפור משפחתי ואישי, לצד סיפורו של דור: המלחמות והמאבקים על הגוף והנפש, קרבות האימה וניצחונות הרוח, המשברים והניסים, רגעי המתח והדמעות, הישועות וההודאות - כל אלו בליווי תמונות ומסמכים נדירים הנחשפים לראשונה, מביאים את הסיפורים כפי שלא סופרו מעולם.

בין הדעה לדיבור היסטוריה עוצרת נשימה המותירה רושם עז, תוכנות חיים מעשירות ומושגי גדלות מעצימים.

תולדות הזהב המופלאות של עולם התורה והיישוב החרדי מאירופה ועד ארץ ישראל החרוטות בקורותיו של 'הרב מלוצק' מרן הגאון

רבי זלמן סודוצקין זצ"ל

י"ד מועצת גדולי התורה, ועד הישיבות והחינוך העצמאי

המאבקים הפרידה ההישרדות הנקומה

כישורה טובה ללומדי הלכות שביעית

ספר חדש מסדרת ספרי

חסד לאברהם

שעורים בהלכות שביעית
פרי עיתו של הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

בעהמ"ח הספרים הנודעים "חסד לאברהם" על הלכות שבת ד"ה, ערוכין, גרה, שו"ת וברורי הלכה ב"ח. הכולל שעורים כסדרן על כל הלכות שביעית: מלאכות, קדושת פירות, הפקר שמור ונעבה, סחורה, ספיחין, ביעור, שמיטת כספים ופרוזבול, ושו"ת קצרים בענינים המצויים

כבר נודע בעולם התורה וההלכה סגנונו המיוחד של המחבר בכבוד מעמיק של כל הסוגיות משורשן בש"ס והראשונים והאחרונים עד פוסקי דורנו עם ברור ההלכה למעשה.

ודאי שספר חשוב זה ישמש אכן פינה לכל הלומד הלכות שביעית.

ספר

אמרי טל

חלק ג'

על פרשיות השבוע ומועדי השנה

מברר נושאים מרכזיים
בפרשיות השבוע
מצטיין בעמקות
על דרך המהר"ל והרמח"ל

ע"י הרב הגאון
רבי אליעזר מרדכי זייס שליט"א
בעיר העתיקה ירושלים תובכ"א
חתן הגרי"ש זילברמן זצ"ל

הודעה חשובה

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור שוחרי ההלכה
שבעזרת השם יתקיים שיעור הדרכה מיוחד
בליווי מצגת מרתקת בנושא

סקר דיגיטלי בשבת

מפי הגאון הגדול רבי **שמואל יוסף שטיצברג** שליט"א
מחבר הספרים הנודעים "שערי הברכה" ו"שערי המזוזה"
ומגדולי המומחים בענין מכשירי חשמל טכנולוגיים בשבת

בבית הכנסת "פינסק קרלין"
רחוב חסידי קרלין 1 ירושלים
יום חמישי פרשת במדבר
ב' סיון תשפ"א
תחילת השיעור: בשעה 2:00
סיום השיעור: בשעה 3:00

בברכת התורה
מכון הילכתא

בין הדעה לדיבור
מסעות חייו של הרב מלוצק
בני האב"ד זלמן סוחצקין זצ"ל

אמרי טל
על חמשה חומשי תורה ומועדי השנה
האב"ד רבי אליעזר וויס שליט"א

חסד לאברהם
שיעורים בהלכות שביעית
האב"ד רבי אורי יצחקי שליט"א

ספר ביאור הגר"א על היכלות
בראשית - פקודי
יד"ל ע"י הוצאה לאור צוף

◆ לזכות להיות ◆

מבני היכלא דרשב"י

עם הפירוש המקיף והיחודי
"היכל קדשו" על ביאור הגר"א
להיכלות הזוה"ק

- ◆ הערות והוספות
- ◆ ציונים והשלמות
- ◆ הקבלות משאר ספרי הגר"א
- ◆ מקורות מדברי האריז"ל
- ◆ כותרות והקדמות
- ◆ חלוקה לפרקים
- ◆ הצגת כלל דברי הזוה"ק במקומם
- ◆ מבוא רחב להיכלות

לראשונה
בהסטוריה
750 עמ'